

S-2
A-58



118293

पुस्तकालय

गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय, हरिद्वार

वर्ग संख्या

224

आगत संख्या

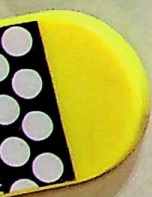
118.29.3

20:8

पुस्तक-दिवरण की तिथि नीचे अंकित है । इस तिथि सहित ३० वे दिन तक यह पुस्तक पुस्तकालय में पापिस आ जानी चाहिए । अन्यथा ५० पैसे प्रति दिन के हिसाब से विलम्ब-दण्ड लगेगा ।



118293



ओ३म्

अथर्ववेद संहिता

अङ्गिरसि महर्षौ प्रकटीभूता

118293

प्रकाशक

परोपकारिणी सभा

अजमेर



प्रकाशक—

परोपकारिणी सभा अजमेर

प्रथम संस्करण १०००

मूल्य

रुपये १२०.०० पै.

मुद्रक संवत् १९८० ५३०८७

कलिसंवत् ५०८७

विक्रमसंवत् २०४३

294.0
20.8

मुद्रक—

जयद प्रेस,

बल्लीमारान, दिल्ली

ओ३म्

अथर्ववेदसंहिता

अथ प्रथमं काण्डम्

अथ प्रथमः प्रपाठकः

॥ १ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—वाचस्पतिः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप्, ४ चतुष्पदा विराट्प्रबृहती ॥

॥१॥

ये त्रिषप्ताः परियन्ति विश्वा रूपाणि बिभ्रतः ।
 वाचस्पतिर्बला तेषां तन्वो अद्य दधातु मे ॥१॥
 पुनरेहि वाचस्पते देवेन मनसा सह ।
 वसोष्पते नि रमय मय्येवास्तु मयि श्रुतम् ॥२॥
 इहैवाभि वि तनूभे आर्त्ता इव ज्यया ।
 वाचस्पतिर्नि यच्छतु मय्येवास्तु मयि श्रुतम् ॥३॥
 उपहृतो वाचस्पतिरुपास्मान्वाचस्पतिर्ह्वयताम् ।
 सं श्रुतेन गमेमहि मा श्रुतेन वि राधिषि ॥४॥

॥ २ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—पर्जन्यः ॥ छन्दः—१, २, ४ अनुष्टुप्; ३ त्रिपदा विराज्जापगायत्री ॥

विद्मा शरस्य पितरं पर्जन्यं भूरिधायसम् ।
 विद्मो ष्वस्य मातरं पृथिवीं भूरिवर्षसम् ॥१॥
 ज्याके परि णो नमाश्मानं तन्वं कृधि ।
 वीडुर्वरीयोरातीरप द्वेषास्या कृधि ॥२॥
 वृक्षं यद्वावः परिष्वजाना अनुस्फुरं शरमर्चन्त्युभुम् ।
 शरमस्मद्यावय दिद्युमिन्द्र ॥३॥
 यथा द्यां च पृथिवीं चान्तस्तिष्ठति तेजनम् ।
 एवा रोगं चास्त्रावं चान्तस्तिष्ठतु मुञ्ज इत् ॥४॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—पञ्चन्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-५ पथ्या पङ्क्तिः; ६-९ अनुष्टुप् ॥

पञ्चर्चा पथ्यापङ्क्तिः, (६-९) षष्ठ्यादिचतसृणाञ्जानुष्टुप् छन्दसी ॥

विद्वा शरस्य पितरं पर्जन्यं शतवृष्ण्यम् ।
 तेना ते तन्वे३ शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥१॥
 विद्वा शरस्य पितरं मित्रं शतवृष्ण्यम् ।
 तेना ते तन्वे३ शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥२॥
 विद्वा शरस्य पितरं वरुणं शतवृष्ण्यम् ।
 तेना ते तन्वे३ शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥३॥
 विद्वा शरस्य पितरं चन्द्रं शतवृष्ण्यम् ।
 तेना ते तन्वे३ शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥४॥
 विद्वा शरस्य पितरं सूर्यं शतवृष्ण्यम् ।
 तेना ते तन्वे३ शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥५॥
 यद्वान्त्रेषु गवीन्योर्यद्वस्तावधि संश्रुतम् ।
 एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥६॥
 प्र ते भिनद्धि मेहनं वत्रं वेशन्त्या इव ।
 एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥७॥
 विषितं ते वस्तिबिलं समुद्रस्योदधेरिव ।
 एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥८॥
 यथेषुका परापतदवसृष्टाधि धन्वनः ।
 एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥९॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—सिन्धुद्वीपः कृतिर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री; ४ पुरस्ताद् बृहती ॥

अम्बयो यन्त्यध्वभिर्जामयो अध्वरीयताम् । पृथ्वीर्मधुना पयः ॥१॥

अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् ॥२॥
 अपो देवीरुपं ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कर्त्तुं हविः ॥३॥
 अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजम् ।
 अपामुत प्रशस्तिभिरश्वा भवथ वाजिनो गावो भवथ वाजिनीः ॥४॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—सिन्धुद्वीपः कृतिर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥१॥
 यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥२॥
 तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥३॥
 ईशाना वार्याणां क्षयन्तीश्चर्षणीनाम् । अपो याचामि भेषजम् ॥४॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—अथर्वा कृतिर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री; ४ पथ्या पङ्क्तिः ॥

शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि स्तवन्तु नः ॥१॥
 अप्सु मे सोमो अब्रवीदुन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशम्भुवम् ॥२॥
 आपः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वेऽमु मम । ज्योक्च सूर्यं दृशे ॥३॥
 शं न आपो धन्वन्याऽः शमु सन्त्वनूप्याः ।
 शं नः खनित्रिमा आपः शमु याः कुम्भ आभृताः शिवा नः सन्तु वार्षिकीः ॥४॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः; ३ इन्द्रश्च ॥ छन्दः—१-४, ६, ७ अनुष्टुप्; ५ त्रिष्टुप् ॥

॥२॥ स्तुवानमग्ने आ वह यातुधानं किमीदिनम् ।
 त्वं हि देव वन्दितो हुन्ता दस्योर्बभूविथ ॥१॥
 आज्यस्य परमेष्ठिञ्जातवेदस्तनूवशिनः ।
 अग्ने तौलस्य प्राशान यातुधानान्वि लापय ॥२॥
 वि लपन्तु यातुधाना अत्रिणो ये किमीदिनः ।
 अथेदमग्ने नो हविरिन्द्रश्च प्रति हर्यतम् ॥३॥
 अग्निः पूर्वं आ रभतां प्रेन्द्रो नुदतु बाहुमान् ।
 ब्रवीतु सर्वो यातुमानयमस्सीत्येत्य ॥४॥

पश्याम ते वीर्यं जातवेदः प्र णो ब्रूहि यातुधानां चक्षः ।
 त्वया सर्वे परितप्ताः पुरस्तात्त आ यन्तु प्रब्रुवाणा उपेदम् ॥५॥
 आ रभस्व जातवेदोस्माकार्थीय जज्ञिषे ।
 दूतो नो अग्ने भूत्वा यातुधानान्वि लापय ॥६॥
 त्वमग्ने यातुधानानुपबद्धौ इहा वह ।
 अथैषामिन्द्रो वज्रेणापि शीर्षाणि वृश्चतु ॥७॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१, २ बृहस्पतिरग्नीषोमौ च; ३, ४ अग्निः ॥ छन्दः—१-३
 अनुष्टुप्; ४ बार्हत्तगर्भा त्रिष्टुप् ॥

इदं हविर्यातुधानां दी फेनमिवा वहत् ।
 य इदं स्त्री पुमानकरिह स स्तुवतां जनः ॥१॥
 अयं स्तुवान आगमदिमं स्म प्रति हर्यत ।
 बृहस्पते वशे लब्ध्वाग्नीषोमा वि विध्यतम् ॥२॥
 यातुधानस्य सोमप जहि प्रजां नयस्व च ।
 नि स्तुवानस्य पातय परमक्ष्युतावरम् ॥३॥
 यत्रैषामग्ने जनिमानि वेत्थ गुहा सतामत्रिणां जातवेदः ।
 तांस्त्वं ब्रह्मणा वावृधानो जह्येषां शततर्हमग्ने ॥४॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ वस्वादयो मन्त्रोक्ताः; ३, ४ अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्मिन्वसु वसवो धारयन्त्विन्द्रः पूषा वरुणो मित्रो अग्निः ।
 इममादित्या उत विश्वे च देवा उत्तरस्मिञ्ज्योतिषि धारयन्तु ॥१॥
 अस्य देवाः प्रदिशि ज्योतिरस्तु सूर्यो अग्निरुत वा हिरण्यम् ।
 सपत्ना अस्मदधरे भवन्तूत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥२॥
 येनेन्द्राय समभरः पयांस्युत्तमेन ब्रह्मणा जातवेदः ।
 तेन त्वमग्ने इह वर्धयेमं सजातानां श्रेष्ठ्य आ धेह्येनम् ॥३॥
 एषां यज्ञमुत वर्चो ददेहं रायस्पोषमुत चित्तान्यग्ने ।
 सपत्ना अस्मदधरे भवन्तूत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥४॥

॥ १० ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ असुरः; २-४ वरुणः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्;
३ ककुम्मत्यनुष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

अयं देवानामसुरो वि राजति वशा हि सत्या वरुणस्य राज्ञः ।
ततस्परि ब्रह्मणा शशदान उग्रस्य मन्योरुदिमं नयामि ॥१॥
नमस्ते राजन्वरुणास्तु मन्यवे विश्वं ह्यग्निं निचिकेषि दुग्धम् ।
सहस्रमन्यान्प्र सुवामि साकं शतं जीवाति शरदस्तवायम् ॥२॥
यदुक्थानृतं जिह्वया वृजिनं बहु ।
राज्ञस्त्वा सत्यधर्मणो मुञ्चामि वरुणादहम् ॥३॥
मुञ्चामि त्वा वैश्वानरादर्णवान्महतस्परि ।
सजातानुग्रेहा वदु ब्रह्म चापं चिकीहि नः ॥४॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पूषादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पङ्क्तिः; २ अनुष्टुप्;
३ चतुष्पदोष्णिगर्मा ककुम्मत्यनुष्टुप्; ४-६ पथ्या पङ्क्तिः ।

वषट्ते पूषन्नस्मिन्सूतावर्यमा होता कृणोतु वेधाः ।
सिस्त्रतां नार्यतप्रजाता वि पर्वाणि जिहतां सूतवा उ ॥१॥
चतस्रो दिवः प्रदिशश्चतस्रो भूम्या उत ।
देवा गर्भं समैरयन्तां व्यूर्णुवन्तु सूतवे ॥२॥
सूषा व्यूर्णोतु वि योनिं हापयामसि ।
श्रथया सूषणे त्वमव त्वं बिष्कले सृज ॥३॥
नेव मांसे न पीवसि नेव मज्जस्वाहतम् ।
अवैतु पृश्नि शेवलं शुने जराय्वत्तवेव जरायु पद्यताम् ॥४॥
वि ते भिनद्भि मेहनं वि योनिं वि ग्वीनिके ।
वि मातरं च पुत्रं च वि कुमारं जरायुणाव जरायु पद्यताम् ॥५॥
यथा वातो यथा मनो यथा पतन्ति पक्षिणः ।
एवा त्वं दशमास्य साकं जरायुणा पताव जरायु पद्यताम् ॥६॥

॥ १२ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—यक्षमनाशनम् ॥ छन्दः—१-३ जगती (२, ३ त्रिष्टुप् ?) ४ अनुष्टुप् ॥

॥३॥ जरायुजः प्रथम उखियो वृषा वातभ्रजा स्तनयन्नेति वृष्टया ।
 स नो मृडाति तन्व ऋजुगो रुजन्य एकमोजस्त्रेधा विचक्रमे ॥१॥
 अङ्गेअङ्गे शोचिषा शिश्रियाणं नमस्यन्तस्त्वा हविषा विधेम ।
 अङ्गान्तसमङ्गान्हविषा विधेम यो अग्रभीत्पर्वास्या ग्रभीता ॥२॥
 मुञ्च शीर्षक्त्या उत कास एनं परुष्परुराविवेशा यो अस्य ।
 यो अभ्रजा वातजा यश्च शुष्मो वनस्पतीन्त्सचतां पर्वतांश्च ॥३॥
 शं मे परस्मै गात्राय शमस्त्ववराय मे
 शं मे चतुर्भ्यो अङ्गेभ्यः शमस्तु तन्वेऽ मम ॥४॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—विद्युत् ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ चतुष्पाद विराट् जगती;
 ४ त्रिष्टुप्परा बृहतीगर्भा षड्क्तिः ॥

नमस्ते अस्तु विद्युते नमस्ते स्तनयिन्नेति ।
 नमस्ते अस्त्वश्मने येना दूडाशे अस्यसि ॥१॥
 नमस्ते प्रवतो नपाद्यतस्तर्पः समूहसि ।
 मृडया नस्तनूभ्यो मयस्तोकेभ्यस्कृधि ॥२॥
 प्रवतो नपान्नम एवास्तु तुभ्यं नमस्ते हेतये तपुषे च कृष्मः ।
 विद्म ते धाम परमं गुहा यत्समुद्रे अन्तर्निहितासि नाभिः ॥३॥
 यां त्वा देवा असृजन्त विश्व इषुं कृष्वाणा असनाय धृष्णुम् ।
 सा नो मृड विदथे गृणाना तस्यै ते नमो अस्तु देवि ॥४॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—यमः ॥ छन्दः—१ ककुम्भत्यनुष्टुप्; २, ४ अनुष्टुप्;
 ३ चतुष्पादा विराट् अनुष्टुप् ॥

भगमस्या वर्च आदिष्यधि वृक्षादिव स्वर्जम् ।
 महाबुध इव पर्वतो ज्योक्पितृष्वास्ताम् ॥१॥
 एषा ते राजन्कन्या वधूर्नि धूयतां यम ।
 सा मातुर्वध्यतां गृहेथो भ्रातुरथो पितुः ॥२॥

एषा ते कुलपा राजन्तासु ते परि दद्वसि ।
 ज्योक्विपृष्वासाता आ शीर्ष्णः शमोप्यात् ॥३॥
 असितस्य ते ब्रह्मणा कश्यपस्य गयस्य च ।
 अन्तःकोशमिव जामयोपि नह्यामि ते भगम् ॥४॥

॥ १५ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—सिन्धवादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप् (? , भुरिक् बृहती);
 २ भुरिक् पथ्या पङ्क्तिः; ३, ४ अनुष्टुप् ॥

सं सं स्रवन्तु सिन्धवः सं वाताः सं पतत्रिणः ।
 इमं यज्ञं प्रदिवो मे जुषन्तां संस्त्राव्येणि हविषा जुहोमि ॥१॥
 इहैव हवमा यात म इह संस्त्रावणा उतेमं वर्धयता गिरः ।
 इहेतु सर्वो यः पशुरस्मिन्तिष्ठतु या रयिः ॥२॥
 ये नदीनां संस्त्रवन्त्युत्सासः सदमक्षिताः । तेभिर्मे सर्वैः संस्त्रावैर्धनं सं स्त्रावयामसि ॥३॥
 ये सर्पिषः संस्त्रवन्ति क्षीरस्य चोदकस्य च । तेभिर्मे सर्वैः संस्त्रावैर्धनं सं स्त्रावयामसि ॥४॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१ अग्निः; २ वरुणः, अग्निः, इन्द्रश्च; ३, ४ सीसम् ॥
 छन्दः—१-३ अनुष्टुप्; ४ ककुम्भत्यनुष्टुप् ॥

येमावास्यां३ रात्रिमुदस्थुर्वाजमत्रिणः ।
 अग्निस्तुरीयो यातुहा सो अस्मभ्यमधि ब्रवत् ॥१॥
 सीसायाध्याह्न वरुणः सीसायामिरुपावति ।
 सीसं म इन्द्रः प्रायच्छुत्तदुङ्ग यातुचातनम् ॥२॥
 इदं विष्कन्धं सहत इदं बाधते अत्रिणः ।
 अनेन विश्वा ससहे या जातानि पिशाच्याः ॥३॥
 यदि नो गां हंसि यद्यश्वं यदि पूरुषम् ।
 तं त्वा सीसेन विध्यामो यथा नोसो अवीरहा ॥४॥

॥ इति प्रथमः प्रपाठकः ॥

अथ द्वितीयः प्रपाठकः ॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—ब्रह्म ॥ देवता—योषितो घमन्यश्च ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्; २, ३ अनुष्टुप्;
 ४ त्रिपदार्षी गायत्री ॥

॥४॥ अमूर्या यन्ति योषितो हिरा लोहितवाससः । अभ्रातर इव जामयस्तिष्ठन्तु हतवर्चसः ॥१॥

भनु. ४, सू. १४-१९]

८

तिष्ठविरे तिष्ठ पर उत त्वं तिष्ठ मध्यमे ।
 कनिष्ठिका च तिष्ठति तिष्ठादिद्वमनिर्मही ॥२॥
 शतस्य धमनीनां सहस्रस्य हिराणाम् ।
 अस्थुरिन्मध्यमा इमाः साकमन्ता अरंसत ॥३॥
 परि वः सिकतावती धनूर्बृहत्यक्रिमीत् । तिष्ठतेलयता सु कम् ॥४॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—द्रविणोदाः ॥ देवता—सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ उपरिष्ठाद् विराट् बृहती;
 २ निचृज्जमती; ३ विराडास्तापङ्क्तिस्त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

निर्लक्ष्म्यं ललाम्यं निररातिं सुवामसि ।
 अथ या भद्रा तानि नः प्रजाया अरातिं नयामसि ॥१॥
 निररणिं सविता साविषक्पदोर्निर्हस्तयोर्वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 निरस्मभ्यमनुमती रराणा प्रेमां देवा असाविषुः सौभगाय ॥२॥
 यत्त आत्मनि तन्वां घोरमस्ति यद्वा केशेषु प्रतिचक्षणे वा ।
 सर्वं तद्वाचाप हन्मो वयं देवस्त्वा सविता सूदयतु ॥३॥
 रिश्यपदीं वृषदतीं गोषेधां विधुमामुत ।
 विलीढ्यं ललाम्यं ता अस्मन्नाशयामसि ॥४॥

(१- ॥ १९ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ इन्द्रः; २ मनुष्येषवः; ३ रुद्रः; ४ देवाः ॥ छन्दः—१,
 ४ अनुष्टुप्; २ पुरस्ताद् बृहती; ३ पथ्या पङ्क्तिः ॥

मा नो विदन्विव्याधिनो मो अभिव्याधिनो विदन् ।
 आराच्छरव्या अस्मद्विषूचीरिन्द्र पातय ॥१॥
 विष्वञ्चो अस्मच्छरवः पतन्तु ये अस्ता ये चास्याः ।
 दैवीर्मनुष्येषवो ममामित्रान्वि विध्यत ॥२॥
 यो नः स्वो यो अरणः सजात उत निष्टयो यो अस्मां अभिदासति ।
 रुद्रः शरव्यैतान्ममामित्रान्वि विध्यतु ॥३॥
 यः सपत्नो योसपत्नो यश्च द्विषञ्छपाति नः ।
 देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम् ॥४॥

॥ २० ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१ सोमः, मरुतश्च; २ मित्रावरुणौ; ३ वरुणः; ४ इन्द्रः ॥
छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २-४ अनुष्टुप् ॥

अदारसद्भवतु देव सोमास्मिन्यज्ञे मरुतो मृडता नः ।
मा नो विददभिभा मो अशस्तिर्मा नो विदद्वजिना द्वेष्ट्या या ॥१॥
यो अद्य सेन्यो वधोघायूनामुदीरते ।
युवं तं मित्रावरुणावस्मद्यावयतं परि ॥२॥
इतश्च यदमुतश्च यद्वधं वरुण यावय ।
वि महच्छर्मं यच्छ वरीयो यावया वधम् ॥३॥
शास इत्था महौ अस्यमित्रसाहो अस्तृतः ।
न यस्य हन्यते सखा न जीयते कदा चन ॥४॥

॥ २१ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

स्वस्तिदा विशां पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।
वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अभयङ्कुरः ॥१॥
वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
अधमं गमया तमो यो अस्माँ अभिदासति ॥२॥
वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।
वि मनुमिन्द्र वृत्रहन्नमित्रस्याभिदासतः ॥३॥
अपेन्द्र द्विषतो मनोप जिज्यासतो वधम् ।
वि महच्छर्मं यच्छ वरीयो यावया वधम् ॥४॥

॥ २२ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यः, हरिमा, हृद्रोगश्च ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

॥५॥

अनु सूर्यमुदयतां हृदयोतो हरिमा च ते ।
गो रोहितस्य वर्णेन तेन त्वा परि दध्मसि ॥१॥
परि त्वा रोहितैर्वर्णेर्दीर्घायुत्वाय दध्मसि ।
यथायमरपा असदथो अहरितो भुवत् ॥२॥
या रोहिणीर्देवत्याऽ गावो या उत रोहिणीः ।
रूपंरूपं वयोवयस्ताभिश्चा परि दध्मसि ॥३॥

सुकैषु ते हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि ।
अथो हारिद्रवेषु ते हरिमाणं नि दध्मसि ॥४॥

॥ २३ ॥ ऋषिः—मयर्वा ॥ देवता—वनस्पतयः (रामा, कृष्णा, असिक्नी च) ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नक्तञ्जातास्योषधे रामे कृष्णे असिक्नि च ।
इदं रजनि रजय किलासं पलितं च यत् ॥१॥
किलासं च पलितं च निरितो नाशया पृषत् ।
आ त्वा स्वो विशतां वर्णः परा शुक्लानि पातय ॥२॥
असितं ते प्रलयनमास्थानमसितं तव ।
असिक्नयस्योषधे निरितो नाशया पृषत् ॥३॥
अस्थिजस्य किलासस्य तनूजस्य च यत्त्वचि ।
दूष्या कृतस्य ब्रह्मणा लक्ष्मं श्वेतमनीनशम् ॥४॥

॥ २४ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आसुरी वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३, ४ अनुष्टुप्; २ निचुत्त
पथ्या पङ्क्तिः ॥

सुपुर्णो जातः प्रथमस्तस्य त्वं पित्तमासिथ ।
तदासुरी युधा जिता रूपं चक्रे वनस्पतीन् ॥१॥
आसुरी चक्रे प्रथमेदं किलासभेषजमिदं किलासनाशनम् ।
अनीनशत्किलासं सरूपामकरत्त्वचम् ॥२॥
सरूपा नाम ते माता सरूपो नाम ते पिता ।
सरूपकृत्वमोषधे सा सरूपमिदं कृधि ॥३॥
शामा सरूपङ्कुरणी पृथिव्या अध्युद्धृता ।
इदम् पु प्र साधय पुना रूपाणि कल्पय ॥४॥

॥ २५ ॥ ऋषिः—भृगुजिह्वा ॥ देवता—यक्ष्मनाशनोऽग्निः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २, ३ विराड्गर्भा
त्रिष्टुप्; ४ पुरोऽनुष्टुप् ॥

यदग्निरापो अदहत्प्रविश्य यत्राकृष्वन्धर्मधृतो नमांसि ।
तत्र त आहुः परमं जनित्रं स नः संविद्वान्परि वृञ्चि तक्मन् ॥१॥
यद्यर्चिर्यदि वासि शोचिः शकल्येषि यदि वा ते जनित्रम् ।
हृदुर्नामांसि हरितस्य देव स नः संविद्वान्परि वृञ्चि तक्मन् ॥२॥

यदि शोको यदि वाभिःशोको यदि वा राज्ञो वरुणस्यासि पुत्रः ।
 हूडुर्नामासि हरितस्य देव स नः संविद्वान्परि वृद्धि तक्मन् ॥३॥
 नमः शीताय तक्मने नमो रूराय शोचिषे कृणोमि ।
 यो अन्येद्युरुभयद्युरभ्येति तृतीयकाय नमो अस्तु तक्मने ॥४॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ३ गायत्री; २ त्रिपदा साम्नी त्रिष्टुप्
 (एकावसाना); ४ पादनिचृत् गायत्री (एकावसाना) ॥

अरे३सावस्मदस्तु हेतिर्देवासो असत् । अरे अश्मा यमस्यथ ॥१॥
 सखासावस्मभ्यमस्तु रातिः सखेन्द्रो भगः सविता चित्रराधाः ॥२॥
 यूयं नः प्रवतो नपान्मरुतः सूर्यत्वचसः । शर्म यच्छाथ सप्रथाः ॥३॥
 सुषुदत मृडत मृडया नस्तनूभ्यो मयस्तोकेभ्यस्कृधि ॥४॥

॥ २७ ॥ ऋषिः—अथर्व (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—इन्द्राणी ॥ छन्दः—१ पथ्या पङ्क्तिः;
 २-४ अनुष्टुप् ॥

अमूः पारे पृदाक्खिषप्ता निर्जरायवः ।
 तासां जरायुभिर्वयमक्ष्या३वपि व्ययामस्यघ्रायोः परिपन्थिनः ॥१॥
 विषूच्येतु कृन्तती पिनाकमिव बिभ्रती ।
 विष्वक्पुनर्भुवा मनोसमृद्धा अघायवः ॥२॥
 न बहवः समशकन्नार्भका अभि दाधृषुः ।
 वेणोरद्गा इवाभितोसमृद्धा अघायवः ॥३॥
 प्रेतं पादौ प्र स्फुरतं वहतं पृणतो गृहान् ।
 इन्द्राण्येतु प्रथमाजीतामुषिता पुरः ॥४॥

॥ २८ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१, २ (पूर्वर्धस्य) अग्निः २ (उत्तरार्धात्) ४ यातुधान्यः ॥
 छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ विराट् पथ्या बृहती; ४ पथ्या पङ्क्तिः ॥

उप प्रागाद्देवो अग्नी रक्षोहामीवचातनः ।
 दहन्नप द्याविनो यातुधानान्किमीदिनः ॥१॥
 प्रति दह यातुधानान्प्रति देव किमीदिनः ।
 प्रतीचीः कृष्णवर्तने सं दह यातुधान्यः ॥२॥

या शशाप शपनेन याघं मूरमादधे ।
 या रसस्य हरणाय जातमारेभे तोकमत्तु सा ॥३॥
 पुत्रमत्तु यातुधानीः स्वसारमुत नस्यमि ।
 अधा मिथो विकेश्योऽ वि घ्नतां यातुधान्योऽ वि तृह्यन्तामराय्यः ॥४॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः, अभीवर्तमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

॥६॥

अभीवर्तेन मणिना येनेन्द्रो अभिवावृधे ।
 तेनास्मान्ब्रह्मणस्पतेभि राष्ट्राय वर्धय ॥१॥
 अभिवृत्य सपत्नानभि या नो अरातयः ।
 अभि पृतन्यन्तं तिष्ठाभि यो नो दुरस्यति ॥२॥
 अभि त्वा देवः सविताभि सोमो अवीवृधत् ।
 अभि त्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथासंसि ॥३॥
 अभीवर्तो अभिभवः सपत्नक्षयणो मणिः ।
 राष्ट्राय मह्यं बध्यतां सपत्नेभ्यः पराभुवे ॥४॥
 उदसौ सूर्यो अगादुदिदं मामकं वचः ।
 यथाहं शत्रुहोसान्यसपत्नः सपत्नहा ॥५॥
 सपत्नक्षयणो वृषाभिराष्ट्रो विषासहिः ।
 यथाहमेषां वीराणां विराजानि जनस्य च ॥६॥

॥ ३० ॥ ऋषिः—अथर्वा (आयुष्कामः) ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१, २, ४ त्रिष्टुप्;
 ३ शक्वरीणर्ध विराड् जगती ॥

विश्वे देवा वसवो रक्षतेममुतादित्या जागृत यूयमस्मिन् ।
 मेमं सनाभिरुत वान्यनाभिर्मेमं प्रापत्पौरुषेयो वधो यः ॥१॥
 ये वो देवाः पितरो ये च पुत्राः सचेतसो मे शृणुतेदमुक्तम् ।
 सर्वेभ्यो वः परि ददाम्येतं स्वस्त्येनिं जरसे वहाथ ॥२॥
 ये देवा दिवि ष्ट ये पृथिव्यां ये अन्तरिक्ष ओषधीषु पशुष्वप्स्वन्तः ।
 ते कृणुत जरसमायुरस्मै शतमन्यान्परि वृणक्तु मृत्यून ॥३॥
 येषां प्रयाजा उत वानुयाजा हुतभागा अहुतादश्च देवाः ।
 येषां वः पञ्च प्रदिशो विभक्तास्तान्वो अस्मै सत्रसदः कृणोमि ॥४॥

॥ ३१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आशापालाः (वास्तोष्पतयः) ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ विराट्-
त्रिष्टुप्; ४ परानुष्टुप् त्रिष्टुप् ॥

आशानामाशापालेभ्यश्चतुर्भ्यो अमृतेभ्यः ।
इदं भूतस्याध्यक्षेभ्यो विधेम हविषा वयम् ॥१॥
य आशानामाशापालाश्चत्वार स्थन देवाः ।
ते नो निर्रेत्याः पाशेभ्यो मुञ्चतांहसोअंहसः ॥२॥
अस्त्रामस्त्वा हविषा यजाम्यश्लोणस्त्वा घृतेन जुहोमि ।
य आशानामाशापालस्तुरीयो देवः स नः सुभूतमेह वक्षत ॥३॥
स्वस्ति मात्र उत पित्रे नो अस्तु स्वस्ति गोभ्यो जगते पुरुषेभ्यः ।
विश्वं सुभूतं सुविदत्रं नो अस्तु ज्योगेव दशेम सूर्यम् ॥४॥

॥ ३२ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—द्यावापृथिवी ॥ छन्दः—१, ३, ४ अनुष्टुप्; २ ककुम्भत्यनुष्टुप् ॥

इदं जनासो विदथ महद्ब्रह्म वदिष्यति ।
न तत्पृथिव्यां नो दिवि येन प्राणन्ति वीरुधः ॥१॥
अन्तरिक्ष आसां स्थाम श्रान्तसदामिव ।
आस्थानमस्य भूतस्य विदुष्टद्वेधसो न वा ॥२॥
यद्रोदसी रेजमाने भूमिश्च निरतक्षतम् ।
आर्द्रं तद्य सर्वदा समुद्रस्येव स्रोत्याः ॥३॥
विश्वमन्यामभीवार तदन्यस्यामधि श्रितम् ।
दिवे च विश्ववेदसे पृथिव्यै चाकरं नमः ॥४॥

॥ ३३ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः सविता यास्वग्निः ।
या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥१॥
यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यञ्जनानाम् ।
या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥२॥

यासां देवा दिवि कृण्वन्ति भक्षं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति ।
 या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥३॥
 शिवेन मा चक्षुषा पश्यतापः शिवया तन्वोप स्पृशत त्वचं मे ।
 घृतश्रुतः शुचयो याः पावकास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥४॥

॥ ३४ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—मधुवनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इयं वीरुन्मधुजाता मधुना त्वा खनामसि ।
 मधोरधि प्रजातासि सा नो मधुमतस्कृधि ॥१॥
 जिह्वाया अग्रे मधु मे जिह्वामूले मधूलकम् ।
 ममेदह कृतावसो मम चित्तमुपायसि ॥२॥
 मधुमन्मे निक्रमणं मधुमन्मे परायणम् ।
 वाचा वदामि मधुमद्भूयासं मधुसदृशः ॥३॥
 मधोरस्मि मधुतरो मदुघान्मधुमत्तरः ।
 मामित्किल त्वं वनाः शाखां मधुमतीमिव ॥४॥
 परि त्वा परितन्नुनेक्षुणागामविद्विषे । यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापगा असः ॥५॥

॥ ३५ ॥ ऋषिः—अथर्व (आयुष्कामः) ॥ देवता—हिरण्यम् ॥ छन्दः—१-३ जगती; ४ अनुष्टुप् ॥
 चतुष्पदा त्रिष्टुप् ॥

यदाबध्नन्दाक्षायणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमानाः ।
 तत्ते बध्नाम्यायुषे वर्चसे बलाय दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ॥१॥
 नैनं रक्षांसि न पिशाचाः सहन्ते देवानामोजः प्रथमजं ह्येदुतत् ।
 यो विभर्ति दाक्षायणं हिरण्यं स जीवेषु कृणुते दीर्घमायुः ॥२॥
 अपां तेजो ज्योतिरोजो बलं च वनस्पतीनामुत वीर्याणि ।
 इन्द्र इवेन्द्रियाण्यधि धारयामो अस्मिन्तदक्षमाणो विभरद्विरण्यम् ॥३॥
 समानां मासामृतुभिश्चा वयं सैवत्सरस्य पर्यसा पिपर्षि ।
 इन्द्राग्नी विश्वे देवास्तेन मन्यन्तामहणीयमानाः ॥४॥

॥ इति प्रथमं काण्डम् ॥

[प्रथमकाण्डे अनुवाकः ६, सूक्तानि ३५, ऋचः १५३]

—१५३—

अथ द्वितीयं काण्डम् ॥

अथ तृतीयः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—वेनः ॥ देवता—ब्रह्म, आत्मा ॥ छन्दः—१, २, ४, ५ त्रिष्टुप्; ३ जगती ॥

वेनस्तत्पश्यत्परमं गुहा यद्यत्र विश्वं भवत्येकरूपम् ।
 इदं पृथ्विरदुहृज्जायमानाः स्वर्विदो अभ्यनूषत ब्राः ॥१॥
 प्र तद्वोचेदमृतस्य विद्वान्गन्धर्वो धाम परमं गुहा यत् ।
 त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेद स पितुष्पितासत् ॥२॥
 स नः पिता जनिता स उत बन्धुर्धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
 यो देवानां नामध एक एव तं संप्रश्नं भुवना यन्ति सर्वा ॥३॥
 परि द्यावापृथिवी सद्य आयमुपातिष्ठे प्रथमजामृतस्य ।
 वाचमिव वक्तरि भुवनेष्ठा धास्युरेष नन्वेष्टो अग्निः ॥४॥
 परि विश्वा भुवनान्यायमृतस्य तन्तुं विततं दृशे कम ।
 यत्र देवा अमृतमानशानाः समाने योनावध्यैरयन्त ॥५॥

॥ २ ॥ ऋषिः—मातृनामा ॥ देवता—गन्धर्वाप्सरसः ॥ छन्दः—१ विराड् जगती; २, ३ त्रिष्टुप्;
 ४ त्रिपाद् विराण्नाम गायत्री; ५ भुरिगनुष्टुप् ॥

दिव्यो गन्धर्वो भुवनस्य यस्पतिरेक एव नमस्यो विक्ष्वीड्यः ।
 तं त्वा यौमि ब्रह्मणा दिव्य देव नमस्ते अस्तु दिवि ते सधस्थम् ॥१॥
 दिवि स्पृष्टो यजतः सूर्यत्वगवयाता हरसो दैव्यस्य ।
 मृडाङ्गन्धर्वो भुवनस्य यस्पतिरेक एव नमस्यः सुशेवाः ॥२॥
 अनवद्याभिः समु जग्म आभिरप्सरास्वपि गन्धर्व आसीत् ।
 समुद्र आसां सदनं म आहुर्यतः सद्य आ च परा च यन्ति ॥३॥
 अश्रिये दिद्युन्नक्षत्रिये या विश्वावसुं गन्धर्व सचध्वे ।
 ताभ्यो वो देवीर्नम इत्कृणोमि ॥४॥

याः कृन्दास्तमिषीचयोक्षकांमा मनोमुहः ।
ताभ्यो गन्धर्वपत्नीभ्योप्सराभ्योकरं नमः ॥५॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—(आस्राव) भेषजम् ॥ छन्दः—१-५ अनुष्टुप्; ६ त्रिपदा-
स्वराहुपरिष्ठान्महावृहती ॥

अदो यदवधावत्यवत्कमधि पर्वतात् । तत्ते कृणोमि भेषजं सुभेषजं यथासंसि ॥१॥
आदुङ्गा कुविदुङ्गा शतं या भेषजानि ते । तेषामसि त्वमुत्तममनास्त्रावमरोगणम् ॥२॥
नीचैः खनन्त्यसुरा अरुस्त्राणमिदं महत् । तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमनीनशत् ॥३॥
उपजीका उद्भरन्ति समुद्रादधि भेषजम् । तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमशीशमत् ॥४॥
अरुस्त्राणमिदं महत्पृथिव्या अध्युद्धृतम् । तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमनीनशत् ॥५॥
शं नो भवन्त्वप ओषधयः शिवाः ।
इन्द्रस्य वज्रो अप हन्तु रक्षसं आराद्विस्मृष्टा इषवः पतन्तु रक्षसाम् ॥६॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—जङ्गिडमणिः ॥ छन्दः—१ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः; २-६ अनुष्टुप् ॥

दीर्घायुत्वाय बृहते रणायारिष्यन्तो दक्षमाणाः सदैव ।
मणिं विष्कन्धदूषणं जङ्गिडं विभृमो वयम् ॥१॥
जङ्गिडो जम्भाद्विशराद्विष्कन्धादभिःशोचनात् ।
मणिः सहस्रवीर्यः परि णः पातु विश्वतः ॥२॥
अयं विष्कन्धं सहतेयं बाधते अत्रिणः ।
अयं नो विश्वभेषजो जङ्गिडः पातु हंसः ॥३॥
देवैर्दत्तेन मणिना जङ्गिडेन मयोभुवा ।
विष्कन्धं सर्वा रक्षांसि व्यायामे सहामहे ॥४॥
शणश्च मा जङ्गिडश्च विष्कन्धादभि रक्षताम् ।
अरण्यादन्य आभृतः कृष्या अन्यो रसेभ्यः ॥५॥
कृत्यादूषिरयं मणिरथो अरातिदूषिः ।
अथो सहस्वान् जङ्गिडः प्र ण आयूषि तारिषत् ॥६॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—भृगुराथर्वणः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ निचूदुपरिष्ठाद् बृहती; २ विराटुपरिष्ठाद् बृहती;
३ विराट् पथ्या बृहती; ४ जगतीपुरोविराट् त्रिष्टुप्; ५-७ त्रिष्टुप् ॥

पुरोविराट् जगती, (५-७) पञ्चम्यादितृचस्य च त्रिष्टुप् छन्दांसि ॥

इन्द्रं जुषस्व प्र वहा याहि शूर हरिभ्याम् ।
पिवा सुतस्य मतेरिह मधोश्चकानश्चारुर्मदाय ॥१॥
इन्द्रं जठरं नव्यो न पूणस्व मधोर्दिवो न ।
अस्य सुतस्य स्वर्णोप त्वा मदाः सुवाचो अगुः ॥२॥
इन्द्रस्तुराषाणिमित्रो वृत्रं यो जघान यतीर्न ।
विभेदं वलं भृगुर्न संसहे शत्रून्मदे सोमस्य ॥३॥
आ त्वा विशन्तु सुतासं इन्द्र पूणस्व कुक्षी विद्धि शक्र ध्रियेह्या नः ।
श्रुधी हवं गिरौ मे जुषस्वेन्द्र स्वयुग्भिर्मत्स्वेह महे रणाय ॥४॥
इन्द्रस्य नु प्रा वोचं वीर्याणि यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणा अभिनत्पर्वतानाम् ॥५॥
अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वर्यं ततक्ष ।
वाश्ना इव धेनवः स्यन्दमाना अञ्जः समुद्रमव जग्मुरापः ॥६॥
वृषायमाणो अवृणीत सोमं त्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्य ।
आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनाम् ॥७॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—शोणकः (सम्पत्कामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्; ४ चतुष्पदाऽऽर्णो
पङ्क्तिः; ५ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

॥२॥

समास्त्वान्न ऋतवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि संत्या ।
सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि प्रदिशश्चतस्रः ॥१॥
सं चेध्यस्वाग्ने प्र च वर्धयेममुच्च तिष्ठ महते सौभगाय ।
मा ते रिषन्नुपसत्तारो अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये ॥२॥
त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवानः ।
सपत्नहाग्ने अभिमातिजिद्धं स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन् ॥३॥
क्षत्रेणाग्ने स्वेन सं रभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधा यतस्व ।
सजातानां मध्यमेष्ठा राज्ञामग्ने विहव्यो दीदिहीह ॥४॥

अनु. २ सू. ७-८]

१८

अति निहो अति सृधोत्यचित्तीरति द्विषः ।
विश्वा ह्यग्नि दुरिता तर त्वमथास्मभ्यं सहवीरं रयिं दाः ॥५॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः (दूर्वा) ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्; २, ३, ५ अनुष्टुप्;
४ विराडुपरिष्टाद्वृहती ॥

अघद्विष्टा देवजाता वीरुच्छपथयोपनी ।
आपो मलमिव प्राणैक्षीत्सर्वान्मच्छपथाँ अधि ॥१॥
यश्च सापत्नः शपथो जाम्याः शपथश्च यः ।
ब्रह्मा यन्मन्युतः शपात्सर्वं तन्नो अधस्पदम् ॥२॥
दिवो मूलमवततं पृथिव्या अध्युत्ततम् ।
तेन सहस्रकाण्डेन परि णः पाहि विश्वतः ॥३॥
परि मां परि मे प्रजां परि णः पाहि यद्धनम् ।
अरातिर्नो मा तारीन्मा नस्तारिपुरभिमातयः ॥४॥
शप्तारमेतु शपथो यः सुहार्त्तेन नः सह ।
चक्षुर्मन्त्रस्य दुर्हार्दः पृष्टीरपि शृणीमसि ॥५॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—भृग्वज्जिराः ॥ देवता—क्षेत्रिय (यक्ष्मकुष्ठादि) नाशनम् ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;
३ पथ्या पङ्क्तिः; ४ विराडनुष्टुप्; ५ निचृत् पथ्या पङ्क्तिः ॥

उदगातां भगवती विचृतौ नाम तारके ।
वि क्षेत्रियस्य मुञ्चतामधमं पाशमुत्तमम् ॥१॥
अपेयं रात्र्युच्छत्वपोच्छन्त्वभिकृत्वरीः ।
वीरुक्षेत्रियनाशन्यप क्षेत्रियमुच्छतु ॥२॥
बभ्रोरर्जुनकाण्डस्य यवस्य ते पलाल्या तिलस्य तिलपिङ्ग्या ।
वीरुक्षेत्रियनाशन्यप क्षेत्रियमुच्छतु ॥३॥
नमस्ते लाङ्गलेभ्यो नम ईषायुगेभ्यः ।
वीरुक्षेत्रियनाशन्यप क्षेत्रियमुच्छतु ॥४॥
नमः सनिस्त्रसाक्षेभ्यो नमः संदेश्येभ्यः ।
नमः क्षेत्रस्य पतये वीरुक्षेत्रियनाशन्यप क्षेत्रियमुच्छतु ॥५॥

॥ ६ ॥ ऋषि.—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः; २-५ अनुष्टुप् ॥

दशवृक्ष मुञ्चेमं रक्षसो ग्राह्या अधि यैनं जग्राह पर्वसु ।
 अथो एनं वनस्पते जीवानां लोकमुन्नय ॥१॥
 आगादुदगादयं जीवानां व्रातमप्यगात् ।
 अभूदु पुत्राणां पिता नृणां च भगवत्तमः ॥२॥
 अधीतीरध्यगादयमधि जीवपुरा अगन् ।
 शतं ह्यस्य भिषजः सहस्रमुत वीरुधः ॥३॥
 देवास्ते चीतिमविदन्ब्रह्माणं उत वीरुधः ।
 चीतिं ते विश्वे देवा अविदन्भूम्यामधि ॥४॥
 यश्चकार स निष्करत्स एव सुभिषक्तमः ।
 स एव तुभ्यं भेषजानि कृण्वद्भिषजा शुचिः ॥५॥

॥ १० ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—निर्ऋतिद्यावापृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;
 २ सप्तपदाष्टिः; ३-५, ७, ८ सप्तपदा धृतिः; ६ सप्तपदात्यष्टिः ॥

क्षेत्रियात्वा निर्रक्त्या जामिशंसाद्बुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥१॥
 शं ते अग्निः सहाद्विरस्तु शं सोमः सहौषधीभिः ।
 एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्रक्त्या जामिशंसाद्बुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥२॥
 शं ते वातो अन्तरिक्षे वयो धाच्छं ते भवन्तु प्रदिशश्चतस्रः ।
 एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्रक्त्या जामिशंसाद्बुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥३॥
 इमा या देवीः प्रदिशश्चतस्रो वातपत्नीरभि सूर्यो विचष्टे ।
 एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्रक्त्या जामिशंसाद्बुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥४॥

तासु त्वान्तर्जरस्या दधामि प्र यक्ष्म एतु निर्रैतिः पराचैः ।
 एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्रैत्या जामिशंसाद्बुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥५॥
 अमुक्था यक्ष्माद्दुरितादवद्याद्बुहः पाशाद्ब्राह्म्याश्चोदमुक्थाः ।
 एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्रैत्या जामिशंसाद्बुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥६॥
 अह्ना अरातिमविदः स्योनमप्यभूर्भद्रे सुकृतस्य लोके ।
 एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्रैत्या जामिशंसाद्बुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥७॥
 सूर्यमृतं तमसो ग्राह्या अधि देवा मुञ्चन्तो अस्तृजन्निरेणसः ।
 एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्रैत्या जामिशंसाद्बुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥८॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—मन्त्रोक्ता ॥ छन्दः—१ चतुष्पदा विराड् गायत्री; २, ३, ५ त्रिपदा
 परोष्णिक्; ४ पिपीलिकम्पध्या निचृदुष्णिक् ॥

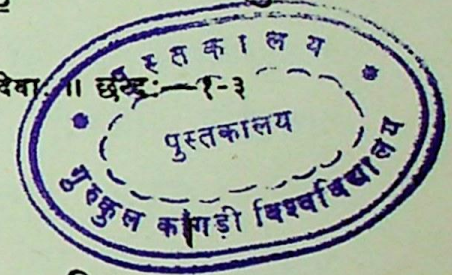
॥३॥ दूष्या दूषिरसि हेत्या हेतिरसि मेन्या मेनिरसि । आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं काम ॥१॥
 स्रक्त्योसि प्रतिसरोसि प्रत्यभिचरणोसि । आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं काम ॥२॥
 प्रति तमभि चर योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः । आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं काम ॥३॥
 सूरिरसि वर्चोधा असि तनूपानोसि । आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं काम ॥४॥
 शुक्रोसि भ्राजोसि स्वरसि ज्योतिरसि । आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं काम ॥५॥

॥ १२ ॥ ऋषिः—भरद्वाजः ॥ देवता—१ द्यावापृथिवी घन्तरिक्षं च; २ देवाः; ३ इन्द्रः; ४ घादित्य-
 बस्वङ्गिरसः पितरः; ५ सोम्यासः पितरः; ६ मरुतः; ७ यमसाधनम्, ब्रह्म; ८ अग्निः ॥
 छन्दः—१, ३-६ त्रिष्टुप्; २ जगती; ७-८ अनुष्टुप् ॥

द्यावापृथिवी उर्वरन्तरिक्षं क्षेत्रस्य पत्न्युरुगायोद्भूतः ।
 उतान्तरिक्षमुरु वातगोपं त इह तप्यन्तां मयि तप्यमाने ॥१॥
 इदं देवाः शृणुत ये यज्ञिया स्थ भरद्वाजो मह्यमुक्थानि शंसति ।
 पाशे स बद्धो दुरिते नि युज्यतां यो अस्माकं मन इदं हिनस्ति ॥२॥

इदमिन्द्र शृणुहि सोमप यत्त्वा हृदा शोचता जोहवीमि ।
 वृश्चामि तं कुलिशेनेव वृक्षं यो अस्माकं मन इदं हिनस्ति ॥३॥
 अशीतिभिस्तिष्ठभिः सामगेभिरादित्येभिर्वसुभिरङ्गिरोभिः ।
 इष्टापूर्तमवतु नः पितॄणामासुं ददे हरसा दैव्येन ॥४॥
 द्यावापृथिवी अनु मा दीधीथां विश्वे देवासो अनु मा रभध्वम् ।
 अङ्गिरसः पितरः सोम्यासः पापमार्त्तत्वपकामस्य कर्ता ॥५॥
 अतीव यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यो निन्दिषत्क्रियमाणम् ।
 तपूषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषं द्यौरभिसंतपाति ॥६॥
 सप्त प्राणानष्टौ मन्यस्तांस्ते वृश्चामि ब्रह्मणा ।
 अया यमस्य सादनमग्निदूतो अरंकृतः ॥७॥
 आ दधामि ते पदं समिद्धे जातवेदसि । अग्निः शरीरं वेवेष्टुसुं वागपि गच्छतु ॥८॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—प्रयर्वा ॥ देवता—१ अग्निः; २, ३ बृहस्पतिः; ४, ५ विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१-३
 त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप्; ५ विराट् जगती ॥



आयुर्दा अग्ने जरसं वृणानो घृतप्रतीको घृतपृष्ठो अग्ने
 घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रानभि रक्षतादिमम् ॥१॥
 परि धत्त धत्त नो वर्चसेमं जरामृत्युं कृणुत दीर्घमायुः ।
 बृहस्पतिः प्रायच्छद्वास एतत्सोमाय राज्ञे परिधातवा उ ॥२॥
 परीदं वासो अधिथाः स्वस्तयेभूर्गृष्टीनामभिशस्तिपा उ ।
 शतं च जीव शरदः पुरुची रायश्च पोषमुपसंव्ययस्व ॥३॥
 एह्यश्मानमा तिष्ठाश्मा भवतु ते तनूः ।
 कृण्वन्तु विश्वे देवा आयुष्टे शरदः शतम् ॥४॥
 यस्य ते वासः प्रथमवास्यं हरांस्तं त्वा विश्वेवन्तु देवाः ।
 तं त्वा भ्रातरः सुवृधा वर्धमानमनु जायन्तां बहवः सुजातम् ॥५॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—चाननः ॥ देवता—अग्निभूतपत्नीन्द्रा मन्योक्ताः ॥ छन्दः—१, ३, ५, ६ अनुष्टुप्;
 २ भुरिगनुष्टुप्; ४ उपरिष्टाद् विराट् बृहती ॥

निःसालां धृष्णुं धिषणमेकवाद्यां जिघत्स्वम् ।
 सर्वाश्चण्डस्य नप्त्यो नाशयामः सदान्वाः ॥१॥

निर्वो गोष्ठादजामसि निरक्षान्निरुपानसात् ।
 निर्वो मगुन्द्या दुहितरो गृहेभ्यश्चातयामहे ॥२॥
 असौ यो अधराद्गृहस्तत्र सन्त्वराय्यः ।
 तत्र सेदिन्युच्यतु सर्वाश्च यातुधान्यः ॥३॥
 भूतपतिर्निरजत्विन्द्रश्चेतः सदान्वाः ।
 गृहस्य बुध्न आसीनास्ता इन्द्रो वज्रेणार्धिं तिष्ठतु ॥४॥
 यदि स्थ क्षेत्रियाणां यदि वा पुरुषेषिताः ।
 यदि स्थ दस्युभ्यो जाता नश्यतेतः सदान्वाः ॥५॥
 परि धामान्यासामाशुर्गाष्ठांमिवासरन् ।
 अजैषं सर्वानाजीन्वो नश्यतेतः सदान्वाः ॥६॥

॥ १५ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्राणः ॥ छन्दः—त्रिपाद्गायत्री ॥

यथा द्यौश्च पृथिवी च न बिभीतो न रिष्यतः । एवा मे प्राण मा बिभेः ॥१॥
 यथाहश्च रात्री च न बिभीतो न रिष्यतः । एवा मे प्राण मा बिभेः ॥२॥
 यथा सूर्यश्च चन्द्रश्च न बिभीतो न रिष्यतः । एवा मे प्राण मा बिभेः ॥३॥
 यथा ब्रह्म च क्षत्रं च न बिभीतो न रिष्यतः । एवा मे प्राण मा बिभेः ॥४॥
 यथा सत्यं चानृतं च न बिभीतो न रिष्यतः । एवा मे प्राण मा बिभेः ॥५॥
 यथा भूतं च भव्यं च न बिभीतो न रिष्यतः । एवा मे प्राण मा बिभेः ॥६॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ प्राणापानौ; २ द्यावापृथिवी; ३ सूर्यः; ४ अग्निः; ५ विश्वम्भरः ॥
 छन्दः—१, ३ एकपदाऽऽसुरी त्रिष्टुप्; २ एकपदाऽऽसुरी मुष्णिक्; ४, ५ द्विपदाऽऽसुरी गायत्री ॥

प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं स्वाहा ॥१॥
 द्यावापृथिवी उपश्रुत्या मा पातं स्वाहा ॥२॥
 सूर्य चक्षुषा मा पाहि स्वाहा ॥३॥
 अग्ने वैश्वानर विश्वैर्मा देवैः पाहि स्वाहा ॥४॥
 विश्वम्भर विश्वेन मा भरसा पाहि स्वाहा ॥५॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ओजःप्रभृतीनि ॥ छन्दः—१-६ एकपदाऽऽसुरी त्रिष्टुप्; ७ आसुर्युष्णिक् ॥

ओजोस्योजो मे दाः स्वाहा ॥१॥ सहोसि सहो मे दाः स्वाहा ॥२॥

बलमसि बलं मे दाः स्वाहा ॥३॥ आयुरस्यायुर्मे दाः स्वाहा ॥४॥
 श्रोत्रमसि श्रोत्रं मे दाः स्वाहा ॥५॥ चक्षुरसि चक्षुर्मे दाः स्वाहा ॥६॥
 परिपाणमसि परिपाणं मे दाः स्वाहा ॥७॥

॥ इति तृतीयः प्रपाठकः ॥

अथ चतुर्थः प्रपाठकः ॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—द्विपदा साम्नी बृहती ॥

॥३॥

भ्रातृव्यक्षयणमसि भ्रातृव्यचातनं मे दाः स्वाहा ॥१॥
 सपत्नक्षयणमसि सपत्नचातनं मे दाः स्वाहा ॥२॥
 अरायक्षयणमस्यरायचातनं मे दाः स्वाहा ॥३॥
 पिशाचक्षयणमसि पिशाचचातनं मे दाः स्वाहा ॥४॥
 सदान्वाक्षयणमसि सदान्वाचातनं मे दाः स्वाहा ॥५॥

॥ १९ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१-४ निचृद् विषमा त्रिपादगायत्री; ५ भुरिग्-
 विषमा त्रिपादगायत्री ॥

अग्ने यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥१॥
 अग्ने यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥२॥
 अग्ने यत्तेर्चिस्तेन तं प्रत्यर्च योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥३॥
 अग्ने यत्ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥४॥
 अग्ने यत्ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥५॥

॥ २० ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—१-४ निचृद् विषमा त्रिपादगायत्री; ५ भुरिग्-
 विषमा त्रिपादगायत्री ॥

वायो यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥१॥
 वायो यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥२॥
 वायो यत्तेर्चिस्तेन तं प्रत्यर्च योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥३॥
 वायो यत्ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥४॥
 वायो यत्ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥५॥

॥ २१ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—१-४ निचृद् विषमा त्रिपादगायत्री; ५ भुरिग्-
विषमा त्रिपादगायत्री ॥

सूर्य॑ यत्ते॒ तप॑स्तेन॒ तं प्रति॑ तप॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥१॥
सूर्य॑ यत्ते॒ हर॑स्तेन॒ तं प्रति॑ हर॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥२॥
सूर्य॑ यत्तेर्चि॑स्तेन॒ तं प्रत्य॑र्च॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥३॥
सूर्य॑ यत्ते॒ शोचि॑स्तेन॒ तं प्रति॑ शोच॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥४॥
सूर्य॑ यत्ते॒ तेज॑स्तेन॒ तम॑तेजसं कृणु॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥५॥

॥ २२ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—चन्द्रः ॥ छन्दः—१-४ निचृद् विषमा त्रिपादगायत्री; ५ भुरिग्-
विषमा त्रिपादगायत्री ॥

चन्द्र॑ यत्ते॒ तप॑स्तेन॒ तं प्रति॑ तप॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥१॥
चन्द्र॑ यत्ते॒ हर॑स्तेन॒ तं प्रति॑ हर॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥२॥
चन्द्र॑ यत्तेर्चि॑स्तेन॒ तं प्रत्य॑र्च॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥३॥
चन्द्र॑ यत्ते॒ शोचि॑स्तेन॒ तं प्रति॑ शोच॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥४॥
चन्द्र॑ यत्ते॒ तेज॑स्तेन॒ तम॑तेजसं कृणु॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥५॥

॥ २३ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१-४ समविषमा त्रिपाद गायत्री; ५ स्वराङ्-
विषमा त्रिपादगायत्री ॥

आपो॑ यद्व॒स्तप॑स्तेन॒ तं प्रति॑ तप॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥१॥
आपो॑ यद्वो॒ हर॑स्तेन॒ तं प्रति॑ हर॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥२॥
आपो॑ यद्वोर्चि॑स्तेन॒ तं प्रत्य॑र्च॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥३॥
आपो॑ यद्वः॒ शोचि॑स्तेन॒ तं प्रति॑ शोच॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥४॥
आपो॑ यद्वस्तेज॑स्तेन॒ तम॑तेजसं कृणु॒ यो॒३स्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥५॥

॥ २४ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः ॥ छन्दः—१, २ पुरउष्णिक् पङ्क्तिः, ३, ४ पुरोदेवत्या-
पङ्क्तिः, ५ चतुष्पदा बृहती; ६-८ भुरिक् चतुष्पदा बृहती ॥

शेर॑भक् शेर॑भ पुन॑र्वो यन्तु या॒तवः॑ पुन॑र्हेतिः कि॒मीदि॑नः ।
यस्य॑ स्थ तम॑त्त यो वः प्रा॒हैत्तम॑त्त स्वा मा॑सान्यत्त ॥१॥

शेवृधक शेवृध पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥२॥
 ओकानुओक पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥३॥
 सर्पानुसर्प पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥४॥

जूणि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥५॥
 उपव्हे पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥६॥
 अर्जुनि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥७॥
 भरुजि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥८॥

॥ २५ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—पृश्निपर्णी ॥ छन्दः—१-३, ५ अनुष्टुप्; ४ भुरिगनुष्टुप् ॥

शं नो देवी पृश्निपुर्ण्यं निरुक्त्या अकः ।
 उग्रा हि कण्वजम्भेनी तामभक्षि सहस्वतीम् ॥१॥
 सहमानेयं प्रथमा पृश्निपुर्ण्यजायत ।
 तयाहं दुर्गाम्नां शिरो वृश्चामि शकुनेरिव ॥२॥
 अरायमसृक्पावानं यश्च स्फातिं जिहीर्षति ।
 गर्भादं कण्वं नाशय पृश्निपर्णि सहस्व च ॥३॥
 गिरिमेनां आ वेशय कण्वाञ्जीवितयोपनान् ।
 तांस्त्वं देवि पृश्निपुर्ण्यग्निरिवानुदहन्निहि ॥४॥
 पराच एनान्प्र णुद कण्वाञ्जीवितयोपनान् ।
 तमांसि यत्र गच्छन्ति तत्कव्यादो अजीगमम् ॥५॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—सविता ॥ देवता—पशवः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ उपरिष्टाद् विराड् वृहती;
४ भुरिगनुष्टुप्; ५ अनुष्टुप् ॥

एह यन्तु पशवो ये परेयुर्वायुर्येषां सहचारं जुजोष ।
त्वष्टा येषां रूपधेयानि वेदास्मिन्तान्गोष्ठे सविता नि यच्छतु ॥१॥
इमं गोष्ठं पशवः सं स्रवन्तु बृहस्पतिरा नयतु प्रजानन् ।
सिनीवाली नयत्वाग्रमेषामाजग्मुषो अनुमते नि यच्छ ॥२॥
सं सं स्रवन्तु पशवः समश्वाः समु पूरुषाः ।
सं धान्यस्य या स्फातिः संस्त्राव्येण हविषा जुहोमि ॥३॥
सं सिञ्चामि गवां क्षीरं समाज्येन बलं रसम् ।
संसिक्ता अस्माकं वीरा ध्रुवा गावो मयि गोपतौ ॥४॥
आ हरामि गवां क्षीरमाहोर्षं धान्यं रसम् ।
आहता अस्माकं वीरा आ पत्नीरिदमस्तकम् ॥५॥

॥ २७ ॥ ऋषिः—कपिकनः ॥ देवता—१-५ सोपषिः; ६ रुद्रः; ७ इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

॥२॥ नेच्छत्रुः प्राशं जयाति सहमानाभिभूरसि । प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥१॥
मुपर्णस्त्वान्विन्दत्मृकरस्त्वाखनन्नसा । प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥२॥
इन्द्रो ह चक्रे त्वा ब्राह्मसुरेभ्य स्तरीतवे । प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥३॥
पाटामिन्द्रो व्याश्नादसुरेभ्य स्तरीतवे । प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥४॥
तयाहं शत्रून्त्साक्ष इन्द्रः सालावृकां इव । प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥५॥
रुद्र जलापभेषज नीलशिखण्ड कर्मकृत् । प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥६॥
तस्य प्राशं त्वं जहि यो न इन्द्राभिदासति ।
अधि नो ब्रूहि शक्तिभिः प्राशि मामुत्तरं कृधि ॥७॥

॥ २८ ॥ ऋषिः—शम्भूः ॥ देवता—१, ३ जरिमा, प्रायुः; २ मित्रावरुणी; ४, ५ शत्रावृष्यादयः ॥
छन्दः—१ जगती; २-४ त्रिष्टुप्; ५ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

तुभ्यमेव जग्मिन्वर्धतामयं मेममन्ये मृत्यवो हिंसिषुः शतं ये ।
मातेव पुत्रं प्रमना उपस्थे मित्र एनं मित्रियात्पात्यंहसः ॥१॥

मित्र ए॒नं वरु॑णो वा रि॒शादा॑ ज॒रामृत्युं॑ कृणुतां संवि॒दानौ ।
 तद॒ग्निर्होता॑ व॒युनानि॑ वि॒द्वान्विश्वा॑ दे॒वानां॑ जनि॒मा वि॒वक्ति ॥२॥
 त्वमी॑शिषे पशूनां पार्थि॒वानां॑ ये जा॒ता उ॒त वा॒ ये ज॒नित्राः ।
 मेमं॑ प्रा॒णो हा॑सीन्मो अ॒पानो॑ मेमं मि॒त्रा व॑धिषु॒र्मो अ॒मित्राः ॥३॥
 द्यौष्ठा॑ पि॒ता पृ॑थि॒वी मा॒ता ज॒रामृत्युं॑ कृणुतां संवि॒दाने ।
 यथा॑ जी॒वा अ॑दितेरु॒पस्थे॑ प्रा॒णापा॒नाभ्यां॑ गु॒पितः॑ श॒तं हि॒माः ॥४॥
 इ॒मम॑ग्न॒ आयु॑षे वर्च॑से नय प्रि॒यं रे॒तो वरु॑ण मि॒त्र राज॑न् ।
 मा॒तेवा॑स्मा अ॒दिते॑ श॒र्म यच्छ॑ विश्वे॒ देवा ज॒रद॑ष्टि॒र्यथा॑सत् ॥५॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः, सूर्यः, बृहस्पतिः; २ जातवेदाः, त्वष्टा, सविता; ३, ७ इन्द्रः; ४, ५ द्यावापृथिवी, विश्वे देवाः, मरुतः, आपः, ६ अश्विनौ ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २, ३, ५-७ त्रिष्टुप्; ४ परावृहती निचृत्प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

पार्थि॒वस्य॑ रसे॒ देवा॒ भग॑स्य त॒न्वो॑ऽ३ बले ।
 आ॒युष्य॑मि॒स्मा अ॒ग्निः सूर्यो॑ वर्च॒ आ धा॑द्बृहस्पतिः ॥१॥
 आयु॑र॒स्मै धे॑हि जा॒तवे॑दः प्र॒जां त्व॑ष्टरधि॒निधे॑ह्य॒स्मै ।
 रा॒यस्पोषं॑ सवि॒तरा सु॑वा॒स्मै श॒तं जी॑वाति श॒रद॑स्तवा॒यम् ॥२॥
 आ॒शीर्ण॑ ऊर्ज॑मु॒त सौ॑प्रजास्त्वं दक्षं॑ ध॒त्तं द्र॑वि॒णं स॑चे॒तसौ ।
 जयं॑ क्षेत्रा॑णि स॒हसा॒यमि॑न्द्र कृ॒ण्वानो॑ अ॒न्यान्ध॑रान्त्स॒पत्नान् ॥३॥
 इ॒न्द्रेण॑ द॒त्तो वरु॑णेन शि॒ष्टो म॒रुद्भिरु॒ग्रः प्र॑हि॒तो न॒ आग॑न् ।
 ए॒ष वा॑ द्यावापृथि॒वी उ॒पस्थे॑ मा क्षु॒धन्मा॑ तृषत् ॥४॥
 ऊर्ज॑म॒स्मा ऊर्ज॑स्वती ध॒त्तं पयो॑ अ॒स्मै प॑यस्वती ध॒त्तम् ।
 ऊर्ज॑म॒स्मै द्यावा॑पृथि॒वी अ॑धा॒तां विश्वे॑ दे॒वा म॒रुत॑ ऊर्ज॒मापः॑ ॥५॥
 शि॒वाभि॑ष्टे हृद॑यं तर्प॑याम्यनमी॒वो मो॑दिषी॒ष्ठाः सु॒वर्चाः ।
 स॒वा॒सिनौ॑ पि॒वतां॑ म॒न्थमे॑तम॒श्विनो॑ रू॒पं प॑रि॒धाय॑ मा॒याम् ॥६॥
 इ॒न्द्र ए॒तां सं॑सृजे वि॒द्धो अ॒ग्रं ऊ॒र्जा स्व॑धाम॒जरां॑ सा त ए॒षा ।
 तया॑ त्वं जी॒व श॒रदः॑ सु॒वर्चा॑ मा त आ सु॒खोद्भि॑षजस्ते अ॒क्रन् ॥७॥

॥ ३० ॥ ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—१ मनः; २ अश्विनौ; ३, ४ ओषधिः; ५ दम्पती ॥ छन्दः—१ पथ्या पङ्क्तिः; २, ४, ५ अनुष्टुप्; ३ भुरिगनुष्टुप् ॥

यथेदं भूम्या अधि तृणं वातो मथायति ।
 एवा मशामि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापगा असः ॥१॥
 सं चेन्नयाथो अश्विना कामिना सं च वक्षथः ।
 सं वां भगासो अगमत सं चित्तानि समु ब्रता ॥२॥
 यत्सुपर्णा विवक्षवो अनमीवा विवक्षवः ।
 तत्र मे गच्छताद्धवं शल्य इव कुल्मलं यथा ॥३॥
 यदन्तरं तद्वाह्यं यद्वाह्यं तदन्तरम् ।
 कन्यानां विश्वरूपाणां मनो गृभायौषधे ॥४॥
 एयमगन्पतिकामा जनिकामोऽहमार्गमम् ।
 अश्वः कनिकदद्यथा भगेनाहं सहागमम् ॥५॥

॥ ३१ ॥ ऋषिः—काण्वः ॥ देवता—१ मही; २-५ क्रिमिजम्भनम् ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २, ४ उपरिष्ठाद् विराड् बृहती; ३, ५ आर्वी त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य या मही दृषत्किमेर्विश्वस्य तर्हणी ।
 तया पिनष्मि सं क्रिमीन्दृषदा खल्वौ इव ॥१॥
 दृष्टमदृष्टमतृहमथो कुरूमत्तृहम् ।
 अल्गण्डून्त्सर्वान्छलुनान्क्रिमीन्वचसा जम्भयामसि ॥२॥
 अल्गण्डून्हन्मि महता वधेन दूना अदूना अरसा अभूवन् ।
 शिष्टानशिष्टान्नि तिरामि वाचा यथा क्रिमीणां नकिरुच्छिषातै ॥३॥
 अन्वान्यं शीर्षण्यमथो पार्ष्ट्यं क्रिमीन् ।
 अवस्कवं व्यध्वरं क्रिमीन्वचसा जम्भयामसि ॥४॥
 ये क्रिमयः पर्वतेषु वनेष्वोषधीषु पशुष्वप्स्वन्तः ।
 ये अस्माकं तन्वमाविविशुः सर्वं तद्धन्मि जनिम क्रिमीणाम् ॥५॥

॥ ३२ ॥ ऋषिः—काण्वः ॥ देवता—आदित्यः ॥ छन्दः—१ त्रिपादभुरिगुणायत्री; २-५ अनुष्टुप्;
६ चतुष्पान्निचृदुष्णिक् ॥

॥ ६ ॥

उद्यन्नादित्यः किमीन्हन्तु निम्रोचन्हन्तु रश्मिभिः ।
ये अन्तः किमयो गवि ॥१॥
विश्वरूपं चतुरक्षं किमिं सारङ्गमर्जुनम् ।
शृणाम्यस्य पृष्टीरपि वृश्चामि यच्छिरः ॥२॥
अत्रिवह्नः किमयो हन्मि कण्ववज्रमदग्निवत् ।
अगस्त्यस्य ब्रह्मणा सं पिनष्म्यहं किमीन् ॥३॥
हतो राजा किमीणामुतैषां स्थपतिर्हतः ।
हतो हतमाता किमिर्हतभ्राता हतस्वसा ॥४॥
हतासौ अस्य वेशसो हतासः परिवेशसः ।
अथो ये क्षुल्लुका इव सर्वे ते किमयो हताः ॥५॥
प्र ते शृणामि शृङ्गे याभ्यां वितुदायसि ।
भिनद्धि ते कुपुम्भं यस्ते विषधानः ॥६॥

॥ ३३ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—यक्षमविवर्हणम् ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ ककुम्भत्यनुष्टुप्; ४ चतुष्पदा
भुरिगुणिक; ५ उपरिष्ठाद् विराड् बृहती; ६ उष्णिगगर्भा निचृदनुष्टुप्; ७ पथ्या पङ्क्तिः ॥

उपरिष्ठाद्बृहता, (६) पथ्या उष्णिगगर्भा निचृदनुष्टुप्,
(७) सप्तम्याश्च पथ्यापङ्क्तिश्छन्दांसि ॥

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुबुकादधि ।
यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्काञ्जिह्वाया वि वृहामि ते ॥१॥
ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनूक्यात् ।
यक्ष्मं दोषण्यमंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते ॥२॥
हृदयात्ते परि क्लोमो हलीक्षणात्पार्श्वभ्याम् ।
यक्ष्मं मतस्त्राभ्यां प्लीहो यकस्ते वि वृहामसि ॥३॥
आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोरुदरादधि ।
यक्ष्मं कुक्षिभ्यां प्लाशेर्नाभ्या वि वृहामि ते ॥४॥
ऊरुभ्यां ते अष्टीवज्यां पार्णिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।
यक्ष्मं भसद्यं श्रोणिभ्यां भासदं भंससो वि वृहामि ते ॥५॥

अनु. ६, सू. ३४-३५]

३०

अस्थिभ्यस्ते मज्जभ्यः स्नावभ्यो धमनिभ्यः ।
 यक्ष्मं पाणिभ्यामङ्गुलिभ्यो नखेभ्यो वि वृहामि ते ॥६॥
 अङ्गेअङ्गे लोमिलोमि यस्ते पर्वणिपर्वणि ।
 यक्ष्मं त्वचस्यं ते वयं कश्यपस्य वीवर्हेण विष्वञ्चं वि वृहामसि ॥७॥

॥ ३४ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ पशुपतिः; २ देवाः; ३ अग्निविश्वकर्मा; ४ वायुः प्रजापतिः, ५ आशीः ॥
 छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

य ईशे पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत यो द्विपदाम् ।
 निष्क्रीतः स यज्ञियं भागमेतु रायस्पोषा यजमानं सचन्ताम् ॥१॥
 प्रमुञ्चन्तो भुवनस्य रेतो गातुं धत्त यजमानाय देवाः ।
 उपाकृतं शशमानं यदस्थास्त्रियं देवानामप्येतु पार्थः ॥२॥
 ये बध्यमानमनु दीध्याना अन्वैक्षन्त मनसा चक्षुषा च ।
 अग्निष्ठानग्रे प्र मुमोक्तु देवो विश्वकर्मा प्रजया संरराणः ॥३॥
 ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपा विरूपाः सन्तो बहुधैकरूपाः ।
 वायुष्ठानग्रे प्र मुमोक्तु देवः प्रजापतिः प्रजया संरराणः ॥४॥
 प्रजानन्तः प्रति गृह्णन्तु पूर्वे प्राणमङ्गेभ्यः पर्याचरन्तम् ।
 दिवं गच्छु प्रति तिष्ठा शरीरैः स्वर्गं याहि पथिभिर्देवयानैः ॥५॥

॥ ३५ ॥ ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—विश्वकर्मा ॥ छन्दः—१ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्; २, ३ त्रिष्टुप्;
 ४, ५ भुक् त्रिष्टुप् ॥

ये भक्षयन्तो न वसून्यानृधुर्यान्मयो अन्वर्तप्यन्त धिष्ण्याः ।
 या तेषामवया दुरिष्टिः स्विष्टिं नस्तान्कृणवद्विश्वकर्मा ॥१॥
 यज्ञपतिमृषय एनसाहुर्निर्भक्तं प्रजा अनुतप्यमानम् ।
 मथव्यान्तिस्तोकानप यान्नराध सं नष्टेभिः सृजतु विश्वकर्मा ॥२॥
 अदान्यान्तसोमपान्मन्यमानो यज्ञस्य विद्वान्तसमये न धीरः ।
 यदेनश्चकृवान्वद्ध एष तं विश्वकर्मन्प्र मुञ्चा स्वस्तये ॥३॥
 घोरा ऋषयो नमो अस्त्वेभ्यश्चक्षुर्यदेषां मनसश्च सत्यम् ।
 बृहस्पतये महिष द्युमन्नमो विश्वकर्मन्मस्ते पाह्यस्मान् ॥४॥
 यज्ञस्य चक्षुः प्रभृतिमुखं च वाचा श्रोत्रेण मनसा जुहोमि ।
 इमं यज्ञं विततं विश्वकर्मणा देवा यन्तु सुमनस्यमानाः ॥५॥

॥ ३६ ॥ ऋषिः—पतिवेदनः ॥ देवता—१ अग्निः; २ सोमः; अर्यमा, धाता; ३ अग्नीषोमी; ४ इन्द्रः;
 ५ सूर्यः; ६ धनपतिः; ७ हिरण्यम्, भगः; ८ ओषधिः ॥ छन्दः—१ भुरिक् त्रिष्टुप्;
 २, ५-७ अनुष्टुप्; ३, ४ त्रिष्टुप्; ८ त्रिचत् पुरजिष्णक् ॥

आ नो अग्ने सुमतिं संभलो गमेदिमां कुमारीं सह नो भगेन ।
 जुष्टा वरेषु समनेषु वल्गुरोषं पत्या सौभगमस्त्वस्यै ॥१॥
 सोमजुष्टं ब्रह्मजुष्टमर्यम्णा संभृतं भगम् ।
 धातुर्देवस्य सत्येन कृणोमि पतिवेदनम् ॥२॥
 इयमग्ने नारी पतिं विदेष्टु सोमो हि राजा सुभगां कृणोति ।
 सुवाना पुत्रान्महिषी भवाति गत्वा पतिं सुभगा वि राजतु ॥३॥
 यथाखरो मघवंश्चारुषे प्रियो मृगाणां सुषदा बभूव ।
 एवा भगस्य जुष्टेयमस्तु नारी संप्रिया पत्याविराधयन्ती ॥४॥
 भगस्य नावमा रोह पूर्णामनुपदस्वतीम् ।
 तयोपप्रतारय यो वरः प्रतिकाभ्यः ॥५॥
 आ केन्दय धनपते वरमामनसं कृणु ।
 सर्वं प्रदक्षिणं कृणु यो वरः प्रतिकाभ्यः ॥६॥
 इदं हिरण्यं गुल्गुल्वयमौक्षो अथो भगः ।
 एते पतिभ्यस्त्वामदुः प्रतिकाभाय वेत्तवे ॥७॥
 आ ते नयतु सविता नयतु पतिर्यः प्रतिकाभ्यः ।
 त्वमस्यै धेह्योषधे ॥८॥

॥ इति द्वितीयं काण्डम् ॥

[द्वितीयकाण्डे अनुवाकाः ६, सूक्तानि ३६, ऋचः २०७]

अथ तृतीयं काण्डम् ॥

अथ पञ्चमः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः; २ मरुतः; ३-६ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ४ त्रिष्टुप्;
२ विराट् गर्भा भुरिक् त्रिष्टुप्; ३, ६ अनुष्टुप्; ५ विराट् पुरज्जिक् ॥

॥ १ ॥

अग्निर्नः शत्रून्प्रत्येतु विद्वान्प्रतिदहन्नभिः शस्तिमरातिम् ।
स सेनां मोहयतु परेषां निर्हस्तांश्च कृणवज्जातवेदाः ॥१॥
यूयमुग्रा मरुत ईदृशे स्थाभि प्रेत मृणतु सहध्वम् ।
अमीमृणन्वसवो नाथिता इमे अग्निर्ह्येषां दूतः प्रत्येतु विद्वान् ॥२॥
अमित्रसेनां मघवन्नस्माञ्छत्रूयतीमभि
युवं तानिन्द्र वृत्रहन्नभिश्च दहतं प्रति ॥३॥
प्रसूत इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्नैतु शत्रून् ।
जहि प्रतीचो अनूचः पराचो विष्वक्सत्यं कृणुहि चित्तमेषाम् ॥४॥
इन्द्र सेनां मोहयामित्राणाम् ।
अग्नेर्वातस्य ध्राज्या तान्विषूचो वि नाशय ॥५॥
इन्द्रः सेनां मोहयतु मरुतो घ्नन्त्वोजसा ।
चक्षूंष्यग्निरा दत्तां पुनरेतु पराजिता ॥६॥

॥ २ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—१, २ अग्निः; ३, ४ इन्द्रः; ५ द्यौः; ६ मरुतः ॥ छन्दः—१, ५,
त्रिष्टुप्; २-४ अनुष्टुप् ॥

अग्निर्नो दूतः प्रत्येतु विद्वान्प्रतिदहन्नभिः शस्तिमरातिम् ।
स चित्तानि मोहयतु परेषां निर्हस्तांश्च कृणवज्जातवेदाः ॥१॥
अयमग्निरमूमुहयानि चित्तानि वो हृदि
वि वो धमत्वोकसः प्र वो धमतु सर्वतः ॥२॥

इन्द्रं चित्तानि मोहयन्नुवाङ्माकूत्या चर ।
 अग्नेर्वातस्य ध्राज्या तान्विपूचो वि नाशय ॥३॥
 व्याकृतय एषामिताथो चित्तानि मुह्यत ।
 अथो यदुद्येषां हृदि तदेषां परि निर्जहि ॥४॥
 अमीषां चित्तानि प्रतिमोहयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्ये परेहि ।
 अभि प्रेहि निर्देह हृत्सु शोकैर्ग्राह्यामित्रांस्तमसा विध्य शत्रून् ॥५॥
 असौ या सेना मरुतः परेषामस्मानैत्यभ्योजसा स्पर्धमाना ।
 तां विध्यत तमसापव्रतेन यथैषामन्यो अन्यं न जानात् ॥६॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २, ४ त्रिष्टुप्; ३ चतुष्पदा
 भुरिक् पङ्क्तिः; ५, ६ अनुष्टुप् ॥

अचिक्रदत्स्वपा इह भुवदग्ने व्यचिस्व रोदसी उरूची ।
 युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आमुं नय नमसा रातहव्यम् ॥१॥
 दूरे चित्सन्तमरुषास इन्द्रमा च्यावयन्तु सख्याय विप्रम् ।
 यद्वायुत्रीं बृहतीमर्कमस्मै सौत्रामण्या दधृषन्त देवाः ॥२॥
 अञ्चस्त्वा राजा वरुणो ह्वयतु सोमस्त्वा ह्वयतु पर्वतेभ्यः ।
 इन्द्रस्त्वा ह्वयतु विद्धय आभ्यः श्येनो भूत्वा विश आ पतेमाः ॥३॥
 श्येनो हव्यं नयत्वा परस्मादन्यक्षेत्रे अपरुद्धं चरन्तम् ।
 अश्विना पन्थां कृणुतां सुगं त इमं सजाता अभिसंविशध्वम् ॥४॥
 ह्वयन्तु त्वा प्रतिजनाः प्रति मित्रा अवृषत ।
 इन्द्राग्नी विश्वे देवास्ते विशि क्षेममदीधरन् ॥५॥
 यस्ते हव्यं विवदत्सजातो यश्च निष्ठयः ।
 अपाञ्चमिन्द्र तं कृत्वाथेममिहाव गमय ॥६॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३, ६, ७ त्रिष्टुप्; ४, ५ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

आ त्वा गत्राष्ट्रं सह वर्चसोर्दिहि ऋद्धिशां पतिरेकराट् त्वं वि राज ।
 सर्वास्त्वा राजन्प्रदिशो ह्वयन्तूपसद्यो नमस्यो भवेह ॥१॥

त्वां विशो वृणतां राज्यायि त्वामिमाः प्रदिशः पञ्च देवीः ।
 वर्षमत्राष्टस्य ककुदि श्रयस्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि ॥२॥
 अच्छ त्वा यन्तु हविनः सजाता अग्निर्दूतो अजिरः सं चरातै ।
 जायाः पुत्राः सुमनसो भवन्तु बह्वं बलिं प्रति पश्यासा उग्रः ॥३॥
 अश्विना त्वाग्रे मित्रावरुणोभा विश्वे देवा मरुतस्त्वा ह्वयन्तु ।
 अधा मनो वसुदेयाय कृणुष्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि ॥४॥
 आ प्र द्रव परमस्याः परावतः शिवे ते यावापृथिवी उभे स्ताम् ।
 तदयं राजा वरुणस्तथाह स त्वायमह्मत्स उपेदमेहि ॥५॥
 इन्द्रेन्द्र मनुष्याः परेहि सं ह्यज्ञास्था वरुणैः संविदानः ।
 स त्वायमह्मत्स्वे सधस्थे स देवान्यक्षत्स उ कल्पयाद्विशः ॥६॥
 पथ्या रेवतीर्बहुधा विरूपाः सर्वाः संगत्य वरीयस्ते अक्रन् ।
 तास्त्वा सर्वाः संविदाना ह्वयन्तु दशमीमुग्रः सुमना वशेह ॥७॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—सोमः, पर्णमणिः ॥ छन्दः—१ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप्;
 २, ३, ५-७ अनुष्टुप्; ४ त्रिष्टुप्; ८ विराडुरोवृहती ॥

आयमगन्पर्णमणिर्वली बलेन प्रमृणन्त्सपत्नान् ।
 ओजो देवानां पय ओषधीनां वर्चसा मा जिन्वत्वप्रयावन् ॥१॥
 मयि क्षत्रं पर्णमणे मयि धारयताद्रयिम् ।
 अहं राष्ट्रस्याभीवर्गे निजो भूयासमुत्तमः ॥२॥
 यं निदधुर्वनस्पतौ गुह्यं देवाः प्रियं मणिम् ।
 तमस्मभ्यं सहायुषा देवा ददतु भर्तवे ॥३॥
 सोमस्य पर्णः सह उग्रमागन्निन्द्रेण दत्तो वरुणेन शिष्टः ।
 तं प्रियासं बहु रोचमानो दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ॥४॥
 आ मारुक्षत्पर्णमणिर्मह्या अरिष्टतातये ।
 यथाहमुत्तरोसान्यर्यम्ण उत संविदः ॥५॥
 ये धीवानो रथकाराः कर्मारा ये मनीषिणः ।
 उपस्तीन्पर्णं मह्यं त्वं सर्वान्कृण्वभितो जनान् ॥६॥
 ये राजानो राजकृतः सूता ग्रामण्यश्च ये ।
 उपस्तीन्पर्णं मह्यं त्वं सर्वान्कृण्वभितो जनान् ॥७॥

पर्णो॑सि तनू॒पानः॑ सयो॑निर्वी॒रो वी॒रेण॑ मया ।
सं॒वत्स॒रस्य॑ तेजसा॒ तेन॑ बध्नामि त्वा मणे ॥८॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—जगदीजं पुरुषः ॥ देवता—अश्वत्थः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

॥२॥

पु॒मान्पुंसः॑ परि॒जातो॑श्च॒त्थः स्व॑दिरादधि ।
स ह॑न्तु शत्रू॑न्माम॒कान्या॑न॒हं द्वेष्मि॒ ये च॒ माम् ॥१॥
तान॑श्च॒त्थ निः शृ॑णीहि शत्रू॑न्वैबाध॒दोध॑तः ।
इन्द्रे॑ण वृ॒त्रघ्ना मे॒दी मि॒त्रेण॑ वरु॒णेन॑ च ॥२॥
यथा॑श्च॒त्थ निर॑भनो॒न्तर्म॑ह॒त्यर्ण॑वे ।
ए॒वा तान्त्स॒र्वान्निर्भ॑ञ्छि या॒नहं॑ द्वेष्मि॒ ये च॒ माम् ॥३॥
यः स॒हमा॑न॒श्चर॑सि सा॒सहान॑ इ॒व ऋ॒षभः॑ ।
तेना॑श्च॒त्थ त्वया॑ व॒यं स॒पत्नान्त्स॒हिषी॑महि ॥४॥
सि॒नात्वे॒नान्निर्भ॑ञ्छि॒र्तिर्मृ॑त्योः पा॒शैर॑मो॒क्ष्यैः ।
अ॒श्चत्थ॑ शत्रू॑न्माम॒कान्या॑न॒हं द्वेष्मि॒ ये च॒ माम् ॥५॥
यथा॑श्च॒त्थ वा॒नस्प॑त्याना॒रोह॑न्कृ॒णुषे॑ध॒रान् ।
ए॒वा मे शत्रो॑र्मूर्धा॒नं वि॒ष्वग्भि॑न्धि स॒हस्व॑ च ॥६॥
ते॒धि॒राञ्चः॑ प्र प्ल॒वन्तां॑ छि॒न्ना नौ॑रि॒व ब॑न्ध॒नात् ।
न वै॒बाध॑प्र॒णुत्तानां॑ पुन॑र॒स्ति नि॒वर्त॑नम् ॥७॥
प्रे॒णान्नु॑दे॒ मन॑सा॒ प्र चि॒त्तेनो॑त ब्र॒ह्मणा॑ ।
प्रे॒णान्वृ॑क्षस्य॒ शाख॑याश्च॒त्थस्य॑ नु॒दाम॑हे ॥८॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—१-३ हरिणः; ४ विचूतो तारके ५ आपः; ६, ७ यक्षमनाशनम् ॥
छन्दः—१-५, ७ अनुष्टुप् । ६ भुरिगनुष्टुप् ॥

ह॒रिण॑स्य॒ रघु॑ष्यदोधि शी॒र्षणि॑ भेष॒जम् ।
स क्षे॒त्रियं॑ वि॒षाण॑या वि॒षूची॑न॒मनी॑नशत् ॥१॥
अनु॑ त्वा ह॒रिणो॑ वृषा॒ पद्भि॑श्च॒तुर्भि॑र॒क्री॒मीत् ।
वि॒षाणे॑ वि ष्य गु॒ष्पितं॑ यद॒स्य क्षे॒त्रियं॑ ह॒दि ॥२॥

अ॒दो यद॑व॒रोच॑ते चतु॑ष्पक्षमिव च्छ॒दिः ।
 तेना॑ ते॒ सर्वं॑ क्षे॒त्रिय॑मङ्गेभ्यो नाशयामसि ॥३॥
 अ॒मू ये दि॒वि सु॒भगे॑ वि॒चृतौ॑ नाम॒ तार॑के ।
 वि क्षे॒त्रिय॑स्य सु॒व्रता॑मध॒मं पा॑शमुत्त॒मम् ॥४॥
 आप॒ इद्वा उ॑ भेष॒जीरा॑पो अमीव॒चात॑नीः ।
 आपो॑ विश्व॒स्य भेष॑जीस्तास्त्वा सु॒व्रन्तु॑ क्षे॒त्रियात् ॥५॥
 यदा॑सुतेः क्रि॒यमा॑णायाः क्षे॒त्रियं॑ त्वा व्यान॒शे ।
 वेदा॑हं तस्य भेष॒जं क्षे॒त्रियं॑ नाशयामि त्वत् ॥६॥
 अ॒पवा॑से नक्ष॒त्राणाम॑पवा॒स उ॒षसा॑मुत । अपा॒स्मत्सर्वं॑ दु॒र्भूत॑मप॒ क्षे॒त्रिय॑मुच्छतु ॥७॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१-४ मित्रादयो विश्वेदेवाः । ५, ६ मनः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्;

२, ६ जगती; ४ विराड् बृहतीगर्भा चतुष्पदा त्रिष्टुप्; ५ अनुष्टुप् ॥

आ यातु मि॒त्र ऋ॒तुभिः॑ कल्प॑मानः संवे॒शय॑न्पृथि॒वीमु॒स्त्रिया॑भिः ।
 अथा॒स्मभ्यं॑ वरु॒णो वा॒युर॒ग्निर्वृ॑ह॒द्राष्ट्रं॑ संवे॒श्यं द॑धातु ॥१॥
 धा॒ता रा॒तिः स॑वि॒तेदं जु॑षन्ता॒मिन्द्र॑स्त्वष्टा॒ प्रति॑ हर्यन्तु मे वचः ।
 हुवे॑ दे॒वीम॑दि॒तिं शू॒रपु॒त्रां स॒जा॒तानां॑ मध्यमे॒ष्टा यथा॑सानि ॥२॥
 हुवे॑ सोमं सवि॒तारं॑ नमो॒भिर्वि॑श्वाना॒दित्यां॑ अ॒हमु॑त्तर॒त्वे ।
 अ॒यम॒ग्निर्दी॑दाय॒दीर्घ॑मेव स॒जातै॑रि॒द्वोप्र॑तिब्रुव॒द्भिः ॥३॥
 इहे॑दसाथ न प॒रो ग॑मा॒थेयो॑ गो॒पाः पु॑ष्ट॒पति॑र्व आज॑त ।
 अ॒स्मै का॒मायो॑प॒ कामि॑नी॒र्विश्वे॑ वो दे॒वा उ॑प॒संय॑न्तु ॥४॥
 सं वो॒ मना॑सि सं व्र॒ता स॒माकृ॑तीर्नमामसि ।
 अ॒मी ये वि॒व्रता॑ स्थन॒ तान्वः॑ सं नम॑यामसि ॥५॥
 अ॒हं गृ॑भ्णामि मन॑सा॒ मना॑सि मम चि॒त्तम॑नु चि॒त्तेभि॑रेत ।
 मम॒ वशे॑षु हृद॒यानि॑ वः कृ॒णोमि॑ मम या॒तम॑नुव॒र्त्मान॑ एत ॥६॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—वामदेवः ॥ देवता—द्यावापृथिव्यो; विश्वेदेवाः ॥ छन्दः—१-३, ५ अनुष्टुप्;

४ चतुष्पात्रिचूद् बृहती; ६ भुरिगनुष्टुप् ॥

क॒र्शफ॑स्य वि॒शफ॑स्य द्यौ॒ष्पि॒ता पृ॒थि॒वी मा॒ता ।
 यथा॑भिच॒क्र दे॒वास्त॑थाप॒ कृ॒णुता॑ पुनः ॥१॥

अश्रेष्माणो आधारयन्तथा तन्मनुना कृतम् ।
 कृणोमि वधि विष्कन्धं मुष्काबर्हो गर्वामिव ॥२॥
 पिशङ्गे सूत्रे खृगलं तदा बध्नन्ति वेधसः ।
 श्रवस्यं शुष्मं काववं वधिं कृण्वन्तु बन्धुरः ॥३॥
 येनां श्रवस्यवश्वरथ देवा इवासुरमायया ।
 शुनां कपिरिव दूषणो बन्धुरा काववस्य च ॥४॥
 दुष्ट्यै हि त्वा भर्त्स्यामि दूषयिष्यामि काववम् ।
 उदाशवो रथा इव शपथैभिः सरिष्यथ ॥५॥
 एकशतं विष्कन्धानि विष्टिता पृथिवीमनु ।
 तेषां त्वामग्र उज्जहर्म्मणिं विष्कन्धदूषणम् ॥६॥

॥ १० ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अष्टका ॥ छन्दः—१-३, ५-११, १३ अनुष्टुप् ४-६, १२ त्रिष्टुप् ॥
 ७ षट्पदा विराड् गर्भातिजगती ।

प्रथमा ह व्युवास सा धेनुरभवद्यमे ।
 सा नः पर्यस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समाम् ॥१॥
 यां देवाः प्रतिनन्दन्ति रात्रिं धेनुमुपायतीम् ।
 संवत्सरस्य या पत्नी सा नो अस्तु सुमङ्गली ॥२॥
 संवत्सरस्य प्रतिमां यां त्वा राज्युपास्महे ।
 सा न आयुष्मतीं प्रजां रायस्पोषेण सं सृज ॥३॥
 इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छेदास्वितरासु चरति प्रविष्टा ।
 महान्तो अस्यां महिमानो अन्तर्वधूर्जिगाय नवगजनित्री ॥४॥
 वानस्पत्या ग्रावाणो घोषमकृत हविष्कृण्वन्तः परिवत्सरीणम् ।
 एकाष्टके सुप्रजसः सुवीरा वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥५॥
 इडायास्पदं घृतवत्सरीसृपं जातवेदः प्रति हव्या गृभाय ।
 ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपास्तेषां सप्तानां मयि रान्तरस्तु ॥६॥
 आ मां पुष्टे च पोषे च रात्रि देवानां सुमतौ स्याम ।
 पूर्णा देवे परा पतुः सुपूर्णा पुनरा पत ।
 सर्वान्यज्ञान्त्संभुञ्जतीषमूर्जं न आ भर ॥७॥

आयमगन्त्संवत्सरः पतिरेकाष्टके तव ।
 सा न आयुष्मतीं प्रजां रायस्पोषेण सं सृज ॥८॥
 ऋतून्यज ऋतुपतीनार्तवानुत हायनान् ।
 समाः संवत्सरान्मासान्भूतस्य पतये यजे ॥९॥
 ऋतुभ्यष्ट्वार्तवेभ्यो माद्भयः संवत्सरेभ्यः ।
 धात्रे विधात्रे समृधे भूतस्य पतये यजे ॥१०॥
 इडया जुह्वतो वयं देवान्धृतवता यजे ।
 गृहानलुभ्यतो वयं सं विशेमोष गोमतः ॥११॥
 एकाष्टका तपसा तप्यमाना जजान गर्भं महिमानमिन्द्रम् ।
 तेन देवा व्यषिहन्त शत्रून्हुन्ता दस्यूनामभवच्छचीपतिः ॥१२॥
 इन्द्रपुत्रे सोमपुत्रे दुहितासि प्रजापतेः ।
 कामानस्माकं पूरय प्रति गृह्णाहि नो हविः ॥१३॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा, भृग्वज्जिराश्र ॥ देवता—इन्द्राग्नी, आयुः, यक्ष्मनाशनम् । छन्दः—१-३
 त्रिष्टुप्, ४ शक्वरीगर्भा जगती; ५, ६ अनुष्टुप् ७ उष्णिग् बृहती गर्भा पथ्यापत्तिः ८ षट्षदा
 बृहतीगर्भा जगती ॥

॥३॥

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयक्ष्मादुत राजयक्ष्मात् ।
 ग्राहिर्जग्राह यद्येतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम् ॥१॥
 यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।
 तमा हरामि निर्रक्तेरुपस्थादस्पर्शमेनं शतशारदाय ॥२॥
 सहस्राक्षेण शतवीर्येण शतायुषा हविषाहर्षमेनम् ।
 इन्द्रो यथैनं शरदो नयात्यति विश्वस्य दुरितस्य पारम् ॥३॥
 शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्तान्छतमु वसन्तान् ।
 शतं त इन्द्रो अग्निः सविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषाहर्षमेनम् ॥४॥
 प्र विशतं प्राणापानावनद्वाहाविव व्रजम् ।
 व्यन्ये यन्तु मृत्यवो यानाहुरितरान्छतम् ॥५॥
 इहैव स्तं प्राणापानौ माप गातमितो युवम् ।
 शरीरमस्याङ्गानि जरसे वहतं पुनः ॥६॥

जरायै त्वा परि ददामि जरायै नि धुवामि त्वा ।
 जरा त्वा भद्रा नेष्ट व्यन्ये यन्तु मृत्यवो यानाहुरितरान्छतम् ॥७॥
 अभि त्वा जरिमाहित गामुक्षणमिव रज्ज्वा ।
 यस्त्वा मृत्युरभ्यधत्त जायमानं सुपाशया ।
 तं ते सत्यस्य हस्ताभ्यामुदमुञ्चद्बृहस्पतिः ॥८॥

॥ १२ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—शाला; वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१, ४-५ त्रिष्टुप्; २ विराड् जगती ।
 ३ बृहती । ६ शक्वरीगर्भा जगती । ७ आर्ष्यनुष्टुप्; ८ भुक् (१ निचत्) त्रिष्टुप्; ९ अनुष्टुप् ॥

शुराकत्रष्टुप्, (९) नवम्याश्चानुष्टुप् छन्दास ॥

इहैव ध्रुवां नि मिनोमि शालां क्षेमं तिष्ठाति घृतमुक्षमाणा ।
 तां त्वा शाले सर्ववीराः सुवीरा अरिष्टवीरा उप सं चरेम ॥१॥
 इहैव ध्रुवा प्रति तिष्ठ शालेश्चावती गोमती सूनृतावती ।
 ऊर्जस्वती घृतवती पयस्वत्युच्छ्रयस्व महते सौभगाय ॥२॥
 धरुण्यसि शाले बृहच्छन्दाः पूतिधान्या ।
 आ त्वा वत्सो गमेदा कुमार आ धेनवः सायमास्पन्दमानाः ॥३॥
 इमां शालां सविता वायुरिन्द्रो बृहस्पतिर्नि मिनोतु प्रजानन् ।
 उक्षन्तूद्वा मरुतो घृतेन भगो नो राजा नि कृषिं तनोतु ॥४॥
 मानस्य पत्नि शरणा स्योना देवी देवेभिर्निर्मितास्यग्रे ।
 तृणं वसाना सुमना असस्त्वमथास्मभ्यं सहवीरं रयिं दाः ॥५॥
 ऋतेन स्थूणामधि रोह वंशोग्रो विराजन्नप वृङ्क्ष्व शत्रून् ।
 मा ते रिषन्नुपसत्तारो गृहाणां शाले शतं जीवेम शरदुः सर्ववीराः ॥६॥
 एमां कुमारस्तरुण आ वत्सो जगता सह ।
 एमां परिस्तुतः कुम्भ आ दध्नः कलशैरगुः ॥७॥
 पूर्णं नारि प्र भर कुम्भमेतं घृतस्य धाराममृतेन संभृताम् ।
 इमां पातृनमृतेना समञ्जीष्टापूर्तमभि रक्षात्येनाम् ॥८॥
 इमा आपः प्र भराम्ययक्ष्मा यक्ष्मनाशनीः ।
 गृहानुप प्र सीदाम्यमृतेन सहाग्निना ॥९॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सिन्धुः, आपः, वरुणः ॥ छन्दः—१ निचूदनुष्टुप्; २-४, ७ अनुष्टुप्;
५ विराड्जगती; ६ निचूदनुष्टुप्; १ भुरिक्पक्तिः ॥

यदुदः संप्रयतीरहावनदता हृते ।
तस्मादा नद्योऽं नाम स्थ ता वो नामानि सिन्धवः ॥१॥
यत्प्रेषिता वरुणेनाच्छीभं समवल्गत ।
तदाप्नोदिन्द्रो वो यतीस्तस्मादापो अनु ष्ठन ॥२॥
अपकामं स्यन्दमाना अवीवरत वो हि कम् ।
इन्द्रो वः शक्तिभिर्देवीस्तस्माद्धानाम वो हितम् ॥३॥
एको वो देवोप्यतिष्ठत्स्यन्दमाना यथावशम् ।
उदानिषुर्महीरिति तस्मादुदकमुच्यते ॥४॥
आपो भद्रा घृतमिदाप आसन्नभीषोमौ बिभ्रत्याप इत्ताः ।
तीव्रो रसो मधुपृचामरंगम आ मा प्राणेन सह वर्चसा गमेत् ॥५॥
आदित्पश्याम्युत वा शृणोम्या मा घोषो गच्छति वाङ्मासाम् ।
मन्ये भेजानो अमृतस्य तर्हि हिरण्यवर्णा अतृपं यदा वः ॥६॥
इदं व आपो हृदयमयं वत्स ऋतावरीः ।
इहेत्थमेत शक्नीर्यत्रेदं वेश्यामि वः ॥७॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गोष्ठः । अयमादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-५ अनुष्टुप् ।
६ आर्षीतिष्टुप् ॥

सं वो गोष्ठेन सुषदा सं रय्या सं सुभूत्या ।
अहर्जातस्य यन्नाम तेना वः सं सृजामसि ॥१॥
सं वः सृजत्वयमा सं पूषा सं बृहस्पतिः ।
समिन्द्रो यो धनंजयो मयि पुष्यत यद्वसु ॥२॥
संजग्माना अबिभ्युषीरस्मिन्गोष्ठे करीषिणीः ।
बिभ्रतीः सोम्यं मध्वनमीवा उपेतन ॥३॥
इहैव गाव एतनेहो शक्रेव पुष्यत ।
इहैवोत प्र जायध्वं मयि संज्ञानमस्तु वः ॥४॥

अनु. ३, सू. १४-१५]

४१

शिवो वो गोष्ठो भवतु शारिशाकेव पुष्यत ।

इहैवोत प्र जायध्वं मया वः सं सृजामसि ॥५॥

मया गावो गोपतिना सचध्वमयं वो गोष्ठ इह पोषयिष्णुः ।

रायस्पोषेण बहुला भवन्तीर्जीवा जीवन्तीरुप वः सदेम ॥६॥

॥ १५ ॥ ऋषिः—अथर्वा (पण्यकामः) ॥ देवता—१ इन्द्रः; २ पन्थानः; ३ अग्निः; ४ प्रपणः विक्रयश्च;

५ देवाः, अग्निः; ६ देवाः, इन्द्रः, प्रजापतिः, सविता, सोमः, अग्निः; ७ वैश्वानरः; ८ जातवेदाः ॥ छन्दः—

१ मुरिक् त्रिष्टुप्; २, ३, ६ त्रिष्टुप्; ४ षट्पदा बृहतीगर्भा विराडत्यष्टिः; ५ विराड् जगती;

७ अनुष्टुप्; ८ निचृत् त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रमहं वणिजं चोदयामि स न ऐतुं पुरस्ता नो अस्तु ।

नुदन्नरातिं परिपन्थिनं मृगं स ईशानो धनदा अस्तु मह्यम् ॥१॥

ये पन्थानो बहवो देवयाना अन्तरा द्यावापृथिवी संचरन्ति ।

ते मा जुषन्तां पयसा घृतेन यथा क्रीत्वा धनमाहराणि ॥२॥

इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तस्मे बलाय ।

यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम् ॥३॥

इमामग्ने शरणिं मीमृषो नो यमध्वानमगाम दूरम् ।

शुनं नो अस्तु प्रपणो विक्रयश्च प्रतिपणः फलिनं मा कृणोतु ।

इदं हव्यं संविदानो जुषेथां शुनं नो अस्तु चरितमुत्थितं च ॥४॥

येन धनेन प्रपणं चरामि धनेन देवा धनमिच्छमानः ।

तन्मे भूयो भवतु मा कनीयोऽग्ने सातघ्नो देवान्हविषा निषेध ॥५॥

येन धनेन प्रपणं चरामि धनेन देवा धनमिच्छमानः ।

तस्मिन् इन्द्रो रुचिमा दधातु प्रजापतिः सविता सोमो अग्निः ॥६॥

उप त्वा नमसा वयं होतवैश्वानर स्तुमः ।

स नः प्रजास्वात्मसु गोषु प्राणेषु जागृहि ॥७॥

विश्वाहा ते सदमिद्धरेमाश्वायेव तिष्ठते जातवेदः ।

रायस्पोषेण समिषा मदन्तो मा तै अग्ने प्रतिवेशा रिषाम ॥८॥

॥ इति पञ्चमः प्रपाठकः ॥

अथ षष्ठः प्रपाठकः ॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१ अग्नीन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः २-६ भगः, ७ उषाः ॥ छन्दः—१
मार्षीजगती; २, ३, ५-७ त्रिष्टुप्; ४, ६ भुरिक् पंक्तिः ॥

॥४॥ प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हवामहे ॥१॥
प्रातर्जितं भगमुग्रं हवामहे वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्ता ।
आध्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह ॥२॥
भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।
भग प्र णो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम ॥३॥
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।
उतोदितौ मघवन्त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम ॥४॥
भग एव भगवाँ अस्तु देवस्तेना वयं भगवन्तः स्याम ।
तं त्वा भग सर्व इजोहवीमि स नो भग पुरएता भवेह ॥५॥
समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रवेव शुचये पदाय ।
अर्वाचीनं वसुविदं भगं मे रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु ॥६॥
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—सीता ॥ छन्दः—१ मार्षी गायत्री २, ५, ९ त्रिष्टुप्;
३ पथ्यापंक्तिः; ४, ६ अनुष्टुप्; ७ विराट् पुर उष्णिक्; ८ निषदनुष्टुप् ॥

सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुमन्यौ ॥१॥
युनक्त सीरा वि युगा तनोत कृते योनौ वपतेह बीजम् ।
विराजः श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः पक्वमा यवन् ॥२॥
लाङ्गलं पवीरवत्सुशीमं सोमसत्सरु ।
उदिद्वपतु गामविं प्रस्थावद्रथवाहनं पीवरीं च प्रफव्यमि ॥३॥

अनु. ४, सू. १७-१९]

४३

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषाभिरक्षतु । सा नः पर्यस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समाम् ॥४॥
 शुनं सुफाला वि तुदन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अनु यन्तु वाहान् ।
 शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पला ओषधीः कर्तमस्मै ॥५॥
 शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् । शुनं वरत्रा बध्यन्तां शुनमष्टामुदिङ्गय ॥६॥
 शुनासीरेह स्म मे जुषेथाम् । यद्विवि चक्रथुः पयस्तेनेमामुप सिञ्चतम् ॥७॥
 सीते वन्दामहे त्वार्वाची सुभगे भव । यथा नः सुमना असो यथा नः सुफला भुवः ॥८॥
 घृतेन सीता मधुना समक्ता विश्वैर्देवैरनुमता मरुद्भिः ।
 सा नः सीते पर्यसाभ्याववृत्स्वोर्जस्वती घृतवत्पिन्वमाना ॥९॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः (बाणपर्णी) ॥ छन्दः—१-३, ५ अनुष्टुप्; ४ अनुष्टुगर्भा
 चतुष्पादुष्णिक्; ६ उष्णिगर्भा पथ्या पङ्क्तिः ॥

इमां खनाभ्योषधिं वीरुधां बलवत्तमाम् ।
 यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम् ॥१॥
 उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।
 सपत्नीं मे परां पुद् पतिं मे केवलं कृधि ॥२॥
 नहि ते नाम जग्राह नो अस्मिन्नमसे पतौ ।
 परामेव परावतं सपत्नीं गमयामसि ॥३॥
 उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।
 अधः सपत्नी या ममाधरा साधराभ्यः ॥४॥
 अहमस्मि सहमानाथो त्वमसि सासहिः ।
 उभे सहस्वती भूत्वा सपत्नीं मे सहावहै ॥५॥
 अभि तेषां सहमानामुप तेषां सहीयसीम् ।
 मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु ॥६॥

॥ १९ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—विश्वे देवाः, इन्द्रः ॥ छन्दः—१ पथ्या बृहती; २, ४ अनुष्टुप्;
 ३ भुरिग् बृहती; ५ त्रिष्टुप्; ६ षट्पदा त्रिष्टुप् ककुम्भतीगर्भाऽतिजगती;
 ७ विराडास्तारपङ्क्तिः; ८ पथ्या पङ्क्तिः ॥

संशितं म इदं ब्रह्म संशितं वीर्यं बलम् ।
 संशितं क्षत्रमजरमस्तु जिष्णुर्येषामस्मि पुरोहितः ॥१॥

समहमेषां राष्ट्रं स्यामि समोजो वीर्यं बलम् ।
 वृश्चामि शत्रूणां बाहूननेन हविषाहम् ॥२॥
 नीचैः पद्यन्तामधरे भवन्तु ये नः सूरिं मघवानं पृतन्यान् ।
 क्षिणामि ब्रह्मणामित्रानुन्नयामि स्वानहम् ॥३॥
 तीक्ष्णीयांसः परशोरमेस्तीक्ष्णतरा उत ।
 इन्द्रस्य वज्रात्तीक्ष्णीयांसो येषामस्मि पुरोहितः ॥४॥
 एषामहमायुधा सं स्याम्येषां राष्ट्रं सुवीरं वर्धयामि ।
 एषां क्षत्रमजरमस्तु जिष्ण्वेषां चित्तं विश्वेवन्तु देवाः ॥५॥
 उद्धर्षन्तां मघवन्वाजिनान्युद्धीराणां जयतामेतु घोषः ।
 पृथग्घोषा उलुलयः केतुमन्त उदीरताम्
 देवा इन्द्रज्येष्ठा मरुतो यन्तु सेनया ॥६॥
 प्रेता जयता नर उग्रा वः सन्तु बाहवः ।
 तीक्ष्णेषवोबलधन्वनो हतोऽग्रायुधा अवलानुग्रवाहवः ॥७॥
 अवसृष्टा परा पत शरव्ये ब्रह्मसंशिते ।
 जयामित्रान्प्रपद्यस्व जुह्येषां वरंवरं मामीषां मोचि कश्चन ॥८॥

॥ २० ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—१, २, ५ अग्निः; ३ अर्यमा, भगः, बृहस्पतिः, देवी; ४ सोमः, अग्निः,
 आदित्यः, विष्णुः, ब्रह्मा, बृहस्पतिः; ६ इन्द्रवायुः; ७ अर्यमा, बृहस्पतिः, इन्द्रः, वातः, विष्णुः, सरस्वती,
 सविता, वाजी; ८ विश्वानि भुवनानि; ९ पञ्च प्रदिशः; १० वायुः, त्वष्टा ॥ छन्दः—१-५,
 ७, ९, १० अनुष्टुप्; ६ पथ्या पंक्तिः; ८ विराट् जगती ॥

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।
 तं जानन्नग्न आ रोहाधा नो वर्धया रयिम् ॥१॥
 अग्ने अच्छा वदेह नः प्रत्यङ्गः सुमना भव ।
 प्र णो यच्छ विशां पते धनदा असि नस्त्वम् ॥२॥
 प्र णो यच्छत्वयमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।
 प्र देवीः प्रोत सूनृता रयिं देवी दधातु मे ॥३॥
 सोमं राजानमवसेभिर्गीर्भिर्हवामहे ।
 आदित्यं विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ॥४॥
 त्वं नो अग्ने अग्निभिर्ब्रह्म यज्ञं च वर्धय ।
 त्वं नो देव दातवे रयिं दानाय चोदय ॥५॥

अनु. ५, सू. २०-२१]

४५

इन्द्रवायू उभाविह सुहवेह हवामहे ।
 यथा नः सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असद्दानकामश्च नो भुवत् ॥६॥
 अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।
 वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम् ॥७॥
 वाजस्य नु प्रसवे सं बभूविमेमा च विश्वा भुवनान्यन्तः ।
 उतादित्सन्तं दापयतु प्रजानन्नयिं च नः सर्ववीरं नि यच्छ ॥८॥
 दुहां मे पञ्च प्रदिशो दुहामुर्वीर्यथाबलम् ।
 प्रापेयं सर्वा आकूतीर्मनसा हृदयेन च ॥९॥
 गोसनिं वाचमुदेयं वर्चसा माभ्युदिहि ।
 आ रुन्धां सर्वतो वायुस्त्वष्टा पोषं दधातु मे ॥१०॥

॥ २१ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—१-७ अग्निः; ८-११ सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पुरोऽनुष्टुप्
 त्रिष्टुप्; २, ३, ८ भुरिक् त्रिष्टुप्; ४ त्रिष्टुप्; ५ जगती; ६ उपरिष्ठाद् विराड् बृहती; ७ विराड्-गर्भा-
 त्रिष्टुप्; ९ निचृदनुष्टुप्; १० अनुष्टुप् ॥

ये अग्नयो अप्सवन्तर्ये वृत्रे ये पुरुषे ये अश्मसु ।
 य आविवेशौषधीर्यो वनस्पतींस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥१॥
 यः सोमे अन्तर्यो गोष्वन्तर्य आविष्टो वयःसु यो मृगेषु ।
 य आविवेश द्विपदो यश्चतुष्पदस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥२॥
 य इन्द्रेण सरथं याति देवो वैश्वानर उत विश्वदाव्युः ।
 यं जोहवीमि पृतनासु सासहिं तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥३॥
 यो देवो विश्वाद्यमु काममाहुय दतारं प्रतिगृह्णन्तमाहुः ।
 यो धीरः शक्रः परिभूरदाभ्यस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥४॥
 यं त्वा होतारं मनसाभि संविदुस्त्रयोदश भौवनाः पञ्च मानवाः ।
 वर्चोधसे यशसे सूनृतावते तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥५॥
 उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे ।
 वैश्वानरज्येष्ठेभ्यस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥६॥
 दिवं पृथिवीमन्वन्तरिक्षं ये विद्युतमनुसंचरन्ति ।
 ये दिक्ष्वन्तर्ये वाते अन्तस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥७॥

हिरण्यपाणिं सवितारमिन्द्रं बृहस्पतिं वरुणं मित्रमग्निम् ।
 विश्वान्देवानङ्गिरसो हवामह इमं क्रव्यादं शमयन्त्वग्निम् ॥८॥
 शान्तो अग्निः क्रव्याच्छान्तः पुरुषरेषणः ।
 अथो यो विश्वदाव्यस्तं क्रव्यादमशीशमम् ॥९॥
 ये पर्वताः सोमपृष्ठा आप उत्तानशीवरीः ।
 वातः पर्जन्य आदग्निस्ते क्रव्यादमशीशमन् ॥१०॥

॥ २२ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—विश्वे देवाः, बृहस्पतिः, वरुणः ॥ छन्दः—१ विराट् त्रिष्टुप्;

२, ५, ६ अनुष्टुप्; ३ पञ्चपदा परानुष्टुप् विराडितिजगती; ४ षड्पदा जगती ॥

हस्तिवर्चसं प्रथतां बृहद्यशो अदित्या यत्तन्वः संबभूव ।
 तत्सर्वे समदुर्मह्यमेतद्विश्वे देवा अदितिः सजोषाः ॥१॥
 मित्रश्च वरुणश्चेन्द्रो रुद्रश्च चेततुः ।
 देवासो विश्वधायसस्ते माञ्जन्तु वर्चसा ॥२॥
 येन हस्ती वर्चसा संबभूव येन राजा मनुष्येष्विष्वन्तः ।
 येन देवा देवतामग्र आयन्तेन मामद्य वर्चसाग्ने वर्चस्विनं कृणु ॥३॥
 यत्ते वर्चो जातवेदो बृहद्भवत्याहुतेः ।
 यावत्सूर्यस्य वर्च आसुरस्य च हस्तिनः ।
 तावन्मे अश्विना वर्च आ धत्तां पुष्करस्त्रजा ॥४॥
 यावच्चतस्रः प्रदिशश्चक्षुर्यावत्समश्नुते ।
 तावत्समैत्विन्द्रियं मयि तद्वस्तिवर्चसम् ॥५॥
 हस्ती मृगाणां सुषदामतिष्ठावान्बभूव हि ।
 तस्य भर्गेन वर्चसाभि पिञ्चामि मामहम् ॥६॥

॥ २३ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—योनिः ॥ छन्दः—१-४ अनुष्टुप्; ५ उपरिष्टाद् भुरिण् बृहती;

६ स्कन्धीग्रीवो बृहती ॥

येन वेहद्बभूविथ नाशयामसि तत्त्वत् ।
 इदं तदन्यत्र त्वदप दूरे नि दध्मसि ॥१॥
 आ ते योनिं गर्भं एतु पुमान्बाण इवेषुधिम् ।
 आ वीरोत्र जायतां पुत्रस्ते दशमास्यः ॥२॥

अनु. ५, सू. २३-२५]

४७

पुमांसं पुत्रं जनय तं पुमाननु जायताम् ।
 भवासि पुत्राणां माता जातानां जनयाश्च यान् ॥३॥
 यानि भद्राणि बीजान्यृषभा जनयन्ति च ।
 तैस्त्वं पुत्रं विन्दस्व सा प्रसूर्धेनुका भव ॥४॥
 कृणोमि ते प्राजापत्यमा योनिं गर्भं एतु ते ।
 विन्दस्व त्वं पुत्रं नारि यस्तुभ्यं शमसच्छमु तस्मै त्वं भव ॥५॥
 यासां द्यौष्पिता पृथिवी माता समुद्रो मूलं वीरुधां बभूव ।
 तास्त्वा पुत्रविद्याय दैवीः प्रावन्त्वोषधयः ॥६॥

॥ २४ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३-७ अनुष्टुप्; २ निनृत् पद्या पङ्क्तिः ॥

पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्मामकं वचः ।
 अथो पर्यस्वतीनामा भरेहं सहस्रशः ॥१॥
 वेदाहं पर्यस्वन्तं चकार धान्यं बहु ।
 संभृत्वा नाम यो देवस्तं वयं हवामहे योयो अयज्वनो गृहे ॥२॥
 इमा याः पञ्च प्रदिशो मानवीः पञ्च कृष्टयः ।
 वृष्टे शापं नदीरिवेह स्फातिं समावहान् ॥३॥
 उदुत्सं शतधारं सहस्रधारमक्षितम् ।
 एवास्माकेदं धान्यं सहस्रधारमक्षितम् ॥४॥
 शतहस्तं समाहर सहस्रहस्तं सं किर ।
 कृतस्य कार्यस्य चेह स्फातिं समावह ॥५॥
 तिस्रो मात्रा गन्धर्वाणां चतस्रो गृहपत्याः ।
 तासां या स्फातिमत्तमा तया त्वाभि मृशामसि ॥६॥
 उपोहश्च समूहश्च क्षत्तारौ ते प्रजापते ।
 ताविहा वहतां स्फातिं बहं भूमानमक्षितम् ॥७॥

॥ २५ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—कामेष्टुः, मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उत्तुदस्त्वोत्तुदतु मा धृथाः शर्यने स्वे ।
 इषुः कामस्य या भीमा तया विध्यामि त्वा हृदि ॥१॥

आ॒धी॒पर्णा॑ काम॑शल्यामिषु॑ संक॒ल्पकु॑ल्मलाम् ।
 तां सु॑सैनतां कृत्वा कामो विध्यतु त्वा हृदि ॥२॥
 या ह्री॒हानं॑ शोषयति काम॑स्येषुः सु॑सैनता ।
 प्रा॒चीन॑पक्षा व्यो॒षि॒ तया॑ विध्यामि त्वा हृदि ॥३॥
 शु॒चा वि॒द्धा व्यो॒षि॒या शु॒ष्का॑स्याभि सर्प॑ मा ।
 मृदु॑र्निम॒न्युः के॒वली॑ प्रियवा॒दिन्यनु॑व्रता ॥४॥
 आ॒जामि॑ त्वाज॒न्या परि॑ मा॒तुरथो॑ पि॒तुः ।
 यथा॑ मम क॒ताव॑सो मम चि॒त्तमु॑पायसि ॥५॥
 व्य॒स्यै मि॒त्रावरु॑णौ हृदश्चि॒त्तान्य॑स्यतम् ।
 अथै॑नामक॒तुं कृ॒त्वा ममै॒व कृ॑णुतं वशे ॥६॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—१ साग्नयो हेतयः; २ सकामा अविष्यवः; ३ अव्युक्ता वैराजः ४ सवाता
 प्रविध्यन्तः; ५ सोषधिका निलिम्पा; ६ बृहस्पतिव्युक्ता अवस्वन्तः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २, ५,
 ६ जगती; ३, ४ भुरिक् त्रिष्टुप्; सर्वाः (१-६) पञ्चपदा विपरीतपादलक्षाः ॥

॥६॥ ये॒३स्यां॑ स्थ प्रा॒च्यां दि॒शि हे॒तयो॑ नाम दे॒वास्तेषां॑ वो अ॒ग्निरिष॑वः ।
 ते नो॑ मृडत ते नोधि ब्रूत तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥१॥
 ये॒३स्यां॑ स्थ दक्षि॒णायां दि॒श्य वि॒ष्यवो॑ नाम दे॒वास्तेषां॑ वः काम॑ इषवः ।
 ते नो॑ मृडत ते नोधि ब्रूत तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥२॥
 ये॒३स्यां॑ स्थ प्र॒तीच्यां दि॒शि वैरा॒जा नाम॑ दे॒वास्तेषां॑ व आप॑ इषवः ।
 ते नो॑ मृडत ते नोधि ब्रूत तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥३॥
 ये॒३स्यां॑ स्थोदी॒च्यां दि॒शि प्र॒विध्यन्तो॑ नाम दे॒वास्तेषां॑ वो वा॒त इष॑वः ।
 ते नो॑ मृडत ते नोधि ब्रूत तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥४॥
 ये॒३स्यां॑ स्थ ध्रु॒वायां दि॒शि नि॒लिम्पा॑ नाम दे॒वास्तेषां॑ व ओष॑धीरिषवः ।
 ते नो॑ मृडत ते नोधि ब्रूत तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥५॥
 ये॒३स्यां॑ स्थोर्ध्वा॒यां दि॒श्यव॑स्वन्तो नाम दे॒वास्तेषां॑ वो बृ॒हस्प॑तिरिषवः ।
 ते नो॑ मृडत ते नोधि ब्रूत तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥६॥

॥ २७ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ प्राची, अग्निः, असितः, आदित्याः; २ दक्षिणा, इन्द्रः, तिरश्चिराजिः, पितरः; ३ प्रतीची, वरुणः, पृदाकूः, अन्नम्; ४ उदीची, सोमः, स्वजः, अशनिः; ५ ध्रुवा, विष्णुः, कल्माषग्रीवः, वीरुधः; ६ ऊर्ध्वा, बृहस्पतिः, श्वित्रः, वर्षम् ॥ छन्दः—१, ३, ४, ६ अष्टिः; २ अक्षष्टिः; ३ भुरिगष्टिः; सर्वाः (१-६) पञ्चपदा ॥ (५ ककुम्भतीगर्भा भुरिगष्टिः)

प्राची दिगग्निरधिपतिरसितो रक्षितादित्या इषवः ।
 तेभ्यो नमोधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम एभ्यो अस्तु ।
 योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥१॥
 दक्षिणा दिगिन्द्रोधिपतिस्तिरश्चिराजी रक्षिता पितर इषवः ।
 तेभ्यो नमोधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम एभ्यो अस्तु ।
 योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥२॥
 प्रतीची दिग्वरुणोधिपतिः पृदाकू रक्षितान्नमिषवः ।
 तेभ्यो नमोधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम एभ्यो अस्तु ।
 योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥३॥
 उदीची दिक्सोमोधिपतिः स्वजो रक्षिताशनिरिषवः ।
 तेभ्यो नमोधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम एभ्यो अस्तु ।
 योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥४॥
 ध्रुवा दिग्विष्णुरधिपतिः कल्माषग्रीवो रक्षिता वीरुध इषवः ।
 तेभ्यो नमोधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम एभ्यो अस्तु ।
 योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥५॥
 ऊर्ध्वा दिग्वृहस्पतिरधिपतिः श्वित्रो रक्षिता वर्षमिषवः ।
 तेभ्यो नमोधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम एभ्यो अस्तु ।
 योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥६॥

॥ २८ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—यमिनी ॥ छन्दः—१ अतिशयवरीगर्भा चतुष्पदातिजगती; २, ३ अनुष्टुप्; ४ यवमध्या विराट् ककुप्; ५ त्रिष्टुप्; ६ विराड् गर्भा प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

एकैक्येषा सृष्ट्या सं बभूव यत्र गा असृजन्त भूतकृतौ विश्वरूपाः ।
 यत्र विजायते यमिन्यपर्तुः सा पशून्क्षिणाति रिफती रुशती ॥१॥

एषा पशून्त्सं क्षिणाति कव्याद्भुत्वा व्यद्वरी ।
 उतैनां ब्रह्मणे दद्यात्तथा स्योना शिवा स्यात् ॥२॥
 शिवा भव पुरुषेभ्यो गोभ्यो अश्वेभ्यः शिवा ।
 शिवास्मै सर्वस्मै क्षेत्राय शिवा न इहैधि ॥३॥
 इह पुष्टिरिह रस इह सहस्रसातमा भव । पशून्यमिनि पोषय ॥४॥
 यत्रा सुहार्दः सुकृतो मदन्ति विहाय रोगं तन्वः स्वायाः ।
 तं लोकं यमिन्यभिसंबभूव सा नो मा हिंसीत्पुरुषान्पशूंश्च ॥५॥
 यत्रा सुहार्दा सुकृतामभिहोत्रहुतां यत्र लोकः ।
 तं लोकं यमिन्यभिसंबभूव सा नो मा हिंसीत्पुरुषान्पशूंश्च ॥६॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—उद्दालकः ॥ देवता—१-६ शितिपाद् अविः; ७ कामः; ८ भूमिः ॥ छन्दः—१, ३ पथ्या
 पङ्क्तिः; २, ४-६ अनुष्टुप्; ७ षट्पदा उपरिष्ठाद्बौबृहती ककुम्भतीगर्भा विराट् जगती; ८ उपरिष्ठाद् बृहती ॥

यद्राजानो विभजन्त इष्टापूर्तस्य षोडशं यमस्यामी सभासदः ।
 अविस्तस्मात्प्र मुञ्चति दत्तः शितिपात्स्वधा ॥१॥
 सर्वान्कामान्पूरयत्याभवन्प्रभवन्भवन् ।
 आकूतिप्रोविर्दत्तः शितिपान्नोप दस्यति ॥२॥
 यो ददाति शितिपादमविं लोकेन संमितम् ।
 स नाकमभ्यारोहति यत्र शुल्को न क्रियते अबलेन बलीयसे ॥३॥
 पञ्चापूषं शितिपादमविं लोकेन संमितम् ।
 प्रदातोप जीवति पितृणां लोकेक्षितम् ॥४॥
 पञ्चापूषं शितिपादमविं लोकेन संमितम् ।
 प्रदातोप जीवति सूर्यामासयोरक्षितम् ॥५॥
 इरेव नोप दस्यति समुद्र इव पयो महत् ।
 देवौ संवासिनाविव शितिपान्नोप दस्यति ॥६॥
 क इदं कस्मा अदात्कामः कामायादात् ।
 कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामः समुद्रमा विवेश ॥
 कामेन त्वा प्रति गृह्णामि कामैतत्ते ॥७॥

भूमिश्चा प्रति गृह्णात्वन्तरिक्षमिदं महत् ।
माहं प्राणेन मात्मना मा प्रजया प्रतिगृह्य वि राधिषि ॥८॥

॥ ३० ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सांमनस्यम् ॥ छन्दः—१-४ अनुष्टुप्; ५ विराड् जगती;
६ प्रस्तारपङ्क्तिः ७ त्रिष्टुप् ॥

सहृदयं सांमनस्यमविद्वेषं कृणोमि वः ।
अन्यो अन्यमभि हर्यत वत्सं जातमिवाध्या ॥१॥
अनुव्रतः पितुः पुत्रो मात्रा भवतु संमनाः ।
जाया पत्ये मधुमतीं वाचं वदतु शन्तिवान् ॥२॥
मा भ्राता भ्रातरं द्विक्षन्मा स्वसारमुत स्वसा ।
सम्यञ्चः सव्रता भूत्वा वाचं वदत भद्रया ॥३॥
येन देवा न वियन्ति नो च विद्विषते मिथः ।
तत्कृण्मो ब्रह्म वो गृहे संज्ञानं पुरुषेभ्यः ॥४॥
ज्यायस्वन्तश्चित्तिनो मा वि यौष्ट संराधयन्तः सधुराश्वरन्तः ।
अन्यो अन्यस्मै वल्गु वदन्त एत सघ्रीचीनान्वः संमनसस्कृणोमि ॥५॥
समानी प्रपा सह वौन्नभागः समाने योक्त्रे सह वो युनज्मि ।
सम्यञ्चोभिं सपर्यतारा नाभिमिवाभितः ॥६॥
सघ्रीचीनान्वः संमनसस्कृणोम्येकं श्रुष्टीन्त्संवनेन सर्वांन् ।
देवा इवामृतं रक्षमाणाः सायंप्रातः सौमनसो वो अस्तु ॥७॥

॥ ३१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ग्रान्यादयः पाप्मह्नो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-३, ६-११ अनुष्टुप्;
४ भुरिगनुष्टुप्; ५ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

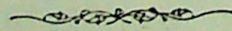
वि देवा जरसावृतन्वि त्वमग्ने अरात्या ।
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥१॥
व्यात्या पवमानो वि शक्रः पापकृत्यया ।
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥२॥
वि ग्राम्याः पशव आरण्यैर्व्यापिस्तृष्ण्यासरन् ।
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥३॥

वी३मे द्यावापृथिवी इतो वि पन्थानो दिशंदिशम् ।
 व्य१हं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥४॥
 त्वष्टा दुहित्रे बहंतु युनक्तीतीदं विश्वं भुवनं वि याति ।
 व्य१हं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥५॥
 अग्निः प्राणान्त्सं दधाति चन्द्रः प्राणेन संहितः ।
 व्य१हं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥६॥
 प्राणेन विश्वतोवीर्यं देवाः सूर्यं समैरयन् ।
 व्य१हं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥७॥
 आयुष्मतामायुष्कृतां प्राणेन जीव मा मृथाः ।
 व्य१हं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥८॥
 प्राणेन प्राणतां प्राणेहैव भव मा मृथाः ।
 व्य१हं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥९॥
 उदायुषा समायुषोदोषधीनां रसेन ।
 व्य१हं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥१०॥
 आ पर्जन्यस्य वृष्ट्योदस्थामामृता वयम् ।
 व्य१हं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥११॥

॥ इति षष्ठः प्रपाठकः ॥

॥ इति तृतीयं काण्डम् ॥

[तृतीयकाण्डे अनुवाकाः ६, सूक्तानि ३१, ऋचः २३०]



अथ चतुर्थं काण्डम् ॥

अथ सप्तमः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—वेनः ॥ देवता—बृहस्पतिः, आदित्यः ॥ छन्दः—१, ३, ४, ६, ७ त्रिष्टुप्;
२, ५ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप् ॥

॥१॥

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन आवः ।
स बुध्या उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च वि वः ॥१॥
इयं पित्र्या राष्ट्रयेत्वग्रे प्रथमाय जनुषे भुवनेष्ठाः ।
तस्मा एतं सुरुचं ह्यारमह्यं घर्म श्रीणन्तु प्रथमाय धास्यवे ॥२॥
प्र यो जज्ञे विद्वानस्य बन्धुर्विश्वा देवानां जनिमा विवक्ति ।
ब्रह्म ब्रह्मण उज्जभार मध्याग्नीचैरुच्चैः स्वधा अभि प्र तस्थौ ॥३॥
स हि दिवः स पृथिव्या ऋतस्था मही क्षेमं रोदसी अस्कभायत् ।
महान्मही अस्कभायद्वि जातो द्यां सद्य पार्थिवं च रजः ॥४॥
स बुध्यादाष्ट्र जनुषोभ्यग्रं बृहस्पतिर्देवता तस्य सम्राट् ।
अह्यच्छुक्रं ज्योतिषो जनिष्ठार्थं द्युमन्तो वि वसन्तु विप्राः ॥५॥
नूनं तदस्य काव्यो हिनोति महो देवस्य पूर्व्यस्य धाम ।
एष जज्ञे बहुभिः साकमित्था पूर्वे अर्धे विषिते ससन्तु ॥६॥
योथर्वाणं पितरं देवबन्धुं बृहस्पतिं नमसाव च गच्छात् ।
त्वं विश्वेषां जनिता यथासः कविर्देवो न दभायत्स्वधावान् ॥७॥

॥ २ ॥ ऋषिः—वेनः ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—१, ५, ८ त्रिष्टुप्; ६ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप्;
७ उपरिष्ठाज्ज्योतिस्त्रिष्टुप् ॥

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
योऽस्येशो द्विपदो यश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥
यः प्राणतो निमिषतो महित्वैको राजा जगतो बभूव ।
यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥२॥

यं क्रन्दसी अवतश्चस्कभाने भियसानि रोदसी अह्वयेथाम् ।
 यस्यासौ पन्था रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥३॥
 यस्य द्यौरुर्वी पृथिवी च मही यस्याद उर्वन्तरिक्षम् ।
 यस्यासौ सूरौ विततो महित्वा कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥४॥
 यस्य विश्वे हिमवन्तो महित्वा समुद्रे यस्य रसामिदाहुः ।
 इमाश्च प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥५॥
 आपो अग्रे विश्वमावन्गर्भं दधाना अमृता ऋतज्ञाः ।
 यासु देवीष्वधि देव आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥६॥
 हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
 स दाधार पृथिवीमुत द्यां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥७॥
 आपो वत्सं जनयन्तीर्गर्भमग्रे समैरयन् ।
 तस्योत जायमानस्योल्ब आसीद्धिरण्ययः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥८॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—व्याघ्रः ॥ छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः, २, ४-६ अनुष्टुप्, ३ गायत्री;
 ७ ककुम्भतीगर्भोपरिष्ठाद् बृहती ॥

उदितस्त्रयो अक्रमन्व्याघ्रः पुरुषो वृकः ।
 हिरुग्धि यन्ति सिन्धवो हिरुग्देवो वनस्पतिर्हिरुङ्गमन्तु शत्रवः ॥१॥
 परैणैतु पथा वृकः परमेणोत तस्करः ।
 परेण दत्वती रज्जुः परेणाघायुरर्षतु ॥२॥
 अक्ष्यौ च ते मुखं च ते व्याघ्र जम्भयामसि ।
 आत्सर्वान्विशतिं नखान् ॥३॥
 व्याघ्रं दत्वतां वयं प्रथमं जम्भयामसि ।
 आदुष्टेनमथो अहिं यातुधानमथो वृकम् ॥४॥
 यो अद्य स्तेन आयति स संपिष्टो अपायति ।
 पथामपध्वंसेनैत्विन्द्रो वज्रेण हन्तु तम् ॥५॥
 मूर्णा मृगस्य दन्ता अपिशीर्णा उ पृष्टयः ।
 निमृक्ते गोधा भवतु नीचायच्छशयुर्मृगः ॥६॥

यत्संयमो न वि यमो वि यमो यन्न संयमः ।
इन्द्रजाः सोमजा आथर्वणमसि व्याघ्रजम्भनम् ॥७॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—वनस्पतिः (उच्छुष्मोषधिः); ६ अग्निः, सविता, सरस्वती, ब्रह्मणस्पतिः ॥
छन्दः—१-३, ५, ८ अनुष्टुप्; ४ भुरिक् पुरउष्णिक्; ६, ७ भुरिगनुष्टुप् ॥

यां त्वा गन्धर्वो अखनद्वरुणाय मृतभ्रजे । तां त्वा वयं खनामस्योषधिं शेषहर्षणीम् ॥१॥
उदुषा उदु सूर्य उदिदं मामकं वचः । उदेजतु प्रजापतिर्वृषा शुष्मेण वाजिना ॥२॥
यथा स्म ते विरोहतोभितसमिवानति । ततस्ते शुष्मवत्तरमियं कृणोत्वोषधिः ॥३॥
उच्छुष्मोषधीनां सारं ऋषभाणाम् । सं पुंसामिन्द्र वृष्ण्यमस्मिन्धेहि तनूवशिन् ॥४॥
अपां रसः प्रथमजोथो वनस्पतीनाम् । उत सोमस्य भ्रातास्युतार्शमसि वृष्ण्यम् ॥५॥
अद्यामे अद्य सवितरद्य देवि सरस्वति । अद्यास्य ब्रह्मणस्पते धनुरिवा तानया पसः ॥६॥
आहं तनोमि ते पसो अधि ज्यामिव धन्वनि ।
कमस्वशी इव रोहितमनवग्लायता सदा ॥७॥
अश्वस्याश्वतरस्याजस्य पेत्यस्य च ।
अथ ऋषभस्य ये वाजास्तानस्मिन्धेहि तनूवशिन् ॥८॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वृषभः, स्वापनम् ॥ छन्दः—१, ३-६ अनुष्टुप्; २ भुरिगनुष्टुप्;
७ पुरस्ताज्ज्योतिस्त्रिष्टुप् ॥

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।
तेना सहस्येना वयं नि जनान्त्स्वापयामसि ॥१॥
न भूमिं वातो अति वाति नाति पश्यति कश्चन ।
स्त्रियश्च सर्वाः स्वापय शुनश्चेन्द्रसखा चरन् ॥२॥
प्रोष्ठेशयास्तल्पेशया नारीर्या वह्यशीवरीः ।
स्त्रियो याः पुण्यगन्धयस्ताः सर्वाः स्वापयामसि ॥३॥
एजदेजदजग्रभं चक्षुः प्राणमजग्रभम् ।
अङ्गान्यजग्रभं सर्वा रात्रीणामतिशर्वरे ॥४॥
य आस्ते यश्चरति यश्च तिष्ठन्विपश्यति ।
तेषां सं दध्मो अक्षीणि यथेदं हर्म्य तथा ॥५॥

अनु. २, सू. ५-७]

५६

स्वसु माता स्वसु पिता स्वसु श्वा स्वसु विश्वपतिः ।
 स्वपन्त्वस्यै ज्ञातयः स्वस्वयमभितो जनः ॥६॥
 स्वप्न स्वप्नाभिकरणेन सर्वं नि प्वापया जनम् ।
 ओत्सूर्यमन्यान्त्स्वापयाव्युषं जागृतादुहमिन्द्र इवारिष्टो अक्षितः ॥७॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—१ ब्राह्मणः; २ द्यावापृथिवी, सप्त सिन्धवः; ३ सुपर्णः; ४-८ विषम् ॥
 छन्दः—अनुष्टुप् ॥

॥२॥

ब्राह्मणो जज्ञे प्रथमो दशशीर्षो दशास्यः ।
 स सोमं प्रथमः पपौ स चकारारसं विषम् ॥१॥
 यावती द्यावापृथिवी वरिष्णा यावत्सप्त सिन्धवो वितष्टिरे ।
 वाचं विषस्य दूषणीं तामितो निरवादिषम् ॥२॥
 सुपर्णस्त्वा गरुत्मान्विषं प्रथममावयत् ।
 नामीमदो नारूरुप उतास्मा अभवः पितुः ॥३॥
 यस्त आस्यत्पञ्चाङ्गुरिर्वकाच्चिदधि धन्वनः ।
 अपस्कम्भस्य शल्यान्निरवोचमहं विषम् ॥४॥
 शल्याद्विषं निरवोचं प्राञ्जनादुत पर्णधेः ।
 अपाष्ठाच्छृङ्गात्कुल्मलान्निरवोचमहं विषम् ॥५॥
 अरसस्ते इषो शल्योथो ते अरसं विषम् ।
 उत्तरसस्य वृक्षस्य धनुष्टे अरसारसम् ॥६॥
 ये अपीषन्त्ये अदिहन्य आस्यन्त्ये अवासृजन् ।
 सर्वे ते वध्रयः कृता वध्रिर्विषगिरिः कृतः ॥७॥
 वध्रयस्ते खनितारो वध्रिस्त्वमस्योषधे ।
 वध्रिः स पर्वतो गिरिर्यतो जातमिदं विषम् ॥८॥

॥ ७ ॥ गरुत्मान् ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१-३, ५-७ अनुष्टुप्; ४ स्वराडनुष्टुप् ॥

वारिदं वारयातै वरणावत्यामधि । तत्रामृतस्यासिक्तं तेना ते वारये विषम् ॥१॥
 अरसं प्राच्यं विषमरसं यदुदीच्यम् । अथेदमधराच्यं करम्भेण वि कल्पते ॥२॥
 करम्भं कृत्वा तिर्यं पीवस्पाकमुदारथिम् ।
 क्षुधा किल त्वा दुष्टनो जक्षिवान्त्स न रूरुपः ॥३॥

वि ते मदं मदावति शरमिव पातयामसि ।
 प्र त्वा चरुमिव येषन्तं वर्चसा स्थापयामसि ॥४॥
 परि ग्राममिवाचितं वर्चसा स्थापयामसि ।
 तिष्ठा वृक्ष इव स्थापयामिखाते न रुरूपः ॥५॥
 पवस्तैस्त्वा पर्यकीणन्दूर्शेभिरजिनैरुत ।
 प्रकीरसि त्वमोषधेभिखाते न रुरूपः ॥६॥
 अनाम्ना ये वः प्रथमा यानि कर्माणि चक्रिरे ।
 वीरान्नो अत्र मा दभन्तद्व एतत्पुरो दधे ॥७॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—अथर्वजिह्वाः ॥ देवता—राज्याभिषेकः; आपः, (मन्त्रोक्ता राजादयः) ॥ छन्दः—१,
 ७ भुरिक् त्रिष्टुप्; २, ४, ६ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्, ५ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

भूतो भूतेषु पय आ दधाति स भूतानामधिपतिर्वभूव ।
 तस्य मृत्युश्चरति राजसूयं स राजा राज्यमनु मन्यतामिदम् ॥१॥
 अभि प्रेहि माप वेन उग्रश्चेत्ता सपत्नहा ।
 आ तिष्ठ मित्रवर्धन तुभ्यं देवा अधि ब्रुवन् ॥२॥
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषं द्वियं वसानश्चरति स्वरोचिः ।
 महत्तद्वृष्णो असुरस्य नामा विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ॥३॥
 व्याघ्रो अधि वैयाघ्रे वि क्रमस्व दिशो महीः ।
 विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वापो दिव्याः पयस्वतीः ॥४॥
 या आपो दिव्याः पयसा मदन्त्यन्तरिक्ष उत वा पृथिव्याम् ।
 तासां त्वा सर्वासामपामभि पिबामि वर्चसा ॥५॥
 अभि त्वा वर्चसासिचन्नापो दिव्याः पयस्वतीः ।
 यथासौ मित्रवर्धनस्तथा त्वा सविता करत् ॥६॥
 एना व्याघ्रं परिष्वजानाः सिंहं हिन्वन्ति महते सौभगाय ।
 समुद्रं न सुभुवस्तस्थिवांसं मर्मज्यन्ते द्वीपिनमप्स्वन्तः ॥७॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—चैककुदाञ्जनम् ॥ छन्दः—१, ४-१० अनुष्टुप्; २ ककुम्भत्यनुष्टुप्;
 ३ पथ्या पङ्क्तिः ॥

एहि जीवं त्रायमाणं पर्वतस्यास्यक्ष्यम् ।
 विश्वेभिर्देवैर्दत्तं परिधिर्जीवनाय कम् ॥१॥

परिपाणं पुरुषाणां परिपाणं गवामसि ।
 अश्वानामर्वतां परिपाणाय तस्थिषे ॥२॥
 उतासि परिपाणं यातुजम्भनमाञ्जन
 उतामृतस्य त्वं वेत्थाथो असि जीवभोजनमथो हरितभेषजम् ॥३॥
 यस्याञ्जन प्रसर्पस्यङ्गमङ्गं परुष्परुः ।
 ततो यक्ष्मं वि बाधस उग्रो मध्यमशीरिव ॥४॥
 नैनं प्राप्नोति शपथो न कृत्या नाभिश्चोचनम् ।
 नैनं विष्कन्धमश्रुते यस्त्वा विभर्त्याञ्जन ॥५॥
 असन्मन्त्राहुष्वभ्याहुष्कृताच्छर्मलादुत ।
 दुर्हार्दश्चक्षुषो घोरात्तस्मान्नः पाह्याञ्जन ॥६॥
 इदं विद्वानाञ्जन सत्यं वक्ष्यामि नानृतम् ।
 सनेयमश्वं गामहमात्मानं तव पूरुषः ॥७॥
 त्रयो दासा आञ्जनस्य तक्मा बलास आदहिः ।
 वर्षिष्ठः पर्वतानां त्रिकुन्नाम ते पिता ॥८॥
 यदाञ्जनं त्रैककुदं जातं हिमवतस्परि ।
 यातूँश्च सर्वाञ्जम्भयत्सर्वाश्च यातुधान्युः ॥९॥
 यदि वासि त्रैककुदं यदि यामुनमुच्यसे ।
 उभे ते भद्रे नाम्नी ताभ्यां नः पाह्याञ्जन ॥१०॥

॥ १० ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—शङ्खमणिः, कृशः ॥ छन्दः—१-५ अनुष्टुप्; ६ पथ्या पङ्क्तिः;
 ७ पञ्चपदा परानुष्टुप् शक्वरी ॥

वाताञ्जातो अन्तरिक्षाद्विद्युतो ज्योतिषस्परि ।
 स नो हिरण्यजाः शङ्खः कृशः पात्वंहसः ॥१॥
 यो अग्रतो रोचनानां समुद्रादधि जज्ञिषे ।
 शङ्खेन हत्वा रक्षांस्यत्रिणो वि षहामहे ॥२॥
 शङ्खेनामीवाममतिं शङ्खेनोत सदान्वाः ।
 शङ्खो नो विश्वभेषजः कृशः पात्वंहसः ॥३॥
 दिवि जातः समुद्रजः सिन्धुतस्पर्याभृतः ।
 स नो हिरण्यजाः शङ्ख आयुष्प्रतरणो मणिः ॥४॥

समुद्राज्जातो मणिर्वृत्राज्जातो दिवाकरः ।
 सो अस्मान्तस्वर्गतः पातु हेत्या देवासुरेभ्यः ॥५॥
 हिरण्यानामेकोसि सोमात्त्वमधि जज्ञिषे ।
 रथे त्वमसि दर्शत इषुधौ रोचनस्त्वं प्र ण आयूषि तारिषत् ॥६॥
 देवानामस्थि कृशानं बभूव तदात्मन्वच्चरत्यप्स्वन्तः ।
 तत्ते बध्नाभ्यायुषे वर्चसे बलाय दीर्घायुत्वाय शतशारदाय कार्शनस्त्वाभि रक्षतु ॥७॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—भृग्विद्भिराः ॥ देवता—अनड्वात इन्द्ररूपः ॥ छन्दः—१, ४ जगती; २ भुरिक् त्रिष्टुप्; ३, ५, ६ त्रिष्टुप्; ७ षट्पदानुष्टुप्गर्भोपरिष्ठाज्जगती निचृच्छ्रवरी; ८-१२ अनुष्टुप् ॥

॥३॥
अनङ्गान्दाधार पृथिवीमुत द्यामनङ्गान्दाधारोर्वन्तरिक्षम् ।
अनङ्गान्दाधार प्रदिशः षडुर्वीरिनङ्गान्विश्वं भुवनमा विवेश ॥१॥
अनङ्गानिन्द्रः स पशुभ्यो वि चष्टे त्रयां लुको वि मिमीते अध्वनः ।
भूतं भविष्यद्भुवना दुहानः सर्वा देवानां चरति व्रतानि ॥२॥
इन्द्रो जातो मनुष्येष्विन्तर्धर्मस्तप्तश्चरति शोशुचानः ।
सुप्रजाः सन्त्स उदारे न सर्षद्यो नाश्नीयादनुडुहो विजानन् ॥३॥
अनङ्गान्दुहे सुकृतस्य लोक ऐनं प्याययति पवमानः पुरस्तात् ।
पर्जन्यो धारा मरुत ऊर्ध्वो अस्य यज्ञः पयो दक्षिणा दोहो अस्य ॥४॥
यस्य नेशो यज्ञपतिर्न यज्ञो नास्य दातेशो न प्रतिग्रहीता ।
यो विश्वजिद्विश्वभृद्विश्वकर्मा घर्म नो ब्रूत यतमश्चतुष्पात् ॥५॥
येन देवाः स्वरिरुरुहुर्हित्वा शरीरममृतस्य नाभिम् ।
तेन गेष्म सुकृतस्य लोकं घर्मस्य व्रतेन तपसा यशस्यवः ॥६॥
इन्द्रो रूपेणाग्निर्वहेन प्रजापतिः परमेष्ठी विराट् ।
विश्वानरे अक्रमत वैश्वानरे अक्रमतानुदुह्यक्रमत ।
सोद्विंहयत सोधारयत ॥७॥

मध्यमेतदनुद्बुहो यत्रैष वह आहितः ।
 एतावदस्य प्राचीनं यावान्प्रत्यङ् समाहितः ॥८॥
 यो वेदानुद्बुहो दोहान्तसप्तानुपदस्वतः ।
 प्रजां च लोकं चाप्नोति तथा सप्तऋषयो विदुः ॥९॥

पद्भिः सेदिमवक्रामन्निरां जङ्घाभिरुत्खिदन् ।
 श्रमेणानङ्गान्कीलालं कीनाशश्चाभि गच्छतः ॥१०॥
 द्वादश वा एता रात्रीर्व्रत्या आहुः प्रजापतेः ।
 तत्रोप ब्रह्म यो वेद तद्वा अनङ्गुहो व्रतम् ॥११॥
 दुहे सायं दुहे प्रातर्दुहे मध्यंदिनं परि ।
 दोहा ये अस्य संयन्ति तान्विद्वानुपदस्वतः ॥१२॥

॥ १२ ॥ ऋषिः—ऋषुः ॥ देवता—रोहिणी वनस्पतिः ॥ छन्दः—१ त्रिपदा गायत्री; २-५ अनुष्टुप्;

६ त्रिपदा यत्रमध्या भुरिगायत्री; ७ बृहती ॥

रोहण्यसि रोहण्यस्मश्छिन्नस्य रोहणी । रोहयेदमरुन्धति ॥१॥
 यत्ते रिष्टं यत्ते द्युत्तमस्ति पेष्टं त आत्मनि ।
 धाता तद्द्रव्या पुनः सं दधत्परुषा परुः ॥२॥
 सं ते मज्जा मज्जा भवतु समु ते परुषा परुः ।
 सं ते मांसस्य विस्रस्तं समस्थ्यपि रोहतु ॥३॥
 मज्जा मज्जा सं धीयतां चर्मणा चर्म रोहतु ।
 असृक्ते अस्थि रोहतु मांसं मांसेन रोहतु ॥४॥
 लोम लोम्ना सं कल्पया त्वचा सं कल्पया त्वचम् ।
 असृक्ते अस्थि रोहतु च्छिन्नं सं धैह्योषधे ॥५॥
 स उत्तिष्ठ प्रेहि प्र द्रव रथः सुचक्रः सुपविः सुनाभिः । प्रति तिष्ठोर्ध्वः ॥६॥
 यदि कर्त पतित्वा संशश्रे यदि वाश्मा प्रहतो जघान ।
 ऋभू रथस्येवाङ्गानि सं दधत्परुषा परुः ॥७॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—शंभुः ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

॥

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।
 उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः ॥१॥
 द्वाविमौ वातौ वात आ सिन्धोरा परावतः ।
 दक्षं ते अन्य आवातु व्यन्यो वातु यद्रपः ॥२॥
 आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।
 त्वं हि विश्वभेषज देवानां दूत ईर्यसे ॥३॥

त्रायन्तामिमं देवास्त्रायन्तां मरुतां गुणाः ।
 त्रायन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा अस्मत् ॥४॥
 आ त्वागमं शंतातिभिरथो अरिष्टतातिभिः ।
 दक्षं त उग्रमाभारिषं परा यक्ष्मं सुवामि ते ॥५॥
 अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः ।
 अयं मे विश्वभैषजोयं शिवाभिमर्शनः ॥६॥
 हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।
 अनामयितुभ्यां हस्ताभ्यां ताभ्यां त्वाभि मृशामसि ॥७॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—अग्निः प्राज्यम् ॥ छन्दः—१, ५, ६ त्रिष्टुप्; २, ४ अनुष्टुप्;
 ३ प्रस्तावपङ्क्तिः; ७, ९ जगती; ८ पञ्चपदाऽतिशम्बरी ॥

अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकात्सो अपश्यज्जनितारमग्रै ।
 तेन देवा देवतामग्र आयन्तेन रोहान्ब्रुह्मर्मेध्यासः ॥१॥
 क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यान्हस्तेषु विभ्रतः ।
 दिवस्पृष्ठं स्वर्गित्वा मिश्रा देवेभिराध्वम् ॥२॥
 पृष्ठात्पृथिव्या अहमन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षादिवमारुहम् ।
 दिवो नाकस्य पृष्ठात्स्वर्ग्योतिरगामहम् ॥३॥
 स्वर्ग्यन्तो नापेक्षन्त आ द्यां रोहन्ति रोदसी ।
 यज्ञं ये विश्वतोधारं सुविद्वांसो वितेनिरे ॥४॥
 अग्ने प्रेहि प्रथमो देवतानां चक्षुर्देवानामुत मानुषाणाम् ।
 द्वयक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्ग्यन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥५॥
 अजमनज्मि पयसा घृतेन दिव्यं सुपर्णं पयसं बृहन्तम् ।
 तेन गेष्म सुकृतस्य लोकं स्वशिरोहन्तो अभि नाकमुत्तमम् ॥६॥
 पञ्चौदनं पञ्चभिरङ्गुलिभिर्द्वयोद्धर पञ्चधैतमोदनम् ।
 प्राच्यां दिशि शिरो अजस्य धेहि दक्षिणायां दिशि दक्षिणं धेहि पार्श्वम् ॥७॥
 प्रतीच्यां दिशि भसदमस्य धेह्युत्तरस्यां दिश्युत्तरं धेहि पार्श्वम् ।
 ऊर्ध्वायां दिश्यजस्यानूकं धेहि दिशि ध्रुवायां धेहि पाजस्यमन्तरिक्षे मध्यतो मध्यमस्य ॥८॥

श्रुतमजं श्रुतया प्रोर्णुहि त्वचा सर्वैरङ्गैः संभृतं विश्वरूपम् ।
स उत्तिष्ठेतो अभि नाकमुत्तमं पद्भिश्चतुर्भिः प्रति तिष्ठ दिक्षु ॥९॥

॥ १५ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—१ दिशः; २, ३ वीरुधः; ४ मारुतपर्जन्यो; ५-९ मरुतः; १० अग्निः;
११ प्रजापतिः, स्तनयितुः; १२ वरुणः; १३-१५ मण्डूकाः, (१५ पितरः); १६ वातः ॥ छन्दः—१,
२, ५ विराड् जगती; ३, ६, ८, ११, १४, १६ त्रिष्टुप्; ४ विराड् पुरस्ताद् बृहती;
७, १३ अनुष्टुप्; ९ पथ्या पङ्क्तिः; १० भुरिक् त्रिष्टुप्; १२ पञ्चपदाऽ-
नुष्टुप्गर्भा भुरिक् त्रिष्टुप्; १६ शङ्कुमत्यनुष्टुप् ॥

समुत्पतन्तु प्रदिशो नभस्वतीः समभ्राणि वातजूतानि यन्तु ।
महर्षभस्य नदतो नभस्वतो वाश्रा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु ॥१॥
समीक्षयन्तु तविषाः सुदानवोपां रसा ओषधीभिः सचन्ताम् ।
वर्षस्य सर्गा महयन्तु भूमिं पृथग्जायन्तामोषधयो विश्वरूपाः ॥२॥
समीक्षयस्व गायतो नभांस्यपां वेगासः पृथगुद्विजन्ताम् ।
वर्षस्य सर्गा महयन्तु भूमिं पृथग्जायन्तां वीरुधौ विश्वरूपाः ॥३॥
गणास्त्वोप गायन्तु मारुताः पर्जन्य घोषिणः पृथक् ।
सर्गा वर्षस्य वर्षतो वर्षन्तु पृथिवीमनु ॥४॥
उदीरयत मरुतः समुद्रतस्त्वेषो अर्को नभ उत्पातयाथ ।
महर्षभस्य नदतो नभस्वतो वाश्रा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु ॥५॥
अभि क्रन्द स्तनयार्दयोदधिं भूमिं पर्जन्य पयसा समङ्गिध ।
त्वया सृष्टं बहुलमैतु वर्षमाशारेषी कृशगुरेत्वस्तम् ॥६॥
सं वौवन्तु सुदानव उत्सा अजगरा उत ।
मरुद्भिः प्रच्युता मेघा वर्षन्तु पृथिवीमनु ॥७॥
आशामाशां वि द्योततां वाता वान्तु दिशोदिशः ।
मरुद्भिः प्रच्युता मेघाः सं यन्तु पृथिवीमनु ॥८॥
आपो विद्युदभ्रं वर्षं सं वौवन्तु सुदानव उत्सा अजगरा उत ।
मरुद्भिः प्रच्युता मेघाः प्रावन्तु पृथिवीमनु ॥९॥
अपामग्निस्तनूभिः संविदानो य ओषधीनामधिपा बभूव ।
स नो वर्षं वनुतां जातवेदाः प्राणं प्रजाभ्यो अमृतं दिवस्पति ॥१०॥

प्रजापतिः सलिलादा समुद्रादाप ईरयन्नुदधिर्मर्दयाति ।
 प्र प्यायतां वृष्णो अश्वस्य रेतोर्वाङ्मतेन स्तनयिबुनेहि ॥११॥
 अपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः श्वसन्तु गर्गरा अपां वरुणाव नीचीरपः सृज ।
 वदन्तु पृश्निवाहवो मण्डूका इरिणानु ॥१२॥
 संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।
 वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूका अवादिषुः ॥१३॥
 उपप्रवद मण्डूकि वर्षमा वद तादुरि ।
 मध्ये हृदस्य प्लवस्य विगृह्य चतुरः पदः ॥१४॥
 खण्वखा३इ खेमखा३इ मध्ये तदुरि ।
 वर्षं वनुध्वं पितरो मरुतां मन इच्छत ॥१५॥
 महान्तं कोशमुदचाभि षिञ्च सविद्युतं भवतु वातु वातः ।
 तन्वतां यज्ञं बहुधा विसृष्टा आनन्दिनीरोषधयो भवन्तु ॥१६॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—ऋष्या ॥ देवता—वरुणः, सत्यानृतान्वीक्षणम् ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २-४, ६ त्रिष्टुप्;
 ५ भुक्ति त्रिष्टुप्; ७ जगती; ८ त्रिपान्महावृहती; ९ विराड् त्रिपाद् गायत्री ॥

॥४॥

बृहन्नैषामधिष्ठाता अन्तिकादिव पश्यति ।
 य स्तायन्मन्यते चरन्त्सर्वं देवा इदं विदुः ॥१॥
 यस्तिष्ठति चरति यश्च वञ्चति यो निलायं चरति यः प्रतङ्कम् ।
 द्वौ सन्निधय यन्मन्त्रयेते राजा तद्वेद वरुणस्तृतीयः ॥२॥
 उतेयं भूमिर्वरुणस्य राज्ञ उतासौ द्यौर्वृहती दूरेअन्ता ।
 उतो समुद्रौ वरुणस्य कुक्षी उतास्मिन्नल्प उदुके निलीनः ॥३॥
 उत यो द्यामतिसर्पीत्परस्तान्न स मुच्यातै वरुणस्य राज्ञः ।
 दिव स्पशः प्र चरन्तीदमस्य सहस्राक्षा अति पश्यन्ति भूमिम् ॥४॥
 सर्वं तद्राजा वरुणो वि चष्टे यदन्तरा रोदसी यत्परस्तात् ।
 संख्याता अस्य निमिषो जनानामक्षानिव श्वघ्नी नि मिनोति तानि ॥५॥
 ये ते पाशा वरुण सप्तसप्त त्रेधा तिष्ठन्ति विषिता रुशन्तः ।
 छिनन्तु सर्वे अनृतं वदन्तं यः संत्यवाचति तं सृजन्तु ॥६॥

शतेन पाशैरभि धेहि वरुणैनं मा ते मोच्यन्तवाङ् नृचक्षः ।
 आस्तां जाल्म उदरं श्रंसयित्वा कोश इवाबन्धः परिकृत्यमानः ॥७॥
 यः समाभ्योऽ वरुणो यो व्याभ्योऽ यः संदेश्योऽ वरुणो यो विदेश्यः ।
 यो दैवो वरुणो यश्च मानुषः ॥८॥
 तैस्त्वा सर्वैरभि प्यामि पाशैरसावामुष्यायणामुष्याः पुत्र ।
 तानु ते सर्वाननुसन्दिशामि ॥९॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—शुकः ॥ देवता—अपामार्गो वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ईशानां त्वा भेषजानामुज्जेष आ रभामहे ।
 चक्रे सहस्रवीर्यं सर्वस्मा ओषधे त्वा ॥१॥
 सत्यजितं शपथयावनीं सहमानां पुनःसराम् ।
 सर्वाः समह्वयोषधीरितो नः पारयादिति ॥२॥
 या शशाप शपनेन याघं मूरमादधे ।
 या रसस्य हरणाय जातमारेभे तोकमत्तु सा ॥३॥
 यां ते चक्रुरामे पात्रे यां चकुर्नीललोहिते ।
 आमे मांसे कृत्यां यां चकुस्तया कृत्याकृतौ जहि ॥४॥
 दौर्ष्यं दौर्जीवित्यं रक्षो अभ्यमिराय्यः ।
 दुर्गाम्नीः सर्वा दुर्वाचस्ता अस्मन्नाशयामसि ॥५॥
 क्षुधामारं तृष्णामारमगोतामनपत्यताम् ।
 अपामार्गं त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे ॥६॥
 तृष्णामारं क्षुधामारमथो अक्षपराजयम् ।
 अपामार्गं त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे ॥७॥
 अपामार्गं ओषधीनां सर्वासामेक इदृशी ।
 तेन ते मृज्म आस्थितमथ त्वमगदश्वर ॥८॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—शुकः ॥ देवता—अपामार्गो वनस्पतिः ॥

छन्दः—१-५, ७, ८ अनुष्टुप्; ६ बृहतीगर्भाज्जुष्टुप् ॥

समं ज्योतिः सूर्येणाह्ला रात्री समावती ।
 कृणोमि सत्यमृतयैरसाः सन्तु कृत्वरीः ॥१॥

यो देवाः कृत्वा कृत्वा हरादविदुषो गृहम् ।
 वत्सो धारुरिव मातरं तं प्रत्यगुप पद्यताम् ॥२॥
 अमा कृत्वा पाप्मानं यस्तेनान्यं जिघांसति ।
 अश्मानस्तस्यां दुग्धायाम् बहुलाः फट्करिकति ॥३॥
 सहस्रधामन्विशिखान्विग्रीवां छायाया त्वम् ।
 प्रति स्म चक्रुषे कृत्वा प्रियां प्रियावते हर ॥४॥
 अनयाहमोषध्या सर्वाः कृत्वा अदूदुषम् ।
 यां क्षेत्रे चक्रुर्या गोषु यां वा ते पुरुषेषु ॥५॥
 यश्चकार न शशाक कर्तुं शश्रे पादमङ्गुरिम् ।
 चकार भद्रमस्मभ्यमात्मने तपनं तु सः ॥६॥
 अपामार्गोप मार्तु क्षेत्रियं शपथश्च यः ।
 अपाह यातुधानीरप सर्वा अराग्यः ॥७॥
 अपमृज्य यातुधानानप सर्वा अराग्यः ।
 अपामार्ग त्वया वयं सर्वं तदप मृज्महे ॥८॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—शुकः ॥ देवता—अपामार्गो वनस्पतिः ॥

छन्दः—१; ३-८ अनुष्टुप्; २ पद्या पङ्क्तिः ॥

उतो अस्यबन्धुकृदुतो असि नु जामिकृत् ।
 उतो कृत्याकृतः प्रजां नडमिवा छिन्धि वार्षिकम् ॥१॥
 ब्राह्मणेन पर्युक्तासि कण्वेन नार्षदेन ।
 सेनैवैषि त्विषीमती न तत्र भयमस्ति यत्र प्राप्नोष्योषधे ॥२॥
 अग्रमेप्योषधीनां ज्योतिषेवाभिदीपयन् ।
 उत त्रातासि पाकस्याथो हन्तासि रक्षसः ॥३॥
 यददो देवा असुरांस्त्वयाग्रे निरकुर्वत ।
 ततस्त्वमध्योषधेपामार्गो अजायथाः ॥४॥
 विभिन्दती शतशाखा विभिन्दन्नाम ते पिता ।
 प्रत्यग्वि भिन्धि त्वं तं यो अस्मौ अभिदासति ॥५॥
 असह्य्याः समभवत्तद्यामेति महद्वचः ।
 तद्वै ततो विधूपायत्प्रत्यकृत्तारिमृच्छतु ॥६॥

प्रत्यङ् हि सैवभूविथ प्रतीचीनफलस्त्वम् ।
 सर्वान्मच्छपथाँ अधि वरीयो यावया वधम् ॥७॥
 शतेन मा परि पाहि सहस्रेणाभि रक्ष मा ।
 इन्द्रस्ते वीरुधां पत उग्र ओज्मानमा दधत् ॥८॥

॥ २० ॥ ऋषिः—मातृतामा ॥ देवता—ओषधिः ॥

छन्दः—स्वराड्नुष्टुप्; २-८ अनुष्टुप्; ६ भुरिगनुष्टुप् ॥

आ पश्यति प्रति पश्यति परा पश्यति पश्यति ।
 दिवमन्तरिक्षमाद्भूमिं सर्वं तद्देवि पश्यति ॥१॥
 तिस्रो दिवस्त्रिस्तः पृथिवीः षट् चेमाः प्रदिशः पृथक् ।
 त्वयाहं सर्वा भूतानि पश्यानि देव्योषधे ॥२॥
 दिव्यस्य सुपर्णस्य तस्य हासि कनीनिका ।
 सा भूमिमा रुरोहिथ वह्यं श्रान्ता वधूरिव ॥३॥
 तां मे सहस्राक्षो देवो दक्षिणे हस्त आ दधत् । तयाहं सर्वं पश्यामि यश्च शूद्र उतार्यः ॥४॥
 आविष्कृणुष्व रूपाणि मात्मानमप गूहथाः ।
 अथो सहस्रचक्षो त्वं प्रति पश्याः किमीदिनः ॥५॥
 दर्शय मा यातुधानान्दर्शय यातुधान्यः । पिशाचान्त्सर्वान्दर्शयेति त्वा रंभ ओषधे ॥६॥
 कश्यपस्य चक्षुरसि शुन्याश्च चतुरक्ष्याः । वीध्रे सूर्यमिव सर्पन्तं मा पिशाचं तिरस्करः ॥७॥
 उदग्रभं परिपाणाद्यातुधानं किमीदिनम् । तेनाहं सर्वं पश्याम्युत शूद्रमुतार्यम् ॥८॥
 यो अन्तरिक्षेण पतति दिवं यश्चातिसर्पति ।
 भूमिं यो मन्यते नाथं तं पिशाचं प्र दर्शय ॥९॥

॥ इति सप्तमः प्रपाठकः ॥

अथाष्टमः प्रपाठकः ॥

॥ २१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गावः ॥

छन्दः—१, ५-७ त्रिष्टुप्; २-४ जगती ॥

॥५॥

आ गावो अग्नन्नुत भद्रमकन्त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।
 प्रजावतीः पुरुरूपो इह स्युरिन्द्राय पूर्वीरुषसो दुहानाः ॥१॥

इन्द्रो यज्वने गृणते च शिक्षत उपेददाति न स्वं मुषायति ।
 भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धयन्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम् ॥२॥
 न तानशन्ति न दधाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरादधर्षति ।
 देवांश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह ॥३॥
 न ता अर्वा रेणुककाटोश्नुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।
 उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ॥४॥
 गावो भगो गाव इन्द्रो म इच्छाद्गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।
 इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामि हृदा मनसा चिदिन्द्रम् ॥५॥
 यूयं गावो मेदयथा कृशं चिदश्रीरं चित्कृणुथा सुप्रतीकम् ।
 भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद्वो वय उच्यते सुभासु ॥६॥
 प्रजावतीः सुयवसे रुशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः ।
 मा व स्तेन ईशत माघशंसः परि वो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु ॥७॥

॥ २२ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः, अथर्वा वा (?) ॥

देवता—इन्द्रः, क्षत्रियो राजा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इममिन्द्र वर्धय क्षत्रियं म इमं विशामेकवृषं कृणु त्वम् ।
 निरमित्रानक्षुण्णस्य सर्वास्तान्रन्धयास्मा अहमुत्तरेषु ॥१॥
 एमं भज ग्रामे अश्वेषु गोषु निष्टं भज यो अमित्रो अस्य ।
 वर्ष्म क्षत्राणामयमस्तु राजेन्द्र शत्रुं रन्धय सर्वमस्मै ॥२॥
 अयमस्तु धनपतिर्धनानामयं विशां विशपतिरस्तु राजा ।
 अस्मिन्निन्द्र महि वर्चांसि धेह्यवर्चसं कृणुहि शत्रुमस्य ॥३॥
 अस्मै द्यावापृथिवी भूरि वामं दुहाथां घर्मदुघै इव धेनू ।
 अयं राजा प्रिय इन्द्रस्य भूयास्त्रियो गवामोषधीनां पशूनाम् ॥४॥
 युनज्मि त उत्तरावन्तमिन्द्रं येन जयन्ति न पराजयन्ते ।
 यस्त्वा करदेकवृषं जनानामुत राजा मुत्तमं मानवानाम् ॥५॥
 उत्तरस्त्वमधरे ते सुपत्ना ये के च राजन्प्रतिशत्रवस्ते ।
 एकवृष इन्द्रसखा जिगीवां छत्रूयतामा भरा भोजनानि ॥६॥
 सिंहप्रतीको विशो अद्धि सर्वा व्याघ्रप्रतीको व बाधस्व शत्रून् ।
 एकवृष इन्द्रसखा जिगीवां छत्रूयतामा खिदा भोजनानि ॥७॥

॥ २३ ॥ ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, २, ५, ७ त्रिष्टुप्; ३ पुरस्ताज्ज्योतिष्मती
त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप्; ६ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसः पाञ्चजन्यस्य बहुधा यमिन्धते ।
विशोविशः प्रविशिवांसमीमहे स नो मुञ्चत्वंहसः ॥१॥
यथा हव्यं वहसि जातवेदो यथा यज्ञं कल्पयसि प्रजानन् ।
एवा देवेभ्यः सुमतिं न आ वह स नो मुञ्चत्वंहसः ॥२॥
यामन्यामन्नुपयुक्तं वहिष्ठं कर्मन्कर्मन्नाभगम् ।
अग्निमीडे रक्षोहणं यज्ञवृधं धृताहुतं स नो मुञ्चत्वंहसः ॥३॥
सुजातं जातवेदसमग्निं वैश्वानरं विभुम् ।
हव्यवाहं हवामहे स नो मुञ्चत्वंहसः ॥४॥
येन ऋषयो बलमद्योतयन्त्युजा येनासुराणामयुवन्त मायाः ।
येनाग्निना पणीनिन्द्रो जिगाय स नो मुञ्चत्वंहसः ॥५॥
येन देवा अमृतमन्वविन्दन्त्येनौषधीर्मधुमतीरकृण्वन् ।
येन देवाः स्वराभरन्त्स नो मुञ्चत्वंहसः ॥६॥
यस्येदं प्रदिशि यद्विरोचते यज्ञातं जनितव्यं च केवलम् ।
स्तौम्यग्निं नाथितो जोहवीमि स नो मुञ्चत्वंहसः ॥७॥

॥ २४ ॥ ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—१ शक्वरीगर्भा पुरःशक्वरी; २-७ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य मन्महे शश्वदिदस्य मन्महे वृत्रघ्न स्तोमा उपमेम आगुः ।
यो दाशुषः सुकृतो हवमेति स नो मुञ्चत्वंहसः ॥१॥
य उग्रीणामुग्रबाहुर्ययुर्यो दानवानां बलमारुरोज ।
येन जिताः सिन्धवो येन गावः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥२॥
यश्चर्षणिप्रो वृषभः स्वर्विद्यस्मै ग्रावाणः प्रवदन्ति नृम्णम् ।
यस्याध्वरः सप्तहोता मदिष्ठः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥३॥
यस्य वशासं ऋषभासं उक्षणो यस्मै मीयन्ते स्वरवः स्वर्विदे ।
यस्मै शुक्रः पवते ब्रह्मशुम्भितः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥४॥
यस्य जुष्टिं सोमिनः कामयन्ते यं हवन्त इपुमन्तं गविष्ठौ ।
यस्मिन्नर्कः शिश्रिये यस्मिन्नोजः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥५॥

यः प्रथमः कर्मकृत्याय जज्ञे यस्य वीर्यं प्रथमस्यानुबुद्धम् ।
 येनोद्यतो वज्रोभ्यायताहिं स नो मुञ्चत्वंहसः ॥६॥
 यः संग्रामान्नयति संयुधे वशी यः पुष्टानि संसृजति द्रव्यानि ।
 स्तौमीन्द्रं नाथितो जोहवीमि स नो मुञ्चत्वंहसः ॥७॥

॥ २५ ॥ ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—वायुसवितारो ॥ छन्दः—१, २, ४-६ त्रिष्टुप्; ३ प्रतिशक्वरी-
 गर्भाजगती; ७ पथ्यावृहती ॥

वायोः सवितुर्विदथानि मन्महे यावात्मन्वद्विशथो यौ च रक्षथः ।
 यौ विश्वस्य परिभू बभूवथुस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥१॥
 ययोः संख्याता वरिमा पार्थिवानि याभ्यां रजो युपितमन्तरिक्षे ।
 ययोः प्रायं नान्वानशे कश्चन तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥२॥
 तव व्रते नि विशन्ते जनास्त्वय्युदिते प्रेरते चित्रभानो ।
 युवं वायो सविता च भुवनानि रक्षथुस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥३॥
 अपेतो वायो सविता च दुष्कृतमप रक्षांसि शिमिदां च सेधतम् ।
 सं ह्यूर्जया सृजथः सं बलेन तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥४॥
 रयिं मे पोषं सवितोत वायुस्तनू दक्षमा सुवतां सुशेवम् ।
 अयक्ष्मतातिं मह इह धत्तं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥५॥
 प्र सुमतिं सवितर्वाय ऊतये महस्वन्तं मत्सरं मादयाथः ।
 अर्वाग्वामस्य प्रवतो नि यच्छतं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥६॥
 उप श्रेष्ठा न आशिषो देवयोर्धर्मन्नस्थिरन् ।
 स्तौमि देवं सवितारं च वायुं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥७॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—द्यावापृथिवी ॥ छन्दः—१ पुरोऽष्टिजगती; २-६ त्रिष्टुप्;
 ७ शाक्वरीगर्भा मध्येज्योतिस्त्रिष्टुप् ॥

॥६॥

मन्वे वां द्यावापृथिवी सुभोजसौ सचेतसौ ये अप्रथेथाममिता योजनानि ।
 प्रतिष्ठे ह्यभवतं वसूनां ते नो मुञ्चतमंहसः ॥१॥
 प्रतिष्ठे ह्यभवतं वसूनां प्रवृद्धे देवी सुभगे उरूची ।
 द्यावापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥२॥
 असन्तापे सुतपसौ हुवेहमुर्वी गम्भीरे कविभिर्नमस्ये ।
 द्यावापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥३॥

ये अमृतं विभृथो ये हवींषि ये स्त्रोत्या विभृथो ये मनुष्यानि ।
 द्यावापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥४॥
 ये उस्त्रिया विभृथो ये वनस्पतीन्ययोर्वा विश्वा भुवनान्यन्तः ।
 द्यावापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥५॥
 ये कीलालेन तर्पयथो ये घृतेन याभ्यामृते न किं चन शक्नुवन्ति ।
 द्यावापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥६॥
 यन्मेदमभिश्चोचति येनयेन वा कृतं पौरुषेयान्न देवात् ।
 स्तौमि द्यावापृथिवी नाथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चतमंहसः ॥७॥

॥ २७ ॥ ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—मरुतः ॥ देवता—त्रिष्टुप् ॥

मरुतां मन्वे अधि मे ब्रुवन्तु प्रेमं वाजं वाजसाते अवन्तु ।
 आशूनिव सुयमानह्व ऊतये ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१॥
 उत्समक्षितं व्यचन्ति ये सदा य आसिञ्चन्ति रसमोषधीषु ।
 पुरो दधे मरुतः पृश्निमातुंस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥२॥
 पयो धेनुनां रसमोषधीनां जवमर्वतां कवयो य इन्वथ ।
 शग्मा भवन्तु मरुतो नः स्योनास्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥३॥
 अपः समुद्रादिवमुद्वहन्ति दिवस्पृथिवीमभि ये सृजन्ति ।
 ये अद्भिरीशाना मरुतश्चरन्ति ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥४॥
 ये कीलालेन तर्पयन्ति ये घृतेन ये वा वयो मेदसा संसृजन्ति ।
 ये अद्भिरीशाना मरुतो वर्षयन्ति ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥५॥
 यदीदिदं मरुतो मारुतेन यदि देवा दैव्येनेदगारं ।
 यूयमीशिध्वे वसवस्तस्य निष्कृतेस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥६॥
 तिग्ममनीकं विदितं सहस्वन्मारुतं शर्धः पृतनासूग्रम् ।
 स्तौमि मरुतो नाथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥७॥

॥ २८ ॥ ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—भवाशर्वो ॥

छन्दः—१ अतिजागतगर्भाभुरिक् त्रिष्टुप्; २-७ त्रिष्टुप् ॥

भवाशर्वो मन्वे वां तस्य वित्तं ययोर्वामिदं प्रदिशि यद्विरोचते ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥१॥

ययोरभ्यध्व उत यदूरे चिद्यौ विदिताविषुभृतामसिष्ठौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥२॥
 सहस्राक्षौ वृत्रहणा हुवेहं दूरेगव्यूती स्तुवन्नेम्युग्रौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥३॥
 यावारेभार्थे बहु साकमग्रे प्र चेदस्त्राष्ट्रमभिभां जनेषु ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥४॥
 ययोर्विधानापपद्यते कश्चनान्तर्देवेषूत मानुषेषु ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥५॥
 यः कृत्याकृन्मूलकृद्यातुधानो नि तस्मिन्धत्तां वज्रमुग्रौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥६॥
 अधि नो व्रूतं पृतनासूग्रौ सं वज्रेण सृजतं यः किमीदी ।
 स्तौमि भवाशर्वौ नाथितो जोहवीमि तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥७॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—मित्रावरुणौ ॥

छन्दः—१-६ त्रिष्टुप्; ७ शक्वरीगर्भातिजगती ॥

मन्वे वा मित्रावरुणावृतावृधौ सचेतसौ द्रुह्मणो यौ नुदेथे ।
 प्र सत्यावानमवथो भरेषु तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥१॥
 सचेतसौ द्रुह्मणो यौ नुदेथे प्र सत्यावानमवथो भरेषु ।
 यौ गच्छथो नृचक्षसौ बभ्रुणा सुतं तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥२॥
 यावङ्गिरसमवथो यावगस्ति मित्रावरुणा जमदग्निमत्रिम् ।
 यौ कश्यपमवथो यौ वसिष्ठं तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥३॥
 यौ श्यावाश्वमवथो वध्यश्वं मित्रावरुणा पुरुमीदमत्रिम् ।
 यौ विमदमवथः सप्तवध्नि तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥४॥
 यौ भरद्वाजमवथो यौ गविष्ठिरं विश्वामित्रं वरुण मित्रं कुत्सम् ।
 यौ कक्षीवन्तमवथः प्रोत कण्वं तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥५॥
 यौ मेधातिथिमवथो यौ त्रिशोकं मित्रावरुणावुशनां काव्यं यौ ।
 यौ गोतममवथः प्रोत मुद्गलं तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥६॥
 ययो रथः सत्यवर्त्मजुर्गश्मिर्मिथुया चरन्तमभियाति दूषयन् ।
 स्तौमि मित्रावरुणौ नाथितो जोहवीमि तौ नौ मुञ्चतमंहसः ॥७॥

॥ ३० ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—सर्वरूपा सर्वात्मिका सर्वदेवमयी वाक् ॥

छन्दः—१-५, ७, ८ त्रिष्टुप्; ६ जगती ॥

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वदेवैः ।
 अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा ॥१॥
 अहं राष्ट्री संगमनी वसूनां चिकितुषी प्रथमा यज्ञियानाम् ।
 तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यावेशयन्तः ॥२॥
 अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवानामुत मानुषाणाम् ।
 यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम् ॥३॥
 मया सोन्नमत्ति यो विपश्यति यः प्राणति य ई शृणोत्युक्तम् ।
 अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धेयं ते वदामि ॥४॥
 अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।
 अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश ॥५॥
 अहं सोममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।
 अहं दधामि द्रविणा हविष्मते सुप्राव्या इ यजमानाय सुन्वते ॥६॥
 अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन्मम योनिरप्स्वन्तः संमुद्रे ।
 ततो वि तिष्ठे भुवनानि विश्वोत्तामं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि ॥७॥
 अहमेव वात इव प्र वाम्यारभमाणा भुवनानि विश्वा ।
 परो दिवा पर एना पृथिव्यैतावती महिम्ना सं बभूव ॥८॥

॥ इत्यष्टमः प्रपाठकः ॥

अथ नवमः प्रपाठकः ॥

॥ ३१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मास्कन्दः (?) ॥ देवता—मन्युः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २, ४ भुरिक्-
 त्रिष्टुप्; ५-७ जगती ॥

॥७॥

त्वया मन्यो सरथमारुजन्तो हर्षमाणा हृषितासो मरुत्वन् ।
 तिग्मेष्व आयुधा संशिशाना उप प्र यन्तु नरो अग्निरूपाः ॥१॥
 अग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीनः सहुरे हूत एधि ।
 हत्वाय शत्रून्वि भजस्व वेद ओजो मिमानो वि मृधो नुदस्व ॥२॥

सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मै रुजन्मृणन्प्रमृणन्प्रेहि शत्रून् ।
 उग्रं ते पाजो नन्वा रुरुधे वशी वशी नयासा एकज त्वम् ॥३॥
 एको बहुनामसि मन्य ईडिता विशांविशं युद्धाय सं शिशाधि ।
 अकृत्तरुक्त्या युजा वयं द्युमन्तं घोषं विजयाय कृण्मसि ॥४॥
 विजेषकृदिन्द्र इवानवब्रवोऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।
 प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि विद्वा तमुत्सं यत आवभूथ ॥५॥
 आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो विभर्षि सहभूत उत्तरम् ।
 कत्वा नो मन्यो सह मेद्येधि महाधनस्य पुरुहूत संसृजि ॥६॥
 संसृष्टं धनमुभयं समाकृतमस्मभ्यं धत्तां वरुणश्च मन्युः ।
 भियो दधाना हृदयेषु शत्रवः पराजितासो अप नि लयन्ताम् ॥७॥

॥ ३२ ॥ ऋषिः— ब्रह्मास्कन्दः (?) ॥ देवता—मन्युः ॥

छन्दः—१ जगती; २-७ त्रिष्टुप् ॥

यस्ते मन्योविधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक ।
 साह्याम दासमार्य त्वया युजा वयं सहस्कृतेन सहसा सहस्वता ॥१॥
 मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।
 मन्युर्विश ईडते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तपसा सजोषाः ॥२॥
 अभीहि मन्यो तवसस्तवीयान्तपसा युजा वि जहि शत्रून् ।
 अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भरा त्वं नः ॥३॥
 त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिषाहः ।
 विश्वचर्षणिः सहुरिः सहीयानस्मास्वोजः पृतनासु धेहि ॥४॥
 अभागः सन्नप परेतो अस्मि तव कत्वा तविषस्य प्रचेतः ।
 तं त्वा मन्यो अकृतुर्जिहीडाहं स्वा तनूर्बलदावा न एहि ॥५॥
 अयं ते अस्म्युप न एह्यर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वदावन् ।
 मन्यो वज्रिन्नभि न आ ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः ॥६॥
 अभि प्रेहि दक्षिणतो भवा नोधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।
 जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुभावुपांशु प्रथमा पिबाव ॥७॥

॥ ३३ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अप॑ नः शो॒शुच॑दु॒घम॑मे शु॒शुग्ध्या॑ र॒यिम् । अप॑ नः शो॒शुच॑दु॒घम् ॥१॥
 सु॒क्षेत्रि॒या सु॒गात्र॒या व॑सू॒या च॑ य॒जाम॑हे । अप॑ नः शो॒शुच॑दु॒घम् ॥२॥
 प्र य॒द्भन्दि॑ष्ठ ए॒षां प्रा॒स्माका॑सश्च सूर॒यः । अप॑ नः शो॒शुच॑दु॒घम् ॥३॥
 प्र य॒त्ते अ॒ग्ने सूर॑यो जा॒येम॑हि प्र ते व॒यम् । अप॑ नः शो॒शुच॑दु॒घम् ॥४॥
 प्र य॒दग्नेः स॑ह॒स्वतो॑ वि॒श्वतो॑ य॒न्ति भा॒नवः॑ । अप॑ नः शो॒शुच॑दु॒घम् ॥५॥
 त्वं हि वि॒श्वतो॑मुख वि॒श्वतः॑ परि॒भूर॑सि । अप॑ नः शो॒शुच॑दु॒घम् ॥६॥
 द्विषो॑ नो वि॒श्वतो॑मु॒खाति॑ न॒वेव॑ पा॒रय॑ । अप॑ नः शो॒शुच॑दु॒घम् ॥७॥
 स नः॑ सि॒न्धुमि॑व ना॒वाति॑ पर्षा॒ स्व॒स्तये॑ । अप॑ नः शो॒शुच॑दु॒घम् ॥८॥

॥ ३४ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—ब्रह्मोदनम् ॥ छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्; ४ भुरिक् त्रिष्टुप्; ५ सप्तपदा कृतिः;
 ६ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; ७ पञ्चपदा भुरिक् शक्वरी; ८ जगतो ॥

ब्रह्मा॑स्य शी॒र्षं बृ॒हद॑स्य पृ॒ष्ठं वा॑मदे॒व्यमु॒दर॑मो॒दुन॑स्य ।
 छ॒न्दांसि॑ प॒क्षौ मु॒खम॑स्य स॒त्यं वि॑ष्टा॒री जा॒तस्त॑प॒सोधि॑ य॒ज्ञः ॥१॥
 अ॒न॒स्थाः पू॒ताः प॑र्व॒नेन॑ शु॒द्धाः शु॒चयः॑ शु॒चि॒मपि॑ य॒न्ति लो॒कम् ।
 नैषां॑ शि॒श्रं प्र द॑हति जा॒तवे॑दाः स्व॒र्गे लो॒के ब॒हु स्त्रै॑णमेषा॒म् ॥२॥
 वि॒ष्टारि॑णमो॒दुनं॑ ये प॒चन्ति॑ नै॒नान॑व॒र्तिः स॒चते॑ क॒दा च॑न ।
 आ॒स्ते य॒म उप॑ याति दे॒वान्त्सं ग॑न्ध॒र्वैर्म॑दते सो॒म्येभिः॑ ॥३॥
 वि॒ष्टारि॑णमो॒दुनं॑ ये प॒चन्ति॑ नै॒नान्य॑मः परि॑ मु॒ष्णाति॑ रेतः ।
 र॒थी ह॑ भू॒त्वा र॑थ॒यान॑ ई॒यते॑ प॒क्षी ह॑ भू॒त्वाति॑ दि॒वः स॑मेति ॥४॥
 ए॒ष य॒ज्ञानां॑ वि॒ततो॑ वहि॒ष्ठो वि॑ष्टारि॒णं प॒क्ता दि॒वमा॑ वि॒वेश॑ ।
 आ॒ण्डीकं॑ कु॒मुदं॑ सं त॑नोति वि॒सं शा॒लूकं॑ श॒फको॑ मु॒ला॒ली ।
 ए॒तास्त्वा॑ धा॒रा उप॑ य॒न्तु सर्वाः॑ स्व॒र्गे लो॒के म॑धु॒मत्पि॒न्वमा॑ना
 उप॑ त्वा ति॒ष्ठन्तु॑ पु॒ष्करि॑णीः स॒मन्ताः ॥५॥
 घृ॒तह॑दा म॒धुकू॒लाः सु॒रोद॑काः क्षी॒रेण॑ पू॒र्णा उ॑द॒केन॑ दु॒ध्ना ।
 ए॒तास्त्वा॑ धा॒रा उप॑ य॒न्तु सर्वाः॑ स्व॒र्गे लो॒के म॑धु॒मत्पि॒न्वमा॑ना
 उप॑ त्वा ति॒ष्ठन्तु॑ पु॒ष्करि॑णीः स॒मन्ताः ॥६॥

चतुरः कुम्भांश्चतुर्धा ददामि क्षीरेण पूर्णो उदुकेन दुग्धा ।
 एतास्त्वा धारा उप यन्तु सर्वाः स्वर्गे लोके मधुमत्पिन्वमाना
 उप त्वा तिष्ठन्तु पुष्करिणीः समन्ताः ॥७॥
 इममौदनं नि दधे ब्राह्मणेपुं विष्टारिणं लोकजितं स्वर्गम् ।
 स मे मा क्षेष्ट स्वधया पिन्वमानो विश्वरूपा धेनुः कामदुघा मे अस्तु ॥८॥

॥ ३५ ॥ ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—प्रतिमृत्युः ॥

छन्दः—१, २, ४-७ त्रिष्टुप्; ३ भुरिगजगती ॥

यमौदनं प्रथमजा ऋतस्य प्रजापतिस्तपसा ब्रह्मणेपचत् ।
 यो लोकानां विधृतिर्नाभिरेषात्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥१॥
 येनातरन्भूतकृतोति मृत्युं यमन्वविन्दन्तपसा श्रमेण ।
 यं पपाच ब्रह्मणे ब्रह्म पूर्वं तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥२॥
 यो दाधार पृथिवीं विश्वभोजसं यो अन्तरिक्षमापृणाद्रसेन ।
 यो अस्तभ्रादिवमूर्ध्वो महिम्ना तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥३॥
 यस्मान्मासा निर्मितास्त्रिंशदराः संवत्सरो यस्मान्निर्मितो द्वादशारः ।
 अहोरात्रा यं परियन्तो नापुस्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥४॥
 यः प्राणदः प्राणदवान्बभूव यस्मै लोका घृतवन्तः क्षरन्ति ।
 ज्योतिष्मतीः प्रदिशो यस्य सर्वास्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥५॥
 यस्मात्पक्वादुमृतं संवभूव यो गायत्र्या अधिपतिर्बभूव ।
 यस्मिन्वेदा निहिता विश्वरूपास्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥६॥
 अत्र बाधे द्विषन्तं देवपीयुं सपत्ना ये मेप ते भवन्तु ।
 ब्रह्मौदनं विश्वजितं पचामि शृण्वन्तु मे श्रद्धधानस्य देवाः ॥७॥

॥ ३६ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—सत्योजा अग्निः ॥

छन्दः—१-८, १० अनुष्टुप्; ९ भुरिगनुष्टुप् ॥

॥८॥

तान्त्सत्यौजाः प्र दहत्वग्निर्वैश्वानरो वृषा ।
 यो नो दुरस्यादिप्साच्चाथो यो नो अरातियात् ॥१॥
 यो नो दिप्सददिप्सतो दिप्सतो यश्च दिप्सति ।
 वैश्वानरस्य दंष्ट्रयोरग्नेरपि दधामि तम् ॥२॥

य आगरे मृगयन्ते प्रतिक्रोशेमावास्ये ।
 कृव्यादो अन्यान्दिप्सतः सर्वास्तान्सहसा सहे ॥३॥
 सहे पिशाचान्सहसैषां द्रविणं ददे ।
 सर्वान्दुरस्यतो हन्मि सं म आकूतिर्कृध्यताम् ॥४॥
 ये देवास्तेन हासन्ते सूर्येण मिमते जवम् ।
 नदीषु पर्वतेषु ये सं तैः पशुभिर्विदे ॥५॥
 तपनो अस्मि पिशाचानां व्याघ्रो गोमतामिव ।
 श्वानः सिंहमिव दृष्ट्वा ते न विन्दन्ते न्यञ्जनम् ॥६॥
 न पिशाचैः सं शक्नोमि न स्तेनैर्न वनर्गुभिः ।
 पिशाचास्तस्मान्नश्यन्ति यमहं ग्राममाविशे ॥७॥
 यं ग्राममाविशत इदमुग्रं सहो मम ।
 पिशाचास्तस्मान्नश्यन्ति न पापमुप जानते ॥८॥
 ये मां क्रोधयन्ति लपिता हस्तिनं मशका इव ।
 तानहं मन्ये दुर्हिताञ्जने अल्पशयूनिव ॥९॥
 अभि तं निर्र्कतिर्धत्तामश्वमिवाश्वाभिधान्या ।
 मत्नो यो मह्यं कृध्यति स उ पाशान्न मुच्यते ॥१०॥

॥ ३७ ॥ ऋषिः—वादरायणिः ॥ देवता—१, २, ६, १० ओषधिः (अजशृङ्गी); ३-५ अप्सरसः,

७-९, ११, १२ गन्धर्वाप्सरसः ॥ छन्दः—१, २, ४, ६, ८-१० अनुष्टुप्; ३ षट्पदा त्रिष्टुप्;

५ प्रस्तापङ्क्तिः, ७ परोष्णिक्; ११ षट्पदा जगती, १२ निचदनुष्टुप् ॥

त्वया पूर्वमथर्वाणो जघ्नू रक्षीस्योषधे ।
 त्वया जघान कश्यपस्त्वया कण्वो अगस्त्यः ॥१॥
 त्वया वयमप्सरसो गन्धर्वाश्चातयामहे ।
 अजशृङ्गयज रक्षः सर्वान्गन्धेन नाशय ॥२॥
 नदीं यन्त्वप्सरसोपां तारमवश्वसम् ।
 गुल्गुलः पीला नल्यौक्षगन्धिः प्रमन्दनी ।
 तत्परैताप्सरसः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥३॥

यत्राश्चत्था न्यग्रोधा महावृक्षाः शिखण्डिनः ।

तत्परेताप्सरसः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥४॥

यत्र वः प्रेङ्क्षा हरिता अर्जुना उत यत्राघाटाः कर्कर्यः संवदन्ति ।

तत्परेताप्सरसः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥५॥

एयमग्नोषधीनां वीरुधा वीर्याविती ।

अजश्रुङ्गयराट्की तीक्ष्णश्रुङ्गी व्युषितु ॥६॥

आनृत्यतः शिखण्डिनो गन्धर्वस्याप्सरापतेः ।

भिनन्नि मुष्कावपि यामि शेषः ॥७॥

भीमा इन्द्रस्य हेतयः शतमृष्टीरयस्मयीः ।

ताभिर्हविरदानान्धर्वानवकादान्व्युषितु ॥८॥

भीमा इन्द्रस्य हेतयः शतमृष्टीर्हिरण्ययीः ।

ताभिर्हविरदानान्धर्वानवकादान्व्युषितु ॥९॥

अवकादानभिश्चोचानप्सु ज्योतय मामकान् ।

पिशाचान्त्सर्वानोषधे प्रमृणीहि सहस्व च ॥१०॥

श्वेवैकः कपिरिवैकः कुमारः सर्वकेशकः ।

प्रियो दृश इव भूत्वा गन्धर्वः संचते स्त्रियस्तमितो नाशयामसि ब्रह्मणा वीर्याविता ॥११॥

जाया इद्वौ अप्सरसो गन्धर्वाः पतयो यूयम् ।

अप धावतामर्त्या मर्त्यान्मा संचध्वम् ॥१२॥

॥ ३८ ॥ ऋषिः—बादरायणिः ॥ देवता—१-४ अप्सराः; ५-७ वाजिनीवान् ऋषभः ॥

छन्दः—१, २, ४ अनुष्टुप्; ३ षट्पदा जगती; ५ भुरिगत्यष्टिः, ६ त्रिष्टुप्,

७ पञ्चपदानुष्टुब्गर्भा पुरउपरिष्ठाज्ज्योतिष्मती जगती ॥

उद्धिन्दतीं संजयन्तीमप्सरां साधुदेविनीम् ।

ग्लहे कृतानि कृष्णानामप्सरां तामिह हुवे ॥१॥

विचिन्वतीमाकिरन्तीमप्सरां साधुदेविनीम् ।

ग्लहे कृतानि गृह्णानामप्सरां तामिह हुवे ॥२॥

यायैः परिनृत्यत्याददाना कृतं ग्लहात् ।

सा नः कृतानि सीषती प्रहामाप्नोतु मायया ।

सा नः पर्यस्वत्यैतु मा नो जैषुरिदं धनम् ॥३॥

या अक्षेपु प्रमोदन्ते शुचं क्रोधं च विभ्रती ।

आनन्दिनी प्रमोदिनीमप्सरां तामिह हुवे ॥४॥

सूर्यस्य रश्मीननु याः संचरन्ति मरीचीर्वा या अनुसंचरन्ति ।

यासामृषभो दूरतो वाजिनीवान्त्सद्यः सर्वोल्लोकान्पर्येति रक्षन् ।

स न ऐतु होममिमं जुषाणोऽन्तरिक्षेण सह वाजिनीवान् ॥५॥

अन्तरिक्षेण सह वाजिनीवन्कर्की वत्सामिह रक्ष वाजिन् ।

इमे ते स्तोका बहुला एह्यर्वाङ्मियं ते कर्कीह ते मनोस्तु ॥६॥

अन्तरिक्षेण सह वाजिनीवन्कर्की वत्सामिह रक्ष वाजिन् ।

अयं घासो अयं व्रज इह वत्सां नि बन्धीमः । यथानाम व ईशमहे स्वाहा ॥७॥

॥ ३६ ॥ ऋषिः—१-८ अङ्गिराः; ९, १० ब्रह्मा ॥ देवता—१, २ पृथिव्यग्नी; ३, ४ वायवन्तरिक्षे;

५, ६ दिवादित्यो; ७, ८ दिक्चन्द्रमसः; ९, १० जातवेदसोऽग्निः ॥ छन्दः—१, ३, ५, ७ त्रिपदा

महाबृहती; २, ४, ६, ८ संस्तारपङ्क्तिः; ९, १० त्रिष्टुप् ॥

पृथिव्यामग्नये समनमन्त्स आर्धोत् ।

यथा पृथिव्यामग्नये समनमन्नेवा मह्यं संनमः सं नमन्तु ॥१॥

पृथिवी धेनुस्तस्या अग्निर्वत्सः । सा मेग्निना वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहाम् ।

आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा

॥२॥

अन्तरिक्षे वायवे समनमन्त्स आर्धोत् ।

यथान्तरिक्षे वायवे समनमन्नेवा मह्यं संनमः सं नमन्तु ॥३॥

अन्तरिक्षं धेनुस्तस्या वायुर्वत्सः । सा मे वायुना वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहाम् ।

आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा

॥४॥

दिव्यादित्याय समनमन्त्स आर्धोत् ।

यथा दिव्यादित्याय समनमन्नेवा मह्यं संनमः सं नमन्तु ॥५॥

द्यौर्धेनुस्तस्या आदित्यो वत्सः । सा मे आदित्येन वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहाम् ।

आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा

॥६॥

दिक्षु चन्द्राय समनमन्त्स आर्धोत् ।

यथा दिक्षु चन्द्राय समनमन्नेवा मह्यं संनमः सं नमन्तु ॥७॥

दिशो धेनवस्तासां चन्द्रो वत्सः । ता मे चन्द्रेण वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहाम् ।
 आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा ॥८॥
 अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपा उ ।
 नमस्कारेण नमसा ते जुहोमि मा देवानां मिथुया कर्म भागम् ॥९॥
 हृदा पूतं मनसा जातवेदो विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
 सप्तास्यानि तव जातवेदस्तेभ्यो जुहोमि स जुषस्व हव्यम् ॥१०॥

॥ ४० ॥ ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—जातवेदः, १ अग्निः; २ यमः; ३ वह्णः; ४ सोमः; ५ भूमिः; ६ वायुः;
 ७ सूर्यः; ८ ब्रह्म ॥ छन्दः—६, ३-७ त्रिष्टुप्; २ जगती; ८ पुरोऽतिशक्वरीपाद्युग् जगती ॥

ये पुरस्ताञ्जुह्वति जातवेदः प्राच्या दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।
 अग्निमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान्प्रतिसरेण हन्मि ॥१॥
 ये दक्षिणतो जुह्वति जातवेदो दक्षिणाया दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।
 यममृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान्प्रतिसरेण हन्मि ॥२॥
 ये पश्चाञ्जुह्वति जातवेदः प्रतीच्या दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।
 वह्णमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान्प्रतिसरेण हन्मि ॥३॥
 ये उत्तरतो जुह्वति जातवेद उदीच्या दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।
 सोममृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान्प्रतिसरेण हन्मि ॥४॥
 येऽधस्ताञ्जुह्वति जातवेदो ध्रुवाया दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।
 भूमिमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान्प्रतिसरेण हन्मि ॥५॥
 येऽन्तरिक्षाञ्जुह्वति जातवेदो व्यध्वाया दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।
 वायुमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान्प्रतिसरेण हन्मि ॥६॥
 ये उपरिष्ठाञ्जुह्वति जातवेद ऊर्ध्वाया दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।
 सूर्यमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान्प्रतिसरेण हन्मि ॥७॥
 ये दिशामन्तर्देशेभ्यो जुह्वति जातवेदः सर्वाभ्यो दिग्भ्योऽभिदासन्त्यस्मान् ।
 ब्रह्मर्त्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान्प्रतिसरेण हन्मि ॥८॥

॥ इति चतुर्थ काण्डम् ॥

[चतुर्थकाण्डे अनुवाकाः ८, सूक्तानि ४०, ऋचः ३२४]

अथ पञ्चमं काण्डम् ॥

अथ दशमः प्रपाठकः ॥

॥ १॥ ऋषिः—बृहद्विष्वक् ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१ पराबृहती त्रिष्टुप्; २-६, ८ त्रिष्टुप्;
७ विराट् त्रिष्टुप्; ९ षट्पदाऽत्यष्टिः ॥

॥ १॥

ऋधञ्जन्त्रो योनिं य आब्रूवामृतासुर्वर्धमानः सुजन्मा ।
अदब्धासुभ्राजमानोहेव त्रितो धर्ता दाधार त्रीणि ॥१॥
आ यो धर्माणि प्रथमः ससाद् ततो वपूषि कृणुषे पुरुषि ।
धास्युर्योनिं प्रथम आ विवेशा यो वाचमनुदितां चिकेत ॥२॥
यस्ते शोकाय तन्वं रिरेच क्षरद्विरण्यं शुचयोनु स्वाः ।
अत्रा दधेते अमृतानि नामास्मे वस्त्राणि विश एरयन्ताम् ॥३॥
प्र यदेते प्रतरं पूर्य गुः सदःसद आतिष्ठन्तो अजुर्यम् ।
कविः शुषस्य मातरा रिहाणे जाम्यै धुर्य पतिमेरयेथाम् ॥४॥
तद् पु ते महत्पृथुज्मन्नमः कविः काव्येना कृणोमि ।
यत्सम्यञ्चावभियन्तावभि क्षामत्रा मही रोधचक्रे वावृधेतै ॥५॥
सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षुस्तासामिदेकामभ्यं हुरो गात् ।
आयोर्हं स्कम्भ उपमस्य नीडे पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ ॥६॥
उतामृतासुर्वत एमि कृण्वन्नसुरात्मा तन्वस्तत्सुमद्गुः ।
उत वा शक्रो रत्नं दधात्यूर्जया वा यत्सचते हविर्दाः ॥७॥
उत पुत्रः पितरं क्षत्रमीडे ज्येष्ठं मर्यादमह्वयन्त्स्वस्तये ।
दर्शन्तु ता वरुण यास्ते विष्ठा आवर्तततः कृणवो वपूषि ॥८॥
अर्धमर्धेन पर्यसा पृणक्ष्यर्धेन शुष्म वर्धसे अमुर ।
अविं वृधाम शग्मियं सखायं वरुणं पुत्रमदित्या इषिरम् ।
कविशस्तान्यस्मै वपूष्यवोचाम रोदसी सत्यवाचा ॥९॥

॥ २ ॥ ऋषिः—बृहद्विष्वक् ॥ देवता—वरुणः ॥

छन्दः—१-८ त्रिष्टुप्; ९ भुरिक् परातिजागता त्रिष्टुप् ॥

तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।
 सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यदेनं मदन्ति विश्व ऊमाः ॥१॥
 वावृधानः शवसा भूर्योजाः शत्रुर्दासाय भियसं दधाति ।
 अव्यनच्च व्यनच्च सस्त्रि सं ते नवन्त प्रभृता मर्देषु ॥२॥
 त्वे ऋतुमपि पृञ्चन्ति भूरि द्विर्यदेते त्रिर्भवन्त्यूमाः ।
 स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सृजा समदः सु मधु मधुनाभि योधीः ॥३॥
 यदि चिन्नु त्वा धना जयन्तं रणेरणे अनुमदन्ति विप्राः ।
 ओजीयः शुष्मिन्तिस्थरमा तनुष्व मा त्वा दभन्दुरेवासः कशोकाः ॥४॥
 त्वया वयं शाशब्दे रणेषु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।
 चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयांसि ॥५॥
 नि तदधिषेवरे परे च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।
 आ स्थापयत मातरं जिगत्तुमत इन्वत कर्वराणि भूरि ॥६॥
 स्तुष्व वर्ष्मन्पुरुवर्त्मानं समृभ्वाणमिनतममाप्तमाप्त्यानाम् ।
 आ दर्शति शवसा भूर्योजाः प्र सक्षति प्रतिमानं पृथिव्याः ॥७॥
 इमा ब्रह्म बृहद्विष्वक् कृणवदिन्द्राय शूषमग्रियः स्वर्षाः ।
 महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजा तुरश्चिद्विश्वमर्णवत्तपस्वान् ॥८॥
 एवा महान्वृहद्विष्वो अथर्वावोचत्स्वां तन्वमिन्द्रमेव ।
 स्वसारौ मातरिभ्वरी अरिप्रे हिन्वन्ति चैने शवसा वर्धयन्ति च ॥९॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—बृहद्विष्वक् ॥ देवता—१, २ अग्निः; ३, ४ देवाः; ५ द्रविणोदादयः; ६, ९, १० विश्वे-
 देवाः; ७ सोमः; ८, ११ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ३-९, ११ त्रिष्टुप्; २ भुरिक् त्रिष्टुप्; १० विराड् जगती ॥

त्रिष्टुप्, (२) द्वितीयाया भुरिक्त्रिष्टुप्, (१०) दशम्याश्च विराड्जगती छन्दांसि ॥

ममाग्ने वचो विह्वेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।
 मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम ॥१॥

अग्नें म॒न्युं प्र॑ति॒नुद॑न्प॒रेषां॑ त्वं नो गो॒पाः परि॑ पा॒हि वि॒श्वतः॑ ।
 अ॒पाञ्चो॑ यन्तु नि॒वता॑ दु॒रस्य॑वो॒मैषां॑ चि॒त्तं प्र॒बुधां॑ वि नेशत् ॥२॥
 मम॑ दे॒वा वि॒ह्वे स॑न्तु सर्व॑ इन्द्र॑वन्तो म॒रुतो॑ विष्णु॒रग्निः॑ ।
 ममा॑न्तरि॒क्षमु॒रुलो॑कमस्तु म॒ह्यं वातः॑ प॒वतां॑ का॒माया॑स्मै ॥३॥
 म॒ह्यं यज॑न्तां मम॑ या॒नीष्टा॑कू॒तिः स॒त्या मन॑सो मे अस्तु ।
 ए॒नो मा नि गां॑ क॒तम॑च्च॒नाहं॑ वि॒श्वे दे॒वा अ॒भि र॑क्षन्तु मे॒ह ॥४॥
 मयि॑ दे॒वा द्र॒विण॑मा यजन्तां म॒य्याशी॑रस्तु मयि॑ दे॒वहू॑तिः ।
 दे॒वा हो॒तारः॑ स॒निष॑न्न ए॒तद॑रि॒ष्टाः स्या॑म त॒न्वा सु॒वीराः॑ ॥५॥
 दे॒वीः ष॒डुर्वी॑रु नः कृ॒णोत॑ वि॒श्वे दे॒वास इ॒ह मा॑दयध्वम् ।
 मा नो॑ वि॒दद॑भि॒भा मो अ॑श॒स्तिर्मा नो॑ वि॒ददृ॑जि॒ना द्वे॒ष्या या ॥६॥
 ति॒स्रो दे॒वीर्महि॑ नः श॒र्म य॑च्छ॒त प्र॒जायै॑ नस्त॒न्वेऽ॒ यच्च॑ पु॒ष्टम् ।
 मा हा॑स्महि प्र॒जया॑ मा त॒नूभि॑र्मा र॒धाम॑ द्वि॒षते॑ सोम॒ राजन् ॥७॥
 उ॒रुव्य॑चा नो म॒हिषः॑ श॒र्म य॑च्छ॒त्वस्मि॑न्हवे॒ पुरु॑हू॒तः पु॒रुक्षु॑ ।
 स नः॑ प्र॒जायै॑ हर्यश्च मृ॒डेन्द्र॑ मा नो॑ री॒रिषो॑ मा प॒रा दाः॑ ॥८॥
 धा॒ता वि॒धा॒ता भु॒व॑नस्य॒ यस्प॑तिर्दे॒वः स॒वि॒ताभि॑मा॒तिषा॑हः ।
 आ॒दि॒त्या रु॒द्रा अ॒श्विनो॒भा दे॒वाः पा॑न्तु यज॑मानं नि॒र्कृ॒थात् ॥९॥
 ये नः॑ स॒पत्ना॑ अप॒ ते भ॑वन्ति॒न्द्राग्नि॑भ्याम॒व बा॑धाम॒ह ए॒नान् ।
 आ॒दि॒त्या रु॒द्रा उ॑परि॒स्पृशो॑ न उ॒ग्रं चे॒त्तार॑म॒धिरा॑जम॒कृत॑ ॥१०॥
 अ॒र्वाञ्च॒मिन्द्र॑म॒मुतो॑ ह॒वाम॑हे यो गो॒जिद्ध॑न॒जिद॑श्च॒जिद्यः॑ ।
 इ॒मं नो॑ य॒ज्ञं वि॒ह्वे शृ॑णोत्व॒स्माक॑म॒भूर्ह॑र्यश्च मे॒दी ॥११॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—भृग्वज्जिराः ॥ देवता—कुष्ठस्तकमनाशनः ॥ छन्दः—१-४, ७-९ अनुष्टुप्; ५ भुरिगनुष्टुप्;

६ गायत्री; १० उष्णिग्गर्भा निचृदनुष्टुप् ॥

यो गि॒रिष्व॑जायथा वी॒रुधां॑ ब॒लव॑त्तमः । कु॒ष्ठेहि॑ त॒क्मना॑शन त॒क्मानं॑ ना॒शय॑न्नितः ॥१॥
 सु॒प॒र्णसु॒र्वने॑ गि॒रौ जा॑तं हि॒मव॑त॒स्प॒रि । ध॒नैर॑भि श्रु॒त्वा य॑न्ति वि॒दुर्हि॑ त॒क्मना॑शनम् ॥२॥
 अ॒श्व॒त्थो दे॒वस॑दनस्तृतीयस्यामि॒तो दि॒वि । तत्रा॑मृत॒स्य च॑क्ष॒णं दे॒वाः कु॒ष्ठम॑वन्वत ॥३॥
 हि॒र॒ण्ययी॑ नौर॑च॒रद्वि॑र॒ण्यव॑न्धना दि॒वि ।
 तत्रा॑मृत॒स्य पु॒ष्पं दे॒वाः कु॒ष्ठम॑वन्वत ॥४॥

हिरण्ययाः पन्थान आसन्नरित्राणि हिरण्यया ।
 नावो हिरण्ययीरासन्याभिः कुष्ठं निरावहन् ॥५॥
 इमं मे कुष्ठं पूरुषं तमा वह तं निष्कुरु । तमु मे अगदं कृधि ॥६॥
 देवेभ्यो अधि जातोसि सोमस्यासि सखा हितः ।
 स प्राणाय व्यानाय चक्षुषे मे अस्मै मृड ॥७॥
 उदङ् जातो हिमवतः स प्राच्यां नीयसे जनम् ।
 तत्र कुष्ठस्य नामान्युत्तमानि वि भैजिरे ॥८॥
 उत्तमो नाम कुष्ठस्युत्तमो नाम ते पिता ।
 यक्ष्मं च सर्वं नाशय तक्मानं चारसं कृधि ॥९॥
 शीर्षामयमुपहृत्यामक्षयोस्तन्वोऽरपः । कुष्ठस्तत्सर्वं निष्करद्देवं समहं वृण्यम् ॥१०॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—मयर्वा ॥ देवता—लाक्षा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

रात्री माता नभः पितार्यमा ते पितामहः ।
 सिलाची नाम वा असि सा देवानामसि स्वसा ॥१॥
 यस्त्वा पिबति जीवति त्रायसे पूरुषं त्वम् ।
 भर्त्री हि शश्वतामसि जनानां च न्यञ्जनी ॥२॥
 वृक्षंवृक्षमा रोहसि वृषण्यन्तीव कन्यला ।
 जयन्ती प्रत्यातिष्ठन्ती स्पर्णी नाम वा असि ॥३॥
 यदण्डेन यदिष्वा यद्दार्हृरसा कृतम् ।
 तस्य त्वमसि निष्कृतिः सेमं निष्कृधि पूरुषम् ॥४॥
 भद्रात्पुक्षान्निष्ठस्यश्चत्वात्स्वदिराद्धवात् । भद्रान्यग्रोधात्पर्णात्सा न एह्यरुन्धति ॥५॥
 हिरण्यवर्णे सुभगे सूर्यवर्णे वपुष्टमे । रुतं गच्छासि निष्कृते निष्कृतिर्नाम वा असि ॥६॥
 हिरण्यवर्णे सुभगे शुष्मे लोमशवक्षणे ।
 अपामसि स्वसा लाक्षे वातो हात्मा बभूव ते ॥७॥
 सिलाची नाम कानीनोजबभ्रु पिता तव ।
 अश्वो यमस्य यः श्यावस्तस्य हास्नास्युक्षिता ॥८॥
 अश्वस्यास्त्रः संपतिता सा वृक्षां अभि सिष्यदे ।
 सरा पतत्रिणी भूत्वा सा न एह्यरुन्धति ॥९॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ ब्रह्म, आदित्यः; २ कर्माणि; ३, ४ रुद्रगणाः; ५-८ सोमास्त्रो;
 ९ हेगिः; १० अग्निः; ११-१४ सर्वात्मको रुद्रः (?) ॥ छन्दः—१, ९ त्रिष्टुप्; २ अनुष्टुप्;
 ३ जगती; ४ अनुष्टुबुष्णिक् त्रिष्टुगर्भा पञ्चपदा जगती; ५-७ त्रिपदा विराड्
 गायत्री; ८ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्; १० प्रस्तारपङ्क्तिः; ११-१३ पङ्क्तिः;
 १४ स्वराट् पङ्क्तिः ॥

॥२॥

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन आवः ।
 स बुध्या उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च वि वः ॥१॥
 अनाप्ता ये वः प्रथमा यानि कर्माणि चक्रिरे ।
 वीरान्नो अत्र मा दभन्तद्व एतत्पुरो दधे ॥२॥
 सहस्रधार एव ते समस्वरन्दिवो नाके मधुजिह्वा असश्चतः ।
 तस्य स्पशो न नि मिषन्ति भूर्णयः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवे ॥३॥
 पर्यु पु प्र धन्वा वाजसातये परि वृत्राणि सक्षणिः ।
 द्विषस्तदध्यर्णवेनेयसे सनिस्त्रसो नामासि त्रयोदशो मास इन्द्रस्य गृहः ॥४॥
 न्वेतेनारात्सीरसौ स्वाहा ।
 तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः ॥५॥
 अवैतेनारात्सीरसौ स्वाहा ।
 तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः ॥६॥
 अपैतेनारात्सीरसौ स्वाहा ।
 तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः ॥७॥
 मुमुक्तमस्मान्दुरितादवद्याजुषेथां यज्ञममृतमस्मासु धत्तम् ॥८॥
 चक्षुषो हेते मनसो हेते ब्रह्मणो हेते तपसश्च हेते ।
 मेन्या मेनिरस्यमेनयस्ते सन्तु येऽस्माँ अभ्यघ्रायन्ति ॥९॥
 योऽस्माँश्चक्षुषा मनसा चित्याकूत्या च यो अघ्रायुरभिदासात् ।
 त्वं तानग्ने मेन्यामेनीन्कृणु स्वाहा ॥१०॥
 इन्द्रस्य गृहोऽसि । तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः सर्वपूरुषः
 सर्वात्मा सर्वतनूः सह यन्मेस्ति तेन ॥११॥

अनु. २, सू. ६-७]

८५

इन्द्रस्य शर्मासि । तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः सर्वपूरुषः
सर्वात्मा सर्वतनूः सह यन्मेस्ति तेन ॥१२॥

इन्द्रस्य वर्मासि । तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः सर्वपूरुषः
सर्वात्मा सर्वतनूः सह यन्मेस्ति तेन ॥१३॥

इन्द्रस्य वरूथमसि । तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः सर्वपूरुषः
सर्वात्मा सर्वतनूः सह यन्मेस्ति तेन ॥१४॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१-३, ६-१० अरातयः; ४, ५ सरस्वती ॥ छन्दः—१ विराट् गर्भा
प्रस्तारपङ्क्तिः; २, ३, ५, ७-१० अनुष्टुप्; ४ पथ्या बृहती; ६ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

आ नो भर मा परि ष्ठा अराते मा नो रक्षीर्दक्षिणां नीयमानाम् ।
नमो वीर्त्साया असमृद्धये नमो अस्त्वरतये ॥१॥
यमराते पुरोधत्से पुरुषं परिरापिणम् ।
नमस्ते तस्मै कृष्णो मा वनि व्यथयीर्मम ॥२॥
प्र णो वनिर्देवकृता दिवा नक्तं च कल्पताम् ।
अरातिमनुप्रेमो वयं नमो अस्त्वरतये ॥३॥
सरस्वतीमनुमतिं भगं यन्तो हवामहे ।
वाचं जुष्टां मधुमतीमवादिषं देवानां देवहूतिषु ॥४॥
यं याचाम्यहं वाचा सरस्वत्या मनोयुजा ।
श्रद्धा तमद्य विन्दतु दत्ता सोमैर्न बभ्रुणा ॥५॥
मा वनि मा वाचं नो वीर्त्सीरुभाविन्द्राग्नी आ भरतां नो वसूनि ।
सर्वे नो अद्य दित्सन्तोरातिं प्रति हर्यत ॥६॥
पुरोपेह्यसमृद्धे वि ते हेतिं नयामसि ।
वेदं त्वाहं निमीवन्तीं नितुदन्तीमराते ॥७॥
उत नग्ना बोभुवती स्वप्नया सचसे जनम् ।
अराते चित्तं वीर्त्सन्त्याकूतिं पुरुषस्य च ॥८॥
या महती महोन्माना विश्वा आशा व्यानशे ।
तस्मै हिरण्यकेश्यै निर्रक्त्या अकरं नमः ॥९॥

हिरण्यवर्णा सुभगा हिरण्यकशिपुर्मही । तस्यै हिरण्यद्रापयेरात्या अकरं नमः ॥१०॥

॥ इति दशमः प्रपाठकः ॥

अथैकादशः प्रपाठकः ॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ अग्निः; ३ विश्वे देवाः; ४-९ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ५, ८ अनुष्टुप्;

२ षट्पदा जगती; ३, ४ भुरिक् पथ्या पङ्क्तिः; ६ आस्तारपङ्क्तिः; ७ द्व्युष्णिगगर्भा

पथ्या पङ्क्तिः; ९ षट्पदा द्व्यनुष्टुभगर्भा जगती ॥

वैकङ्कतेनेध्मेन देवेभ्य आज्यं वह । अग्ने ताँ इह मादय सर्व आ यन्तु मे हवम् ॥१॥

इन्द्रा याहि मे हवमिदं करिष्यामि तच्छृणु ।

इम एन्द्रा अतिसरा आकूतिं सं नमन्तु मे ।

तेभिः शकेम वीर्यं जातवेदस्तनूवशिन् ॥२॥

यदुसावमुतो देवा अदेवः संश्रिकीर्षति ।

मा तस्याग्निर्हव्यं वाक्षीद्वै देवा अस्य मोषं गुर्ममैव हवमेतन् ॥३॥

अति धावतातिसरा इन्द्रस्य वचसा हत ।

अविं वृकं इव मधीत स वो जीवन्मा मोचि प्राणमस्यापि नह्यत ॥४॥

यममी पुरोदधिरे ब्रह्माणमपभूतये । इन्द्र स ते अधस्पदं तं प्रत्यस्यामि मृत्यवे ॥५॥

यदि प्रेयुर्देवपुरा ब्रह्म वर्माणि चक्रिरे ।

तनूपानं परिपाणं कृष्वाणा यदुपोचिरे सर्वं तदरसं कृधि ॥६॥

यानसारवतिसरांश्चकार कृणवच्च यान् ।

त्वं तानिन्द्र वृत्रहन्प्रतीचः पुनरा कृधि यथामुं तृणहां जनम् ॥७॥

यथेन्द्र उद्वाचनं लब्ध्वा चक्रे अधस्पदम् ।

कृष्वेहमधरांस्तथामूँलश्चतीभ्यः समाभ्यः ॥८॥

अत्रैनानिन्द्र वृत्रहन्नुग्रो मर्मणि विध्य । अत्रैवैनानभि तिष्ठेन्द्र मेघहं तव ।

अनु त्वेन्द्रा रभामहे स्याम सुमतौ तव ॥९॥

॥ ९ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१, ५ देवी बृहती; २, ६ देवी त्रिष्टुप्;

३, ४ देवी जगती; ७ विराट्पुष्णिग्वृहतीगर्भा पञ्चपदा जगती; ८ पुरस्कृतित्रिष्टुप्बृहतीगर्भा

चतुष्पदा (? पञ्चपदा)ऽतिजगती ॥

दिवे स्वाहा ॥१॥ पृथिव्यै स्वाहा ॥२॥ अन्तरिक्षाय स्वाहा ॥३॥

अन्तरिक्षाय स्वाहा ॥४॥ दिवे स्वाहा ॥५॥ पृथिव्यै स्वाहा ॥६॥
 सूर्यो मे चक्षुर्वीरः प्राणोऽन्तरिक्षमात्मा पृथिवी शरीरम् ।
 अस्तृतो नामाहमयमस्मि स आत्मानं नि दधे द्यावापृथिवीभ्यां गोपीधाय ॥७॥
 उदायुरुद्धलमुत्कृतमुत्कृत्यामुन्मनीषामुदिन्द्रियम् ।
 आयुष्कृदायुष्पत्नी स्वधावन्तौ गोपा मे स्तं गोपायतं मा ।
 आत्मसदौ मे स्तं मा मा हिंसिष्टम् ॥८॥

॥ १० ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१-६ यवमध्या त्रिपदा गायत्री; ७ यवमध्या
 ककुपु; ८ पुरोधृत्यनुष्टुप्भर्मा पराष्टिश्चतुष्पदा (? षट्पदा)ऽतिजगती ॥

अश्मवर्म मेसि यो मा प्राच्या दिशोऽघायुरभिदासात् । एतत्स ऋच्छात् ॥१॥
 अश्मवर्म मेसि यो मा दक्षिणाया दिशोऽघायुरभिदासात् । एतत्स ऋच्छात् ॥२॥
 अश्मवर्म मेसि यो मा प्रतीच्या दिशोऽघायुरभिदासात् । एतत्स ऋच्छात् ॥३॥
 अश्मवर्म मेसि यो मोदीच्या दिशोऽघायुरभिदासात् । एतत्स ऋच्छात् ॥४॥
 अश्मवर्म मेसि यो मा ध्रुवाया दिशोऽघायुरभिदासात् । एतत्स ऋच्छात् ॥५॥
 अश्मवर्म मेसि यो मोर्ध्वाया दिशोऽघायुरभिदासात् । एतत्स ऋच्छात् ॥६॥
 अश्मवर्म मेसि यो मा दिशामन्तर्देशेभ्योऽघायुरभिदासात् । एतत्स ऋच्छात् ॥७॥
 बृहता मन उप ह्वये मातरिश्चना प्राणापानौ ।
 सूर्याच्चक्षुरन्तरिक्षाच्छ्रोत्रं पृथिव्याः शरीरम् ।
 सरस्वत्या वाचमुप ह्वयामहे मनोयुजा ॥८॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—मयर्वा ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१ भुक्ति त्रिष्टुप्; २, ४, ५, ७-१० त्रिष्टुप्;
 ३ पङ्क्तिः; ६ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; ११ षट्पदाऽत्यष्टिः ॥

॥३॥

कथं महे असुरायाब्रवीरिह कथं पित्रे हरये त्वेषन्मृगः ।
 पृश्नि वरुण दक्षिणां ददावान्पुनर्मघ त्वं मनसाचिकित्सीः ॥१॥
 न कामेन पुनर्मघो भवामि सं चक्षे कं पृश्निमेतामुपाजे ।
 केन नु त्वमथर्वन्काव्येन केन जातेनासि जातवेदाः ॥२॥
 सत्यमहं गभीरः काव्येन सत्यं जातेनास्मि जातवेदाः ।
 न मे दासो नार्यो महित्वा व्रतं मीमाय यदहं धरिष्ये ॥३॥

न त्वदन्यः कवितरो न मेधया धीरतरो वरुण स्वधावन् ।
 त्वं ता विश्वा भुवनानि वेत्थ स चिन्नु त्वज्जनो मायी विभाय ॥४॥
 त्वं ह्यङ्ग वरुण स्वधावन्विश्वा वेत्थ जनिमा सुप्रणीते ।
 किं रजस एना परो अन्यदस्त्येना किं परेणावरममुर ॥५॥
 एकं रजस एना परो अन्यदस्त्येना पर एकेन दुर्णशं चिदुर्वाक् ।
 तत्ते विद्वान्वरुण प्र ब्रवीम्यधोवचसः पुण्यो भवन्तु
 नीचैर्दासा उप सर्पन्तु भूमिम् ॥६॥
 त्वं ह्यङ्ग वरुण ब्रवीषि पुनर्मघेष्ववद्यानि भूरि ।
 मो पु पुणीरभ्येऽतावतो भून्मा त्वा वोचन्नराधसं जनासः ॥७॥
 मा मा वोचन्नराधसं जनासः पुनस्ते पृश्नि जरितर्ददामि ।
 स्तोत्रं मे विश्वमा याहि शचीभिरन्तर्विश्वासु मानुषीषु दिक्षु ॥८॥
 आ ते स्तोत्राण्युद्यतानि यन्त्वन्तर्विश्वासु मानुषीषु दिक्षु ।
 देहि नु मे यन्मे अदत्तो असि युज्यो मे सप्तपदः सखासि ॥९॥
 समा नो बन्धुर्वरुण समा जा वेदाहं तद्यन्नावेषा समा जा ।
 ददामि तद्यत्ते अदत्तो अस्मि युज्यस्ते सप्तपदः सखास्मि ॥१०॥
 देवो देवाय गृणते वयोधा विप्रो विप्राय स्तुवते सुमेधाः ।
 अजीजनो हि वरुण स्वधावन्नथर्वाणं पितरं देवबन्धुम् ।
 तस्मा उ राधः कृणुहि सुप्रशस्तं सखा नो असि परमं च बन्धुः ॥११॥

॥ १२ ॥ ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—अग्निः ॥

छन्दः—१, २, ४-११ त्रिष्टुप्; ३ पङ्क्तिः ॥

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान्यजसि जातवेदः ।
 आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान्त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥१॥
 तनूनपात्पथ ऋतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्तस्वदया सुजिह्व ।
 मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन्देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः ॥२॥
 आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्वा याह्यग्ने वसुभिः सजोषाः ।
 त्वं देवानामसि यह्व होता स एनान्यक्षीषितो यजीयान् ॥३॥
 प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्ने अह्वाम् ।
 व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥४॥

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।
 देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥५॥
 आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्ता सदतां नि योनौ ।
 दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधानि ॥६॥
 दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्वै ।
 प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥७॥
 आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विडा मनुष्वदिह चेतयन्ती ।
 तिस्रो देवीर्वर्हिरेदं स्योनं सरस्वतीः स्वपसः सदन्ताम् ॥८॥
 य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिशद्भुवनानि विश्वा ।
 तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥९॥
 उपावसृज त्मन्या समञ्जन्देवानां पार्थ ऋतुथा हवींषि ।
 वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन ॥१०॥
 सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः ।
 अस्य होतुः प्रशिष्यृतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः ॥११॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—गरुडमात्र ॥ देवता—सर्पविषनाशनम् ॥ छन्दः—१, ३ जगती; २ आस्तारपङ्क्तिः;

४, ७, ८ अनुष्टुप्; ५ त्रिष्टुप्; ६ पद्मा पङ्क्तिः; ९ मुरिजगती, १०, ११ निचृद्गायत्री ॥

दुदिर्हि मह्यं वरुणो दिवः कविर्वचोभिरुग्रैर्नि रिणामि ते विषम् ।
 खातमखातमुत सक्तमग्रभमिरेव धन्वन्नि जजास ते विषम् ॥१॥
 यत्ते अपौदकं विषं तत्त एतास्वग्रभम् ।
 गृह्णामि ते मध्यममुत्तमं रसमुतावमं भियसा नेशदादु ते ॥२॥
 वृषा मे रवो नभसा न तन्यतुरुग्रेण ते वचसा बाध आदु ते ।
 अहं तमस्य नृभिरग्रभं रसं तमस इव ज्योतिरुदेतु सूर्यः ॥३॥
 चक्षुषा ते चक्षुर्हन्मि विषेण हन्मि ते विषम् ।
 अहे म्रियस्व मा जीवीः प्रत्यगभ्येतु त्वा विषम् ॥४॥
 कैरात पृश्न उपतृण्य बभ्र आ मे शृणुतासिता अलीकाः ।
 मा मे सरव्युः स्तामानमपि ष्ठाताश्रावयन्तो नि विषे रमध्वम् ॥५॥

असितस्य तैमातस्य बभ्रोरपोदकस्य च ।
 सात्रासाहस्याहं मन्योरव ज्यामिव धन्वनो वि मुञ्चामि रथौ इव ॥६॥
 आलिङ्गी च विलिङ्गी च पिता च माता च ।
 विद्म वः सर्वतो बन्ध्वरसाः किं करिष्यथ ॥७॥
 उरुगूलाया दुहिता जाता दास्यसि कन्या ।
 प्रतङ्कं दद्रुषीणां सर्वासामरसं विषम् ॥८॥
 कर्णा श्वावित्तदब्रवीद्विरेरेवचरन्तिका ।
 याः काश्चेमाः खनित्रिमास्तासामरसतमं विषम् ॥९॥
 ताबुवं न ताबुवं न घेत्त्वमसि ताबुवंम् । ताबुवेनारसं विषम् ॥१०॥
 तस्तुवं न तस्तुवं न घेत्त्वमसि तस्तुवंम् । तस्तुवेनारसं विषम् ॥११॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, २, ४, ६, ७, ९ अनुष्टुप्; ३, ५, १२ त्रिगणुष्टुप्,
 ८ त्रिपदा विराडनुष्टुप्; १० निचृद बृहती; ११ त्रिपदा साम्नी त्रिष्टुप्; १३ स्वराडनुष्टुप् ॥

सुपर्णस्त्वान्विन्दत्सूकरस्त्वाखनन्नसा ।
 दिप्सौषधे त्वं दिप्सन्तमव कृत्याकृतं जहि ॥१॥
 अव जहि यातुधानानव कृत्याकृतं जहि ।
 अथो यो अस्मान्दिप्सति तमु त्वं जह्योषधे ॥२॥
 रिश्यस्येव परीशासं परिकृत्य परि त्वचः ।
 कृत्यां कृत्याकृतं देवा निष्कमिव प्रति मुञ्चत ॥३॥
 पुनः कृत्यां कृत्याकृतं हस्तगृह्य परा णय ।
 समक्षमस्मा आ धेहि यथा कृत्याकृतं हनत् ॥४॥
 कृत्याः सन्तु कृत्याकृतं शपथः शपथीयते ।
 सुखो रथ इव वर्ततां कृत्या कृत्याकृतं पुनः ॥५॥
 यदि स्त्री यदि वा पुमान्कृत्यां चकार पाप्मने ।
 तामु तस्मै नयामस्यश्चमिवाश्वाभिधान्या ॥६॥
 यदि वासि देवकृता यदि वा पुरुषैः कृता ।
 तां त्वा पुनर्णयामसीन्द्रेण सयुजा वयम् ॥७॥

अग्ने॑ पृ॒तना॑षाट् पृ॒तनाः॑ सह॒स्र ।
 पुनः॑ कृ॒त्यां कृ॒त्याकृ॑ते॒ प्रति॒हर॑णेन ह॒राम॑सि ॥८॥
 कृ॒तव्य॑धा॒नि वि॒ध्य तं यश्च॑का॒र तमि॑ज्जहि ।
 न त्वा॑मच॒क्रुषे॑ व॒यं व॒धाय॑ सं शि॒शीम॑हि ॥९॥
 पु॒त्र इ॒व पि॒तरं॑ गच्छ॒ स्वज॑ इ॒वाभि॑ष्ठि॒तो द॑श ।
 ब॒न्धमि॑वाव॒क्रामी॑ गच्छ॒ कृत्ये॑ कृ॒त्याकृ॑तं पुनः॑ ॥१०॥
 उ॒दे॒णीव॑ वा॒र॒ण्य॒भि॒स्कन्दं॑ मृ॒गीव॑ । कृ॒त्या क॒र्तारं॑ मृच्छतु ॥११॥
 इ॒ष्वा ऋ॒जीयः॑ प॒ततु॑ द्यावा॒पृथि॒वी तं प्र॑ति ।
 सा तं मृ॒गमि॑व गृ॒ह्णातु॑ कृ॒त्या कृ॒त्याकृ॑तं पुनः॑ ॥१२॥
 अ॒ग्निरि॑वैतु॒ प्र॒ति॒कूल॑मनु॒कूल॑मि॒वोद॑कम् ।
 सु॒खो रथ॑ इ॒व वर्त॑तां कृ॒त्या कृ॒त्याकृ॑तं पुनः॑ ॥१३॥

॥ १५ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—मधुला ओषधिः ॥ छन्दः—१-३, ६, १०, ११ अनुष्टुप्;
 ४ पुरस्ताद् बृहती; ५, ७-९ मुरिगनुष्टुप् ॥

ए॒का च मे॒ द॒श च मे॑प॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ मधु॑ मे मधु॒ला क॑रः ॥१॥
 द्वे च मे॒ विं॒शति॑श्च मे॑प॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ मधु॑ मे मधु॒ला क॑रः ॥२॥
 ति॒स्रश्च॑ मे॒ त्रिं॒शच्च॑ मे॑प॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ मधु॑ मे मधु॒ला क॑रः ॥३॥
 च॒त॒स्रश्च॑ मे॒ च॒त्वारिं॑शच्च मे॑प॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ मधु॑ मे मधु॒ला क॑रः ॥४॥
 प॒ञ्च च॑ मे॒ पञ्चा॑शच्च मे॑प॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ मधु॑ मे मधु॒ला क॑रः ॥५॥
 षट् च॑ मे॒ ष॒ष्टिश्च॑ मे॑प॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ मधु॑ मे मधु॒ला क॑रः ॥६॥
 स॒प्त च॑ मे॒ स॒प्त॒तिश्च॑ मे॑प॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ मधु॑ मे मधु॒ला क॑रः ॥७॥

अष्ट च मेशीतिश्च मेपवक्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥८॥
 नव च मे नवतिश्च मेपवक्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥९॥
 दश च मे शतं च मेपवक्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥१०॥
 शतं च मे सहस्रं चापवक्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥११॥

॥ इत्येकादशः प्रपाठकः ॥

अथ द्वादशः प्रपाठकः ॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—एकवृषः ॥ छन्दः—१, ४, ५, ७-१० द्विपदा सामन्युष्णिक्;
 २, ३, ६ द्विपदाऽऽसुर्यनुष्टुप्; ११ द्विपदाऽऽसुरी गायत्री ॥

॥४॥ यद्येकवृषोसि सृजारसोसि ॥१॥ यदि द्विवृषोसि सृजारसोसि ॥२॥
 यदि त्रिवृषोसि सृजारसोसि ॥३॥ यदि चतुर्वृषोसि सृजारसोसि ॥४॥
 यदि पञ्चवृषोसि सृजारसोसि ॥५॥ यदि षड्वृषोसि सृजारसोसि ॥६॥
 यदि सप्तवृषोसि सृजारसोसि ॥७॥ यद्यष्टवृषोसि सृजारसोसि ॥८॥
 यदि नववृषोसि सृजारसोसि ॥९॥ यदि दशवृषोऽसि सृजारसोसि ॥१०॥
 यद्येकादशोसि सोपौदकोसि ॥११॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—मयोभूः ॥ देवता—ब्रह्मजाया ॥

छन्दः—१-६ त्रिष्टुप्; ७-१८ अनुष्टुप् ॥

तेविदन्प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषेकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।
 वीडुहंरास्तप उग्रं मयोभूरापो देवीः प्रथमजा ऋतस्य ॥१॥
 सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।
 अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसीदग्निर्होता हस्तगृह्या निनाय ॥२॥
 हस्तेनैव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेति चेदवोचत् ।
 न दूताय प्रहेया तस्य एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य ॥३॥

यामाहुस्तारकैषा विकेशीति दुच्छुनां ग्राममवपद्यमानाम् ।
 सा ब्रह्मजाया वि दुनोति राष्ट्रं यत्र प्रापादि शश उल्कुषीमान् ॥४॥
 ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।
 तेन जायामन्वविन्दुद्बृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वं न देवाः ॥५॥
 देवा वा एतस्यामवदन्त पूर्वे सप्तऋषयस्तपसा ये निषेदुः ।
 भीमा जाया ब्राह्मणस्यापनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमिन् ॥६॥
 ये गर्भा अवपद्यन्ते जगद्यच्चापलुप्यते ।
 वीरा ये तृह्यन्ते मिथो ब्रह्मजाया हिनस्ति तान् ॥७॥
 उत यत्पतयो दश स्त्रियाः पूर्वे अब्राह्मणाः ।
 ब्रह्मा चेद्वस्तमग्रहीत्स एव पतिरेकधा ॥८॥
 ब्राह्मण एव पतिर्न राजन्योऽ न वैश्यः ।
 तत्सूर्यः प्रब्रुवन्निति पञ्चभ्यो मानवेभ्यः ॥९॥
 पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या अददुः ।
 राजानः सत्यं गृह्णाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः ॥१०॥
 पुनर्दाय ब्रह्मजायां कृत्वा देवैर्निकिल्बिषम् ।
 ऊर्जं पृथिव्या भुक्तोरुगायमुपासते ॥११॥
 नास्य जाया शतवाही कल्याणी तल्पमा शये ।
 यस्मिन्नाष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥१२॥
 न विकर्णः पृथुशिरास्तस्मिन्वेश्मनि जायते ।
 यस्मिन्नाष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥१३॥
 नास्य क्षत्ता निष्कग्रीवः सूनानामित्यग्रतः ।
 यस्मिन्नाष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥१४॥
 नास्य श्वेतः कृष्णकर्णो धुरि युक्तो महीयते ।
 यस्मिन्नाष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥१५॥
 नास्य क्षेत्रे पुष्करिणी नाण्डीकं जायते विसम् ।
 यस्मिन्नाष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥१६॥
 नास्मै पृश्नि वि दुहन्ति येस्या दोहमुपासते ।
 यस्मिन्नाष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥१७॥

नास्य धेनुः कल्याणी नानुद्धान्तसहते धुरम् ।
विजानिर्यत्र ब्राह्मणो रात्रिं वसति पापया ॥१८॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—मयोधुः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१-३, ६, ७, १०-१२, १४, १५ अनुष्टुप्;
४ भुरिक् त्रिष्टुप्; ५, ८, ९, १३ त्रिष्टुप् ॥

नैतां ते देवा अददुस्तुभ्यं नृपते अत्तवे ।
मा ब्राह्मणस्य राजन्यं गां जिघत्सो अनाद्याम् ॥१॥
अक्षद्रुग्धो राजन्यः पाप आत्मपराजितः ।
स ब्राह्मणस्य गामद्यादद्य जीवानि मा श्वः ॥२॥
आविष्टिताघविषा पृदाकूरिव चर्मणा ।
सा ब्राह्मणस्य राजन्यं तृष्टैषा गौरनाद्या ॥३॥

निर्वै क्षत्रं नयति हन्ति वर्चोभिरिवारब्धो वि दुनोति सर्वम् ।
यो ब्राह्मणं मन्यते अन्नमेव स विषस्य पिबति तैमातस्य ॥४॥
य एनं हन्ति मृदुं मन्यमानो देवपीयुर्धनकामो न चित्तात् ।
सं तस्येन्द्रो हृदयेभिर्मिन्ध उभे एनं द्विष्टो नभसी चरन्तम् ॥५॥

न ब्राह्मणो हिंसितव्योऽग्निः प्रियतनोरिव ।
सोमो ह्यस्य दायाद इन्द्रो अस्याभिशास्तिपाः ॥६॥
शतापाष्ठां नि गिरति तां न शक्नोति निःखिदन् ।
अन्नं यो ब्राह्मणां मल्वः स्वाद्वद्भीतिं मन्यते ॥७॥

जिह्वा ज्या भवति कुल्मलं वाङ्माडीका दन्तास्तपसाभिर्दिग्धाः ।
तेभिर्ब्रह्मा विध्यति देवपीयून्हृद्भलैर्धनुर्भिर्देवजूतैः ॥८॥

तीक्ष्णेष्वो ब्राह्मणा हेतिमन्तो यामस्यन्ति शरव्यांश्च न सा मृषा ।
अनुहाय तपसा मन्युना चोत दूरादव भिन्दन्त्येनम् ॥९॥

ये सहस्रमराजन्नासन्दशशता उत ।
ते ब्राह्मणस्य गां जग्ध्वा वैतहव्याः पराभवन् ॥१०॥
गौरेव तान्हन्यमाना वैतहव्याँ अवातिरत् ।
ये केसरप्राबन्धायाश्चरमाजामपेचिरन् ॥११॥

एकशतं ता जनता या भूमिर्व्यधूनुत ।
 प्रजां हिंसित्वा ब्राह्मणीमसंभव्यं पराभवन् ॥१२॥
 देवपीयुश्चरति मर्त्येषु गरगीर्णो भवत्यस्थिभूयान् ।
 यो ब्राह्मणं देवबन्धुं हिनस्ति न स पितृयाणमप्येति लोकम् ॥१३॥
 अग्निर्वै नः पदवायः सोमो दायाद उच्यते ।
 हन्ताभिश्चस्तेन्द्रस्तथा तद्वेधसो विदुः ॥१४॥
 इषुरिव दिग्धा नृपते पृदाकूरिव गोपते ।
 सा ब्राह्मणस्येषुर्घोरा तया विध्यति पीयतः ॥१५॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—मयोभूः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१, ३-६, ८-१५ अनुष्टुप्; २ विराट्
 पुरस्ताद्वृहती; ७ विराडुपरिष्ठाद्वृहती ॥

अतिमात्रमवर्धन्त नोदिव दिवमस्पृशन् ।
 भृगुं हिंसित्वा सृञ्जया वैतहव्याः पराभवन् ॥१॥
 ये बृहत्सामानमाङ्गिरसमार्पयन्ब्राह्मणं जनाः ।
 पेत्यस्तेषामुभयादुमविस्तोकान्यावयत् ॥२॥
 ये ब्राह्मणं प्रत्यष्टीवन्ये वास्मिन्नुल्कमीषिरे ।
 अस्त्रस्ते मध्ये कुल्यायाः केशान्स्वादन्त आसते ॥३॥
 ब्रह्मगवी पच्यमाना यावत्साभि विजङ्गहे ।
 तेजो राष्ट्रस्य निर्हन्ति न वीरो जायते वृषा ॥४॥
 क्रूरमस्या आशसनं तृष्टं पिशितमस्यते ।
 क्षीरं यदस्याः पीयते तद्वै पितृषु किल्बिषम् ॥५॥
 उग्रो राजा मन्यमानो ब्राह्मणं यो जिघत्सति ।
 परा तत्सिच्यते राष्ट्रं ब्राह्मणो यत्र जीयते ॥६॥
 अष्टापदी चतुरक्षी चतुःश्रोत्रा चतुर्हनुः ।
 व्यास्या द्विजिह्वा भूत्वा सा राष्ट्रमव धूनुते ब्रह्मज्यस्य ॥७॥
 तद्वै राष्ट्रमा स्रवति नावै भिन्नामिवोदकम् ।
 ब्रह्माणं यत्र हिंसन्ति तद्राष्ट्रं हन्ति दुच्छुना ॥८॥
 तं वृक्षा अप सेधन्ति छायां नो मोपगा इति ।
 यो ब्राह्मणस्य सद्धनमभि नारद मन्यते ॥९॥

विषमेतदेवकृतं राजा वरुणोब्रवीत् ।
 न ब्राह्मणस्य गां जग्ध्वा राष्ट्रे जागार कश्चन ॥१०॥
 नवैव ता नवतयो या भूमिर्व्यधिनुत ।
 प्रजां हिंसित्वा ब्राह्मणीमसंभव्यं पराभवन् ॥११॥
 यां मृतायानुब्रध्न्ति कूचं पदयोपनीम् ।
 तद्वै ब्रह्मज्य ते देवा उपस्तरणमब्रुवन् ॥१२॥
 अश्रूणि कृपमाणस्य यानि जीतस्य वावृतुः ।
 तं वै ब्रह्मज्य ते देवा अपां भागमधारयन् ॥१३॥
 येन मृतं स्नपयन्ति श्मश्रूणि येनोन्दते ।
 तं वै ब्रह्मज्य ते देवा अपां भागमधारयन् ॥१४॥
 न वर्ष मैत्रावरुणं ब्रह्मज्यमभि वर्षति ।
 नास्मै समितिः कल्पते न मित्रं नयते वशम् ॥१५॥

॥ २० ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वानस्पत्यो दुन्दुभिः ॥

छन्दः—१ जगती; २-१२ त्रिष्टुप् ॥

उच्चैर्घोषो दुन्दुभिः सत्वनायन्वानस्पत्यः संभृत उस्त्रियाभिः ।
 वाचं क्षुण्वानो दमयन्त्सपत्नान्त्सिंह इव जेष्यन्नभि तंस्तनीहि ॥१॥
 सिंह इवास्तानीद्भवयो विवदोभिकन्दन्नृषभो वासितामिव ।
 वृषा त्वं वध्रयस्ते सपत्ना ऐन्द्रस्ते शुष्मो अभिमातिषाहः ॥२॥
 वृषेव यूथे सहसा विदानो गव्यन्नभि स्त्वं संधनाजित् ।
 शुचा विध्य हृदयं परेषां हित्वा ग्रामान्प्रच्युता यन्तु शत्रवः ॥३॥
 संजयन्पृतना ऊर्ध्वमायुर्गृह्या गृह्णानो बहुधा वि चक्ष्व ।
 दैवीं वाचं दुन्दुभ आ गुरस्व वेधाः शत्रूणामुप भरस्व वेदः ॥४॥
 दुन्दुभेर्वाचं प्रयतां वदन्तीमाशृण्वती नाथिता घोषबुद्धा ।
 नारी पुत्रं धावतु हस्तगृह्यामित्री भीता समरे वधानाम् ॥५॥
 पूर्वां दुन्दुभे प्र वदसि वाचं भूम्याः पृष्ठे वद रोचमानः ।
 अमित्रसेनामभिजज्ञभानो द्युमद्वद दुन्दुभे सूनृतावत् ॥६॥
 अन्तरेमे नभसी घोषो अस्तु पृथक्ते ध्वनयो यन्तु शीर्षम् ।
 अभि कन्द स्तनयोत्पिपानः श्लोककृन्मित्रतूर्याय स्वर्धी ॥७॥

धीभिः कृतः प्र वदति वाचमुद्धर्षय सत्वंनामायुधानि ।
 इन्द्रमेदी सत्वनो नि ह्यस्व मित्रैर्मित्राँ अव जङ्घनीहि ॥८॥
 संक्रन्दनः प्रवदो धृष्णुषेणः प्रवेदुकृद्बहुधा ग्रामघोषी ।
 श्रेयो वन्वानो वयुनानि विद्वान्कीर्ति बहुभ्यो वि हर द्विराजे ॥९॥
 श्रेयःकेतो वसुजित्सहीयान्संग्रामजित्संशितो ब्रह्मणासि ।
 अंशूनिव ग्रावाधिषवणे अद्रिर्गव्यन्दुन्दुभेधि नृत्य वेदः ॥१०॥
 शत्रूषाणीषाडभिमातिषाहो गवेषणः सहमान उद्भित् ।
 वाग्वीव मन्त्रं प्र भरस्व वाचं सांग्रामजित्यायेषमुद्धदेह ॥११॥
 अच्युतच्युत्समदो गमिष्ठो मृधो जेता पुरएतायोध्यः ।
 इन्द्रेण गुप्तो विदथा निचिक्यद्बृहद्योतनो द्विषतां याहि शीभम् ॥१२॥

(२१) एकविंशं सूक्तम्

(१-१२) द्वादशर्चस्यास्य सूक्तस्य-ब्रह्मा ऋषिः । (१-९) प्रथमादिनवर्चा वानस्पत्यदुन्दुभिः, (१०-१२) दशम्यादि-
 ॥ २१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वानस्पत्यो दुन्दुभिः; १०-१२ आदित्यादयः ॥ छन्दः—१, ४, ५ पय्या
 पङ्क्तिः; २, ३, ७-१० अनुष्टुप्; ६ जगती; ११ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्; १२ त्रिपदा यवमध्या गायत्री ॥

विहृदयं वैमनस्यं वदामित्रेषु दुन्दुभे ।
 विद्वेषं कश्मशं भयममित्रेषु नि दध्मस्यवैनान्दुन्दुभे जहि ॥१॥
 उद्वेपमाना मनसा चक्षुषा हृदयेन च ।
 धावन्तु बिभ्यतोमित्राः प्रत्रासेनाज्ये हुते ॥२॥
 वानस्पत्यः संभृत उस्त्रियाभिर्विश्वगोत्र्यः ।
 प्रत्रासममित्रेभ्यो वदज्येनाभिघारितः ॥३॥

यथा मृगाः संविजन्त आरण्याः पुरुषादधि ।
 एवा त्वं दुन्दुभेमित्रानभि क्रन्द प्र त्रासयाथो चित्तानि मोहय ॥४॥
 यथा वृकादजावयो धावन्ति बहु बिभ्यतीः ।
 एवा त्वं दुन्दुभेमित्रानभि क्रन्द प्र त्रासयाथो चित्तानि मोहय ॥५॥
 यथा श्येनात्पतत्रिणः संविजन्ते अहर्दिवि सिंहस्य स्तनथोर्यथा ।
 एवा त्वं दुन्दुभेमित्रानभि क्रन्द प्र त्रासयाथो चित्तानि मोहय ॥६॥
 परामित्रान्दुन्दुभिना हरिणस्याजिनेन च । सर्वे देवा अतित्रसन्ये संग्रामस्येशते ॥७॥
 यैरिन्द्रः प्रक्रीडते पद्मोषैश्छायया सह । तैरमित्रास्त्रसन्तु नोमी ये यन्त्यनीकशः ॥८॥

ज्याघोषा दुन्दुभयोभि क्रोशन्तु या दिशः ।
 सेनाः पराजिता यतीरमित्राणामनीकशः ॥९॥
 आदित्य चक्षुरा दत्स्व मरीचयोनु धावत ।
 पत्सङ्गिनीरा संजन्तु विगते बाहुवीर्ये ॥१०॥
 यूयमुग्रा मरुतः पृश्निमातर इन्द्रेण युजा प्र मृणीत शत्रून् ।
 सोमो राजा वरुणो राजा महादेव उत मृत्युरिन्द्रः ॥११॥
 एता देवसेनाः सूर्यकेतवः सचेतसः । अमित्रान्नो जयन्तु स्वाहा ॥१२॥

॥ २२ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—तकमनाशनः ॥ छन्दः— १ भुरिक् त्रिष्टुप्; २ त्रिष्टुप्;
 ३, ४, ६-१४ अनुष्टुप्; ५ विराट् पथ्या बृहती ॥

॥५॥ अग्निस्तक्मानमप वाधतामितः सोमो ग्रावा वरुणः पूतदक्षाः ।
 वेदिर्बर्हिः समिधः शोशुचाना अप द्वेषांस्यमुया भवन्तु ॥१॥
 अयं यो विश्वान्हरितान्कृणोष्युच्छोचयन्नग्निरिवाभिदुन्वन् ।
 अधा हि तक्मन्नरसो हि भूया अधा न्यङ्कुधराङ् वा परेहि ॥२॥
 यः परुषः पारुषेयो विध्वंस इवारुणः ।
 तक्मानं विश्वधावीर्याधराञ्च परा सुव ॥३॥
 अधराञ्च प्र हिणोमि नमः कृत्वा तक्मनै ।
 शकम्भरस्य मुष्टिहा पुनरेतु महावृषान् ॥४॥
 ओको अस्य मूर्जवन्त ओको अस्य महावृषाः ।
 यावज्जातस्तक्मंस्तावानसि बलिहकेषु न्योचरः ॥५॥
 तक्मन्व्यालि वि गद व्यङ्गि भूरि यावय ।
 दासीं निष्टकरीमिच्छ तां वज्रेण समर्पय ॥६॥
 तक्मन्मूर्जवतो गच्छ बलिहकान्वा परस्तराम् ।
 शूद्रामिच्छ प्रफुर्व्यः तां तक्मन्वीवि धूनुहि ॥७॥
 महावृषान्मूर्जवतो बन्ध्वद्धि परेत्य ।
 प्रैतानि तक्मनै ब्रूमो अन्यक्षेत्राणि वा इमा ॥८॥
 अन्यक्षेत्रे न रमसे वशी सन्मृडयासि नः ।
 अभूदु प्रार्थस्तक्मा स गमिष्यति बलिहकान् ॥९॥

यत्त्वं शीतोथो रूरः सह कासविपयः ।
 भीमास्ते तक्मन्हेतयस्ताभिः स्म परि वृद्धि नः ॥१०॥
 मा स्मेतान्त्सखीन्कुरुथा बलासं कासमुद्युगम् ।
 मा स्मातोर्वाडैः पुनस्तत्त्वा तक्मन्नुप ब्रुवे ॥११॥
 तक्मन्भ्रात्रा बलासेन स्वस्त्रा कासिकया सह ।
 पाप्मा भ्रातृव्येण सह गच्छामुमरणं जनम् ॥१२॥
 तृतीयकं वितृतीयं सद्गन्दिमुत शारदम् ।
 तक्मानं शीतं रूरं ग्रैष्मं नाशय वार्षिकम् ॥१३॥
 गन्धारिभ्यो मूर्जवद्भयोद्भेभ्यो मृगधैभ्यः ।
 प्रैष्यन्जनमिव शेवधिं तक्मानं परि दद्मसि ॥१४॥

॥ २३ ॥ ऋषिः—काण्वः ॥ देवता—इन्द्रादयः ॥

छन्दः—१-१२ अनुष्टुप्; १३ विराडनुष्टुप् ॥

ओते मे द्यावापृथिवी ओता देवी सरस्वती ।
 ओतौ म इन्द्रश्चाग्निश्च किमिं जम्भयतामिति ॥१॥
 अस्येन्द्र कुमारस्य किमीन्धनपते जहि ।
 हुता विश्वा अरातय उग्रेण वचसा मम ॥२॥
 यो अक्ष्यौ परिसर्पति यो नासे परिसर्पति ।
 दतां यो मध्यं गच्छति तं किमिं जम्भयामसि ॥३॥
 सरूपौ द्वौ विरूपौ द्वौ कृष्णौ द्वौ रोहितौ द्वौ ।
 बभ्रुश्च बभ्रुकर्णश्च गृध्रः कोकश्च ते हुताः ॥४॥
 ये किमयः शितिकक्षा ये कृष्णाः शितिबाहवः ।
 ये के च विश्वरूपास्तान्किमीन्जम्भयामसि ॥५॥
 उत्पुरस्तात्सूर्य एति विश्वदृष्टो अदृष्टहा ।
 दृष्टांश्च घ्नन्नदृष्टांश्च सर्वांश्च प्रमृणन्किमीन् ॥६॥
 येवाषासः कष्कषास एजत्काः शिपवित्तुकाः ।
 दृष्टश्च हन्यतां किमिरुतादृष्टश्च हन्यताम् ॥७॥
 हुतो येवाषः किमीणां हुतो नदनिमोत ।
 सर्वान्नि मष्मषाकरं दृषदा खल्वी इव ॥८॥

त्रिशीर्षाणि त्रिकुदं किमिं सारङ्गमर्जुनम् ।
 शृणाम्यस्य पृष्ठीरपि वृश्चामि यच्छिरः ॥९॥
 अत्रिवद्वः किमयो हन्मि कण्ववज्रमदग्निवत् ।
 अगस्त्यस्य ब्रह्मणा सं पिनष्म्यहं किमीन् ॥१०॥
 हतो राजा किमीणामुतैषां स्थपतिर्हतः ।
 हतो हतमाता किमिर्हतभ्राता हतस्वसा ॥११॥
 हतासौ अस्य वेशसौ हतासः परिवेशसः ।
 अथो ये क्षुल्लका इव सर्वे ते किमयो हताः ॥१२॥
 सर्वेषां च किमीणां सर्वासां च किमीणाम् ।
 भिनद्वयश्मना शिरो दहाम्यग्निना मुखम् ॥१३॥

॥ २४ ॥ ऋषिः—मयवा ॥ देवता—१ सविता; २ अग्निः; ३ द्यावापृथिवी; ४ वरुणः; ५ मित्रावरुणी;
 ६ मरुतः; ७ सोमः; ८ वायुः; ९ सूर्यः; १० चन्द्रमाः; ११ इन्द्रः; १२ मरुतां पिता; १३ मृत्युः;
 १४ यमः; १५ पितरः; १६ तताः; १७ ततामहाः ॥ छन्दः—१-१०,
 १२-१४ प्रतिशक्वरी; ११ शक्वरी; १५, १६ त्रिपदा (?) मुरिति-
 जगती; १७ त्रिपदा (?) विराट् शक्वरी ॥

सविता प्रसवानामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥१॥
 अग्निर्वनस्पतीनामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥२॥
 द्यावापृथिवी दातृणामधिपती ते मावताम् ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥३॥
 वरुणोपामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥४॥

मित्रावरुणौ वृष्ट्याधिपती तौ मावताम् ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥५॥

मरुतः पर्वतानामधिपतयस्ते मावन्तु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥६॥

सोमो वीरुधामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥७॥

वायुरन्तरिक्षस्याधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥८॥

सूर्यश्चक्षुषामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥९॥

चन्द्रमा नक्षत्राणामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥१०॥

इन्द्रो दिवोधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥११॥

मरुतां पिता पशूनामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥१२॥

मृत्युः प्रजानामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥१३॥

यमः पितॄणामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥१४॥
 पितरः परे ते मावन्तु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥१५॥
 तता अवरं ते मावन्तु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥१६॥
 ततस्ततामहास्ते मावन्तु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहृत्यां स्वाहा ॥१७॥

॥ २५ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—योनिः, गर्भः, पृथिव्यादयः ॥ छन्दः—१-१२ अनुष्टुप्;

१३ विराट् पुरस्ताद्बृहती ॥

पर्वताद्विवो योनेरङ्गादङ्गात्समाभृतम् । शेषो गर्भस्य रेतोधाः सरौ पूर्णमिवा दधत् ॥१॥
 यथेयं पृथिवी मही भूतानां गर्भमादधे । एवा दधामि ते गर्भं तस्मै त्वामवसे हुवे ॥२॥
 गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।
 गर्भं ते अश्विनोभा धत्तां पुष्करस्त्रजा ॥३॥
 गर्भं ते मित्रावरुणौ गर्भं देवो बृहस्पतिः ।
 गर्भं त इन्द्रश्चाग्निश्च गर्भं धाता दधातु ते ॥४॥
 विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिशतु ।
 आ सिञ्चतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते ॥५॥
 यद्वेद राजा वरुणो यद्वा देवी सरस्वती ।
 यदिन्द्रो वृत्रहा वेद तद्गर्भकरणं पिब ॥६॥
 गर्भो अस्योषधीनां गर्भो वनस्पतीनाम् ।
 गर्भो विश्वस्य भूतस्य सो अग्ने गर्भमेह धाः ॥७॥
 अधि स्कन्द वीर्यस्व गर्भमा धेहि योन्याम् ।
 वृषासि वृष्ण्यावन्प्रजायै त्वा नयामसि ॥८॥

वि जिहीष्व बार्हत्सामे गर्भस्ते योनिमा शयाम् ।
 अदुष्टे देवाः पुत्रं सोमपा उभयाविनम् ॥९॥
 धातः श्रेष्ठेन रूपेणास्या नार्या गवीन्योः ।
 पुमांसं पुत्रमा धेहि दशमे मासि सूतवे ॥१०॥
 त्वष्टः श्रेष्ठेन रूपेणास्या नार्या गवीन्योः ।
 पुमांसं पुत्रमा धेहि दशमे मासि सूतवे ॥११॥
 सवितः श्रेष्ठेन रूपेणास्या नार्या गवीन्योः ।
 पुमांसं पुत्रमा धेहि दशमे मासि सूतवे ॥१२॥
 प्रजापते श्रेष्ठेन रूपेणास्या नार्या गवीन्योः ।
 पुमांसं पुत्रमा धेहि दशमे मासि सूतवे ॥१३॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ अग्निः; २ सविता; ३, ११ इन्द्रः; ४ निविदः; ५ मरुतः;

६ अदितिः; ७ विष्णुः; ८ त्वष्टा; ९ भगः; १० सोमः; १२ अश्विनौ, बृहस्पतिः ॥ छन्दः—१,

५ द्विपदाऽऽच्युष्णिक्; २, ४, ६-८, १०, ११ द्विपदा प्राजापत्या बृहती; ३ त्रिपदा विराट्

गायत्री; ९ त्रिपदा पिपीलिकामध्या पुरउष्णिक्; [एता एकावसानाः]

१२ परातिशक्वरी चतुष्पदा जगती ॥

यजूंषि यज्ञे समिधः स्वाहाग्निः प्रविद्वानिह वो युनक्तु ॥१॥
 युनक्तु देवः सविता प्रजानन्नस्मिन्यज्ञे महिषः स्वाहा ॥२॥
 इन्द्र उक्थामदान्यस्मिन्यज्ञे प्रविद्वान्युनक्तु सुयुजः स्वाहा ॥३॥
 प्रैषा यज्ञे निविदः स्वाहा शिष्टाः पत्नीभिर्वहतेह युक्ताः ॥४॥
 छन्दांसि यज्ञे मरुतः स्वाहा मातेव पुत्रं पिपृतेह युक्ताः ॥५॥
 एयमगन्वर्हिषा प्रोक्षणीभिर्यज्ञं तन्वानादितिः स्वाहा ॥६॥
 विष्णुर्युनक्तु बहुधा तपांस्यस्मिन्यज्ञे सुयुजः स्वाहा ॥७॥
 त्वष्टा युनक्तु बहुधा नु रूपा अस्मिन्यज्ञे सुयुजः स्वाहा ॥८॥
 भगो युनक्ताशिषो न्वस्मा अस्मिन्यज्ञे प्रविद्वान्युनक्तु सुयुजः स्वाहा ॥९॥
 सोमो युनक्तु बहुधा पयांस्यस्मिन्यज्ञे सुयुजः स्वाहा ॥१०॥
 इन्द्रो युनक्तु बहुधा वीर्याण्यस्मिन्यज्ञे सुयुजः स्वाहा ॥११॥
 अश्विना ब्रह्मणा यातमर्वाञ्चौ वषट्कारेण यज्ञं वर्धयन्तौ ।
 बृहस्पते ब्रह्मणा याह्यर्वाङ् यज्ञो अयं स्वरिदं यजमानाय स्वाहा ॥१२॥

॥ २७ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्; २ द्विपदा साम्नी भुरिगनुष्टुप्;
३ द्विपदाऽऽर्ची बृहती; ४ द्विपदा साम्नी भुरिग् बृहती; ५ द्विपदा साम्नी त्रिष्टुप्; ६ द्विपदा विराट्-
गायत्री; ७ द्विपदा साम्नी बृहती; ८ संस्तारपङ्क्तिः; ९ षट्पदाऽनुष्टुप्गर्भा
परातिजगती; १०-१२ पुरज्जिणक् ॥

॥६॥

ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोचींष्यग्नेः ।
द्युमत्तमा सुप्रतीकः ससूनुस्तनूनपादसुरो भूरिपाणिः ॥१॥
देवो देवेषु देवः पथो अनक्ति मध्वा घृतेन ॥२॥
मध्वा यज्ञं नक्षति प्रैणानो नराशंसो अग्निः सुकृद्देवः सविता विश्ववारः ॥३॥
अच्छायमेति शवसा घृता चिदीडानो वह्निर्ममसा ॥४॥
अग्निः सुचो अध्वरेषु प्रयक्षु स यक्षदस्य महिमानमग्नेः ॥५॥
तरी मन्द्रासु प्रयक्षु वसवश्चातिष्ठन्वसुधातरश्च ॥६॥
द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रतं रक्षन्ति विश्वहा ॥७॥
उरुव्यचसाग्नेर्धाम्ना पत्यमाने ।
आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्तेमं यज्ञमवतामध्वरं नः ॥८॥
दैवा होतार ऊर्ध्वमध्वरं नोग्नेर्जिह्वयाभि गृणत गृणता नः स्विष्टिये ।
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तामिडा सरस्वती मही भारती गृणाना ॥९॥
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरुक्षु । देव त्वष्टा रायस्पोषं वि ष्य नाभिमस्य ॥१०॥
वनस्पतेव सृजा रराणः । तमना देवेभ्यो अग्निर्हव्यं शमिता स्वदयतु ॥११॥
अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेदः । इन्द्राय यज्ञं विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम् ॥१२॥

॥ २८ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—त्रिवृत, अग्न्यादयः ॥ छन्दः—१-५, ८, ११, १४ त्रिष्टुप्;
६ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; ७, ९, १०, १२ ककुम्भत्यनुष्टुप्; १३ पुरज्जिणक् ॥

नव प्राणान्नवभिः सं मिमीते दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ।
हरिते त्रीणि रजते त्रीण्ययसि त्रीणि तपसाविष्टितानि ॥१॥
अग्निः सूर्यश्चन्द्रमा भूमिरापो द्यौरन्तरिक्षं प्रदिशो दिशश्च ।
आर्तवा ऋतुभिः संविदाना अनेन मा त्रिवृता पारयन्तु ॥२॥
त्रयः पोषास्त्रिवृति श्रयन्तामनक्तु पूषा पयसा घृतेन ।
अन्नस्य भूमा पुरुषस्य भूमा भूमा पशूनां त इह श्रयन्ताम् ॥३॥

इममादित्या वसुना समुक्षतेममग्ने वर्धय वावृधानः ।
 इममिन्द्र सं सृज वीर्येणास्मिन्निवृच्छयतां पोषयिष्णु ॥४॥
 भूमिष्ठा पातु हरितेन विश्वभृदग्निः पिपर्वयसा सजोषाः ।
 वीरुद्धिष्टे अर्जुनं संविदानं दक्षं दधातु सुमनस्यमानम् ॥५॥
 त्रेधा जातं जन्मनेदं हिरण्यमग्नेरेकं प्रियतमं बभूव सोमस्यैकं हिंसितस्य परापतत् ।
 अपामेकं वेधसां रेत आहुस्तत्ते हिरण्यं त्रिवृदस्त्वायुषे ॥६॥
 व्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य व्यायुषम् ।
 त्रेधामृतस्य चक्षणं त्रीण्यायूषि तेकरम् ॥७॥
 त्रयः सुपर्णास्त्रिवृता यदायन्नेकाक्षरमभिसंभूय शक्राः ।
 प्रत्यौहन्मृत्युममृतेन साकमन्तर्दधाना दुरितानि विश्वा ॥८॥
 दिवस्त्वा पातु हरितं मध्यात्वा पात्वर्जुनम् ।
 भूम्या अयस्मयं पातु प्रागाद्देवपुरा अयम् ॥९॥
 इमास्तिस्त्रो देवपुरास्तास्त्वा रक्षन्तु सर्वतः ।
 तास्त्वं विभ्रद्वर्चस्व्युत्तरो द्विषतां भव ॥१०॥
 पुरं देवानाममृतं हिरण्यं य आबिधे प्रथमो देवो अग्ने ।
 तस्मै नमो दश प्राचीः कृणोम्यनु मन्यतां त्रिवृदाबधे मे ॥११॥
 आ त्वा चृतत्वयमा पूषा बृहस्पतिः ।
 अहर्जातस्य यन्नाम तेन त्वाति चृतामसि ॥१२॥
 ऋतुभिर्घातवैरायुषे वर्चसे त्वा ।
 संवत्सरस्य तेजसा तेन संहनु कृण्वसि ॥१३॥
 घृतादुल्लुप्तं मधुना समक्तं भूमिर्दहमच्युतं पारयिष्णु ।
 भिन्दत्सपत्नानधरांश्च कृण्वदा मा रोह महते सौभगाय ॥१४॥

॥ २९ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—जातवेदाः, मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २, ४, ६-११ त्रिष्टुप्;
 ३ त्रिषदा विराट् गायत्री; ५ पुरोऽतिजगती विराट् जगती; १२ भुरिगनुष्टुप्; १३, १४ अनुष्टुप्;
 १४ चतुष्पदा परावृहती ककुर्मत्यनुष्टुप् ॥

पुरस्ताद्युक्तो वह जातवेदोऽग्ने विद्धि क्रियमाणं यथेदम् ।
 त्वं भिषग्भेषजस्यासि कर्ता त्वया गामश्चं पुरुषं सनेम ॥१॥

तथा तदग्ने कृणु जातवेदो विश्वेभिर्देवैः सह संविदानः ।
 यो नो दिदेव यतमो जघास यथा सो अस्य परिधिष्पताति ॥२॥
 यथा सो अस्य परिधिष्पताति तथा तदग्ने कृणु जातवेदः ।
 विश्वेभिर्देवैः सह संविदानः ॥३॥
 अक्ष्यौ३ नि विध्य हृदयं नि विध्य जिह्वां नि तृन्धि प्र दतो मृणीहि ।
 पिशाचो अस्य यतमो जघासाग्ने यविष्ठु प्रति तं शृणीहि ॥४॥
 यदस्य हृतं विहृतं यत्पराभृतमात्मनो जग्धं यतमत्पिशाचैः ।
 तदग्ने विद्वान्पुनरा भर त्वं शरीरे मांसमसुमेरयामः ॥५॥
 आमे सुपक्वे शबले विपक्वे यो मा पिशाचो अशने दृदम्भ ।
 तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदो३ यमस्तु ॥६॥
 क्षीरे मा मन्थे यतमो दृदम्भाकृष्टपच्ये अशने धान्ये३ यः ।
 तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदो३ यमस्तु ॥७॥
 अपां मा पाने यतमो दृदम्भ कव्याद्यातूनां शयने शयानम् ।
 तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदो३ यमस्तु ॥८॥
 दिवा मा नक्तं यतमो दृदम्भ कव्याद्यातूनां शयने शयानम् ।
 तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदो३ यमस्तु ॥९॥
 कव्यादमग्ने रुधिरं पिशाचं मनोहनं जहि जातवेदः ।
 तमिन्द्रो वाजी वज्रेण हन्तु च्छिनत्तु सोमः शिरो अस्य धृष्णुः ॥१०॥
 सनादग्ने मृणसि यातुधानान्न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।
 सहमूराननु दह कव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः ॥११॥

समाहर जातवेदो यद्धृतं यत्पराभृतम् ।
 गात्राप्यस्य वर्धन्तामंशुरिवा प्यायतामयम् ॥१२॥
 सोमस्येव जातवेदो अंशुरा प्यायतामयम् ।
 अग्ने विरप्शिनं मेध्यमयक्ष्मं कृणु जीवतु ॥१३॥
 एतास्ते अग्ने समिधः पिशाचजम्भनीः ।
 तास्त्वं जुषस्व प्रति चैना गृहाण जातवेदः ॥१४॥
 तार्ष्ट्राधीरग्ने समिधः प्रति गृह्णाह्यर्चिषा ।
 जहातु कव्याद्रूपं यो अस्य मांसं जिहीर्षति ॥१५॥

॥ ३० ॥ ऋषिः—उन्मोचनः (प्रायुष्यकामः) ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः, प्रायुः ॥ छन्दः—१ पय्या-

पङ्क्तिः; २-८, १०, ११, १३, १४, १६ अनुष्टुप्; ९ भुरिगनुष्टुप्; १२ चतुष्पदा-

विराड् जगती; १४ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः; १७ षट्पदा जगती ॥

आवतस्त आवतः परावतस्त आवतः ।

इहैव भव मा नु गा मा पूर्वाननु गाः पितृनसुं बभ्रामि ते दृढम् ॥१॥

यत्त्वाभिचेरुः पुरुषः स्वो यदरणो जनः ।

उन्मोचनप्रमोचने उभे वाचा वदामि ते ॥२॥

यदुद्रोहिथ शेपिषे स्त्रियै पुंसे अचित्या ।

उन्मोचनप्रमोचने उभे वाचा वदामि ते ॥३॥

यदेनसो मातृकृताच्छेषे पितृकृताच्च यत् ।

उन्मोचनप्रमोचने उभे वाचा वदामि ते ॥४॥

यत्ते माता यत्ते पिता जामिभ्राता च सर्जितः ।

प्रत्यक्सेवस्व भेषजं जरदष्टिं कृणोमि त्वा ॥५॥

इहैधि पुरुष सर्वेण मनसा सह ।

दूतौ यमस्य मानु गा अधि जीवपुरा इहि ॥६॥

अनुहूतः पुनरेहि विद्वानुदयनं पथः ।

आरोहणमाक्रमणं जीवतो जीवतोयनम् ॥७॥

मा विभेर्न मरिष्यसि जरदष्टिं कृणोमि त्वा ।

निरवोचमहं यक्षममङ्गेभ्यो अङ्गज्वरं तव ॥८॥

अङ्गभेदो अङ्गज्वरो यश्च ते हृदयामयः ।

यक्ष्मः श्येन इव प्रापसद्वाचा साढः परस्तराम् ॥९॥

ऋषी बोधप्रतीबोधावस्वप्नो यश्च जागृविः ।

तौ ते प्राणस्य गोप्सरो दिवा नक्तं च जागृताम् ॥१०॥

अयमग्निरुपसद्य इह सूर्य उदेतु ते ।

उदेहि मृत्योर्गम्भीरात्कृष्णाच्चित्तमसस्परि ॥११॥

नमो यमाय नमो अस्तु मृत्यवे नमः पितृभ्य उत ये नयन्ति ।

उत्पारणस्य यो वेद तमग्निं पुरो दधेस्मा अरिष्टतातये ॥१२॥

ऐतु प्राण ऐतु मन ऐतु चक्षुरथो बलेम् ।
 शरीरमस्य सं विदां तत्पद्भ्यां प्रति तिष्ठतु ॥१३॥
 प्राणेनाग्ने चक्षुषा सं सृजेमं समीरय तन्वा३ सं बलेन ।
 वेत्थामृतस्य मा नु गान्मा नु भूमिगृहो भुवत् ॥१४॥
 मा ते प्राण उप दसन्मो अपानोपि धायि ते ।
 सूर्यस्त्वाधिपतिर्मृत्योरुदायच्छतु रश्मिभिः ॥१५॥
 इयमन्तर्वेदति जिह्वा बद्धा पानिष्पदा ।
 त्वया यक्ष्मं निरवोचं शतं रोपीश्च तक्मनः ॥१६॥
 अयं लोकः प्रियतमो देवानामपराजितः ।
 यस्मै त्वमिह मृत्यवे दिष्टः पुरुष जज्ञिषे ।
 स च त्वानु ह्वयामसि मा पुरा जरसो मृथाः ॥१७॥

॥ ३१ ॥ ऋषिः—शुकः ॥ देवता—कृत्याप्रतिहरणम् ॥ छन्दः—१-१० मनुष्युप; ११ बृहतीगभिः ॥

१२ पथ्या बृहती ॥

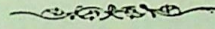
यां ते चक्रुरामे पात्रे यां चक्रुर्मिश्रधान्ये ।
 आमे मांसे कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥१॥
 यां ते चक्रुः कृकवाकावजे वा यां कुरीरिणि ।
 अव्यां ते कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥२॥
 यां ते चक्रुरेकशफे पशूनामुभयादति ।
 गर्दभे कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥३॥
 यां ते चक्रुरमूलायां बलंगं वा नराच्याम् ।
 क्षेत्रे ते कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥४॥
 यां ते चक्रुर्गाहपत्ये पूर्वाभावुत दुश्चितः ।
 शालायां कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥५॥
 यां ते चक्रुः सभायां यां चक्रुरधिदेवने ।
 अक्षेषु कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥६॥
 यां ते चक्रुः सेनायां यां चक्रुरिष्वायुधे ।
 दुन्दुभौ कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥७॥

१०६

यां तै कृत्यां कूपैवदधुः श्मशाने वा निचख्नुः ।
 सन्नानि कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥८॥
 यां तै चक्रुः पुरुषास्थे अग्नौ संकसुके च याम् ।
 ओकं निर्दाहं क्रव्यादं पुनः प्रति हरामि ताम् ॥९॥
 अपथेना जभारैणां तां पथेतः प्र हिण्मसि ।
 अधीरो मर्याधीरेभ्यः सं जभाराचित्या ॥१०॥
 यश्चकार न शशाक कर्तुं शश्रे पादमङ्गुरिम् ।
 चकार भद्रमस्मभ्यमभगो भगवद्भयः ॥११॥
 कृत्याकृतं वलगिनं मूलिनं शपथेय्यम् ।
 इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेनाग्निर्विध्यत्वस्तया ॥१२॥

॥ इति पञ्चमं काण्डम् ॥

[पञ्चमकाण्डे अनुवाकाः ६, सूक्तानि ३१, ऋचः ३७६]



११०

अथ षष्ठं काण्डम् ॥

अथ त्रयोदशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—१ त्रिपदा पिपीलिकामध्या साम्नी जगती;
२, ३ पिपीलिकामध्या पुरउष्णिक् ॥

॥१॥ दोषो गाय बृहदाय युमद्वेहि । आथर्वण स्तुहि देवं सवितारम् ॥१॥
तमुं पुहि यो अन्तः सिन्धौ सूनुः । सत्यस्य युवानमद्रोघवाचं सुशेवम् ॥२॥
स घा नो देवः सविता साविषदमृतानि भूरि । उभे सुष्टुती सुगातवे ॥३॥

॥ २ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—सोमो वनस्पतिः ॥ छन्दः—१-३ परोष्णिक् ॥

इन्द्राय सोममृत्विजः सुनोता च धावत । स्तोतुर्यो वचः शृणवद्धवँ च मे ॥१॥
आ यं विशन्तीन्दवो वयो न वृक्षमन्धसः । विरंष्टिन्वि मृधो जहि रक्षस्विनीः ॥२॥
सुनोता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे । युवा जेतेशानः स पुरुष्टुतः ॥३॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—अथर्वी (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—इन्द्रापूर्वादयः ॥

छन्दः—१ पथ्या बृहती; २, ३ जगती ॥

पातं न इन्द्रापूर्षणादितिः पान्तु मरुतः ।
अपां नपात्सिन्धवः सप्त पातन पातु नो विष्णुरुत द्यौः ॥१॥
पातां नो द्यावापृथिवी अभिष्टये पातु ग्रावा पातु सोमो नो अंहसः ।
पातु नो देवी सुभगा सरस्वती पात्वग्निः शिवा ये अस्य पायवः ॥२॥
पातां नो देवाश्विना शुभस्पती उषासानक्तोत न उरुष्यताम् ।
अपां नपादभिहुती गयस्य चिदेव त्वष्टर्वर्धय सर्वतातये ॥३॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—अथर्वी (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—त्वष्ट्रादयः ॥ छन्दः—१ पथ्या बृहती; २ संस्तारपङ्क्तिः;
३ त्रिपदा विराड् गायत्री ॥

त्वष्टा मे दैव्यं वचः पर्जन्यो ब्रह्मणस्पतिः ।
पुत्रैर्भ्रातृभिरदितिर्नु पातु नो दुष्टरं त्रायमाणं सहः ॥१॥

१११

अंशो भगो वरुणो मित्रो अर्यमादितिः पान्तु मरुतः ।
 अप तस्य द्वेषो गमेदभिहुतो यावयच्छत्रुमन्तितम् ॥२॥
 धिये समश्विना प्रावतं न उरुण्या ण उरुमन्नप्रयुच्छन् ।
 द्यौश्च ष्वितर्यावय दुच्छुना या ॥३॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१, ३ अग्निः; २ इन्द्रः ॥
 छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्; २ गुरिगनुष्टुप् ॥

उदेनमुत्तरं नयाग्ने घृतेनाहुत । समेनं वर्चसा सृज प्रजया च बह्वं कृधि ॥१॥
 इन्द्रेमं प्रतरं कृधि सजातानामसदृशी । रायस्पोषेण सं सृज जीवातवे जरसे नय ॥२॥
 यस्य कृण्मो हविर्गृहे तमग्ने वर्धया त्वम् । तस्मै सोमो अधि ब्रवदयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥३॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१ ब्रह्मणस्पतिः; २, ३ सोमः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

योश्च स्मान्ब्रह्मणस्पतेर्देवो अभिमन्यते । सर्वं तं रन्धयासि मे यजमानाय सुन्वते ॥१॥
 यो नः सोम सुशंसिनो दुःशंस आदिदेशति । वज्रेणास्य मुखे जहि स संपिष्टो अपायति ॥२॥
 यो नः सोमाभिदासति सनाभिर्यश्च निष्टयः । अप तस्य बलं तिर महीव द्यौर्विधत्माना ॥३॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१, २ सोमः; ३ विश्वे देवाः ॥
 छन्दः—१ त्रिचुदगायत्री; २, ३ गायत्री ॥

येन सोमादितिः पथा मित्रा वा यन्त्यद्रुहः । तेना नोवसा गंहि ॥१॥
 येन सोम साहुन्त्यासुरान्रन्धयासि नः । तेना नो अधि वोचत ॥२॥
 येन देवा असुराणामाजांस्यवृणीध्वम् । तेना नः शर्म यच्छत ॥३॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—जमदग्निः ॥ देवता—कामात्मा ॥ छन्दः—१-३ पथ्या पङ्क्तिः ॥

यथा वृक्षं लिबुजा समन्तं परिष्वजे ।
 एवा परि प्वजस्व मां यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापगा असः ॥१॥
 यथा सुपर्णः प्रपतन्पक्षौ निहन्ति भूम्याम् ।
 एवा नि हन्मि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापगा असः ॥२॥

यथेमे द्यावापृथिवी सद्यः पर्येति सूर्यः ।

एवा पर्येमि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापणा असः ॥३॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—जमदग्निः ॥ देवता—कामात्मा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

वाञ्छ मे तन्वं१ पादौ वाञ्छाक्ष्यौ३ वाञ्छ सक्थ्यौ ।

अक्ष्यौ१ वृषण्यन्त्याः केशा मां ते कामेन शुष्यन्तु ॥१॥

मम त्वा दोषणिश्रिषं कृणोमि हृदयश्रिषम् ।

यथा मम कृतावसो मम चित्तमुपायसि ॥२॥

यासां नाभिरारेहणं हृदि संवननं कृतम् ।

गावो घृतस्य मातरोमूं सं वानयन्तु मे ॥३॥

॥ १० ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ अग्निः, २ वायुः, ३ सूर्यः ॥ छन्दः—१ साम्नी त्रिष्टुप्;

२ प्राजापत्या बृहती; ३ साम्नी बृहती ॥

पृथिव्यै श्रोत्राय वनस्पतिभ्योऽग्नयेधिपतये स्वाहा ॥१॥

प्राणायान्तरिक्षाय वयोभ्यो वायवेधिपतये स्वाहा ॥२॥

दिवे चक्षुषे नक्षत्रेभ्यः सूर्यायाधिपतये स्वाहा ॥३॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—१, २ रेतः; ३ मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

॥२॥ शमीमश्वत्थ आरूढस्तत्र पुंसुवनं कृतम् । तद्वै पुत्रस्य वेदनं तत्स्त्रीष्वा भरामसि ॥१॥

पुंसि वै रेतो भवति तत्स्त्रियामनु पिच्यते । तद्वै पुत्रस्य वेदनं तत्प्रजापतिरब्रवीत् ॥२॥

प्रजापतिरनुमतिः सिनीवाल्या चीकृपत् । स्त्रैषूयमन्यत्र दधत्पुमांसमु दधद्दिह ॥३॥

॥ १२ ॥ ऋषिः—गरुडमाद् ॥ देवता—विषतिवारणम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

परि द्यामिव सूर्योहीनां जनिमागमम् ।

रात्री जगदिवा न्यद्वंसात्तेना ते वारये विषम् ॥१॥

यद्ब्रह्मभिर्यदृषिभिर्यदेवैर्विदितं पुरा ।

यद्भूतं भव्यमासन्वत्तेना ते वारये विषम् ॥२॥

मध्वा पृथ्वे नद्यः पर्वता गिरयो मधु ।

मधु परुष्णी शीपाला शमास्त्रे अस्तु शं हृदे ॥३॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—अथर्षा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—मृत्युः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नमो देववधेभ्यो नमो राजवधेभ्यः ।
अथो ये विश्यानां वधास्तेभ्यो मृत्यो नमोस्तु ते ॥१॥
नमस्ते अधिवाकाय परावाकाय ते नमः ।
सुमत्यै मृत्यो ते नमो दुर्मत्यै त इदं नमः ॥२॥
नमस्ते यातुधानेभ्यो नमस्ते भेषजेभ्यः ।
नमस्ते मृत्यो मूलेभ्यो ब्राह्मणेभ्य इदं नमः ॥३॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—बभ्रुपिङ्गलः ॥ देवता—बलासः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अस्थिस्रंसं परस्त्रंसमास्थितं हृदयामयम् । बलासं सर्वं नाशयाङ्गेष्टा यश्च पर्वसु ॥१॥
निर्वलासं बलासिनः क्षिणोमि मुष्करं यथा । छिनद्वयस्य बन्धनं मूलमुर्वावा इव ॥२॥
निर्वलासेतः प्र पताशुंगः शिशुको यथा । अथो इट इव हायनोप द्राह्यवीरहा ॥३॥

॥ १५ ॥ ऋषिः—उद्दालकः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उत्तमो अस्योषधीनां तव वृक्षा उपस्तयः ।
उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्माँ अभिदासति ॥१॥
सर्वन्धुश्चासंबन्धुश्च यो अस्माँ अभिदासति ।
तेषां सा वृक्षाणामिवाहं भूयासमुत्तमः ॥२॥
यथा सोम ओषधीनामुत्तमो हविषा कृतः ।
तलाशा वृक्षाणामिवाहं भूयासमुत्तमः ॥३॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ निवृत् त्रिपदा गायत्री; २ अनुष्टुप्;
३ बृहतीगर्भा ककुम्भत्यनुष्टुप्; ४ त्रिपदा प्रतिष्ठा गायत्री ॥

आवयो अनावयो रसेस्त उग्र आवयो । आ ते करम्भमद्भासि ॥१॥
विहल्हो नाम ते पिता मदावती नाम ते माता ।
स हिन त्वमसि यस्त्वमात्मानमावयः ॥२॥
तौविलिकेवैलयावायमैलब ऐलयीत् । बभ्रुश्च बभ्रुकर्णश्चापेहि निराल ॥३॥
अलसालासि पूर्वा सिलाञ्जालास्युत्तरा । नीलागलसाला ॥४॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—गर्भहं हणम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथेयं पृथिवी मही भूतानां गर्भमादधे ।
 एवा ते ध्रियतां गर्भो अनु सूतुं सवितवे ॥१॥
 यथेयं पृथिवी मही दाधारेमान्वनस्पतीन् ।
 एवा ते ध्रियतां गर्भो अनु सूतुं सवितवे ॥२॥
 यथेयं पृथिवी मही दाधार पर्वतान्गिरीन् ।
 एवा ते ध्रियतां गर्भो अनु सूतुं सवितवे ॥३॥
 यथेयं पृथिवी मही दाधार विष्टितं जगत् ।
 एवा ते ध्रियतां गर्भो अनु सूतुं सवितवे ॥४॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ईर्ष्याविनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ईर्ष्याया ध्राजिं प्रथमां प्रथमस्या उतापराम् ।
 अग्निं हृदय्यं शोकं तं ते निर्वीपयामसि ॥१॥
 यथा भूमिर्मृतमना मृतान्मृतमनस्तरा ।
 यथोत ममृषो मन एवेर्ष्योर्मृतं मनः ॥२॥
 अदो यत्ते हृदि श्रितं मनस्कं पतयिष्णुकम् ।
 ततस्त ईर्ष्या मुञ्चामि निरूष्माणं दत्तैरिव ॥३॥

॥ १९ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१ अनुष्टुप्; २, ३ गायत्री ॥

पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनवो धिया ।
 पुनन्तु विश्वा भूतानि पवमानः पुनातु मा ॥१॥
 पवमानः पुनातु मा कृत्वे दक्षाय जीवसे । अथो अरिष्टतातये ॥२॥
 उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । अस्मान्पुनीहि चक्षसे ॥३॥

॥ २० ॥ ऋषिः—मृगवङ्गिरा ॥ देवता—यक्षमनाशनम् ॥ छन्दः—१ प्रतिजगती; २ ककुम्भती

प्रस्तारपङ्क्तिः; ३ सतःपङ्क्तिः ॥

अग्नेरिवास्य दहत एति शुष्मिणं उतेव मत्तो विलपन्नपायति ।
 अन्यमस्मदिच्छतु कं चिदव्रतस्तपुर्वधाय नमो अस्तु त्वम्मनै ॥१॥

अनु. ३, सू. २०-२४]

११५

नमो रुद्राय नमो अस्तु तक्मने नमो राज्ञे वरुणाय त्विषीमते ।
 नमो दिवे नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः ॥२॥
 अयं यो अभिशोचयिष्णुर्विश्वा रूपाणि हरिता कृणोषि ।
 तस्मै तेरुणाय बभ्रवे नमः कृणोमि वन्याय तक्मने ॥३॥

॥ २१ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

३॥

इमा यास्तिस्त्रः पृथिवीस्तासां ह भूमिरुत्तमा ।
 तासामधि त्वचो अहं भेषजं समु जग्रभम् ॥१॥
 श्रेष्ठमसि भेषजानां वसिष्ठं वीरुधानाम् ।
 सोमो भग इव यामेपु देवेषु वरुणो यथा ॥२॥
 रेवतीरनाधृषः सिषासर्वः सिषासथ ।
 उत स्थ केशदंष्ट्रणीरथो ह केशवर्धनीः ॥३॥

॥ २२ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ आदित्यरश्मिः, २, ३ मरुतः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्;
 २ चतुष्पदा भुरिग् जगती ॥

कृष्णं नयानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
 त आर्चवृत्रन्त्सदनादृतस्यादिद्धृतेन पृथिवीं व्यूढिः ॥१॥
 पयस्वतीः कृणुथाप ओषधीः शिवा यदेजथा मरुतो रुक्मवक्षसः ।
 ऊर्जं च तत्र सुमतिं च पिन्वत यत्रा नरो मरुतः सिञ्चथा मधु ॥२॥
 उदुप्रुतो मरुतस्तां इयर्त वृष्टिर्या विश्वा निवतस्पृणाति ।
 एजाति गल्हा कन्येवि तुन्नैरु तुन्दाना पत्यैव जाया ॥३॥

॥ २३ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—आपः ॥

छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ त्रिपदा गायत्री; ३ परोष्णिक् ॥

सस्रुषीस्तदपसो दिवा नक्तं च सस्रुषीः । वरेण्यक्रतुरहमपो देवीरुप ह्वये ॥१॥
 ओता आपः कर्मण्या मुञ्चन्तिवतः प्रणीतये । सद्यः कृण्वन्त्वेतवे ॥२॥
 देवस्य सवितुः सवे कर्म कृण्वन्तु मानुषाः । शं नो भवन्त्वप ओषधीः शिवाः ॥३॥

॥ २४ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

हिमवतः प्र स्रवन्ति सिन्धौ समह संगमः ।
 आपो ह मह्यं तद्देवीर्ददन्द्दयोतभेषजम् ॥१॥

यन्मे अक्षयोरादिद्योत पाप्मर्योः प्रपदोश्च यत् ।
 आपस्तत्सर्वं निष्करन्भिषजां सुभिषक्तमाः ॥२॥
 सिन्धुपत्नीः सिन्धुराज्ञीः सर्वा या नद्यः स्थन ।
 दत्त नस्तस्य भेषजं तेना वो भुनजामहे ॥३॥

॥ २१ ॥ ऋषिः—शुनःशेषः ॥ देवता—मन्याविनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

पञ्च च याः पञ्चाशच्च संयन्ति मन्या अभि ।
 इतस्ताः सर्वा नश्यन्तु वाका अपचितामिव ॥१॥
 सप्त च याः सप्ततिश्च संयन्ति ग्रैव्या अभि ।
 इतस्ताः सर्वा नश्यन्तु वाका अपचितामिव ॥२॥
 नव च या नवतिश्च संयन्ति स्कन्ध्या अभि ।
 इतस्ताः सर्वा नश्यन्तु वाका अपचितामिव ॥३॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—पाप्मा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अव मा पाप्मन्सृज वशी सन्मृडयासि नः ।
 आ मा भद्रस्य लोके पाप्मन्धेह्यविदुतम् ॥१॥
 यो नः पाप्मन्न जहासि तमु त्वा जहिमो वयम् ।
 पथामनु व्यावर्तनेन्यं पाप्मानु पद्यताम् ॥२॥
 अन्यत्रास्मन्न्युच्यतु सहस्राक्षो अमर्त्यः ।
 यं द्वेषाम तमृच्छतु यमु द्विप्मस्तमिज्जहि ॥३॥

॥ २७ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—यमः; निर्कृतिः ॥ छन्दः—१, ३ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

देवाः कपोत इषितो यदिच्छन्दुतो निर्कृत्या इदमाजुगाम ।
 तम्मा अर्चाम कृणवाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥१॥
 शिवः कपोत इषितो नो अस्त्यनागा देवाः शकुनो गृहं नः ।
 अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु ॥२॥
 हेतिः पक्षिणी न दभात्यस्मानाप्त्री पदं कृणुते अग्निधाने ।
 शिवो गोभ्य उत पुरुषेभ्यो नो अस्तु मा नो देवा इह हिंसीत्कपोतः ॥३॥

॥ २८ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—यमः; निऋतिः ॥

छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ अनुष्टुप्; ३ जगती ॥

ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदमिषं मदन्तः परि गां नयामः ।
 संलोभयन्तो दुरिता पदानि हित्वा न ऊर्जं प्र पदात्पथिष्ठः ॥१॥
 परीमेऽग्निमर्षत परीमे गामनेषत ।
 देवेष्वक्त श्रवः क इमाँ आ दधर्षति ॥२॥
 यः प्रथमः प्रवतमाससाद बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानः ।
 योऽस्येशो द्विपदो यश्चतुष्पदस्तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥३॥

॥ २९ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—यमः; निऋतिः ॥ छन्दः—१, २ त्रिपदा विराट् गायत्री;
 ३ सप्तपदा विराडष्टिः ॥

अमून्हेतिः पतत्रिणी न्येति यदुल्लको वदति मोघमेतत् ।
 यद्वा कपोतः पदमग्नौ कृणोति ॥१॥
 यौ ते दूतौ निर्ऋत इदमेतोप्रहितौ प्रहितौ वा गृहं नः ।
 कपोतोलूकाभ्यामपदं तदस्तु ॥२॥
 अवैरहत्यायेदमा पपत्यात्सुवीरताया इदमा संसद्यात् ।
 पराङ्मुख परा वद पराचीमनु संवतम् ।
 यथा यमस्य त्वा गृहेरसं प्रतिचाकशानाभूकं प्रतिचाकशान् ॥३॥

॥ ३० ॥ ऋषिः—उपरिवध्रवः ॥ देवता—शमी ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप्; ३ चतुष्पदा
 षष्ठ्युक्त्यनुष्टुप् ॥

देवा इमं मधुना संयुतं यवं सरस्वत्यामधि, मणावचर्कषुः ।
 इन्द्र आसीत्सीरपतिः शतक्रतुः कीनाशा आसन्मरुतः सुदानवः ॥१॥
 यस्ते मदोवकेशो विकेशो येनाभिहस्यं पुरुषं कृणोषि ।
 आरात्वदन्या वनानि वृक्षि त्वं शमि शतवल्शा वि रोह ॥२॥
 बृहत्पलाशे सुभगे वर्षवृद्ध क्रतावरि ।
 मातेव पुत्रेभ्यो मृड केशेभ्यः शमि ॥३॥

॥ ३१ ॥ ऋषिः—उपरिवध्रवः ॥ देवता—गोः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आयं गौः पृश्निरकमीदसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः ॥१॥

अन्तश्चरति रोचना अस्य प्राणादपानतः । व्यख्यन्महिषः स्वः ॥२॥
त्रिंशद्धामा वि राजति वाक्पतङ्गो अशिश्नियत् । प्रति वस्तोरहर्द्युभिः ॥३॥

॥ ३२ ॥ ऋषिः—१, २ चातनः; ३ अथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः; २ रुद्रः; ३ मित्रावरुणी ॥

छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

॥४॥

अन्तर्दावे जुहुता स्वेष्टयातुधानक्षयणं धृतेन ।
आराद्रक्षांसि प्रति दह त्वमग्ने न नो गृहाणामुप तीतपासि ॥१॥
रुद्रो वो ग्रीवा अशरैत्पिशाचाः पृष्टीर्वोपि शृणातु यातुधानाः ।
वीरुद्रो विश्वतोवीर्या यमेन समजीगमत् ॥२॥
अभयं मित्रावरुणाविहास्तु नोर्चिषात्रिणो नुदतं प्रतीचः ।
मा ज्ञातारं मा प्रतिष्ठां विदन्त मिथो विघ्नाना उप यन्तु मृत्युम् ॥३॥

॥ ३३ ॥ ऋषिः—जाटिकायनः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ३ गायत्री; २ अनुष्टुप् ॥

यस्येदमा रजो युजस्तुजे जना वनं स्वः । इन्द्रस्य रन्त्यं बृहत् ॥१॥
नाधृष आ दधृषते धृषाणो धृषितः शवः ।
पुरा यथा व्यथिः श्रव इन्द्रस्य नाधृषे शवः ॥२॥
स नो ददातु तां रयिमुहं पिशङ्गसंदशम् । इन्द्रः पतिस्तुविष्टमो जनेष्वा ॥३॥

॥ ३४ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

प्राग्नये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः ॥१॥
यो रक्षांसि निजूर्वत्यग्निस्तिग्मेन शोचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ॥२॥
यः परस्याः परावतस्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः ॥३॥
यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ॥४॥
यो अस्य पारे रजसः शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्षदति द्विषः ॥५॥

॥ ३५ ॥ ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—वैश्वानरः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निर्नः सुष्टुतीरुप ॥१॥
वैश्वानरो न आगमदिमं यज्ञं सजूरुप । अग्निरुक्थेष्वाहसु ॥२॥
वैश्वानरोद्गिरसां स्तोममुक्थं च चाक्लृपत् । ऐषु द्युमं स्वर्यिमत् ॥३॥

॥ ३६ ॥ ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ॥१॥
स विश्वा प्रति चाकृप ऋतूरुत्सृजते वशी । यज्ञस्य वयं उत्तिरन् ॥२॥
अग्निः परेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राडेको वि राजति ॥३॥

॥ ३७ ॥ ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उप प्रागात्सहस्राक्षो युक्ता शपथो रथम् ।
शप्तारमन्विच्छन्मम वृक इवाविमतो गृहम् ॥१॥
परि णो वृद्धि शपथ हृदमग्निरिवा दहनम् ।
शप्तारमत्र नो जहि दिवो वृक्षमिवाशनिः ॥२॥
यो नः शपादशपतः शपतो यश्च नः शपात् ।
शुने पेष्टमिवावक्षामं तं प्रत्यस्यामि मृत्यवे ॥३॥

॥ ३८ ॥ ऋषिः—अथर्वा (वचंस्कामः) ॥ देवता—त्वष्टिः, बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

सिंहे व्याघ्र उत या पृदाकौ त्विषिरग्नौ ब्राह्मणे सूर्ये या ।
इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥१॥
या हस्तिनि द्वीपिनि या हिरण्ये त्विषिरप्सु गोषु या पुरुषेषु ।
इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥२॥
रथे अक्षेष्वावभस्य वाजे वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुष्मे ।
इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥३॥
राजन्ये दुन्दुभावायतायामश्वस्य वाजे पुरुषस्य मायौ ।
इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥४॥

॥ ३९ ॥ ऋषिः—अथर्वा (वचंस्कामः) ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥

छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप्; ३ अनुष्टुप् ॥

यशो हविर्वर्धतामिन्द्रजूतं सहस्रवीर्यं सुभृतं सहस्कृतम् ।
प्रसस्त्रीणमनु दीर्घाय चक्षसे हविष्मन्तं मा वर्धय ज्येष्ठतातये ॥१॥
अच्छा न इन्द्रं यशसं यशोभिर्यशस्विनं नमसाना विधेम ।
स नो रास्व राष्ट्रमिन्द्रजूतं तस्य ते रातौ यशसः स्याम ॥२॥

यशा इन्द्रो यशा अग्निर्यशाः सोमो अजायत ।
यशा विश्वस्य भूतस्याहमस्मि यशस्तमः ॥३॥

॥ ४० ॥ ऋषिः—१, २ अथर्वा (अभयकामः); ३ अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥
देवता—१, २ मन्त्रोक्ताः; ३ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २ जगती; ३ अनुष्टुप् ॥

अभयं द्यावापृथिवी इहास्तु नोभयं सोमः सविता नः कृणोतु ।
अभयं नोस्तूर्वन्तरिक्षं सप्तऋषीणां च हविषाभयं नो अस्तु ॥१॥
अस्मै ग्रामाय प्रदिशश्चतस्र ऊर्जं सुभूतं स्वस्ति सविता नः कृणोतु ।
अश्विन्द्रो अभयं नः कृणोत्वन्यत्र राज्ञामभि यातु मन्युः ॥२॥
अनमित्रं नो अधरादनमित्रं न उत्तरात् ।
इन्द्रानमित्रं नः पश्चादनमित्रं पुरस्कृधि ॥३॥

॥ ४१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मनसादयो दैव्या ऋषयः ॥

छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्; २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

मनसे चेतसे धिय आकूतय उत चित्तये । मृत्यै श्रुताय चक्षसे विधेम हविषा वयम् ॥१॥
अपानाय व्यानाय प्राणाय भूरिधायसे । सरस्वत्या उरुव्यचे विधेम हविषा वयम् ॥२॥
मा नो हासिषुर्ऋषयो दैव्या ये तनूपा ये नस्तन्वस्तिनूजाः ।
अमर्त्या मर्त्या अभि नः सचध्वमायुर्धत्त प्रतरं जीवसे नः ॥३॥

॥ ४२ ॥ ऋषिः—भृगुजिह्वाः (परस्परं चित्तकीकरणकामः) ॥ देवता—मन्युः ॥

छन्दः—१, २ भुरिगनुष्टुप्; ३ अनुष्टुप् ॥

॥५॥

अव ज्यामिव धन्वनो मन्युं तनोमि ते हृदः ।
यथा संमनसौ भूत्वा सखायाविव सचावहै ॥१॥
सखायाविव सचावहा अव मन्युं तनोमि ते ।
अधस्ते अश्मनो मन्युमुपास्यामसि यो गुरुः ॥२॥
अभि तिष्ठामि ते मन्युं पाण्ड्या प्रपदेन च ।
यथावशो न वादिषो मम चित्तमुपायसि ॥३॥

॥ ४३ ॥ ऋषिः—भृगुजिह्वाः (परस्परं चित्तकीकरणकामः) ॥

देवता—मन्युशमनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अयं दुर्भो विमन्युकः स्वाय चारणाय च ।
मन्योर्विमन्युकस्यायं मन्युशमन उच्यते ॥१॥

अयं यो भूरिमूलः समुद्रमवतिष्ठति ।
 दुर्भः पृथिव्या उत्थितो मन्युशर्मन उच्यते ॥२॥
 वि ते हनव्यां शरणि वि ते मुख्यां नयामसि ।
 यथावशो न वादिषो मम चित्तमुपायसि ॥३॥

॥ ४४ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिपदा महावृहती ॥

अस्थाद्यौरस्थात्पृथिव्यस्थाद्विश्वमिदं जगत् ।
 अस्थुर्वृक्षा ऊर्ध्वस्वप्नास्तिष्ठाद्रोगो अयं तव ॥१॥
 शतं या भेषजानि ते सहस्रं संगतानि च ।
 श्रेष्ठमास्त्रावभेषजं वसिष्ठं रोगनाशनम् ॥२॥
 रुद्रस्य मूत्रमस्यमृतस्य नाभिः ।
 विषाणका नाम वा असि पितृणां मूलादुत्थिता वातीकृतनाशनी ॥३॥

॥ ४५ ॥ ऋषिः—प्रज्जिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—दुःष्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—१ पद्या पङ्क्तिः;
 २ भुरिक् त्रिष्टुप्; ३ अनुष्टुप् ॥

पुरोपेहि मनस्पाप किमशस्तानि शंससि ।
 परेहि न त्वा कामये वृक्षां वनानि सं चर गृहेषु गोषु मे मनः ॥१॥
 अवशसा निःशसा यत्पराशसोपारिम जाग्रतो यत्स्वपन्तः ।
 अग्निर्विश्वान्यप दुष्कृतान्यजुष्टान्यारे अस्मद्धातु ॥२॥
 यदिन्द्र ब्रह्मणस्पतेपि मृषा चरामसि ।
 प्रचेता न आङ्गिरसो दुरितात्पात्वंहसः ॥३॥

॥ ४६ ॥ ऋषिः—प्रज्जिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—दुःष्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—१ ककुम्भती,
 विष्टारपङ्क्तिः; २ शक्वरीगर्भा पञ्चपदा जगती; ३ अनुष्टुप् ।

यो न जीवोसि न मृतो देवानाममृतगर्भोसि स्वप्न ।
 वरुणानी ते माता यमः पिताररुर्नामासि ॥१॥
 विद्म ते स्वप्न जनित्रं देवजामीनां पुत्रोसि यमस्य करणः ।
 अन्तकोसि मृत्युरसि ।
 तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स नः स्वप्न दुष्वप्यात्पाहि ॥२॥

यथा कलां यथा शफं यथर्णं संनयन्ति ।
एवा दुष्वभ्यं सर्वं द्विषते सं नयामसि ॥३॥

॥ ४७ ॥ ऋषिः—अङ्गिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—१ अग्निः; २ विश्वे देवाः; ३ सुधन्वा ॥
छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अग्निः प्रातःसवने पात्वस्मान्वैश्वानरो विश्वकृद्विश्वशंभूः ।
स नः पावको द्रविणे दधात्वायुष्मन्तः सहभक्षाः स्याम ॥१॥
विश्वे देवा मरुत इन्द्रो अस्मानस्मिन्द्वितीये सवने न जह्युः ।
आयुष्मन्तः प्रियमेषां वदन्तो वयं देवानां सुमतौ स्याम ॥२॥
इदं तृतीयं सर्वनं कवीनामृतेन ये चमसमैरयन्त ।
ते सौधन्वनाः स्वर्गिनशानाः स्विष्टिं नो अभि वस्यो नयन्तु ॥३॥

॥ ४८ ॥ ऋषिः—अङ्गिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—मन्त्रोक्तः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

श्येनोसि गायत्रच्छन्दा अनु त्वा रभे ।
स्वस्ति मा सं वह्वास्य यज्ञस्योदचि स्वाहा ॥१॥
ऋभुरसि जगच्छन्दा अनु त्वा रभे ।
स्वस्ति मा सं वह्वास्य यज्ञस्योदचि स्वाहा ॥२॥
वृषासि त्रिष्टुच्छन्दा अनु त्वा रभे ।
स्वस्ति मा सं वह्वास्य यज्ञस्योदचि स्वाहा ॥३॥

॥ ४९ ॥ ऋषिः—गार्ग्यः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ जगती; ३ निचृज्जगती ॥

नहि ते अग्ने तन्वः कूरमानंश मर्त्यः ।
कपिर्बभस्ति तेजनं स्वं जरायु गौरिव ॥१॥
मेष इव वै सं च वि चोर्वच्यसे यदुत्तरद्रावुपरश्च खादतः ।
शीर्ष्णा शिरोप्ससाप्सो अर्दयन्नंशून्बभस्ति हरितेभिरासभिः ॥२॥
सुपर्णा वाचमकृतोप द्यव्याखरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।
नि यन्नियन्त्युपरस्य निष्कृतिं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्रितः ॥३॥

अनु. ६, सू. ५०-५३]

१२३

॥ ५० ॥ ऋषिः—अथर्वा (अभयकामः) ॥ देवता—अश्विनो ॥ छन्दः—१ विराड् जगती;
२, ३ पथ्या पङ्क्तिः ॥

हतं तर्दं समङ्कमाखुमश्विना छिन्तं शिरो अपि पृष्टीः शृणीतम् ।
यवान्नेददानपि नह्यतं मुखमथाभयं कृणुतं धान्यायि ॥१॥
तर्दं है पतङ्ग है जभ्य हा उपकस ।
ब्रह्मेवासंस्थितं हविरनदन्त इमान्यवानहिंसन्तो अपोदित ॥२॥
तर्दापते वधापते तृष्टजम्भा आ शृणोत मे ।
य आरण्या व्यद्विरा ये के च स्थ व्यद्विरास्तान्सर्वाञ्जम्भयामसि ॥३॥

॥ ५१ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ सोमः; २ आपः; ३ वरुणः ॥ छन्दः—१ गायत्री;
२ त्रिष्टुप्; ३ जगती ॥

वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ् सोमो अति द्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥१॥
आपो अस्मान्मातरः सूदयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ।
विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि ॥२॥
यत्किं चेदं वरुण दैव्ये जनेभिद्रोहं मनुष्याश्चरन्ति ।
अचित्त्या चेत्तव धर्मा युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः ॥३॥

॥ इति त्रयोदशः प्रपाठकः ॥

अथ चतुर्दशः प्रपाठकः ॥

॥ ५२ ॥ ऋषिः—भागलिः ॥ देवता—१ सूर्यः; २ गावः; ३ भेषजम् ॥ छन्दः—मनुष्टुप् ॥

॥६॥ उत्सूर्यो दिव एति पुरो रक्षांसि निजूर्वेन् । आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वदृष्टो अदृष्टहा ॥१॥
नि गावो गोष्ठे असदुन्नि मृगासो अविक्षत । न्यूर्मयो नदीनां न्यदृष्टो अलिप्सत ॥२॥
आयुर्ददं विपश्चितं श्रुतां कण्वस्य वीरुधम् ।
आभारिषं विश्वभेषजीमस्यादृष्टान्नि शमयत् ॥३॥

॥ ५३ ॥ ऋषिः—बृहज्जुक् ॥ देवता—पृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

द्यौश्च म इदं पृथिवी च प्रचेतसौ शुक्रो बृहन्दक्षिणया पिपर्तु ।
अनु स्वधा चिकितां सोमो अग्निर्वायुनैः पातु सविता भर्गश्च ॥१॥

पुनः प्राणः पुनरात्मा न ऐतु पुनश्चक्षुः पुनरसुर्न ऐतु ।
 वैश्वानरो नो अदब्धस्तनूपा अन्तस्तिष्ठाति दुरितानि विश्वा ॥२॥
 सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सं शिवेन ।
 त्वष्टा नो अत्र वरीयः कृणोत्वनु नो मार्ष्टु तन्वोऽ यद्विरिष्टम् ॥३॥

॥ ५४ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मनीषोमी ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इदं तद्युज उत्तरमिन्द्रं शुम्भाम्यष्टये ।
 अस्य क्षत्रं श्रियं महीं वृष्टिरिव वर्धया तृणम् ॥१॥
 अस्मै क्षत्रमग्नीषोमावस्मै धारयतं रयिम् ।
 इमं राष्ट्रस्याभीवर्गे कृणुतं युज उत्तरम् ॥२॥
 सर्वन्धुश्चासर्वन्धुश्च यो अस्मां अभिदासति ।
 सर्वं तं रन्धयासि मे यजमानाय सुन्वते ॥३॥

॥ ५५ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ विश्वे देवाः; २, ३ रुद्रः ॥

छन्दः—१, ३ जगती; २ त्रिष्टुप् ? ॥

ये पन्थानो बहवो देवयाना अन्तरा द्यावापृथिवी संचरन्ति ।
 तेषामज्यानि यतमो वहति तस्मै मा देवाः परि धत्तेह सर्वे ॥१॥
 ग्रीष्मो हेमन्तः शिशिरो वसन्तः शरद्वर्षाः स्विते नो दधात ।
 आ नो गोषु भजता प्रजायां निवात इन्द्रः शरणे स्याम ॥२॥
 इदावत्सराय परिवत्सराय संवत्सराय कृणुता बृहन्नमः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ॥३॥

॥ ५६ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ विश्वे देवाः; २, ३ रुद्रः ॥ छन्दः—१ उष्णिगर्ग पद्या
 पङ्क्तिः; २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

मा नो देवा अहिर्वधीत्सतोकान्त्सहपूरुषान् ।
 संयतं न वि ष्वरद्व्यात्तं न सं यमन्नमो देवजनेभ्यः ॥१॥
 नमोस्त्वसिताय नमस्तिरश्चिराजये ।
 स्वजाय बभ्रवे नमो नमो देवजनेभ्यः ॥२॥
 सं ते हन्मि दूता दूतः समु ते हन्वा हनू ।
 सं ते जिह्वा जिह्वां सम्वास्नाह आस्यमि ॥३॥

अनु. ६, सू. ५७-६०]

१२५

॥ ५७ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१, २ रुद्रः; ३ [भेषजम्] ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;
३ पथ्या बृहती ॥

इदमिद्वा उ भेषजमिदं रुद्रस्य भेषजम् ।
येनेषुमेकतेजनां शतशल्यामपब्रवत् ॥१॥
जालाषेणाभि पिञ्चत जालाषेणोप सिञ्चत ।
जालाषमुग्रं भेषजं तेन नो मृड जीवसे ॥२॥
शं च नो मयश्च नो मा च नः किं चनाममत् ।
क्षमा रपो विश्वं नो अस्तु भेषजं सर्वं नो अस्तु भेषजम् ॥३॥

॥ ५८ ॥ ऋषिः—अथर्वा (यशस्कामः) ॥ देवता—इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ जगती;
२ प्रस्तारपङ्क्तिः; ३ अनुष्टुप् ॥

यशसं मेन्द्रो मघवान्कृणोतु यशसं द्यावापृथिवी उभे इमे ।
यशसं मा देवः सविता कृणोतु प्रियो दातुर्दक्षिणाया इह स्याम् ॥१॥
यथेन्द्रो द्यावापृथिव्योर्यशस्वान्यथाप ओषधीषु यशस्वतीः ।
एवा विश्वेषु देवेषु वयं सर्वेषु यशसः स्याम ॥२॥
यशा इन्द्रो यशा अग्निर्यशाः सोमो अजायत ।
यशा विश्वस्य भूतस्याहमस्मि यशस्तमः ॥३॥

॥ ५९ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अरुन्धत्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अनडुद्रयस्त्वं प्रथमं धेनुभ्यस्त्वमरुन्धति ।
अधेनवे वयसे शर्म यच्छ चतुष्पदे ॥१॥
शर्म यच्छत्वोषधिः सह देवीररुन्धती ।
करत्पयस्वन्तं गोष्ठमयक्ष्माँ उत पूरुषान् ॥२॥
विश्वरूपां सुभगामच्छावदामि जीवलाम् ।
सा नो रुद्रस्यास्तां हेतिं दूरं नयतु गोभ्यः ॥३॥

॥ ६० ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अयमा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अयमा याल्ययमा पुरस्ताद्विषितस्तुपः ।
अस्या इच्छन्नग्रुवै पतिमुत जायामजानये ॥१॥

अश्रमदियमर्यमन्नन्यासां समनं यती ।
 अङ्गो न्वर्यिमन्नस्या अन्पाः समनमायति ॥२॥
 धाता दाधार पृथिवीं धाता द्यामुत सूर्यम् ।
 धातास्या अग्रुवै पतिं दधातु प्रतिकाम्यमि ॥३॥

॥ ६१ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २, ३ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥ .

मह्यमापो मधुमदेरयन्तां मह्यं सूरौ अभरज्योतिषे कम ।
 मह्यं देवा उत विश्वे तपोजा मह्यं देवः सविता व्यचो धातु ॥१॥
 अहं विवेच पृथिवीमुत द्यामहमृतूरजनयं सप्त साकम् ।
 अहं सत्यमनृतं यद्वदाम्यहं दैवीं परि वाचं विशश्च ॥२॥
 अहं जजान पृथिवीमुत द्यामहमृतूरजनयं सप्त सिन्धून् ।
 अहं सत्यमनृतं यद्वदामि यो अग्नीषोमावजुषे सखाया ॥३॥

॥ ६२ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वैश्वानरादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

॥७॥

वैश्वानरो रश्मिभिर्नः पुनातु वातः प्राणेनेषिरो नभोभिः ।
 द्यावापृथिवी पर्यसा पर्यस्वती ऋतावरी यज्ञिये नः पुनीताम् ॥१॥
 वैश्वानरीं सूनृतामा रभध्वं यस्या भाशास्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
 तया गृणन्तः सधमादेषु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥२॥
 वैश्वानरीं वर्चस आ रभध्वं शुद्धा भवन्तः शुचयः पावकाः ।
 इहेडया सधमादं मदन्तो ज्योक्पश्येम सूर्यमुच्चरन्तम् ॥३॥

॥ ६३ ॥ ऋषिः—द्रुहणः (१-३ आयुर्वचोबलकामः) ॥ देवता—१ निर्वृतिः; २ यमः; ३ मृत्युः; ४ अग्निः ॥

छन्दः—१-३ जगती (? त्रिष्टुप्); ४ अनुष्टुप् ॥

यत्ते देवी निर्वृतिराबन्ध दाम ग्रीवास्वविमोक्षं यत् ।
 तत्ते वि ष्याम्यायुषे वर्चसे बलायादोमदमन्नमद्भि प्रसूतः ॥१॥
 नमोस्तु ते निर्वृते तिग्मतेजोयस्मान्वि चृता बन्धपाशान् ।
 यमो मह्यं पुनरित्वां ददाति तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥२॥
 अयस्मये द्रुपदे बेधिष इहाभिहितो मृत्युभिर्ये सहस्रम् ।
 यमेन त्वं पितृभिः संविदान उत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥३॥

अनु. ७, सू. ६३-६७]

१२७

संसमिद्युवसे वृषन्नग्ने विश्वान्यर्य आ ।
इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भर ॥४॥

॥ ६४ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—सामनस्यम् ॥ छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्; २ त्रिष्टुप् ॥

सं जानीध्वं सं पृच्यध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।
देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते ॥१॥
समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं व्रतं सह चित्तमेषाम् ।
समानेन वो हविषा जुहोमि समानं चेतो अभिसंविशध्वम् ॥२॥
समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।
समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति ॥३॥

॥ ६५ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—पराशरः; इन्द्रः ॥ छन्दः—१ पथ्या पङ्क्तिः; २, ३ अनुष्टुप् ॥

अव मन्युरवायताव बाहू मनोयुजा ।
पराशर त्वं तेषां पराञ्च शुष्ममर्दयाधा नो रयिमा कृधि ॥१॥
निर्हस्तेभ्यो नैर्हस्तं यं देवाः शरुमस्यथ । वृश्चामि शत्रूणां बाहननेन हविषाहम् ॥२॥
इन्द्रश्चकार प्रथमं नैर्हस्तमसुरेभ्यः । जयन्तु सत्वानो मम स्थिरेणेन्द्रेण मेदिना ॥३॥

॥ ६६ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २, ३ अनुष्टुप् ॥

निर्हस्तः शत्रुरभिदासन्नस्तु ये सेनाभिर्युधमायन्त्यस्मान् ।
समर्पयेन्द्र महता वधेन द्रात्वेषामघहारो विविद्धः ॥१॥
आतन्वाना आयच्छन्तोस्यन्तो ये च धावथ ।
निर्हस्ताः शत्रवः स्थनेन्द्रो वोद्य पराशरीत् ॥२॥
निर्हस्ताः सन्तु शत्रवोद्गैषां मृापयामसि ।
अथैषामिन्द्र वेदांसि शतशो वि भजामहै ॥३॥

॥ ६७ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

परि वर्त्मानि सर्वत इन्द्रः पूषा च सस्रतुः ।
मुह्यन्त्वद्यामूः सेना अमित्राणां परस्तराम् ॥१॥
मूढा अमित्राश्चरताशीर्षाण इवाहयः । तेषां वो अग्निमूढानामिन्द्रो हन्तु वरवरम् ॥२॥

ऐषु नह्य वृषाजिनं हरिणस्या भियं कृधि । पराङ्मित्र एषत्वर्वाची गौरुपेषतु ॥३॥

॥ ६८ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—सवित्रादयो मन्त्रोक्तः ॥ छन्दः—१ पुरोविराडिति शस्वरीगर्भा
चतुष्पदा जगती, २ अनुष्टुप्, ३ प्रतिजगतीगर्भा त्रिष्टुप् ॥

आयमगन्त्सविता क्षुरेणोष्णेन वाय उदुकेनेहि ।
आदित्या रुद्रा वसव उन्दन्तु सचेतसः सोमस्य राज्ञो वपत प्रचेतसः ॥१॥
अदितिः श्मश्रु वपत्वाप उन्दन्तु वर्चसा ।
चिकित्सतु प्रजापतिर्दीर्घायुत्वाय चक्षसे ॥२॥
येनावपत्सविता क्षुरेण सोमस्य राज्ञो वरुणस्य विद्वान् ।
तेन ब्रह्माणो वपतेदमस्य गोमानश्ववानयमस्तु प्रजावान् ॥३॥

॥ ६९ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा (वर्चस्कामो यजस्कामश्च) ॥ देवता—बृहस्पतिः, अश्विनौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

गिरावरगराटिषु हिरण्ये गोषु यद्यशः । सुरायां सिच्यमानायां कीलाले मधु तन्मयि ॥१॥
अश्विना सारधेण मा मधुनाङ्गं शुभस्पती । यथा भर्गस्वतीं वाचमावदानि जनां अनु ॥२॥
मयि वर्चो अथो यशोथो यज्ञस्य यत्पयः । तन्मयि प्रजापतिर्दिवि द्यामिव दंहतु ॥३॥

॥ ७० ॥ ऋषिः—काङ्कायनः ॥ देवता—अघ्न्या ॥ छन्दः—जगती ॥

यथा मांसं यथा सुरा यथाक्षा अधिदेवने ।
यथा पुंसो वृषण्यत स्त्रियां निहन्यते मनः ।
एवा तै अघ्ने मनोधि वत्से नि हन्यताम् ॥१॥
यथा हस्ती हस्तिन्याः पदेन पदमुद्युजे ।
यथा पुंसो वृषण्यत स्त्रियां निहन्यते मनः ।
एवा तै अघ्ने मनोधि वत्से नि हन्यताम् ॥२॥
यथा प्रधिर्यथोपधिर्यथा नभ्यं प्रधावधि ।
यथा पुंसो वृषण्यत स्त्रियां निहन्यते मनः ।
एवा तै अघ्ने मनोधि वत्से नि हन्यताम् ॥३॥

॥ ७१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१, २ जगती, ३ त्रिष्टुप् ॥

यदन्नमग्निं बहुधा विरूपं हिरण्यमश्वमुत गामजामविम् ।
यदेव किं च प्रतिजग्रहाहमग्निष्टब्धोता सुहृतं कृणोतु ॥१॥

यन्मा हुतमहुतमाजुगाम दत्तं पितृभिरनुमतं मनुष्यैः ।
 यस्मान्मे मन उदिव रारजीत्यग्निष्टोता सुहुतं कृणोतु ॥२॥
 यदन्नमद्वयनृतेन देवा दास्यन्नदास्यन्नत संगृणामि ।
 वैश्वानरस्य महतो महिम्ना शिवं मह्यं मधुमदस्त्वन्नम् ॥३॥

॥ ७२ ॥ ऋषिः—अथर्वज्जिराः ॥ देवता—शेषोऽर्कः ॥

छन्दः—१ जगती; २ अनुष्टुप्; ३ भुरिगनुष्टुप् ॥

यथासितः प्रथयते वशां अनु वपूंषि कृण्वन्नसुरस्य मायया ।
 एवा ते शेषः सहसायमर्कोऽङ्गेनाङ्गं संसमकं कृणोतु ॥१॥
 यथा पसस्तायादुरं वातेन स्थूलभं कृतम् ।
 यावत्परस्वतः पसस्तावत्ते वर्धतां पसः ॥२॥
 यावदङ्गीनं पारस्वतं हास्तितनं गार्दभं च यत् ।
 यावदश्वस्य वाजिनस्तावत्ते वर्धतां पसः ॥३॥

॥ ७३ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—वरुणादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१, ३ भुरिक् त्रिष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

एह यातु वरुणः सोमो अग्निर्वृहस्पतिर्वसुभिरेह यातु ।
 अस्य श्रियमुपसंयात सर्व उग्रस्य चेतुः संमनसः सजाताः ॥१॥
 यो वः शुष्मो हृदयेष्वन्तराकृतिर्या वो मनसि प्रविष्टा ।
 तान्त्सीवयामि हविषा घृतेन मयि सजाता रमतिर्वो अस्तु ॥२॥
 इहैव स्त माप याताध्यस्मत्पूषा परस्तादपथं वः कृणोतु ।
 वास्तोष्पतिरनु वो जोहवीतु मयि सजाता रमतिर्वो अस्तु ॥३॥

॥ ७४ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—ब्रह्मणस्पत्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

सं वः पृच्यन्तां तन्वः सं मनांसि समु व्रता ।
 सं वोयं ब्रह्मणस्पतिर्भगः सं वो अजीगमत् ॥१॥
 संज्ञपनं वो मनसोथो संज्ञपनं हृदः ।
 अथो भगस्य यच्छ्रान्तं तेन संज्ञपयामि वः ॥२॥
 यथादित्या वसुभिः संवभूवुर्मरुद्भिरग्रा अहणीयमानाः ।
 एवा त्रिणामन्नहणीयमान इमाञ्जनान्तसंमनसस्कृधीह ॥३॥

॥ ७५ ॥ ऋषिः—कवचः (सप्तनक्षयकामः) ॥ देवता—इन्द्रः ।

छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ षट्पदा जगती ॥

निरुमुं नुद ओकसः सपत्नो यः पृतन्यति । नैर्वाध्येनि हविषेन्द्र एनं पराशरीत् ॥१॥
परमां तं परावतमिन्द्रो नुदतु वृत्रहा । यतो न पुनरायति शश्वतीभ्यः समाभ्यः ॥२॥
एतु तिस्रः परावत एतु पञ्च जनाँ अति ।
एतु तिस्रोति रोचना यतो न पुनरायति शश्वतीभ्यः समाभ्यो यावत्सूर्यो असद्विवि ॥३॥

॥ ७६ ॥ ऋषिः—कवचः ॥ देवता—सान्तपनाग्निः ॥

छन्दः—१, २, ४ अनुष्टुप्; ३ ककुम्भत्यनुष्टुप् ॥

य एनं परिषीदन्ति समादधति चक्षसे । संप्रेद्धो अग्निर्जिह्वाभिरुदेतु हृदयादधि ॥१॥
अग्नेः सांतपनस्याहमायुषे पदमा रभे । अद्वातिर्यस्य पश्यति धूममुद्यन्तमास्यतः ॥२॥
यो अस्य समिधं वेद क्षत्रियेण समाहिताम् । नाभिह्वारे पदं नि दधाति स मृत्यवे ॥३॥
नैनं घ्नन्ति पर्यायिणो न सन्नाँ अव गच्छति । अग्नेर्यः क्षत्रियो विद्वान्नाम गृह्णात्यायुषे ॥४॥

॥ ७७ ॥ ऋषिः—कवचः ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

अस्याद्यौरस्थात्पृथिव्यस्याद्विश्वमिदं जगत् ।
आस्थाने पर्वता अस्थु स्थास्यश्वाँ अतिष्ठिपम् ॥१॥
य उदानेष्ट परायणं य उदानण्यार्यनम् ।
आवर्तनं निवर्तनं यो गोपा अपि तं हुवे ॥२॥
जातवेदो नि वर्तय शतं ते सन्त्वावृतः ।
सहस्रं त उपावृतस्ताभिर्नः पुनरा कृधि ॥३॥

॥ ७८ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१, २ चन्द्रमाः; ३ त्वष्टा ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

(३) तृतायायाश्च त्वष्टा दवत । अनुष्टुप् छन्दः ॥

तेन भूतेन हविषायमा प्यायतां पुनः ।
जायां यामस्मा आवाक्षुस्तां रसेनाभि वर्धताम् ॥१॥
अभि वर्धतां पयसाभि राष्ट्रेण वर्धताम् ।
रय्या सहस्रवर्चसेमौ स्तामनुपक्षितौ ॥२॥
त्वष्टा जायामजनस्त्वष्टास्यै त्वां पतिम् ।
त्वष्टा सहस्रमायूषि दीर्घमायुः कृणोतु वाम् ॥३॥

अनु. ८. सू. ७९-८२]

१३१

॥ ७६ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—संस्फानम् ॥

छन्दः—१, २ गायत्री; ३ त्रिपदा प्राजापत्या गायत्री ॥

अयं नो नभसस्पतिः संस्फानो अभि रक्षतु । असमातिं गृहेषु नः ॥१॥
 त्वं नो नभसस्पत ऊर्जं गृहेषु धारय । आ पुष्टमेत्वा वसु ॥२॥
 देव संस्फान सहस्रापोषस्येशिषे ।
 तस्य नो रास्य तस्य नो धेहि तस्य ते भक्तिवांसः स्याम ॥३॥

॥ ८० ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥

छन्दः—१ भुरिगुष्टुप्; २ अनुष्टुप्; ३ प्रस्तावपङ्क्तिः ॥

अन्तरिक्षेण पतति विश्वा भूतावचाकशत् ।
 शुनो दिव्यस्य यन्महस्तेना ते हविषा विधेम ॥१॥
 ये त्रयः कालकाञ्चा दिवि देवा इव श्रिताः ।
 तान्त्सर्वानह्म ऊतयेस्मा अरिष्टतातये ॥२॥
 अप्सु ते जन्म दिवि ते सधस्यं समुद्रे अन्तर्महिमा ते पृथिव्याम् ।
 शुनो दिव्यस्य यन्महस्तेना ते हविषा विधेम ॥३॥

॥ ८१ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—वादित्यः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

यन्तासि यच्छसे हस्तावप रक्षांसि सेधसि ।
 प्रजां धनं च गृह्णानः परिहस्तो अभूदयम् ॥१॥
 परिहस्त वि धारय योनिं गर्भाय धातवे ।
 मर्यादे पुत्रमा धेहि तं त्वमा गमयागमे ॥२॥
 यं परिहस्तमविभरदितिः पुत्रकाम्या ।
 त्वष्टा तमस्या आ बध्नाद्यथा पुत्रं जनादिति ॥३॥

॥ ८२ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

आगच्छत आगतस्य नाम गृह्णाम्यायतः ।
 इन्द्रस्य वृत्रघ्नो वन्वे वासवस्य शतक्रतोः ॥१॥
 येन सूर्या सावित्रीमश्विनोहतुः पथा ।
 तेन मामब्रवीद्भगो जायामा वहतादिति ॥२॥

यस्तेङ्कुशो वसुदानो बृहन्निन्द्र हिरण्ययः ।
तेना जनीयते जायां मह्यं धेहि शचीपते ॥३॥

॥ ८३ ॥ ऋषिः—भगः ॥ देवता—सूर्यादयः ॥

छन्दः—१-३ अनुष्टुप्; ४ द्विपदा निचृदाच्यनुष्टुप् ॥

॥९॥

अपचितः प्र पतत सुपर्णो वसतेरिव ।
सूर्यः कृणोतु भेषजं चन्द्रमा वोषोच्छतु ॥१॥
एन्येका श्येन्येका कृष्णैका रोहिणी द्वे ।
सर्वासामग्रभं नामावीरधनीरपेतन ॥२॥
असूतिका रामायण्यप्रचित्प्र पतिष्यति ।
ग्लौरितः प्र पतिष्यति स गलुन्तो नशिष्यति ॥३॥

वीहि स्वामाहुतिं जुषाणो मनसा स्वाहा मनसा यदिदं जुहोमि ॥४॥

॥ ८४ ॥ ऋषिः—भगः ॥ देवता—निर्ऋतिः ॥ छन्दः—१ भुरिक् जगती; २ त्रिपदाऽऽर्ची बृहती;
३ जगती; ४ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

यस्यास्त आसनि घोरे जुहोम्येषां बृद्धानामवसर्जनाय कम् ।
भूमिरिति त्वाभिप्रमन्वते जना निर्रैतिरिति त्वाहं परि वेद सर्वतः ॥१॥
भूते हविष्मती भवैष ते भागो यो अस्मासु ।
मुञ्चेमानमूनेनसः स्वाहा ॥२॥
एवो प्वस्मन्निर्रैतेनेहा त्वमयस्मयान्वि चृता बन्धपाशान् ।
यमो मह्यं पुनरित्वां ददाति तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥३॥
अयस्मये द्रुपदे वैधिष इहाभिहितो मृत्युभिर्ये सहस्रम् ।
यमेन त्वं पितृभिः संविदान उत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥४॥

॥ ८५ ॥ ऋषिः—यथर्वा (यक्ष्मनाशनकामः) ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

वरणो वारयाता अयं देवो वनस्पतिः ।
यक्ष्मो यो अस्मिन्नाविष्टस्तमु देवा अवीवरन् ॥१॥
इन्द्रस्य वचसा वयं मित्रस्य वरुणस्य च ।
देवानां सर्वेषां वाचा यक्ष्मं ते वारयामहे ॥२॥

यथा वृत्र इमा आपस्तस्तम्भ विश्वधा यतीः ।
एवा ते अग्निना यक्ष्मं वैश्वानरेण वारये ॥३॥

॥ ८६ ॥ ऋषिः—अथर्वा (वृषकामः) ॥ देवता—एकवृषः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

वृषेन्द्रस्य वृषा दिवो वृषा पृथिव्या अयम् ।
वृषा विश्वस्य भूतस्य त्वमेकवृषो भव ॥१॥
समुद्र ईशे स्रवतामग्निः पृथिव्या वृशी ।
चन्द्रमा नक्षत्राणामीशे त्वमेकवृषो भव ॥२॥
सम्राडस्यसुराणां ककुन्मनुष्याणाम् ।
देवानामर्धभागसि त्वमेकवृषो भव ॥३॥

॥ ८७ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ध्रुवः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

आ त्वाहर्षमन्तरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलत् ।
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत् ॥१॥
इहैवैधि माप च्योष्ठाः पर्वत इवाविचाचलत् ।
इन्द्रेहैव ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय ॥२॥
इन्द्र एतमदीधरद्भुवं ध्रुवेण हविषा ।
तस्मै सोमो अधि ब्रवदयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥३॥

॥ ८८ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ध्रुवः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवं विश्वमिदं जगत् ।
ध्रुवासः पर्वता इमे ध्रुवो राजा विशामयम् ॥१॥
ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।
ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम् ॥२॥
ध्रुवोच्युतः प्र मृणीहि शत्रूञ्छत्रयतो धरान्पादयस्व ।
सर्वा दिशः समनसः सध्रीचीर्ध्रुवाय ते समितिः कल्पतामिह ॥३॥

॥ ८९ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

इदं यत्प्रेण्यः शिरो दत्तं सोमेन वृण्यम् ।
ततः परि प्रजतिन हार्दि ते शोचयामसि ॥१॥

शोचयामसि ते हार्दिं शोचयामसि ते मनः ।
 वातं धूम इव सध्यं^१ इ मा मेवान्वेतु ते मनः ॥२॥
 मह्यं त्वा मित्रावरुणौ मह्यं देवी सरस्वती ।
 मह्यं त्वा मध्यं भूम्या उभावन्तौ समस्यताम् ॥३॥

॥ ६० ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ भार्गी भुरिगुणिक ॥

यां ते रुद्र इषुमास्यदङ्गेभ्यो हृदयाय च ।
 इदं तामय त्वद्वयं विपूचीं वि वृहामसि ॥१॥
 यास्ते शतं धमनयोऽङ्गान्यनु विष्टिताः ।
 तासां ते सर्वासां वयं निर्विषाणि ह्वयामसि ॥२॥
 नमस्ते रुद्रास्यते नमः प्रतिहितायै ।
 नमो विसृज्यमानायै नमो निपतितायै ॥३॥

॥ ६१ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—१, २ यक्षमनाशनम्, ३ आपः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

(३) तृतायायाश्च आपा देवताः । अनुष्टुप् छन्दः ॥

इमं यवमष्टायोगैः पञ्चयोगैर्भिरचर्कषुः ।
 तेना ते तन्वो^३ रपोपाचीनमप व्यये ॥१॥
 न्यग्वातो वाति न्यक्तिपति सूर्यः ।
 नीचीनमध्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ॥२॥
 आप इद्वा उ भेषजीरापो अमीवचातनीः ।
 आपो विश्वस्य भेषजीस्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम् ॥३॥

(१.२) द्विनवतितमं मन्त्रम्

॥ ६२ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—वाजी ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३ विश्विष्टुप् ॥

वातरंहा भव वाजिन्युज्यमान इन्द्रस्य याहि प्रसवे मनोजवाः ।
 युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातु ॥१॥
 जवस्ते अर्वन्निहितो गुहा यः श्येने वात उत योचरत्परीतः ।
 तेन त्वं वाजिन्वलेवान्वलेनाजि जय समने पारयिष्णुः ॥२॥
 तनूष्टे वाजिन्तन्वं^१ नयन्ती वाममस्मभ्यं धावतु शर्म तुभ्यम् ।
 अहुतो महो धरुणाय देवो दिवीवि ज्योतिः स्वमा मिमीयात् ॥३॥

अनु. १०, सू. ९३-९६]

१३५

॥ ६३ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—यमादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-३ त्रिष्टुप् ॥

०॥ यमो मृत्युरघमारो निर्ऋथो बभ्रुः शर्वोस्ता नीलशिखण्डः ।
 देवजनाः सेनयोत्तस्थिवांसस्ते अस्माकं परि वृञ्जन्तु वीरान् ॥१॥
 मनसा होमैर्हरसा घृतेन शर्वायास्त्र उत राज्ञे भुवाय ।
 नमस्येभ्यो नम एभ्यः कृणोभ्यन्यत्रास्मदघविषा नयन्तु ॥२॥
 त्रायध्वं नो अघविषाभ्यो वधाद्विश्वे देवा मरुतो विश्ववेदसः ।
 अग्नीषोमा वरुणः पूतदक्षा वातापर्जन्ययोः सुमतौ स्याम ॥३॥

॥ ६४ ॥ ऋषिः—प्रथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्; २ विराट् जगती ॥

सं वो मनांसि सं व्रता समाकूतीर्नमामसि ।
 अमी ये विव्रता स्थन तान्वः सं नमयामसि ॥१॥
 अहं गृभ्णामि मनसा मनांसि मम चित्तमनु चित्तेभिरेत ।
 मम वशेषु हृदयानि वः कृणोमि मम यातमनुवर्त्मानि एत ॥२॥
 ओतै मे द्यावापृथिवी ओता देवी सरस्वती ।
 ओतौ म इन्द्रश्चाग्निश्चर्ध्यास्मेदं सरस्वति ॥३॥

॥ ६५ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—वनस्पतिः (कुष्ठः) ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

अश्वत्थो देवसदनस्तृतीयस्यामितो दिवि । तत्रामृतस्य चक्षेण देवाः कुष्ठमवन्वत ॥१॥
 हिरण्ययी नौरचरद्विरण्यबन्धना दिवि । तत्रामृतस्य पुष्पं देवाः कुष्ठमवन्वत ॥२॥
 गर्भो अस्योषधीनां गर्भो हिमवतामुत । गर्भो विश्वस्य भूतस्येमं मे अगदं कृधि ॥३॥

॥ ६६ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—१, २ वनस्पतिः; ३ सोमः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ विराट् गायत्री ॥

या ओषधयः सोमराज्ञीर्वह्नीः शतविचक्षणाः ।
 बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१॥
 मुञ्चन्तु मा शपथ्याऽदथो वरुण्यादित ।
 अथो यमस्य पट्टीशाद्विश्वस्माद्देवकिल्बिषात् ॥२॥

यच्चभ्रुपा मनसा यच्च वाचोपागिम जाग्रतो यत्स्वपन्तः ।

सोमस्तानि स्वधया नः पुनातु

॥३॥

॥ ६७ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१, ३ देवाः; २ मित्रावरुणा ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ जगती;
३ मुरिक् त्रिष्टुप् ॥

अभिभूर्यज्ञो अभिभूरग्निरभिभूः सोमो अभिभूरिन्द्रः ।
अभ्यहं विश्वाः पृतना यथासान्येवा विधेमाग्निहोत्रा इदं हविः ॥१॥
स्वधास्तु मित्रावरुणा विपश्चिता प्रजावत्क्षत्रं मधुनेह पिब्यतम् ।
वाधेथां दूरं निर्कृतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुक्तमस्मत् ॥२॥
इमं वीरमनु हर्षध्वमुग्रमिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम् ।
ग्रामजितं गोजितं वज्रवाहुं जयन्तमजम् प्रमृणन्तमोजसा ॥३॥

॥ ६८ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—इन्द्रः ॥
छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ बृहतीगर्भास्तार पङ्क्तिः ॥

इन्द्रो जयाति न परा जयाता अधिराजो राजसु राजयातै ।
चर्कृत्य ईड्यो वन्यश्चोपसद्यो नमस्यो भवेह ॥१॥
त्वमिन्द्राधिराजः श्रवस्युस्त्वं भूरभिभूतिर्जनानाम् ।
त्वं दैवीर्विश इमा वि राजायुष्मत्क्षत्रमजरं ते अस्तु ॥२॥
प्राच्या दिशस्त्वमिन्द्रासि राजोतोदीच्या दिशो वृत्रहञ्छत्रुहोसि ।
यत्र यन्ति स्रोत्यास्तजितं ते दक्षिणतो वृषभ एषि हव्यः ॥३॥

॥ ६९ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१, २ इन्द्रः; ३ इन्द्रः, सोमः सविता च ॥
छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ मुरिक् बृहती ॥

अभि त्वेन्द्र वरिमतः पुरा त्वांहूरणाद्भुवे ।
ह्वयाम्युग्रं चेत्तारं पुरुणामानमेकजम् ॥१॥
यो अद्य सेन्यो वधो जिघांसन्न उदीरते ।
इन्द्रस्य तत्र बाहू समन्तं परि ददन्नः ॥२॥
परि ददन्न इन्द्रस्य बाहू समन्तं त्रातुस्त्रायतां नः ।
देवसवितः सोम राजन्त्सुमनसं मा कृणु स्वस्तये ॥३॥

अनु. ११. सू. १००-१०३]

१३७

॥ १०० ॥ ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

देवा अदुः सूर्यो अदाद्यौरदात्पृथिव्युदात् ।
 तिस्रः सरस्वतीरदुः सचित्ता विषदूषणम् ॥१॥
 यद्वो देवा उपजीका आसिञ्चन्धन्वन्युदकम् ।
 तेन देवप्रसूतेनेदं दूषयता विषम् ॥२॥
 असुराणां दुहितासि सा देवानामसि स्वसा ।
 दिवस्पृथिव्याः संभूता सा चकथारसं विषम् ॥३॥

॥ १०१ ॥ ऋषिः—अथर्वजिह्वा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

आ वृषायस्व श्वसिहि वर्धस्व प्रथयस्व च ।
 यथाङ्गं वर्धतां शेपस्तेन योषितमिज्जहि ॥१॥
 येन कृशं वाजयन्ति येन हिन्वन्त्यातुरम् ।
 तेनास्य ब्रह्मणस्पते धनुरिवा तानया पसः ॥२॥
 आहं तनोमि ते पसो अधि ज्यामिव धन्नि ।
 क्रमस्वर्श इव रोहितमनवग्लायता सदा ॥३॥

॥ १०२ ॥ ऋषिः—जमदग्निः (अभिसंमनस्कामः) ॥ देवता—अश्विनो ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

यथायं वाहो अश्विना समैति सं च वर्तते ।
 एवा मामभि ते मनः समैतु सं च वर्तताम् ॥१॥
 आहं खिदामि ते मनो राजाश्वः पृष्ट्यामिव ।
 रेष्मच्छिन्नं यथा तृणं मयि ते वेष्टतां मनः ॥२॥
 आज्ञनस्य मदुघस्य कुष्ठस्य नलदस्य च ।
 तुरो भगस्य हस्ताभ्यामनुरोधनमुद्धरे ॥३॥

॥ इति चतुर्दशः प्रपाठकः ॥

अथ पञ्चदशः प्रपाठकः ॥

॥ १०३ ॥ ऋषिः—उच्छोचनः ॥ देवता—बृहस्पत्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप् ॥

॥ ११ ॥

संदानं वो बृहस्पतिः संदानं सविता करत् ।
 संदानं मित्रो अर्यमा संदानं भगो अश्विना ॥१॥

सं परमान्तसमवमानथो सं द्यामि मध्यमान् ।
 इन्द्रस्तान्पर्यहार्दाम्ना तानमे सं द्या त्वम् ॥२॥
 अमी ये युधमायन्ति केतून्कृत्वानीकशः ।
 इन्द्रस्तान्पर्यहार्दाम्ना तानमे सं द्या त्वम् ॥३॥

॥ १०४ ॥ ऋषिः—प्रशोचनः ॥ देवता—१, २ इन्द्राग्नी, सोमः, इन्द्रश्च ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आदानेन संदानेनामित्राना द्यामसि ।
 अपाना ये चैषां प्राणा असुनासून्तसमच्छिदन् ॥१॥
 इदमादानमकरं तपसेन्द्रेण संशितम् ।
 अमित्रा येत्र नः सन्ति तानश्च आ द्या त्वम् ॥२॥
 ऐनान्द्यतामिन्द्राग्नी सोमो राजा च मेदिनौ ।
 इन्द्रो मरुत्वानादानममित्रेभ्यः कृणोतु नः ॥३॥

॥ १०५ ॥ ऋषिः—उन्मोचनः ॥ देवता—कासा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथा मनो मनस्केतैः परापतत्याशुमत् ।
 एवा त्वं कासे प्र पत मनसोनु प्रवाय्यमि ॥१॥
 यथा बाणः सुसंशितः परापतत्याशुमत् ।
 एवा त्वं कासे प्र पत पृथिव्या अनु संवतम् ॥२॥
 यथा सूर्यस्य रश्मयः परापतन्त्याशुमत् ।
 एवा त्वं कासे प्र पत समुद्रस्यानु विक्षरम् ॥३॥

॥ १०६ ॥ ऋषिः—प्रमोचनः ॥ देवता—दूर्वा, शाला ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आयने ते परायणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः ।
 उत्सो वा तत्र जायतां हृदो वा पुण्डरीकवान् ॥१॥
 अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।
 मध्ये हृदस्य नो गृहाः पराचीना मुखा कृधि ॥२॥
 हिमस्य त्वा जरयुणा शाले परि व्ययामसि ।
 शीतहृदा हि नो भुवोभिष्कृणोतु भेषजम् ॥३॥

॥ १०७ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—विश्वजित् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

विश्वजित्त्रायमाणायै मा परि देहि ।
 त्रायमाणे द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद्यच्च नः स्वम् ॥१॥
 त्रायमाणे विश्वजिते मा परि देहि ।
 विश्वजिद्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद्यच्च नः स्वम् ॥२॥
 विश्वजित्कल्याण्यै मा परि देहि ।
 कल्याणि द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद्यच्च नः स्वम् ॥३॥
 कल्याणि सर्वविदे मा परि देहि ।
 सर्वविद्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद्यच्च नः स्वम् ॥४॥

॥ १०८ ॥ ऋषिः—शोतकः ॥ देवता—१-३, ५ मेधा; ४ अग्निः ॥ छन्दः—१, ४, ५ अनुष्टुप्;
 २ उरोबृहती; ३ पय्या बृहती ॥

त्वं नो मेधे प्रथमा गोभिरश्वेभिरा गहि ।
 त्वं सूर्यस्य रश्मिभिस्त्वं नो असि यज्ञिया ॥१॥
 मेधामहं प्रथमां ब्रह्मण्वतीं ब्रह्मजूतामृषिष्टुताम् ।
 प्रपीतां ब्रह्मचारिभिर्देवानामवसे हुवे ॥२॥
 यां मेधामृभवो विदुर्या मेधामसुरा विदुः ।
 ऋषयो भद्रां मेधां यां विदुस्तां मय्या वैशयामसि ॥३॥
 यामृषयो भूतकृतो मेधां मेधाविनो विदुः ।
 तया मामद्य मेधयाग्ने मेधाविनं कृणु ॥४॥
 मेधां सायं मेधां प्रातर्मेधां मध्यन्दिनं परि ।
 मेधां सूर्यस्य रश्मिभिर्वचसा वैशयामहे ॥५॥

॥ १०९ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—पिप्पली ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

पिप्पली क्षिप्तभेषज्युः तातिविद्धभेषजी ।
 तां देवाः समकल्पयन्नियं जीवित्वा अलम् ॥१॥
 पिप्पलयः समवदन्तायतीर्जननादधि ।
 यं जीवमश्ववामहै न स रिप्याति पूरुषः ॥२॥

असुरास्त्वा न्यखिनन्देवास्त्वोदवपुनपुनः ।
वातीकृतस्य भेषजीमथो क्षिप्तस्य भेषजीम् ॥३॥

॥ ११० ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ पङ्क्तिः; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

प्रलो हि कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि ।
स्वां चाग्ने तन्वं पिप्रायस्वास्मभ्यं च सौभगमा यजस्य ॥१॥
ज्येष्ठ्यां जातो विचृतोर्यमस्य मूलवर्हणात्परि पाह्येनम् ।
अत्येनं नेषदुरितानि विश्वा दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ॥२॥
व्याघ्रेह्वयजनिष्ट वीरो नक्षत्रजा जायमानः सुवीरः ।
स मा वधीत्पितरं वर्धमानो मा मातरं प्र मिनीज्जनित्रीम् ॥३॥

॥ १११ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप् त्रिष्टुप्; २-४ अनुष्टुप् ॥

इमं मे अग्ने पुरुषं मुमुग्ध्ययं यो ब्रह्मः सुयतो लालपीति ।
अतोधि ते कृणवद्वाग्धेयं यदानुन्मदितोसति ॥१॥
अग्निष्टे नि शमयतु यदि ते मन उद्युतम् ।
कृणोमि विद्वान्भेषजं यथानुन्मदितोससि ॥२॥
देवैनसादुन्मदितमुन्मत्तं रक्षसस्परि ।
कृणोमि विद्वान्भेषजं यदानुन्मदितोसति ॥३॥
पुनस्त्वा दुरप्सरसः पुनरिन्द्रः पुनर्भगः ।
पुनस्त्वा दुर्विश्वे देवा यथानुन्मदितोससि ॥४॥

॥ ११२ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

मा ज्येष्ठं वधीदयमग्न एषां मूलवर्हणात्परि पाह्येनम् ।
स ग्राह्याः पाशान्वि चृत प्रजानन्तुभ्यं देवा अनु जानन्तु विश्वे ॥१॥
उन्मुञ्च पाशांस्त्वमग्न एषां त्रयस्त्रिभिरुत्सिता येभिरासन् ।
स ग्राह्याः पाशान्वि चृत प्रजानन्पितापुत्रौ मातरं मुञ्च सर्वान् ॥२॥
येभिः पाशैः परिवित्तो विवद्बोद्धेऽङ्ग आपित उत्सितश्च ।
वि ते मुच्यन्तां विमुचो हि सन्ति भूणन्नि पूषन्दुरितानि मृक्ष्व ॥३॥

॥ ११३ ॥ ऋषिः—प्रयर्वा ॥ देवता—पूषा ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ पङ्क्तिः ॥

त्रिते देवा अमृजतैतदेनस्त्रित एनन्मनुष्येऽपि ममृजे ।
ततो यदि त्वा ग्राहिरानशे तां ते देवा ब्रह्मणा नाशयन्तु ॥१॥
मरीचीर्धूमान्प्र विशानु पाप्मन्नुदारान्गच्छोत वा नीहारान् ।
नदीनां फेनां अनु तान्वि नश्य भ्रूणघ्नि पूषन्दुरितानि मृक्ष्व ॥२॥
द्वादशधा निहितं त्रितस्यापमृष्टं मनुष्यैर्नसानि ।
ततो यदि त्वा ग्राहिरानशे तां ते देवा ब्रह्मणा नाशयन्तु ॥३॥

॥ ११४ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप्; ॥

॥ १२ ॥

यद्देवा देवहेडनं देवासश्चकृमा वयम् ।
आदित्यास्तस्मान्नो यूयमृतस्यर्तेन मुञ्चत ॥१॥
ऋतस्यर्तेनादित्या यजत्रा मुञ्चतेह नः ।
यज्ञं यद्यज्ञवाहसः शिक्षन्तो नोपशेकिम ॥२॥
मेदस्वता यजमानाः सुचाज्यानि जुह्वतः ।
अकामा विश्वे वो देवाः शिक्षन्तो नोप शेकिम ॥३॥

॥ ११५ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यद्विद्वांसो यद्विद्वांस एनांसि चकृमा वयम् ।
यूयं नस्तस्मान्मुञ्चत विश्वे देवाः सजोषसः ॥१॥
यदि जाग्रद्यदि स्वपन्नेन एनस्योक्तरम् ।
भूतं मा तस्माद्भव्यं च द्रुपदादिव मुञ्चताम् ॥२॥
द्रुपदादिव मुमुचानः स्विन्नः स्नात्वा मलादिव ।
पूतं पवित्रेणैवाज्यं विश्वे शुम्भन्तु मैनेसः ॥३॥

॥ ११६ ॥ ऋषिः—आटिकापनः ॥ देवता—विवस्वात् ॥ छन्दः—१, ३ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

यद्यामं चक्रुर्निखनन्तो अग्रे कार्षीवणा अन्नविदो न विद्यया ।
वैवस्वते राजन्ति तज्जुहोम्यथ यज्ञियं मधुमदस्तु नोन्नम् ॥१॥
वैवस्वतः कृणवद्भागधेयं मधुभागो मधुना सं सृजाति ।
मातुर्यदेन इषितं न आगन्यद्वा पितापराद्धो जिहीडे ॥२॥

यदीदं मातुर्यदि वा पितुर्नः परि भ्रातुः पुत्राच्चेतस एन आगन् ।
यावन्तो अस्मान्पितरः सचन्ते तेषां सर्वेषां शिवो अस्तु मन्युः ॥३॥

॥ ११७ ॥ ऋषिः—कौशिकः (अनुणकामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अपमित्यमप्रतीत्तं यदस्मि यमस्य येन बलिना चरामि ।
इदं तदग्ने अनुणो भवामि त्वं पाशान्विचृतं वेत्थ सर्वान् ॥१॥
इहैव सन्तः प्रति दद्य एनज्जीवा जीवेभ्यो नि हराम एनत् ।
अपमित्य धान्यं यज्जघसाहमिदं तदग्ने अनुणो भवामि ॥२॥
अनुणा अस्मिन्ननुणाः परस्मिन्नुतीये लोके अनुणाः स्याम ।
ये देवयानाः पितृयाणाश्च लोकाः सर्वान्पथो अनुणा आ क्षियेम ॥३॥

॥ ११८ ॥ ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यद्वस्ताभ्यां चकृम किल्बिषाण्यक्षाणां गतुमुपलिप्समानाः ।
उग्रंपश्ये उग्रजितौ तदद्याप्सरसावनु दत्तामृणं नः ॥१॥
उग्रंपश्ये राष्ट्रभृत्किल्बिषाणि यदक्षवृत्तमनु दत्तं न एतत् ।
ऋणान्नो नर्णमेत्समानो यमस्य लोके अधिरज्जुरायत् ॥२॥
यस्मा ऋणं यस्य जायामुपैमि यं याचमानो अभ्यैमि देवाः ।
ते वाचं वादिषुर्मोत्तरां महेवपत्नी अप्सरसावधीतम् ॥३॥

॥ ११९ ॥ ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—वैश्वानरोऽग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यददीव्यन्नृणमहं कृणोम्यदास्यन्नम उत संगृणामि ।
वैश्वानरो नो अधिपा वसिष्ठ उदिन्नयाति सुकृतस्य लोकम् ॥१॥
वैश्वानराय प्रति वेदयामि यद्यृणं संगरो देवतासु ।
स एतान्पाशान्विचृतं वेदु सर्वानथ पक्वेन सह सं भवेम ॥२॥
वैश्वानरः पविता मा पुनातु यत्संगरमभिधावाम्याशाम् ।
अनाजानन्मनसा याचमानो यत्तत्रैनो अप तत्सुवामि ॥३॥

॥ १२० ॥ ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—अन्तरिक्षादयो मन्योक्ताः ॥ छन्दः—१ जगती;
२ पङ्क्तिः; ३ त्रिष्टुप् ॥

यदुन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं पितरं वा जिहिंसिम ।
अयं तस्माद्ग्राहपत्यो नो अग्निरुदिन्नयाति सुकृतस्य लोकम् ॥१॥

अनु. १२. सू. १२०-१२२]

१४३

भूमिर्मातादितिर्नो जनित्रं भ्रातान्तरिक्षमभिज्ञस्त्या नः ।
 द्यौर्नः पिता पित्र्याच्छं भवाति जामिमृत्वा माव पत्सि लोकात् ॥२॥
 यत्रा सुहार्दः सुकृतो मदन्ति विहाय रोगं तन्वः स्वायाः ।
 अश्लोणा अङ्गैरहुताः स्वर्गे तत्र पश्येम पितरौ च पुत्रान् ॥३॥

॥ १२१ ॥ ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—प्रग्व्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३, ४ अतुष्टुप् ॥

विषाणा पाशान्वि प्याध्यस्मद्य उत्तमा अधमा वारुणा ये ।
 दुष्वङ्गं दुरितं नि प्वास्मदथ गच्छेम सुकृतस्य लोकम् ॥१॥
 यद्दार्ढ्यं बध्यसे यच्च रज्यां यद्भूम्यां बध्यसे यच्च वाचा ।
 अयं तस्माद्गार्हपत्यो नो अग्निरुदिन्नयाति सुकृतस्य लोकम् ॥२॥
 उदगातां भगवती विचृतौ नाम तारके ।
 प्रेहामृतस्य यच्छतां प्रेतु बद्धकमोचनम् ॥३॥
 वि जिहीष्व लोकं कृणु बन्धान्मुञ्चासि बद्धकम् ।
 योन्या इव प्रच्युतो गर्भः पथः सर्वा अनु क्षिय ॥४॥

॥ १२२ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—विश्वकर्मा ॥ छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्; ४, ५ जगती ॥

एतं भागं परि ददामि विद्वान्विश्वकर्मन्प्रथमजा ऋतस्य ।
 अस्माभिर्दत्तं जरसः परस्तादच्छिन्नं तन्तुमनु सं तरेम ॥१॥
 ततं तन्तुमन्वेके तरन्ति येषां दत्तं पित्र्यमार्यनेन ।
 अवन्ध्वेके ददतः प्रयच्छन्तो दातुं चेच्छिक्षान्तस्व स्वर्ग एव ॥२॥
 अन्वारभेथामनुसंभेथामेतं लोकं श्रद्धधानाः सचन्ते ।
 यद्वा पक्वं परिविष्टमग्नौ तस्य गुप्तये दंपती सं श्रयेथाम् ॥३॥
 यज्ञं यन्तं मनसा बृहन्तमन्वारोहामि तपसा सयौनिः ।
 उपहृता अग्ने जरसः परस्तात्तृतीये नाके सध्रमादं मदेम ॥४॥
 शुद्धाः पूता योषितो यज्ञिया इमा ब्रह्मणां हस्तेषु प्रपृथक्सादयामि ।
 यत्काम इदमभिषिञ्चामि वोहमिन्द्रो मरुत्वान्तस्व ददातु तन्मे ॥५॥

॥ १२३ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ द्विपदा साम्ब्यनुष्टुप्;
४ द्विपदा प्राजापत्या मुरिगनुष्टुप् (एकावसाना); [५ अनुष्टुप्] ॥

एतं सधस्थाः परि वो ददामि यं शेवधिमावहाज्ञातवेदाः ।
अन्वागन्ता यजमानः स्वस्ति तं स्म जानीत परमे व्योमिन् ॥१॥
जानीत स्मैनं परमे व्योमिन्देवाः सधस्था विद लोकमत्र ।
अन्वागन्ता यजमानः स्वस्तीष्टिपूतं स्म कृणुताविरस्मै ॥२॥
देवाः पितरः पितरो देवाः । यो अस्मि सो अस्मि ॥३॥
स पंचामि स ददामि स यजे स दत्तान्मा यूषम् ॥४॥
नाके राजन्प्रति तिष्ठ तत्रैतत्प्रति तिष्ठतु ।
विद्धि पूतस्य नो राजन्त्स देव सुमना भव ॥५॥

॥ १२४ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—दिव्या प्रायः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

दिवो नु मां बृहतो अन्तरिक्षादपां स्तोको अभ्यपिप्तद्रसेन ।
समिन्द्रियेण पर्यसाहमग्ने छन्दोभिर्यज्ञैः सुकृतां कृतेन ॥१॥
यदि वृक्षादभ्यपिप्तत्फलं तद्यद्यन्तरिक्षात्स उ वायुरेव ।
यत्रास्पृक्षत्तन्वोऽं यच्च वासस आपो नुदन्तु निर्रतिं पराचैः ॥२॥
अभ्यञ्जनं सुरभि सा समृद्धिर्हिरण्यं वर्चस्तदु पूत्रिममेव ।
सर्वा पवित्रा वितताध्यस्मत्तन्मा तारीन्निर्रतिर्मो अरतिः ॥३॥

॥ १२५ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ जगती ॥

॥ १२३ ॥

वनस्पते वीड्बुद्धो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
गोभिः संनद्धो असि वीड्यस्वास्थाता ते जयतु जेत्यानि ॥१॥
दिवस्पृथिव्याः पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
अपामोज्मानं परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज ॥२॥
इन्द्रस्यौजो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
स इमां नो हव्यदातिं जुषाणो देव रथं प्रति हव्या गृभाय ॥३॥

॥ १२६ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—दुन्दुभिः ॥

छन्दः—१, २ भुरिक् त्रिष्टुप्; ३ पुरोवृहतीगर्भा त्रिष्टुप् ॥

उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते वन्वतां विष्टितं जगत् ।
 स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद्वीयो अप सेध शत्रून् ॥१॥
 आ क्रन्दय बलमोजो न आ धा अभि ष्टन दुरिता बाधमानः ।
 अप सेध दुन्दुभे दुच्छुनामित इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व ॥२॥
 प्राम् जयाभीष्टमे जयन्तु केतुमदुन्दुभिर्वीवदीतु ।
 समश्वपर्णाः पतन्तु नो नरोस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ॥३॥

॥ १२७ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—वनस्पतिः; यक्षमनाशनम् ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;
 ३ षट्पदा जगती ॥

विद्रधस्य बलासस्य लोहितस्य वनस्पते ।
 विसर्पकस्योषधे मोच्छिषः पिशितं चन ॥१॥
 यौ ते बलास तिष्ठतः कक्षे मुष्कावपश्रितौ ।
 वेदाहं तस्य भेषजं चीपुद्रुरभिचक्षणम् ॥२॥
 यो अङ्गयो यः कर्ण्यो यो अक्षयोर्विसर्पकः ।
 वि वृहामो विसर्पकं विद्रधं हृदयामयम् ॥
 परा तमज्ञातं यक्षममधराञ्च सुवामसि ॥३॥

॥ १२८ ॥ ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—शकधूमः, सोमः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

शकधूमं नक्षत्राणि यद्राजानमकुर्वत ।
 भद्राहमस्मै प्रायच्छन्निदं राष्ट्रमसादिति ॥१॥
 भद्राहं नो मध्यन्दिने भद्राहं सायमस्तु नः ।
 भद्राहं नो अह्ना प्राता रात्री भद्राहमस्तु नः ॥२॥
 अहोरात्राभ्यां नक्षत्रेभ्यः सूर्याचन्द्रमसाभ्याम् ।
 भद्राहमस्मभ्यं राजञ्छकधूमं त्वं कृधि ॥३॥
 यो नो भद्राहमकरः सायं नक्तमथो दिवा ।
 तस्मै ते नक्षत्रराज शकधूमं सदा नमः ॥४॥

॥ १२६ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—भगः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

भगेन मा शांशपेन साकमिन्द्रेण मेदिना ।
 कृणोमि भगिनं माप द्रान्त्वरातयः ॥१॥
 येन वृक्षां अभ्यभवो भगेन वर्चसा सह ।
 तेन मा भगिनं कृण्वप द्रान्त्वरातयः ॥२॥
 यो अन्धो यः पुनःसरो भगो वृक्षेष्वहितः ।
 तेन मा भगिनं कृण्वप द्रान्त्वरातयः ॥३॥

॥ १३० ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्मरः ॥

छन्दः—१ विराट् पुरस्ताद् बृहती; २-४ अनुष्टुप् ॥

रथजितां राथजितेयीनामस्मरसामयं स्मरः ।
 देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु ॥१॥
 असौ मे स्मरतादिति प्रियो मे स्मरतादिति ।
 देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु ॥२॥
 यथा मम स्मरादसौ नामुष्याहं कदा चन ।
 देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु ॥३॥
 उन्मादयत मरुत उदन्तरिक्ष मादय ।
 अग्न उन्मादया त्वमसौ मामनु शोचतु ॥४॥

॥ १३१ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्मरः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नि शीर्षतो नि पत्तत आध्योऽनु नि तिरामि ते ।
 देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु ॥१॥
 अनुमतेन्विदं मन्यस्वाकूते समिदं नमः ।
 देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु ॥२॥
 यद्वावसि त्रियोजनं पञ्चयोजनमाश्विनम् ।
 ततस्त्वं पुनरायसि पुत्राणां नो असः पिता ॥३॥

॥ १३२ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्मरः ॥ छन्दः—१ त्रिपादनुष्टुप्; २, ४, ५ (महा)

बृहती; ३ मृगिनुष्टुप् ॥

यं देवाः स्मरमसिञ्चन्नप्स्वन्तः शोशुचानं सहाध्या । तं ते तपामि वरुणस्य धर्मणा ॥१॥

यं विश्वे देवाः स्मरमसिञ्चन्स्व॑न्तः शोशु॑चानं सहा॒ध्या ।
 तं ते॑ तपामि॒ वरुणस्य॒ धर्म॑णा ॥२॥
 यमिन्द्रा॑णी स्मरमसिञ्चदु॑प्स्व॑न्तः शोशु॑चानं सहा॒ध्या ।
 तं ते॑ तपामि॒ वरुणस्य॒ धर्म॑णा ॥३॥
 यमिन्द्रा॑ग्नी स्मरमसिञ्चताम॑प्स्व॑न्तः शोशु॑चानं सहा॒ध्या ।
 तं ते॑ तपामि॒ वरुणस्य॒ धर्म॑णा ॥४॥
 यं मि॒त्रावरु॑णौ स्मरमसिञ्चताम॑प्स्व॑न्तः शोशु॑चानं सहा॒ध्या ।
 तं ते॑ तपामि॒ वरुणस्य॒ धर्म॑णा ॥५॥

॥ १३३ ॥ ऋषिः—अगस्त्यः ॥ देवता—मेखला ॥ छन्दः—१ भुरिग् त्रिष्टुप्; २, ५ अनुष्टुप्;
 ३ त्रिष्टुप्; ४ जगती ॥

य इ॒मां दे॒वो मे॒खला॑माव॒बन्ध॑ यः सं॒न॒नाह॑ य उ॒ नो यु॒योज॑ ।
 यस्य॑ दे॒वस्य॑ प्र॒शिषा॑ च॒रामः॑ स पा॒रमि॑च्छा॒त्स उ॒ नो वि॒ मुञ्चा॑त् ॥१॥
 आहु॑तास्य॒भिहु॑त ऋषी॑णाम॒स्यायु॑धम् ।
 पूर्वा॑ व्र॒तस्य॑ प्राश्न॒ती वी॒रघ्नी॑ भ॒व मे॒खले ॥२॥
 मृत्यो॑र॒हं ब्र॒ह्मचा॑री यदस्मि॒ निर्या॑चन्भू॒तात्पुरु॑षं य॒माय॑ ।
 तम॒हं ब्र॒ह्मणा॑ तप॒सा श्रमे॑णानयै॒नं मे॒खल॑या सिनामि ॥३॥
 श्रद्धा॑या दुहि॒ता तप॑सोधि जा॒ता स्वस॑ ऋषी॑णां भू॒तकृ॑तां ब॒भूव॑ ।
 सा नो॑ मे॒खले म॒तिमा॑ धेहि मे॒धामथो॑ नो धेहि॒ तप॑ इन्द्रि॒यं च ॥४॥
 यां त्वा॒ पूर्वं॑ भू॒तकृ॑त ऋष॑यः परिबे॒धिरे॑ ।
 सा त्वं॑ परि॒ प्वजस्व॒ मां दी॑र्घायु॒त्वाय॑ मे॒खले ॥५॥

॥ १३४ ॥ ऋषिः—शुकः ॥ देवता—वज्रः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप्, त्रिष्टुप्; २ भुरिक्
 त्रिपदा गायत्री; ३ अनुष्टुप् ॥

अ॒यं वज्र॑स्तर्पयतामृतस्यावा॒स्य रा॒ष्ट्रमप॑ हन्तु जी॒वित॑म् ।
 शृ॒णातु॑ ग्री॒वाः प्र शृ॑णातु॒ष्णिहा॑ वृ॒त्रस्यै॒व शची॑पतिः ॥१॥
 अध॑रोध॒र उत्त॑रेभ्यो गूढः पृथि॒व्या मोत्सृ॑पत् ।
 वज्रे॑णाव॒हतः शया॑म् ॥२॥
 यो जि॒नाति॑ तमन्विच्छ॒ यो जि॒नाति॑ तमिज्जि॒हि ।
 जि॒नतो॑ वज्र॒ त्वं सी॒मन्त॑मन्वञ्च॒मनु॑ पातय ॥३॥

॥ १३५ ॥ ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—वज्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यदुश्नामि बलं कुर्व इत्थं वज्रमा ददे ।
 स्कन्धानमुष्यं शातरन्वृत्रस्येव शचीपतिः ॥१॥
 यत्पिबामि सं पिबामि समुद्र इव संपिबः ।
 प्राणानमुष्यं संपाय सं पिबामो अमुं वयम् ॥२॥
 यद्गिरामि सं गिरामि समुद्र इव संगिरः ।
 प्राणानमुष्यं संगीर्यं सं गिरामो अमुं वयम् ॥३॥

॥ १३६ ॥ ऋषिः—वीतहव्यः (केशवर्धनकामः) ॥ देवता—नितरती वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३ अनुष्टुप् ॥
 २ द्विपदा साम्नी वृहती (एकावसाना) ॥

देवी देव्यामधि जाता पृथिव्यामस्योषधे ।
 तां त्वा नितलि केशेभ्यो दंहणाय खनामसि ॥१॥
 दंहं प्रत्नाञ्जनयाजाताञ्जातानु वर्षीयसस्कृधि ॥२॥
 यस्ते केशोवपद्यते समूलो यश्च वृश्चते ।
 इदं तं विश्वभेषज्याभि पिञ्चामि वीरुधा ॥३॥

॥ १३७ ॥ ऋषिः—वीतहव्यः (केशवर्धनकामः) ॥ देवता—नितरती वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यां जमदग्निखनदुहित्रे केशवर्धनीम् ।
 तां वीतहव्य आभरदसितस्य गृहेभ्यः ॥१॥
 अभीशुना मेया आसन्व्यामेनानुमेयाः ।
 केशा नडा इव वर्धन्तां शीर्ष्णस्ते असिताः परि ॥२॥
 दंहं मूलमाग्रं यच्छ वि मध्यं यामयौषधे ।
 केशा नडा इव वर्धन्तां शीर्ष्णस्ते असिताः परि ॥३॥

॥ १३८ ॥ ऋषिः—अथर्वः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, २, ४, ५ अनुष्टुप्; ३ पथ्या प्रङ्क्तिः ॥

त्वं वीरुधां श्रेष्ठतमाभिश्चुतास्योषधे । इमं मे अद्य पूरुषं क्लीबमोपशिनं कृधि ॥१॥
 क्लीबं कृध्योपशिनमथो कुरीरिणं कृधि । अथास्येन्द्रो ग्रावभ्यामुभे भिनत्वाण्ड्यौ ॥२॥

क्लीव क्लीवं त्वाकरं वध्रे वध्रिं त्वाकरमरसारसं त्वाकरम् ।
 कुरीरमस्य शीर्षणि कुम्भं चाधिनिदध्मसि ॥३॥
 ये ते नाड्यौ देवकृते ययोस्तिष्ठति वृष्ण्यम् ।
 ते ते भिनद्धि शर्म्ययामुष्या अधि मुष्कयोः ॥४॥
 यथा नडं कशिपुने स्त्रियो भिन्दन्त्यश्मना ।
 एवा भिनद्धि ते शोपोमुष्या अधि मुष्कयोः ॥५॥

॥ १३६ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१ षट्पदा विराड् जगती; २-५ अनुष्टुप् ॥

न्यस्तिका रुरोहिथ सुभगं करणी मम । शतं तव प्रतानास्त्रयस्त्रिंशन्नितानाः ।
 तया सहस्रपर्ण्या हृदयं शोषयामि ते ॥१॥
 शुष्यतु मयि ते हृदयमथो शुष्यत्वास्यमि ।
 अथो नि शुष्य मां कामेनाथो शुष्कास्या चर ॥२॥
 संवनेनी समुष्पला बभ्रु कल्याणि सं नुद ।
 अमूं च मां च सं नुद समानं हृदयं कृधि ॥३॥
 यथोदकमपपुषोपशुष्यत्यास्यमि ।
 एवा नि शुष्य मां कामेनाथो शुष्कास्या चर ॥४॥
 यथा नकुलो विच्छिद्य संदधात्यहिं पुनः ।
 एवा कामस्य विच्छिन्नं सं धेहि वीर्यावति ॥५॥

॥ १४० ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः, दन्ताः ॥ छन्दः—१ उरोबृहती;

यौ व्याघ्राववरूढौ जिघत्सतः पितरं मातरं च ।
 तौ दन्तौ ब्रह्मणस्पते शिवौ कृणु जातवेदः ॥१॥
 ब्रीहिमत्तं यवमत्तमथो माषमथो तिलम् ।
 एष वां भागो निहितो रत्नधेयाय दन्तौ मा हिंसिष्टं पितरं मातरं च ॥२॥
 उपहृतौ सयुजौ स्योनौ दन्तौ सुमङ्गलौ ।
 अन्यत्र वां घोरं तन्वः परैतु दन्तौ मा हिंसिष्टं पितरं मातरं च ॥३॥

॥ १४१ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—मन्त्रिनी ॥ छन्दः—मनुष्य ॥

वायुरेनाः समाकरत्त्वष्टा पोषाय ध्रियताम् ।
 इन्द्र आभ्यो अधि ब्रवद्बुद्धो भूमे चिकित्सतु ॥१॥
 लोहितेन स्वधितिना मिथुनं कर्णयोः कृधि ।
 अकर्तामश्विना लक्ष्म तदस्तु प्रजया बहु ॥२॥
 यथा चक्रुर्देवासुरा यथा मनुष्या उत ।
 एवा सहस्रपोषाय कृणुतं लक्ष्माश्विना ॥३॥

॥ १४२ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—मनुष्य ॥

उच्छ्रयस्व बहुर्भवं स्वेन महसा यव ।
 मृणीहि विश्वा पात्राणि मा त्वा दिव्याशनिर्वधीत् ॥१॥
 आश्रूष्वन्तं यवं देवं यत्र त्वाच्छावदामसि ।
 तदुच्छ्रयस्व द्यौरिव समुद्र इवैध्यक्षितः ॥२॥
 अक्षितास्त उपसदोक्षिताः सन्तु राशयः ।
 पृणन्तो अक्षिताः सन्त्वत्तारः सन्त्वक्षिताः ॥३॥

॥ इति पष्ठं काण्डम् ॥

[पष्ठकाण्डे अनुवाकाः १३, सूक्तानि १४२, ऋचः ४५४]

—१५०—

अथ सप्तमं काण्डम् ॥

अथ षोडशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—आत्मा ॥

छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ विराड् जगती ॥

॥ २ ॥

धी॒ती वा॒ ये अन॑यन्वा॒चो अग्रं॑ मन॑सा वा॒ येव॑दन्न॒तानि॑ ।
तृ॒तीये॑न ब्रह्म॑णा वा॒वृधा॑नास्तु॒रीये॑णामन्व॒त नाम॑ धे॒नोः ॥१॥
स वे॑द पु॒त्रः पि॒तरं॑ स मा॒तरं॑ स सू॒नुर्भु॑वत्स भु॒वत्पु॑नर्मघः ।
स ग्रामो॑र्णो॒दन्तरि॑क्षं स्व॒ः स इ॒दं विश्व॑मभवत्स आभवत् ॥२॥

॥ २ ॥ ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अथ॑र्वाणं पि॒तरं॑ दे॒वव॑न्धुं मा॒तुर्ग॑र्भं पि॒तुर॑सुं यु॒वान॑म् ।
य इ॒मं य॒ज्ञं मन॑सा चि॒केत॑ प्र णो॑ वोच॒स्तमि॑हेह ब्र॒वः ॥१॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अ॒या वि॒ष्टा ज॒नय॑न्क॒र्वरा॑णि स हि घृ॒णिरु॒र्वरा॑य गा॒तुः ।
स प्र॒त्युदै॑द्ध॒रुणं॑ म॒ध्वो अग्रं॑ स्व॒या त॒न्वा त॒न्वमै॑रयत ॥१॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ए॒क॒या च द॒शभि॑श्चा सु॒हुते॑ द्वाभ्या॑मिष्ट॒ये वि॑श॒त्या च॑ ।
ति॒सृभि॑श्च॒ वह॑से त्रि॒शता॑ च वि॒युग्भि॑र्वाय इ॒ह ता वि॑ मुञ्च ॥१॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—१, २, ५ त्रिष्टुप्;
३ पङ्क्तिः; ४ अनुष्टुप् ॥

य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजन्त दे॒वास्तानि॑ ध॒र्माणि॑ प्रथ॒मान्या॑सन् ।
ते ह॒ नाकं॑ महि॒मानः॑ सचन्त॒ यत्र॑ पूर्वे सा॒ध्याः सन्ति॑ दे॒वाः ॥१॥
य॒ज्ञो ब॑भूव॒ स आ ब॑भूव॒ स प्र ज॑ज्ञे स उ॑ वावृ॒धे पु॑नः ।
स दे॒वाना॑मधि॒पति॑र्वभूव॒ सो अ॒स्मासु॑ द्रवि॒णमा॑ दधातु ॥२॥

यदेवा देवान्हविषायजन्तामर्त्यान्मनसामर्त्येन ।
 मदैम तत्र परमे व्योमिन्पश्येम तदुदितौ सूर्यस्य ॥३॥
 यत्पुरुषेण हविषा यज्ञं देवा अतन्वत ।
 अस्ति नु तस्मादोजीयो यद्विहव्येनेजिरे ॥४॥
 मुग्धा देवा उत शुनायजन्तोत गोरङ्गैः पुरुधायजन्त ।
 य इमं यज्ञं मनसा चिकेत प्र णो वोचस्तमिहेह ब्रवः ॥५॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवचंसकामः) ॥ देवता—अदितिः ॥

छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ भुरिक् त्रिष्टुप्; ३, ४ विराड् जगती ॥

अदितिर्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
 विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥१॥
 महीम् पु मातरं सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हवामहे ।
 तुविक्षत्रामजरन्तीमुरूचीं सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिम् ॥२॥
 सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिम् ।
 दैवीं नावं स्वरित्रामनागसो अस्त्रवन्तीमा रूहेमा स्वस्तये ॥३॥
 वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे ।
 यस्या उपस्थ उर्वरन्तरिक्षं सा नः शर्म त्रिवरूथं नि यच्छात् ॥४॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवचंसकामः) ॥ देवता—अदितिः ॥ छन्दः—मार्षी जगती ॥

दितैः पुत्राणामदितेरकारिषमव देवानां बृहतामनर्मणाम् ।
 तेषां हि धाम गभिषक्समुद्रियं नैनान्नमसा परो अस्ति कश्चन ॥१॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—उपरिवभ्रवः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

भद्रादधि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरणता ते अस्तु ।
 अथेममस्या वर आ पृथिव्या अरेशत्रुं कृणुहि सर्ववीरम् ॥१॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—उपरिवध्नवः ॥ देवता—पूषा ॥

छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ त्रिपदाऽऽर्षी गायत्री; ४ अनुष्टुप् ॥

प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे दिवः प्रपथे पृथिव्याः ।
 उभे अभि प्रियतमे सधस्थे आ च परा च चरति प्रजानन् ॥१॥
 पूषेमा आशा अनु वेद सर्वाः सो अस्माँ अभयतमेन नेषत् ।
 स्वस्तिदा आघृणिः सर्ववीरोप्रयुच्छन्पुर एतु प्रजानन् ॥२॥
 पूषन्तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि ॥३॥
 परि पूषा परस्ताद्धस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो नष्टमाजतु सं नष्टेन गमेमहि ॥४॥

॥ १० ॥ ऋषिः—शोनकः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्ते स्तनः शशयुर्यो मयोभूर्यः सुमयुः सुहवो यः सुदत्रः ।
 येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि सरस्वति तमिह धातवे कः ॥१॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—शोनकः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्ते पृथु स्तनयितुर्य ऋष्वो दैवः केतुर्विश्वमाभूषतीदम् ।
 मा नो वधीर्विद्युता देव सस्यं मोत वधी रश्मिभिः सूर्यस्य ॥१॥

॥ १२ ॥ ऋषिः—शोनकः ॥ देवता—१ सभा, समितिः, पितरश्च; २ सभा; ३ इन्द्रः; ४ मनः ॥

छन्दः—१ भुरिक् त्रिष्टुप्; २-४ अनुष्टुप् ॥

सभा च मा समितिश्चावतां प्रजापतेर्दुहितरौ संविदाने ।
 येना संगच्छा उप मा स शिक्षाच्चारु वदानि पितरः संगतेषु ॥१॥
 विद्म ते सभे नाम नरिष्टा नाम वा असि ।
 ये ते के च सभासदस्ते मे सन्तु सर्वाचसः ॥२॥
 एषामहं समासीनानां वर्चो विज्ञानमा ददे ।
 अस्याः सर्वस्याः संसदो मामिन्द्र भगिनं कृणु ॥३॥
 यद्वो मनः परागतं यद्वद्वमिह वेह वा ।
 तद्व आ वर्तयामसि मयि वो रमतां मनः ॥४॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा (द्विषो वर्चोर्हर्तुकामः) ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथा सूर्यो नक्षत्राणामुद्यंस्तेजांस्याददे ।
 एवा स्त्रीणां च पुंसां च द्विषतां वर्च आ ददे ॥१॥

अनु. २, सू. १४-१७]

१५४

यावन्तो मा सपत्नानामायन्तं प्रतिपश्यथ ।
उद्यन्त्सूर्य इव सुप्तानां द्विषतां वर्च आ ददे ॥२॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सविता ॥

छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्; ४ जगती ॥

॥२॥

अभि त्वं देवं सवितारमोष्योऽऽ कविक्रतुम् ।
अर्चामि सत्यसवं रत्नधामभि प्रियं मतिम् ॥१॥
ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अद्विद्युत्सवीमनि ।
हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपात्स्वः ॥२॥
सावीर्हि देव प्रथमाय पित्रे वर्ष्माणमस्मै वरिमाणमस्मै ।
अथास्मभ्यं सवितर्वार्याणि दिवोदिव आ सुवा भूरि पश्वः ॥३॥
दमूना देवः सविता वरेण्यो दधद्रत्नं दक्षं पितृभ्य आयूषि ।
पित्रात्सोमं ममददेनमिष्टे परिज्मा चित्क्रमते अस्य धर्मेणि ॥४॥

॥ १५ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

तां सवितः सत्यसवां सुचित्रामाहं वृणे सुमतिं विश्ववाराम् ।
यामस्य कण्वो अदुहुत्प्रपीनां सहस्रधारां महिषो भगाय ॥१॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

बृहस्पते सवितर्वर्धयैनं ज्योतयैनं महते सौभगाय ।
संशितं चित्संतरं सं शिशाधि विश्व एनमनु मदन्तु देवाः ॥१॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—घात्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिपदाऽऽर्षी गायत्री;
२ अनुष्टुप्; ३, ४ त्रिष्टुप् ॥

धाता दधातु नो रयिमीशानो जगतस्पतिः । स नः पूर्णेन यच्छतु ॥१॥

धाता दधातु दाशुषे प्राचीं जीवातुमक्षिताम् ।
वयं देवस्य धीमहि सुमतिं विश्वराधसः ॥२॥

धाता विश्वा वार्या दधातु प्रजाकामाय दाशुषे दुरोणे ।
तस्मै देवा अमृतं सं व्ययन्तु विश्वे देवा अदितिः सजोषाः ॥३॥

धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिपतिर्नो अग्निः ।
त्वष्टा विष्णुः प्रजया संरराणो यजमानाय द्रविणं दधातु ॥४॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पृथिवी, पर्जन्यः ॥

छन्दः—१ चतुष्पादश्रुतिगुणिक; २ त्रिष्टुप् ॥

प्र नभस्व पृथिवि भिन्द्हीदं दिव्यं नभः ।
उतो दिव्यस्य नो धातुरीशानो वि ष्या दृतिम् ॥१॥
न ग्रंस्तताप न हिमो जघान प्र नभतां पृथिवी जीरदानुः ।
आर्पश्चिदस्मै घृतमित्क्षरन्ति यत्र सोमः सदमित्तत्र भद्रम् ॥२॥

॥ १९ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्रजापतिः, धाता ॥ छन्दः—जगती ॥

प्रजापतिर्जनयति प्रजा इमा धाता दधातु सुमनस्यमानः ।
संजानानाः संमनसः सयोनयो मयि पुष्टं पुष्टपतिर्दधातु ॥१॥

(१- ॥ २० ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अनुमतिः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्; ४ मुक्ति त्रिष्टुप्;
५ जगती; ६ अतिशक्वरगर्भा जगती ॥

अन्वद्य नोनुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यताम् ।
अग्निश्च हव्यवाहनो भवतां दाशुषे मम ॥१॥
अन्विदनुमते त्वं मंससे शं च नस्कृधि ।
जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि ररास्व नः ॥२॥
अनु मन्यतामनुमन्यमानः प्रजावन्तं रयिमक्षीयमाणम् ।
तस्य वयं हेडसि माषि भूम सुमृडीके अस्य सुमतौ स्याम ॥३॥
यत्ते नाम सुहव सुप्रणीतेनुमते अनुमतं सुदानु ।
तेना नो यज्ञं पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम् ॥४॥
एमं यज्ञमनुमतिर्जगाम सुक्षेत्रतायै सुवीरतायै सुजातम् ।
भद्रा ह्यस्याः प्रमतिर्बभूव सेमं यज्ञमवतु देवगोपा ॥५॥
अनुमतिः सर्वमिदं बभूव यत्तिष्ठति चरति यदु च विश्वमेजति ।
तस्यास्ते देवि सुमतौ स्यामानुमते अनु हि मंससे नः ॥६॥

॥ २१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—शक्वरीविराड्गर्भा जगती ॥

समेत विश्वे वचसा पतिं दिव एको विभूरतिथिर्जनानाम् ।
स पूज्यो नूतनमाविवासत्तं वर्तनिरनु वावृत एकमित्पुरु ॥१॥

अनु. ३, सू. २२-२६]

१५६

॥ २२ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—लिङ्गोक्ताः, (ब्रह्मः) ॥ छन्दः—१ त्रिपदा विराट् गायत्री
(एकावसाना) २ त्रिपदाऽनुष्टुप् ॥

अयं सहस्रमा नो दृशे कवीनां मतिज्योतिर्विधर्मणि ॥१॥
ब्रध्नः समीचीरुषसः समैरयन् ।
अरेपसः सचेतसः स्वसरे मन्युमत्तमाश्रिते गोः ॥२॥

॥ २३ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

॥३॥

दौष्वयं दौर्जीवित्यं रक्षो अभ्वमिराय्युः ।
दुर्णाम्नीः सर्वा दुर्वाचस्ता अस्मन्नाशयामसि ॥१॥

॥ २४ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यन्न इन्द्रो अखनद्यदग्निर्विश्वे देवा मरुतो यत्स्वर्काः ।
तदुस्मभ्यं सविता सत्यधर्मा प्रजापतिरनुमतिर्नि यच्छात् ॥१॥

॥ २५ ॥ ऋषिः—मेघातिथिः ॥ देवता—विष्णुः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ययोरोजसा स्कभिता रजांसि यौ वीर्यैर्वीरतमा शविष्ठा ।
यौ पत्येते अप्रतीतौ सहोभिर्विष्णुमगन्वरुणं पूर्वहृतिः ॥१॥
यस्येदं प्रदिशि यद्विरोचते प्र चानति वि च चष्टे शचीभिः ।
पुरा देवस्य धर्मेणा सहोभिर्विष्णुमगन्वरुणं पूर्वहृतिः ॥२॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—मेघातिथिः ॥ देवता—विष्णुः ॥ छन्दः—१, ८ त्रिष्टुप्; २ त्रिपदा विराट् गायत्री,
३ षट्पदा विराट् गायत्री; ४-७ गायत्री ॥

विष्णोर्नु कं प्रा वोचं वीर्याणि यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।
यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥१॥
प्र तद्विष्णुं स्तवते वीर्याणि मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
परावत आ जगम्यात्परस्याः ॥२॥
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ।
उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि ।
घृतं घृतयोने पिव प्रप्र यज्ञपतिं तिर ॥३॥

इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदा । समूढमस्य पांसुरे ॥४॥
 त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । इतो धर्माणि धारयन् ॥५॥
 विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥६॥
 तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवी वि चक्षुराततम् ॥७॥
 दिवो विष्ण उत वा पृथिव्या महो विष्ण उरोरन्तरिक्षात् ।
 हस्तौ पृणस्व बहुभिर्वसव्यैराप्रयच्छ दक्षिणादोत सव्यात् ॥८॥

॥ २७ ॥ ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—इडा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इडैवास्माँ अनु वस्तां ब्रतेन यस्याः पदे पुनते देवयन्तः ।
 घृतपदी शक्नोती सोमपृष्ठोप यज्ञमस्थित वैश्वदेवी ॥१॥

॥ २८ ॥ ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—वेदः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

वेदः स्वस्तिर्द्विघ्नः स्वस्तिः परशुर्वेदिः परशुर्नः स्वस्ति ।
 हविष्कृतो यज्ञिया यज्ञकामास्ते देवासो यज्ञमिमं जुषन्ताम् ॥१॥

॥ २९ ॥ ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—अग्नाविष्णु ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अग्नाविष्णु महि तद्वाँ महित्वं पाथो घृतस्य गुह्यस्य नाम ।
 दमेदमे सप्त रत्ना दधानौ प्रति वाँ जिह्वा घृतमा चरण्यात् ॥१॥
 अग्नाविष्णु महि धाम प्रियं वाँ वीथो घृतस्य गुह्या जुषाणौ ।
 दमेदमे सुष्टुत्या वावृधानौ प्रति वाँ जिह्वा घृतमुच्चरण्यात् ॥२॥

॥ ३० ॥ ऋषिः—भृगवङ्गिराः ॥ देवता—द्यावापृथिवी, मित्रः, ब्रह्मणस्पतिः, सविता च ॥
 छन्दः—बृहती ॥

स्वाक्तं मे द्यावापृथिवी स्वाक्तं मित्रो अकरयम् ।
 स्वाक्तं मे ब्रह्मणस्पतिः स्वाक्तं सविता करत् ॥१॥

॥ ३१ ॥ ऋषिः—भृगवङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य यावच्छ्रेष्ठाभिर्मघवज्छर जिव ।
 यो नो द्वेष्टयधरः सस्पदीष्ट यमु द्विष्मस्तमु प्राणो जहातु ॥१॥

॥ ३२ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मायुः ॥ छन्दः—मनुष्टुप् ॥

उप प्रियं पनिप्रतं युवानमाहुतीवृधम् ।
 अगन्म बिभ्रतो नमो दीर्घमायुः कृणोतु मे ॥१॥

अनु. ३. सू. ३३-३४]

१५८

॥ ३३ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मरुतः, पूषा, बृहस्पतिः, अग्निश्च ॥

छन्दः—पथ्या पङ्क्तिः ॥

सं मा सिञ्चन्तु मरुतः सं पूषा सं बृहस्पतिः ।
सं मायमग्निः सिञ्चतु प्रजया च धनेन च दीर्घमायुः कृणोतु मे ॥१॥

॥ ३४ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—जगती ॥

अग्ने जातान्प्र णुदा मे सपत्नान्प्रत्यजाताञ्जातवेदो नुदस्व ।
अधस्पदं कृणुष्व ये पृतन्यवोनागसस्ते वयमदितये स्याम ॥१॥

॥ ३५ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ अनुष्टुप् ॥

(३) तृतीयायाश्च त्रिष्टुप् छन्दसी ॥

प्रान्यान्त्सपत्नान्त्सहसा सहस्व प्रत्यजाताञ्जातवेदो नुदस्व ।
इदं राष्ट्रं पिपृहि सौभगाय विश्व एनमनु मदन्तु देवाः ॥१॥
इमा यास्तै शतं हिराः सहस्रं धमनीरुत ।
तासां ते सर्वासामहमश्मना बिलमप्यधाम् ॥२॥
परं योनेरवरं ते कृणोमि मा त्वा प्रजाभि भून्मोत सूनुः ।
अस्वं त्वाप्रजसं कृणोम्यश्मानं ते अपिधानं कृणोमि ॥३॥

॥ ३६ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अक्षि, मनः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अक्ष्यौ नौ मधुसंकाशे अनीकं नौ समञ्जनम् ।
अन्तः कृणुष्व मां हृदि मन इन्नौ सहासति ॥१॥

॥ ३७ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वासः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अभि त्वा मनुजातेन दधामि मम वाससा ।
यथासो मम केवलो नान्यासां कीर्तयाश्चन ॥१॥

॥ ३८ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः (आसुरी) ॥ छन्दः—१, २, ४, ५ अनुष्टुप्;
३ चतुष्पदा उष्णिक् ॥

इदं खनामि भेषजं मां पश्यमभिरोरुदम् ।
परायतो निवर्तनमायतः प्रतिनन्दनम् ॥१॥
येना निचक्र आसुरीन्द्रं देवेभ्यस्परि ।
तेना नि कुर्वे त्वामहं यथा तेसानि सुप्रिया ॥२॥

प्रतीची सोममसि प्रतीच्युत सूर्यम् ।
 प्रतीची विश्वान्देवान्तां त्वाच्छावदामसि ॥३॥
 अहं वदामि नेत्वं सभायामह त्वं वद ।
 ममेदसस्त्वं केवलो नान्यासां कीर्तयाश्चन ॥४॥
 यदि वासि तिरोजनं यदि वा नद्यस्तिरः ।
 इयं ह मह्यं त्वामोषधिर्वद्भुव न्यानयत् ॥५॥

॥ ३६ ॥ ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

॥४॥

दिव्यं सुपर्णं पयसं बृहन्तमपां गर्भं वृषभमोषधीनाम् ।
 अभीपतो वृष्ट्या तर्पयन्तमा नो गोष्ठे रयिष्ठां स्थापयाति ॥१॥

॥ ४० ॥ ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—सरस्वान् ॥ छन्दः—१ भुरिक् त्रिष्टुप्; २ त्रिष्टुप् ॥

(२) द्वितीयायाश्च त्रिष्टुप् छन्दसी ॥

यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रत उ॑पतिष्ठन्त आपः ।
 यस्य व्रते पु॑ष्टपतिर्निविष्टस्तं सरस्वन्तमवसे हवामहे ॥१॥
 आ प्रत्यञ्चै॑ दाशुषे॑ दाश्वंसं सरस्वन्तं पु॑ष्टपतिं रयिष्ठाम् ।
 रा॒यस्पोषं॑ श्रव॒स्युं वसा॑ना इह हु॒वेम॑ स॒दनं रयी॑णाम् ॥२॥

॥ ४१ ॥ ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—श्येनः ॥ छन्दः—१ जगती; त्रिष्टुप् ॥

आ॒न्ते ध॒न्वान्य॒त्यप॒स्तर्द॑ श्ये॒नो नृ॒चक्षा॑ अवसानदर्शः ।
 तर॒न्विश्वा॒न्यव॑रा रजा॒सीन्द्रेण॑ सख्या॒ शिव॑ आ जगम्यात् ॥१॥
 श्ये॒नो नृ॒चक्षा॑ दि॒व्यः सु॒पर्णः स॒हस्र॑पाच्छ्रुतयो॒निर्वयो॑धाः ।
 स नो॒ नि य॑च्छा॒द्वसु॑ यत्परा॒भृतम॑स्माकमस्तु पि॒तृषु॑ स्वधावत् ॥२॥

॥ ४२ ॥ ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—सोमारुद्रो ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

सोमारु॒द्रा वि॑ बृ॒हतं वि॒षूची॑ममी॒वा या नो॒ गय॑माविवेश ।
 बा॒धेथां दूरं॑ नि॒क्रीतिं॑ परा॒चैः कृतं॑ चि॒देनः॑ प्र मुमुक्तम॒स्मत् ॥१॥
 सोमारु॒द्रा यु॒वमे॒तान्य॒स्मद्विश्वा॑ त॒नूषु॑ भेष॒जानि॑ धत्तम् ।
 अव॑ स्यतं मु॒ञ्चतं॑ यन्नो॒ अस॑त्त॒नूषु॑ ब॒द्धं कृत॑मेनो॒ अ॒स्मत् ॥२॥

॥ ४३ ॥ ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—वाक् ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

शिवास्त॒ एका॒ अशिवास्त॒ एकाः॑ सर्वा॑ विभर्षि॑ सुमन॒स्यमानः॑ ।
ति॒स्रो वाचो॑ निहि॒ता अ॒न्तर॒स्मिन्तासा॒मेका॒ वि प॑पा॒तानु॑ घोष॒म् ॥१॥

॥ ४४ ॥ ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—इन्द्रः, विष्णुः ॥ छन्दः—गृक् त्रिष्टुप् ॥

उ॒भा जि॒ग्यथु॑र्न परा॑ जये॒थे न परा॑ जि॒ग्ये क॒त्तर॒श्चनै॑नयोः ।
इन्द्र॑श्च विष्णो॒ यद॑प॒स्पृधे॒थां त्रेधा॑ स॒हस्रं॑ वि तदै॒रये॒थाम् ॥१॥

॥ ४५ ॥ ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—ईर्ष्यापिनयनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

जना॑द्वि॒श्वज॒नीना॑त्सिन्धु॒तस्पर्या॑भृतम् ।
दूरा॑त्त्वा म॒न्य उ॒द्धृत॑मी॒र्ष्याया॑ नाम॑ भेष॒जम् ॥१॥
अ॒ग्नेरि॑वास्य॒ दहतो॑ दा॒वस्य॒ दहतः॑ पृथक् ।
ए॒तामे॒तस्ये॒र्ष्यामु॒त्ताग्नि॑मिव॒ शमय॑ ॥२॥

॥ ४६ ॥ ऋषिः—अथर्वः ॥ देवता—सिनीवाली ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

सिनी॑वालि॒ पृथु॑ष्टुके॒ या दे॒वाना॑म॒सि स्व॑सा ।
जुष॑स्य॒ हव्य॑माहु॒तं प्र॒जां दे॒वि दिदि॑द्भि नः ॥१॥
या सु॑वा॒हुः स्व॑ङ्गुरिः सु॒पूमा॑ बहु॒सूव॑री ।
तस्यै॑ वि॒श्वयै॑ ह॒विः सि॒नीवा॒ल्यै जु॑होतन ॥२॥
या वि॒श्वती॑न्द्र॒मसि॑ प्र॒तीची॑ स॒हस्र॑स्तुका॒भियन्ती॑ दे॒वी ।
विष्णोः॑ प॒त्नि तुभ्यै॑ रा॒ता ह॒वींषि॑ पतिं॒ देवि॒ राध॑से चोद॒यस्व ॥३॥

॥ ४७ ॥ ऋषिः—अथर्वः ॥ देवता—कुहूः ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

कुहूँ॑ दे॒वीं सु॒कृतं॑ वि॒द्मना॑प॒सम॒स्मिन्य॒ज्ञे सु॒हवा॑ जोह॒वीमि॑ ।
सा नो॑ र॒यिं वि॒श्ववा॑रं॒ नि य॑च्छा॒ददा॑तु वी॒रं श॑तदा॒यमु॒क्थ्यमि॑ ॥१॥
कुहूँ॑दे॒वाना॑म॒मृत॑स्य॒ पत्नी॑ ह॒व्या नो॑ अस्य॒ हविषो॑ जुषेत् ।
शृ॒णोतु॑ य॒ज्ञमु॒शती॑ नो॒ अद्य॑ रा॒यस्पोषं॑ चि॒कितु॑षी॒ दधा॑तु ॥२॥

॥ ४८ ॥ ऋषिः—प्रयर्वा ॥ देवता—राका ॥ छन्दः—जगती ॥

राकामहं सुहवां सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्वना ।
सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यमि ॥१॥
यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्ददासि दाशुषे वसूनि ।
ताभिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रापोषं सुभगे रराणा ॥२॥

॥ ४९ ॥ ऋषिः—प्रयर्वा ॥ देवता—देवपत्न्यः ॥

छन्दः—१ आर्यो जगती, २ चतुष्पदा पङ्क्तिः ॥

देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वाजसातये ।
याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते तानो देवीः सुहवाः शर्म यच्छन्तु ॥१॥
उत मा व्यन्तु देवपत्नीरिन्द्राण्यग्राय्यश्विनी राट् ।
आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम् ॥२॥

॥ ५० ॥ ऋषिः—प्रङ्गिराः (कितववप्रकामः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—१, २, ५, ८, ९ प्रतुष्टुपः; ३, ७ त्रिष्टुप्; ४ जगती; ६ मुरिक त्रिष्टुप् ॥

यथा वृक्षमशनिर्विश्वाहा हन्त्यप्रति ।
एवाहमद्य कितवानक्षैर्बध्यासमप्रति ॥१॥
तुराणामतुराणां विशामवर्जुषीणाम् ।
समैतु विश्वतो भगो अन्तर्हस्तं कृतं मम ॥२॥
ईडे अग्निं स्वावसुं नमोभिरिह प्रसक्तो वि चयत्कृतं नः ।
रथैरिव प्र भरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणं मरुतां स्तोममृध्याम् ॥३॥
वयं जयेम त्वया युजा वृतमस्माकमंशमुदवा भरेभरे ।
अस्मभ्यमिन्द्र वरीयः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन्वृण्ण्या रुज ॥४॥
अजैषं त्वा संलिखितमजैषमुत संरुधम् ।
अविं वृको यथा मथदेवा मभ्यामि ते कृतम् ॥५॥
उत प्रहामतिदीवा जयति कृतमिव श्वघ्नी वि चिनोति काले ।
यो देवकामो न धनं रुणद्धि समित्तं रायः सृजति स्वधाभिः ॥६॥
गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन वा क्षुधै पुरुहूत विश्वे ।
वयं राजसु प्रथमा धनान्यरिष्टासो वृजनीभिर्जयेम ॥७॥

कृतं मे दक्षिणे हस्ते जयो मे सव्य आहितः ।
 गोजिह्वासमश्च जिह्वनंजयो हिरण्यजित् ॥८॥
 अक्षाः फलवतीं द्युवै दत्त गां क्षीरिणीमिव ।
 सं मा कृतस्य धारया धनुः सन्नेव नह्यत ॥९॥

॥ ५१ ॥ ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—१ इन्द्रावृहस्पती ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरीयः कृणोतु ॥१॥

॥ ५२ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—सामनस्यम्, अश्विनौ ॥

छन्दः—ककुभ्मत्यनुष्टुप्; २ जगती ॥

॥५॥

संज्ञानं नः स्वेभिः संज्ञानमरणेभिः ।

संज्ञानमश्विना युवमिहास्मासु नि यच्छतम् ॥१॥

सं जानामहै मनसा सं चिकित्वा मा युष्महि मनसा दैव्येन ।
 मा घोषा उत्स्युर्बहुले विनिर्हते मेपुः पप्तदिन्द्रस्याहन्यागते ॥२॥

॥ ५३ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः, बृहस्पतिः, अश्विनौ च ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; — ॥६॥

३ भुरिक् त्रिष्टुप्; ४ उष्णिग् गर्भाधि पङ्क्तिः; ५-७ अनुष्टुप् ॥

अमुत्रभूयादधि यद्यमस्य बृहस्पतेरभिज्ञस्तेरमुञ्चः ।
 प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्मद्देवानामग्ने भिषजा शचीभिः ॥१॥
 सं क्रामतं मा जहीतं शरीरं प्राणापानौ ते सयुजाविह स्ताम् ।
 शतं जीव शरदो वर्धमानोऽग्निष्टे गोपा अधिपा वसिष्ठः ॥२॥
 आयुर्यत्ते अतिहितं पराचैरपानः प्राणः पुनरा ताविताम् ।
 अग्निष्टदाहानिर्ऋतेरुपस्थात्तदात्मनि पुनरा वैशयामि ते ॥३॥
 मेमं प्राणो हासीन्मो अपानो विहाय परा गात् ।
 सप्तर्षिभ्य एनं परि ददामि त एनं स्वस्ति जरसे वहन्तु ॥४॥
 प्र विशतं प्राणापानावनद्वाहाविव ब्रजम् ।
 अयं जरिम्णः शैवधिररिष्ट इह वर्धताम् ॥५॥
 आ ते प्राणं सुवामसि परा यक्ष्मं सुवामि ते ।
 आयुर्नो विश्वतो दधदयमभिर्वरेण्यः ॥६॥

उद्वयं तमसस्परि रोहन्तो नाकमुत्तमम् ।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥७॥

॥ ५४ ॥ ऋषिः—१ ब्रह्मा; २ भृगुः ॥ देवता—ऋक्सामनी; २ इन्द्रश्च ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ऋचं सामं यजामहे याभ्यां कर्माणि कुर्वते ।
एते सदसि राजतो यज्ञं देवेषु यच्छतः ॥१॥
ऋचं सामं यदप्राक्षं हविरोजो यजुर्वलम् ।
एष मा तस्मान्मा हिंसीद्वेदः पृष्टः शचीपते ॥२॥

॥ ५५ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—विराट् परोष्णिक् ॥

ये ते पन्थानोव दिवो येभिर्विश्वमैरयः । तेभिः सुम्रया धेहि नो वसो ॥१॥

॥ ५६ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—वृश्चिकादयः; २ वनस्पतिः, ४ ब्रह्मणस्पतिः, (विषभंषज्यम्) ॥

छन्दः—१-३; ५-८ अनुष्टुप्, ४ विराट् प्रस्तास्पङ्क्तिः ॥

तिरश्चिराजेरसितात्पृदाकोः परि संभृतम् । तत्कङ्कपर्वणो विषमियं वीरुदनीनशत् ॥१॥
इयं वीरुन्मधुजाता मधुश्चुन्मधुला मधूः । सा विहुतस्य भेषज्यथो मशकजम्भनी ॥२॥
यतो दृष्टं यतो धीतं ततस्ते निह्नयामसि । अर्भस्य तृप्रदंशिनो मशकस्यारसं विषम् ॥३॥
अयं यो वक्रो विपरुर्व्यङ्गो सुखानि वक्रा वृजिना कृणोषि ।
तानि त्वं ब्रह्मणस्पत इषीकामिव सं नमः ॥४॥
अरसस्य शर्कोटस्य नीचीनस्योपसर्पतः । विषं ह्यस्यादिष्यथो एनमजीजभम् ॥५॥
न ते ब्राह्मोर्वलमस्ति न शीर्षे नोत मध्यतः । अथ किं पापयामुया पुच्छे विभर्ष्यर्भकम् ॥६॥
अदन्ति त्वा पिपीलिका विवृश्चन्ति मयूर्यः । सर्वे भल व्राथ शर्कोटमरसं विषम् ॥७॥
य उभाभ्यां प्रहरसि पुच्छेन चास्येन च । आस्येन न ते विषं किमु ते पुच्छधावसत् ॥८॥

॥ ५७ ॥ ऋषिः—वामदेवः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—जगती ॥

यदाशसा वदतो मे विचुक्षुभे यद्याचमानस्य चरतो जनां अनु ।
यदात्मनि तन्वो मे विरिष्टं सरस्वती तदा पृणद्धृतेन ॥१॥
सप्त क्षरन्ति शिशवे मरुत्वते पित्रे पुत्रासो अप्यवीवृतन्नृतानि ।
उभे इदस्योभे अस्य राजत उभे यतेते उभे अस्य पुण्यतः ॥२॥

॥ ५८ ॥ ऋषिः—कोरूपयिः ॥ देवता—इन्द्रावरुणौ ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिवतं मयं धृतव्रतौ ।
युवो रथो अध्वरो देववीतये प्रति स्वसरमुप यातु पीतये ॥१॥
इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम् ।
इदं वामन्ध्रः परिषिक्तमासद्यास्मिन्बर्हिषि मादयेथाम् ॥२॥

॥ ५९ ॥ ऋषिः—बादरायणिः ॥ देवता—परिनाशनम् ॥ छन्दः—मनुष्टुप् ॥

यो नः शपादशपतः शपतो यश्च नः शपात् ।
वृक्ष इव विद्युता हत आ मूलादनु शुष्यतु ॥१॥

॥ इति षोडशः प्रपाठकः ॥

अथ सप्तदशः प्रपाठकः ॥

॥ ६० ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गृहाः, वास्तोष्पतिः ॥

छन्दः—१ परानुष्टुप् त्रिष्टुप्; २-७ मनुष्टुप् ॥

ऊर्जं विभ्रद्वसुवनिः सुमेधा अघोरिणं चक्षुषा मित्रियेण ।
गृहानैमि सुमना वन्दमानो रमध्वं मा विभीत मत् ॥१॥
इमे गृहा मयोभुव ऊर्जस्वन्तः पयस्वन्तः ।
पूर्णा वामेन तिष्ठन्तस्ते नो जानन्त्वायतः ॥२॥
येषामध्येति प्रवसन्येषु सौमनसो बहुः ।
गृहानुप ह्वयामहे ते नो जानन्त्वायतः ॥३॥
उपहृता भूरिधनाः सखायः स्वादुसंसुदः ।
अक्षुध्या अतृप्या स्त गृहा मास्मद्विभीतन ॥४॥
उपहृता इह गाव उपहृता अजावयः ।
अथो अन्नस्य कीलाल उपहृतो गृहेषु नः ॥५॥
सूनृतावन्तः सुभगा इरावन्तो हसामुदाः ।
अतृप्या अक्षुध्या स्त गृहा मास्मद्विभीतन ॥६॥
इहैव स्त मानु गात विश्वा रूपाणि पुष्यत ।
ऐप्यामि भद्रेणा सह भूयांसो भवता मया ॥७॥

॥ ६१ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यदग्ने तपसा तप उपतप्यामहे तपः ।
प्रियाः श्रुतस्य भूयास्मायुष्मन्तः सुमेधसः ॥१॥
अग्ने तपस्तप्यामह उप तप्यामहे तपः । श्रुतानि शृण्वन्तो वयमायुष्मन्तः सुमेधसः ॥२॥

॥ ६२ ॥ ऋषिः—मरीचिः काश्यपः ॥ देवता—अग्निः । छन्दः—जगती ॥

अयमग्निः सत्पतिर्वृद्धवृष्णो रथीव पत्नीनजयत्पुरोहितः ।
नाभा पृथिव्यां निहितो दविद्युतदधस्पदं कृणुतां ये पृतन्यवः ॥१॥

॥ ६३ ॥ ऋषिः—मरीचिः काश्यपः ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—जगती ॥

पृतनाजितं सहमानमग्निमुक्थैर्हवामहे परमात्सधस्थात् ।
स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा भामदेवोति दुरितान्यग्निः ॥१॥

॥ ६४ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—१ आपः, २ अग्निः ॥

छन्दः—१ मुरिगनुष्टुप्; २ न्यङ्कुसारिणी बृहती ॥

इदं यत्कृष्णः शकुनिरभिनिष्पतन्नपीपतत् ।
आपो मा तस्मात्सर्वस्मादुरितात्पान्त्वंहसः ॥१॥
इदं यत्कृष्णः शकुनिरवामृक्षन्निर्ऋते ते मुखेन ।
अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्र मुञ्चतु ॥२॥

॥ ६५ ॥ ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—अपामार्गः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

प्रतीचीनफलो हि त्वमपामार्ग रुरोहिथ ।
सर्वान्मच्छपथाँ अधि वरीयो यावया इतः ॥१॥
यदुष्कृतं यच्छमलं यद्वा चेरिम पापया ।
त्वया तद्विश्वतोमुखापामार्गाप मृज्महे ॥२॥
श्यावदता कुनखिना वण्डेन यत्सहासिम ।
अपामार्ग त्वया वयं सर्वं तदप मृज्महे ॥३॥

॥ ६६ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्राह्मणम् ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यद्यन्तरिक्षे यदि वात आस यदि वृक्षेषु यदि वोल्पेषु ।
यदश्रवन्पशव उद्यमानं तद्ब्राह्मणं पुनरस्मानुपैतु ॥१॥

अनु. ६. सू. ६७-७०]

१६६

॥ ६७ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—पुरःपरोष्णिग् बृहती ॥

पुनर्मैत्विन्द्रियं पुनरात्मा द्रविणं ब्राह्मणं च ।
पुनरग्नयो धिष्ण्या यथास्थाम कल्पयन्तामिहैव ॥१॥

॥ ६८ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—सरस्वती ॥

छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ शिष्टुप्; ३ गायत्री ॥

सरस्वति व्रतेषु ते दिव्येषु देवि धामसु ।
जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि ररास्व नः ॥१॥
इदं ते हव्यं घृतवत्सरस्वतीदं पितॄणां हविरास्यं यत् ।
इमानि त उदिता शन्तमानि तेभिर्वयं मधुमन्तः स्याम ॥२॥
शिवा नः शन्तमा भव सुमृडीका सरस्वति ।
मा ते युयोम सदृशः ॥३॥

॥ ६९ ॥ ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—सुखम् ॥ छन्दः—पथ्यापङ्क्तिः ॥

शं नो वातो वातु शं नस्तपतु सूर्यः ।
अहानि शं भवन्तु नः शं रात्री प्रति धीयतां शमुषा नो व्युच्छितु ॥१॥

॥ ७० ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—श्येनादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;

२ अतिजगतीगर्भा जगती; ३ पुरःककुम्मत्यनुष्टुप्; ४, ५ अनुष्टुप् ॥

यत्किं चासौ मनसा यच्च वाचा यज्ञैर्जुहोति हविषा यजुषा ।
तन्मृत्युना निर्रतिः संविदाना पुरा सत्यादाहुतिं हन्त्वस्य ॥१॥
यातुधाना निर्रतिरादु रक्षस्ते अस्य घ्नन्त्वनृतेन सत्यम् ।
इन्द्रेपिता देवा आज्यमस्य मधन्तु मा तत्सं पादि यदसौ जुहोति ॥२॥
अजिराधिराजौ श्येनौ संपातिनाविव ।
आज्यं पृतन्यतो हतां यो नः कश्चाभ्यघायति ॥३॥
अपाञ्चौ त उभौ ब्राह्म अपि नह्याम्यास्यमि ।
अग्नेर्देवस्य मन्युना तेन तेवधिषं हविः ॥४॥
अपि नह्यामि ते ब्राह्म अपि नह्याम्यास्यमि ।
अग्नेर्घोरस्य मन्युना तेन तेवधिषं हविः ॥५॥

॥ ७१ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

परि त्वाग्ने पुं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।
धृषद्वर्णं दिवेदिवे हुन्तारं भङ्गुरावतः ॥१॥

॥ ७२ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २. ३ त्रिष्टुप् ॥

उत्तिष्ठताव पश्यतेन्द्रस्य भागमृत्वियम् ।
यदि श्रातं जुहोतं यद्यश्रातं ममत्तन ॥१॥
श्रातं हविरो ष्विन्द्र प्र याहि जगाम सूरौ अध्वनो वि मध्यम् ।
परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न ब्राजपतिं चरन्तम् ॥२॥
श्रातं मन्य ऊर्ध्वनि श्रातमग्नौ सुश्रुतं मन्ये तदृतं नवीयः ।
माध्यन्दिनस्य सर्वनस्य दुग्धः पिबेन्द्र वज्रिन्पुरुकृज्जुषाणः ॥३॥

॥ ७३ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अग्निः, अग्निनी, प्रत्युषं मन्त्रोक्ता वा ॥

छन्दः—१, ४, ६ जगती, २ पद्यावृहती; ३, ५, ७-११ त्रिष्टुप् ॥

समिद्धो अग्निर्वृषणा रथी दिवस्तप्तो घर्मो दुह्यते वामिषे मधु ।
वयं हि वां पुरुदमांसो अश्विना हवामहे सध्रमादेषु कारवः ॥१॥
समिद्धो अग्निरश्विना तप्तो वां घर्म आ गतम् ।
दुह्यन्ते नूनं वृषणेह धेनवो दस्त्रा मदन्ति वेधसः ॥२॥
स्वाहाकृतः शुचिर्देवेषु यज्ञो यो अश्विनोश्चमसो देवपानः ।
तमु विश्वे अमृतांसो जुषाणा गन्धर्वस्य प्रत्यास्त्रा रिहन्ति ॥३॥
यदुस्त्रिया स्वाहुतं घृतं पयोयं स वामश्विना भाग आ गतम् ।
माध्वी धर्तारा विदथस्य सत्पती तप्तं घर्म पिबतं रोचने दिवः ॥४॥
तप्तो वां घर्मो नक्षतु स्वहोता प्र वामध्वर्युश्चरतु पर्यस्वान् ।
मधोर्दुग्धस्याश्विना तनाया वीतं पातं पर्यस उस्त्रियायाः ॥५॥
उप द्रव पर्यसा गोधुगोषमा घर्मे सिञ्च पर्य उस्त्रियायाः ।
वि नाकमख्यत्सविता वरेण्योनुप्रयाणमुषसो वि राजति ॥६॥

उप ह्वये सुदुघां धेनुमेतां सुहस्तौ गोधुगुत दोहदेनाम् ।
 श्रेष्ठं सवं सविता साविषन्नोभीद्धो घर्मस्तदु षु प्र वोचत् ॥७॥
 हिङ्गुष्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसा न्यागन् ।
 दुहामश्विभ्यां पयो अद्ध्येयं सा वर्धतां महते सौभगाय ॥८॥
 जुष्टे दमूना अतिथिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।
 विश्वा अग्ने अभियुजो विहत्य शत्रूयतामा भरा भोजनानि ॥९॥
 अग्ने शर्धं महते सौभगाय तव द्युमन्युत्तमानि सन्तु ।
 सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महसि ॥१०॥
 सूयवसाद्भगवती हि भूया अधा वयं भगवन्तः स्याम ।
 अद्धि तृणमद्ध्ये विश्वदानीं पिव शुद्धमुदकमाचरेन्ती ॥११॥

॥ ७४ ॥ ऋषिः—अथर्वशिखराः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः; ४ जातवेदाः ॥

छन्दः—[१-३] अनुष्टुप; [४] त्रिष्टुप् ॥

॥७॥

अपचितां लोहिनीनां कृष्णा मातेति शुश्रुम ।
 मुनेर्देवस्य मूलेन सर्वा विध्यामि ता अहम् ॥१॥
 विध्याम्यासां प्रथमां विध्याम्युत मध्यमाम् ।
 इदं जघन्यामिासामा च्छिनद्भि स्तुकामिव ॥२॥
 त्वाष्ट्रेणाहं वचसा वि त ईर्ष्याममीमदम् ।
 अथो यो मन्युष्टे पते तमु ते शमयामसि ॥३॥
 व्रतेन त्वां व्रतपते समक्तो विश्वाहा सुमना दीदिहीह ।
 तं त्वा वयं जातवेदुः समिद्धं प्रजावन्त उप सदेम सर्वे ॥४॥

॥ ७५ ॥ ऋषिः—उपरिवध्रवः ॥ देवता—अग्न्याः ॥

छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ पञ्चपदा मुरिक् पथ्यापङ्क्तिः ॥

प्रजावतीः सूयवसे रुशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिवन्तीः ।
 मा व स्तेन ईशत माघशंसः परि वो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु ॥१॥
 पदज्ञा स्थ रमतयः संहिता विश्वनाम्नीः । उप मा देवीर्देवेभिरेत ।
 इमं गोष्ठमिदं सदो घृतेनास्मान्त्समुक्षत ॥२॥

॥ ७६ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१, २ अपचिद् भेषज्यम्; ३-५ जायान्या; ६ इन्द्रः ॥

छन्दः—१ विराटनुष्टुप्; २ परोष्णिक्; ३, ४ अनुष्टुप्; ५ मुरिगनुष्टुप्; ६ त्रिष्टुप् ॥

आ सुस्तसः सुस्तसो असंतीभ्यो असंतराः । सेहोररसतरा लवणाद्विक्रेदीयसीः

या ग्रैव्या अपचितोथो या उपपक्ष्याः ।
 विजाम्नि या अपचितः स्वयंस्त्रसः ॥२॥
 यः कीकसाः प्रशृणाति तलीद्यमिवतिष्ठति ।
 निरास्तं सर्वं जायान्यं यः कश्च ककुदि श्रितः ॥३॥
 पक्षी जायान्यः पतति स आ विशति पूरुषम् ।
 तदक्षितस्य भेषजमुभयोः सुक्षितस्य च ॥४॥

विद्म वै ते जायान्य जानं यतो जायान्य जायसे ।
 कथं ह तत्र त्वं हनो यस्य कृष्मो हविर्गृहे ॥५॥
 धृषतिष्व कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
 माध्यन्दिने सर्वेन आ वृषस्व रयिष्ठानो रयिमस्मासु धेहि ॥६॥

॥ ७७ ॥ ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—मरुतः ॥

छन्दः—१ त्रिपदा गायत्री; २ त्रिष्टुप्; ३ जगती ॥

सांतपना इदं हविर्मरुतस्तज्जुष्टन । अस्माकोती रिशादसः ॥१॥
 यो नो मर्तो मरुतो दुर्हणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।
 द्रुहः पाशान्प्रति मुञ्चतां स तपिष्ठेन तपसा हन्तना तम् ॥२॥
 संवत्सरीणा मरुतः स्वर्का उरुक्षयाः सर्गणा मानुषासः ।
 ते अस्मत्पाशान्प्र मुञ्चन्त्वेनसः सांतपना मत्सरा मादयिष्णवः ॥३॥

॥ ७८ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ परोष्णिक्; २ त्रिष्टुप् ॥

वि ते मुञ्चामि रश्नां वि योक्त्रं वि नियोजनम् । इहैव त्वमजस्र एध्यमे ॥१॥
 अस्मै क्षत्राणि धारयन्तमग्ने युनजिम त्वा ब्रह्मणा दैव्येन ।
 दीदिह्यस्मभ्यं द्रविणेह भद्रं प्रेमं वोचो हविर्दा देवतासु ॥२॥

॥ ७९ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अमावास्या ॥ छन्दः—१ जगती; २-४ त्रिष्टुप् ॥

यत्ते देवा अकृष्वन्भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा ।
 तेना नो यज्ञं पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम् ॥१॥

अनु. ७, सू. ८०-८१]

१७०

अहमेवास्म्यमावास्या३ मामा वसन्ति सुकृतो मयीमे ।
 मयि देवा उभये साध्याश्चेन्द्रज्येष्ठाः समगच्छन्त सर्वे ॥२॥
 आगन्नात्री संगमनी वसूनामूर्जं पुष्टं वस्वावेशयन्ती ।
 अमावास्यायै हविषा विधेमोर्जं दुहाना पयसा न आगन् ॥३॥
 अमावास्ये न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परिभूर्जजान ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥४॥

॥ ८० ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१, २, ४ पौर्णमासी; ३ प्रजापतिः ॥

छन्दः—१, ३, ४ त्रिष्टुप्; २ अनुष्टुप् ॥

पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तादुन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाय ।
 तस्यां देवैः संवसन्तो महित्वा नाकस्य पृष्ठे समिषा मदेम ॥१॥
 वृषभं वाजिनं वयं पौर्णमासं यजामहे ।
 स नो ददात्वक्षितां रयिमनुपदस्वतीम् ॥२॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परिभूर्जजान ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥३॥
 पौर्णमासी प्रथमा यज्ञियासीदह्ना रात्रीणामतिशर्वरेषु ।
 ये त्वां यज्ञैर्यज्ञिये अर्धयन्त्यमी ते नाकै सुकृतः प्रविष्टाः ॥४॥

॥ ८१ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—सावित्री, सूर्यः, चन्द्रश्च ॥ छन्दः—१, २, ६ त्रिष्टुप्,

३ अनुष्टुप्; ४ आस्तारपङ्क्तिः; ५ स्वराडास्तारपङ्क्तिः ॥

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीडन्तौ परि यातोर्णवम् ।
 विश्वान्यो भुवना विचष्ट ऋतूरन्यो विदधज्जायमे नवः ॥१॥
 नवोनवो भवसि जायमानोह्नां केतुरुषसामेप्यग्रम् ।
 भागं देवेभ्यो वि दधास्यायन्प्र चन्द्रमस्तिरसे दीर्घमायुः ॥२॥
 सोमस्यांशो युधां पतेनूनो नाम वा असि ।
 अनूनं दर्श मा कृधि प्रजया च धनेन च ॥३॥
 दुर्शोसि दर्शतोसि समग्रोसि समन्तः ।
 समग्रः समन्तो भूयासं गोभिरश्वैः प्रजया पशुभिर्गृहैर्धनेन ॥४॥
 योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तस्य त्वं प्राणेना प्यायस्व ।
 आ वयं प्याशिषीमहि गोभिरश्वैः प्रजया पशुभिर्गृहैर्धनेन ॥५॥

यं देवा अंशुसाप्याययन्ति यमक्षितमक्षिता भक्षयन्ति ।
तेनास्मानिन्द्रो वरुणो बृहस्पतिराप्याययन्तु भुवनस्य गोपाः ॥६॥

॥ ८२ ॥ ऋषिः—शौनकः (संपत्कामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, ४-६ त्रिष्टुप्;
२ ककुम्भतीबृहती; ३ जगती ॥

॥ ८॥ अभ्यर्चित सुष्टुतिं गव्यमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ताम् ॥१॥
मय्यग्रे अग्निं गृह्णामि सह क्षत्रेण वर्चसा बलेन ।
मयि प्रजां मय्यायुर्दधामि स्वाहा मय्यग्निम् ॥२॥
इहैवाग्ने अधि धारया रयिं मा त्वा नि कृन्पूर्वचित्ता निकारिणः ।
क्षत्रेणाग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः ॥३॥
अन्वग्निरुषसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।
अनु सूर्य उषसो अनु रश्मीननु द्यावापृथिवी आ विवेश ॥४॥
प्रत्यग्निरुषसामग्रमख्यत्प्रत्यहानि प्रथमो जातवेदाः ।
प्रति सूर्यस्य पुरुधा च रश्मीन्प्रति द्यावापृथिवी आ ततान ॥५॥
घृतं ते अग्ने दिव्ये सधस्थे घृतेन त्वां मनुरद्या समिन्धे ।
घृतं ते देवीर्नप्यः आ वहन्तु घृतं तुभ्यं दुहतां गावो अग्ने ॥६॥

॥ ८३ ॥ ऋषिः—शुनःशेषः ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्;
२ पद्या पङ्क्तिः; ३ त्रिष्टुप्; ४ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप् ॥

अप्सु ते राजन्वरुण गृहो हिरण्ययो मिथः ।
ततो धृतव्रतो राजा सर्वा धामानि मुञ्चतु ॥१॥
धाम्नो धाम्नो राजन्नितो वरुण मुञ्च नः ।
यदापो अद्या इति वरुणेति यदूचिम ततो वरुण मुञ्च नः ॥२॥
उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।
अधा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥३॥
प्रास्मत्पाशान्वरुण मुञ्च सर्वान्य उत्तमा अधमा वारुणा ये ।
दुष्वभ्यं दुरितं नि प्वास्मदथ गच्छेम सुकृतस्य लोकम् ॥४॥

॥ ८४ ॥ ऋषिः—शृगुः ॥ देवता—१ अग्निः, २, ३ इन्द्रः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

अनाधृष्यो जातवेदा अमर्त्यो विराडग्ने क्षत्रभृद्दीदिहीह ।
विश्वा अमीवाः प्रमुञ्चन्मानुषीभिः शिवाभिर्य परि पाहि नो गयम् ॥१॥
इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजोजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।
अपानुदो जनममित्रायन्तमुरुं देवेभ्यो अकृणोरु लोकम् ॥२॥
मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगम्यात्परस्याः ।
सुकं संशाय पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून्ताडि वि मृधो नुदस्व ॥३॥

॥ ८५ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—ताक्ष्यः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

त्यमू षु वाजिनं देवजूतं सहोवानं तरुतारं रथानाम् ।
अरिष्टनेमिं षृतनाजिमाशुं स्वस्तये ताक्ष्यमिहा हुवेम ॥१॥

॥ ८६ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवैहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
हुवे नु शुकं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति न इन्द्रो मघवान्कृणोतु ॥१॥

॥ ८७ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—जगती ॥

यो अग्नौ रुद्रो यो अप्स्व॑न्तर्य ओषधीर्विरुध आविवेश ।
य इमा विश्वा भुवनानि चाक्लृपे तस्मै रुद्राय नमो अस्त्वग्नये ॥१॥

॥ ८८ ॥ ऋषिः—गरुत्मा ॥ देवता—सर्पविषापाकरणम् ॥ छन्दः—बृहती ॥

अपेह्यरिरस्यरिर्वा असि । विषे विषमपृक्था विषमिद्वा अपृक्थाः ।
अहिमेवाभ्यपेहि तं जहि ॥१॥

॥ ८९ ॥ ऋषिः—सिन्धुद्वीपः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप्;
४ त्रिपदा निचृत्परोष्णिक् ॥

अपो दिव्या अचायिषं रसेन समपृक्षमहि ।
पर्यस्वानग्ने आगमं तं मा सं सृज वर्चसा ॥१॥
सं मग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।
विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥२॥

इदमापः प्र वहतावद्यं च मलं च यत् ।
 यच्चाभिदुद्रोहानृतं यच्च शेषे अभीरुणम् ॥३॥
 एधौस्येधिषीय समिदसि समेधिषीय । तेजोसि तेजो मयि धेहि ॥४॥

॥ ६० ॥ ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ गायत्री; २ विराट् पुरस्ताद्वृहती;
 ३ षट्पदा भुरिग् जगती ॥

अपि वृश्च पुराणवद्भूतैरिव गुष्पितम् । ओजो दास्यस्य दम्भय ॥१॥
 वयं तदस्य संभृतं वस्विन्द्रेण वि भजामहे ।
 म्लापयामि भ्रजः शिभ्रं वरुणस्य व्रतेन ते ॥२॥
 यथा शेषो अपायतै स्त्रीषु चासदनावयाः ।
 अवस्थस्य कदीवतः शाङ्कुरस्य नितोदिनः
 यदाततमव तत्तनु यदुत्ततं नि तत्तनु ॥३॥

॥ ६१ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—चन्द्रमाः (?, इन्द्रः) ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

॥९॥

इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः ।
 बाधतां द्वेषो अभयं नः कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥१॥

॥ ६२ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—चन्द्रमाः (?, इन्द्रः) ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मदाराचिद्वेषः सनुतर्युयोतु ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ॥१॥

॥ ६३ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रेण मन्युना वयमभि ष्याम पृतन्यतः । घन्तो वृत्राण्यप्रति ॥१॥

॥ ६४ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—सोमः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ध्रुवं ध्रुवेण हविषाव सोमं नयामसि । यथा न इन्द्रः केवलीर्विशः संमनसस्करत् ॥१॥

॥ ६५ ॥ ऋषिः—रुक्मिञ्जलः ॥ देवता—गृध्रो ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २, ३ भुरिगनुष्टुप् ॥

उदस्य श्यावौ विधुरौ गृध्रौ यामिव पेततुः । उच्छोचनप्रशोचनावस्योच्छोचनौ हृदः ॥१॥
 अहमेनावुदतिष्ठिपं गावौ श्रान्तसदाविव । कुर्कुराविव कूजन्तावुदवन्तौ वृकाविव ॥२॥

अनु. ९, सू. ९६-९९]

१७४

आतोदिनौ नितोदिनावथो संतोदिनावुत ।
अपि नह्याम्यस्य मेढं य इत स्त्री पुमाञ्जभार ॥३॥

॥ ६६ ॥ ऋषिः—कपिञ्जलः ॥ देवता—वयः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

असदुन्गावः सदुनेपसद्वसतिं वयः । आस्थाने पर्वता अस्थुः स्थान्नि वृक्षावतिष्ठिपम् ॥१॥

॥ ६७ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—उन्द्राग्नी ॥ छन्दः—१-४ त्रिष्टुप्; ५ त्रिपदाऽऽर्ची

(? त्रिपदाऽऽर्ची) मुरिक् गायत्री; ६ त्रिपदा प्राजापत्या बृहती;

७ त्रिपदा साग्नी मुरिग् जगती; ८ उपरिष्ठाद् बृहती ॥

यदुद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन्होतश्चिकित्वन्नवृणीमहीह ।
ध्रुवमयो ध्रुवमुता शविष्ठ प्रविद्वान्यज्ञमुप याहि सोमम् ॥१॥
समिन्द्र नो मनसा नेष गोभिः सं सूरिभिर्हरिवन्त्सं स्वस्त्या ।
सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमतौ यज्ञियानाम् ॥२॥
यानावह उशतो देव देवांस्तान्प्रेरय स्वे अग्ने सधस्थे ।
जक्षिवांसः पपिवांसो मधून्यस्मै धत्त वसवो वसूनि ॥३॥
सुगा वो देवाः सदना अकर्म य आजग्म सर्वने मा जुषाणाः ।
वहमाना भरमाणाः स्वा वसूनि वसुं घर्म दिवमा रोहतानु ॥४॥
यज्ञं यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ । स्वां योनिं गच्छ स्वाहा ॥५॥
एष ते यज्ञो यज्ञपते सहस्रत्वाकः । सुवीर्यः स्वाहा ॥६॥
वषट्कुतेभ्यो वषट्कुतेभ्यः । देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमित ॥७॥
मनसस्पत इमं नो दिवि देवेषु यज्ञम् ।
स्वाहा दिवि स्वाहा पृथिव्यां स्वाहान्तरिक्षे स्वाहा वाते धां स्वाहा ॥८॥

॥ ६८ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—विराट् त्रिष्टुप् ॥

सं बर्हिर्क्तं हविषा घृतेन समिन्द्रेण वसुना सं मरुद्भिः ।
सं देवैर्विश्वदेवेभिरक्तमिन्द्रं गच्छतु हविः स्वाहा ॥१॥

॥ ६९ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—वेदिः ॥ छन्दः—मुरिक् त्रिष्टुप् ॥

परि स्तृणीहि परि धेहि वेदिं मा जामि मोषीरमुया शयानाम् ।
होतृषदनं हरितं हिरण्यं निष्का एते यजमानस्य लोके ॥१॥

॥ १०० ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वपनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

पर्यावर्ते दुष्वप्यात्पापात्स्वप्यादभूत्याः ।
ब्रह्माहमन्तरं कृष्वे परा स्वप्नमुखाः शुचः ॥१॥

॥ १०१ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वपनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यत्स्वप्ने अन्नमश्नामि न प्रातरधिगम्यते ।
सर्वं तदस्तु मे शिवं नहि तद्दृश्यते दिवा ॥१॥

॥ १०२ ॥ ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—द्यावापृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—विराट् पुरस्ताद्बृहती ॥

नमस्कृत्य द्यावापृथिवीभ्यामन्तरिक्षाय मृत्यवे ।
मेक्षाम्यूर्ध्वस्तिष्ठन्मा मा हिंसिषुरीश्वराः ॥१॥

॥ १०३ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

॥१०॥

को अस्या नो द्रुहो विद्यवत्या उन्नेष्यति क्षत्रियो वस्य इच्छन् ।
को यज्ञकामः क उ पूर्तिकामः को देवेषु वनुते दीर्घमायुः ॥१॥

॥ १०४ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

कः पृश्नि धेनुं वरुणेन दत्तामथर्वणे सुदुघां नित्यवत्साम् ।
बृहस्पतिना सख्यं जुषाणो यथावशं तन्वः कल्पयाति ॥१॥

॥ १०५ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अपक्रामन्पौरुषेयादृणानो दैव्यं वचः ।
प्रणीतीरभ्यावर्तस्व विश्वेभिः सखिभिः सह ॥१॥

॥ १०६ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जातवेदाः, वरुणश्च ॥ छन्दः—बृहतीगर्भा त्रिष्टुप् ॥

यदस्मृति चक्रे किं चिदग्न उपारिम चरणे जातवेदः ।
ततः पाहि त्वं नः प्रचेतः शुभे सखिभ्यो अमृतत्वमस्तु नः ॥१॥

॥ १०७ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सूर्यः, आपश्च ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अव दिवस्तारयन्ति सप्त सूर्यस्य रश्मयः ।
आपः समुद्रिया धारास्तास्ते शल्यमसिस्त्रसन् ॥१॥

अनु. १०. सू. १०८-११०]

१७६

॥ १०८ ॥ ऋषिः—पृगुः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्; २ त्रिष्टुप् ॥

यो नस्तायद्विप्सति यो न आविः स्वो विद्वानरणो वा नो अग्ने ।
 प्रतीच्येत्वरणी दत्वती तान्मेषामग्ने वास्तु भून्मो अपत्यम् ॥१॥
 यो नः सुप्ताञ्जाग्रतो वाभिदासात्तिष्ठतो वा चरतो जातवेदः ।
 वैश्वानरेण सयुजा सजोषास्तान्प्रतीचो निर्दह जातवेदः ॥२॥

॥ १०९ ॥ ऋषिः—वायवायणिः ॥ देवता—वाम्ब्यायणी मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ विराट् पुरस्ताद्बृहती;
 २, १, १, १ त्रिष्टुप्; ४, ७ अनुष्टुप् ॥

इदमुग्राय बभ्रवे नमो यो अक्षेषु तनूवशी ।
 घृतेन कलिं शिक्षामि स नो मृडातीदृशे ॥१॥
 घृतमप्सराभ्यो वह त्वमग्ने पांसूनक्षेभ्यः सिकता अपश्व ।
 यथाभागं हव्यदातिं जुषाणा मदन्ति देवा उभयानि हव्या ॥२॥
 अप्सरसः सधमादं मदन्ति हविर्धानमन्तरा सूर्यं च ।
 ता मे हस्तौ सं सृजन्तु घृतेन सपत्नं मे कितवं रन्धयन्तु ॥३॥
 आदिनवं प्रतिदीप्ते घृतेनास्माँ अभि क्षर ।
 वृक्षमिवाशन्या जहि यो अस्मान्प्रतिदीव्यति ॥४॥
 यो नो द्युवे धनमिदं चकार यो अक्षाणां ग्लहनं शेषणं च ।
 स नो देवो हविरिदं जुषाणो गन्धर्वेभिः सधमादं मदेम ॥५॥
 संवसव इति वो नामधेयमुग्रं पश्या राष्ट्रभृतो ह्यक्षाः ।
 तेभ्यो व इन्द्रो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥६॥
 देवान्यन्नाथितो हुवे ब्रह्मचर्यं यदूषिम । अक्षान्यदभूनालमे ते नो मृडन्त्वीदृशे ॥७॥

॥ ११० ॥ ऋषिः—पृगुः ॥ देवता—इन्द्राग्नी ॥ छन्दः—१ वायवी; २ त्रिष्टुप्; ३ अनुष्टुप् ॥

अग्न इन्द्रश्च दाशुषे हतो वृत्राण्यप्रति । उभा हि वृत्रहन्तमा ॥१॥
 याभ्यामजयन्स्वः रग्र एव यावातस्थतुर्भुवनानि विश्वा ।
 प्रचर्षणी वृषणा वज्रबाहू अग्निमिन्द्रं वृत्रहणा हुवेहम् ॥२॥
 उप त्वा देवो अग्रभीक्ष्मसेन बृहस्पतिः ।
 इन्द्रं गीर्भिर्न आ विश यजमानाय सुन्वते ॥३॥

॥ १११ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वृषभः ॥ छन्दः—परावृहती त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य कुक्षिरसि सोमधानं आत्मा देवानामुत मानुषाणाम् ।
इह प्रजा जनय यास्त आसु या अन्यत्रेह तास्तै रमन्ताम् ॥१॥

॥ ११२ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—म्रापः ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्; २ अनुष्टुप् ॥

शुम्भंती द्यावापृथिवी अन्तिसुम्ने महिब्रते ।
आपः सप्त सुसुबुर्देवीस्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१॥
मुञ्चन्तु मा शपथ्याद्दथो वरुण्यादित ।
अथो यमस्य पड्डीशाद्विश्वस्माद्देवकिल्बिषात् ॥२॥

॥ ११३ ॥ ऋषिः—भागवः ॥ देवता—तृष्टिका ॥ छन्दः—१ विराडनुष्टुप्;
२ शङ्कुमती चतुष्पदा भुरिगुणिक् ॥

तृष्टिके तृष्ट्यन्दन उदमं छिन्धि तृष्टिके ।
यथा कृतद्विष्टासोमुष्मै शेष्यावते ॥१॥
तृष्टासि तृष्टिका विषा विषातक्यसि ।
परिवृक्ता यथासंसृषभस्य वशेव ॥२॥

॥ ११४ ॥ ऋषिः—भागवः ॥ देवता—मग्नीषोमी ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आ ते ददे वक्षणाभ्य आ तेहं हृदयाद्दे ।
आ ते मुखस्य संकाशात्सर्वं ते वर्च आ ददे ॥१॥
प्रेतो यन्तु व्याध्यः प्रानुध्याः प्रो अशस्तयः ।
अग्नी रक्षस्विनीर्हन्तु सोमो हन्तु दुरस्यतीः ॥२॥

॥ ११५ ॥ ऋषिः—अथर्वङ्गिराः ॥ देवता—सविता, जातवेदाः ॥

छन्दः—१, ४ अनुष्टुप्; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

प्र पतेतः पापि लक्ष्मि नश्येतः प्रामुतः पत ।
अयस्मयेनाङ्गेन द्विषते त्वा संजामसि ॥१॥

या मां लक्ष्मीः पतयात्तरजुष्टाभिचस्कन्द वन्दनेव वृक्षम् ।
 अन्यत्रास्मत्सवितस्तामितो धा हिरण्यहस्तो वसु नो रराणः ॥२॥
 एकशतं लक्ष्म्योऽ३ मर्त्यस्य साकं तन्वा जनुषोधि जाताः ।
 तासां पापिष्ठा निरितः प्र हिंमः शिवा अस्मभ्यं जातवेदो नि यच्छ ॥३॥
 एता एना व्याकरं खिले गा विष्टिता इव ।
 रमन्तां पुण्या लक्ष्मीर्याः पापीस्ता अनीनशाम् ॥४॥

॥ ११६ ॥ ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—चन्द्रमाः (? , ज्वरः) ॥ छन्दः—१ परोष्णिक्;
 २ द्विपदाऽऽच्यनुष्टुप् (आच्युष्णिक्) एकावसाना ॥

नमो रूराय च्यवनाय नोदनाय धृष्णवे । नमः शीताय पूर्वकामकृत्वने ॥१॥
 यो अन्येद्युरुभयद्युरभ्येतीमं मण्डूकमभ्येत्विव्रतः ॥२॥

॥ ११७ ॥ ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पथ्या बृहती ॥

आ मन्दैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः ।
 मा त्वा के चिद्वि यमन्वि न पाशिनोति धन्वेय तां इहि ॥१॥

॥ ११८ ॥ ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—सोमः, वरुणः, देवश्च ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

मर्माणि ते वर्मेणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।
 उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु ॥१॥

॥ इति सप्तदशः प्रपाठकः ॥

अथाष्टमं काण्डम् ॥

अथाष्टादशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः— ब्रह्मा ॥ देवता— प्रायुः ॥ छन्दः— १ पुरोवृहती त्रिष्टुप्; २, ३, १७-२१ अनुष्टुप्; ४, ९, १५, १६ प्रस्तावपङ्क्तिः; ५, ६, १०, ११ त्रिष्टुप्; ७ त्रिपाद् विराट् गायत्री; ८ विराट् पथ्या वृहती; १२ पञ्चपदा जगती; १३ त्रिपदा भुरिङ् महावृहती; १४ द्विपदा साम्नी भुरिङ् वृहती ॥

॥१॥

अन्तर्काय मृत्यवे नमः प्राणा अपाना इह ते रमन्ताम् ।
 इहायमस्तु पुरुषः सहासुना सूर्यस्य भागे अमृतस्य लोके ॥१॥
 उदेनं भगो अग्रभीदुदेनं सोमो अंशुमान् । उदेनं मरुतो देवा उदिन्द्राग्नी स्वस्तये ॥२॥
 इह तेसुरिह प्राण इहायुरिह ते मनः ।
 उत्त्वा निर्रैत्याः पाशेभ्यो दैव्या वाचा भरामसि ॥३॥
 उत्क्रामातः पुरुष माव पथा मृत्योः पङ्क्तिशमवमुञ्चमानः ।
 मा च्छित्था अस्माल्लोकादग्नेः सूर्यस्य संहशः ॥४॥
 तुभ्यं वातः पवतां मातरिश्वा तुभ्यं वर्षन्त्वमृतान्यापः ।
 सूर्यस्ते तन्वेऽं शं तपाति त्वां मृत्युर्दयतां मा प्र मेष्टाः ॥५॥
 उद्यानं ते पुरुष नावयानं जीवातुं ते दक्षतातिं कृणोमि ।
 आ हि रोहेमममृतं सुखं रथमथ जिर्विर्विदथमा वदासि ॥६॥
 मा ते मनस्तत्र गान्मा तिरो भून्मा जीवेभ्यः प्र मदो मानु गाः पितृन् ।
 विश्वे देवा अभि रक्षन्तु त्वेह ॥७॥
 मा गतानामा दीधीथा ये नयन्ति परावतम् ।
 आ रोह तमसो ज्योतिरेह्या ते हस्तौ रभामहे ॥८॥
 श्यामश्च त्वा मा श्वलश्च प्रेषितौ यमस्य यौ पथिरक्षी श्वानौ ।
 अर्वाङ्गेहि मा वि दीध्यो मात्रं तिष्ठः पराङ्मनाः ॥९॥
 मैतं पन्थामनु गा भीम एष येन पूर्वं नेयथ तं ब्रवीमि ।
 तम एतत्पुरुष मा प्र पथा भयं परस्तादभयं ते अर्वाक् ॥१०॥

रक्षन्तु त्वा॒ग्नयो॒ ये अ॒प्स्व॑न्ता रक्षन्तु त्वा म॒नुष्या॑ऽ यमि॒न्धते॑ ।
 वै॒श्वान॒रो रक्षन्तु जा॒तवे॑दा दि॒व्यस्त्वा॒ मा प्र धा॑ग्वि॒द्युता॑ सह ॥११॥
 मा त्वा क॒व्याद॑भि म॑स्ता॒रात्सं॑क॒सुका॑च्चर ।
 रक्षन्तु त्वा द्यौ रक्षन्तु पृ॒थि॒वी सूर्य॑श्च त्वा रक्षतां च॒न्द्रमा॑श्च ।
 अ॒न्तरि॑क्षं रक्षन्तु दे॒वहे॑त्याः ॥१२॥
 बो॒धश्च॑ त्वा प्र॒तीबो॑धश्च रक्षताम॒स्वप्न॑श्च त्वान॒वद्वा॑णश्च रक्षताम् ।
 गो॒पाय॑श्च त्वा जा॒गृवि॑श्च रक्षताम् ॥१३॥
 ते त्वा रक्षन्तु ते त्वा गो॒पाय॑न्तु तेभ्यो नम॒स्तेभ्यः॑ स्वाहा ॥१४॥
 जी॒वेभ्य॑स्त्वा स॒मुदे॑ वा॒युरि॑न्द्रो धा॒ता द॑धातु स॒वि॒ता त्रा॑यमाणः ।
 मा त्वा प्रा॒णो बलं॑ हासी॒दसुं॑ तेनु ह्याम॑सि ॥१५॥
 मा त्वा ज॒म्भः सं॑ह॒नुर्मा॑ तमो वि॒दुन्मा॑ जि॒ह्वा ब॒र्हिः प्र॑म॒युः क॒था स्याः॑ ।
 उ॒त्वादि॑त्या वस॒वो भ॑रन्तूदि॒न्द्राग्नी॑ स्व॒स्तये॑ ॥१६॥
 उ॒त्वा द्यौ॑रु॒त्पृथि॑व्यु॒त्पजा॑पतिरग्रभीत् । उ॒त्वा मृ॒त्योरो॑ष॒धयः॑ सोम॒राज्ञी॑रपीपरन् ॥१७॥
 अ॒यं दे॒वा इ॒हैवा॑स्त्व॒यं मा॑मुत्र गा॒दितः॑ । इ॒मं स॒हस्र॑वी॒र्येण॑ मृ॒त्योर्मु॑पा॒रयाम॑सि ॥१८॥
 उ॒त्वा मृ॒त्योर्पी॑परं सं ध॑मन्तु वयो॒धसः॑ । मा त्वा व्य॒स्तके॑ऽयोऽ मा त्वा घ॒रुदो॑ रुदन् ॥१९॥
 आ॒हा॒र्षम॑विदं त्वा पुन॒रागाः॑ पुन॒र्णवः॑ । सर्वा॑ङ्ग॒ सर्वं॑ ते चक्षुः सर्व॒मायु॑श्च तेविदम् ॥२०॥
 व्य॒वा॒प्ते ज्योति॑रभूदप॒ त्वत्तमो॑ अ॒क्रमी॑त् ।
 अप॒ त्वन्मृ॑त्युं नि॒र्कृति॑मप॒ यक्ष॑मं नि द॒ध्मसि॑ ॥२१॥

॥ २ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्रायुः ॥ छन्दः—१, २, ७ भुरिक् त्रिष्टुप्; ३, २६ आस्तागङ्क्तिः;
 ४ प्रस्तारगङ्क्तिः; ५, १०, १६, १८, २०, २३-२५, २७ अनुष्टुप्; ६, १५ पद्या पङ्क्तिः; ८ पुरस्ता-
 ज्योतिष्मती जगती; ९ पञ्चपदा जगती; ११ विष्टारगङ्क्तिः; १२, २२, २८ पुरस्ताद् बृहती;
 १३ त्रिष्टुप्; १४ षट्पदा जगती; १७ त्रिपादनुष्टुप्; १९ उपरिष्टाद् बृहती; २१ सतः पङ्क्तिः ॥

आ र॑भस्वे॒माम॑मृ॒तस्य॑ श्रु॒ष्टि॒मच्छि॑द्यमाना ज॒रद॑ष्टिरस्तु ते ।
 असुं॑ त॒ आयुः॑ पुन॒रा भ॑रामि रज॒स्तमो॑ मोष॒ गा मा प्र॑ मै॒ष्टाः ॥१॥

जीवतां ज्योतिरभ्येह्यर्वाडा त्वा हरामि शतशारदाय ।
 अत्रमुञ्चन्मृत्युपाशानशस्तिं द्राघीय आयुः प्रतरं ते दधामि ॥२॥
 वातात्ते प्राणमविदुं सूर्याचक्षुरहं तव ।
 यत्ते मनस्त्वयि तद्धारयामि सं वित्स्वाङ्गैर्वद जिह्मयालपन् ॥३॥
 प्राणेन त्वा द्विपदां चतुष्पदामग्निमिव जातमभि सं ध्रमामि ।
 नमस्ते मृत्यो चक्षुषे नमः प्राणाय तेकरम् ॥४॥

अयं जीवतु मा मृतेमं समीरयामसि ।

कृणोम्यस्मै भेषजं मृत्यो मा पुरुषं वधीः ॥५॥

जीवतां नघारिषां जीवन्तीमोषधीमहम् ।
 त्रायमाणां सहमानां सहस्वतीमिह हुवेस्मा अरिष्टतातये ॥६॥
 अधि ब्रूहि मा रभथाः सृजेमं तवैव सन्तस्वहाया इहास्तु ।
 भवाशर्वो मृडतं शर्म यच्छतमपसिध्यं दुरितं धत्तमायुः ॥७॥
 अस्मै मृत्यो अधि ब्रूहीमं दयस्वोदितोऽयमेतु ।
 अरिष्टः सर्वाङ्गः सुश्रुञ्जरसां शतहायन आत्मना भुजमश्नुताम् ॥८॥
 देवानां हेतिः परित्वा वृणक्तु पारयामि त्वा रजस उत्त्वा मृत्योरपीपरम् ।
 आरादुभिं क्रव्यादं निरूहं जीवातवे ते परिधिं दधामि ॥९॥

यत्ते नियानं रजसं मृत्यो अनवधर्ष्यमि ।

पथ इमं तस्माद्रक्षन्तो ब्रह्मास्मै वर्म कृण्मसि ॥१०॥

कृणोमि ते प्राणापानौ जरां मृत्युं दीर्घमायुः स्वस्ति ।
 वैवस्वतेन प्रहितान्यमदूतांश्चरतोप सेधामि सर्वान् ॥११॥
 आरादरातिं निर्रतिं परो ग्राहिं क्रव्यादः पिशाचान् ।
 रक्षो यत्सर्वं दुर्भूतं तत्तम इवाप हन्मसि ॥१२॥
 अग्नेष्टे प्राणममृतादायुष्मतो वन्वे जातवेदसः ।
 यथा न रिप्या अमृतः सजूरसस्तत्ते कृणोमि तदु ते समृध्यताम् ॥१३॥

शिवे ते स्तां द्यावापृथिवी असंतापे अभिश्रियौ ।

शं ते सूर्य आ तपतु शं वातो वातु ते हृदे ।

शिवा अभि क्षरन्तु त्वापो दिव्याः पर्यस्वतीः ॥१४॥

शिवास्ते सन्त्वोषधय उत्त्वाहर्षमधरस्या उत्तरां पृथिवीमभि ।
तत्र त्वादित्यौ रक्षतां सूर्याचन्द्रमसावुभा ॥१५॥

यत्ते वासः परिधानं यां नीविं कृणुषे त्वम् ।
शिवं ते तन्वेऽ तत्कृष्णः संस्पर्शेद्रूक्षणमस्तु ते ॥१६॥
यत्क्षुरेण मर्चयता सुतेजसा वप्ता वपसि केशश्मश्रु ।
शुभं मुखं मा न आयुः प्र मोषीः ॥१७॥
शिवौ ते स्तां ब्रीहियवावबलासावदोमधौ ।
एतौ यक्ष्मं वि बाधेते एतौ मुञ्चतो अंहसः ॥१८॥
यदुश्वासि यत्पिबसि धान्यं कृष्याः पयः ।
यदाद्यं यदनाद्यं सर्वं ते अन्नमविषं कृणोमि ॥१९॥
अह्ने च त्वा रात्रये चोभाभ्यां परि दद्वसि ।
अरायेभ्यो जिघत्सुभ्य इमं मे परि रक्षत ॥२०॥
शतं तेयुतं हायनान्द्वे युगे त्रीणि चत्वारि कृष्णः ।
इन्द्राग्नी विश्वे देवास्तेन मन्यन्तामहणीयमानाः ॥२१॥
शरदे त्वा हेमन्ताय वसन्ताय ग्रीष्माय परि दद्वसि ।
वर्षाणि तुभ्यं स्योनानि येषु वर्धन्त ओषधीः ॥२२॥
मृत्युरीशे द्विपदा मृत्युरीशे चतुष्पदाम् ।
तस्मात्त्वां मृत्योर्गोपतेरुद्गरामि स मा बिभेः ॥२३॥
सोऽरिष्टं न मरिष्यसि न मरिष्यसि मा बिभेः ।
न वै तत्र म्रियन्ते नो यन्त्यधमं तमः ॥२४॥
सर्वो वै तत्र जीवति गौरश्चः पुरुषः पशुः ।
यत्रेदं ब्रह्म क्रियते परिधिर्जीवनाय कम् ॥२५॥
परि त्वा पातु समानेभ्योभिचारात्सर्वन्धुभ्यः ।
अमग्निर्भवामृतोतिजीवो मा ते हासिषुरसवः शरीरम् ॥२६॥
ये मृत्यव एकशतं या नाष्ट्रा अतितायार्थाः ।
मुञ्चन्तु तस्मात्त्वां देवा अग्नेर्वैश्वानरादधि ॥२७॥
अग्नेः शरीरमसि पारयिष्णु रक्षोहासि सपत्नहा ।
अथो अमीवचातनः पूतुर्दुर्नाम भेषजम् ॥२८॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१-६, ८-११, १३, १६, १८-२०, २४ त्रिष्टुप्;
७, १२ १४, १५, १७, २१ भुरिक् त्रिष्टुप्; २२, २३ अनुष्टुप्; २५ बृहतीगर्भा जगती; २६ गायत्री ॥

॥२॥

रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्मि मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म ।
 शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् ॥१॥
 अयोदंष्ट्रो अर्चिषा यातुधानानुप स्पृश जातवेदः समिद्धः ।
 आ जिह्वा मूरदेवान्नमस्व कव्यादो वृष्टापि धत्स्वासन् ॥२॥
 उभोभयाविन्नुप धेहि दंष्ट्रौ हिंस्रः शिशानोवरं परं च ।
 उतान्तरिक्षे परि याह्यमे जम्भैः सं धेह्यभि यातुधानान् ॥३॥
 अग्ने त्वचं यातुधानस्य भिन्धि हिंसाशनिर्हरसा हन्त्वेनम् ।
 प्र पर्वाणि जातवेदः शृणीहि कव्यात्क्रविष्णुर्वि चिनोत्वेनम् ॥४॥
 यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदस्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।
 उतान्तरिक्षे पतन्तं यातुधानं तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः ॥५॥
 यज्ञैरिषूः संनममानो अग्ने वाचा शल्यां अशनिभिर्दिहानः ।
 ताभिर्विध्य हृदये यातुधानान्प्रतीचो बाहून्प्रति भङ्ग्येषाम् ॥६॥
 उत्तरब्धान्स्पृणुहि जातवेद उत्तरैर्भाणो ऋष्टिभिर्यातुधानान् ।
 अग्ने पूर्वो नि जहि शोशुचान आमादुः क्ष्विक्कास्तमदुन्त्वेनीः ॥७॥
 इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यातुधानो य इदं कृणोति ।
 तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रन्धयैनम् ॥८॥
 तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।
 हिंस्रं रक्षांस्यभि शोशुचानं मा त्वा दभन्यातुधाना नृचक्षः ॥९॥
 नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ।
 तस्याग्ने पृष्टीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च ॥१०॥
 त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त एत्वृतं यो अग्ने अनृतेन हन्ति ।
 तमर्चिषा स्फूर्जयज्जातवेदः समक्षमेनं गृणते नि युञ्जि ॥११॥
 यदग्ने अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।
 मन्योर्मनसः शरव्याश्च जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् ॥१२॥

परां शृणीहि तपसा यातुधानान्पराग्ने रक्षो हरसा शृणीहि ।
 पराचिषा मूरदेवाञ्छृणीहि परासुतपः शोशुचतः शृणीहि ॥१३॥
 पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगैनं शपथा यन्तु सृष्टाः ।
 वाचास्तेनं शरव ऋच्छन्तु मर्मन्विश्वस्यैतु प्रसितिं यातुधानः ॥१४॥
 यः पौरुषेयेण ऋविषा समङ्गे यो अश्व्येन पशुना यातुधानः ।
 यो अफ्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च ॥१५॥
 विषं गवां यातुधानां भरन्तामा वृश्चन्तामदितये दुरेवाः ।
 परैणान्देवः सविता ददातु परां भागमोषधीनां जयन्ताम् ॥१६॥
 संवत्सरीणं पय उस्त्रियायास्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।
 पीयूषमग्ने यतमस्तिर्तृप्सात्तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य मर्मणि ॥१७॥
 सनादग्ने मृणसि यातुधानान्न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।
 सहमूराननु दह क्रव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः ॥१८॥
 त्वं नो अग्ने अधरादुदक्तस्त्वं पश्वादुत रक्षा पुरस्तात् ।
 प्रति ते ते अजरासस्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो दहन्तु ॥१९॥
 पश्चात्पुरस्तादधरादुतोत्तरात्कविः काव्येन परि पाह्यग्ने ।
 सखा सखायमजरौ जरिम्णे अग्ने मर्तो अमर्त्यस्त्वं नः ॥२०॥
 तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजो येन पश्यसि यातुधानान् ।
 अथर्ववज्र्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्योषि ॥२१॥

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।

धृषद्वर्णं दिवेदिवे हुन्तारं भङ्गुरावतः ॥२२॥

विषेण भङ्गुरावतः प्रति स्म रक्षसो जहि ।

अग्ने तिग्मेन शोचिषा तपुरग्राभिरर्चिभिः ॥२३॥

वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निराविर्विश्वानि कृणुते महित्वा ।

प्रादेवीर्मायाः संहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षोभ्यो विनिक्ष्वे ॥२४॥

ये ते शृङ्गे अजरे जातवेदस्तिग्महेती ब्रह्मसंशिते ।

ताभ्यां दुर्हर्दिमभिदासन्तं किमीदिनं प्रत्यञ्चमर्चिषा जातवेदो वि निक्ष्व ॥२५॥

अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईड्यः ॥२६॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—चातनः ॥ देवता—इन्द्रासोमादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-७, १५, १८, २१, जगती;
८-१४, १६, १७, १९, २२, २४ त्रिष्टुप्; २०, २३ गृह्यक् त्रिष्टुप्; १५ अनुष्टुप् ॥

इन्द्रासोमा तपतं रक्ष उब्जतं न्यर्पितं वृषणा तमोवृधः ।
 परा शृणीतमचितो न्योषितं हतं नुदेथां नि शिशीतमत्रिणः ॥१॥
 इन्द्रासोमा समघशंसमभ्यधं तपुयस्तु चरुरग्निमां इव ।
 ब्रह्मद्विषे क्रव्यादे घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने ॥२॥
 इन्द्रासोमा दुष्कृतो वब्रे अन्तरनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
 यतो नैषां पुनरेकश्चनोदयत्तद्वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ॥३॥
 इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवो वधं सं पृथिव्या अघशंसाय तर्हणम् ।
 उत्तक्षतं स्वर्यं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वथः ॥४॥
 इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवस्पर्यग्नितप्तेभिर्युवमश्महन्मभिः ।
 तपुर्वधेभिरजरेभिरत्रिणो नि पर्शानि विध्यतं यन्तु निस्वरम् ॥५॥
 इन्द्रासोमा परि वां भूतु विश्वत इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिना ।
 यां वां होत्रां परिहिनोमि मेधयेमा ब्रह्माणि नृपती इव जिन्वतम् ॥६॥
 प्रति स्मरेथां तुजयद्विरेवैर्हतं द्रुहो रक्षसो भङ्गुरावतः ।
 इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भूयो मा कदा चिदभिदासति द्रुहुः ॥७॥
 यो मा पाकेन मनसा चरन्तमभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
 आप इव काशिना संगृभीता असन्नस्त्वासत इन्द्र वक्ता ॥८॥
 ये पाकशंसं विहरन्त एवैर्ये वा भद्रं दूषयन्ति स्वधाभिः ।
 अहये वा तान्प्रददातु सोम आ वा दधातु निर्ऋतेरुपस्थे ॥९॥
 यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने अश्वानां गवां यस्तनूनाम् ।
 रिपु स्तेन स्तेयकृद्भ्रमेतु नि ष हीयतां तन्वाऽ तनां च ॥१०॥
 परः सो अस्तु तन्वाऽ तनां च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
 प्रति शुष्यतु यशो अस्य देवा यो मा दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ॥११॥

सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासञ्च वचसी पस्पृधाते ।
 तयोर्यत्सत्यं यतरदजीयस्तदित्सोमोवति हन्त्यासत् ॥१२॥
 न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।
 हन्ति रक्षो हन्त्यासद्वदन्तमुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते ॥१३॥
 यदि वाहमनृतदेवो अस्मि मोघं वा देवाँ अप्यूहे अग्ने ।
 किमस्मभ्यं जातवेदो हृणीषे द्रोघवाचस्ते निर्ऋथं सचन्ताम् ॥१४॥
 अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यदि वायुस्ततप पूरुषस्य ।
 अद्या स वीरैर्दशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह ॥१५॥
 यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
 इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट ॥१६॥
 प्र या जिगाति खर्गलेव नक्तमपं द्रुहस्तन्वं गूहमाना ।
 वव्रमनन्तमव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षसं उपब्दैः ॥१७॥
 वि तिष्ठध्वं मरुतो विक्ष्वीश्छतं गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।
 वयो ये भूत्वा पतयन्ति नक्तभिर्ये वा रिपो दधिरे देवे अध्वरे ॥१८॥
 प्र वर्तय दिवोश्मानमिन्द्र सोमशितं मघवन्त्सं शिशधि ।
 प्राक्तो अपाक्तो अधरादुदक्तोऽभि जहि रक्षसः पर्वतेन ॥१९॥
 एत उ ते पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोदाभ्यम् ।
 शिशीति शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदशनिं यातुमद्भयः ॥२०॥
 इन्द्रो यातूनामभवत्पराशरो हविर्मथीनामभ्याश्च विवासताम् ।
 अभीदु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रेव भिन्दन्त्सत एतु रक्षसः ॥२१॥
 उल्लकयातुं शुशुल्लकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
 सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं दृषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र ॥२२॥
 मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावदपोच्छन्तु मिथुना ये किमीदिनः ।
 पृथिवी नः पार्थिवात्पात्वाहसोन्तारिक्षं दिव्यात्पात्वस्मान् ॥२३॥
 इन्द्र जहि पुमांसं यातुधानमुत स्त्रियं मायया शाशदानाम् ।
 विग्रीवासो मूरदेवा ऋदन्तु मा ते दृशन्त्सूर्यमुच्चरन्तम् ॥२४॥
 प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वेन्द्रश्च सोम जागृतम् ।
 रक्षोभ्यो वधमस्यतमशनिं यातुमद्भयः ॥२५॥

(५) पञ्चमं सूक्तम्

॥ ५ ॥ ऋषिः—शुकः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ६ उपरिष्ठाद् बृहती; २ त्रिपदा विराड् गायत्री;
 ३ भुरिक् जगती; ४, १२, १३, १६-१८ अनुष्टुप्; ५ भुरिक् संस्तारपङ्क्तिः; ७, ८ ककुम्भत्यनुष्टुप्;
 ९ पुरस्कृतिजगती; १० त्रिष्टुप्; ११ पथ्या पङ्क्तिः; १४ षट्पदा जगती; १५ पुरस्ताद् बृहती;
 १९ जगतीगर्भा त्रिष्टुप्; २० विराड् गर्भाऽस्तारपङ्क्तिः; २१ विराट् त्रिष्टुप्; २२ सप्तपदा
 विराड् गर्भा भुरिक् शकवरी ॥

॥३॥

अयं प्रतिसरो मणिर्वीरो वीराय बध्यते ।

वीर्यवान्सपत्नहा शूरवीरः परिपाणः सुमङ्गलः ॥१॥

अयं मणिः सपत्नहा सुवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उग्रः ।

प्रत्यकृत्या दूषयन्नेति वीरः ॥२॥

अनेनेन्द्रो मणिना वृत्रमहन्ननेनासुरान्पराभावयन्मनीषी ।

अनेनाजयद्यावापृथिवी उभे इमे अनेनाजयत्प्रदिशश्चतस्रः ॥३॥

अयं स्वाक्यो मणिः प्रतीवर्तः प्रतिसरः ।

ओजस्वान्विमृधो वशी सो अस्मान्पातु सर्वतः ॥४॥

तदग्निराहु तदु सोम आहु बृहस्पतिः सविता तदिन्द्रः ।

ते मे देवाः पुरोहिताः प्रतीचीः कृत्याः प्रतिसरैरजन्तु ॥५॥

अन्तर्द्धे द्यावापृथिवी उताहरुत सूर्यम् ।

ते मे देवाः पुरोहिताः प्रतीचीः कृत्याः प्रतिसरैरजन्तु ॥६॥

ये स्वाक्यं मणिं जना वर्माणि कृण्वते ।

सूर्य इव दिवमारुह्य वि कृत्या बाधते वशी ॥७॥

स्वाक्येन मणिन ऋषिणेव मनीषिणा ।

अजैषं सर्वाः पृतना वि मृधो हन्मि रक्षसः ॥८॥

याः कृत्या आङ्गिरसीर्याः कृत्या आसुरीर्याः कृत्याः स्वयंकृता या उ चान्येभिराभृताः ।

उभयीस्ताः परा यन्तु परावतो नवतिं नाव्या इ अति ॥९॥

अस्मै मणिं वर्म वधन्तु देवा इन्द्रो विष्णुः सविता रुद्रो अग्निः ।

प्रजापतिः परमेष्ठी विराडैश्वानर ऋषयश्च सर्वे ॥१०॥

उत्तमो अस्योषधीनामनङ्गाञ्जगतामिव व्याघ्रः श्वपदामिव ।

यमैच्छामाविदाम् तं प्रतिस्पाशनमन्तितम् ॥११॥

स इद्याघ्रो भवत्यथो सिंहो अथो वृषा ।
 अथो सपत्नकर्शनो यो विभर्तीमं मणिम् ॥१२॥
 नैनं घन्त्यप्सरसो न गन्धर्वा न मर्त्याः ।
 सर्वा दिशो वि राजति यो विभर्तीमं मणिम् ॥१३॥
 कश्यपस्त्वामसृजत कश्यपस्त्वा समैरयत् ।
 अविभस्त्वेन्द्रो मानुषे विभ्रत्संश्रेषिणे जयत् ।
 मणिं सहस्रवीर्यं वर्म देवा अकृण्वत ॥१४॥
 यस्त्वा कृत्याभिर्यस्त्वा दीक्षाभिर्यज्ञैर्यस्त्वा जिघांसति ।
 प्रत्यक्तमिन्द्र तं जहि वज्रेण शतपर्वणा ॥१५॥
 अयमिद्वै प्रतीवर्त ओजस्वान्संजयो मणिः ।
 प्रजां धनं च रक्षतु परिपाणः सुमङ्गलः ॥१६॥
 असपत्नं नो अधरादसपत्नं न उत्तरात् ।
 इन्द्रासपत्नं नः पश्चाज्ज्योतिः शूर पुरस्कृधि ॥१७॥
 वर्म मे द्यावापृथिवी वर्माहर्वर्म सूर्यः ।
 वर्म म इन्द्रश्चाग्निश्च वर्म धाता दधातु मे ॥१८॥
 ऐन्द्राग्रं वर्म बहुलं यदुग्रं विश्वे देवा नाति विध्यन्ति सर्वे ।
 तन्मे तन्वं त्रायतां सर्वतो बृहदायुष्मां जरदष्टिर्यथासानि ॥१९॥
 आ मारुक्षदेवमणिर्मह्या अरिष्टतातये ।
 इमं मेथिमभिसंविशध्वं तनूपानं त्रिवरूथमोजसे ॥२०॥
 अस्मिन्निन्द्रो नि दधातु नृम्णमिमं देवासो अभिसंविशध्वम् ।
 दीर्घायुत्वाय शतशारदायायुष्माञ्जरदष्टिर्यथासत् ॥२१॥
 स्वस्तिदा विशां पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।
 इन्द्रो बध्नातु ते मणिं जिगीवां अपराजितः सोमपा अभयंकरो वृषा ।
 स त्वा रक्षतु सर्वतो दिवा नक्तं च विश्वतः ॥२२॥

॥ इत्यष्टादशः प्रपाठकः ॥

अथैकोनविंशः प्रपाठकः ॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—मातृनामा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः, मातृनामा, १५ ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३-९,
१८-२६ अनुष्टुप्; २ पुरस्ताद् बृहती; १० षट्पदा जगती; ११, १२, १४, १६ पद्या पङ्क्तिः;
१५ सप्तपदा शक्वरी; १७ सप्तपदा जगती ॥

यौ ते मातोन्ममार्जं जातायाः पतिवेदनौ ।
दुर्णामा तत्र मा गृध्रदलिंश उत वत्सपः ॥१॥
पलालानुपलालौ शर्कुं कोकं मलिम्लुचं पलीजकम् ।
आश्रेषं वत्रिवासससृक्षग्रीवं प्रमीलिनम् ॥२॥
मा सं वृतो मोषं सृप ऊरू मावं सृपोन्तरा ।
कृणोम्यस्यै भेषजं वजं दुर्णामिचातनम् ॥३॥
दुर्णामा च सुनामा चोभा संवृतमिच्छतः ।
अरायानप हन्मः सुनामा स्त्रैणमिच्छताम् ॥४॥
यः कृष्णः केश्यसुर स्तम्बज उत तुण्डिकः ।
अरायानस्या मुष्काभ्यां भंससोप हन्मसि ॥५॥
अनुजिघ्रं प्रमृशन्तं कव्यादमुत रैरिहम् ।
अरायाँछ्वकिष्किणो वजः पिङ्गो अनीनशत् ॥६॥
यस्त्वा स्वप्ने निपद्यते भ्राता भूत्वा पितेव च ।
वजस्तान्त्सहतामितः क्लीवरूपांस्तिरीटिनः ॥७॥
यस्त्वा स्वपन्ती त्सरति यस्त्वा दिप्सति जाग्रतीम् ।
छायामिव प्र तान्त्सूर्यः परिक्रामन्ननीनशत् ॥८॥
यः कृणोति मृतवत्सामवतो कामिमां स्त्रियम् ।
तमोषधे त्वं नाशयास्याः कमलमञ्जिवम् ॥९॥
ये शालाः परिनृत्यन्ति सायं गर्दभनादिनः ।
कुसूला ये च कुक्षिलाः ककुभाः करुमाः स्त्रिमाः ।
तानोषधे त्वं गन्धेन विषूचीनान्वि नाशय ॥१०॥

ये कुकुन्धाः कुकूरभाः कृत्तीर्दृशानि विभ्रति ।
क्लीवा इव प्रनृत्यन्तो वने ये कुर्वते घोषं तानितो नाशयामसि ॥११॥

अनु. ३, सू. ६]

१६०

ये सूर्यं न तितिक्षन्त आतपन्तमुमुं दिवः ।
 अरायान्वस्तवासिनो दुर्गन्धील्लोहितास्यान्मककान्नाशयामसि ॥१२॥
 य आत्मानमतिमात्रमंसं आधाय विभ्रति ।
 स्त्रीणां श्रोणिप्रतोदिन इन्द्र रक्षांसि नाशय ॥१३॥
 ये पूर्वं वध्वोऽ यन्ति हस्ते शृङ्गाणि विभ्रतः ।
 आपाकेस्थाः प्रहासिनस्तम्बे ये कुर्वते ज्योतिस्तानितो नाशयामसि ॥१४॥
 येषां पश्चात्प्रपदानि पुरः पाष्णीः पुरो मुखा ।
 खलजाः शकधूमजा उरुण्डा ये च मट्मटाः कुम्भमुष्का अयाशवः ।
 तानस्या ब्रह्मणस्पते प्रतीवोधेन नाशय ॥१५॥
 पर्यस्ताक्षा अप्रचङ्कशा अस्त्रैणाः सन्तु पण्डगाः ।
 अव भेषज पादय य इमां संविवृत्सत्यपतिः स्वपतिं स्त्रियम् ॥१६॥
 उद्धर्षिणं मुनिकेशं जम्भयन्तं मरीमृशम् ।
 उपेषन्तमुदुम्बलं तुण्डेलमुत शालुडम् ।
 पदा प्र विध्य पाष्ण्यां स्थालीं गौरिव स्पन्दना ॥१७॥
 यस्ते गर्भं प्रतिमृशाज्जातं वा मारयाति ते ।
 पिङ्गस्तमुग्रधन्वा कृणोतु हृदयाविधम् ॥१८॥
 ये अम्नो जातान्मारयन्ति सूतिका अनुशेरते ।
 स्त्रीभागान्पिङ्गो गन्धर्वान्वातो अभ्रमिवाजतु ॥१९॥
 परिसृष्टं धारयतु यद्धितं मावं पादु तत् ।
 गर्भं त उग्रौ रक्षतां भेषजौ नीविभार्यौ ॥२०॥
 पवीनसात्तङ्गल्वाऽच्छायकादुत नम्रकात् ।
 प्रजायै पत्ये त्वा पिङ्गः परि पातु किमीदिनः ॥२१॥
 व्यास्याच्चतुरक्षात्पञ्चपादादनङ्गुरेः ।
 वृन्तादुभि प्रसर्पतः परि पाहि वरीवृतात् ॥२२॥
 य आमं मांसमदन्ति पौरुषेयं च ये ऋविः ।
 गर्भान्खादन्ति केशवास्तानितो नाशयामसि ॥२३॥
 ये सूर्यात्परिसर्पन्ति स्नुषेव श्वशुरादधि ।
 वजश्च तेषां पिङ्गश्च हृदयेधि नि विध्यताम् ॥२४॥

पिङ्ग रक्ष जायमानं मा पुमांसं स्त्रियं कन् ।
 आण्डादो गर्भान्मा दभन्वाधस्वेतः किमीदिनः ॥२५॥
 अप्रजास्त्वं मार्तवत्समाद्रोदमघमावयम् ।
 वृक्षादिव स्वजं कृत्वाप्रिये प्रति मुञ्च तत् ॥२६॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—भैषज्यं, आयुष्यं, ओषधयः ॥ छन्दः—१, ७, ८, ११, १३, १६-२३.

२७ मनुष्टुप्; २ उपरिष्टाद् भुरिक् बृहती; ३ पुरउष्णिक्; ४ पञ्चपदा परानुष्टुबतिजगती; ५, १०,

२५ पथ्या पङ्क्तिः; ६ विराट्गर्भा भुरिक् पथ्या-पङ्क्तिः; ९ द्विपदाऽऽर्ची भुरिगनुष्टुप्;

१२ पञ्चपदा विराडतिगक्वरी; १४ उपरिष्टाद् निचृद् बृहती; [१५ त्रिष्टुप्;

२४ षट्पदा जगती;] २६ निचृदनुष्टुप्; २८ भुरिगनुष्टुप् ॥

॥४॥

या वभ्रवो याश्च शुक्रा रोहिणीरुत पृश्नयः ।
 असिक्रीः कृष्णा ओषधीः सर्वा अच्छावदामसि ॥१॥
 त्रायन्तामिमं पुरुषं यक्ष्मादिवेषितादधि ।
 यासां द्यौष्पिता पृथिवी माता समुद्रो मूलं वीरुधौ वभूव ॥२॥
 आपो अग्रं दिव्या ओषधयः । तारस्ते यक्ष्ममेनस्य मङ्गादङ्गादनीनशन् ॥३॥
 प्रस्तृणती स्तम्बिनीरेकशुङ्गाः प्रतन्वतीरोषधीरा वदामि ।
 अंशुमतीः काण्डनीर्या विशाखा ह्वयामि ते वीरुधौ वैश्वदेवीरुग्राः पुरुषजीवनीः ॥४॥
 यहः सहः सहमाना वीर्यं यच्च वो बलम् ।
 तेनेममस्माद्यक्ष्मात्पुरुषं मुञ्चतौषधीरथो कृणोमि भेषजम् ॥५॥
 जीवलां नधारिषां जीवन्तीमोषधीमहम् ।
 अरुन्धतीमुन्नयन्तीं पुष्पां मधुमतीमिह हुवेस्मा अरिष्टतातये ॥६॥
 इहा यन्तु प्रचेतसो मेदिनीर्वचसो मम । यथेमं पारयामसि पुरुषं दुरितादधि ॥७॥
 अग्नेर्घासो अपां गर्भो या रोहन्ति पुनर्णवाः ।
 ध्रुवाः सहस्रनाम्नीर्भेषजीः सन्त्वाभृताः ॥८॥
 अवकोल्वा उदकात्मान ओषधयः । व्यृषिन्तु दुरितं तीक्ष्णशृङ्गः ॥९॥
 उन्मुञ्चन्तीर्विवरुणा उग्रा या विषदूषणीः ।
 अथो बलासनाशनीः कृत्यादूषणीश्च यास्ता इहा यन्त्वोषधीः ॥१०॥
 अपक्रीताः सहीयसीर्वीरुधो या अभिष्टुताः । त्रायन्तामस्मिन्ग्रामे गामश्च पुरुषं पशुम् ॥११॥

मधुमन्मूलं मधुमदग्रमासां मधुमन्मध्यं वीरुधां वभूव ।
 मधुमत्पर्णं मधुमत्पुष्पमासां मधोः संभक्ता अमृतस्य भक्षो घृतमन्नं दुहतां गोपुरोगवम् ॥१२॥
 यावतीः कियतीश्चेमाः पृथिव्यामध्योषधीः । ता मां सहस्रपर्ण्यो मृत्योर्मुञ्चन्त्वंहसः ॥१३॥

वैयाघ्रो मणिर्वीरुधां त्रायमाणोभिः शस्तिपाः ।

अर्मीवाः सर्वा रक्षांस्यप हन्त्वधि दूरमस्मत् ॥१४॥

सिंहस्यैव स्तनयोः सं विजन्तेऽग्रेऽपि विजन्त आभृताभ्यः ।

गवां यक्ष्मः पुरुषाणां वीरुद्धिरतिनुत्तो नाव्या एतु स्रोत्याः ॥१५॥

मुमुचाना ओषधयोऽग्रेऽपि श्वानरादधि ।

भूमिं संतन्वतीरित यासां राजा वनस्पतिः ॥१६॥

या रोहन्त्याङ्गिरसीः पर्वतेषु समेषु च ।

ता नः पर्यस्वतीः शिवा ओषधीः सन्तु शं हृदे ॥१७॥

याश्चाहं वेद वीरुधो याश्च पश्यामि चक्षुषा ।

अज्ञाता जानीमश्च या यासु विद्म च संभृतम् ॥१८॥

सर्वाः समग्रा ओषधीर्वोधन्तु वचसो मम ।

यथेमं पारयामसि पुरुषं दुरितादधि ॥१९॥

अश्वत्थो दुर्भो वीरुधां सोमो राजामृतं हविः ।

व्रीहिर्यवश्च भेषजौ दिवस्पुत्रावमर्त्यौ ॥२०॥

उज्जिहीध्वे स्तनयत्यभिकन्दत्योषधीः । यदा वः पृश्निमातरः पर्जन्यो रेतसावति ॥२१॥

तस्यामृतस्येमं बलं पुरुषं पाययामसि । अथो कृणोमि भेषजं यथासच्छतहायनः ॥२२॥

वराहो वेद वीरुधं नकुलो वेद भेषजीम् ।

सर्पा गन्धर्वा या विदुस्ता अस्मा अवसे हुवे ॥२३॥

याः सुपर्णा आङ्गिरसीर्दिव्या या रघटो विदुः ।

वयांसि हंसा या विदुर्याश्च सर्वे पतत्रिणः ।

मृगा या विदुरोषधीस्ता अस्मा अवसे हुवे ॥२४॥

यावतीनामोषधीनां गावः प्राश्नन्त्यध्या यावतीनामजावयः ।

तावतीस्तुभ्यमोषधीः शर्म यच्छन्त्वाभृताः ॥२५॥

यावतीषु मनुष्या भेषजं भिषजो विदुः । तावतीर्विश्वभेषजीरा भरामि त्वामभि ॥२६॥

पुष्पवतीः प्रसूमतीः फलिनीरफला उत । संमातर इव दुहामस्मा अरिष्टतातये ॥२७॥

उत्वाहार्षं पञ्चशलादथो दशशलादुत ।
अथो यमस्य पट्टीशाद्विश्वस्मादेवकिल्विषात् ॥२८॥

॥ ८ ॥ कृषिः—भृग्विहाराः ॥ देवता—इन्द्रः, वनस्पतिः, परमेताहननं च ॥ छन्दः—१, ५, १३-१८ अनुष्टुप्,
२, ८-१०, २३ उपरिष्ठाद् बृहती; ३ विराड् बृहती; ४ बृहती पुरस्तात् प्रस्तारपङ्क्तिः; ६ आस्तारपङ्क्तिः;
७ विपरीतपादनदमा चतुष्पदाऽतिजगती; ११ पथ्या बृहती; १२ भुरिगनुष्टुप्; १९ पुरस्ताद् विराड्
बृहती; २० निचूत्पुरस्ताद् बृहती; २१ त्रिष्टुप्; २२ चतुष्पदा शक्वरी;
२४ त्रिष्टुपुष्णिग्गर्भा पराशक्तवरी पञ्चपदा जगती ॥

इन्द्रो मन्थतु मन्थिता शक्रः शूरः पुरंदुरः ।
यथा हनाम सेना अमित्राणां सहस्रशः ॥१॥
पूतिरञ्जुरुपध्मानी पूतिं सेनां कृणोत्वमूम ।
धूममग्निं परादृश्यामित्रा हृत्स्वा दधतां भयम् ॥२॥
अमूनश्चत्थ निः शृणीहि खादामूनवदिराजिरम् ।
ताजद्भङ्ग इव भज्यन्तां हन्त्वेनान्वधको वधैः ॥३॥
परुषानमूनपरुषाह्वः कृणोतु हन्त्वेनान्वधको वधैः ।
क्षिप्रं शर इव भज्यन्तां बृहज्जालेन संदिताः ॥४॥
अन्तरिक्षं जालमासीज्जालदण्डा दिशो महीः ।
तेनाभिधाय दस्यूनां शक्रः सेनामपावपत् ॥५॥

बृहद्भि जालं बृहतः शक्रस्य वाजिनीवतः ।
तेन शत्रून्भि सर्वाङ्गयुञ्जि यथा न मुच्यतै कतमश्चनैषाम् ॥६॥
बृहत्ते जालं बृहत इन्द्र शूर सहस्रार्घस्य शतवीर्यस्य ।
तेन शतं सहस्रमयुतं न्यर्बुदं जघान शक्रो दस्यूनामभिधाय सेनया ॥७॥

अयं लोको जालमासीच्छक्रस्य महतो महान् ।
तेनाहमिन्द्रजालेनामूस्तमसाभि दधामि सर्वान् ॥८॥
सेदिरुग्रा व्युद्धिरातिश्चानपवाचना ।
श्रमस्तन्द्नीश्च मोहश्च तैरमूनभि दधामि सर्वान् ॥९॥
मृत्यवेमून्प्र यच्छामि मृत्युपाशैरमी सिताः ।
मृत्योर्ये अघला दूतास्तेभ्य एनान्प्रति नयामि बद्धा ॥१०॥

नयतामून्मृत्युदूता यमदूता अपोम्भत ।
 परःसहस्रा हन्यन्तां तृणेद्वैनान्मृत्यं भवस्य ॥११॥
 साध्या एकं जालदण्डमुद्यत्य यन्त्योजसा ।
 रुद्रा एकं वसव एकमादित्यैरेक उद्यतः ॥१२॥
 विश्वे देवा उपरिष्ठादुज्जन्तो यन्त्वोजसा ।
 मध्येन घ्नन्तो यन्तु सेनामङ्गिरसो महीम् ॥१३॥
 वनस्पतीन्वानस्पत्यानोषधीरुत वीरुधः ।
 द्विपाच्चतुष्पादिष्णामि यथा सेनाममूं हनन् ॥१४॥
 गन्धर्वाप्सरसः सर्पान्देवान्पुण्यजनान्पितृन् ।
 दृष्टानदृष्टानिष्णामि यथा सेनाममूं हनन् ॥१५॥
 इम उप्ता मृत्युपाशा यानाक्रम्य न मुच्यसे ।
 अमुष्या हन्तु सेनाया इदं कूटं सहस्रशः ॥१६॥
 घर्मः समिद्धो अग्निनायं होमः सहस्रहः ।
 भवश्च पृश्निबाहुश्च शर्व सेनाममूं हतम् ॥१७॥
 मृत्योराषमा पद्यन्तां क्षुधं सेदिं वधं भयम् ।
 इन्द्रश्चाक्षुजालाभ्यां शर्व सेनाममूं हतम् ॥१८॥
 पराजिताः प्र त्रसतामित्रा नुत्ता धावत ब्रह्मणा ।
 बृहस्पतिप्रणुत्तानां मामीषां मोचि कश्चन ॥१९॥
 अव पद्यन्तामेषामायुधानि मा शकन्प्रतिधामिषुम् ।
 अथैषां बहु विभ्यतामिषवो घ्नन्तु मर्मणि ॥२०॥

सं क्रौशतामेनान्यावापृथिवी समन्तरिक्षं सह देवताभिः ।
 मा ज्ञातारं मा प्रतिष्ठां विदन्त मिथो विघ्नाना उप यन्तु मृत्युम् ॥२१॥
 दिशश्चतस्रोश्चतयोर्यो देवरथस्य पुरोडाशाः शफा अन्तरिक्षमुद्भिः ।
 द्यावापृथिवी पक्षसी ऋतवोभीशवोन्तर्देशाः किंकरा वाक्परिरथ्यम् ॥२२॥
 संवत्सरो रथः परिवत्सरो रथोपस्थो विराडीषाग्नी रथमुखम् ।
 इन्द्रः सव्यष्ठाश्चन्द्रमाः सारथिः ॥२३॥

इतो जयेतो वि जय सं जय जय स्वाहा ।

इमे जयन्तु परामी जयन्तां स्वाहैभ्यो दुराहामीभ्यः । नीललोहितेनामूनभ्यवतनोमि ॥२४॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—मधर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ६, ७, १०, १३, १५-२१, २४ त्रिष्टुप्;
२ पङ्क्तिः; ३ आस्तारपङ्क्तिः; ४, ५, २३, २५, २६ अनुष्टुप्; ८, ११, १२, २२ जगती;
९ भुरिक् त्रिष्टुप्; १४ चतुष्पदाऽतिजगती ॥

॥५॥

कुतस्तौ जातौ कतमः सो अर्धः कस्माल्लोकात्कतमस्याः पृथिव्याः ।
वत्सौ विराजः सलिलादुदैतां तौ त्वा पृच्छामि कतरेण दुग्धा ॥१॥
यो अक्रन्दयत्सलिलं महित्वा योनिं कृत्वा त्रिभुजं शयानः ।
वत्सः कामदुघो विराजः स गुहा चक्रे तन्वः पराचैः ॥२॥
यानि त्रीणि बृहन्ति येषां चतुर्थं वियुनक्ति वाचम् ।
ब्रह्मैर्नद्विद्यात्तपसा विपश्चिद्यस्मिन्नेकं युज्यते यस्मिन्नेकम् ॥३॥

बृहतः परि सामानि षष्ठात्पञ्चाधि निर्मिता ।

बृहद्बृहत्या निर्मितं कुतोधि बृहती मिता ॥४॥

बृहती परि मात्राया मातुर्मात्राधि निर्मिता ।

माया ह जज्ञे मायाया मायाया मातली परि ॥५॥

वैश्वानरस्य प्रतिमोपरि द्यौर्यावद्रोदसी विब्रवाधे अग्निः ।

ततः षष्ठादामुतो यन्ति स्तोमा उदितो यन्त्यभि षष्ठमहः ॥६॥

षट् त्वा पृच्छाम ऋषयः कश्यपेमे त्वं हि युक्तं युयुक्षे योग्यं च ।

विराजमाहुर्ब्रह्मणः पितरं तां नो वि धेहि यतिधा सखिभ्यः ॥७॥

यां प्रच्युतामनु यज्ञाः प्रच्यवन्त उपतिष्ठन्त उपतिष्ठमानाम् ।

यस्या व्रते प्रसवे यक्षमेजति सा विराटृषयः परमे व्योमिन् ॥८॥

अप्राणैति प्राणेन प्राणतीनां विराट् स्वराजमभ्येति पश्चात् ।

विश्वं मृशन्तीमभिरूपां विराजं पश्यन्ति त्वे न त्वे पश्यन्त्येनाम् ॥९॥

को विराजो मिथुनत्वं प्र वेद क ऋतून्क उ कल्पमस्याः ।

क्रमान्को अस्याः कतिधा विदुग्धान्को अस्या धाम कतिधा व्युष्टीः ॥१०॥

इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छदास्वितरासु चरति प्रविष्टा ।

महान्तो अस्यां महिमानो अन्तर्बधूजिगाय नवगजनित्री ॥११॥

छन्दःपक्षे उषसा पेपिशाने समानं योनिमनु सं चरेते ।

सूर्यपत्नी सं चरतः प्रजानती केतुमती अजरे भूरिरेतसा ॥१२॥

ऋतस्य पन्थामनु तिस्र आगुस्त्रयो यर्मा अनु रेत आगुः ।
 प्रजामेका जिन्वत्यूर्जमेका राष्ट्रमेका रक्षति देवयूनाम् ॥१३॥
 अग्नीषोमावदधुर्या तुरीयासीद्यज्ञस्य पक्षावृषयः कल्पयन्तः ।
 गायत्रीं त्रिष्टुभं जगतीमनुष्टुभं बृहदुर्की यजमानाय स्वशिभरन्तीम् ॥१४॥
 पञ्च व्युष्टीरनु पञ्च दोहा गां पञ्चनाम्नीमृतवोनु पञ्च ।
 पञ्च दिशः पञ्चदशेन कृतास्ता एकमूर्ध्नीरभि लोकमेकम् ॥१५॥
 षड्जाता भूता प्रथमजर्तस्य षडु सामानि षडहं वहन्ति ।
 षड्योगं सीरमनु सामसाम षडाहुर्द्यावापृथिवीः षडुर्वोः ॥१६॥
 षडाहुः शीतान्षडु मास उष्णानृतुं नो ब्रूत यतमोतिरिक्तः ।
 सप्त सुपर्णाः कवयो नि षेदुः सप्त च्छन्दांस्यनु सप्त दीक्षाः ॥१७॥
 सप्त होमाः समिधो ह सप्त मधूनि सप्तर्तवो ह सप्त ।
 सप्ताज्यानि परि भूतमायन्ताः सप्तगृध्रा इति शुश्रुमा वयम् ॥१८॥
 सप्त च्छन्दांसि चतुरुत्तराण्यन्यो अन्यस्मिन्नध्यापितानि ।
 कथं स्तोमाः प्रति तिष्ठन्ति तेषु तानि स्तोमेषु कथमार्पितानि ॥१९॥
 कथं गायत्री त्रिवृतं व्यापि कथं त्रिष्टुप्पञ्चदशेन कल्पते ।
 त्रयस्त्रिंशेन जगती कथमनुष्टुप्कथमेकविंशः ॥२०॥

अष्ट जाता भूता प्रथमजर्तस्याष्टेन्द्रत्विजो देव्या ये ।
 अष्टयोनिरदितिरष्टपुत्राष्टमीं रात्रिमभि हव्यमेति ॥२१॥
 इत्थं श्रेयो मन्यमानेदमार्गमं युष्माकं सख्ये अहमस्मि शेवा ।
 समानजन्मा क्रतुरस्ति वः शिवः स वः सर्वाः सं चरति प्रजानन् ॥२२॥

अष्टेन्द्रस्य षड्यमस्य ऋषीणां सप्त सप्तधा ।
 अपो मनुष्याश्च नोषधीस्तां उ पञ्चानु सेचिरे ॥२३॥
 केवलीन्द्राय दुदुहे हि गृष्टिर्वशं पीयूषं प्रथमं दुहाना ।
 अथातर्पयच्चतुरश्वतुर्धा देवान्मनुष्यांश्च असुरानुत ऋषीन् ॥२४॥
 को नु गौः क एकऋषिः किमु धाम का आशिषः ।
 यक्षं पृथिव्यामेकवृदेकर्तुः कतमो नु सः ॥२५॥
 एको गौरैक एकऋषिरेकं धामैकधाशिषः ।
 यक्षं पृथिव्यामेकवृदेकर्तुर्नाति रिच्यते ॥२६॥

॥ १०(१) ॥ ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ आर्ची पङ्क्तिः; २, ४, ६, ८, १०, १२ याजुषी जगती; ३, ९ सामन्यनुष्टुप्; ५ आर्च्यनुष्टुप्; ७, १३ विराट् गायत्री; ११ साम्नी बृहती ॥

विराट् इदमग्र आसीत्तस्या जातायाः सर्वमविभेदियमेवेदं भविष्यतीति ॥१॥

सोदकामत्सा गार्हपत्ये न्यक्रामत् ॥२॥

गृहमेधी गृहपतिर्भवति य एवं वेद ॥३॥

सोदकामत्साहवनीये न्यक्रामत् ॥४॥

यन्त्यस्य देवा देवहूतिं प्रियो देवानां भवति य एवं वेद ॥५॥

सोदकामत्सा दक्षिणाग्नौ न्यक्रामत् ॥६॥

यज्ञतो दक्षिणीयो वासतेयो भवति य एवं वेद ॥७॥

सोदकामत्सा सभायां न्यक्रामत् ॥८॥

यन्त्यस्य सभां सभ्यो भवति य एवं वेद ॥९॥

सोदकामत्सा समितौ न्यक्रामत् ॥१०॥

यन्त्यस्य समितिं सामित्यो भवति य एवं वेद ॥११॥

सोदकामत्सामन्त्रेण न्यक्रामत् ॥१२॥

यन्त्यस्यामन्त्रणमामन्त्रणीयो भवति य एवं वेद ॥१३॥

॥ १०(२) ॥ ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ त्रिपदा सामन्यनुष्टुप्; २ उष्णिग् गर्भा चतुष्पदोपरिष्ठाद् विराट् बृहती; ३ एकपदा याजुषी गायत्री; ४ एकपदा साम्नी पङ्क्तिः; ५ विराट् गायत्री; ६ आर्च्यनुष्टुप्; ७ साम्नी पङ्क्तिः; ८ आसुरी गायत्री; ९ सामन्यनुष्टुप्; १० साम्नी बृहती ॥

सोदकामत्सान्तरिक्षे चतुर्धा विक्रान्तातिष्ठत् ॥१॥

तां देवमनुष्या अत्रुवन्नियमेव तद्वेदु यदुभय उपजीवेमामुषं ह्वयामहा इति ॥२॥

तामुषाह्वयन्त ॥३॥

ऊर्ज एहि स्वध एहि सूनृत एहीरावत्येहीति ॥४॥

तस्या इन्द्रो वत्स आसीद्गायत्र्यभिधान्यभ्रमूधः ॥५॥

बृहच्च रथन्तरं च द्वौ स्तनावास्तां यज्ञायज्ञियं च वामदेव्यं च द्वौ ॥६॥

ओषधीरेव रथन्तरेण देवा अदुहन्व्यचो बृहता ॥७॥
 अपो वामदेव्येन यज्ञं यज्ञायज्ञियेन ॥८॥
 ओषधीरेवास्मै रथन्तरं दुहे व्यचो बृहत् ॥९॥
 अपो वामदेव्यं यज्ञं यज्ञायज्ञियं य एवं वेद ॥१०॥

॥ १०(३) ॥ ऋषिः—अथर्वचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ चतुष्पदा विराडनुष्टुप्; २ आर्ची त्रिष्टुप्;
 ३, ५, ७ चतुष्पदा प्राजापत्या पङ्क्तिः; ४, ६, ८ आर्ची बृहती ॥

सोदकामत्सा वनस्पतीनागच्छतां वनस्पतयोघ्नत सा संवत्सरे समभवत् ॥१॥
 तस्माद्वनस्पतीनां संवत्सरे वृक्णमपि रोहति वृश्चतेस्याप्रियो भ्रातृव्यो य एवं वेद ॥२॥
 सोदकामत्सा पितृनागच्छतां पितरोघ्नत सा मासि समभवत् ॥३॥
 तस्मात्पितृभ्यो मास्युपमास्यं ददति प्र पितृयाणं पन्थां जानाति य एवं वेद ॥४॥
 सोदकामत्सा देवानागच्छतां देवा अघ्नत सार्धमासे समभवत् ॥५॥
 तस्माद्देवभ्योर्धमासे वर्षद्वर्वन्ति प्र देवयानं पन्थां जानाति य एवं वेद ॥६॥
 सोदकामत्सा मनुष्याऽनागच्छतां मनुष्याऽअघ्नत सा सद्यः समभवत् ॥७॥
 तस्मान्मनुष्येभ्य उभयद्युरुषं हरन्त्युपास्य गृहे हरन्ति य एवं वेद ॥८॥

॥ १०(४) ॥ ऋषिः—अथर्वचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१, ५ चतुष्पदा साम्नी जगती; २, ६,
 १० साम्नी बृहती; ३, १४ साम्युष्णिक्; ४, ८ आर्च्यनुष्टुप्; ७ आसुरी गायत्री; ९; १३ चतुष्पदोष्णिक्;
 ११ प्राजापत्यानुष्टुप्; १२, १६ आर्ची त्रिष्टुप्; १५ विराट् गायत्री ॥

(१५) पञ्चदश्याश्च विराङ्गायत्री छन्दांसि ॥

सोदकामत्सासुरानागच्छतामसुरा उपाह्वयन्त माय एहीति ॥१॥
 तस्या विरोचनः प्राह्लादिर्वत्स आसीदयस्पात्रं पात्रम् ॥२॥
 तां द्विमूर्धात्व्योर्धोक्तां मायामेवाधौक् ॥३॥
 तां मायामसुरा उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥४॥
 सोदकामत्सा पितृनागच्छतां पितर उपाह्वयन्त स्वध एहीति ॥५॥
 तस्या यमो राजा वत्स आसीद्रजतपात्रं पात्रम् ॥६॥
 तामन्तको मार्यवोधोक्तां स्वधामेवाधौक् ॥७॥
 तां स्वधां पितर उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥८॥
 सोदकामत्सा मनुष्याऽनागच्छतां मनुष्याऽउपाह्वयन्तेरावत्येहीति ॥९॥

तस्या मनुर्वेवस्वतो वत्स आसीत्पृथिवी पात्रम् ॥१०॥
 तां पृथीं वैन्यो धोक्तां कृषिं च सस्यं चाधोक् ॥११॥
 ते कृषिं च सस्यं च मनुष्या उपजीवन्ति कृष्टराधिरुपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥१२॥
 सोदकामत्सा सप्तऋषीनागच्छतां सप्तऋषय उपाह्वयन्त ब्रह्मण्वत्येहीति ॥१३॥
 तस्याः सोमो राजा वत्स आसीच्छन्दः पात्रम् ॥१४॥
 तां बृहस्पतिराङ्गिरसो धोक्तां ब्रह्म च तपश्चाधोक् ॥१५॥
 तद्ब्रह्म च तपश्च सप्तऋषय उपजीवन्ति ब्रह्मवर्चस्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥१६॥

॥ १०(५) ॥ ऋषिः—अथर्वाचायः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१, १३ चतुष्पदा साम्नी जगती;
 २, ३ साम्न्युष्णिक्; ४, १६ आच्यनुष्टुप्; ५ चतुष्पदा प्राजापत्या जगती; ६ साम्नी बृहती त्रिष्टुप्;
 ७, ११ विराट् गायत्री; ८ आर्ची त्रिष्टुप्; ९ चतुष्पदोष्णिक्; १०, १४ साम्नी बृहती;
 १२ त्रिपदा ब्राह्मी भुरिक् गायत्री; १५ साम्न्यनुष्टुप् ॥

सोदकामत्सा देवानागच्छतां देवा उपाह्वयन्तोर्ज एहीति ॥१॥
 तस्या इन्द्रो वत्स आसीच्चमसः पात्रम् ॥२॥
 तां देवः सविताधोक्तामूर्जमेवाधोक् ॥३॥
 तामूर्जा देवा उपजीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥४॥
 सोदकामत्सा गन्धर्वाप्सरस आगच्छतां गन्धर्वाप्सरस उपाह्वयन्त पुण्यगन्ध एहीति ॥५॥
 तस्याश्चित्ररथः सौर्यवर्चसो वत्स आसीत्पुष्करपर्ण पात्रम् ॥६॥
 तां वसुरुचिः सौर्यवर्चसो धोक्तां पुण्यमेव गन्धमधोक् ॥७॥
 तं पुण्यं गन्धं गन्धर्वाप्सरस उपजीवन्ति पुण्यगन्धिरुपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥८॥
 सोदकामत्सेतरजनानागच्छतामितरजना उपाह्वयन्त तिरोध एहीति ॥९॥
 तस्याः कुबेरो वैश्रवणो वत्स आसीदामपात्रं पात्रम् ॥१०॥
 तां रजतनाभिः काबेरको धोक्तां तिरोधामेवाधोक् ॥११॥
 तां तिरोधामितरजना उपजीवन्ति तिरो धत्ते सर्वं पाप्मानमुपजीवनीयो
 भवति य एवं वेद ॥१२॥
 सोदकामत्सा सर्पानागच्छतां सर्पा उपाह्वयन्त विषवत्येहीति ॥१३॥
 तस्यास्तक्षको वैशालेयो वत्स आसीदलाबुपात्रं पात्रम् ॥१४॥

अनु. ५, सू. १०]

२००

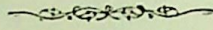
तां धृतराष्ट्र ऐरावतोऽधोक्तां विषमेवाधोक् ॥१५॥
तद्विषं सर्पा उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥१६॥

॥ १०(६) ॥ ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ द्विपदा विराट् गायत्री; २ द्विपदा साम्नी त्रिष्टुप्; २ द्विपदा प्राजापत्यानुष्टुप्; ४ द्विपद-ऽर्च्यनुष्टुप् ॥

तद्यस्मां एवं विदुषेलावुनाभिषिञ्चेत्प्रत्याहन्यात् ॥१॥
न च प्रत्याहन्यान्मनसा त्वा प्रत्याहन्मीति प्रत्याहन्यात् ॥२॥
यत्प्रत्याहन्ति विषमेव तत्प्रत्याहन्ति ॥३॥
विषमेवास्याप्रियं भ्रातृव्यमनुविषिच्यते य एवं वेद ॥४॥

॥ इत्यष्टमं काण्डम् ॥

[अष्टमकाण्डे अनुवाकाः ५, सूक्तानि १०, ऋचः २९३]



अथ नवमं काण्डम् ॥

अथ विंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—मधु, अश्विनी ॥ छन्दः—१, ४, ५ त्रिष्टुप्; २ त्रिष्टुप्गर्भा पङ्क्तिः;
३ पराऽनुष्टुप् (?); ६ अतिशक्वरीगर्भा यवमध्या महावृहती; ७ अतिजगतीगर्भा यवमध्या महावृहती;
८ वृहतीगर्भा संस्तारपङ्क्तिः; ९ परावृहती प्रस्तारपङ्क्तिः; १० पुरउष्णिक् पङ्क्तिः; ११-१३,
१५, १६, १८, १९ अनुष्टुप्; १४ पुरउष्णिक्; १७ उपरिष्ठाद् विराड् वृहती; २० मुरिक्
विष्टारपङ्क्तिः; २१ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप् (एकावसाना), २२ द्विपदा ब्राह्मी
पुरउष्णिक्; २३ द्विपदाऽऽर्ची पङ्क्तिः; २४ षट्पदाऽष्टिः ॥

॥ १ ॥

द्विस्पृथिव्या अन्तरिक्षात्समुद्राद्ग्रेवातान्मधुकशा हि जज्ञे ।
तां चायित्वामृतं वसानां हृद्भिः प्रजाः प्रति नन्दन्ति सर्वाः ॥१॥
महत्पयो विश्वरूपमस्याः समुद्रस्य त्योत रेत आहुः ।
यत् ऐति मधुकशा रराणा तत्राणस्तदमृतं निविष्टम् ॥२॥
पश्यन्त्यस्याश्चरितं पृथिव्यां पृथङ्गरो बहुधा मीमांसमानाः ।
अग्नेर्वातान्मधुकशा हि जज्ञे मरुतामुग्रा नप्तिः ॥३॥
मातादित्यानां दुहिता वसूनां प्राणः प्रजानाममृतस्य नाभिः ।
हिरण्यवर्णा मधुकशा घृताची महान्भर्गश्चरति मर्त्येषु ॥४॥
मधोः कशामजनयन्त देवास्तस्या गर्भो अभवद्विश्वरूपः ।
तं जातं तरुणं पिपर्ति माता स जातो विश्वा भुवना वि चष्टे ॥५॥
कस्तं प्रवेदु क उ तंचिकेत यो अस्या हृदः कलशः सोमधानो अक्षितः ।
ब्रह्मा सुमेधाः सो अस्मिन्मदेत ॥६॥
स तौ प्र वेदु स उ तौ चिकेत यावस्याः स्तनौ सहस्रधारावक्षितौ ।
ऊर्जं दुहाते अनपस्फुरन्तौ ॥७॥
हिङ्गारिकती वृहती वयोधा उच्चैर्घोषाभ्येति या व्रतम् ।
त्रीन्धर्मानभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यते पयोभिः ॥८॥

यामापीनामुपसीदन्त्यापः शाक्रा वृषभा ये स्वराजः ।
 ते वर्षन्ति ते वर्षयन्ति तद्विदे काममूर्जमापः ॥९॥
 स्तनयितुस्ते वाक्प्रजापते वृषा शुष्मं क्षिपसि भूम्यामधि ।
 अग्नेर्वातान्मधुकशा हि जज्ञे मरुतामुग्रा नसिः ॥१०॥
 यथा सोमः प्रातःसवने अश्विनोर्भवति प्रियः ।
 एवा मे अश्विना वर्च आत्मनि ध्रियताम् ॥११॥
 यथा सोमो द्वितीये सवन इन्द्राग्न्योर्भवति प्रियः ।
 एवा मे इन्द्राग्नी वर्च आत्मनि ध्रियताम् ॥१२॥
 यथा सोमस्तृतीये सवन ऋभूणां भवति प्रियः ।
 एवा मे ऋभवो वर्च आत्मनि ध्रियताम् ॥१३॥
 मधुं जनिषीय मधुं वंशिषीय ।
 पयस्वानम आगमं तं मा सं सृज वर्चसा ॥१४॥
 सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।
 विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥१५॥
 यथा मधुं मधुकृतः संभरन्ति मधावधि ।
 एवा मे अश्विना वर्च आत्मनि ध्रियताम् ॥१६॥
 यथा मक्षा इदं मधुं न्यञ्जन्ति मधावधि ।
 एवा मे अश्विना वर्चस्तेजो बलमोजश्च ध्रियताम् ॥१७॥
 यद्विरिषु पर्वतेषु गोष्वश्वेषु यन्मधु ।
 सुरायां सिच्यमानायां यत्तत्र मधु तन्मयि ॥१८॥
 अश्विना सारघेण मा मधुनाङ्गं शुभस्पती ।
 यथा वर्चस्वतीं वाचमावदानि जनां अनु ॥१९॥
 स्तनयितुस्ते वाक्प्रजापते वृषा शुष्मं क्षिपसि भूम्यां द्विवि ।
 तां पशव उप जीवन्ति सर्वे तेनो सेषमूर्जं पिपति ॥२०॥
 पृथिवी दुण्डोऽन्तरिक्षं गर्भो द्यौः कशा विद्युत्प्रकशो हिरण्ययो बिन्दुः ॥२१॥

यो वै कशायाः सप्त मधूनि वेद मधुमान्भवति ।
ब्राह्मणश्च राजा च धेनुश्चानङ्गाश्च व्रीहिश्च यवश्च मधु सप्तमम् ॥२२॥

मधुमान्भवति मधुमदस्याहार्यं भवति ।

मधुमतो लोकाञ्जयति य एवं वेद ॥२३॥

यद्वीधे स्तनयति प्रजापतिरेव तत्प्रजाभ्यः प्रादुर्भवति ।

तस्मात्प्राचीनोपवीतस्तिष्ठे प्रजापतेन मा बुध्यस्वेति ।

अन्वेनं प्रजा अनु प्रजापतिर्बुध्यते य एवं वेद ॥२४॥

॥ २ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—कामः ॥ छन्दः—१-४, ६, ९ १०, १९, २४, २५ त्रिष्टुप्; ५ मति-
जगती; ७, १४, १५, १७, १८, २१, २२ जगती; ८ त्रिपदाऽऽर्ची पङ्क्तिः; ११, २०, २३ मुरिक्
त्रिष्टुप्; १२ अनुष्टुप्; १३ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्; १६ चतुष्पदा शक्वरोगर्भा परा जगती ॥

सपत्नहन्मृषभं घृतेन कामं शिक्षामि हविषाज्येन ।
नीचैः सपत्नान्मम पादय त्वमभिष्टुतो महता वीर्येणि ॥१॥
यन्मे मनसो न प्रियं न चक्षुषो यन्मे बभस्ति नाभिनन्दति ।
तदुष्वप्यं प्रति मुञ्चामि सपत्ने कामं स्तुत्वोदुहं भिदेयम् ॥२॥
दुष्वप्यं काम दुरितं च कामाप्रजस्तामस्वगतामवर्तिम् ।
उग्र ईशानः प्रति मुञ्च तस्मिन्यो अस्मभ्यमंहरणा चिकित्सात् ॥३॥
नुदस्व काम प्र णुदस्व कामावर्तिं यन्तु मम ये सपत्नाः ।
तेषां नुत्तानामध्रमा तमांस्यग्ने वास्तूनि निर्देह त्वम् ॥४॥
सा ते काम दुहिता धेनुरुच्यते यामाहुर्वाचं कवयो विराजम् ।
तया सपत्नान्परि वृञ्चि ये मम पर्येनान्प्राणः पशवो जीवनं वृणक्तु ॥५॥
कामस्येन्द्रस्य वरुणस्य राज्ञो विष्णोर्बलेन सवितुः सवेन ।
अग्नेर्होत्रेण प्र णुदे सपत्नाञ्छम्बीव नावमुदकेषु धीरः ॥६॥
अध्यक्षो वाजी मम काम उग्रः कृणोतु मह्यमसपत्नमेव ।
विश्वे देवा मम नाथं भवन्तु सर्वे देवा हवमा यन्तु म इमम् ॥७॥
इदमाज्यं घृतवज्जुषाणाः कामज्येष्ठा इह मादयध्वम् ।
कृण्वन्तो मह्यमसपत्नमेव ॥८॥

इन्द्राग्नी काम सरथं हि भूत्वा नीचैः सपत्नान्मम पादयाथः ।
 तेषां पन्नानामधमा तमांस्यग्ने वास्तून्यनुनिर्देह त्वम् ॥९॥
 जहि त्वं काम मम ये सपत्ना अन्धा तमांस्यव पादयैनान् ।
 निरिन्द्रिया अरसाः सन्तु सर्वे मा ते जीविषुः कतमच्चनाहः ॥१०॥
 अवधीत्कामो मम ये सपत्ना उरुं लोकमकरन्मह्यमेधतुम् ।
 मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रो मह्यं षडुर्वीर्घृतमा वहन्तु ॥११॥
 तेधिराञ्चः प्र प्लवन्तां छिन्ना नौरिव बन्धनात् ।
 न सार्यकप्रणुत्तानां पुनरस्ति निवर्तनम् ॥१२॥

अग्निर्यव इन्द्रो यवः सोमो यवः ।

यवयावानो देवा यावयन्त्वेनम् ॥१३॥

असर्ववीरश्चरतु प्रणुतो द्वेप्यो मित्राणां परिवर्ग्यः स्वानाम् ।
 उत पृथिव्यामव स्यन्ति विद्युत उग्रो वो देवः प्र मृणत्सपत्नान् ॥१४॥
 च्युता चेयं बृहत्यच्युता च विद्युद्विभर्ति स्तनयित्वंश्च सर्वान् ।
 उद्यन्नादित्यो द्रविणेन तेजसा नीचैः सपत्नान्नुदतां मे सहस्वान् ॥१५॥
 यत्ते काम शर्म त्रिवरूथमुद्बु ब्रह्मवर्म विततमनतिव्याध्यं कृतम् ।
 तेन सपत्नान्परि वृद्धि ये मम पर्येनान्प्राणः पशवो जीवनं वृणक्तु ॥१६॥
 येन देवा असुरान्प्राणुदन्त येनेन्द्रो दस्यूनधमं तमो निनाय ।
 तेन त्वं काम मम ये सपत्नास्तानस्माल्लोकात्प्र णुदस्व दूरम् ॥१७॥
 यथा देवा असुरान्प्राणुदन्त यथेन्द्रो दस्यूनधमं तमो बवाधे ।
 तथा त्वं काम मम ये सपत्नास्तानस्माल्लोकात्प्र णुदस्व दूरम् ॥१८॥
 कामो जज्ञे प्रथमो नैनं देवा आपुः पितरो न मर्त्याः ।
 ततस्त्वमसि ज्यायान्विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम इत्कृणोमि ॥१९॥
 यावती द्यावापृथिवी वरिष्णा यावदापः सिष्यदुर्यावदग्निः ।
 ततस्त्वमसि ज्यायान्विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम इत्कृणोमि ॥२०॥
 यावतीर्दिशः प्रदिशो विपूचीर्यावतीराशा अभिचक्षणा दिवः ।
 ततस्त्वमसि ज्यायान्विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम इत्कृणोमि ॥२१॥
 यावतीर्भृङ्गा जत्वः कुरूरवो यावतीर्वघा वृक्षसप्यो बभूवुः ।
 ततस्त्वमसि ज्यायान्विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम इत्कृणोमि ॥२२॥

ज्यायान्निमिषतोऽसि तिष्ठतो ज्यायान्समुद्रादसि काम मन्यो ।
 ततस्त्वमसि ज्यायान्विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम इत्कृणोमि ॥२३॥
 न वै वातश्चन काममाप्नोति नाग्निः सूर्यो नोत चन्द्रमाः ।
 ततस्त्वमसि ज्यायान्विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम इत्कृणोमि ॥२४॥
 यास्ते शिवास्तन्वः काम भद्रा यामिः सुत्यं भवन्ति यद्वृणीषे ।
 ताभिष्ट्वमस्माँ अभिसंविशस्वान्यत्र पापीरप वेशया धियः ॥२५॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—भृग्वज्जिराः ॥ देवता—शाला ॥ छन्दः—१-५, ८-१४, १६, १८-२०, २२-२४ अनुष्टुप्;
 ६ पथ्या पङ्क्तिः; ७ परउष्णिक्; १५ पञ्चपदातिशक्वरी; १७ प्रस्तारपङ्क्तिः; २१ आस्तारपङ्क्तिः;
 २५, ३१ त्रिपदा प्राजापत्या बृहती; २६ त्रिपदा साम्नी त्रिष्टुप्; २७-३१ त्रिपदा प्रतिष्ठानाम
 गायत्री; (२५-३१ एकावसाना) ॥

॥२॥

उपमितां प्रतिमितामथो परिमितामुत ।
 शालाया विश्ववाराया नृद्धानि वि चृतामसि ॥१॥
 यत्ते नृद्धं विश्ववारे पाशौ ग्रन्थिश्च यः कृतः ।
 बृहस्पतिरिवाहं बलं वाचा वि सँसयामि तत् ॥२॥
 आ ययाम सं ब्रवर्ह ग्रन्थींश्चकार ते दृढान् ।
 परूषि विद्वाञ्छस्तेवेन्द्रेण वि चृतामसि ॥३॥
 वंशानां ते नहनानां प्राणाहस्य तृणस्य च ।
 पक्षाणां विश्ववारे ते नृद्धानि वि चृतामसि ॥४॥
 सँदंशानां पलदानां परिष्वञ्जल्यस्य च ।
 इदं मानस्य पत्न्या नृद्धानि वि चृतामसि ॥५॥

यानि तेन्तः शिख्यान्यावेधू रण्ययि कम ।
 प्र ते तानि चृतामसि शिवा मानस्य पत्नी न उद्धिता तन्वे भव ॥६॥

हविर्धानमग्निशालं पत्नीनां सदनं सदः ।
 सद्यो देवानामसि देवि शाले ॥७॥
 अक्षुमोपशं विततं सहस्राक्षं विषूवति ।
 अवनद्धमभिहितं ब्रह्मणा वि चृतामसि ॥८॥

यस्त्वा शाले प्रतिगृह्णाति येन चासि मिता त्वम् ।
 उभौ मानस्य पत्नि तौ जीवतां जरदष्टी ॥९॥
 अमुत्रैनमा गच्छतादृढा नद्धा परिष्कृता ।
 यस्यास्ते विचृतामस्यङ्गमङ्गं परुष्परुः ॥१०॥
 यस्त्वा शाले निमिमाय संजभार वनस्पतीन् ।
 प्रजायै चक्रे त्वा शाले परमेष्ठी प्रजापतिः ॥११॥
 नमस्तस्मै नमो दात्रे शालापतये च कृष्णः ।
 नमोऽग्नये प्रचरते पुरुषाय च ते नमः ॥१२॥
 गोभ्यो अश्वेभ्यो नमो यच्छालायां विजायते ।
 विजावति प्रजावति वि ते पाशांश्चृतामसि ॥१३॥
 अग्निमन्तश्छादयसि पुरुषान्पशुभिः सह ।
 विजावति प्रजावति वि ते पाशांश्चृतामसि ॥१४॥
 अन्तराद्यां च पृथिवीं च यद्व्यचस्तेन शालां प्रति गृह्णामि त इमाम् ।
 यदुन्तरिक्षं रजसो विमानं तत्कृण्वेहमुदरं शेवधिभ्यः ।
 तेन शालां प्रति गृह्णामि तस्मै ॥१५॥
 ऊर्जस्वती पर्यस्वती पृथिव्यां निमिता मिता ।
 विश्वान्नं विभ्रती शाले मा हिंसीः प्रतिगृह्णतः ॥१६॥
 तृणैरावृता पलदान्वसाना रात्रीव शाला जगतो निवेशनी ।
 मिता पृथिव्यां तिष्ठसि हस्तिनीव पृथ्वी ॥१७॥
 इदस्य ते वि चृताम्यपिनद्धमपोर्णुवन् ।
 वरुणेन समुज्जितां मित्रः प्रातर्व्युज्जितु ॥१८॥
 ब्रह्मणा शालां निमितां कविभिर्निमितां मिताम् ।
 इन्द्राग्नी रक्षतां शालाममृतौ सोम्यं सदः ॥१९॥
 कुलायेधि कुलाय कोशे कोशः समुज्जितः ।
 तत्र मर्तो वि जायते यस्माद्विश्वं प्रजायते ॥२०॥
 या द्विपक्षा चतुष्पक्षा षट्पक्षा या निमीयते ।
 अष्टापक्षां दशपक्षां शालां मानस्य पत्नीमग्निर्गर्भं इवा शये ॥२१॥

प्रतीचीं त्वा प्रतीचीनः शाले प्रैम्यहिंसतीम् ।
 अग्निर्ह्यन्तरापश्चर्तस्य प्रथमा द्वाः ॥२२॥
 इमा आपः प्र भराम्ययक्ष्मा यक्ष्मनाशनीः ।
 गृहानुप प्र सीदाम्यमृतेन सहाग्निना ॥२३॥
 मा नः पाशं प्रति मुचो गुरुभारो लघुर्भवे ।
 वधूमिव त्वा शाले यत्रकामं भरामसि ॥२४॥

प्राच्या दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाह्येभ्यः ॥२५॥
 दक्षिणाया दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाह्येभ्यः ॥२६॥
 प्रतीच्या दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाह्येभ्यः ॥२७॥
 उदीच्या दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाह्येभ्यः ॥२८॥
 ध्रुवाया दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाह्येभ्यः ॥२९॥
 ऊर्ध्वाया दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाह्येभ्यः ॥३०॥
 दिशोदिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाह्येभ्यः ॥३१॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—गङ्गा ॥ देवता—ऋषभः ॥ छन्दः—१-५, ७, ९, २२ त्रिष्टुप्; ६, १०, २४ जगती; ८ मृदिक
 त्रिष्टुप्; ११-१७, १९, २०, २३ अनुष्टुप्; १८ उपरिष्टाद् वृद्धी; २१ आस्तारपङ्क्तिः ॥

साहस्रस्त्वेष ऋषभः पयस्वान्विश्वा रूपाणि वक्षणासु बिभ्रत् ।
 भद्रं दात्रे यजमानाय शिक्षन्बार्हस्पत्य उस्त्रियस्तन्तुमातान् ॥१॥
 अपां यो अग्रे प्रतिमा बभूव प्रभूः सर्वस्मै पृथिवीव देवी ।
 पिता वत्सानां पतिरध्यानां साहस्रे पोषे अपि नः कृणोतु ॥२॥
 पुमानन्तर्वान्त्स्थविरः पयस्वान्वसोः कबन्धमृषभो बिभर्ति ।
 तमिन्द्राय पृथिभिर्देवयानैर्हुतमग्निर्वहतु जातवेदाः ॥३॥
 पिता वत्सानां पतिरध्यानामथो पिता महतां गर्गराणाम् ।
 वत्सो जरायुं प्रतिधुक्पीयूषं आमिक्षां घृतं तद्वस्य रेतः ॥४॥
 देवानां भाग उपनाह एषोऽपां रस ओषधीनां घृतस्य ।
 सोमस्य भक्षमवृणीत शक्रो बृहन्नद्रिरभवद्यच्छरीरम् ॥५॥

सोमेन पुर्णं कलशं विभर्षि त्वष्टा रूपाणां जनिता पशूनाम् ।
 शिवास्ते सन्तु प्रजन्व इह या इमान्यस्मभ्यं स्वधिते यच्छ या अमूः ॥६॥
 आज्यं विभर्ति घृतमस्य रेतः साहस्रः पोषस्तमु यज्ञमाहुः ।
 इन्द्रस्य रूपमृषभो वसानः सो अस्मान्देवाः शिव ऐतु दत्तः ॥७॥
 इन्द्रस्यौजो वरुणस्य बाहू अश्विनोरसौ मरुतामियं ककुत् ।
 बृहस्पतिं संभृतमेतमाहुर्ये धीरांसः कवयो ये मनीषिणः ॥८॥
 दैवीर्विशः पयस्वाना तेनोषि त्वामिन्द्रं त्वां सरस्वन्तमाहुः ।
 सहस्रं स एकमुखा ददाति यो ब्राह्मण ऋषभमाजुहोति ॥९॥
 बृहस्पतिः सविता ते वयो दधौ त्वष्टृर्वायोः पर्यात्मा त आभृतः ।
 अन्तरिक्षे मनसा त्वा जुहोमि बर्हिष्ठे द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥१०॥

य इन्द्र इव देवेषु गोप्वेति विवावदत् ।
 तस्य ऋषभस्याङ्गानि ब्रह्मा सं स्तौतु भद्रया ॥११॥
 पार्श्वे आस्तामनुमत्या भगस्यास्तामनुवृजौ ।
 अष्टीवन्तावब्रवीन्मित्रो ममैतौ केवलाविति ॥१२॥
 भसदासीदादित्यानां श्रोणीं आस्तां बृहस्पतेः ।
 पुच्छं वातस्य देवस्य तेन धूनोत्योषधीः ॥१३॥
 गुदा आसन्त्सनीवाल्याः सूर्यायास्त्वचमब्रुवन् ।
 उत्थातुरब्रुवन्पदं ऋषभं यदकल्पयन् ॥१४॥
 क्रोड आसीज्जामिशंसस्य सोमस्य कलशं धृतः ।
 देवाः संगत्य यत्सर्वं ऋषभं व्यकल्पयन् ॥१५॥
 ते कुष्ठिकाः सरमायै कूर्मेभ्यो अदधुः शफान् ।
 ऊवध्यमस्य कीटेभ्यः श्ववर्तेभ्यो अधारयन् ॥१६॥
 शृङ्गाभ्यां रक्ष ऋषत्यवर्ति हन्ति चक्षुषा ।
 शृणोति भद्रं कर्णाभ्यां गवां यः पतिरद्वयः ॥१७॥
 शतयाजं स यजते नैनं दुन्वन्त्यग्नयः ।
 जिन्वन्ति विश्वे तं देवा यो ब्राह्मण ऋषभमाजुहोति ॥१८॥
 ब्राह्मणेभ्य ऋषभं दत्त्वा वरीयः कृणुते मनः ।
 पुष्टिं सो अघ्यानां स्वे गोष्ठेव पश्यते ॥१९॥

गावः सन्तु प्रजाः सन्त्वथो अस्तु तनूवलम् ।
 तत्सर्वमनु मन्यन्तां देवा ऋषभदायिने ॥२०॥
 अयं पिपांन इन्द्र इद्रयिं दधातु चेतनीम् ।
 अयं धेनुं सुदुघां नित्यवत्सां वशं दुहां विपश्चितं परो दिवः ॥२१॥
 पिशङ्गरूपो नभसो वयोधा ऐन्द्रः शुष्मो विश्वरूपो न आगन् ।
 आयुरस्मभ्यं दधत्स्वजां च रायश्च पौषैरभि नः सचताम् ॥२२॥
 उपेहोपपर्वनास्मिन्गोष्ठ उप पृथ नः ।
 उप ऋषभस्य यद्रेत उपेन्द्र तव वीर्यम् ॥२३॥
 एतं वो युवानं प्रति दध्मो अत्र तेन कीडन्तीश्चरत वशौ अनु ।
 मा नो हासिष्ट जनुषा सुभागा रायश्च पौषैरभि नः सचध्वम् ॥२४॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—अन्नः पञ्चोदनः ॥ छन्दः—१, २, ५-९, ११-१३, १५, १९, २६ त्रिष्टुप्;
 ३ चतुष्पदा पुरोऽतिशक्वरी जगती; ४, १० जगती; १४, १७, २७-२९ अनुष्टुप्; ३० ककुम्भत्यनुष्टुप्;
 १६ त्रिपदानुष्टुप्; १८, ३७ त्रिपदा विराड् गायत्री; २०-२२, २५ पञ्चपदानुष्टुबुष्णिगगर्भोपरिष्ठाद्
 बाह्वीता भुरिक् (?) ; २३ पुरउष्णिक्; २४ पञ्चपदाऽनुष्टुबुष्णिगगर्भोपरिष्ठाद् बाह्वीता विराड्
 जगती; ३१ सप्तपदाऽष्टिः; ३२-३५ दशपदा प्रकृतिः; ३६ दशपदाऽऽकृतिः; ३८ द्विपदा
 साम्नी त्रिष्टुप् (एकावसाना) ॥

118293

॥३॥

आ नयैतमा रभस्व सुकृतां लोकमपि गच्छतु प्रजानन् ।
 तीर्त्वा तमांसि बहुधा महान्त्यजो नाकमा क्रमतां तृतीयम् ॥१॥
 इन्द्राय भागं परि त्वा नयाम्यस्मिन्यज्ञे यजमानाय सूरिम् ।
 ये नो द्विषन्त्यनु तान्नभस्वानागसो यजमानस्य वीराः ॥२॥
 प्र पदोव नेनिग्धि दुश्चरितं यच्चचार शुद्धैः शफैरा क्रमतां प्रजानन् ।
 तीर्त्वा तमांसि बहुधा विपश्यन्नजो नाकमा क्रमतां तृतीयम् ॥३॥
 अनु च्छय श्यामेन त्वचमेतां विशस्तर्यथापर्वसिना माभि मैस्थाः ।
 माभि द्रुहः परुशः कल्पयैनं तृतीये नाके अधि वि श्रयैनम् ॥४॥
 ऋचा कुम्भीमध्यग्नौ श्रयाभ्या सिञ्चोदकमव धेह्येनम् ।
 पर्याधत्ताग्निना शमितारः श्रुतो गच्छतु सुकृतां यत्र लोकः ॥५॥

उत्क्रामातः परि चेदतस्तसाच्चरोरधि नाकं तृतीयम् ।
 अग्नेरग्निरधि सं बभूविथ ज्योतिष्मन्तमभि लोकं जयैतम् ॥६॥
 अजो अग्निरजमु ज्योतिराहुरजं जीवता ब्रह्मणे देयमाहुः ।
 अजस्तमांस्यप हन्ति दूरमस्मिल्लोके श्रद्धधानेन दत्तः ॥७॥
 पञ्चौदनः पञ्चधा वि क्रमतामाक्रंस्यमानस्त्रीणि ज्योतीषि ।
 ईजानानां सुकृतां प्रेहि मध्यं तृतीये नाके अधि वि श्रयस्व ॥८॥
 अजा रोह सुकृतां यत्र लोकः शरभो न चत्तोति दुर्गाण्येषः ।
 पञ्चौदनो ब्रह्मणे दीयमानः स दातारं तृप्त्या तर्पयाति ॥९॥
 अजस्त्रिनाके त्रिदिवे त्रिपृष्ठे नाकस्य पृष्ठे ददिवान्सं दधाति ।
 पञ्चौदनो ब्रह्मणे दीयमानो विश्वरूपा धेनुः कामदुघास्येका ॥१०॥
 एतद्वो ज्योतिः पितरस्तृतीयं पञ्चौदनं ब्रह्मणेजं ददाति ।
 अजस्तमांस्यप हन्ति दूरमस्मिल्लोके श्रद्धधानेन दत्तः ॥११॥
 ईजानानां सुकृतां लोकमीप्सन्पञ्चौदनं ब्रह्मणेजं ददाति ।
 स व्याप्तिमभि लोकं जयैतं शिवोऽस्मभ्यं प्रतिगृहीतो अस्तु ॥१२॥
 अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकाद्विप्रो विप्रस्य सहस्रो विप्रश्चित् ।
 इष्टं पूर्तमभिपूर्तं वर्षटुतं तद्देवा क्रतुशः कल्पयन्तु ॥१३॥
 अमोतं वासो दद्याद्विरण्यमपि दक्षिणाम् ।
 तथा लोकान्त्समाप्नोति ये दिव्या ये च पार्थिवाः ॥१४॥
 एतास्त्वाजोप यन्तु धाराः सोम्या देवीर्घृतपृष्ठा मधुश्रुतः ।
 स्तभान पृथिवीमुत द्यां नाकस्य पृष्ठेधि सप्तरश्मौ ॥१५॥
 अजोऽस्यजं स्वर्गोऽसि त्वया लोकमङ्गिरसः प्राजानन् ।
 तं लोकं पुण्यं प्र ज्ञैषम् ॥१६॥
 येना सहस्रं वहसि येनाग्ने सर्ववेदसम् ।
 तेनेमं यज्ञं नो वह स्वर्दिवेषु गन्तवे ॥१७॥
 अजः पक्वः स्वर्गे लोके दधाति पञ्चौदनो निर्रक्तिं बाधमानः ।
 तेन लोकान्त्सूर्यवतो जयेम ॥१८॥
 यं ब्राह्मणे निदधे यं च विश्व या विप्रुष ओदनानामजस्य ।
 सर्वं तदग्ने सुकृतस्य लोके जानीतान्नः संगमने पथीनाम् ॥१९॥

अजो वा इदमग्रे व्यक्रिमत तस्योर इयमभवद्यौः पृष्ठम् ।
 अन्तरिक्षं मध्यं दिशः पार्श्वं समुद्रौ कुक्षी ॥२०॥
 सत्यं चर्तं च चक्षुषी विश्वं सत्यं श्रद्धा प्राणो विराट् शिरः ।
 एष वा अपरिमितो यज्ञो यदुजः पञ्चौदनः ॥२१॥
 अपरिमितमेव यज्ञमाप्नोत्यपरिमितं लोकमव रूधे ।
 योऽज्ञं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥२२॥
 नास्यास्थीनि भिन्द्यान्न मज्ज्ञो निर्धयेत् । सर्वमेनं समादायेदमिदं प्र वेशयेत् ॥२३॥
 इदमिदमेवास्य रूपं भवति तेनैनं सं गमयति ।
 इषं मह ऊर्जमस्मै दुहे योऽज्ञं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥२४॥
 पञ्च रुक्मा पञ्च नवानि वस्त्रा पञ्चास्मै धेनवः कामदुघा भवन्ति ।
 योऽज्ञं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥२५॥
 पञ्च रुक्मा ज्योतिरस्मै भवन्ति वर्म वासांसि तन्वे भवन्ति ।
 स्वर्गं लोकमश्नुते योऽज्ञं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥२६॥
 या पूर्वं पतिं वित्त्वाथान्यं विन्दतेपरम् ।
 पञ्चौदनं च तावजं ददातो न वि योषतः ॥२७॥
 समानलोको भवति पुनर्भुवापरः पतिः ।
 योऽज्ञं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥२८॥
 अनुपूर्ववत्सां धेनुमनद्वाहमुपबर्हणम् ।
 वासो हिरण्यं दत्त्वा ते यन्ति दिवमुत्तमाम् ॥२९॥
 आत्मानं पितरं पुत्रं पौत्रं पितामहम् ।
 जायां जनित्रीं मातरं ये प्रियास्तानुप ह्वये ॥३०॥
 यो वै नैदाघं नामर्तु वेद । एष वै नैदाघो नामर्तुर्यदुजः पञ्चौदनः ।
 निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।
 योऽज्ञं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥३१॥
 यो वै कुर्वन्तं नामर्तु वेद । कुर्वतीकुर्वतीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।
 एष वै कुर्वन्नामर्तुर्यदुजः पञ्चौदनः ।
 निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।
 योऽज्ञं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥३२॥

यो वै संयन्तं नामर्तु वेद । संयतीं संयतीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।
 एष वै संयन्नामर्तुर्यदुजः पञ्चौदनः ।
 निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।
 योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥३३॥
 यो वै पिन्वन्तं नामर्तु वेद । पिन्वतीं पिन्वतीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।
 एष वै पिन्वन्नामर्तुर्यदुजः पञ्चौदनः ।
 निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।
 योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥३४॥
 यो वा उद्यन्तं नामर्तु वेद । उद्यतीमुद्यतीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।
 एष वा उद्यन्नामर्तुर्यदुजः पञ्चौदनः ।
 निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।
 योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥३५॥
 यो वा अभिभुवं नामर्तु वेद । अभिभवन्तीमभिभवन्तीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।
 एष वा अभिभूर्नामर्तुर्यदुजः पञ्चौदनः ।
 निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।
 योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥३६॥
 अजं च पचत पञ्च चौदनान् ।
 सर्वा दिशः संमनसः सघ्रीचीः सान्तर्देशाः प्रति गृह्णन्तु त एतम् ॥३७॥
 तास्ते रक्षन्तु तव तुभ्यमेतं ताभ्य आज्यं हविरिदं जुहोमि ॥३८॥

॥ इति विंशः प्रपाठकः ॥

अथैकविंशः प्रपाठकः ॥

॥ ६(१) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्रतिषिः, विद्या ॥ छन्दः—१ नागीनामत्रिपादगायत्री; २ त्रिपदाऽऽर्षी
 गायत्री; ३, ७ साम्नी त्रिष्टुप्; ४, ९ आर्च्यनुष्टुप्; ५ आसुरी गायत्री; ६ त्रिपदा साम्नी जगती; ८ याजुषी
 त्रिष्टुप्; १० साम्नी गुरिगृहती; ११, १४-१६ साम्नीनुष्टुप्; १२ विराड् गायत्री; १३ साम्नी निचूत्
 षड्क्तिः; १७ त्रिपदा गुरिग् विराड् गायत्री ॥

यो विद्याद्वहं प्रत्यक्षं परूषि यस्य संभारा ऋचो यस्यानूक्यमि ॥१॥

सामानि यस्य लोमानि यजुर्हृदयमुच्यते परिस्तरणमिद्विविः ॥२॥
 यद्वा अतिथिपतिरतिथीन्प्रतिपश्यति देवयजनं प्रेक्षते ॥३॥
 यदभिवदति दीक्षासुपैति यदुदुकं याचत्यपः प्र णयति ॥४॥
 या एव यज्ञ आपः प्रणीयन्ते ता एव ताः ॥५॥
 यत्तर्पणमाहरन्ति य एवाग्नीषोमीयः पशुर्बध्यते स एव सः ॥६॥
 यदावसथान्कल्पयन्ति सदोहविधानान्येव तत्कल्पयन्ति ॥७॥
 यदुपस्तृणन्ति बर्हिरेव तत् ॥८॥
 यदुपरिशयनमाहरन्ति स्वर्गमेव तेन लोकमव रूधे ॥९॥
 यत्कशिपूपबर्हणमाहरन्ति परिध्य एव ते ॥१०॥
 यदाञ्जनाभ्यञ्जनमाहरन्त्याज्यमेव तत् ॥११॥
 यत्पुरा परिवेषात्वादमाहरन्ति पुरोडाशविव तौ ॥१२॥
 यदशनकृतं ह्वयन्ति हविष्कृतमेव तद्ध्वयन्ति ॥१३॥
 ये ब्रीहयो यवा निरुप्यन्तेशव एव ते ॥१४॥
 यान्युल्लखलमुसलानि आवाण एव ते ॥१५॥
 शूर्पं पवित्रं तुषा ऋजीषाभिषवणीरापः ॥१६॥
 सुग्दर्विर्नेक्षणमायवनं द्रोणकलशाः कुम्भ्यो वायव्यानि ।
 पात्राणीयमेव कृष्णाजिनम् ॥१७॥

॥ ६(२) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ विराट् पुरस्ताद् बृहती; २, १२ साम्नी
 त्रिष्टुप्; ३ प्रासुरी त्रिष्टुप्; ४ साम्न्युष्णिक्; ५ साम्नी बृहती; ६ आच्यनुष्टुप्; ७ पञ्चपदा विराट् पुरस्ताद्
 बृहती; [८], ९ साम्न्यनुष्टुप्; १० त्रिपदाऽऽर्ची त्रिष्टुप्; ११ भुरिक् साम्नी बृहती;
 १३ त्रिपदाऽऽर्ची पङ्क्तिः ॥

यजमानब्राह्मणं वा एतदतिथिपतिः कुरुते यदाहार्याणि ।
 प्रेक्षत इदं भूया ३ इदा ३ मिति ॥१॥
 यदाह भूय उद्धरेति प्राणमेव तेन वर्षीयांसं कुरुते ॥२॥
 उप हरति हवींष्या सादयति ॥३॥
 तेषामासन्नानामतिथिरात्मञ्जुहोति ॥४॥
 सुचा हस्तेन प्राणे यूपे सुक्कारेण वषट्कारेण ॥५॥
 एते वै प्रियाश्चाप्रियाश्चर्त्विजः स्वर्गं लोकं गमयन्ति यदतिथयः ॥६॥

स य एवं विद्वान्न द्विषन्नश्रीयान्न द्विषतोन्नमश्रीयान्न ।
 मीमांसितस्य न मीमांसमानस्य ॥७॥
 सर्वो वा एष जग्धपाप्मा यस्यान्नमश्नन्ति ॥८॥
 सर्वो वा एषोजग्धपाप्मा यस्यान्नं नाश्नन्ति ॥९॥
 सर्वदा वा एष युक्तग्रावाद्वर्षवित्रो वितताध्वर
 आहतयज्ञक्रतुर्य उपहरति ॥१०॥
 प्राजापत्यो वा एतस्य यज्ञो विततो य उपहरति ॥११॥
 प्रजापतेर्वा एष विक्रमाननुविक्रमते य उपहरति ॥१२॥
 योतिथीनां स आहवनीयो यो वेश्मनि स गार्हपत्यो
 यस्मिन्पचन्ति स दक्षिणाग्निः ॥१३॥

॥ ६(३) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्रतिधिः, विद्या ॥ छन्दः—१-६, ९ त्रिपदा पिपीलिकामध्या गायत्री;
 ७ साम्नी बृहती; ८ पिपीलिकामध्योष्णिक् ॥

इष्टं च वा एष पूर्तं च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोतिथेरश्नाति ॥१॥
 पयश्च वा एष रसं च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोतिथेरश्नाति ॥२॥
 ऊर्जां च वा एष स्फातिं च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोतिथेरश्नाति ॥३॥
 प्रजां च वा एष पशूंश्च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोतिथेरश्नाति ॥४॥
 कीर्तिं च वा एष यशश्च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोतिथेरश्नाति ॥५॥
 श्रियं च वा एष संविदं च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोतिथेरश्नाति ॥६॥
 एष वा अतिथिर्यच्छ्रोत्रियस्तस्मात्पूर्वो नाश्नीयात् ॥७॥
 अशितावत्यतिथावश्नीयाद्यज्ञस्य सात्मत्वाय यज्ञस्याविच्छेदाय तद्व्रतम् ॥८॥
 एतद्वा उ स्वादीयो यदधिगवं क्षीरं वा मांसं वा तदेव नाश्नीयात् ॥९॥

॥ ६(४) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्रतिधिः, विद्या ॥ छन्दः—१, ३, ५, ७ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; २, ४, ६,
 ८ त्रिपदा गायत्री; [भुरिक् अनुष्टुप्?] ९ भुरिक् प्राजापत्या गायत्री; १० चतुष्पदा प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

स य एवं विद्वान्क्षीरमुपसिच्योपहरति ॥१॥
 यावदग्निष्टोमेनेष्टा सुसमृद्धेनावरुन्धे तावदेनेनाव रुन्धे ॥२॥
 स य एवं विद्वान्त्सर्पिरुपसिच्योपहरति ॥३॥
 यावदतिरात्रेणेष्टा सुसमृद्धेनावरुन्धे तावदेनेनाव रुन्धे ॥४॥

स य एवं विद्वान्मधूपसिच्योपहरति ॥५॥
 यावत्सत्रसर्चयेनेष्टा सुसमृद्धेनावरुन्धे तावदेनेनाव रुन्धे ॥६॥
 स य एवं विद्वान्मांसमुपसिच्योपहरति ॥७॥
 यावद्वादशाहेनेष्टा सुसमृद्धेनावरुन्धे तावदेनेनाव रुन्धे ॥८॥
 स य एवं विद्वानुदकमुपसिच्योपहरति ॥९॥
 प्रजानां प्रजननाय गच्छति प्रतिष्ठां प्रियः प्रजानां भवति
 य एवं विद्वानुदकमुपसिच्योपहरति ॥१०॥

॥ ६(५) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ सामन्युष्णिक्; २ पुरजडिणक्; ३, ५,
 ७ (अनयोक्ताराधः), १० भुरिक् साम्नी बृहती; ४, ६, ९ सामन्यनुष्टुप्; ५ (पूर्वार्धः) त्रिपदा निचृद्
 विषमानामगायत्री; ७ (पूर्वार्धः) त्रिपदा विराड् विषमानामगायत्री; ८ त्रिपदा विराडनुष्टुप् ॥

तस्मा उषा हिङ्गुणोति सविता प्र स्तौति ॥१॥
 बृहस्पतिरूर्जयोद्गायति त्वष्टा पुष्ट्या प्रति हरति विश्वे देवा निधनम् ॥२॥
 निधनं भूत्याः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥३॥
 तस्मा उद्यन्त्सूर्यो हिङ्गुणोति संगवः प्र स्तौति ॥४॥
 मध्यन्दिन उद्गायत्यपराहः प्रति हरत्यस्तं यन्निधनम् ।
 निधनं भूत्याः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥५॥
 तस्मा अश्वो भवन्हिङ्गुणोति स्तनयन्प्र स्तौति ॥६॥
 विद्योत्तमानः प्रति हरति वर्षन्नुद्गायत्युद्गृह्णन्निधनम् ।
 निधनं भूत्याः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥७॥
 अतिथीन्प्रति पश्यति हिङ्गुणोत्यभि वेदति प्र स्तौत्युदकं याचत्युद्गायति ॥८॥
 उप हरति प्रति हरत्युच्छिष्टं निधनम् ॥९॥
 निधनं भूत्याः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥१०॥

॥ ६(६) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ आसुरी गायत्री; २ सामन्यनुष्टुप्;
 ३, ५ त्रिपदाऽऽर्चो पङ्क्तिः; ४ एकपदा प्राजापत्या गायत्री; ६-११ आर्ची बृहती; १२ एकपदा आसुरी
 जगती; १३ याजुषी त्रिष्टुप्; १४ एकपदासुगुष्णिक् ॥

यत्क्षत्तारं ह्वयत्या श्रावयत्येव तत् ॥१॥
 यत्प्रतिशृणोति प्रत्याश्रावयत्येव तत् ॥२॥

अनु. ४, सू. ७]

२१६

यत्परिवेष्टारः पात्रहस्ताः पूर्वे चापरे च प्रपद्यन्ते चमसाध्वर्यव एव ते ॥३॥
 तेषां न कश्चनाहोता ॥४॥
 यद्वा अतिथिपतिरतिथीन्परिविष्य गृहानुपोदैत्यवभृथमेव तदुपावैति ॥५॥
 यत्संभागयति दक्षिणाः सभागयति यदनुतिष्ठत उदवस्यत्येव तत् ॥६॥
 स उपहृतः पृथिव्यां भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन्यत्पृथिव्यां विश्वरूपम् ॥७॥
 स उपहृतोन्तरिक्षे भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन्यदन्तरिक्षे विश्वरूपम् ॥८॥
 स उपहृतो दिवि भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन्यद्विवि विश्वरूपम् ॥९॥
 स उपहृतो देवेषु भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन्यद्देवेषु विश्वरूपम् ॥१०॥
 स उपहृतो लोकेषु भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन्यद्लोकेषु विश्वरूपम् ॥११॥
 स उपहृत उपहृतः ॥१२॥
 आप्नोतीमं लोकमाप्नोत्यमुम् ॥१३॥
 ज्योतिष्मतो लोकाञ्जयति य एवं वेद ॥१४॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गोः ॥ छन्दः—१ घाची बृहती; २ आच्युष्णिक्; ३, ५ आच्यनुष्टुप्; ४,
 १४-१६ साम्नी बृहती; ६, ८ आसुरी गायत्री; ७ त्रिपदा पिपीलिक्रमध्या निचूद् गायत्री; ९, १३ साम्नी
 गायत्री; १० पुरउष्णिक्; ११, १२, १७, २५ साम्युष्णिक्; १८, २२ एकपदाऽऽसुरी जगती;
 १९ एकपदा ऽऽसुरी पङ्क्तिः; २० याजुषी जगती; २१ आसुर्यनुष्टुप्; २३ एकपदाऽऽसुरी बृहती;
 २४ साम्नी बृहती; २६ साम्नी त्रिष्टुप्; (इहानुक्तपादा द्विपदाः) ॥

॥३॥ प्रजापतिश्च परमेष्ठी च शृङ्गे इन्द्रः शिरो अग्निललाटं यमः कृकाटम् ॥१॥
 सोमो राजा मस्तिष्को द्यौरुत्तरहनुः पृथिव्यधिरहनुः ॥२॥
 विश्वजिह्वा मरुतो दन्ता रेवतीर्ग्रीवाः कृत्तिका स्कन्धा घर्मो वहः ॥३॥
 विश्वं वायुः स्वर्गो लोकः कृष्णद्रं विधरणी निवेप्यः ॥४॥
 श्येनः क्रोडोऽन्तरिक्षं पाजस्यं बृहस्पतिः ककुद्बृहतीः कीकसाः ॥५॥
 देवानां पत्नीः पृथ्व्य उपसदुः पशवः ॥६॥
 मित्रश्च वरुणश्चासौ त्वष्टा चार्यमा च दोषणी महादेवो बाहू ॥७॥
 इन्द्राणी भसद्वायुः पुच्छं पवमानो बालाः ॥८॥

ब्रह्म च क्षत्रं च श्रोणी बलमूरु ॥९॥
 धाता च सविता चाष्टीवन्तौ जङ्घा गन्धर्वा अप्सरसः कुष्ठिका अदितिः शफाः ॥१०॥
 चेतो हृदयं यकन्मेधा व्रतं पुरीतत् ॥११॥
 क्षुत्कुक्षिरिरा वनिष्ठुः पर्वताः प्लाशयः ॥१२॥
 क्रोधो वृक्को मन्युराण्डौ प्रजा शेषः ॥१३॥
 नदी सूत्री वर्षस्य पतय स्तना स्तनयितुरुधः ॥१४॥
 विश्वव्यचाश्चर्मोषधयो लोमानि नक्षत्राणि रूपम् ॥१५॥
 देवजना गुदा मनुष्याऽ आन्त्राण्यत्रा उदरम् ॥१६॥
 रक्षांसि लोहितमितरजना ऊर्ध्वम् ॥१७॥
 अम्रं पीवो मज्जा निधनम् ॥१८॥
 अमिरासीन उत्थितोश्चिना ॥१९॥
 इन्द्रः प्राङ्निष्ठन्दक्षिणा तिष्ठन्त्यमः ॥२०॥
 प्रत्यङ्निष्ठन्धातोदङ्निष्ठन्त्सविता ॥२१॥
 तृणानि प्राप्तः सोमो राजा ॥२२॥
 मित्र ईक्षमाण आवृत्त आनन्दः ॥२३॥
 युज्यमानो वैश्वदेवो युक्तः प्रजापतिर्विमुक्तः सर्वम् ॥२४॥
 एतद्वै विश्वरूपं सर्वरूपं गोरूपम् ॥२५॥
 उपैत विश्वरूपाः सर्वरूपाः पशवस्तिष्ठन्ति य एवं वेद ॥२६॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—मृगङ्गिराः ॥ देवता—सर्वशीर्षामयापाकरणम् ॥ छन्दः—१-११, १३, १४, १६-२० अनुष्टुप्;

११ अनुष्टुप्गर्भा ककुम्भती चतुष्पदोष्णिक्; १३ विराडनुष्टुप्; २१ विराट् पद्यावृहती; २२ पद्यापङ्क्तिः ॥

शीर्षं शीर्षामयं कर्णशूलं विलोहितम् ।
 सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥१॥
 कर्णाभ्यां ते कङ्कषेभ्यः कर्णशूलं विसर्पकम् ।
 सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥२॥
 यस्य हेतोः प्रच्यवते यक्ष्मः कर्णत आस्यतः ।
 सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥३॥

यः कृणोति प्रमोतमन्धं कृणोति पूरुषम् ।
 सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥४॥
 अङ्गभेदमङ्गज्वरं विश्वाङ्गं विसल्पकम् ।
 सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥५॥
 यस्य भीमः प्रतीकाश उद्वेपयति पूरुषम् ।
 तक्मानं विश्वशारदं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥६॥
 य ऊरू अनुसर्पत्यथो एति गृवीनिके ।
 यक्ष्मं ते अन्तरङ्गेभ्यो बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥७॥
 यदि कामादपकामाद्धृदयाज्जायते परि ।
 हृदो बलासमङ्गेभ्यो बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥८॥
 हरिमाणं ते अङ्गेभ्योऽप्यामन्तरोदरात् ।
 यक्ष्मोऽधामन्तरात्मनो बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥९॥
 आसौ बलासो भवतु मूत्रं भवत्वामयत् ।
 यक्ष्माणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥१०॥
 बहिर्विलं निद्रवतु काहावाहं तवोदरात् ।
 यक्ष्माणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥११॥
 उदरात्ते क्लेशो नाभ्या हृदयादधि ।
 यक्ष्माणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥१२॥
 याः सीमानं विरुजन्ति मूर्धानं प्रत्यर्षणीः ।
 अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्विलम् ॥१३॥
 या हृदयमुपर्षन्त्यनुतन्वन्ति कीकसाः ।
 अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्विलम् ॥१४॥
 याः पार्श्वे उपर्षन्त्यनुनिक्षन्ति पृष्ठीः ।
 अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्विलम् ॥१५॥
 यास्तिरश्चीरुपर्षन्त्यर्षणीर्विक्षणासु ते ।
 अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्विलम् ॥१६॥
 या गुदा अनुसर्पन्त्यान्त्राणि मोहयन्ति च ।
 अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्विलम् ॥१७॥

या मज्जो निर्धयन्ति परूषि विरुजन्ति च ।
 अहिंसन्तीरनामया निर्द्रवन्तु बहिर्विलम् ॥१८॥
 ये अङ्गानि मदयन्ति यक्ष्मासो रोपणास्तव ।
 यक्ष्माणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥१९॥
 विसल्पस्य विद्रुधस्य वातीकारस्य वालजेः ।
 यक्ष्माणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥२०॥
 पादाभ्यां ते जानुभ्यां श्रोणिभ्यां परि भंससः ।
 अनूकादर्षणीरुष्णिहाभ्यः शीर्ष्णो रोगमनीनशम् ॥२१॥

सं ते शीर्ष्णः कपालानि हृदयस्य च यो विधुः ।
 उद्यन्नादित्य रश्मिभिः शीर्ष्णो रोगमनीनशोद्गमेदमशीशमः ॥२२॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आदित्यः, अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१-११, १३, १५, १७, १९-२२ त्रिष्टुप्;
 १२, १४, १६, १८ जगती ॥

॥५॥

अस्य वामस्य पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्त्यश्वः ।
 तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्यात्रापश्यं विशपतिं सप्तपुत्रम् ॥१॥
 सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।
 त्रिनाभि चक्रमजरमनर्व यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः ॥२॥
 इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वाः ।
 सप्त स्वसारोअभि सं नवन्त यत्र गवां निहिता सप्त नामा ॥३॥
 को ददर्श प्रथमं जायमानमस्थन्वन्तं यदनस्था बिभर्ति ।
 भूम्या असुरसृगात्मा कस्वित्को विद्वांसमुप गात्रष्टुमेतत् ॥४॥
 इह ब्रवीतु य ईमङ्ग वेदास्य वामस्य निहितं पदं वेः ।
 शीर्ष्णः क्षीरं दुहते गावो अस्य वृत्रि वसाना उदकं पदापुः ॥५॥
 पाकः पृच्छामि मनसाविजानन्देवानामेना निहिता पदानि ।
 वत्से बष्कयेधि सप्त तन्तून्वि तलिरे कवय ओतवा उ ॥६॥
 अचिकित्वांश्चिकितुषश्चिदत्र कवीन्पृच्छामि विद्वानो न विद्वान् ।
 वि यस्तस्तम्भ षडिमा रजांस्यजस्य रूपे किमपि स्वदेकम् ॥७॥

माता पितरमृत आ बभाज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।
 सा बीभत्सुर्गर्भरसा निविद्धा नमस्वन्त इदुपवाकमीयुः ॥८॥
 युक्ता मातासीद्दुरि दक्षिणाया अतिष्ठद्भौ वृजनीष्वन्तः ।
 अमीमेद्वत्सो अनु गार्मपश्यद्विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ॥९॥
 तिस्रो मातृस्त्रीन्पितृन्विभ्रदेक ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव गलापयन्त ।
 मन्त्रयन्ते दिवो अमुष्य पृष्ठे विश्वविदो वाचमविश्वविज्ञाम् ॥१०॥
 पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने यस्मिन्नातस्थुर्भुवनानि विश्वा ।
 तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिभारः सनादेव न च्छिद्यते सनाभिः ॥११॥
 पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं दिव आहुः परे अर्धे पुरीषिणम् ।
 अथेमे अन्य उपरे विचक्षणे सप्तचक्रे षडर आहुरर्षितम् ॥१२॥
 द्वादशारं नहि तज्जराय वर्वति चक्रं परि द्यामृतस्य ।
 आ पुत्रा अग्रे मिथुनासो अत्र सप्त शतानि विंशतिश्च तस्थुः ॥१३॥
 सनेमि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां दश युक्ता वहन्ति ।
 सूर्यस्य चक्षू रजसैत्यावृतं यस्मिन्नातस्थुर्भुवनानि विश्वा ॥१४॥
 स्त्रियः सतीस्ताँ उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षप्वान्न वि चैतदुन्धः ।
 कविर्यः पुत्रः स ईमा चिकेत यस्ता विजानात्स पितुष्पितासत् ॥१५॥
 साकंजानाँ सप्तथमाहुरेकजं षड्विद्यमा ऋषयो देवजा इति ।
 तेषामिष्टानि विहितानि धामश स्थात्रे रजन्ते विकृतानि रूपशः ॥१६॥
 अवः परेण पर एनावरेण पदा वत्सं विश्रती गौरुदस्थात् ।
 सा कद्रीची कं स्विदधं परागात्क्व स्वित्सूते नहि यूथे अस्मिन् ॥१७॥
 अवः परेण पितरं यो अस्य वेदावः परेण पर एनावरेण ।
 कवीयमानः क इह प्र वोचहेवं मनः कुतो अधि प्रजातम् ॥१८॥
 ये अर्वाञ्चस्ताँ उ पराच आहुर्ये पराञ्चस्ताँ उ अर्वाच आहुः ।
 इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो वहन्ति ॥१९॥
 द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परि षस्वजाते ।
 तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति ॥२०॥
 यस्मिन्वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वे ।
 तस्य यदाहुः पिप्पलं स्वाद्वग्रे तन्नोन्नशद्यः पितरं न वेद ॥२१॥

यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भक्षमनिमेषं विदधाभिस्वरन्ति ।
एना विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकमत्रा विवेश ॥२२॥

॥ १० ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गोः, विराट्, अर्ध्यात्मम्; २३ मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—१, ७, १४,
१७, १८ जगती; २, २६, २७ भुरिक् त्रिष्टुप्; ३-६, ८-१३, १५, १६, १९, २०, २२, २३, २५,
२८ त्रिष्टुप्; २१ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; २४ चतुष्पदा पुरस्कृतिभुरिगतिजगती ॥

यद्वायत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुभं वा त्रैष्टुभान्निरतक्षत ।
यद्वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत्तद्विदुस्ते अमृतत्वमानशुः ॥१॥
गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कमर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।
वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदाक्षरेण मिमते सप्त वाणीः ॥२॥
जगता सिन्धुं दिव्यस्किभायद्रथंतरे सूर्यं पर्यपश्यत् ।
गायत्रस्य समिधस्तिष्ठ आहुस्ततो मूला प्र रिरिचे महित्वा ॥३॥
उप ह्वये सुदुघां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दोहदेनाम् ।
श्रेष्ठं सवं सविता साविषन्नोभीक्ष्णो घर्मस्तदु शु प्र वोचत् ॥४॥
हिङ्गुष्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।
दुहामश्विभ्यां पयो अद्ध्येयं सा वर्धतां महते सौभगाय ॥५॥
गौरमीमेदुभि वत्सं मिषन्तं मूर्धानं हिङ्गुकृणोन्मातृवा उ ।
सृक्काणं घर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यते पयोभिः ॥६॥
अयं स शिङ्गे येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधि श्रिता ।
सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्त्यान्विद्युद्भवन्ती प्रति वत्रिमौहत ॥७॥
अनच्छये तुरगातु जीवमेजद्भुवं मध्य आ पस्त्यानाम् ।
जीवो मृतस्य चरति स्वधाभिरमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ॥८॥
विधुं दद्राणं सलिलस्य पृष्ठे युवानं सन्तं पलितो जंगार ।
देवस्य पश्य काव्यं महित्वाद्या ममार स ह्यः समान ॥९॥
य ई चकार न सो अस्य वेदु य ई दुदर्श हिरुगिन्नु तस्मात् ।
स मातुर्योना परिवीतो अन्तर्बहुप्रजा निरैतिरा विवेश ॥१०॥

अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परा च पृथिभिश्चरन्तम् ।
 स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ॥११॥
 द्यौर्नैः पिता जनिता नाभिरत्र बन्धुर्नो माता पृथिवी महीयम् ।
 उत्तानयोश्चम्बोऽर्योनिरन्तरत्रा पिता दुहितुर्गर्भमाधात् ॥१२॥
 पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि वृष्णो अश्वस्य रेतः ।
 पृच्छामि विश्वस्य भुवनस्य नाभिं पृच्छामि वाचः परमं व्योमि ॥१३॥
 इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतः ।
 अयं यज्ञो विश्वस्य भुवनस्य नाभिर्ब्रह्मायं वाचः परमं व्योमि ॥१४॥
 न वि जानामि यदिवेदमस्मि निष्यः संनद्धो मनसा चरामि ।
 यदा मार्गन्प्रथमजा ऋतस्यादिद्वाचो अश्ववे भागमस्याः ॥१५॥
 अपाङ् प्राडैति स्वधया गृभीतोमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।
 ता शश्वन्ता विषूचीना वियन्ता न्यन्यं चिक्व्युर्न नि चिक्व्युरन्यम् ॥१६॥
 सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्मणि ।
 ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः ॥१७॥
 ऋचो अक्षरे परमे व्योमिन्यस्मिन्देवा अधि विश्वे निषेदुः ।
 यस्तन्न वेद किमुचा करिष्यति य इत्तद्विदुस्ते अमी समासते ॥१८॥
 ऋचः पदं मात्रया कल्पयन्तोर्धर्चेन चाक्लृपुर्विश्वमेजत् ।
 त्रिपाद्ब्रह्म पुरुरूपं वि तंष्टे तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ॥१९॥
 सूर्यवसाद्भगवती हि भूया अधा वयं भगवन्तः स्याम ।
 अद्धि तृणमद्ध्ये विश्वदानीं पिव शुद्धमुदुकमाचरन्ती ॥२०॥
 गौरिन्मिमाय सलिलानि तक्षत्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
 अष्टापदी नवपदी बभूवुषी सहस्राक्षरा भुवनस्य पङ्क्तिस्तस्याः
 समुद्रा अधि वि क्षरन्ति ॥२१॥
 कृष्णं नयानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
 त आववृत्रन्तसदनाहृतस्यादिदृतेन पृथिवीं व्यूढिः ॥२२॥
 अपादेति प्रथमा पद्मतीनां कस्तूरी मित्रावरुणा चिकेत ।
 गर्भो भारं भरत्या चिदस्या ऋतं पिपत्यनृतं नि पाति ॥२३॥

विराड्वाग्विराट् पृथिवी विराडन्तरिक्षं विराट् प्रजापतिः ।
 विराण्मृत्युः साध्यानामधिराजो बभूव तस्य भूतं भव्यं वशे स मे भूतं भव्यं वशे कृणोतु ॥२४॥
 शकमयं धूममारादपश्यं विषुवता पर एनावरेण ।
 उक्षाणं पृश्निमपचन्त वीरास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ॥२५॥
 त्रयः केशिनं ऋतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत् एकं एषाम् ।
 विश्वमन्यो अभिचष्टे शचीभिर्ग्राजिरेकस्य ददशे न रूपम् ॥२६॥
 चत्वारि वाक्परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ।
 गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति ॥२७॥
 इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुरथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।
 एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः ॥२८॥

॥ इति नवमं काण्डम् ॥

[नवमकाण्डे अनुवाकः ५, सूक्तानि १०, ऋचः ३१३]



अथ दशमं काण्डम् ॥

अथ द्वाविंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—प्रत्यङ्गिरसः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ महावृहती; २ विराणाम गायत्री; ३-८, १०, ११, १४, २१, २५-२७, ३०, ३१ अनुष्टुप्; ९ पथ्यापङ्क्तिः; १२ पङ्क्तिः; १३ उरोवृहती; १५ चतुष्पदा विराड् जगती; १६, १८ त्रिष्टुप्; १७, २४ प्रस्तारपङ्क्तिः; १९ चतुष्पदा जगती; २० विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः; २२ द्विपदाऽऽर्च्युष्णिक् (एकावसाना); २३ त्रिपदा भुरिक् विपमा गायत्री; २८ त्रिपदा गायत्री; २९ मध्ये ज्योतिष्मती जगती; ३२ द्व्यनुष्टुब्गर्भा पञ्चपदातिजगती ॥

॥१॥

यां कल्पयन्ति वहतौ वधूमिव विश्वरूपां हस्तकृतां चिकित्सवः ।

सारादेत्वप नुदाम एनाम्

॥१॥

शीर्षण्वतीं नस्वतीं कर्णिनीं कृत्याकृता संभृता विश्वरूपा ।

सारादेत्वप नुदाम एनाम्

॥२॥

शूद्रकृता राजकृता स्त्रीकृता ब्रह्मभिः कृता ।

जाया पत्या नुत्तेव कर्तारं बन्ध्वच्छतु ॥३॥

अनयाहमोषध्या सर्वाः कृत्या अदूदुषम् ।

यां क्षेत्रे चक्रुर्यां गोषु यां वा ते पुरुषेषु ॥४॥

अघमस्त्वघकृते शपथः शपथीयते ।

प्रत्यक्प्रतिप्रहिण्मो यथा कृत्याकृतं हनत् ॥५॥

प्रतीचीन आङ्गिरसोध्यक्षो नः पुरोहितः ।

प्रतीचीः कृत्या आकृत्यामून्कृत्याकृतो जहि ॥६॥

यस्त्वोवाच परेहीति प्रतिकूलमुदाय्यम् ।

तं कृत्येभिनिवर्तस्व मास्मानिच्छो अनागसः ॥७॥

यस्ते परूषि संदुधौ रथस्येवर्भुर्धिया ।

तं गच्छ तत्र तेयनमज्ञातस्तेयं जनः ॥८॥

२२५

ये त्वा कृत्वालेभिरे विहृत्य अभिचारिणः ।
 शंभ्वीदं कृत्यादूषणं प्रतिवर्त्म पुनःसरं तेन त्वा स्रपयामसि ॥९॥
 यदुर्भगां प्रसन्नपितां मृतवत्सामुपेयिम ।
 अपैतु सर्वं मत्पापं द्रविणं मोषं तिष्ठतु ॥१०॥
 यत्ते पितृभ्यो ददतो यज्ञे वा नाम जगृहुः ।
 संदेश्यादुत्सर्वस्मात्पापादिमा मुञ्चन्तु त्वौषधीः ॥११॥
 देवैर्नसात्पित्र्यान्नामग्राहात्संदेश्यादिभिनिष्कृतात् ।
 मुञ्चन्तु त्वा वीरुधो वीर्येण ब्रह्मण ऋग्भिः पर्यस ऋषीणाम् ॥१२॥
 यथा वातश्चयावयति भूम्या रेणुमन्तरिक्षाच्चाभ्रम् ।
 एवा मत्सर्वं दुर्भूतं ब्रह्मनुत्तमपायति ॥१३॥
 अप काम नानदती विनद्धा गर्दभीव ।
 कर्तृन्नक्षस्वेतो नुत्ता ब्रह्मणा वीर्याविता ॥१४॥
 अयं पन्थाः कृत्येति त्वा नयामोभिप्रहितां प्रति त्वा प्र हिण्मः ।
 तेनाभि याहि भञ्जत्यनस्वतीव वाहिनी विश्वरूपा कुरुटिनी ॥१५॥
 पराक्ते ज्योतिरपथं ते अर्वागन्यत्रास्मदयना कृणुष्व ।
 परेणेहि नवतिं नाव्यादु अति दुर्गाः स्रोत्या मा क्षणिष्ठाः परेहि ॥१६॥
 वात इव वृक्षान्नि मृणीहि पादय मा गामश्च पुरुषमुच्छिष एषाम् ।
 कर्तृन्निवृत्येतः कृत्येप्रजास्त्वाय बोधय ॥१७॥
 यां ते बर्हिषि यां श्मशाने क्षेत्रे कृत्यां वलुगं वा निचरन्तुः ।
 अग्नौ वा त्वा गार्हपत्येभिचेरुः पाकं सन्तं धीरतरा अनागसम् ॥१८॥
 उपाहृतमनुबुद्धं निखातं वैरं त्सार्यन्वविदाम कर्त्रम् ।
 तदेतु यत् आभृतं तत्राश्च इव वि वर्ततां हन्तु कृत्याकृतः प्रजाम् ॥१९॥
 स्वायसा असयः सन्ति नो गृहे विद्वा ते कृत्ये यतिधा परूषि ।
 उत्तिष्ठैव परेहीतोज्ञाते किमिहेच्छसि ॥२०॥
 ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चापि कत्स्यामि निर्द्रव ।
 इन्द्राग्नी अस्मान्नक्षतां यौ प्रजानां प्रजावती ॥२१॥

सोमो राजाधिपा मृडिता च भूतस्य नः पतयो मृडयन्तु ॥२२॥

भवाशर्वावस्यतां पापकृते कृत्याकृते । दुष्कृते विद्युतं देवहेतिम् ॥२३॥

यद्येयथ द्विपदी चतुष्पदी कृत्याकृता संभृता विश्वरूपा ।

सेतोऽष्टापदी भूत्वा पुनः परेहि दुच्छने ॥२४॥

अभ्यक्ताक्ता स्वरिक्ता सर्वं भरन्ती दुरितं परेहि ।

जानीहि कृत्ये कर्तारं दुहितेव पितरं स्वम् ॥२५॥

परेहि कृत्ये मा तिष्ठो विद्वस्येव पुदं नय ।

मृगः स मृगयुस्त्वं न त्वा निकर्तुमर्हति ॥२६॥

उत हन्ति पूर्वसिनं प्रत्यादायापरं इप्सा ।

उत पूर्वस्य निघ्नतो नि हन्त्यपरः प्रति ॥२७॥

एतद्धि शृणु मे वचोथेहि यत एयथ । यस्त्वा चकार तं प्रति ॥२८॥

अनागोहृत्या वै भीमा कृत्ये मा नो गामश्वं पुरुषं वधीः ।

यत्रयत्रासि निहिता ततस्त्वोत्थापयामसि पूर्णालुधीयसी भव ॥२९॥

यदि स्थ तमसावृता जालेनाभिहिता इव ।

सर्वाः संलुप्येतः कृत्याः पुनः कर्त्रे प्र हिण्मसि ॥३०॥

कृत्याकृतो बलगिनोभिनिष्कारिणः प्रजाम् ।

मृणीहि कृत्ये मोच्छिषोमूकृत्याकृतो जहि ॥३१॥

यथा सूर्यो मुच्यते तमसस्परि रात्रिं जहात्युषसश्च केतून् ।

एवाहं सर्वं दुर्भूतं कर्त्रे कृत्याकृता कृतं हस्तीव रजो दुरितं जहामि ॥३२॥

॥ २ ॥ ऋषिः—नारायणः ॥ देवता—पुरुषः, ब्रह्मप्रकाशनम् (३१, ३२ साक्षान् ब्रह्मप्रकाशिन्यौ) ॥

छन्दः—१-४, ७, ८ त्रिष्टुप्; ५, ९, १०, १२-२७, २९-३३ अनुष्टुप्; ६, ११ जगती; २८ भुरिग्वृहती ॥

केन पाष्णीं आभृते पूरुषस्य केन मांसं संभृतं केन गुल्फौ ।

केनाङ्गुलीः पेशनीः केन खानि केनोच्छुङ्क्षौ मध्यतः कः प्रतिष्ठाम् ॥१॥

कस्मान्नु गुल्फावधरावकृण्वन्नष्टीवन्तावुत्तरौ पूरुषस्य ।

जङ्घे निर्ऋत्य न्यदिधुः कः स्विजानुनोः संधी क उ तच्चिकेत ॥२॥

चतुष्टयं युज्यते संहितान्तं जानुभ्यामूर्ध्वं शिथिरं कवन्धम् ।

श्रोणी यदूरु क उ तज्जजान याभ्यां कुसिन्धुं सुदृढं बभूव ॥३॥

कति देवाः कतमे त आसन्न्य उरो ग्रीवाश्चिक्नुः पूरुषस्य ।
 कति स्तनौ व्यदिधुः कः कफोडौ कति स्कन्धान्कति पृष्ठीरचिन्वन् ॥४॥
 को अस्य बाहू समभरद्दीर्यं करवादिति ।
 असौ को अस्य तदेवः कुसिन्धे अध्या दधौ ॥५॥
 कः सप्त खानि वि ततर्द शीर्षणि कर्णाविमौ नासिके चक्षणी मुखम् ।
 येषां पुरुत्रा विजयस्य महानि चतुष्पादो द्विपदो यन्ति यामम् ॥६॥
 हन्वोर्हि जिह्वामदधात्पुरुचीमधा महीमधि शिश्राय वाचम् ।
 स आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तरपो वसानः क उ तच्चिकेत ॥७॥
 मस्तिष्कमस्य यतमो ललाटं ककाटिकां प्रथमो यः कपालम् ।
 चित्वा चित्यं हन्वोः पूरुषस्य दिवं सरोह कतमः स देवः ॥८॥

प्रियाप्रियाणि बहुला स्वप्नं संवाधतन्द्राः ।

आनन्दानुग्रो नन्दांश्च कस्माद्वहति पूरुषः ॥९॥

आतिरवर्तिर्निर्ऋतिः कुतो नु पुरुषेर्मतिः ।

राद्धिः समृद्धिरव्युद्धिर्मतिरुदितयः कुतः ॥१०॥

को अस्मिन्नापो व्यदिधाद्विषुवृतः पुरुवृतः सिन्धुसृत्याय जाताः ।

तीव्रा अरुणा लोहिनीस्ताम्रधूम्रा ऊर्ध्वा अवाचीः पुरुषे तिरश्चीः ॥११॥

को अस्मिन्नूपमदधात्को महानं च नाम च ।

गातुं को अस्मिन्कः केतुं कश्चरित्राणि पूरुषे ॥१२॥

को अस्मिन्प्राणमवयत्को अपानं व्यानमु ।

समानमस्मिन्को देवोधि शिश्राय पूरुषे ॥१३॥

को अस्मिन्यज्ञमदधादेको देवोधि पूरुषे ।

को अस्मिन्सत्यं कोनृतं कुतो मृत्युः कुतोमृतम् ॥१४॥

को अस्मै वासः पर्यदधात्को अस्यायुरकल्पयत् ।

बलं को अस्मै प्रायच्छत्को अस्याकल्पयज्जवम् ॥१५॥

केनापो अन्वतनुत् केनाहरकरोद्रुचे ।

उषसं केनान्वैन्द केन सायंभवं ददे ॥१६॥

को अस्मिन्नेतो न्यदिधात्तन्तुरा तायतामिति ।

मेधां को अस्मिन्नध्यौहत्को बाणं को नृतो दधौ ॥१७॥

केनेमां भूमिमौणोत्केन पर्यभवद्विवम् ।
 केनाभि मल्ला पर्वतान्केन कर्माणि पूरुषः ॥१८॥
 केन पर्जन्यमन्वेति केन सोमं विचक्षणम् ।
 केन यज्ञं च श्रद्धां च केनास्मिन्निहितं मनः ॥१९॥
 केन श्रोत्रियमाप्नोति केनेमं परमेष्ठिनम् ।
 केनेममग्निं पूरुषः केन संवत्सरं ममे ॥२०॥
 ब्रह्म श्रोत्रियमाप्नोति ब्रह्मेमं परमेष्ठिनम् ।
 ब्रह्मेममग्निं पूरुषो ब्रह्म संवत्सरं ममे ॥२१॥
 केन देवां अनु क्षियति केन दैवजनीर्विशः ।
 केनेदमन्यन्नक्षत्रं केन सत्क्षत्रमुच्यते ॥२२॥
 ब्रह्म देवां अनु क्षियति ब्रह्म दैवजनीर्विशः ।
 ब्रह्मेदमन्यन्नक्षत्रं ब्रह्म सत्क्षत्रमुच्यते ॥२३॥
 केनेयं भूमिर्विहिता केन द्यौरुत्तरा हिता ।
 केनेदमूर्ध्वं तिर्यक्चान्तरिक्षं व्यचो हितम् ॥२४॥
 ब्रह्मणा भूमिर्विहिता ब्रह्म द्यौरुत्तरा हिता ।
 ब्रह्मेदमूर्ध्वं तिर्यक्चान्तरिक्षं व्यचो हितम् ॥२५॥
 मूर्धानमस्य संसीव्याथर्वा हृदयं च यत् ।
 मस्तिष्कादूर्ध्वः प्रैरयत्पर्वमानोधि शीर्षतः ॥२६॥
 तद्वा अथर्वणः शिरो देवकोशः समुज्जितः ।
 तस्माणो अभि रक्षति शिरो अन्नमथो मनः ॥२७॥
 ऊर्ध्वो नु सृष्टास्तिर्यङ् नु सृष्टाः सर्वा दिशः पूरुष आ बभूवाँश्च ।
 पुरं यो ब्रह्मणो वेद यस्याः पूरुष उच्यते ॥२८॥
 यो वै तां ब्रह्मणो वेदामृतेनावृतां पुरम् ।
 तस्मै ब्रह्म च ब्राह्माश्च चक्षुः प्राणं प्रजां ददुः ॥२९॥
 न वै तं चक्षुर्जहाति न प्राणो जरसः पुरा ।
 पुरं यो ब्रह्मणो वेद यस्याः पूरुष उच्यते ॥३०॥
 अष्टाचक्रा नवद्वारा देवानां पूरयोध्या ।
 तस्यां हिरण्ययः कोशः स्वर्गो ज्योतिषावृतः ॥३१॥

अनु. २. सू. ३]

२२६

तस्मिन्हिरण्यये कोशे व्युरि त्रिप्रतिष्ठिते ।
 तस्मिन्यद्यक्षमात्मन्वत्तद्वै ब्रह्मविदो विदुः ॥३२॥
 प्रभ्राजमानां हरिणीं यशसा संपरीवृताम् ।
 पुरं हिरण्ययीं ब्रह्मा विवेशापराजिताम् ॥३३॥

॥ ३ ॥ श्रुतिः—अथर्वा ॥ देवता—वरुणमणिः, वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ४, ५, ७, ९, १०, १२ मनुष्टुप्;
 ३, ३, ६ भुरिक् त्रिष्टुप्; ८, १३, १४ पद्यापङ्क्तिः; ११, १६ भुरिगनुष्टुप्; १५, १७-२५ चट्पदा जगती ॥

॥२॥

अयं मे वरुणो मणिः संपन्नक्षयणो वृषा ।
 तेना रभस्व त्वं शत्रुन्प्र मृणीहि दुरस्यतः ॥१॥
 प्रैणाञ्छृणीहि प्र मृणा रभस्व मणिस्ते अस्तु पुरेता पुरस्तात् ।
 अवारयन्त वरणेन देवा अभ्याचारमसुराणां श्वःश्वः ॥२॥
 अयं मणिर्वरणो विश्वभेषजः सहस्राक्षो हरितो हिरण्ययः ।
 स ते शत्रुनधरान्पादयाति पूर्वस्तान्दभ्रुहि ये त्वा द्विषन्ति ॥३॥
 अयं ते कृत्यां विततां पौरुषेयादयं भयात् ।
 अयं त्वा सर्वस्मात्पापाद्वरणो वारयिष्यते ॥४॥
 वरणो वारयाता अयं देवो वनस्पतिः ।
 यक्ष्मो यो अस्मिन्नाविष्टस्तमु देवा अवीवरन् ॥५॥
 स्वप्नं सुप्त्वा यदि पश्यासि पापं मृगः सृतिं यति धावादजुष्टाम् ।
 परिक्षवाच्छुकुनैः पापवादादयं मणिर्वरणो वारयिष्यते ॥६॥
 अरात्यास्त्वा निर्ऋत्या अभिचारादथो भयात् ।
 मृत्योरोजीयसो वधाद्वरणो वारयिष्यते ॥७॥
 यन्मे माता यन्मे पिता भ्रातरो यच्च मे स्वा यदेनश्चकृमा वयम् ।
 ततो नो वारयिष्यतेयं देवो वनस्पतिः ॥८॥
 वरणेन प्रव्यधिता भ्रातृव्या मे सर्वन्धवः ।
 असूर्त रजो अप्यगुस्ते यन्त्वधमं तमः ॥९॥
 अरिष्टोहमरिष्टगुरायुष्मान्त्सर्वपूरुषः ।
 तं मायं वरणो मणिः परि पातु दिशोदिशः ॥१०॥

अयं मे वरुण उरसि राजा देवो वनस्पतिः ।
 स मे शत्रुन्वि बाधतामिन्द्रो दस्युनिवासुरान् ॥११॥
 इमं विभर्मि वरुणमायुष्माञ्छुतशरदः ।
 स मे राष्ट्रं च क्षत्रं च पशूनोजश्च मे दधत् ॥१२॥
 यथा वातो वनस्पतीन्वृक्षान्भनक्तयोजसा ।
 एवा सपत्नान्मे भञ्जि पूर्वाञ्जातां उतापरान्वरणस्त्वाभि रक्षतु ॥१३॥
 यथा वातश्चाग्निश्च वृक्षान्प्सातो वनस्पतीन् ।
 एवा सपत्नान्मे प्साहि पूर्वाञ्जातां उतापरान्वरणस्त्वाभि रक्षतु ॥१४॥
 यथा वातेन प्रक्षीणा वृक्षाः शोरे न्यर्पिताः ।
 एवा सपत्नांस्त्वं मम प्र क्षिणीहि न्यर्पिय पूर्वाञ्जातां
 उतापरान्वरणस्त्वाभि रक्षतु ॥१५॥

तांस्त्वं प्र च्छिन्धि वरुण पुरा दिष्टात्पुरायुषः ।
 य एनं पशुषु दिप्सन्ति ये चास्य राष्ट्रदिप्सवः ॥१६॥
 यथा सूर्यो अतिभाति यथास्मिन्तेज आहितम् ।
 एवा मे वरुणो मणिः कीर्ति भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥१७॥
 यथा यशश्चन्द्रमस्यादित्ये च नृचक्षसि ।
 एवा मे वरुणो मणिः कीर्ति भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥१८॥
 यथा यशः पृथिव्यां यथास्मिञ्जातवेदसि ।
 एवा मे वरुणो मणिः कीर्ति भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥१९॥
 यथा यशः कन्यायां यथास्मिन्त्संभूते रथे ।
 एवा मे वरुणो मणिः कीर्ति भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥२०॥

यथा यशः सोमपीथे मधुपर्के यथा यशः ।
 एवा मे वरुणो मणिः कीर्ति भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥२१॥

अनु. २, सू. ४]

२३१

यथा यशोमिहोत्रे वषट्कारे यथा यशः ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्ति भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥२२॥
 यथा यशो यजमाने यथास्मिन्यज्ञ आहितम् ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्ति भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥२३॥
 यथा यशः प्रजापतौ यथास्मिन्परमेष्ठिनि ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्ति भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥२४॥
 यथा देवेष्वमृतं यथैषु सत्यमाहितम् ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्ति भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥२५॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—गङ्गामात्र ॥ देवता—सर्पविषापाकरणम् ॥ छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः; २ त्रिपदा यवमध्या गायत्री;
 ३, ४ पथ्या बृहती; ५-७, ९-११, १३-१५, १७-२०, २२, २४, २५ अनुष्टुप्; ८ उष्णिगर्भा परा त्रिष्टुप्;
 १२ भुरिगायत्री; १६ त्रिपदा प्रतिष्ठा गायत्री; २१ ककुम्भत्यनुष्टुप्; २३ त्रिष्टुप्; २६ षट्पदा-
 बृहतीगर्भा ककुम्भती भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य प्रथमो रथो देवानामपरो रथो वरुणस्य तृतीय इत् ।
 अहीनामपमा रथं स्थाणुमारदथार्षत् ॥१॥
 दुर्भः शोचिस्तरुणकमश्वस्य वारः परुषस्य वारः । रथस्य बन्धुरम् ॥२॥
 अवं श्वेत पदा जहि पूर्वेण चापरैण च ।
 उदुष्टुतमिव दार्वहीनामरसं विषं वारुग्रम् ॥३॥
 अरंघुषो निमज्योन्मज्य पुनरब्रवीत् ।
 उदुष्टुतमिव दार्वहीनामरसं विषं वारुग्रम् ॥४॥
 पैदो हन्ति कसर्णीलं पैदः श्वित्रमुतासितम् ।
 पैदो रथर्व्याः शिरः सं विभेद पृदाकाः ॥५॥
 पैद प्रेहि प्रथमोनु त्वा वयमेमसि ।
 अहीन्यस्यतात्पथो येन सा वयमेमसि ॥६॥

इदं पैदो अजायतेदमस्य परायणम् ।
 इमान्यर्वतः पदाहिभ्यो वाजिनीवतः ॥७॥
 संयतं न वि ष्वरद्व्यात्तं न सं यमत् ।
 अस्मिन्क्षेत्रे द्वावही स्त्री च पुमांश्च तावुभावरसा ॥८॥
 अरसास इहाहयो ये अन्ति ये च दूरके ।
 घनेन हन्मि वृश्चिकमहिं दुण्डेनागतम् ॥९॥
 अघाश्वस्येदं भेषजमुभयोः स्वजस्य च ।
 इन्द्रो मेहिमघायन्तमहिं पैदो अरन्धयत् ॥१०॥
 पैदस्य मन्महे वयं स्थिरस्य स्थिरधाम्नः ।
 इमे पश्चा पृदाकवः प्रदीध्यत आसते ॥११॥
 नष्टासवो नष्टविषा हता इन्द्रेण वज्रिणा ।
 जघानेन्द्रो जघ्निमा वयम् ॥१२॥
 हतास्तिरश्चिराजयो निषिष्टासः पृदाकवः ।
 दर्विं करिकतं श्वित्रं दुर्भेष्वसितं जहि ॥१३॥
 कैरातिका कुमारिका सका खनति भेषजम् ।
 हिरण्ययीभिरश्रिभिर्गिरीणामुप सानुषु ॥१४॥
 आयमगन्युवा भिषक्पृश्निहापराजितः ।
 स वै स्वजस्य जम्भेन उभयोर्वृश्चिकस्य च ॥१५॥
 इन्द्रो मेहिमरन्धयन्मित्रश्च वरुणश्च ।
 वातापर्जन्योऽभा ॥१६॥
 इन्द्रो मेहिमरन्धयत्पृदाकुं च पृदाकम् ।
 स्वजं तिरश्चिराजिं कसर्णीलं दशौनसिम् ॥१७॥
 इन्द्रो जघान प्रथमं जनितारमहे तव ।
 तेषामु तृह्यमाणानां कः स्वित्तेषामसद्रसः ॥१८॥
 सं हि शीर्षाण्यग्रभं पौञ्जिष्ठ इव कर्वरम् ।
 सिन्धोर्मध्यं परेत्य व्यनिजमहेर्विषम् ॥१९॥
 अहीनां सर्वेषां विषं परा वहन्तु सिन्धवः ।
 हतास्तिरश्चिराजयो निषिष्टासः पृदाकवः ॥२०॥

ओषधीनामहं वृण उर्वरीरिव साधुया ।
 नयाम्यर्वतीरिवाहे निरैतु ते विषम् ॥२१॥
 यदुग्नौ सूर्ये विषं पृथिव्यामोषधीषु यत् ।
 कान्दाविषं कनककं निरैत्वैतु ते विषम् ॥२२॥
 ये अग्निजा ओषधिजा अहीनां ये अप्सुजा विद्युत आवभूवुः ।
 येषां जातानि बहुधा महान्ति तेभ्यः सर्पेभ्यो नमसा विधेम ॥२३॥
 तौदी नामासि कन्या घृताची नाम वा असि ।
 अधस्पदेन ते पदमा ददे विषदूषणम् ॥२४॥
 अङ्गादङ्गात्प्र च्यावय हृदयं परि वर्जय ।
 अधा विषस्य यत्तेजोवाचीनं तदेतु ते ॥२५॥
 आरे अभूद्विषमरौद्विषे विषमप्रागपि ।
 अग्निर्विषमहेर्निर्धात्सोमो निरणयीत् ।
 दुष्टारमन्वगाद्विषमहिरमृत ॥२६॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—१-२४ सिन्धुदोषः; २५-३६ कोशिकः; ३७-४१ ब्रह्मा; ४२-५० विष्णुः ॥ देवता—१-२४ आपः
 २५-४१ मन्त्रोक्ताः; ४२-५० प्रजापतिः ॥ छन्दः—१-५ त्रिपदा पुरोभिक्तुः ककुम्भतीगर्भा पङ्क्तिः; ६ अनुष्टुपदा
 जगतीगर्भा जगती; ७-१४ पञ्चपदा विपरीतपादलक्ष्मा बृहती (११, १४ पद्या पङ्क्तिः); १५-२१ दशपदा
 त्रैष्टुप्गर्भाऽतिधृतिः (१९, २० कृतिः); २२, २३, ४२, ४३, ४५-४७ अनुष्टुप्; २४ त्रिपदा विराट्
 गायत्री; २५-३५ षट्पदा यथाक्षरं शक्वयंतिशक्वरी; ३६ पञ्चपदाऽतिशाक्वरातिजागतगर्भाऽष्टिः;
 ३७ विराट् पुरस्ताद् बृहती; ३८ पुरउणिक्; ३९, ४१ आर्षीगायत्री; ४० विराट्
 विषमा गायत्री; ४४ त्रिपदा गायत्रीगर्भाऽनुष्टुप्; [४८, ४९,] ५० त्रिष्टुप् ॥

॥३॥ इन्द्रस्यौजः स्थेन्द्रस्य सह स्थेन्द्रस्य बलं स्थेन्द्रस्य वीर्यं स्थेन्द्रस्य नृम्णं स्थ ।
 जिष्णवे योगाय ब्रह्मयोगैर्वो युनज्मि ॥१॥

इन्द्रस्यौज॒ स्येन्द्रस्य॒ सह॒ स्येन्द्रस्य॒ बलं॒ स्येन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ । स्येन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ।
 जि॒ष्णवे॒ योगाय॒ क्षत्रयो॒गैर्वो॑ युनज्मि ॥२॥
 इन्द्रस्यौज॒ स्येन्द्रस्य॒ सह॒ स्येन्द्रस्य॒ बलं॒ स्येन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ । स्येन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ।
 जि॒ष्णवे॒ योगायेन्द्रयो॒गैर्वो॑ युनज्मि ॥३॥
 इन्द्रस्यौज॒ स्येन्द्रस्य॒ सह॒ स्येन्द्रस्य॒ बलं॒ स्येन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ । स्येन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ।
 जि॒ष्णवे॒ योगाय॒ सोमयो॒गैर्वो॑ युनज्मि ॥४॥
 इन्द्रस्यौज॒ स्येन्द्रस्य॒ सह॒ स्येन्द्रस्य॒ बलं॒ स्येन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ । स्येन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ।
 जि॒ष्णवे॒ योगायाप्सुयो॒गैर्वो॑ युनज्मि ॥५॥
 इन्द्रस्यौज॒ स्येन्द्रस्य॒ सह॒ स्येन्द्रस्य॒ बलं॒ स्येन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ । स्येन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ।
 जि॒ष्णवे॒ योगाय॒ विश्वानि॒ मा भूतान्युप॑ तिष्ठन्तु युक्ता म॑ आप॒ स्थ ॥६॥
 अ॒ग्नेर्भा॒ग स्थ । अ॒पां शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥७॥
 इन्द्रस्य॒ भा॒ग स्थ । अ॒पां शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥८॥
 सोमस्य॒ भा॒ग स्थ । अ॒पां शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥९॥
 वरुणस्य॒ भा॒ग स्थ । अ॒पां शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥१०॥
 मि॒त्रावरु॑णयोर्भा॒ग स्थ । अ॒पां शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥११॥
 यमस्य॒ भा॒ग स्थ । अ॒पां शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥१२॥
 पि॒तॄणां॒ भा॒ग स्थ । अ॒पां शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥१३॥
 दे॒वस्य॑ सवि॒तुर्भा॒ग स्थ । अ॒पां शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥१४॥
 यो व॑ आपो॒पां भा॒गोऽ॒प्स्य॑न्त॒र्यजु॑ष्यो॒ दे॒वय॑जनः ।
 इदं॑ तम॒तिं सृ॒जामि॒ तं मा॒भ्यव॑निक्षि ।

तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥१५॥
 यो व आपोपामूर्मिरप्स्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।
 इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिक्षि ।
 तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥१६॥
 यो व आपोपां वत्सोऽप्स्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।
 इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिक्षि ।
 तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥१७॥
 यो व आपोपां वृषभोऽप्स्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।
 इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिक्षि ।
 तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥१८॥
 यो व आपोपां हिरण्यगर्भोऽप्स्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।
 इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिक्षि ।
 तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥१९॥
 यो व आपोपामश्मा पृश्निर्दिव्योऽप्स्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।
 इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिक्षि ।
 तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥२०॥
 ये व आपोपामग्नयोऽप्स्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनाः ।
 इदं तानति सृजामि तान्माभ्यवनिक्षि ।
 तैस्तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥२१॥
 यदवाचीनं त्रैहायणादनृतं किं चोदिम ।
 आपो मा तस्मात्सर्वस्मादुरितात्पान्त्वंहसः ॥२२॥

समुद्रं वः प्र हिणोमि स्वां योनिमपीतन ।
 अरिष्टाः सर्वहायसो मा च नः किं चनाममत् ॥२३॥
 अरिप्रा आपो अप रिप्रमस्मत् ।
 प्रास्मदेनो दुरितं सुप्रतीकाः प्र दुष्यन् प्र मलं वहन्तु ॥२४॥
 विष्णोः क्रमोसि सपत्नहा पृथिवीसंशितोऽग्निदेजाः ।
 पृथिवीमनु वि क्रमेहं पृथिव्यास्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥२५॥
 विष्णोः क्रमोमि सपत्नहान्तरिक्षसंशितो वायुदेजाः ।
 अन्तरिक्षमनु वि क्रमेहमन्तरिक्षात्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥२६॥
 विष्णोः क्रमोमि सपत्नहा द्यौःसंशितः सूर्यदेजाः ।
 दिवमनु वि क्रमेहं दिवस्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥२७॥
 विष्णोः क्रमोसि सपत्नहा दिक्संशितो मनस्तेजाः ।
 दिशोनु वि क्रमेहं दिग्भ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥२८॥
 विष्णोः क्रमोसि सपत्नहाशासंशितो वातदेजाः ।
 आशा अनु वि क्रमेहमाशाभ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥२९॥
 विष्णोः क्रमोमि सपत्नह क्रक्संशितः सामदेजाः ।
 ऋचोनु वि क्रमेहमृग्भ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥३०॥
 विष्णोः क्रमोमि सपत्नहा यज्ञसंशितो ब्रह्मदेजाः ।
 यज्ञमनु वि क्रमेहं यज्ञात्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥३१॥
 विष्णोः क्रमोमि सपत्नहोपधीसंशितः सोमदेजाः ।
 ओपधीरनु वि क्रमेहमोपधीभ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥३२॥

विष्णोः क्रमोसि सपत्नहाप्सुसंशितो वरुणतेजाः ।
 अपोनु वि क्रमेहमद्भ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥३३॥

विष्णोः क्रमोसि सपत्नहा कृषिसंशितोन्नतेजाः ।
 कृषिमनु वि क्रमेहं कृष्यास्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥३४॥

विष्णोः क्रमोसि सपत्नहा प्राणसंशितः पुरुषतेजाः ।
 प्राणमनु वि क्रमेहं प्राणात्तं निर्भजामो योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥३५॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमभ्युष्टिं विश्वाः पृथना अरांतीः ।
 इदमहमासुष्यायणस्यासुष्याः पुत्रस्य वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि
 वैष्ट्यामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥३६॥

सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते दक्षिणामन्वावृतम् ।

सा मे द्रविणं यच्छतु सा मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥३७॥

दिशो ज्योतिष्मतीरभ्यावर्ते । ता मे द्रविणं यच्छन्तु ता मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥३८॥

सप्तऋषीनभ्यावर्ते । ते मे द्रविणं यच्छन्तु ते मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥३९॥

ब्रह्माभ्यावर्ते । तन्मे द्रविणं यच्छतु तन्मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥४०॥

ब्राह्मणां अभ्यावर्ते । ते मे द्रविणं यच्छन्तु ते मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥४१॥

यं वयं मृगयामहे तं वधै स्तृणवामहे । व्यात्ते परमेष्ठिनो ब्रह्मणापीपदाम तम् ॥४२॥

वैश्वानरस्य दंष्ट्राभ्यां हेतिस्तं समधादुभि ।

इयं तं प्सात्वाहुतिः समिदेवी सहीयसी ॥४३॥

राज्ञो वरुणस्य बन्धोसि । सोऽमुमासुष्यायणमसुष्याः पुत्रमन्ने प्राणे बन्धान ॥४४॥

यत्ते अन्नं भुवस्पत आक्षियति पृथिवीमनु ।

तस्य नस्त्वं भुवस्पते संप्रयच्छ प्रजापते ॥४५॥

अपो दिव्या अचायिषं रसेन समपृक्षमहि ।

पयस्वानम आगमं तं मा सं सृज वर्चसा ॥४६॥

सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।

विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥४७॥

यदग्ने अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।
 मन्योर्मनसः शरव्याः जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् ॥४८॥
 परा शृणीहि तपसा यातुधानान्पराग्ने रक्षो हरसा शृणीहि ।
 परार्चिषा मूरदेवाञ्छृणीहि परासुतपः शोशुचतः शृणीहि ॥४९॥
 अपामस्मै वज्रं प्र हरामि चतुर्भृष्टिं शीर्षभिद्याय विद्वान् ।
 सो अस्याङ्गानि प्र शृणातु सर्वा तन्मे देवा अनु जानन्तु विश्वे ॥५०॥

॥ इति द्वाविंशः प्रपाठकः ॥

अथ त्रयोविंशः प्रपाठकः ॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—बृहस्पतिः ॥ देवता—वनस्पतिः, फालगुणिः; ३ आपः ॥ छन्दः—१, ४, २१ गायत्री; २, ३, १८, १९, २२, २८-३०, ३२-३४ अनुष्टुप्; ५, ३१ षट्पदा जगती; ६ सप्तपदा विराट् शक्वरी; ७-९ छष्टपदाऽष्टिः; १० नवपदा धृतिः; ११, २०, २३-२७ पद्या पङ्क्तिः; १२-१७ षट्पदा (?) सप्तपदा शक्वरी; ३५ पञ्चपदाऽनु (व्यनु) षट्पदा जगती ॥

अरातीयोभ्रातृव्यस्य दुर्हादौ द्विषतः शिरः । अपि वृश्चाम्योजसा ॥१॥
 वर्म मह्यमयं मणिः फालाज्जातः करिष्यति ।
 पूर्णो मन्थेन मार्गमद्रसेन सह वर्चसा ॥२॥
 यत्त्वा शिक्कः परावधीत्तक्षा हस्तेन वास्या ।
 आपस्त्वा तस्माज्जीवलाः पुनन्तु शुचयः शुचिम् ॥३॥
 हिरण्यस्त्रगयं मणिः श्रद्धां यज्ञं महो दधत् । गृहे वसतु नोतिथिः ॥४॥
 तस्मै घृतं सुरां मध्वन्नमन्नं क्षदामहे ।
 स नः पितेव पुत्रेभ्यः श्रेयःश्रेयश्चिकित्सतु भूयोभूयः श्वःश्वो देवेभ्यो मणिरेत्य ॥५॥
 यमवभ्राद्बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्रुतमुग्रं खदिरमोजसे ।
 तमग्निः प्रत्यमुञ्चतु सो अस्मै दुह आज्यं भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥६॥
 यमवभ्राद्बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्रुतमुग्रं खदिरमोजसे ।
 तमिन्द्रः प्रत्यमुञ्चतौजसे वीर्यायि कम ॥
 सो अस्मै बलमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥७॥

यमवध्नाद्बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्रुतमुग्रं खदिरमोजसे ।
 तं सोमः प्रत्यमुञ्चत महे श्रोत्राय चक्षसे ।
 सो अस्मै वर्च इदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥८॥
 यमवध्नाद्बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्रुतमुग्रं खदिरमोजसे ।
 तं सूर्यः प्रत्यमुञ्चत तेनेमा अजयदिशः ।
 सो अस्मै भूतिमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥९॥

यमवध्नाद्बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्रुतमुग्रं खदिरमोजसे ।
 तं विभ्रच्चन्द्रमा मणिमसुराणां पुरोजयदानवानां हिरण्ययीः ।
 सो अस्मै श्रियमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥१०॥
 यमवध्नाद्बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।
 सो अस्मै वाजिनं दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥११॥
 यमवध्नाद्बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे । तेनेमां मणिना कृषिमश्विनावभिरक्षतः ।
 स भिषग्भ्यां महौ दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥१२॥
 यमवध्नाद्बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे । तं विभ्रत्सविता मणिं तेनेदमजयत्स्वः ।
 सो अस्मै सूनृतां दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥१३॥
 यमवध्नाद्बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे । तमापो विभ्रतीर्मणिं सदा धावन्त्यक्षिताः ।
 स आभ्योमृतमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥१४॥
 यमवध्नाद्बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे । तं राजा वरुणो मणिं प्रत्यमुञ्चत शंभुवम् ।
 सो अस्मै सत्यमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥१५॥
 यमवध्नाद्बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे । तं देवा विभ्रतो मणिं सर्वोल्लोकान्युधाजयन् ।
 स एभ्यो जितिमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥१६॥
 यमवध्नाद्बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे । तमिमं देवता मणिं प्रत्यमुञ्चन्त शंभुवम् ।
 स आभ्यो विश्वमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥१७॥
 ऋतवस्तमवध्नतार्तवास्तमवध्नत । संवत्सरस्तं बद्ध्वा सर्वं भूतं वि रक्षति ॥१८॥
 अन्तर्देशा अवध्नत प्रदिशस्तमवध्नत । प्रजापतिसृष्टो मणिर्द्विषतो मेधराँ अकः ॥१९॥
 अथर्वाणो अवध्नतार्थवणा अवध्नत ।
 तैर्मेदिनो अङ्गिरसो दस्यूनां विभिदुः पुरस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥२०॥
 तं धाता प्रत्यमुञ्चत स भूतं व्यकल्पयत् । तेन त्वं द्विषतो जहि ॥२१॥

यमवध्राद्बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम् । स मायं मणिरागमद्रसेन सह वर्चसा ॥२२॥

यमवध्राद्बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमत्सह गोभिरजाविभिरन्नेन प्रजया सह ॥२३॥

यमवध्राद्बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमत्सह ब्रीहियवाभ्यां महसा भूत्या सह ॥२४॥

यमवध्राद्बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमन्मधोर्धृतस्य धारया कीलालेन मणिः सह ॥२५॥

यमवध्राद्बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमदूर्जया पर्यसा सह द्रविणेन श्रिया सह ॥२६॥

यमवध्राद्बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमत्तेजसा त्विष्या सह यशसा कीर्त्या सह ॥२७॥

यमवध्राद्बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमत्सर्वाभिर्भूतिभिः सह ॥२८॥

तमिमं देवता मणिं मह्यं ददतु पुष्टये ।

अभिभुं क्षत्रवर्धनं सपत्नदम्भनं मणिम् ॥२९॥

ब्रह्मणा तेजसा सह प्रति मुञ्चामि मे शिवम् ।

असपत्नः सपत्नहा सपत्नान्मेधरां अकः ॥३०॥

उत्तरं द्विषतो मामयं मणिः कृणोतु देवजाः ।

यस्य लोका इमे त्रयः पयो दुग्धमुपासते ।

स मायमधि रोहतु मणिः श्रेष्ठाय मूर्धतः ॥३१॥

यं देवाः पितरो मनुष्या उपजीवन्ति सर्वदा ।

स मायमधि रोहतु मणिः श्रेष्ठाय मूर्धतः ॥३२॥

यथा बीजमुर्वरायां कृष्टे फालेन रोहति ।

एवा मयि प्रजा पशवोन्नमन्नं वि रोहतु ॥३३॥

यस्मै त्वा यज्ञवर्धन मणे प्रत्यमुचं शिवम् ।

तं त्वं शतदक्षिण मणे श्रेष्ठाय जिन्वतात् ॥३४॥

एतमिधमं समाहितं जुषाणो अग्ने प्रति हर्य होमैः ।

तस्मिन्निदेम सुमतिं स्वस्ति प्रजां चक्षुः पशून्समिद्धे जातवैदसि ब्रह्मणा ॥३५॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्कम्भः, ग्रध्यात्मम् ॥ छन्दः—१ विराड् जगती; २, ८ भुरिक् त्रिष्टुप्;
 ३-६, ९, ३८, ४२, ४३ त्रिष्टुप्; ७, १३ परोष्णिक्; १०, १४, १६, १८, १९ उपरिष्टाद् बृहती; ११, १२,
 १५, २०, २२, ३९ उपरिष्टाज्ज्योतिर्जगती; १७ पदपदा जगती; २१ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; २३-३०, ३७,
 ४० अनुष्टुप्; ३१ मध्ये ज्योतिर्जगती; ३२, ३४, ३६ उपरिष्टाद् विराड् बृहती; ३३ पराविराड्-
 नुष्टुप्; ३५ चतुष्पदा जगती; ४१ आपो त्रिपदा गायत्री; ४४ द्विपदाऽऽख्यंनुष्टुप्, पञ्चपदा
 निचत् पदपङ्क्तिर्वा (एकावसाना) ॥

॥४॥

कस्मिन्नङ्गे तपो अस्याधि तिष्ठति कस्मिन्नङ्गे ऋतमस्याध्याहितम् ।
 क्व व्रतं क्व श्रद्धास्य तिष्ठति कस्मिन्नङ्गे सत्यमस्य प्रतिष्ठितम् ॥१॥
 कस्मादङ्गादीप्यते अग्निरस्य कस्मादङ्गात्पवते मातरिश्वा ।
 कस्मादङ्गाद्वि मिमीतेधि चन्द्रमा मह स्कम्भस्य मिमानो अङ्गम् ॥२॥
 कस्मिन्नङ्गे तिष्ठति भूमिरस्य कस्मिन्नङ्गे तिष्ठत्यन्तरिक्षम् ।
 कस्मिन्नङ्गे तिष्ठत्याहिता यौः कस्मिन्नङ्गे तिष्ठत्युत्तरं दिवः ॥३॥
 क्व प्रेप्सन्दीप्यत ऊर्ध्वो अग्निः क्व प्रेप्सन्पवते मातरिश्वा ।
 यत्र प्रेप्सन्तीरभियन्त्यावृतः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥४॥
 क्वार्धमासाः क्व यन्ति मासाः संवत्सरेण सह संविदानाः ।
 यत्र यन्त्यृतवो यत्रार्तवाः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥५॥
 क्व प्रेप्सन्ती युवती विरूपे अहोरात्रे द्रवतः संविदाने ।
 यत्र प्रेप्सन्तीरभियन्त्यापः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥६॥
 यस्मिन्स्तब्ध्वा प्रजापतिलोकान्त्सर्वो आधारयत् ।
 स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥७॥
 यत्परममवमं यच्च मध्यमं प्रजापतिः ससृजे विश्वरूपम् ।
 कियता स्कम्भः प्र विवेश तत्र यन्न प्राविशत्कियत्तद्वभूव ॥८॥
 कियता स्कम्भः प्र विवेश भूतं कियद्भविष्यदुन्वाशयेस्य ।
 एकं यदङ्गमकृणोत्सहस्रधा कियता स्कम्भः प्र विवेश तत्र ॥९॥
 यत्र लोकांश्च कोशांश्चापो ब्रह्म जना विदुः ।
 असच्च यत्र सच्चान्त स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥१०॥

यत्र तपः पराक्रम्य ब्रतं धारयत्युत्तरम् ।
 ऋतं च यत्र श्रद्धा चापो ब्रह्म समाहिताः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥११॥
 यस्मिन्भूमिरन्तरिक्षं द्यौर्यस्मिन्नध्याहिता ।
 यत्राग्निश्चन्द्रमाः सूर्यो वातस्तिष्ठन्त्यापिताः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥१२॥
 यस्य त्रयस्त्रिंशद्देवा अङ्गे सर्वे समाहिताः ।
 स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥१३॥
 यत्र ऋषयः प्रथमजा ऋचः साम यजुर्मही ।
 एकुर्विर्यस्मिन्नापितः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥१४॥
 यत्रामृतं च मृत्युश्च पुरुषेधि समाहिते ।
 समुद्रो यस्य नाड्यः पुरुषेधि समाहिताः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥१५॥
 यस्य चतस्रः प्रदिशो नाड्यः स्तिष्ठन्ति प्रथमाः ।
 यज्ञो यत्र पराक्रान्तः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥१६॥
 ये पुरुषे ब्रह्म विदुस्ते विदुः परमेष्ठिनम् ।
 यो वेद परमेष्ठिनं यश्च वेद प्रजापतिम् ।
 ज्येष्ठं ये ब्राह्मणं विदुस्ते स्कम्भमनुसंविदुः ॥१७॥
 यस्य शिरो वैश्वानरश्चक्षुरङ्गिरसो भवन् ।
 अङ्गानि यस्य यातवः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥१८॥
 यस्य ब्रह्म मुखमाहुर्जिह्वा मधुकशामुत ।
 विराजमूधो यस्याहुः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥१९॥
 यस्मादृचो अपातक्षन्यजुर्यस्मादुपाकषन् ।
 सामानि यस्य लोमान्यथर्वाङ्गिरसो मुखं स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥२०॥
 असच्छाखां प्रतिष्ठन्तीं परममिव जना विदुः ।
 उतो सन्मन्यन्तेवरे ये ते शाखामुपासते ॥२१॥
 यत्रादित्याश्च रुद्राश्च वसवश्च समाहिताः ।
 भूतं च यत्र भव्यं च सर्वे लोकाः प्रतिष्ठिताः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥२२॥
 यस्य त्रयस्त्रिंशद्देवा निधिं रक्षन्ति सर्वदा ।
 निधिं तमद्य को वेद यं देवा अभिरक्षथ ॥२३॥

यत्र देवा ब्रह्मविदो ब्रह्म ज्येष्ठमुपासते ।
 यो वै तान्विद्यात्प्रत्यक्षं स ब्रह्मा वेदिता स्यात् ॥२४॥
 बृहन्तो नाम ते देवा येसंतः परि जज्ञिरे ।
 एकं तदङ्गं स्कम्भस्यासदाहुः परो जनाः ॥२५॥

यत्र स्कम्भः प्रजनयन्पुराणं व्यवर्तयत् । एकं तदङ्गं स्कम्भस्य पुराणमनुसंविदुः ॥२६॥
 यस्य त्रयस्त्रिंशद्देवा अङ्गे गात्रा विभेजिरे । तान्वै त्रयस्त्रिंशद्देवानेके ब्रह्मविदो विदुः ॥२७॥
 हिरण्यगर्भं परममनत्पुद्यं जना विदुः । स्कम्भस्तदग्रे प्रासिञ्चद्विरण्यं लोके अन्तरा ॥२८॥

स्कम्भे लोकाः स्कम्भे तपः स्कम्भेऽधृतमाहितम् ।
 स्कम्भं त्वा वेद प्रत्यक्षमिन्द्रे सर्वं समाहितम् ॥२९॥
 इन्द्रे लोका इन्द्रे तप इन्द्रेऽधृतमाहितम् ।
 इन्द्रं त्वा वेद प्रत्यक्षं स्कम्भे सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥३०॥

नाम नाम्ना जोहवीति पुरा सूर्यात्पुरोषसः ।

यदुजः प्रथमं संबभूव स ह तत्स्वराज्यमियाय यस्मान्नान्यत्परमस्ति भूतम् ॥३१॥

यस्य भूमिः प्रमान्तरिक्षमुतोदरम् ।
 दिवं यश्चक्रे मूर्धानं तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ॥३२॥
 यस्य सूर्यश्चक्षुश्चन्द्रमाश्च पुनर्णवः ।
 अग्निं यश्चक्र आस्यं तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ॥३३॥
 यस्य वातः प्राणापानौ चक्षुरङ्गिरसो भवन् ।
 दिशो यश्चक्रे प्रज्ञानीस्तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ॥३४॥

स्कम्भो दाधार द्यावापृथिवी उभे इमे स्कम्भो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ।
 स्कम्भो दाधार प्रदिशः षडुर्वीः स्कम्भ इदं विश्वं भुवनमा विवेश ॥३५॥

यः श्रमात्तपसो जातो लोकान्तसर्वान्तस्मानुशे ।
 सोमं यश्चक्रे केवलं तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ॥३६॥
 कथं वातो नेलेयति कथं न रमते मनः ।

किमापः सत्यं प्रेप्सन्तीनेलेयन्ति कदा चन ॥३७॥

महद्यक्षं भुवनस्य मध्ये तपसि क्रान्तं सलिलस्य पृष्ठे ।
 तस्मिञ्छयन्ते य उ के च देवा वृक्षस्य स्कन्धः परित इव शाखाः ॥३८॥

यस्मै हस्ताभ्यां पादाभ्यां वाचा श्रोत्रेण चक्षुषा ।
यस्मै देवाः सदा वलिं प्रयच्छन्ति विमितेमितं स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥३९॥

अप तस्य हतं तमो व्यावृत्तः स पाप्मना ।

सर्वाणि तस्मिञ्ज्योतीषि यानि त्रीणि प्रजापतौ ॥४०॥

यो वेतसं हिरण्यं तिष्ठन्तं सलिले वेद । स वै गुह्यः प्रजापतिः ॥४१॥

तन्त्रमेकं युवती विरूपे अभ्याकामं वयतः षण्मयूखम् ।

प्रान्या तन्तूस्तिरते धत्ते अन्या नाप वृज्जाते न गमातो अन्तम् ॥४२॥

तयोरहं परिनृत्यन्त्योरिव न वि जानामि यतरा परस्तात् ।

पुमानेन द्वयत्युद्गच्छति पुमानेन द्वि जभाराधि नाके ॥४३॥

इमे मयूखा उप तस्तभुर्दिवं सामानि चक्रुस्तसराणि वातवे ॥४४॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—कुत्सः ॥ देवता—मध्यात्मम् ॥ छन्दः—१ उपरिष्ठाद् विराड् बृहती; २ बृहतीगर्भाज्जुष्टुप्;
३, ४, ८, ९, १३, १६-१८, २४, २८, ३५, ३६, ४०, ४४ त्रिष्टुप्; ५ मुरिगनुष्टुप्; ६, १४, १९-२१,
२३, २५, २९, ३१-३४, ३७, ३८, ४१, ४३ अनुष्टुप्; ७ पराबृहती; १० अनुष्टुगर्भा त्रिष्टुप्;
११ जगती; १२ पुरोबृहती त्रिष्टुगर्भाऽऽर्षी पङ्क्ति; १५, २७ मुरिग्वृहती; २२ पुरउष्णिक्;
२६ द्व्युष्णिगगर्भाज्जुष्टुप्; ३० मुरिक् त्रिष्टुप्; ३९ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्; ४२ (त्रिपदा)
विराड् गायत्री ॥

यो भूतं च भव्यं च सर्वं यश्चाधितिष्ठति ।

स्वर्गस्य च केवलं तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ॥१॥

स्कम्भेनेमे विष्टभिते द्यौश्च भूमिश्च तिष्ठतः ।

स्कम्भ इदं सर्वमात्मन्वद्यत्प्राणन्निमिषच्च यत् ॥२॥

तिस्रो ह प्रजा अत्यायमायन्या अर्कमभितौविशन्त ।

बृहन्ह तस्यौ रजसो विमानो हरितो हरिणीरा विवेश ॥३॥

द्वादश प्रधयश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तच्चिकेत ।

तत्राहतास्त्रीणि शतानि शङ्खवः षष्टिश्च खीला अविचाचला ये ॥४॥

इदं सवितर्वि जानीहि षड्यमा एक एकजः ।
 तस्मिन्हापित्वमिच्छन्ते य एषामेक एकजः ॥५॥
 आविः सन्निहितं गुहा जरन्नाम महत्पदम् ।
 तत्रेदं सर्वमार्पितमेजत्प्राणत्प्रतिष्ठितम् ॥६॥
 एकचक्रं वर्तत एकनेमि सहस्राक्षरं प्र पुरो नि पश्चा ।
 अर्धेन विश्वं भुवनं जजान यदस्यार्धं कः तद्वभूव ॥७॥
 पञ्चवाही वहत्यग्रमेषां प्रष्टयो युक्ता अनुसंवहन्ति ।
 अयातमस्य ददृशे न यातं परं नेदीयोवरं दवीयः ॥८॥
 तिर्यग्विलश्चमस ऊर्ध्ववृद्धस्तस्मिन्यशो निहितं विश्वरूपम् ।
 तदासत ऋषयः सप्त साकं ये अस्य गोपा महतो बभूवुः ॥९॥
 या पुरस्ताद्युज्यते या च पश्चाद्या विश्वतो युज्यते या च सर्वतः ।
 यया यज्ञः प्राङ्गुयते तां त्वा पृच्छामि कतमा सर्चाम् ॥१०॥
 यदेजति पतति यच्च तिष्ठति प्राणदप्राणन्निमिषच्च यद्भुवत् ।
 तद्वाधार पृथिवीं विश्वरूपं तत्संभूय भवत्येकमेव ॥११॥
 अनन्तं विततं पुरुत्रानन्तमन्तवच्चा समन्ते ।
 ते नाकपालश्चरति विचिन्वन्विद्वान्भूतमुत भव्यमस्य ॥१२॥
 प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तरदृश्यमानो बहुधा वि जायते ।
 अर्धेन विश्वं भुवनं जजान यदस्यार्धं कतमः स केतुः ॥१३॥
 ऊर्ध्वं भरन्तमुदकं कुम्भेनैवोदहार्यमि ।
 पश्यन्ति सर्वे चक्षुषा न सर्वे मनसा विदुः ॥१४॥
 दूरे पूर्णेन वसति दूर ऊनेन हीयते ।
 महद्यक्षं भुवनस्य मध्ये तस्मै बलिं राष्ट्रभृतो भरन्ति ॥१५॥
 यतः सूर्य उदेत्यस्तं यत्र च गच्छति ।
 तदेव मन्येहं ज्येष्ठं तदु नात्येति किं चन ॥१६॥
 ये अर्वाङ्माध्य उत वा पुराणं वेदं विद्वांसमभितो वदन्ति ।
 आदित्यमेव ते परि वदन्ति सर्वे अग्निं द्वितीयं त्रिवृतं च हंसम् ॥१७॥
 सहस्राह्वयं वियतावस्य पक्षौ हरैर्हंसस्य पततः स्वर्गम् ।
 स देवान्तसर्वानुरस्युपदद्य संपश्यन्त्याति भुवनानि विश्वा ॥१८॥

सत्येनोर्ध्वस्तपति ब्रह्मणावाङ्मि पश्यति ।
 प्राणेन तिर्यङ् प्राणति यस्मिञ्ज्येष्ठमधि श्रितम् ॥१९॥
 यो वै ते विद्यादुरणी याभ्यां निर्मथ्यते वसु ।
 स विद्वाञ्ज्येष्ठं मन्येत स विद्याद्ब्राह्मणं महत् ॥२०॥
 अपादग्रे समभवत्सो अग्रे स्वराभरत् ।
 चतुष्पाद्भूत्वा भोग्यः सर्वमादत्त भोजनम् ॥२१॥
 भोग्यो भवदथो अन्नमदद्बहु । यो देवमुत्तरावन्तमुपासति सनातनम् ॥२२॥
 सनातनमेनमाहुरुताद्य स्यात्पुनर्णवः ।
 अहोरात्रे प्र जायेते अन्यो अन्यस्य रूपयोः ॥२३॥
 शतं सहस्रमयुतं न्यर्बुदमसंख्येयं स्वमस्मिन्निविष्टम् ।
 तदस्य घ्नन्त्यभिपश्यत एव तस्माद्देवो रोचत एष एतत् ॥२४॥
 बालादेकमणीयस्कमुतैकं नेव दृश्यते ।
 ततः परिष्वजीयसी देवता सा मम प्रिया ॥२५॥
 इयं कल्याण्यजरा मर्त्यस्यामृता गृहे ।
 यस्मै कृता शये स यश्चकार जजार सः ॥२६॥
 त्वं स्त्री त्वं पुमानसि त्वं कुमार उत वा कुमारी ।
 त्वं जीर्णो दुण्डेन वञ्चसि त्वं जातो भवसि विश्वतोमुखः ॥२७॥
 उत्तैषां पितोत वा पुत्र एषामुत्तैषां ज्येष्ठ उत वा कनिष्ठः ।
 एको ह देवो मनसि प्रविष्टः प्रथमो जातः स उ गर्भे अन्तः ॥२८॥
 पूर्णात्पूर्णमुदचति पूर्णं पूर्णेन सिच्यते ।
 उतो तद्व्य विद्याम यतस्तत्परिषिच्यते ॥२९॥
 एषा सनत्नी सनमेव जातैषा पुराणी परि सर्वं बभूव ।
 मही देव्युषसौ विभाती सैकैर्नैकेन मिषता वि चष्टे ॥३०॥
 अविर्वै नाम देवतर्तेनास्ते परीवृता ।
 तस्या रूपेणेमे वृक्षा हरिता हरितस्रजः ॥३१॥
 अन्ति सन्तं न जहात्यन्ति सन्तं न पश्यति ।
 देवस्य पश्य काव्यं न ममार न जीर्यति ॥३२॥

अपूर्वेणेषिता वाचस्ता वदन्ति यथायथम् ।
 वदन्तीर्यत्र गच्छन्ति तदाहुर्ब्राह्मणं महत् ॥३३॥
 यत्र देवाश्च मनुष्याश्चारा नाभाविव श्रिताः ।
 अपां त्वा पुष्पं पृच्छामि यत्र तन्मायया हितम् ॥३४॥
 येभिर्वात इषितः प्रवाति ये ददन्ते पञ्च दिशः सघ्रीचीः ।
 य आहुतिमत्यमन्यन्त देवा अपां नेतारः कतमे त आसन् ॥३५॥
 इमामेषां पृथिवीं वस्त एकोन्तरिक्षं पर्येको बभूव ।
 दिवमेषां ददते यो विधर्ता विश्वा आशाः प्रति रक्षन्त्येकं ॥३६॥
 यो विद्यात्सूत्रं विततं यस्मिन्नोताः प्रजा इमाः ।
 सूत्रं सूत्रस्य यो विद्यात्स विद्याद्ब्राह्मणं महत् ॥३७॥
 वेदाहं सूत्रं विततं यस्मिन्नोताः प्रजा इमाः ।
 सूत्रं सूत्रस्याहं वेदाथो यद्ब्राह्मणं महत् ॥३८॥
 यदन्तरा द्यावापृथिवी अग्निरैतदहन्विश्वदाव्यः ।
 यत्रातिष्ठन्नेकपत्नीः परस्तात्केवासीन्मातरिश्वा तदानीम् ॥३९॥
 अप्रस्वासीन्मातरिश्वा प्रविष्टः प्रविष्टा देवाः संलिलान्यासन् ।
 बृहन् तस्थौ रजसो विमानः पवमानो हरित आ विवेश ॥४०॥
 उत्तरेणेव गायत्रीममृतेधि वि चक्रमे । साम्ना ये सामं संविदुरजस्तदहं दृशे कर् ॥४१॥
 निवेशनः संगमनो वसूनां देव इव सविता सत्यधर्मा ।
 इन्द्रो न तस्थौ समरे धनानाम् ॥४२॥
 पुण्डरीकं नवद्वारं त्रिभिर्गुणेभिरावृतम् ।
 तस्मिन्यद्यक्षमात्मन्वत्तद्वै ब्रह्मविदो विदुः ॥४३॥
 अकामो धीरो अमृतः स्वयंभू रसेन तृप्तो न कुतश्चनोनः ।
 तमेव विद्वान्न विभाय मृत्योरात्मानं धीरमजरं युवानम् ॥४४॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—प्रयर्वा ॥ देवता—शतोदना ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २-११, १३-२४ अनुष्टुप्; १२ पय्या-
 पङ्क्तिः; २५ द्वयुष्णिगभार्जनुष्टुप्; २६ पञ्चपदा बृहत्पुष्टुबुष्णिगभार्जगती; २७ पञ्चपदाऽति-
 जागताऽनुष्टुगभार्ज शक्वरी ॥

अघ्रायतामपि नद्या मुखानि सपत्नेषु वज्रमर्पयेतम् ।
 इन्द्रेण दत्ता प्रथमा शतौदना भ्रातृव्यघ्नी यजमानस्य गातुः ॥५॥

वेदिष्टे चर्म भवतु बर्हिर्लोमानि यानि ते ।
 एषा त्वा रशनाग्रभीद्रावा त्वैषोधि नृत्यतु ॥२॥
 बालास्ते प्रोक्षणीः सन्तु जिह्वा सं मार्द्धये ।
 शुद्धा त्वं यज्ञिया भूत्वा दिवं प्रेहि शतौदने ॥३॥
 यः शतौदनां पचति कामप्रेण स कल्पते ।
 प्रीता ह्यस्यिर्त्विजः सर्वे यन्ति यथायथम् ॥४॥
 स स्वर्गमा रोहति यत्रादस्त्रिदिवं दिवः ।
 अपूपनाभिं कृत्वा यो ददाति शतौदनाम् ॥५॥
 स तांल्लोकान्त्समाप्नोति ये दिव्या ये च पार्थिवाः ।
 हिरण्यज्योतिषं कृत्वा यो ददाति शतौदनाम् ॥६॥
 ये ते देवि शमितारः पक्तारो ये च ते जनाः ।
 ते त्वा सर्वे गोप्स्यन्ति मैभ्यो भैषीः शतौदने ॥७॥
 वसवस्त्वा दक्षिणत उत्तरान्मरुतस्त्वा ।
 आदित्याः पश्चाद्गोप्स्यन्ति साग्निष्टोममतिं द्रव ॥८॥
 देवाः पितरो मनुष्या गन्धर्वाप्सरसश्च ये ।
 ते त्वा सर्वे गोप्स्यन्ति सातिरात्रमतिं द्रव ॥९॥
 अन्तरिक्षं दिवं भूमिमादित्यान्मरुतो दिशः ।
 लोकान्त्स सर्वाणाप्नोति यो ददाति शतौदनाम् ॥१०॥
 घृतं प्रोक्षन्ती सुभगा देवी देवान्गमिष्यति ।
 पक्तारमद्ध्ये मा हिंसीर्दिवं प्रेहि शतौदने ॥११॥
 ये देवा दिविषदो अन्तरिक्षसदश्च ये ये चेमे भूम्यामधि ।
 तेभ्यस्त्वं धुक्ष्व सर्वदा क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥१२॥
 यत्ते शिरो यत्ते मुखं यौ कर्णौ ये च ते हनू ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥१३॥
 यौ त ओष्ठौ ये नासिके ये शृङ्गे ये च तेक्षिणी ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥१४॥

यत्ते क्लोमा यद्धृदयं पुरीतत्सहकण्ठिका ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥१५॥
 यत्ते यकृद्ये मत्तस्त्रे यदान्नं याश्च ते गुदाः ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥१६॥
 यस्ते प्ल्याशिर्यो वनिष्ठुर्यो कुक्षी यच्च चर्म ते ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥१७॥
 यत्ते मज्जा यदस्थि यन्मांसं यच्च लोहितम् ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥१८॥
 यौ ते बाहू ये दोषणी यावंसौ या च ते ककुत् ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥१९॥
 यास्ते ग्रीवा ये स्कन्धा याः पृष्ठीर्याश्च पर्श्वः ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥२०॥
 यौ ते ऊरू अष्टीवन्तौ ये श्रोणी या च ते भसत् ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥२१॥
 यत्ते पुच्छं ये ते वाला यद्धो ये च ते स्तनाः ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥२२॥
 यास्ते जङ्घा याः कुष्ठिका ऋच्छरा ये च ते शफाः ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥२३॥
 यत्ते चर्म शतौदने यानि लोमान्यङ्घ्र्ये ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥२४॥
 क्रोडौ ते स्तां पुरोडाशावाज्येनाभिघारितौ ।

तौ पक्षौ देवि कृत्वा सा पत्नारं दिवं वह ॥२५॥

उल्लखले मुसले यश्च चर्मणि यो वा शूर्पे तण्डुलः कर्णः ।

यं वा वातो मातरिश्वा पवमानो ममाथामिष्टद्वोता सुहुतं कृणोतु ॥२६॥

अपो देवीर्मधुमतीर्घृतश्रुतो ब्रह्मणां हस्तेषु प्रपृथक्सादयामि ।

यत्काम इदमभिषिञ्चामि वोहं तन्मे सर्वं सं पद्यतां वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥२७॥

॥ १० ॥ ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—वशा ॥ छन्दः—ककुम्भत्यनुष्टुप् २४, ७, ९, ११-२२; २५, २८, ३०,
३३, ३४ अनुष्टुप्; ५ पञ्चपदोऽतिजागतानुष्टुभं (?) स्कन्धोषीवी बृहती; ६, ८, १० विराडनुष्टुप्;
२३ बृहती; २४ उपरिष्ठाद् बृहती; २६ आस्तारपङ्क्तिः; २७ शङ्कुमन्यनुष्टुप्; २९ त्रिपदा
गायत्री; ३१ उष्णिगगर्भानुष्टुप्; ३२ विगट् पथ्या बृहती ॥

नमस्ते जायमानायै जाताया उत ते नमः ।
 बालेभ्यः शफेभ्यो रूपायाद्भ्ये ते नमः ॥१॥
 यो विद्यात्सप्त प्रवतः सप्त विद्यात्परावतः ।
 शिरो यज्ञस्य यो विद्यात्स वशां प्रति गृह्णीयात् ॥२॥
 वेदाहं सप्त प्रवतः सप्त वेद परावतः ।
 शिरो यज्ञस्याहं वेद सोमं चास्यां विचक्षणम् ॥३॥
 यया द्यौर्यया पृथिवी ययापो गुप्तिता इमाः ।
 वशां सहस्रधारां ब्रह्मणाच्छावदामसि ॥४॥
 शतं कंसाः शतं दोग्धारः शतं गोप्सारो अधि पृष्ठे अस्याः ।
 ये देवास्तस्यां प्राणन्ति ते वशां विदुरेकधा ॥५॥
 यज्ञपदीराक्षीरा स्वधाप्राणा महीलुका ।
 वशा पर्जन्यपत्नी देवाँ अप्येति ब्रह्मणा ॥६॥
 अनु त्वाग्निः प्राविशदनु सोमो वशे त्वा ।
 ऊर्ध्वस्ते भद्रे पर्जन्यो विद्युतस्ते स्तना वशे ॥७॥
 अपस्त्वं धुक्षे प्रथमा उर्वरा अपरा वशे ।
 तृतीयं राष्ट्रं धुक्षेन्न क्षीरं वशे त्वम् ॥८॥
 यदादित्यैर्हूयमानोपातिष्ठ ऋतावरि ।
 इन्द्रः सहस्रं पात्रान्तसोमं त्वापाययद्वशे ॥९॥
 यदुनूचीन्द्रमैरात्वं ऋषभोऽह्नियत् ।
 तस्मात्ते वृत्रहा पयः क्षीरं क्रुद्धोऽहिरद्वशे ॥१०॥
 यत्ते क्रुद्धो धनपतिरा क्षीरमहरद्वशे ।
 इदं तदद्य नाकस्त्रिषु पात्रेषु रक्षति ॥११॥

त्रिषु पात्रेषु तं सोममा देव्यहिरद्दशा ।
 अथर्वा यत्र दीक्षितो वहिष्यास्त हिरण्यये ॥१२॥
 सं हि सोमेनागतं समु सर्वेण पद्वता ।
 वशा समुद्रमध्यष्ठाद्गन्धर्वैः कलिभिः सह ॥१३॥
 सं हि वातेनागतं समु सर्वैः पतत्रिभिः ।
 वशा समुद्रे प्रानृत्यदृचः सामानि विभ्रती ॥१४॥
 सं हि सूर्येणागतं समु सर्वेण चक्षुषा ।
 वशा समुद्रमत्यख्यद्भुद्रा ज्योतींषि विभ्रती ॥१५॥
 अभीवृता हिरण्येन यदतिष्ठ ऋतावरि ।
 अश्वः समुद्रो भूत्वाध्यस्कन्दद्वशो त्वा ॥१६॥
 तद्भुद्राः समगच्छन्त वशा देष्ट्रयथो स्वधा ।
 अथर्वा यत्र दीक्षितो वहिष्यास्त हिरण्यये ॥१७॥
 वशा माता राजन्यस्य वशा माता स्वधे तव ।
 वशाया यज्ञ आयुधं ततश्चित्तमजायत ॥१८॥
 ऊर्ध्वो विन्दुरुदचरद्ब्रह्मणः ककुदादधि ।
 ततस्त्वं जज्ञिषे वशे ततो होताजायत ॥१९॥
 आस्रस्ते गाथा अभवन्नुष्णिहाभ्यो वलं वशे ।
 पाजस्याजिज्ञे यज्ञ स्तनैभ्यो रश्मयस्तव ॥२०॥
 ईर्माभ्यामयनं जातं सक्थिभ्यां च वशे तव ।
 आन्त्रेभ्यो जज्ञिरे अत्रा उदरादधि वीरुधः ॥२१॥
 यदुदरं वरुणस्यानुप्राविशथा वशे ।
 ततस्त्वा ब्रह्मोदह्वयत्स हि नेत्रमवेत्तव ॥२२॥
 सर्वे गर्भादवेपन्त जायमानादसूस्वः ।
 समूव हि तामाहुर्वशेति ब्रह्मभिः कृप्तः स ह्यस्या बन्धुः ॥२३॥
 युध एकः सं सृजति यो अस्या एक इहृशी ।
 तरांसि यज्ञा अभवन्तरसां चक्षुरभवद्दशा ॥२४॥
 वशा यज्ञं प्रत्यगृह्णाद्दशा सूर्यमधारयत् ।
 वशायांमन्तरविशदोदनो ब्रह्मणा सह ॥२५॥

व॒शामे॒वामृत॑माहुर्व॒शां मृत्यु॑मुपा॒सते ।
 व॒शेदं॑ सर्व॑मभवद्दे॒वा म॑नु॒ष्याः३ असु॑राः पि॒तर॒ ऋष॑यः ॥२६॥
 य ए॒वं वि॒द्यात्स व॒शां प्रति॑ गृह्णीयात् ।
 तथा॒ हि य॒ज्ञः सर्व॑पाहु॒हे दा॒त्रेन॑पस्फुरन् ॥२७॥
 ति॒स्रो जि॒ह्वा वरु॑णस्या॒न्तर्दी॒द्यत्या॒सनि॑ ।
 तासां॒ या मध्ये॑ रा॒जति॑ सा व॒शा दु॑ष्प्रतिग्रहा ॥२८॥
 च॒तुर्धा॑ रे॒तो॒ अभ॑वद्द॒शायाः ।
 आप॒स्तुरी॑यम॒मृतं॑ तुरी॒यं य॒ज्ञस्तुरी॑यं प॒शव॑स्तुरी॒यम् ॥२९॥
 व॒शा द्यौर्व॒शा पृ॑थि॒वी व॒शा वि॒ष्णुः प्र॒जाप॑तिः ।
 व॒शाया॑ दुग्धम॑पि॒वन्त्सा॒ध्या वस॑वश्च॒ ये ॥३०॥
 व॒शाया॑ दुग्धं पी॒त्वा सा॒ध्या वस॑वश्च॒ ये ।
 ते वै ब्र॒ध्नस्य॑ वि॒ष्टपि॑ पयो॒ अस्या॒ उपा॑सते ॥३१॥
 सोम॑मे॒नामे॒के दु॒हे घृ॒तमे॒क उपा॑सते ।
 य ए॒वं वि॒दुषे॑ व॒शां द॒दुस्ते ग॒तास्त्रि॑दिवं दि॒वः ॥३२॥
 ब्रा॒ह्मणे॒भ्यो व॒शां द॒त्त्वा सर्वा॑ल्लो॒कान्त्सम॑श्नुते ।
 ऋ॒तं ह्य॒स्यामा॑र्पितमपि ब्रह्मा॒थो तपः॑ ॥३३॥
 व॒शां दे॒वा उप॑ जी॒वन्ति॑ व॒शां म॑नु॒ष्या उ॒त ।
 व॒शेदं॑ सर्व॑मभवद्वा॒वत्सू॒र्यो वि॒पश्य॑ति ॥३४॥

॥ इति दशमं काण्डम् ॥

[दशमकाण्डे अनुवाकाः ५, सूक्तानि १०, ऋचः ३५०]

अथैकादशं काण्डम् ॥

अथ चतुर्विंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मोदनः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्गर्भा मुरिक् पङ्क्तिः; २, ५ बृहतीगर्भा विराट् त्रिष्टुप्; ३ चतुष्पदा शाक्वरगर्भा जगती; ४, १५, १६, ३१ मुरिक् त्रिष्टुप्; ६ उष्णिक्; ७, १२-१४, १९, २२, २३, २८, ३०, ३२-३४ त्रिष्टुप्; ८ [त्रिपदा] विराट् गायत्री; ९ शाक्वरातिजागतगर्भा जगती; १० पुरोतिजगती विराट् जगती; ११ जगती; १७, २१, २४-२६, ३७ विराट् जगती; १८ अतिजागतगर्भा परातिजागती विराडतिजगती; २० अतिजागतगर्भा पराशक्वरा चतुष्पदा मुरिक् जगती; २७ अतिजागतगर्भा मुरिक् जगती; २९ मुरिक् जगती; ३५ चतुष्पदा ककुम्भत्युष्णिक्; ३६ पुरोविराट् त्रिष्टुप् ॥

॥ १ ॥

अग्ने जायस्वादितिर्नाथितेयं ब्रह्मोदनं पचति पुत्रकामा ।
 सप्तऋषयो भूतकृतस्ते त्वा मन्थन्तु प्रजया सहेह ॥१॥
 कृणुत धूमं वृषणः सखायोद्रोधाविता वाचमच्छ ।
 अयमग्निः पृतनाषाट् सुवीरो येन देवा असहन्त दस्यून् ॥२॥
 अग्नेर्जनिष्ठा महते वीर्यायि ब्रह्मोदनाय पक्त्वे जातवेदः ।
 सप्तऋषयो भूतकृतस्ते त्वाजीजनन्नस्यै रयिं सर्ववीरं नि यच्छ ॥३॥
 समिद्धो अग्ने समिधा समिध्यस्व विद्वान्देवान्यज्ञियाँ एह वक्षः ।
 तेभ्यो हविः श्रपयं जातवेद उत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥४॥
 त्रेधा भागो निहितो यः पुरा वो देवानां पितॄणां मर्त्यानाम् ।
 अंशाञ्जानीध्वं वि भजामि तान्वो यो देवानां स इमां पारयाति ॥५॥
 अग्ने सहस्वानभिभूरभीदसि नीचो न्युञ्जि द्विषतः सपत्नान् ।
 इयं मात्रा मीयमाना मिता च सजातांस्ते बलिहतः कृणोतु ॥६॥
 साकं सजातैः पर्यसा सहैध्युदुर्भेनां महते वीर्यायि ।
 ऊर्ध्वो नाकस्याधि रोह विष्टपं स्वर्गो लोक इति यं वदन्ति ॥७॥
 इयं मही प्रति गृह्णातु चर्मं पृथिवी देवी सुमनस्यमाना ।
 अथ गच्छेम सुकृतस्य लोकम् ॥८॥

एतौ ग्रावाणौ सयुजा युद्धि चर्मणि निर्भिन्ध्यंशून्यजमानाय साधु ।
 अवघ्नती नि जहि य इमां पृतन्यव ऊर्ध्वं प्रजामुद्धरन्त्युद्धह ॥९॥
 गृहाण ग्रावाणौ सकृतौ वीर हस्त आ ते देवा यज्ञिया यज्ञमगुः ।
 त्रयो वरा यतमांस्त्वं वृणीषे तास्ते समृद्धीरिह राधयामि ॥१०॥
 इयं ते धीतिरिदमु ते जनित्रं गृहातु त्वामदितिः शूरपुत्रा ।
 परा पुनीहि य इमां पृतन्यवोस्यै रयिं सर्ववीरं नि यच्छ ॥११॥
 उपश्वसे द्रुवये सीदता यूयं वि विच्यध्वं यज्ञियासस्तुषैः ।
 श्रिया समानानति सर्वान्त्स्यामाधस्पदं द्विषतस्पादयामि ॥१२॥
 परेहि नारि पुनरेहि क्षिप्रमपां त्वा गोष्ठोध्यरुक्षद्भराय ।
 तासां गृहीताद्यतमा यज्ञिया असन्विभाज्यं धीरीतरा जहीतात् ॥१३॥
 एमा अगुर्योषितः शुम्भमाना उत्तिष्ठ नारि तवसं रभस्व ।
 सुपत्नी पत्या प्रजया प्रजावत्या त्वागन्यज्ञः प्रति कुम्भं गृभाय ॥१४॥
 ऊर्जो भागो निर्हितो यः पुरा व ऋषिप्रशिष्टाप आ भरैताः ।
 अयं यज्ञो गातुविन्नाथवित्प्रजाविदुग्रः पशुविद्वीरविद्वो अस्तु ॥१५॥
 अग्ने चरुर्यज्ञियस्त्वाध्यरुक्षच्छुचिस्तपिष्ठस्तपसा तपैनम् ।
 आर्षेया देवा अभिसंगत्य भागमिमं तपिष्ठा ऋतुभिस्तपन्तु ॥१६॥
 शुद्धाः पुता योषितो यज्ञिया इमा आपश्चरुमव सर्पन्तु शुभ्राः ।
 अदुः प्रजां बहुलान्पशून्ः पक्तौदनस्य सुकृतमितु लोकम् ॥१७॥
 ब्रह्मणा शुद्धा उत पुता घृतेन सोमस्यांशवस्तण्डुला यज्ञिया इमे ।
 अपः प्रविशत प्रति गृहातु वश्चरुरिमं पक्ता सुकृतमित लोकम् ॥१८॥
 उरुः प्रथस्व महता महिम्ना सहस्रपृष्ठः सुकृतस्य लोके ।
 पितामहाः पितरः प्रजोपजाहं पक्ता पञ्चदशस्ते अस्मि ॥१९॥
 सहस्रपृष्ठः शतधारो अक्षितो ब्रह्मौदनो देवयानः स्वर्गः ।
 अमृंस्त आ दधामि प्रजया रेषयैनान्वलिहाराय मृडतान्मह्यमेव ॥२०॥
 उदेहि वेदिं प्रजया वर्धयेनां नुदस्व रक्षः प्रतरं धेह्येनाम् ।
 श्रिया समानानति सर्वान्त्स्यामाधस्पदं द्विषतस्पादयामि ॥२१॥

अ॒भ्याव॑र्तस्व प॒शुभिः स॒हैनां प्र॒त्यङ्के॑नां दे॒वता॑भिः स॒हैधि ।
 मा त्वा प्राप॑च्छ॒पथो माभि॑चारः स्वे क्षेत्रे अन॒मीवा वि रा॑ज ॥२२॥
 ऋ॒तेन॑ त॒ष्टा मन॑सा हितैषा ब्र॒ह्मौद॑नस्य विहि॒ता वेदि॑रग्रे ।
 अ॒ंस॒द्रीं शु॒द्धासु॑प धेहि नारि तत्रौद॒नं सा॑दय दे॒वाना॑म् ॥२३॥
 अदि॑तेर्हस्तां सुच॑मेतां द्वितीयां सप्त॒ऋष॑यो भूत॒कृतो॑ यामकृ॒ण्वन् ।
 सा गात्रा॑णि वि॒दुष्यो॑दनस्य दर्वि॒र्वेद्या॑म॒ध्येनं चि॑नोतु ॥२४॥
 श्रु॒तं त्वा ह॒व्यसु॑प सीदन्तु दे॒वा निःसृ॑प्याग्नेः पुनरे॒तान्प्र सी॑द ।
 सोमे॑न पूतो ज॒ठरे॑ सीद ब्र॒ह्मणा॑मा॒र्षेया॑स्ते मा रिष॒न्प्रा॑शितारः ॥२५॥
 सोम॑ राजन्त्सं॒ज्ञान॑मा व॒पैभ्यः सु॒ब्राह्म॑णा यत॒मे त्वोप॑सीदानं ।
 ऋ॒षीना॑र्षेयांस्तप॒सोधि जा॒तान्ब्र॑ह्मौद॒ने सु॒हवा जो॑हवीमि ॥२६॥
 शु॒द्धाः पू॒ता योषि॑तो य॒ज्ञिया इ॒मा ब्र॒ह्मणा॑ हस्तेषु प्रपृथ॒क्सा॑दयामि ।
 यत्का॑म इ॒दम॑भिषि॒ञ्चामि वो॒हमिन्द्रो म॒रुत्वा॑न्त्स द॒दादि॑दं मे ॥२७॥
 इ॒दं मे ज्योति॑र॒मृतं॑ हि॒रण्यं प॒क्कं क्षे॒त्रात्का॑मदु॒घा म ए॒षा ।
 इ॒दं धनं॑ नि द॒धे ब्रा॒ह्मणे॑षु कृ॒ण्वे प॒न्थां पि॒तृषु यः स्व॑र्गः ॥२८॥
 अ॒ग्नौ तुषा॑ना व॒प जा॒तवे॑दसि प॒रः क॒म्बूकाँ अप॑ मृ॒द्धि दूर॑म् ।
 ए॒तं शु॒श्रुम गृ॒हरा॑जस्य भा॒गम॑थो वि॒द्म नि॒र्कृते॑र्भाग॒धेय॑म् ॥२९॥
 श्रा॒म्यतः प॑चतो वि॒द्धि सु॒न्वतः प॒न्थां स्व॑र्गमधि रोह॒यैन॑म् ।
 येन॑ रोहा॒त्पर॑मापद्य यद्वयं उ॒त्तमं॑ नाकं प॒रमं व्यो॑मि ॥३०॥
 ब॒भ्रेर॑ध्व॒र्यो मुख॑मेतद्वि मृ॒द्ध्याज्या॑य लो॒कं कृ॑णुहि प्रवि॒द्वान् ।
 घृ॒तेन॑ गात्रानु सर्वा वि मृ॒द्धि कृ॒ण्वे प॒न्थां पि॒तृषु यः स्व॑र्गः ॥३१॥
 ब॒भ्रे रक्षः॑ स॒मद॑मा व॒पैभ्यो॒ब्राह्म॑णा यत॒मे त्वोप॑सीदानं ।
 पु॒रीषि॑णः प्रथ॒मानाः पु॒रस्ता॑दा॒र्षेया॑स्ते मा रिष॒न्प्रा॑शितारः ॥३२॥
 आ॒र्षेये॑षु नि द॒ध ओ॒दन त्वा ना॒ना॒र्षेया॑णाम॒प्यस्त्य॑त्र ।
 अ॒ग्निर्मे गो॑प्ता म॒रुत॑श्च॒ सर्वे विश्वे॑ दे॒वा अ॒भि र॑क्षन्तु प॒क्कम् ॥३३॥
 य॒ज्ञं दु॒हानं॑ स॒दमित्प्र॑पीनं पु॒मांसं धे॒नुं स॒दनं र॒यीणा॑म् ।
 प्र॒जामृ॑त॒त्वमु॒त दी॒र्घमा॑यू॒ राय॑श्च॒ पोषै॑रुप॒ त्वा स॒देम ॥३४॥
 वृष॑भो॒सि स्व॑र्गं ऋ॒षीना॑र्षेया॒न्गच्छ ।
 सु॒कृतां लो॒के सी॒दु तत्र॑ नौ सं॒स्कृत॑म् ॥३५॥

समाचिनुष्वानुसंप्रयाह्यमे पथः कल्पय देवयानान् ।
 एतैः सुकृतैरनु गच्छेम यज्ञं नाके तिष्ठन्तमधि सप्तर्शमौ ॥३६॥
 येन देवा ज्योतिषा द्यामुदार्यन्ब्रह्मोदनं पक्ता सुकृतस्य लोकम् ।
 तेन गेष्म सुकृतस्य लोकं स्वशिरोहन्तो अभि नाकमुत्तमम् ॥३७॥

॥ २ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—भवादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ परातिजागता विराड् जगती; २ अनुष्टुप्गर्भा
 पञ्चपदा पथ्या जगती; ३ चतुष्पदा स्वराहुष्णिक्; ४, ५, ७, १३, १५, १६, २१ अनुष्टुप्; ६ आर्वी गायत्री;
 ८ महाबृहती; ९ आर्वी त्रिष्टुप्; १० पुरःकृतिः त्रिपदा विराड् त्रिष्टुप्; ११ पञ्चपदा जगतीगर्भा विराड्
 शकवरी; १२ भुरिक् त्रिष्टुप्; १४, १७-१९, २३, २६, २७ [त्रिपदा] विराड् गायत्री; २० भुरिक्
 गायत्री; २२ विषमपादलक्ष्मा त्रिपदा महाबृहती; २४, २९ जगती; २५ पञ्चपदातिशकवरी;
 २८ त्रिष्टुप्; ३० चतुष्पदा उष्णिक्; ३१ विपरीतपादलक्ष्मा षट्पदा त्रिष्टुप् ॥

भवाशर्वो मृडतं माभि यातं भूतपती पशुपती नमो वाम् ।
 प्रतिहितामायतां मा वि स्वाष्टं मा नो हिंसिष्टं द्विपदो मा चतुष्पदः ॥१॥
 शुने क्रोष्ट्रे मा शरीराणि कर्तमलिकृवेभ्यो गृध्रेभ्यो ये च कृष्णा अविष्यवः ।
 मक्षिकास्ते पशुपते वयांसि ते विघसे मा विदन्त ॥२॥
 क्रन्दाय ते प्राणाय याश्च ते भव रोपयः । नमस्ते रुद्र कृष्णः सहस्राक्षायामर्त्य ॥३॥
 पुरस्तात्ते नमः कृष्ण उत्तरादधरादुत । अभीवर्गाद्विवस्पर्यन्तरिक्षाय ते नमः ॥४॥
 मुखाय ते पशुपते यानि चक्षूषि ते भव । त्वचे रूपाय संदृशे प्रतीचीनाय ते नमः ॥५॥
 अङ्गैभ्यस्त उदराय जिह्वाया आस्यायि ते । दुद्भयो गन्धाय ते नमः ॥६॥
 अस्त्रा नीलशिखण्डेन सहस्राक्षेण वाजिना । रुद्रेणार्धकघातिना तेन मा समरामहि ॥७॥
 स नो भवः परि वृणक्तु विश्वत आप इवाम्निः परि वृणक्तु नो भवः ।
 मा नोभि मास्त नमो अस्त्वस्मै ॥८॥
 चतुर्नमो अष्टकृत्वो भवाय दश कृत्वः पशुपते नमस्ते ।
 तवेमे पञ्च पशवो विभक्ता गावो अश्वाः पुरुषा अजावयः ॥९॥
 तव चतस्रः प्रदिशस्तव द्यौस्तव पृथिवी तवेदमुग्रोर्वन्तरिक्षम् ।
 तवेदं सर्वमात्मन्वद्यत्प्राणत्पृथिवीमनु ॥१०॥

उरुः कोशो वसुधानस्तवायं यस्मिन्निमा विश्वा भुवनान्यन्तः ।
 स नो मृड पशुपते नमस्ते परः क्रोष्टारो अभिभाः श्वानः परो यन्त्वघरुदो विकेश्यः ॥११॥

धनुर्विभर्षि हरितं हिरण्यं सहस्रघ्नि शतवधं शिखण्डिनम् ।
रुद्रस्येषुश्चरति देवहेतिस्तस्यै नमो यतमस्यां दिशीः ॥१२॥

योऽभियातो निलयते त्वां रुद्र निचिकीर्षति ।

पश्चादनुप्रयुङ्क्ते तं विद्धस्य पदनीरिव ॥१३॥

भवारुद्रौ सयुजा संविदानावुभावुग्रौ चरतो वीर्यायि ।

ताभ्यां नमो यतमस्यां दिशीः ॥१४॥

नमस्तेस्त्वायते नमो अस्तु परायते ।

नमस्ते रुद्र तिष्ठत आसीनायोत ते नमः ॥१५॥

नमः सायं नमः प्रातर्नमो रात्र्या नमो दिवा ।

भवाय च शर्वाय चोभाभ्यामकरं नमः ॥१६॥

सहस्राक्षमतिपश्यं पुरस्ताद्रुद्रमस्यन्तं बहुधा विपश्चितम् ।

मोषाराम जिह्वयेयमानम् ॥१७॥

श्यावाश्वं कृष्णमसितं मृणन्तं भीमं रथं केशिनः पादयन्तम् ।

पूर्वे प्रतीमो नमो अस्त्वस्मै ॥१८॥

मा नोभि स्त्वा मृत्युं देवहेति मा नः क्रुधः पशुपते नमस्ते ।

अन्यत्रास्मद्विद्यां शाखां वि धूनु ॥१९॥

मा नो हिंसीरधि नो ब्रूहि परि णो वृद्धि मा क्रुधः । मा त्वया समरामहि ॥२०॥

मा नो गोषु पुरुषेषु मा गृधो नो अजाविषु ।

अन्यत्रोऽग्र वि वर्तय पियारूणां प्रजां जहि ॥२१॥

यस्य त्वमा कासिका हेतिरेकमश्वस्येव वृषणः क्रन्द एति ।

अभिपूर्वं निर्णयते नमो अस्त्वस्मै ॥२२॥

योऽन्तरिक्षे तिष्ठति विष्टभितोयज्वनः प्रमृणन्देवपीयून् ।

तस्मै नमो दुशभिः शक्ररीभिः ॥२३॥

तुभ्यमारण्याः पशवो मृगा वने हिता हंसाः सुपर्णाः शकुना वयांसि ।

तव यक्षं पशुपते अप्स्वन्तस्तुभ्यं क्षरन्ति दिव्या आपो वृधे ॥२४॥

शिंशुमारा अजगराः पुरीकया जषा मत्स्या रजसा येभ्यो अस्यसि ।

न ते दूरं न परिष्ठास्ति ते भव सद्यः सर्वान्परि

पश्यसि भूमिं पूर्वस्माद्वस्युत्तरस्मिन्तसमुद्रे ॥२५॥

मा नो रुद्र तक्मना मा विषेण मा नः सं स्त्रा दिव्येनाग्निना ।
 अन्यत्रास्मद्विद्युतं पातयेताम् ॥२६॥
 भवो दिवो भव ईशे पृथिव्या भव आ पप्र उर्वान्तरिक्षम् ।
 तस्मै नमो यतमस्यां दिशीः ॥२७॥
 भव राजन्यजमानाय मृड पशूनां हि पशुपतिर्बभूथ ।
 यः श्रद्धधाति सन्ति देवा इति चतुष्पदे द्विपदेस्य मृड ॥२८॥
 मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा नो वहन्तमुत मा नो वक्ष्यतः ।
 मा नो हिंसीः पितरं मातरं च स्वां तन्वं रुद्र मा रीरिषो नः ॥२९॥
 रुद्रस्यैलवकारेभ्योसंसूक्तगिलेभ्यः ।
 इदं महास्यैभ्यः श्वभ्यो अकरं नमः ॥३०॥
 नमस्ते घोषिणीभ्यो नमस्ते केशिनीभ्यः ।
 नमो नमस्कृताभ्यो नमः संभुञ्जतीभ्यः ।
 नमस्ते देव सेनाभ्यः स्वस्ति नो अभयं च नः ॥३१॥

॥ ३(१) ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—बाहंस्पत्योदनः ॥ छन्दः—१, १४ आसुरी गायत्री; २ त्रिपदा समविषमा
 गायत्री; ३, ६, १० आसुरी पङ्क्तिः; ४; ८ साम्यनुष्टुप्; ५, १३, १५, २५ साम्युष्णिक्; ७, १९-२२ प्राजापत्या-
 नुष्टुप्; ९, १७, १८ आमुष्यनुष्टुप्; ११ भुरिगाच्यनुष्टुप्; १२ याजुषी जगती; १६; २३ आसुरी बृहती;
 २४ त्रिपदा प्राजापत्या बृहती; २६ आच्युष्णिक्; २७, २८ साम्नी बृहती; २९ भुरिक् साम्नी बृहती;
 ३० याजुषी त्रिष्टुप्; ३१ अल्पशः पङ्क्तिस्त याजुषी ॥

॥२॥

तस्यौदनस्य बृहस्पतिः शिरो ब्रह्म मुखम् ॥१॥
 द्यावापृथिवी श्रोत्रे सूर्याचन्द्रमसावक्षिणी सप्तऋषयः प्राणापानाः ॥२॥
 चक्षुर्मुखं काम उल्लखलम् ॥३॥
 दितिः शूर्पमदितिः शूर्पग्राही वातोपाविनक् ॥४॥
 अश्वः कणा गावस्तण्डुला मशकास्तुषाः ॥५॥

कञ्चु फलीकरणाः शरोभ्रम् ॥६॥
 श्याममयोस्य मांसानि लोहितमस्य लोहितम् ॥७॥
 त्रपु भस्म हरितं वर्णः पुष्करमस्य गन्धः ॥८॥
 खलः पात्रं स्फ्यावंसावीषे अनुक्ये ॥९॥
 आन्त्राणि जत्रवो गुदा वरत्राः ॥१०॥
 इयमेव पृथिवी कुम्भी भवति राध्यमानस्यौदनस्य द्यौरपिधानम् ॥११॥
 सीताः पर्शवः सिकता ऊर्ध्वम् ॥१२॥
 ऋतं हस्तावनेजनं कुल्योपसेचनम् ॥१३॥
 ऋचा कुम्भ्यधिहितात्विज्येन प्रेषिता ॥१४॥
 ब्रह्मणा परिगृहीता साम्रा पर्युढा ॥१५॥
 बृहदायवनं रथन्तरं दर्विः ॥१६॥
 ऋतवः पत्तार आर्तवाः समिन्धते ॥१७॥
 चरुं पञ्चबिलमुखं घर्मोऽभीन्धे ॥१८॥
 ओदनेन यज्ञवचः सर्वे लोकाः समाप्याः ॥१९॥
 यस्मिन्त्समुद्रो द्यौर्भूमिस्त्रयोवरपरं श्रिताः ॥२०॥
 यस्य देवा अकल्पन्तोच्छिष्टे षडंशीतयः ॥२१॥
 तं त्वौदनस्य पृच्छामि यो अस्य महिमा महान् ॥२२॥
 स य ओदनस्य महिमानं विद्यात् ॥२३॥
 नालप इति ब्रूयन्नानुपसेचन इति नेदं च किं चेति ॥२४॥
 यावद्वाताभिमानस्येत तन्नाति वदेत् ॥२५॥
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति पराञ्चमोदनं प्राशीः प्रत्यञ्चाऽमिति ॥२६॥
 त्वमोदनं प्राशीऽस्त्वामोदनाऽ इति ॥२७॥
 पराञ्चं चैनं प्राशीः प्राणास्त्वा हास्यन्तीत्येनमाह ॥२८॥
 प्रत्यञ्चं चैनं प्राशीरिपानास्त्वा हास्यन्तीत्येनमाह ॥२९॥
 नैवाहमोदनं न मामोदनः ॥३०॥
 ओदन एवौदनं प्राशीत् ॥३१॥

॥ ३(२) ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—३२, ३८, ४१ (प्र०), ३२-४९ (स०) साम्नी
 त्रिष्टुप्; ३२, ३५ ४२ (द्वि०), ३२-४९ (तृ०), ३३, ३४, ४४-४८ (पञ्च०) एकपदाऽऽसुरी गायत्री;
 ३२, ४१, ४३, ४७ (च०) देवी जगती; ३८, ४४, ४६ (द्वि०), ३२, ३५-४३, ४९ (पञ्च०)
 एकपदाऽऽसुर्यनुष्टुप्; ३२-४९ (च०) साम्नीनुष्टुप्; ३३-३६, ३९, ४०, ४२-४९ (प्र०)
 आच्यनुष्टुप्; ३७ (प्र०) साम्नी पङ्क्तिः; ३३, ३६, ४०, ४७, ४८ (द्वि०) आसुरी
 [बृहती; ३३, ४४ (च०) आसुरी] जगती; ३४, ३७, ४१, ४३, ४५ (द्वि०)
 आसुरी पङ्क्तिः; ३४ (च०) आसुरी त्रिष्टुप्; ३५, ४६, ४८ (च०)
 याजुषी गायत्री; ३६, ३७, ४० (च०) देवी पङ्क्तिः; ३८, ३९
 (चतु०) प्राजापत्या गायत्री; ३९ (द्वि०) आसुर्युष्णिक्;
 ४२, ४५, ४९ (च०) देवी त्रिष्टुप्; ४९ (द्वि०)
 एकपदा भुरिक् साम्नी बृहती ॥

ततश्चैनमन्येन शीर्ष्णा प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(१) ।
 ज्येष्ठतस्ते प्रजा मरिष्यतीत्येनमाह ^(२) ।
 तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(३) ।
 बृहस्पतिना शीर्ष्णा^(४) । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम्^(५) ।
 एष वा औदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ^(६) ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(७) ॥३२॥
 ततश्चैनमन्याभ्यां श्रोत्राभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(८) ।
 बधिरो भविष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(९) ।
 द्यावापृथिवीभ्यां श्रोत्राभ्याम्^(१०) । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा औदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(११) ॥३३॥
 ततश्चैनमन्याभ्यामक्षीभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(१२) ।
 अन्धो भविष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(१३) ।
 सूर्याचन्द्रमसाभ्यामक्षीभ्याम्^(१४) । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा औदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(१५) ॥३४॥

ततश्चैनमन्येन मुखेन प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् (१६) ।
मुखतस्ते प्रजा मरिष्यतीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् (१७) ।

ब्रह्मणा मुखेन (१८) । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा ओदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद (१९) ॥ ३५ ॥

ततश्चैनमन्यया जिह्वाया प्राशीर्यया चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् (२०) ।

जिह्वा ते मरिष्यतीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् (२१) ।

अग्नेर्जिह्वाया (२२) । तयैनं प्राशिषं तयैनमजीगमम् ।

एष वा ओदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद (२३) ॥ ३६ ॥

ततश्चैनमन्यैर्दन्तैः प्राशीर्यैश्चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् (२४) ।

दन्तास्ते शत्स्यन्तीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् (२५) ।

ऋतुभिर्दन्तैः (२६) । तैरेनं प्राशिषं तैरेनमजीगमम् ।

एष वा ओदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद (२७) ॥ ३७ ॥

ततश्चैनमन्यैः प्राणापानैः प्राशीर्यैश्चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् (२८) ।

प्राणापानास्त्वा हास्यन्तीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् (२९) ।

सप्तर्षिभिः प्राणापानैः (३०) । तैरेनं प्राशिषं तैरेनमजीगमम् ।

एष वा ओदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद (३१) ॥ ३८ ॥

ततश्चैनमन्येन व्यचसा प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् (३२) ।

राजयक्ष्मस्त्वा हनिष्यतीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् (३३) ।

अन्तरिक्षेण व्यचसा (३४) । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा ओदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद (३५) ॥ ३९ ॥

ततश्चैनमन्येन पृष्ठेन प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् (३६) ।

विद्युत्त्वा हनिष्यतीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् (३७) ।

दिवा पृष्ठेन । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा औदुनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(३८) ॥४०॥
 ततश्चैनमन्येनोरसा प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(३९) ।
 कृष्या न रात्स्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(४०) ।
 पृथिव्योरसा । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
 एष वा औदुनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(४१) ॥४१॥
 ततश्चैनमन्येनोदरेण प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(४२) ।
 उदरदारस्त्वा हनिष्यतीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(४३) ।
 सत्येनोदरेण । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
 एष वा औदुनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(४४) ॥४२॥
 ततश्चैनमन्येन वस्तिना प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(४५) ।
 अप्सु मरिष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(४६) ।
 समुद्रेण वस्तिना^(४७) । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
 एष वा औदुनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(४८) ॥४३॥
 ततश्चैनमन्याभ्यामूरुभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(४९) ।
 ऊरू तै मरिष्यत इत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(५०) ।
 मित्रावरुणयोरूरुभ्याम्^(५१) । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा औदुनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(५२) ॥४४॥
 ततश्चैनमन्याभ्यामष्टीवद्भ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(५३) ।
 स्यामी भविष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(५४) ।
 त्वष्टुरष्टीवद्भ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा औदुनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(५५) ॥४५॥

ततश्चैनमन्याभ्यां पादाभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(५६) ।
बहुचारी भविष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(५७) ।
अश्विनोः पादाभ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(५८) ॥४६॥

ततश्चैनमन्याभ्यां प्रपदाभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(५९) ।
सर्पस्त्वा हनिष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(६०) ।
सवितुः प्रपदाभ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(६१) ॥४७॥

ततश्चैनमन्याभ्यां हस्ताभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(६२) ।
ब्राह्मणं हनिष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(६३) ।
ऋतस्य हस्ताभ्याम्^(६४) । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(६५) ॥४८॥

ततश्चैनमन्यया प्रतिष्ठया प्राशीर्यया चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन्^(६६) ।
अप्रतिष्ठानो नायतनो मरिष्यसीत्येनमाह (६७)

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम्^(६८) । सत्ये प्रतिष्ठाय^(६९) ।

तयैनं प्राशिषं तयैनमजीगमम्^(७०) । एष वा ओदुनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः^(७१) ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद^(७२) ॥४९॥

॥ ३(३) ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—५० आसुर्यनुष्टुप्; ५१ आच्युष्टिक्; ५२ त्रिपदा
अरिक् साम्नी त्रिष्टुप्; ५३ आसुरी बृहती; ५४ द्विपदा भुरिक् साम्नी बृहती; ५५ साम्न्युष्टिक्;
५६ प्राजापत्या बृहती ॥

एतद्वै ब्रध्नस्य विष्टपं यदोदुनः ॥५०॥

ब्रध्नलोको भवति ब्रध्नस्य विष्टपि श्रयते य एवं वेद ॥५१॥

एतस्माद्वा ओदुनात्त्रयस्त्रिंशतं लोकान्निर्मिमीत प्रजापतिः ॥५२॥

तेषां प्रज्ञानाय यज्ञमसृजत ॥५३॥

स य एवं विदुषं उपद्रुष्टा भवति प्राणं रुणद्धि ॥५४॥

न च प्राणं रुणद्धि सर्वज्यानि जीयते ॥५५॥
न च सर्वज्यानि जीयते पुरेनै जरसः प्राणो जहाति ॥५६॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—भागवो वेदभिः ॥ देवता—प्राणः ॥ छन्दः—१ शङ्कुमत्यनुष्टुप्; २-७, ९-१३, १६-१९;
२३-२५ अनुष्टुप्; ८ पथ्या पङ्क्तिः; १४ निचृदनुष्टुप्; १५ भुरिगनुष्टुप्; २० अनुष्टुब्भाभिः त्रिष्टुप्,
२१ मध्येज्योतिर्जगती; २२ त्रिष्टुप्, २६ बृहतीगर्भाज्जुष्टुप् ॥

प्राणाय नमो यस्य सर्वमिदं वशे ।
यो भूतः सर्वस्येश्वरो यस्मिन्सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥१॥
नमस्ते प्राण क्रन्दाय नमस्ते स्तनयित्तवे ।
नमस्ते प्राण विद्युते नमस्ते प्राण वर्षते ॥२॥
यत्प्राण स्तनयित्तुनाभिकन्दत्योषधीः ।
प्र वीयन्ते गर्भीन्दधतेथो बह्वीर्वि जायन्ते ॥३॥
यत्प्राण ऋतावागतेभिकन्दत्योषधीः ।
सर्वं तदा प्र मोदते यत्किं च भूम्यामधि ॥४॥
यदा प्राणो अभ्यवर्षीहर्षेण पृथिवीं महीम् ।
पशवस्तत्प्र मोदन्ते महो वै नो भविष्यति ॥५॥
अभिवृष्टा ओषधयः प्राणेन समवादिरन् ।
आयुर्वै नः प्रातीतरः सर्वा नः सुरभीरकः ॥६॥
नमस्ते अस्त्वायते नमो अस्तु परायते ।
नमस्ते प्राण तिष्ठत आसीनायोत ते नमः ॥७॥
नमस्ते प्राण प्राणते नमो अस्त्वपानते ।
पराचीनाय ते नमः प्रतीचीनाय ते नमः सर्वस्मै त इदं नमः ॥८॥
या ते प्राण प्रिया तनूर्यो ते प्राण प्रेयसी ।
अथो यद्देवजं तव तस्य नो धेहि जीवसे ॥९॥
प्राणः प्रजा अनु वस्ते पिता पुत्रमिव प्रियम् ।
प्राणो ह सर्वस्येश्वरो यच्च प्राणति यच्च न ॥१०॥
प्राणो मृत्युः प्राणस्तक्मा प्राणं देवा उपासते ।
प्राणो ह सत्यवादिनमुत्तमे लोक आ दधत् ॥११॥

प्राणो विराट् प्राणो देष्ट्री प्राणं सर्वं उपासते ।
 प्राणो ह सूर्यश्चन्द्रमाः प्राणमाहुः प्रजापतिम् ॥१२॥
 प्राणापानौ ब्रीहियवावनङ्गान्प्राण उच्यते ।
 यवे ह प्राण आहितोपानो ब्रीहिरुच्यते ॥१३॥
 अपानति प्राणति पुरुषो गर्भे अन्तरा ।
 यदा त्वं प्राणं जिन्वस्यथ स जायते पुनः ॥१४॥
 प्राणमाहुर्मातरिश्चानं वातो ह प्राण उच्यते ।
 प्राणे ह भूतं भव्यं च प्राणे सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥१५॥
 आथर्वणीराङ्गिरसीर्देवीर्मनुष्यजा उत ।
 ओषधयः प्र जायन्ते यदा त्वं प्राणं जिन्वसि ॥१६॥
 यदा प्राणो अभ्यवर्षीद्वर्षेण पृथिवीं महीम् ।
 ओषधयः प्र जायन्तेथो याः काश्च वीरुधः ॥१७॥
 यस्तै प्राणेदं वेदु यस्मिंश्चासि प्रतिष्ठितः ।
 सर्वे तस्मै बलिं हरानमुष्मिंल्लोक उत्तमे ॥१८॥
 यथा प्राण बलिहृतस्तुभ्यं सर्वाः प्रजा इमाः ।
 एवा तस्मै बलिं हरान्यस्त्वा शृणवत्सुश्रवः ॥१९॥
 अन्तर्गर्भश्चरति देवतास्वाभूतो भूतः स उ जायते पुनः ।
 स भूतो भव्यं भविष्यत्पिता पुत्रं प्र विवेशा शचीभिः ॥२०॥
 एकं पादं नोत्खिदति सलिलाद्धंस उच्चरन् ।
 यदुङ्ग स तमुत्खिदेन्नैवाद्य न श्वः स्यान्न रात्री नाहः स्यान्न व्युच्छेत्कदा चन ॥२१॥
 अष्टाचक्रं वर्तत एकनेमि सहस्राक्षरं प्र पुरो नि पश्चा ।
 अर्धेन विश्वं भुवनं जजान यदस्यार्धं कतमः स केतुः ॥२२॥
 यो अस्य विश्वजन्मन ईशे विश्वस्य चेष्टतः ।
 अन्येषु क्षिप्रधन्वने तस्मै प्राणं नमोस्तु ते ॥२३॥
 यो अस्य सर्वजन्मन ईशे सर्वस्य चेष्टतः ।
 अतन्द्रो ब्रह्मणा धीरः प्राणो मानु तिष्ठतु ॥२४॥
 ऊर्ध्वः सुप्तेषु जागार ननु तिर्यङ्नि पद्यते ।
 न सुप्तमस्य सुप्तेष्वनु शुश्राव कश्चन ॥२५॥

अनु. ३, सू. ५]

२६६

प्राण मा मत्पर्यावृतो न मदुन्यो भविष्यसि ।
अपां गर्भमिव जीवसे प्राणं बध्नामि त्वा मयि ॥२६॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मचारी ॥ छन्दः—१ पुरोऽतिजागता विराड् गर्भा त्रिष्टुप्; २ पञ्चपदा
बृहतीगर्भा विराट् शक्वरी; ३ उरोबृहती; ४, ५, २४ त्रिष्टुप्; ६ शाक्वरीगर्भा चतुष्पदा जगती; ७ विराड्-
गर्भा त्रिष्टुप्; ८ पुरोऽतिजागता विराड् जगती; ९ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्; १० मुरिक् त्रिष्टुप् ११,
१३ जगती; १२ शाक्वरीगर्भा चतुष्पदा विराड्तिजगती; १४, १६-२२ अनुष्टुप्; १५ पुरस्ता-
ज्ज्योतिस्त्रिष्टुप्; २३ पुरोवाहतातिजागतगर्भा त्रिष्टुप्; २५ घ्राच्युष्णिक् (एकावसाना);
२६ मध्येज्योतिरुष्णिग्गर्भा त्रिष्टुप् ॥

॥३॥

ब्रह्मचारीष्णंश्चरति रोदसी उभे तस्मिन्देवाः संमनसो भवन्ति ।
स दाधार पृथिवीं दिवं च स आचार्यः तपसा पिपति ॥१॥
ब्रह्मचारिणं पितरो देवजनाः पृथग्देवा अनुसंयन्ति सर्वे ।
गन्धर्वा एनमन्वायन्त्रयस्त्रिंशत्त्रिंशताः षट्सहस्राः
सर्वान्त्स देवांस्तपसा पिपति ॥२॥
आचार्यः उपनयमानो ब्रह्मचारिणं कृणुते गर्भमन्तः ।
तं रात्रींस्तिष्ठ उदरे विभर्ति तं जातं द्रष्टुमभिसंयन्ति देवाः ॥३॥
इयं समित्पृथिवी द्यौर्द्वितीयोतान्तरिक्षं समिधा पृणाति ।
ब्रह्मचारी समिधा मेखलया श्रमेण लोकांस्तपसा पिपति ॥४॥
पूर्वो जातो ब्रह्मणो ब्रह्मचारी घर्म वसानस्तपसोदतिष्ठत् ।
तस्माज्जातं ब्राह्मणं ब्रह्म ज्येष्ठं देवाश्च सर्वे अमृतेन साकम् ॥५॥
ब्रह्मचार्येति समिधा समिद्धः काष्णं वसानो दीक्षितो दीर्घश्मश्रुः ।
स सद्य एति पूर्वस्मादुत्तरं समुद्रं लोकान्तसंगृभ्य मुहुराचरिंक्रत् ॥६॥
ब्रह्मचारी जनयन्ब्रह्मपो लोकं प्रजापतिं परमेष्ठिनं विराजम् ।
गर्भो भूत्वामृतस्य योनाविन्द्रो ह भूत्वासुरांस्ततर्ह ॥७॥
आचार्यस्तितक्ष नभसी उभे इमे उर्वी गम्भीरे पृथिवीं दिवं च ।
ते रक्षति तपसा ब्रह्मचारी तस्मिन्देवाः संमनसो भवन्ति ॥८॥
इमां भूमिं पृथिवीं ब्रह्मचारी भिक्षामा जभार प्रथमो दिवं च ।
ते कृत्वा समिधावुपास्ते तयोरापिता भुवनानि विश्वा ॥९॥

अर्वाग्न्यः परो अन्यो दिवस्पृष्ठाद्बुहा निधी निहितौ ब्राह्मणस्य ।
 तौ रक्षति तपसा ब्रह्मचारी तत्केवलं कृणुते ब्रह्म विद्वान् ॥१०॥
 अर्वाग्न्य इतो अन्यः पृथिव्या अग्नी समेतो नभसी अन्तरेमे ।
 तयोः श्रयन्ते रश्मयोधि दृढास्ताना तिष्ठति तपसा ब्रह्मचारी ॥११॥
 अभिकन्दन्स्तनयन्नरुणः शितिङ्गो बृहच्छेपोनु भूमौ जभार ।
 ब्रह्मचारी सिञ्चति सानौ रेतः पृथिव्यां तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ॥१२॥
 अग्नौ सूर्ये चन्द्रमसि मातरिश्च ब्रह्मचार्यः प्सु समिधमा दधाति ।
 तासामर्चीषि पृथग्भ्रे चरन्ति तासामाज्यं पुरुषो वर्षमार्पः ॥१३॥
 आचार्यो मृत्युर्वरुणः सोम ओषधयः पयः ।
 जीमूता आसन्त्सत्वानस्तैरिदं स्वराभृतम् ॥१४॥
 अमा घृतं कृणुते केवलमाचार्यो भूत्वा वरुणो यद्यदैच्छत्प्रजापतौ ।
 तद्ब्रह्मचारी प्रायच्छत्स्वान्मित्रो अध्यात्मनः ॥१५॥
 आचार्यो ब्रह्मचारी ब्रह्मचारी प्रजापतिः ।
 प्रजापतिर्वि राजति विराडिन्द्रोभवद्दृशी ॥१६॥
 ब्रह्मचर्येण तपसा राजा राष्ट्रं वि रक्षति ।
 आचार्यो ब्रह्मचर्येण ब्रह्मचारिणमिच्छते ॥१७॥
 ब्रह्मचर्येण कन्या युवानं विन्दते पतिम् ।
 अनङ्गान्ब्रह्मचर्येणाश्वो घासं जिगीषति ॥१८॥
 ब्रह्मचर्येण तपसा देवा मृत्युमपाप्नत ।
 इन्द्रो ह ब्रह्मचर्येण देवेभ्यः स्वराभरत् ॥१९॥
 ओषधयो भूतभव्यमहोरात्रे वनस्पतिः ।
 संवत्सरः सहर्तुभिस्ते जाता ब्रह्मचारिणः ॥२०॥
 पार्थिवा दिव्याः पशव आरण्या ग्राम्याश्च ये ।
 अपक्षाः पक्षिणश्च ये ते जाता ब्रह्मचारिणः ॥२१॥
 पृथक्सर्वे प्राजापत्याः प्राणानात्मसु बिभ्रति ।
 तान्त्सर्वान्ब्रह्म रक्षति ब्रह्मचारिण्याभृतम् ॥२२॥
 देवानामेतत्परिषूतमनभ्यारूढं चरति रोचमानम् ।
 तस्माज्जातं ब्राह्मणं ब्रह्म ज्येष्ठं देवाश्च सर्वे अमृतेन साकम् ॥२३॥

ब्रह्मचारी ब्रह्म भ्राजद्विभर्ति तस्मिन्देवा अधि विश्वे समोताः ।
 प्राणापानौ जनयन्नाद्यानं वाचं मनो हृदयं ब्रह्म मेधाम् ॥२४॥
 चक्षुः श्रोत्रं यशो अस्मासु धेह्यन्नं रेतो लोहितमुदरम् ॥२५॥
 तानि कल्पद्रह्मचारी संलिलस्य पृष्ठे तपोतिष्ठत्तप्यमानः समुद्रे ।
 स स्नातो बभ्रुः पिङ्गलः पृथिव्यां बहु रोचते ॥२६॥

॥ इति चतुर्विंशः प्रपाठकः ॥

अथ पञ्चविंशः प्रपाठकः ॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—पन्तातिः ॥ देवता—ग्रन्थादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१-२२ मनुष्यः २३ बृहतीगर्माजुष्टुप् ॥

अग्निं ब्रूमो वनस्पतीनोषधीरुत वीरुधः ।
 इन्द्रं बृहस्पतिं सूर्यं ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१॥
 ब्रूमो राजानं वरुणं मित्रं विष्णुमथो भर्गम् ।
 अंशं विवस्वन्तं ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥२॥
 ब्रूमो देवं सवितारं धातारमुत पूषणम् ।
 त्वष्टारमग्रियं ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥३॥
 गन्धर्वाप्सरसो ब्रूमो अश्विना ब्रह्मणस्पतिम् ।
 अर्यमा नाम यो देवस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥४॥
 अहोरात्रे इदं ब्रूमः सूर्याचन्द्रमसावुभा ।
 विश्वानादित्यान्ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥५॥
 वातं ब्रूमः पर्जन्यमन्तरिक्षमथो दिशः ।
 आशाश्च सर्वा ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥६॥
 मुञ्चन्तु मा शपथ्यादिहोरात्रे अथो उषाः ।
 सोमो मा देवो मुञ्चतु यमाहुश्चन्द्रमा इति ॥७॥
 पार्थिवा दिव्याः पशव आरण्या उत ये मृगाः ।
 शकुन्तान्पक्षिणो ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥८॥
 भवाश्वाविदं ब्रूमो रुद्रं पशुपतिश्च यः ।
 हृषूर्या एषां संविद्य ता नः सन्तु सदा शिवाः ॥९॥

दिवं ब्रूमो नक्षत्राणि भूमिं यक्षाणि पर्वतान् ।
 समुद्रा नद्यो वेशन्तास्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१०॥
 सप्तर्षीन्वा इदं ब्रूमोपो देवीः प्रजापतिम् ।
 पितृन्यमश्रेष्ठान्ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥११॥
 ये देवा दिविषदो अन्तरिक्षसदश्च ये ।
 पृथिव्यां शक्रा ये श्रितास्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१२॥
 आदित्या रुद्रा वसवो दिवि देवा अथर्वाणः ।
 अङ्गिरसो मनीषिणस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१३॥
 यज्ञं ब्रूमो यजमानमृचः सामानि भेषजा ।
 यजूंषि होत्रा ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१४॥
 पञ्च राज्यानि वीरुधां सोमश्रेष्ठानि ब्रूमः ।
 दुर्भो भङ्गो यवः सहस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१५॥
 अरायान्ब्रूमो रक्षांसि सर्पान्पुण्यजनान्पितृन् ।
 मृत्यूनेकशतं ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१६॥
 ऋतून्ब्रूम ऋतुपतीनार्तवानुत हायनान् ।
 समाः संवत्सरान्मासांस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१७॥
 एतं देवा दक्षिणतः पश्चात्प्राञ्च उदेत ।
 पुरस्तादुत्तराच्छुक्रा विश्वे देवाः समेत्य ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१८॥
 विश्वान्देवानिदं ब्रूमः सत्यसंधानृतावृधः ।
 विश्वाभिः पत्नीभिः सह ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥१९॥
 सर्वान्देवानिदं ब्रूमः सत्यसंधानृतावृधः ।
 सर्वाभिः पत्नीभिः सह ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥२०॥
 भूतं ब्रूमो भूतपतिं भूतानामुत यो वशी ।
 भूतानि सर्वा संगत्य ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥२१॥
 या देवीः पञ्च प्रदिशो ये देवा द्वादशर्तवः ।
 संवत्सरस्य ये दंष्ट्रास्ते नः सन्तु सदा शिवाः ॥२२॥
 यन्मातली रथकीतममृतं वेदं भेषजम् ।
 तदिन्द्रो अप्सु प्रावेशयत्तदापो दत्त भेषजम् ॥२३॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—मध्वर्षा ॥ देवता—उच्छिष्टः, अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१-५, ७-२०, २३-२७ अनुष्टुप्:
६ पुरउष्णिग् गार्हतपराऽनुष्टुप्; २१ स्वराडनुष्टुप्; २२ विराट् पद्या बृहती ॥

॥४॥

उच्छिष्टे नाम रूपं चोच्छिष्टे लोक आहितः ।
 उच्छिष्ट इन्द्रश्चाग्निश्च विश्वमन्तः समाहितम् ॥१॥
 उच्छिष्टे द्यावापृथिवी विश्वं भूतं समाहितम् ।
 आपः समुद्र उच्छिष्टे चन्द्रमा वात आहितः ॥२॥
 सन्नुच्छिष्टे असंश्रोभौ मृत्युर्वाजः प्रजापतिः ।
 लौक्या उच्छिष्ट आयत्ता ब्रश्च द्रश्चापि श्रीर्मयि ॥३॥
 दृढो दृढस्थिरो न्यो ब्रह्म विश्वसृजो दश ।
 नाभिमिव सर्वतश्चक्रमुच्छिष्टे देवताः श्रिताः ॥४॥
 क्रक्साम यजुरुच्छिष्ट उद्गीथः प्रस्तुतं स्तुतम् ।
 हिङ्गार उच्छिष्टे स्वरः साम्नो मेडिश्च तन्मयि ॥५॥
 ऐन्द्राग्रं पावमानं महानाग्नीर्महाव्रतम् ।
 उच्छिष्टे यज्ञस्याङ्गान्यन्तर्गर्भं इव मातरि ॥६॥
 राजसूयं वाजपेयमग्निष्टोमस्तदध्वरः ।
 अर्काश्वमेधावुच्छिष्टे जीववर्हिर्मदिन्तमः ॥७॥
 अग्न्याधेयमथो दीक्षा कामप्रश्छन्दसा सह ।
 उत्सन्ना यज्ञाः सत्राण्युच्छिष्टेधि समाहिताः ॥८॥
 अग्निहोत्रं च श्रद्धा च वषट्कारो व्रतं तपः ।
 दक्षिणेष्टं पूर्तं चोच्छिष्टेधि समाहिताः ॥९॥
 एकरात्रो द्विरात्रः सद्यःक्रीः प्रक्रीरुक्थ्यः ।
 ओतं निहितमुच्छिष्टे यज्ञस्याणूनि विद्यया ॥१०॥
 चतुरात्रः पञ्चरात्रः षड्रात्रश्चोभयः सह ।
 षोडशी सप्तरात्रश्चोच्छिष्टाज्जिरे सर्वे ये यज्ञा अमृते हिताः ॥११॥
 प्रतीहारो निधनं विश्वजिच्चाभिजिच्च यः ।
 साह्यातिरात्रावुच्छिष्टे द्वादशाहोपि तन्मयि ॥१२॥
 सूनृता संनतिः क्षेमः स्वधोर्जामृतं सहः ।
 उच्छिष्टे सर्वे प्रत्यञ्चः कामाः कामेन तावृषुः ॥१३॥

नव भूमीः समुद्रा उच्छिष्टेधि श्रिता दिवः ।
 आ सूर्यो भात्युच्छिष्टेहोरात्रे अपि तन्मयि ॥१४॥
 उपहव्यं विषुवन्तं ये च यज्ञा गुहा हिताः ।
 विभर्ति भर्ता विश्वस्योच्छिष्टो जनितुः पिता ॥१५॥
 पिता जनितुरुच्छिष्टोसोः पौत्रः पितामहः ।
 स क्षियति विश्वस्येशानो वृषा भूम्यामतिष्ठ्यः ॥१६॥
 ऋतं सत्यं तपो राष्ट्रं श्रमो धर्मश्च कर्म च ।
 भूतं भविष्यदुच्छिष्टे वीर्यं लक्ष्मीर्बलं बलं ॥१७॥
 समृद्धिरोज आकृतिः क्षत्रं राष्ट्रं षड्व्ययः ।
 संवत्सरोध्युच्छिष्ट इडा प्रेषा ग्रहा हविः ॥१८॥
 चतुर्होतार आप्रियश्चातुर्मास्यानि नीविदः ।
 उच्छिष्टे यज्ञा होत्राः पशुबन्धास्तदिष्टयः ॥१९॥
 अर्धमासाश्च मासाश्चार्तवा ऋतुभिः सह ।
 उच्छिष्टे घोषिणीरापः स्तनयितुः श्रुतिर्मही ॥२०॥
 शर्कराः सिकता अश्मान ओषधयो वीरुधस्तृणा ।
 अभ्राणि विद्युतो वर्षमुच्छिष्टे संश्रिता श्रिता ॥२१॥
 राद्धिः प्राप्तिः समाप्तिर्व्याप्तिर्मह एधतुः ।
 अत्याप्तिरुच्छिष्टे भूतिश्चाहिता निहिता हिता ॥२२॥
 यच्च प्राणति प्राणेन यच्च पश्यति चक्षुषा ।
 उच्छिष्टाज्जिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥२३॥
 ऋचः सामानि छन्दांसि पुराणं यजुषा सह ।
 उच्छिष्टाज्जिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥२४॥
 प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रमक्षितिश्च क्षितिश्च या ।
 उच्छिष्टाज्जिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥२५॥
 आनन्दा मोदाः प्रमुदोभीमोदमुदश्च ये ।
 उच्छिष्टाज्जिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥२६॥
 देवाः पितरो मनुष्या गन्धर्वाप्सरसश्च ये ।
 उच्छिष्टाज्जिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥२७॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—कीरुषिः ॥ देवता—मन्युः, मध्यात्मम् ॥

छन्दः—१-३२, ३४ अनुष्टुप्; ३३ पद्या पङ्क्तिः ॥

यन्मन्युर्जायामावहत्संकल्पस्य गृहादधि ।
 क आसं जन्याः के वराः क उ ज्येष्ठवरो भवत् ॥१॥
 तपश्चैवास्तां कर्म चान्तर्महत्यर्णवे ।
 त आसं जन्यास्ते वरा ब्रह्म ज्येष्ठवरो भवत् ॥२॥
 दश साकर्मजायन्त देवा देवेभ्यः पुरा ।
 यो वै तान्विद्यात्प्रत्यक्षं स वा अद्य महद्वदेत् ॥३॥
 प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रमक्षितिश्च क्षितिश्च या ।
 व्यानोदानौ वाङ्मनस्ते वा आकूतिमावहन् ॥४॥
 अजाता आसन्नृतवोऽथो धाता बृहस्पतिः ।
 इन्द्राग्नी अश्विना तर्हि कं ते ज्येष्ठमुपासत ॥५॥
 तपश्चैवास्तां कर्म चान्तर्महत्यर्णवे ।
 तपो ह जज्ञे कर्मणस्तत्ते ज्येष्ठमुपासत ॥६॥
 येत आसीद्भूमिः पूर्वा यामद्धातय इद्भिदुः ।
 यो वै तां विद्यान्नामथा स मन्येत पुराणवित् ॥७॥
 कुत इन्द्रः कुतः सोमः कुतो अग्निरजायत ।
 कुतस्त्वष्टा समभवत्कुतो धाताजायत ॥८॥
 इन्द्रादिन्द्रः सोमात्सोमो अग्नेरग्निरजायत ।
 त्वष्टा ह जज्ञे त्वष्टुर्धातुर्धाताजायत ॥९॥
 ये त आसन्दश जाता देवा देवेभ्यः पुरा ।
 पुत्रेभ्यो लोकं दत्त्वा कस्मिंस्ते लोक आसते ॥१०॥
 यदा केशानस्थि स्नाव मांसं मज्जानमाभरत् ।
 शरीरं कृत्वा पादवत्कं लोकमनु प्राविशत् ॥११॥
 कुतः केशान्कुतः स्नाव कुतो अस्थीन्याभरत् ।
 अङ्गा पर्वाणि मज्जानं को मांसं कुत आभरत् ॥१२॥
 संसिचो नाम ते देवा ये सभारान्त्समभरन् ।
 सर्वं संसिच्य मर्त्य देवाः पुरुषमाविशन् ॥१३॥

ऊरू पादावष्टीवन्तौ शिरो हस्तावथो मुखम् ।
 पृष्ठीर्वैर्जह्ये पार्श्वे कस्तत्समदधादृषिः ॥१४॥
 शिरो हस्तावथो मुखं जिह्वां ग्रीवाश्च कीकसाः ।
 त्वचा प्रावृत्य सर्वं तत्संधा समदधान्मही ॥१५॥
 यत्तच्छरीरमशयत्संधया संहितं महत् ।
 येनेदमद्य रोचते को अस्मिन्वर्णमाभरत् ॥१६॥
 सर्वे देवा उपाशिक्षन्तर्दजानाह्वधूः सती ।
 ईशा वशस्य या जाया सास्मिन्वर्णमाभरत् ॥१७॥
 यदा त्वष्टा व्यतृणत्पिता त्वष्टुर्य उत्तरः ।
 गृहं कृत्वा मर्त्यं देवाः पुरुषमाविशन् ॥१८॥
 स्वप्नो वै तन्द्रीर्निर्ऋतिः पाप्मानो नाम देवताः ।
 जरा खाल्यं पाल्यं शरीरमनु प्राविशन् ॥१९॥
 स्तेयं दुष्कृतं वृजिनं सत्यं यज्ञो यशो बृहत् ।
 बलं च क्षत्रमोजश्च शरीरमनु प्राविशन् ॥२०॥
 भूतिश्च वा अभूतिश्च रातयोरातयश्च याः ।
 क्षुधश्च सर्वास्तृष्णाश्च शरीरमनु प्राविशन् ॥२१॥
 निन्दाश्च वा अनिन्दाश्च यच्च हन्तेति नेति च ।
 शरीरं श्रद्धा दक्षिणाश्रद्धा चानु प्राविशन् ॥२२॥
 विद्याश्च वा अविद्याश्च यच्चान्यदुपदेश्यम् ।
 शरीरं ब्रह्म प्राविशदृचः सामाथो यजुः ॥२३॥
 आनन्दा मोदाः प्रमुदोभीमोदमुदश्च ये ।
 ह्रसो नरिष्ठा नृत्तानि शरीरमनु प्राविशन् ॥२४॥
 आलापाश्च प्रलापाश्चाभीलापलपश्च ये ।
 शरीरं सर्वे प्राविशन्नायुजः प्रयुजो युजः ॥२५॥
 प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रमक्षितिश्च क्षितिश्च याः ।
 व्यानोदानौ वाङ्मनः शरीरेण त ईयन्ते ॥२६॥
 आशिषश्च प्रशिषश्च संशिषो विशिषश्च याः ।
 चित्तानि सर्वे संकल्पाः शरीरमनु प्राविशन् ॥२७॥

आस्त्रेयीश्च वास्तेयीश्च त्वरणाः कृपणाश्च याः ।
 गुह्याः शुक्रा स्थूला अपस्ता बीभत्सावसादयन् ॥२८॥
 अस्थि कृत्वा समिधं तदुष्टापो असादयन् ।
 रेतः कृत्वाज्यं देवाः पुरुषमाविशन् ॥२९॥
 या आपो याश्च देवता या विराड् ब्रह्मणा सह ।
 शरीरं ब्रह्म प्राविशच्छरीरेधि प्रजापतिः ॥३०॥
 सूर्यश्चक्षुर्वीर्यं प्राणं पुरुषस्य वि भेजिरे ।
 अथास्येतरमात्मानं देवाः प्रायच्छन्नग्नये ॥३१॥
 तस्माद्वै विद्वान्पुरुषमिदं ब्रह्मेति मन्यते ।
 सर्वा ह्यस्मिन्देवता गावो गोष्ठ इवासते ॥३२॥
 प्रथमेन प्रमारेण त्रेधा विष्वङ्घ्रि गच्छति ।
 अद एकेन गच्छत्यद एकेन गच्छतीहैकेन निषेवते ॥३३॥
 अप्सु स्तीमासु वृद्धासु शरीरमन्तरा हितम् ।
 तस्मिञ्छवोध्यन्तरा तस्माच्छवोध्युच्यते ॥३४॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—काण्डायनः ॥ देवता—शुक्रादिः ॥ छन्दः—१ सप्तपदा विराट् शक्वरी; २, ५-८, १०, १२,
 ११, १८-२१ अनुष्टुप्; ३ परोष्णिक्; ४ उष्णिक् बृहतीगर्भा परात्रिष्टुप् षट्पदाऽतिजगती; ९, ११, १४, २३,
 २६ पद्यापङ्क्तिः; १५, २२, २४, २५ सप्तपदा शक्वरी; १६ पञ्चपदा विराट्परिष्टाज्योतिस्त्रिष्टुप्;
 १७ त्रिपदा गायत्री ॥

॥५॥ ये बाहवो या इषवो धन्वनां वीर्याणि च । असीन्परशूनायुधं चित्ताकूतं च यद्धृदि ।
 सर्वं तदर्बुदे त्वमित्रेभ्यो दृशे कुरूदारांश्च प्र दर्शय ॥१॥
 उत्तिष्ठत सं नह्यध्वं मित्रा देवजना यूयम् । संदृष्टा गुप्ता वः सन्तु या नो मित्राण्यर्बुदे ॥२॥
 उत्तिष्ठतमा रभेथामादानसंदानाभ्याम् । अमित्राणां सेना अभि धत्तमर्बुदे ॥३॥
 अर्बुदिर्नाम यो देव ईशानश्च न्यर्बुदिः । याभ्यामन्तरिक्षमावृतमियं च पृथिवी मही ।
 ताभ्यामिन्द्रमेदिभ्यामहं जितमन्वेमि सेनया ॥४॥
 उत्तिष्ठ त्वं देवजनार्बुदे सेनया सह । भञ्जन्नमित्राणां सेना भोगेभिः परि वारय ॥५॥
 सप्त जातान्यर्बुद उदाराणां समीक्षयन् । तेभिष्ट्वमाज्ये हुते सर्वैरुत्तिष्ठ सेनया ॥६॥

प्रतिघ्नानाश्रुमुखी कृधुकर्णी च कोशतु । विकेशी पुरुषे हते रदिते अर्बुदे तव ॥७॥
संकर्षन्ती करुकरं मनसा पुत्रमिच्छन्ती । पतिं भ्रातरमात्स्वान्नदिते अर्बुदे तव ॥८॥

अलिङ्गवा जाष्कमदा गृध्राः श्येनाः पतत्रिणः ।

ध्वाङ्गाः शकुनयस्तृप्यन्त्वमित्रेषु समीक्षयन्नदिते अर्बुदे तव ॥९॥

अथो सर्वं श्वापदं मक्षिका तृप्यतु किमिः । पौरुषेयेधि कुणपे रदिते अर्बुदे तव ॥१०॥

आ गृह्णीतं सं बृहत् प्राणापानान्यर्बुदे ।

निवाशा घोषाः सं यन्त्वमित्रेषु समीक्षयन्नदिते अर्बुदे तव ॥११॥

उद्वेपय सं विजन्तां भियामित्रान्त्सं सृज । उरुग्राहैर्बाह्वङ्कैर्विध्यामित्रान्यर्बुदे ॥१२॥

मुह्यन्त्वेषां ब्राह्मवश्चित्ताकृतं च यद्बुद्धि । मैषामुच्छेषि किं च न रदिते अर्बुदे तव ॥१३॥

प्रतिघ्नानाः सं धावन्तूरः पटोरावाघ्नानाः ।

अघारिणीर्विकेश्यो रुदत्यः पुरुषे हते रदिते अर्बुदे तव ॥१४॥

श्वन्वितीरप्सरसो रूपका उतार्बुदे ।

अन्तःपात्रे रेरिहतीं रिशां दुर्णिहितैषिणीम् ।

सर्वास्ता अर्बुदे त्वममित्रेभ्यो दृशे कुरूदारांश्च प्रदर्शय ॥१५॥

खड्गैरेधिचङ्कुमां खर्विकां खर्ववासिनीम् ।

य उदारा अन्तर्हिता गन्धर्वाप्सरसंश्च ये । सर्पा इतरजना रक्षांसि ॥१६॥

चतुर्दंष्ट्राञ्छयावदतः कुम्भमुष्काँ अस्तङ्मुखान् । स्वभ्यसा ये चोद्भयसाः ॥१७॥

उद्वेपय त्वमर्बुदेमित्राणाममूः सिचः । जयांश्च जिष्णुश्चामित्राँ जयतामिन्द्रमेदिनौ ॥१८॥

प्रवलीनो मृदितः शयां हतोऽमित्रो न्यर्बुदे ।

अग्निजिह्वा धूमशिखा जयन्तीर्यन्तु सेनया ॥१९॥

तयार्बुदे प्रणुत्तानामिन्द्रो हन्तु वरंवरम् ।

अमित्राणां शचीपतिर्माभीषाँ मोचि कश्चन ॥२०॥

उत्कसन्तु हृदयान्यूर्ध्वः प्राण उदीषतु ।

शौष्कास्यमनु वर्तताममित्रान्मोत मित्रिणः ॥२१॥

ये च धीरा ये चाधीराः पराञ्चो बधिराश्च ये ।

तमसा ये च तूपरा अथो बस्ताभिवासिनः ।

सर्वास्ताँ अर्बुदे त्वममित्रेभ्यो दृशे कुरूदारांश्च प्रदर्शय ॥२२॥

अर्बुदिश्च त्रिषन्धिश्चामित्राज्ञो वि विध्यताम् ।
 यथैषामिन्द्र वृत्रहन्हनाम शचीपतेमित्राणां सहस्रशः ॥२३॥
 वनस्पतीन्वानस्पत्यानोषधीरुत वीरुधः ।
 गन्धर्वाप्सरसः सर्पान्देवान्पुण्यजनान्पितॄन् ।
 सर्वास्तौ अर्बुदे त्वममित्रेभ्यो दृशे कुरूदारांश्च प्रदर्शय ॥२४॥
 ईशां वो मरुतो देव आदित्यो ब्रह्मणस्पतिः ।
 ईशां व इन्द्रश्चामिश्च धाता मित्रः प्रजापतिः ।
 ईशां व ऋषयश्चक्रुर्मित्रेषु समीक्षयन्नदिते अर्बुदे तव ॥२५॥
 तेषां सर्वेषामीशाना उत्तिष्ठत सं नह्यध्वं मित्रा देवजना यूयम् ।
 इमं संग्रामं संजित्य यथालोकं वि तिष्ठध्वम् ॥२६॥

॥ १० ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—त्रिषन्धिः ॥ छन्दः—१ विराट् पथ्याबृहती; २ षट्पदा त्रिष्टुप्पञ्चमी-
 स्तिब्रह्मती; ३ विराडास्तारपङ्क्तिः; ४ विराडनुष्टुप्; ५-७, १०, ११, १४, १५, १८-२०, २३, २४ अनुष्टुप्;
 ८ विराट् त्रिष्टुप्; ९ पुरोविराट् पुरस्ताज्ज्योतिस्त्रिष्टुप्; १२ पञ्चपदा पथ्यापङ्क्तिः, १३ षट्पदा
 जगती; १६ षट्पदा ककुम्भत्यनुष्टुप् त्रिष्टुप्पञ्चमी शक्वरी; १७ पथ्यापङ्क्तिः; २१ विराट् पुरस्ताद्
 बृहती; २५ ककुम्भ [उष्णिक्]; २६ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

उत्तिष्ठत सं नह्यध्वमुदाराः केतुभिः सह ।
 सर्पा इतरजना रक्षांस्यमित्राननु धावत ॥१॥
 ईशां वो वेदु राज्यं त्रिषन्धे अरुणैः केतुभिः सह ।
 ये अन्तरिक्षे ये दिवि पृथिव्यां ये च मानवाः ।
 त्रिषन्धेस्ते चेतसि दुर्णामान् उपासताम् ॥२॥
 अयोमुखाः सूचीमुखा अथो विकङ्कतीमुखाः ।
 ऋग्व्यादो वातरंहस आ संजन्त्वमित्रान्वज्रेण त्रिषन्धिना ॥३॥
 अन्तर्धेहि जातवेद आदित्य कुणपं बहु ।
 त्रिषन्धेरियं सेना सुहितास्तु मे वशे ॥४॥
 उत्तिष्ठ त्वं देवजनार्बुदे सेनया सह ।
 अयं बलिर्व आहुतस्त्रिषन्धेराहुतिः प्रिया ॥५॥

शितिपदी सं यतु शरव्येयं चतुष्पदी ।
 कृत्येमित्रैभ्यो भव त्रिषन्धेः सह सेनया ॥६॥
 धूमाक्षी सं पततु कृधुकर्णी च कोशतु ।
 त्रिषन्धेः सेनया जिते अरुणाः सन्तु केतवः ॥७॥

अवायन्तां पक्षिणो ये वयांस्यन्तरिक्षे दिवि ये चरन्ति ।
 श्वार्पदो मक्षिकाः सं रभन्तामामादो गृध्राः कुणपे रदन्ताम् ॥८॥
 यामिन्द्रेण संधां समधत्था ब्रह्मणा च बृहस्पते ।
 तयाहमिन्द्रसंधया सर्वान्देवानिह हुव इतो जयत मासुतः ॥९॥

बृहस्पतिराङ्गिरस ऋषयो ब्रह्मसंशिताः ।
 असुरक्षयणं वधं त्रिषन्धिं दिव्याश्रयन् ॥१०॥
 येनासौ गुप्त आदित्य उभाविन्द्रश्च तिष्ठतः ।
 त्रिषन्धि देवा अभजन्तौजसे च बलाय च ॥११॥

सर्वोल्लोकान्त्समजयन्देवा आहुत्यानया ।
 बृहस्पतिराङ्गिरसो वज्रं यमसिञ्चतासुरक्षयणं वधम् ॥१२॥
 बृहस्पतिराङ्गिरसो वज्रं यमसिञ्चतासुरक्षयणं वधम् ।
 तेनाहममूं सेनां नि लिम्पामि बृहस्पतेमित्रान्हृन्म्योजसा ॥१३॥
 सर्वे देवा अत्यायन्ति ये अश्नन्ति वषट्कृतम् ।
 इमां जुषध्वमाहुतिमितो जयत मासुतः ॥१४॥
 सर्वे देवा अत्यायन्तु त्रिषन्धेराहुतिः प्रिया ।
 संधां महतीं रक्षत ययाग्रे असुरा जिताः ॥१५॥

वायुरमित्राणामिष्वग्राण्याञ्चतु । इन्द्र एषां बाहून्प्रति भनक्तु मा शकन्प्रतिधामिषुम् ।
 आदित्य एषामखं वि नाशयतु चन्द्रमा युतामगतस्य पन्थाम् ॥१६॥

यदि प्रेयुर्देवपुरा ब्रह्म वर्माणि चक्रिरे ।
 तनूपानं परिपाणं कृष्वाणा यदुपोचिरे सर्वं तदरसं कृधि ॥१७॥
 क्रव्यादानुवर्तयन्मृत्युना च पुरोहितम् ।
 त्रिषन्धे प्रेहि सेनया जयामित्रान्प्र पद्यस्व ॥१८॥

अनु. ५, सू. १०]

२७८

त्रिषन्धे तमसा त्वममित्रान्परि वारय ।
 पृषदाज्यप्रणुत्तानां मामीषां मोचि कश्चन ॥१९॥
 शितिपदी सं पतत्वमित्राणाममूः सिचः ।
 मुह्यन्त्वद्यामूः सेना अमित्राणां न्यर्वुदे ॥२०॥
 मूढा अमित्रा न्यर्वुदे जह्येषां वरवरम् ।
 अनया जहि सेनया ॥२१॥
 यश्च कवची यश्चाकवचोऽमित्रो यश्चाज्मनि ।
 ज्यापाशैः कवचपाशैरज्मनाभिहतः शयाम् ॥२२॥
 ये वर्मिणो येवर्माणो अमित्रा ये च वर्मिणः ।
 सर्वास्तां अर्वुदे हृताज्छ्वानौदन्तु भूम्याम् ॥२३॥
 ये रथिनो ये अरथा असादा ये च सादिनः ।
 सर्वानदन्तु तान्हृतान्घ्राः श्येनाः पतत्रिणः ॥२४॥
 सहस्रकुणपा शेतामामित्री सेना समरे वधानाम् । विविद्धा ककजाकृता ॥२५॥
 मर्माविधं रोहवतं सुपर्णेरदन्तु दुश्चितं मृदितं शयानम् ।
 य इमां प्रतीचीमाहुतिममित्रो नो युयुत्सति ॥२६॥
 यां देवा अनुतिष्ठन्ति यस्या नास्ति विराधनम् ।
 तयेन्द्रो हन्तु वृत्रहा वज्रेण त्रिषन्धिना ॥२७॥

॥ इत्येकादशं काण्डम् ॥

[एकादशकाण्डे अनुवाकः ५, सूक्तानि १०, ऋचः ३१३]



अथ द्वादशं काण्डम् ॥

अथ षड्विंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—भूमिः ॥ छन्दः—१, ३, १७, २९, ३१, ५५, ६० त्रिष्टुप्; २ भुरिक् त्रिष्टुप्;
 ४-६, १०, ३८ षट्पदा जगती; ७ प्रस्तार पङ्क्तिः; ८, ११ षट्पदा विराड्विः; ९ परानुष्टुप्; १२, १३, १५,
 ३७ पञ्चपदा शक्वरी; १४ महावृहती; १६, २१ साम्नी त्रिष्टुप्; १८ षट्पदा त्रिष्टुबनुष्टुगर्भातिशक्वरी;
 १९ उरोवृहती; २० विराडुरोवृहती; २२ षट्पदा विराडतिजगती; २३ पञ्चपदा विराडतिजगती; २४ पञ्च-
 पदानुष्टुगर्भा जगती; २५ सप्तपदोष्णिगनुष्टुगर्भा शक्वरी; २६-२८, ३३, ३५, ३९, ४०, ५०, ५४, ५६,
 ५९, ६३ अनुष्टुप्; ५३ पुरोबाहंतानुष्टुप्; ३० [त्रिपदा] विराड् गायत्री; ३२ पुरस्ताज्योतिस्त्रिष्टुप्;
 ३४ षट्पदा त्रिष्टुवृहतीगर्भातिजगती; ३६ विपरीतपादलक्ष्मा पङ्क्तिः; ४१ षट्पदा ककुम्भती
 शक्वरी; ४२ स्वराडनुष्टुप्; ४३ विराडास्तारपङ्क्तिः; ४४, ४५, ४९ जगती; ४६ षट्पदाऽ-
 नुष्टुगर्भा पराशक्वरी; ४७ षट्पदोष्णिगनुष्टुगर्भा परातिशक्वरी; ४८ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप्;
 ५१ षट्पदाऽनुष्टुगर्भा ककुम्भती शक्वरी; ५२ पञ्चपदाऽनुष्टुगर्भा परातिजगती;
 ५७ पुरोतिजागता जगती; ५८ पुरस्ताद् वृहती; ६१ पुरोबाहंता त्रिष्टुप्; ६२ परा-
 विराट् (?; निबृत्) त्रिष्टुप् ॥

॥ १ ॥

सत्यं बृहद्भूतमुग्रं दीक्षा तपो ब्रह्म यज्ञः पृथिवीं धारयन्ति ।
 सा नो भूतस्य भव्यस्य पद्भ्युरुं लोकं पृथिवी नः कृणोतु ॥१॥
 असंबाधं मध्यतो मानवानां यस्या उद्धतः प्रवतः समं बहु ।
 नानावीर्या ओषधीर्या विभर्ति पृथिवी नः प्रथतां राध्यतां नः ॥२॥
 यस्यां समुद्र उत सिन्धुरापो यस्यामन्नं कृष्टयः संबभूवुः ।
 यस्यामिदं जिन्वति प्राणदेजत्सा नो भूमिः पूर्वपेयं दधातु ॥३॥
 यस्याश्चतस्रः प्रदिशः पृथिव्या यस्यामन्नं कृष्टयः संबभूवुः ।
 या विभर्ति बहुधा प्राणदेजत्सा नो भूमिर्गोष्वप्यन्ने दधातु ॥४॥

यस्यां पूर्वे पूर्वजना विचक्रिरे यस्यां देवा असुरानभ्यवर्तयन् ।
 गवामश्वानां वयसश्च विष्टा भगं वर्चः पृथिवी नो दधातु ॥५॥
 विश्वंभरा वसुधानी प्रतिष्ठा हिरण्यवक्षा जगतो निवेशनी ।
 वैश्वानरं बिभ्रती भूमिरग्निमिन्द्रक्रषभा द्रविणे नो दधातु ॥६॥
 यां रक्षन्त्यस्वप्ना विश्वदानीं देवा भूमिं पृथिवीमप्रमादम् ।
 सा नो मधु प्रियं दुहामथो उक्षतु वर्चसा ॥७॥
 यार्णवेधि सलिलमग्र आसीद्यां मायाभिरन्वचरन्मनीषिणः ।
 यस्या हृदयं परमे व्योमिन्त्सत्येनावृतममृतं पृथिव्याः ।
 सा नो भूमिस्त्विषिं बलं राष्ट्रे दधातूत्तमे ॥८॥
 यस्यामापः परिचराः समानीरहोरात्रे अप्रमादं क्षरन्ति ।
 सा नो भूमिर्भूरिधारा पयो दुहामथो उक्षतु वर्चसा ॥९॥
 यामश्विनावमिमातां विष्णुर्यस्यां विचक्रमे ।
 इन्द्रो यां चक्र आत्मनेनमित्रां शचीपतिः ।
 सा नो भूमिर्वि सृजतां माता पुत्राय मे पयः ॥१०॥
 गिरयस्ते पर्वता हिमवन्तोरण्यं ते पृथिवि स्योनमस्तु ।
 बभ्रुं कृष्णां रोहिणीं विश्वरूपां ध्रुवां भूमिं पृथिवीमिन्द्रगुप्ताम् ।
 अजीतोहतो अक्षतोध्यष्टां पृथिवीमहम् ॥११॥
 यत्ते मध्यं पृथिवि यच्च नभ्यं यास्त ऊर्जस्तन्वः संबभूवुः ।
 तासु नो धेह्यभि नः पवस्व माता भूमिः पुत्रो अहं पृथिव्याः ॥
 पर्जन्यः पिता स उ नः पिपतु ॥१२॥
 यस्यां वेदिं परिगृह्णन्ति भूम्यां यस्यां यज्ञं तन्वते विश्वकर्माणः ।
 यस्यां मीयन्ते स्वरवः पृथिव्यामूर्वाः शुक्रा आहुत्याः पुरस्तात् ।
 सा नो भूमिर्वर्धयद्वर्धमाना ॥१३॥

यो नो द्वेषत्पृथिवि यः पृतन्याद्योभिदासान्मनसा यो वधेन ।

तं नो भूमे रन्धय पूर्वकृत्वरि

॥१४॥

त्वज्जातास्त्वयि चरन्ति मर्त्यास्त्वं बिभर्षि द्विपदस्त्वं चतुष्पदः ।

तवेमे पृथिवि पञ्च मानवा येभ्यो ज्योतिरमृतं मर्त्येभ्य उद्यन्त्सूर्यो रश्मिभिरातनोति ॥१५॥

ता नः प्रजाः सं दुहतां समग्रा वाचो मधु पृथिवि धेहि मह्यम् ॥१६॥

विश्वस्वमातरमोषधीनां ध्रुवां भूमिं पृथिवीं धर्मेणा धृताम् ।

शिवां स्योनामनु चरेम विश्वहा

॥१७॥

महत्सधस्थं महती बभूविथ महान्वेग एजथुर्वेपथुष्टे

महांस्त्वेन्द्रो रक्षत्यप्रमादम्

सा नो भूमे प्र रोचय हिरण्यस्येव संदृशि मा नो द्विक्षत कश्चन ॥१८॥

अग्निर्भूम्यामोषधीष्वग्निमापो बिभ्रत्यग्निरश्मसु ।

अग्निरन्तः पुरुषेषु गोष्वश्वेष्वग्नयः ॥१९॥

अग्निर्दिव आ तपत्यग्नेर्देवस्योर्वान्तरिक्षम् ।

अग्निं मर्तास इन्धते हव्यवाहं घृतप्रियम् ॥२०॥

अग्निवासाः पृथिव्यसितज्ञस्त्विषीमन्तं संशितं मा कृणोतु ॥२१॥

भूम्यां देवेभ्यो ददति यज्ञं हव्यमरकृतम् ।

भूम्यां मनुष्या जीवन्ति स्वधयान्नेन मर्त्याः ।

सा नो भूमिः प्राणमायुर्दधातु जरदष्टिं मा पृथिवी कृणोतु ॥२२॥

यस्ते गन्धः पृथिवि संबभूव यं बिभ्रत्योषधयो यमापः ।

यं गन्धर्वा अप्सरसश्च भेजिरे तेन मा सुरभिं कृणु मा नो द्विक्षत कश्चन ॥२३॥

यस्ते गन्धः पुष्करमाविवेश यं सैजभ्रुः सूर्याया विवाहे ।

अमर्त्याः पृथिवि गन्धमग्रे तेन मा सुरभिं कृणु मा नो द्विक्षत कश्चन ॥२४॥

यस्ते गन्धः पुरुषेषु स्त्रीषु पुंसु भगो रुचिः ।

यो अश्वेषु वीरेषु यो मृगेषु हस्तिषु ।

कन्यायां वर्चो यद्भूमे तेनास्मा अपि सं सृज मा नो द्विक्षत कश्चन ॥२५॥

शिला भूमिरश्मा पांसुः सा भूमिः संधृता धृता ।

तस्यै हिरण्यवक्षसे पृथिव्या अकरं नमः ॥२६॥

यस्यां वृक्षा वानस्पत्या ध्रुवास्तिष्ठन्ति विश्वहा ।
 पृथिवीं विश्वधायसं धृतामच्छावदामसि ॥२७॥
 उदीराणा उतासीनास्तिष्ठन्तः प्रक्रामन्तः ।
 पद्भ्यां दक्षिणसव्याभ्यां मा व्यधिष्महि भूम्याम् ॥२८॥
 विमृग्वरीं पृथिवीमा वदामि क्षमां भूमिं ब्रह्मणा वावृधानाम् ।
 ऊर्जं पुष्टं विभ्रतीमन्नभागं घृतं त्वाभि नि षीदेम भूमे ॥२९॥
 शुद्धा न आपस्तन्वे क्षरन्तु यो नः सेदुरप्रिये तं नि दध्मः ।
 पवित्रेण पृथिवि मोत्पुनामि ॥३०॥
 यास्ते प्राचीः प्रदिशो या उदीचीर्यास्ते भूमे अधराद्याश्च पश्चात् ।
 स्योनास्ता मह्यं चरते भवन्तु मा नि पप्तं भुवने शिश्रियाणः ॥३१॥
 मा नः पश्चान्मा पुरस्तान्मुदिष्टा मोत्तरादधरादुत ।
 स्वस्ति भूमे नो भव मा विदन्परिपन्थिनो वरीयो यावया वधम् ॥३२॥
 यावत्तेभि विपश्यामि भूमे सूर्येण मेदिना ।
 तावन्मे चक्षुर्मा मेष्टोत्तरामुत्तरां समाम् ॥३३॥
 यच्छयानः पर्यावर्ते दक्षिणं सव्यमभि भूमे पार्श्वम् ।
 उत्तानास्त्वा प्रतीचीं यत्पृष्ठीभिरधिरोमहे ।
 मा हिंसीस्तत्र नो भूमे सर्वस्य प्रतिशीवरि ॥३४॥
 यत्ते भूमे विखनामि क्षिप्रं तदपि रोहतु ।
 मा ते मर्मं विमृग्वरि मा ते हृदयमर्पिपम् ॥३५॥
 ग्रीष्मस्ते भूमे वर्षाणि शरद्धेमन्तः शिशिरो वसन्तः ।
 ऋतवस्ते विहिता हायनीरहोरात्रे पृथिवि नो दुहाताम् ॥३६॥
 यापं सर्पं विजमाना विमृग्वरी यस्यामासन्नमयो ये अप्सवन्तः ।
 परा दस्युन्ददती देवपीयूनिन्द्रं वृणाना पृथिवी न वृत्रम् ।
 शुक्राय दध्रे वृषभाय वृष्णे ॥३७॥
 यस्यां सदोहविधानि यूपो यस्यां निमीयते ।
 ब्रह्माणो यस्यामर्चन्त्यृग्भिः साम्ना यजुर्विदः ।
 युज्यन्ते यस्यामृत्विजः सोममिन्द्राय पातवे ॥३८॥

यस्यां पूर्वे भूतकृत ऋषयो गा उदानृचुः ।
 सप्त सत्रेण वेधसो यज्ञेन तपसा सह ॥३९॥
 सा नो भूमिरा दिशतु यद्धनं कामयामहे ।
 भगो अनुप्रयुक्तामिन्द्र एतु पुरोगवः ॥४०॥

यस्यां गायन्ति नृत्यन्ति भूम्यां मर्त्या व्यैलिवाः ।
 युध्यन्ते यस्यामाक्रन्दो यस्यां वदति दुन्दुभिः ।
 सा नो भूमिः प्र णुदतां सपत्नानसपत्नं मा पृथिवी कृणोतु ॥४१॥
 यस्यामन्नं व्रीहियवौ यस्या इमाः पञ्च कृष्टयः ।
 भूम्यै पर्जन्यपत्न्यै नमोस्तु वर्षमेदसे ॥४२॥

यस्याः पुरो देवकृताः क्षेत्रे यस्या विकुर्वते ।
 प्रजापतिः पृथिवीं विश्वर्गर्भाशाशां रण्यां नः कृणोतु ॥४३॥
 निधिं विभ्रती बहुधा गुहा वसुं मणिं हिरण्यं पृथिवी ददातु मे ।
 वसूनि नो वसुदा रासमाना देवी दधातु सुमनस्यमाना ॥४४॥
 जनं विभ्रती बहुधा विवाचसं नानाधर्माणं पृथिवी यथौकसम् ।
 सहस्रं धारा द्रविणस्य मे दुहां ध्रुवेव धेनुरनपस्फुरन्ती ॥४५॥

यस्ते सर्पो वृश्चिकस्तृष्टदंश्मा हेमन्तजब्धो भृमलो गुहा शयै ।
 किमिर्जिन्वत्पृथिवि यद्यदेजति प्रावृषि तन्नः सर्पन्मोषं सृपद्यच्छिवं तेन नो मृड ॥४६॥
 ये ते पन्थानो बहवो जनायना रथस्य वर्त्मानसश्च यातवे ।
 यैः संचरन्त्युभयै भद्रपापास्तं पन्थानं जयेमानमित्रमतस्करं यच्छिवं तेन नो मृड ॥४७॥

मत्वं विभ्रती गुरुभृद्द्रपापस्य निधनं तितिक्षुः ।
 वराहेण पृथिवी संविदाना सूकराय वि जिहीते मृगाय ॥४८॥
 येत आरण्याः पशवो मृगा वने हिताः सिंहा व्याघ्राः पुरुषादश्वरन्ति ।
 उलं वृकं पृथिवि दुच्छुनामित ऋक्षीकां रक्षो अप बाधयास्मत् ॥४९॥
 ये गन्धर्वा अप्सरसो ये चारायाः किमीदिनः ।

पिशाचान्त्सर्वा रक्षांसि तानस्मद्भूमे यावय ॥५०॥
 यां द्विपादः पक्षिणः संपतन्ति हंसाः सुपर्णाः शकुना वयीसि ।

यस्यां वातो मातरिश्वेयते रजांसि कृष्णंश्चावयंश्च वृक्षान् ।
 वातस्य प्रवासुपवामनु वात्यर्चिः ॥५१॥
 यस्यां कृष्णमरुणं च संहिते अहोरात्रे विहिते भूम्यामधि ।
 वर्षेण भूमिः पृथिवी वृतावृता सा नो दधातु भद्रया प्रिये धामनिधामनि ॥५२॥
 द्यौश्च म इदं पृथिवी चान्तरिक्षं च मे व्यचः ।
 अग्निः सूर्य आपो मेधां विश्वे देवाश्च सं ददुः ॥५३॥
 अहमस्मि सहमान उत्तरो नाम भूम्याम् ।
 अभीषाडस्मि विश्वाषाडाशामाशां विषासहिः ॥५४॥
 अदो यदेवि प्रथमाना पुरस्ताद्वैरुक्ता व्यसर्पो महित्वम् ।
 आ त्वा सुभूतमविशत्तदानीमकल्पयथाः प्रदिशश्चतस्रः ॥५५॥
 ये ग्रामा यदरण्यं याः सभा अधि भूम्याम् ।
 ये संग्रामाः समितयस्तेषु चारु वदेम ते ॥५६॥
 अश्च इव रजो दुधुवे वि ताञ्जनान्य आक्षियन्पृथिवीं यादजायत ।
 मन्द्राग्रेत्वरी भुवनस्य गोपा वनस्पतीनां गृभिरोषधीनाम् ॥५७॥
 यद्वदामि मधुमत्तद्वदामि यदीक्षे तद्वनन्ति मा ।
 त्विषीमानस्मि जूतिमानवान्यान्हन्मि दोधतः ॥५८॥
 शन्तिवा सुरभिः स्योना कीलालोघ्नी पर्यस्वती ।
 भूमिरधि ब्रवीतु मे पृथिवी पर्यसा सह ॥५९॥
 यामन्वैच्छद्द्विषा विश्वकर्मान्तरर्णवे रजसि प्रविष्टाम् ।
 भुजिष्यं पात्रं निहितं गुहा यदाविर्भोगे अभवन्मातृमद्भयः ॥६०॥
 त्वमस्यावपनी जनानामदितिः कामदुघा पप्रथाना ।
 यत्त ऊनं तत्त आ पूरयाति प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य ॥६१॥
 उपस्थास्ते अनमीवा अयक्ष्मा अस्मभ्यं सन्तु पृथिवि प्रसूताः ।
 दीर्घ न आयुः प्रतिबुध्यमाना वयं तुभ्यं बलिहृतः स्याम ॥६२॥
 भूमे मातर्नि धेहि मा भद्रया सुप्रतिष्ठितम् ।
 संविदाना दिवा कवे श्रियां मा धेहि भूत्याम् ॥६३॥

२८५

॥ २ ॥ ऋषिः—शृगुः ॥ देवता—अग्निः; मन्त्रोक्ताः; २१-३३ मृत्युः ॥ छन्दः—१, ४, १०, ११, २१-३३, ३३ त्रिष्टुप्; २, ५, १२-१५, १७, १९, २०, ३४-३६, ३८, ३९, ४१, ४३, ५१, ५४ अनुष्टुप्; ३ आस्तार-पङ्क्तिः; ६ मुरिगार्धी पङ्क्तिः; ७, ४५ जगती; ८, ४८, ४९ मुरिक् त्रिष्टुप्; ९ अनुष्टुप्गर्भा विपरीत-पादलक्ष्मा पङ्क्तिः; १६ ककुम्मतो परावृहत्यनुष्टुप्; १८ निचदनुष्टुप्; ३७ पुरस्ताद् बृहती; ४० पुरस्तात् ककुम्मत्यनुष्टुप्; ४२ त्रिपदा मुरिगार्धी गायत्री; ४४ द्विपदाऽर्ची बृहती; ४६ द्विपदा साम्नी त्रिष्टुप्; (४२, ४४, ४६ एकावसाना); ४७ पञ्चपदा बाहंतवैराजगर्भा जगती; ५० उपरिष्ठाद् विराड् बृहती; ५२ पुरस्ताद् विराड् बृहती; ५५ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप् ॥

॥२॥

नडमा रोह न ते अत्र लोक इदं सीसं भागधेयं त एहि ।
यो गोषु यक्ष्मः पुरुषेषु यक्ष्मस्तेन त्वं साकर्मधराङ्घ्रैरहि ॥१॥

अघशंसदुःशंसाभ्यां करेणानुकरेण च ।

यक्ष्मं च सर्वं तेनेतो मृत्युं च निरजामसि ॥२॥

निरितो मृत्युं निर्रतिं निररातिमजामसि ।

यो नो द्वेष्टि तमद्व्यमे अकव्याद्यमु द्विष्मस्तमु ते प्र सुवामसि ॥३॥

यद्यग्निः कव्याद्यदि वा व्याघ्र इमं गोष्ठं प्रविवेशान्योकाः ।

तं माषाज्यं कृत्वा प्र हिणोमि दूरं स गच्छत्वप्सुषदोप्यग्नीन् ॥४॥

यत्त्वा क्रुद्धाः प्रचकुर्मन्युना पुरुषे मृते ।

सुकल्पमग्ने तत्त्वया पुनस्त्वोदीपयामसि ॥५॥

पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः पुनर्ब्रह्मा वसुनीतिरग्ने ।

पुनस्त्वा ब्रह्मणस्पतिराधादीर्घायुत्वाय शतशारदाय ॥६॥

यो अग्निः कव्यात्प्रविवेश नो गृहमिमं पश्यन्नितरं जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय दूरं स घर्ममिन्धां परमे सुधस्ये ॥७॥

कव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिप्रवाहः ।

इहायमितरो जातवेदा देवो देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥८॥

कव्यादमग्निमिषितो हरामि जनान्दंहन्तं वज्रेण मृत्युम् ।

नि तं शास्मि गार्हपत्येन विद्वान्पितॄणां लोकेषि भागो अस्तु ॥९॥

कृ॒व्याद॑म॒ग्निं श॑श॒मान॒मुक्थ्यं॑ । प्र हि॒णोमि प॒थिभिः॑ पि॒तृयाणैः॑ ।
 मा दे॒व्यानैः॑ पु॒नरा गा॒ अत्रै॒वैधि॑ पि॒तृषु॑ जा॒गृहि॑ त्वम् ॥१०॥
 समि॒न्धते॒ संक॑सु॒कं स्व॒स्तये॑ शु॒द्धा भ॑वन्तः शु॒चयः॑ पा॒वकाः॑ ।
 जहा॑ति रि॒प्रम॒त्येन॑ एति॒ समि॑द्धो अ॒ग्निः सु॒पुना॑ पु॒नाति॑ ॥११॥

दे॒वो अ॒ग्निः संक॑सु॒को दि॒वस्पृ॑ष्ठान्या॒रुह॑त् ।
 मु॒च्यमा॑नो नि॒रेण॒सोमो॑ग॒स्माँ अ॑श॒स्त्याः॑ ॥१२॥
 अ॒स्मिन्व॒यं संक॑सु॒के अ॒ग्नौ रि॒प्राणि॑ मृ॒ज्महे॑ ।
 अ॒भूम॑ य॒ज्ञियाः॑ शु॒द्धाः प्र ण॒ आयूँ॑षि ता॒रिष॑त् ॥१३॥
 संक॑सु॒को वि॒क॑सु॒को नि॒र्ऋ॒थो यश्च॑ नि॒स्वरः॑ ।
 ते ते॒ यक्ष्मं॑ स॒वेद॑सो दू॒राहू॑र॒मनी॑न॒शन् ॥१४॥
 यो नो॒ अश्वे॑षु वी॒रेषु॑ यो नो॒ गोष्व॑जा॒विषु॑ ।
 कृ॒व्यादं॑ नि॒र्णु॑दाम॒सि यो अ॒ग्निर्जी॑न॒योप॑नः ॥१५॥
 अ॒न्येभ्य॑स्त्वा पु॒रुषे॑भ्यो गो॒भ्यो अश्वे॑भ्य॒स्त्वा ।
 निः कृ॒व्यादं॑ नु॒दाम॒सि यो अ॒ग्निर्जी॑वि॒तयो॑प॒नः ॥१६॥
 यस्मि॑न्दे॒वा अ॒मृज॑त॒ यस्मि॑न्मनु॒ष्या उ॒त ।
 तस्मि॑न्घृ॒तस्ता॑वो मृ॒ष्टा त्वम॑ग्ने दि॒वँ रु॒ह ॥१७॥
 समि॑द्धो अ॒ग्न आ॒हुत॑ स नो॒ माभ्य॑प॒क्रमीः॑ ।
 अत्रै॒व दी॑दिहि॒ द्यवि॑ ज्योक्च॒ सूर्यं॑ दृ॒शे ॥१८॥
 सी॒से मृ॒द्धं न॒डे मृ॒द्धम॒ग्नौ संक॑सु॒के च॒ यत् ।
 अथो॒ अव्या॑ रा॒माया॑ शी॒र्षक्ति॑मु॒पव॑र्हणे ॥१९॥
 सी॒से म॒लं सा॑दयित्वा शी॒र्षक्ति॑मु॒पव॑र्हणे ।
 अव्या॑म॒सिक्त्र्यां॑ मृ॒ष्टा शु॒द्धा भ॑वत॒ यज्ञि॑याः ॥२०॥

परं॑ मृत्यो॒ अनु॑ परे॒हि प॑न्थां॒ यस्त॑ ए॒ष इ॒तरो॑ दे॒व्याना॑त् ।
 चक्षु॑ष्मते शृ॒ण्वते॑ ते ब्रवी॒मीहे॑मे वी॒रा ब॒हवो॑ भवन्तु ॥२१॥
 इ॒मे जी॒वा वि॑ मृ॒तैरा॑ववृ॒त्रन्न॑भू॒द्भद्रा॑ दे॒वहू॑ति॒र्नो अ॒द्य ।
 प्राञ्चो॑ अ॒गाम॑ नृ॒तये॑ ह॒साय॑ सु॒वीरा॑सो वि॒दथ॒मा व॑देम ॥२२॥
 इ॒मं जी॒वेभ्यः॑ परि॒धिं द॑धामि॒ मैषां॑ नु गा॒दप॑रो अ॒र्थमे॑तम् ।
 श॒तं जी॒वन्तः॑ श॒रदः॑ पु॒रुची॑स्ति॒रो मृ॒त्युं द॑धतां प॒र्वते॑न ॥२३॥

आ रोहतायुर्जरसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति स्थ ।
 तान्वस्त्वष्टा सुजनिमा सजोषाः सर्वमायुर्नयतु जीवनाय ॥२४॥
 यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथर्तव ऋतुभिर्यन्ति साकम् ।
 यथा न पूर्वमपरो जहात्येवा धातरायूषि कल्पयैषाम् ॥२५॥
 अश्मन्वती रीयते सं रभध्वं वीरयध्वं प्र तरता सखायः ।
 अत्रा जहीत ये असन्दुरेवा अनमीवानुत्तरेमाभि वाजान् ॥२६॥
 उत्तिष्ठता प्र तरता सखायोश्मन्वती नदी स्यन्दत इयम् ।
 अत्रा जहीत ये असन्नशिवाः शिवान्त्स्योनानुत्तरेमाभि वाजान् ॥२७॥
 वैश्वदेवीं वचंस आ रभध्वं शुद्धा भवन्तः शुचयः पावकाः ।
 अतिक्रामन्तो दुरिता पदानि शतं हिमाः सर्ववीरा मदेम ॥२८॥
 उद्दीचीनैः पृथिभिर्वायुमद्भिरतिक्रामन्तो वरान्परेभिः ।
 त्रिः सप्त कृत्व ऋषयः परेता मृत्युं प्रत्यौहन्पदयोपनेन ॥२९॥
 मृत्योः पदं योपयन्त एत द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ।
 आसीना मृत्युं नुदता सधस्थेथ जीवासो विदथमा वदेम ॥३०॥
 इमा नारीरविधवाः सुपत्नीराञ्जनेन सर्पिषा सं स्पृशन्ताम् ।
 अनश्रवो अनमीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्रे ॥३१॥
 व्याकरोमि हविषाहमेतौ तौ ब्रह्मणा व्यहं कल्पयामि ।
 स्वधां पितृभ्यो अजरां कृणोमि दीर्घेणायुषा समिमान्त्सृजामि ॥३२॥
 यो नो अग्निः पितरो हृत्स्वन्तराविवेशामृतो मर्त्येषु ।
 मय्यहं तं परि गृह्णामि देवं मा सो अस्मान्द्विषत मा वयं तम् ॥३३॥

अपावृत्य गार्हपत्यात्क्रव्यादा प्रेतं दक्षिणा ।
 प्रियं पितृभ्य आत्मने ब्रह्मभ्यः कृणुता प्रियम् ॥३४॥
 द्विभागधनमादाय प्र क्षिणात्यवर्त्या ।
 अग्निः पुत्रस्य ज्येष्ठस्य यः क्रव्यादनिराहितः ॥३५॥
 यत्कृषते यद्वनुते यच्च वस्त्रेन विन्दते ।
 सर्वं मर्त्यस्य तन्नास्ति क्रव्याच्चेदनिराहितः ॥३६॥
 अयज्ञियो हतवर्चा भवति नैनैन हविरत्तवे ।
 छिनत्ति कृष्या गोर्धनाद्यं क्रव्यादनुवर्तते ॥३७॥

मुहुर्गृध्रैः प्र वदत्यार्तिं मर्त्यो नीत्य ।
 क्रव्याद्यानग्निरन्तिकादनुविद्वान्वितावति ॥३८॥
 ग्राह्या गृहाः सं सृज्यन्ते स्त्रिया यन्म्रियते पतिः ।
 ब्रह्मैव विद्वानेप्यो३ यः क्रव्यादं निरादधत् ॥३९॥
 यद्रिप्रं शर्मलं चकृम यच्च दुष्कृतम् ।
 आपो मा तस्माच्छुम्भन्त्वग्नेः संकसुकाच्च यत् ॥४०॥
 ता अधरादुदीचीराववृत्रन्प्रजानतीः पथिभिर्देवयानैः ।
 पर्वतस्य वृषभस्याधि पृष्ठे नवाश्वरन्ति सरितः पुराणीः ॥४१॥
 अग्ने अक्रव्यान्निः क्रव्यादं नुदा देवयजनं वह ॥४२॥
 इमं क्रव्यादा विवेशायं क्रव्यादमन्वगात् ।
 व्याघ्रौ कृत्वा नानानं तं हरामि शिवापरम् ॥४३॥
 अन्तर्धिर्देवानां परिधिर्मनुष्याणामग्निर्गार्हपत्य उभयानन्तरा श्रितः ॥४४॥
 जीवानामायुः प्र तिर त्वमग्ने पितॄणां लोकमपि गच्छन्तु ये मृताः ।
 सुगार्हपत्यो वितपन्नरातिमुषामुषां श्रेयसीं धेह्यस्मै ॥४५॥
 सर्वानग्ने सहमानः सपत्नानैषामूर्जं रयिमस्मासु धेहि ॥४६॥
 इममिन्द्रं वह्निं पप्रिमन्वारभध्वं स वो निर्वक्षदुरितादवद्यात् ।
 तेनाप हत शरुमापतन्तं तेन रुद्रस्य परि पातास्ताम् ॥४७॥
 अनड्वाहं प्लवमन्वारभध्वं स वो निर्वक्षदुरितादवद्यात् ।
 आ रोहत सवितुर्नावमेतां षड्भिरूर्वाभिरमतिं तरेम ॥४८॥
 अहोरात्रे अन्वेषि विभ्रत्क्षेम्यस्तिष्ठन्प्रतरणः सुवीरः ।
 अनातुरान्तुसुमनसस्तल्प विभ्रज्योगेव नः पुरुषगन्धिरेधि ॥४९॥
 ते देवेभ्य आ वृश्चन्ते पापं जीवन्ति सर्वदा ।
 क्रव्याद्यानग्निरन्तिकादश्व इवानुवपते नडम् ॥५०॥
 येऽश्रद्धा धनकाम्या क्रव्यादा समासते ।
 ते वा अन्येषां कुम्भीं पर्यादधति सर्वदा ॥५१॥
 प्रेव पिपतिषति मनसा मुहुरा वर्तते पुनः ।
 क्रव्याद्यानग्निरन्तिकादनुविद्वान्वितावति ॥५२॥

अविः कृष्णा भागधेयं पशूनां सीसं कव्यादपि चन्द्रं तं आहुः ।
 माषाः पिष्टा भागधेयं ते हव्यमरण्या गह्वरं सचस्व ॥५३॥
 इषीकां जरतीमिष्टा तिलिपञ्चं दण्डनं नडम् ।
 तमिन्द्रं इध्मं कृत्वा यमस्याग्निं निरादधौ ॥५४॥
 प्रत्यञ्चमर्कं प्रत्यर्पयित्वा प्रविद्वान्पन्थां वि ह्यविवेश ।
 परामीषामसून्दिदेश दीर्घेणायुषा समिमान्तसृजामि ॥५५॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—स्वर्गः, ओदनः, अग्निः ॥ छन्दः—१, ४२, ४३, ४७ मुरिक् त्रिष्टुप्; २-७, ९-११, १४-१६, १८-२०, २३, २५-३३, ३५-३८, ४०, ४१, ४५, ४६, ४८-५४ त्रिष्टुप्; ८, १२, २१, २२, २४ जगती; १३, १७ स्वराडावी पङ्क्तिः; ३४ विराड् गर्भा त्रिष्टुप्; ३९ अनुष्टुप् गर्भा त्रिष्टुप्; ४४ परावृहती त्रिष्टुप्; ५५-६० सप्तपदाः शङ्कुमत्योऽतिजागतशाकवरातिशाकवरधार्यगर्भा अति-धृतयः (?) (५५, ५७-६० कृतिः)

॥३॥

पुमान्पुंसोधिं तिष्ठ चर्मैहि तत्र ह्वयस्व यत्तमा प्रिया तै ।
 यावन्तावग्रे प्रथमं समेयथुस्तद्वां वयो यमराज्ये समानम् ॥१॥
 तावद्वां चक्षुस्तति वीर्याणि तावत्तेजस्ततिधा वाजिनानि ।
 अग्निः शरीरं सचते यदैधोधा पक्कान्मिथुना सं भवाथः ॥२॥
 समस्मिह्लोके समु देवयाने सं स्मा समेतं यमराज्येषु ।
 पूतौ पवित्रैरुप तद्ध्वयेथां यद्यद्रेतो अधि वां संवभूव ॥३॥
 आपस्पुत्रासो अभि सं विशध्वमिमं जीवं जीवधन्याः समेत्य ।
 तासां भजध्वममृतं यमाहुर्यमोदनं पचति वां जनित्री ॥४॥
 यं वां पिता पचति यं च माता रिप्रान्निर्मुक्त्यै शमलाच्च वाचः ।
 स ओदनः शतधारः स्वर्ग उभे व्यापि नभसी महित्वा ॥५॥
 उभे नभसी उभयांश्च लोकान्ये यज्वनामभिजिताः स्वर्गाः ।
 तेषां ज्योतिष्मान्मधुमान्यो अग्रे तस्मिन्पुत्रैर्जरसि सं श्रयेथाम् ॥६॥
 प्राचींप्राचीं प्रदिशमा रभेथामेतं लोकं श्रद्धधानाः सचन्ते ।
 यद्वां पक्वं परिविष्टमग्नौ तस्य गुप्तये दम्पती सं श्रयेथाम् ॥७॥

दक्षिणां दिशमभि नक्षमाणौ पर्यावर्तेथामभि पात्रमेतत् ।
 तस्मिन्वां यमः पितृभिः संविदानः पक्वाय शर्म बहुलं नि यच्छात् ॥८॥
 प्रतीची दिशामियमिद्वरं यस्यां सोमो अधिपा मृडिता च ।
 तस्यां श्रयेथां सुकृतः सचेथामधा पक्वान्मिथुना सं भवाथः ॥९॥
 उत्तरं राष्ट्रं प्रजयोत्तरावदिशामुदीची कृणवन्नो अग्रम् ।
 पाङ्क छन्दः पुरुषो बभूव विश्वैर्विश्वाङ्गैः सह सं भवेम ॥१०॥
 ध्रुवेयं विराणमो अस्त्वस्यै शिवा पुत्रेभ्य उत मह्यमस्तु ।
 सा नो देव्यदिते विश्ववार इयं इव गोपा अभि रक्ष पक्वम् ॥११॥
 पितेव पुत्रानभि सं स्वजस्व नः शिवा नो वाता इह वान्तु भूमौ ।
 यमोदनं पचतो देवते इह तन्नस्तप उत सत्यं च वेत्तु ॥१२॥
 यद्यत्कृष्णः शकुन एह गत्वा त्सरन्विषक्तं विल आससाद ।
 यद्वा दास्याद्द्रहस्ता समङ्क उल्लखलं मुसलं शुम्भतापः ॥१३॥
 अयं ग्रावा पृथुवृधो वयोधाः पूतः पवित्रैरप हन्तु रक्षः ।
 आ रोह चर्म महि शर्म यच्छ मा दंपती पौत्रमघं नि गाताम् ॥१४॥
 वनस्पतिः सह देवेन आगन्नक्षः पिशाचा अपवाधमानः ।
 स उच्छ्रयाते प्र वदाति वाचं तेन लोकां अभि सर्वाञ्जयेम ॥१५॥
 सप्त मेधान्पशवः पर्यगृह्ण्य एषां ज्योतिष्मां उत यश्चकर्श ।
 त्रयस्त्रिंशद्देवतास्तान्त्सचन्ते स नः स्वर्गमभि नेष लोकम् ॥१६॥
 स्वर्गं लोकमभि नो नयासि सं जायया सह पुत्रैः स्याम ।
 गृह्णामि हस्तमनु मैत्वत्र मा नस्तारिन्निक्रैतिर्मो अरातिः ॥१७॥
 ग्राहिं पाप्मानमति तां अयाम तमो व्यस्य प्र वदासि वल्गु ।
 वानस्पत्य उद्यतो मा जिहिंसीर्मा तण्डुलं वि शरीर्देवयन्तम् ॥१८॥
 विश्वव्यचा घृतपृष्ठो भविष्यन्त्सयोनिर्लोकमुप याह्येतम् ।
 वर्षवृद्धमुप यच्छ शूर्पं तुषं पलावानप तद्विनक्तु ॥१९॥
 त्रयो लोकाः संमिता ब्राह्मणेन द्यौरैवासौ पृथिव्यन्तरिक्षम् ।
 अंशून्गृभीत्वान्वारभेथामा प्यायन्तां पुनरा यन्तु शूर्पम् ॥२०॥
 पृथग्रूपाणि बहुधा पशूनामेकरूपो भवसि सं समृद्ध्या ।
 एतां त्वचं लोहिनीं तां नुदस्व ग्रावा शुम्भाति मलग इव वस्त्रा ॥२१॥

पृथिवीं त्वां पृथिव्यामा वेशयामि तनूः समानी विकृता त एषा ।
 यद्यद्भुतं लिखितमर्पणेन तेन मा सुस्रोत्रहृणापि तद्वपामि ॥२२॥
 जनित्रीव प्रति हर्यासि सूनुं सं त्वा दधामि पृथिवीं पृथिव्या ।
 उखा कुम्भी वेद्यां मा व्यथिष्ठा यज्ञायुधैराज्येनातिषक्ता ॥२३॥
 अग्निः पचन्नक्षतु त्वा पुरस्तादिन्द्रो रक्षतु दक्षिणतो मरुत्वान् ।
 वरुणस्त्वा दंहाद्वरुणे प्रतीच्या उत्तरात्त्वा सोमः सं ददातै ॥२४॥
 पूताः पवित्रैः पवन्ते अभ्रादिव च यन्ति पृथिवीं च लोकान् ।
 ता जीवला जीवधन्याः प्रतिष्ठाः पात्र आसिक्ताः पर्यग्निरिन्धाम् ॥२५॥
 आ यन्ति दिवः पृथिवीं सचन्ते भूम्याः सचन्ते अध्यन्तरिक्षम् ।
 शुद्धाः सतीस्ता उ शुभ्रन्त एव ता नः स्वर्गमभि लोकं नयन्तु ॥२६॥
 उत्तेव प्रभ्वीरुत संमितास उत शुक्राः शुच्यश्चामृतासः ।
 ता औदुनं दंपतिभ्यां प्रशिष्टा आपः शिक्वन्तीः पचता सुनाथाः ॥२७॥
 संख्याता स्तोकाः पृथिवीं सचन्ते प्राणापानैः संमिता ओषधीभिः ।
 असंख्याता ओप्यमानाः सुवर्णाः सर्वं व्यापिः शुच्यः शुचित्वम् ॥२८॥
 उद्योधन्त्यभि वल्गन्ति तप्ताः फेनमस्यन्ति बहुलांश्च विन्दून् ।
 योषेव दृष्ट्वा पतिमृत्वियायैतैस्तण्डुलैर्भवता समापः ॥२९॥
 उत्थापय सीदतो बुध्न एनानद्विरात्मानमभि सं स्पृशन्ताम् ।
 अमासि पात्रैरुदकं यदेतन्मितास्तण्डुलाः प्रदिशो यदीमाः ॥३०॥

॥ इति पङ्क्तिः प्रपाठकः ॥

अथ सप्तविंशः प्रपाठकः ॥

प्र यच्छ पशुं त्वरया हरौषमहिंसन्त ओषधीर्दान्तु पर्वन् ।
 यासां सोमः परि राज्यं बभूवामन्युता नो वीरुधौ भवन्तु ॥३१॥
 नवं बर्हिरोदनाय स्तृणीत प्रियां हृदश्चक्षुषो वल्ग्वस्तु ।
 तस्मिन्देवाः सह देवीर्विशन्तिवमं प्राश्नन्त्वृतुभिर्निषद्य ॥३२॥
 वनस्पते स्तीर्णमा सीद बर्हिरग्निष्टोमैः संमितो देवताभिः ।
 त्वष्ट्रेव रूपं सुकृतं स्वधित्यैना एहाः परि पात्रे ददृश्राम् ॥३३॥
 षष्ठ्यां शरत्सु निधिपा अभीच्छात्स्वः पक्वेनाभ्यश्नवातै ।
 उपैनं जीवान्पितरश्च पुत्रा एतं स्वर्गं गमयान्तमग्नेः ॥३४॥

ध॒र्ता ध्रि॒यस्व ध॒रुणे पृ॒थिव्या अच्यु॑तं त्वा दे॒वता॑भ्यावयन्तु ।
 तं त्वा दं॒पती जी॒वन्तौ जी॒वपु॒त्राबु॒द्वासया॑तः पर्य॑मि॒धाना॑त् ॥३५॥
 सर्वा॑न्त्समा॒गा अभि॑जित्य लो॒कान्या॑वन्तः का॒माः सम॑ती॒तृप॑स्तान् ।
 वि गा॒हेथामा॑यवन् च द॒र्विरे॑कस्मिन्पात्रे अ॒ध्युद्ध॑रैनम् ॥३६॥
 उप॑ स्तृणीहि प्र॒थय॑ पुरस्ता॒द्धृतेन॑ पात्र॑म॒भि घा॑रयैतत् ।
 वा॒श्रेवो॒स्त्रा तरु॑णं स्तन॒स्युमि॑मं दे॒वासो अभि॑हि॒ङ्गुणो॑त् ॥३७॥
 उपा॑स्तरी॒रक॑रो लो॒कमे॑त॒मुरुः प्र॑थता॒मस॑मः स्व॒र्गः ।
 तस्मि॑ञ्छयातै म॒हिषः सु॑प॒र्णो दे॒वा ए॑नं दे॒वता॑भ्यः प्र य॑च्छान् ॥३८॥
 यद्य॑ज्जा॒या प॑चति॒ त्वत्प॑रः॒परः प॑तिर्वा जाये॒ त्वत्ति॑रः ।
 सं तत्सृ॑जेथां स॒ह वां तद॑स्तु संपा॒दय॑न्तौ स॒ह लो॒कमे॑कम् ॥३९॥
 याव॑न्तो अ॒स्याः पृ॒थि॒वीं स॑चन्ते अ॒स्मत्पु॒त्राः परि॑ ये स॒ंवभू॑वुः ।
 सर्वा॑स्ताँ उप॒ पात्रे॑ ह्वयेथां नाभिं जाना॒नाः शि॒शवः॑ स॒माया॑न् ॥४०॥
 वसो॑र्या धारा॒ मधु॑ना प्रपी॒ना घृ॑तेन मि॒श्रा अ॒मृत॑स्य नाभयः ।
 सर्वा॑स्ता अव॑ रुन्धे स्व॒र्गः ष॒ष्ट्यां श॑रत्सु निधि॒पा अ॒भीच्छा॑त् ॥४१॥
 नि॒धिं नि॒धि॒पा अ॒भ्येनि॑मिच्छा॒दनी॑श्वरा अ॒भितः॑ सन्तु ये॒ङ्ग्ये ।
 अ॒स्माभि॑र्दु॒त्तो नि॑हितः स्व॒र्गस्त्रि॑भिः काण्डै॒स्त्रीन्त्स्व॑र्गान॒रुक्ष॑त् ॥४२॥
 अ॒ग्नी र॑क्षस्तपतु यद्विदे॒वं क॒व्यात्पि॑शाच इ॒ह मा प्र पा॑स्त ।
 नु॒दाम॑ ए॒नम॑प॒ रुध्मो अ॒स्मदा॑दित्या ए॒नम॑ङ्गिरसः सच॑न्ताम् ॥४३॥
 आ॒दित्ये॑भ्यो अ॒ङ्गिरो॑भ्यो म॒ध्विदं॑ घृ॒तेन॑ मि॒श्रं प्र॑ति वेदयामि ।
 शु॒द्धह॑स्तौ ब्राह्म॒णस्या॑नि॒हत्ये॑तं स्व॒र्गं सु॑कृता॒वपी॑तम् ॥४४॥
 इ॒दं प्रा॑पमु॒त्तमं॑ काण्ड॑मस्य यस्मा॒ल्लो॒कात्प॑रमे॒ष्टी समा॑प ।
 आ सि॒ञ्च स॑र्पि॒र्घृत॑वत्सम॒ङ्ग्येष॑ भा॒गो अ॒ङ्गिर॑सो नो अ॒त्र ॥४५॥
 स॒त्याय॑ च तप॑से दे॒वता॑भ्यो नि॒धिं शे॒वधि॑ परि॒ दद॑न् ए॒तम् ।
 मा नो॑ द्यू॒तेव॑ गा॒न्मा स॑मित्यां मा स्मा॒न्यस्मा॑ उत्सृ॒जता॑ पुरा मत् ॥४६॥
 अ॒हं प॑चा॒म्यहं॑ द॒दामि॑ ममे॒दु क॑र्मन्क॒रुणे॑धि जा॒या ।
 कौ॒मारो॑ लो॒को अ॑जनिष्ट पु॒त्रोऽन्वा॑र॒भेथां॑ वय॑ उत्तरा॒वत् ॥४७॥
 न कि॒ल्विष॑मत्र नाध॒रो अ॑स्ति न यन्मि॒त्रैः स॒मम॑मान॒ एति॑ ।
 अ॒नृ॒नं पा॒त्रं नि॑हितं न ए॒तत्प॑त्तारं प॒क्कः पु॒नरा॑ वि॒शाति॑ ॥४८॥

प्रियं प्रियाणां कृण्वाम तमस्ते यन्तु यतमे द्विषन्ति ।
 धेनुरनृद्वान्वयोवय आयदेव पौरुषेयमप मृत्युं नुदन्तु ॥४९॥
 समग्रयो विदुरन्यो अन्यं य ओषधीः सचते यश्च सिन्धून् ।
 यावन्तो देवा दिव्या इतपन्ति हिरण्यं ज्योतिः पचतो बभूव ॥५०॥
 एषा त्वचां पुरुषे सं बभूवानग्नाः सर्वे पशवो ये अन्ये ।
 क्षत्रेणात्मानं परि धापयाथोमोतं वासो मुखमोदनस्य ॥५१॥
 यदक्षेषु वदा यत्समित्यां यद्वा वदा अनृतं वित्तकाम्या ।
 समानं तन्तुमभि संवसानौ तस्मिन्त्सर्वं शर्मलं सादयाथः ॥५२॥
 वर्षं वन्तुष्वपि गच्छ देवांस्त्वचो धूमं पर्युत्पातयासि ।
 विश्वव्यचा घृतपृष्ठो भविष्यन्त्सयोनिलोकमुप याह्येतम् ॥५३॥
 तन्वं स्वर्गो बहुधा वि चक्रे यथा विद आत्मन्नन्यवर्णाम् ।
 अपाजैत्कृष्णां रुशतीं पुनानो या लोहिनी तां ते अग्नौ जुहोमि ॥५४॥
 प्राच्यै त्वा दिशे इमयेधिपतयेसिताय रक्षित्र आदित्यायेपुमते ।
 एतं परि दद्वस्तं नो गोपायतास्माकमैतोः ।
 दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥५५॥
 दक्षिणायै त्वा दिश इन्द्रायाधिपतये तिरश्चिराजये रक्षित्रे यमायेपुमते ।
 एतं परि दद्वस्तं नो गोपायतास्माकमैतोः ।
 दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥५६॥
 प्रतीच्यै त्वा दिश वरुणायाधिपतये पृदाकवे रक्षित्रेन्नायेपुमते ।
 एतं परि दद्वस्तं नो गोपायतास्माकमैतोः ।
 दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥५७॥
 उदीच्यै त्वा दिश सोमायाधिपतये स्वजाय रक्षित्रेशन्या इपुमत्यै ।
 एतं परि दद्वस्तं नो गोपायतास्माकमैतोः ।
 दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥५८॥
 ध्रुवायै त्वा दिशे विष्णवेधिपतये कल्माषग्रीवाय रक्षित्र ओषधीभ्य इपुमतीभ्यः ।
 एतं परि दद्वस्तं नो गोपायतास्माकमैतोः ।
 दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥५९॥

अनु. ४, सू. ४]

ऊर्ध्वायै त्वा दिशे बृहस्पतयेधिपतये श्वित्राय रक्षित्रे वर्षायैपुमते ।
 एतं परि दद्वस्तं नो गोपायतास्माकमैतौः ।
 दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्केन सह सं भवेम ॥६०॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—वशा ॥ छन्दः—१-६, ८-१९, २१-३१, ३३-४१, ४३-५३ अनुष्टुप्;
 ७ मुरिगनुष्टुप्; २० विराडनुष्टुप्; ३२ उष्णिग् बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; ४२ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप् ॥

॥४॥

ददामीत्येव ब्रूयादनु चैनमभुत्सत ।
 वशां ब्रह्मभ्यो याचद्भ्यस्तत्प्रजावदपत्यवत् ॥१॥
 प्रजया स वि क्रीणीते पशुभिश्चोप दस्यति ।
 य औषेयेभ्यो याचद्भ्यो देवानां गां न दित्सति ॥२॥
 कूटयास्य सं शीर्यन्ते श्लोणया काटमर्दति ।
 वण्डया दह्यन्ते गृहाः क्राणया दीयते स्वम् ॥३॥
 विलोहितो अधिष्ठानाच्छक्रो विन्दति गोपतिम् ।
 तथा वशायाः संविद्यं दुरदभ्रा ह्युच्यसे ॥४॥
 पदोरस्या अधिष्ठानाद्विह्निन्दुर्नाम विन्दति ।
 अनामनात्सं शीर्यन्ते या मुखेनोपजिघ्रति ॥५॥
 यो अस्याः कर्णावास्कनोत्या स देवेषु वृश्चते ।
 लक्ष्मं कुर्व इति मन्यते कनीयः कृणुते स्वम् ॥६॥
 यदस्याः कस्मै चिद्भोगाय बालान्कश्चित्प्रकृन्तति ।
 ततः किशोरा म्रियन्ते वत्सांश्च घातुको वृकः ॥७॥
 यदस्या गोपतौ सत्या लोम ध्वाह्णो अजीहिडत् ।
 ततः कुमार म्रियन्ते यक्ष्मो विन्दत्यनामनात् ॥८॥
 यदस्याः पल्पूलनं शकृदासी समस्यति ।
 ततोपरूपं जायते तस्मादव्यैष्यदेनसः ॥९॥
 जायमानाभि जायते देवान्त्सब्राह्मणान्वशा ।
 तस्माद्ब्रह्मभ्यो देयैषा तदाहुः स्वस्य गोपनम् ॥१०॥

य एनां वनिमायन्ति तेषां देवकृता वशा ।
 ब्रह्मज्येयं तदब्रुवन् य एनां निप्रियायते ॥११॥
 य आर्षेयेभ्यो याचद्भयो देवानां गां न दित्सति ।
 आ स देवेषु वृश्चते ब्राह्मणानां च मन्यवे ॥१२॥
 यो अस्य स्याद्वशाभोगो अन्यामिच्छेत् तर्हि सः ।
 हिंस्ते अदत्ता पुरुषं याचितां च न दित्सति ॥१३॥
 यथा शेवधिर्निहितो ब्राह्मणानां तथा वशा ।
 तामेतदुच्छायन्ति यस्मिन्कस्मिंश्च जायते ॥१४॥
 स्वमेतदुच्छायन्ति यद्वशां ब्राह्मणा अभि ।
 यथैनानन्यस्मिञ्जिनीयादेवास्या निरोधनम् ॥१५॥
 चरेद्देवा वैहायणादविज्ञातगदा सती ।
 वशां च विद्यान्नारद ब्राह्मणास्तर्ह्येप्याः ॥१६॥
 य एनामवशामाह देवानां निहितं निधिम् ।
 उभौ तस्मै भवाश्रवौ परिक्रम्येपुमस्यतः ॥१७॥
 यो अस्या ऊधो न वेदाथो अस्या स्तनानुत ।
 उभयेनैवास्मै दुहे दातुं चेदशंकद्वशाम् ॥१८॥
 दुरदभ्रैर्नमा शये याचितां च न दित्सति ।
 नास्मै कामाः समृध्यन्ते यामदत्त्वा चिकीर्षति ॥१९॥
 देवा वशामयाचन्मुखं कृत्वा ब्राह्मणम् ।
 तेषां सर्वेषामददुद्धेडं न्येति मानुषः ॥२०॥
 हेडं पशूनां न्येति ब्राह्मणेभ्योददद्वशाम् ।
 देवानां निहितं भागं मर्त्यश्चेन्निप्रियायते ॥२१॥
 यदन्ये शतं याचैयुर्ब्राह्मणा गोपतिं वशाम् ।
 अथैनां देवा अब्रुवन्नेवं ह विदुषो वशा ॥२२॥
 य एवं विदुषेदत्त्वाथान्येभ्यो ददद्वशाम् ।
 दुर्गा तस्मा अधिष्ठाने पृथिवी सहदेवता ॥२३॥
 देवा वशामयाचन्यस्मिन्नग्रे अजायत ।
 तामेतां विद्यान्नारदः सह देवैरुदाजत ॥२४॥

अनपत्यमल्पपशुं वशा कृणोति पूरुषम् ।
 ब्राह्मणैश्च याचितामथैनां निप्रियायते ॥२५॥
 अग्नीषोमाभ्यां कामाय मित्राय वरुणाय च ।
 तेभ्यो याचन्ति ब्राह्मणास्तेष्वेव वृश्चतेददत् ॥२६॥
 यावदस्या गोपतिर्नोपशृणुयादचः स्वयम् ।
 चरेदस्य तावद्गोषु नास्य श्रुत्वा गृहे वसेत् ॥२७॥
 यो अस्या ऋच उपश्रुत्याथ गोष्वचीचरत् ।
 आयुश्च तस्य भूतिं च देवा वृश्चन्ति हीडिताः ॥२८॥
 वशा चरन्ती बहुधा देवानां निहितो निधिः ।
 आविष्कृणुष्व रूपाणि यदा स्थाम जिघांसति ॥२९॥
 आविरात्मानं कृणुते यदा स्थाम जिघांसति ।
 अथो ह ब्रह्मभ्यो वशा याच्यया कृणुते मनः ॥३०॥
 मनसा सं कल्पयति तद्देवा अपि गच्छति ।
 ततो ह ब्रह्माणो वशामुपप्रयन्ति याचितुम् ॥३१॥
 स्वधाकारेण पितृभ्यो यज्ञेन देवताभ्यः ।
 दानेन राजन्यो वशाया मातुर्हेडं न गच्छति ॥३२॥
 वशा माता राजन्यस्य तथा संभूतमग्रशः ।
 तस्या आहुरनर्पणं यद्ब्रह्मभ्यः प्रदीयते ॥३३॥
 यथाज्यं प्रगृहीतमालुम्पेत्सुचो अग्नये ।
 एवा ह ब्रह्मभ्यो वशामग्नये आ वृश्चतेददत् ॥३४॥
 पुरोडाशवत्सा सुदुघा लोकैस्मा उप तिष्ठति ।
 सास्मै सर्वान्कामान्वशा प्रदुषे दुहे ॥३५॥
 सर्वान्कामान्यमराज्ये वशा प्रदुषे दुहे ।
 अथाहुर्नारकं लोकं निरुन्धानस्य याचिताम् ॥३६॥
 प्रवीयमाना चरति क्रुद्धा गोपतये वशा ।
 वेहतं मा मन्यमानो मृत्योः पाशेषु बध्यताम् ॥३७॥
 यो वेहतं मन्यमानोमा च पचते वशाम् ।
 अप्यस्य पुत्रान्पौत्रांश्च याचयते बृहस्पतिः ॥३८॥

महदेषाव तपति चरन्ती गोषु गौरपि ।
 अथो ह गोपतये वशाददुषे विषं दुहे ॥३९॥
 प्रियं पशूनां भवति यद्वह्न्यभ्यः प्रदीयते ।
 अथो वशायास्तत्प्रियं यदेवत्रा हविः स्यात् ॥४०॥
 या वशा उदकल्पयन्देवा यज्ञादुदेत्य ।
 तासां विलिप्त्यं भीमामुदाकुरुत नारदः ॥४१॥
 तां देवा अमीमांसन्त वशेयाश्चमवशेति ।
 तामब्रवीन्नारद एषा वशानां वशतमेति ॥४२॥
 कति नु वशा नारद यास्त्वं वेत्थ मनुष्यजाः ।
 तास्त्वा पृच्छामि विद्वांसं कस्या नाश्रीयादब्राह्मणः ॥४३॥
 विलिप्त्या बृहस्पते या च सूतवशा वशा ।
 तस्या नाश्रीयादब्राह्मणो य आशंसेत भूत्याम् ॥४४॥
 नमस्ते अस्तु नारदानुष्टु विदुषे वशा ।
 कतमासां भीमतमा यामदत्त्वा पराभवैत् ॥४५॥
 विलिप्ती या बृहस्पतेथो सूतवशा वशा ।
 तस्या नाश्रीयादब्राह्मणो य आशंसेत भूत्याम् ॥४६॥
 त्रीणि वै वंशाजातानि विलिप्ती सूतवशा वशा ।
 ताः प्र यच्छेद्वह्न्यभ्यः सोऽनात्रस्कः प्रजापतौ ॥४७॥
 एतद्वो ब्राह्मणा हविरिति मन्वीत याचितः ।
 वशां चेदेनं याचैयुर्या भीमाददुषो गृहे ॥४८॥
 देवा वशां पर्यवदन्न नोदादिति हीडिताः ।
 एताभिर्ऋग्भिर्भेदं तस्माद्वै स पराभवत् ॥४९॥
 उत्तैनां भेदो नाददादृशामिन्द्रेण याचितः ।
 तस्मात्तं देवा आगसोवृश्चन्नहमुत्तरे ॥५०॥
 ये वशाया अदानाय वदन्ति परिरापिणः ।
 इन्द्रस्य मन्यवे जाल्मा आ वृश्चन्ते अचित्त्वा ॥५१॥
 ये गोपतिं पराणीयाथाहुर्मा ददा इति ।
 रुद्रस्यास्तां ते हेतिं परि यन्त्यचित्त्वा ॥५२॥

यदि हुतां यद्यहुताममा च पचते वशाम् ।
देवान्सब्राह्मणानृत्वा जिह्मो लोकान्निर्गच्छति ॥५३॥

॥ ५(१) ॥ ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१ प्राजापत्यानुष्टुप्; २ भुरिक् साम्यनुष्टुप्
३ चतुष्पदा स्वराङ्गिणक्; ४ आसुर्यनुष्टुप्; ५ साम्नी पङ्क्तिः; [६ साम्युष्णिक्] ॥

॥५॥

श्रमेण तपसा सृष्टा ब्रह्मणा वितर्ते श्रिता ॥१॥
सत्येनावृता श्रिया प्रावृता यशसा परीवृता ॥२॥
स्वधया परिहिता श्रद्धया पर्यूढा दीक्षया गुप्ता यज्ञे प्रतिष्ठिता लोको निधनम् ॥३॥
ब्रह्म पदवायं ब्राह्मणोधिपतिः ॥४॥
तामाददानस्य ब्रह्मगवीं जिनतो ब्राह्मणं क्षत्रियस्य ॥५॥
अपे कामति सूनृता वीर्यं पुण्या लक्ष्मीः ॥६॥

॥ ५(२) ॥ ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—[७ साम्नीत्रिष्टुप्;] ८ भुरिगाच्यनुष्टुप्;
९ आच्यनुष्टुप्; १० उष्णिक्; ११ आर्ची निचृत्पङ्क्तिः ॥

ओजश्च तेजश्च सहश्च बलं च वाक्चैन्द्रियं च श्रीश्च धर्मश्च ॥७॥
ब्रह्म च क्षत्रं च राष्ट्रं च विशश्च त्विषिश्च यशश्च वचश्च द्रविणं च ॥८॥
आयुश्च रूपं च नाम च कीर्तिश्च प्राणश्चापानश्च चक्षुश्च श्रोत्रं च ॥९॥
पर्यश्च रसश्चान्नं चान्नाद्यं चर्तं च सत्यं चेष्टं च पूर्तं च प्रजा च पशवश्च ॥१०॥
तानि सर्वाण्यपे कामन्ति ब्रह्मगवीमाददानस्य जिनतो ब्राह्मणं क्षत्रियस्य ॥११॥

॥ ५(३) ॥ ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१२ विराड् विषमा गायत्री; १३ आसुर्यनुष्टुप्;
१४, २६ साम्युष्णिक्; १५ गायत्री; १६, १७, १९, २० प्राजापत्यानुष्टुप्; १८ याजुषी जगती; २१,
२५ साम्यनुष्टुप्; २२ साम्नी बृहती; २३ याजुषी त्रिष्टुप्; २४ आसुरी गायत्री; २७ आच्युष्णिक् ॥

सैषा भीमा ब्रह्मगव्यं घविषा साक्षात्कृत्या कूल्बजमावृता ॥१२॥
सर्वाण्यस्यां घोराणि सर्वे च मृत्यवः ॥१३॥
सर्वाण्यस्यां क्रूराणि सर्वे पुरुषवधाः ॥१४॥
सा ब्रह्मज्यं देवपीयुं ब्रह्मगव्या दीयमाना मृत्योः पङ्क्तिं आ द्यति ॥१५॥
मेनिः शतवधा हि सा ब्रह्मज्यस्य क्षितिर्हि सा ॥१६॥
तस्माद्वै ब्राह्मणानां गौर्दुराधर्षा विजानता ॥१७॥

वज्रो धावन्ती वैश्वानर उद्धीता	॥१८॥
हेतिः शफानुत्खिदन्ती महादेवोऽपेक्षमाणा	॥१९॥
भुरपविरीक्षमाणा वाश्यमानाभि स्फूर्जति	॥२०॥
मृत्युर्हिङ्गुष्वत्युग्रो देवः पुच्छं पर्यस्यन्ती	॥२१॥
सर्वज्यानिः कर्णो वरीवर्जयन्ती राजयक्ष्मो मेहन्ती	॥२२॥
मेनिर्दुह्यमाना शीर्षक्तिर्दुग्धा	॥२३॥
सेदिरुपतिष्ठन्ती मिथोयोधः परामृष्टा	॥२४॥
शरव्याऽ मुखेपिनह्यमान कतिर्हन्यमाना	॥२५॥
अघविषा निपतन्ती तमो निपतिता	॥२६॥
अनुगच्छन्ती प्राणानुप दासयति ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यस्य ॥२७॥	

॥ ५(४) ॥ ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—२८ आसुरी गायत्री; २९, ३७ आसुर्यनुष्टुप्;
३० साम्यनुष्टुप्; ३१ याजुषी त्रिष्टुप्; ३२ साम्नी गायत्री; ३३, ३४ साम्नी बृहती; ३५ भुरिक्
साम्यनुष्टुप्; ३६ साम्ययुष्णिक्; ३८ प्रतिष्ठा गायत्री ॥

वैरं विकृत्यमाना पौत्राद्यं विभाज्यमाना	॥२८॥
देवहेतिर्हियमाणा व्युद्धिर्हता	॥२९॥
पाप्माधिधीयमाना पारुष्यमवधीयमाना	॥३०॥
विषं प्रयस्यन्ती तक्मा प्रयस्ता	॥३१॥
अघं पच्यमाना दुष्वङ्गं पक्वा	॥३२॥
मूलवर्हणी पर्याक्रियमाणा क्षितिः पर्याकृता ॥३३॥	
असंज्ञा गन्धेन शुगुद्धियमाणाशीविष उद्धृता ॥३४॥	
अभूतिरुपहियमाणा पराभूतिरुपहता ॥३५॥	
शर्वः क्रुद्धः पिश्यमाना शिर्मिदा पिशिता ॥३६॥	
अवर्तिरश्यमाना निर्रतिरशिता ॥३७॥	
अशिता लोकाच्छिनत्ति ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यमस्माच्चासुप्माच्च ॥३८॥	

॥ ५(५) ॥ ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—३९ साम्नी पङ्क्तिः; ४० याजुष्यनुष्टुप्; ४१,
४२ भुरिक् साम्यनुष्टुप्; ४२ आसुरी बृहती; ४३ साम्नी बृहती; ४४ षिपीलिक्रामध्वानुष्टुप्; ४५ आर्ची बृहती ॥

तस्या आहननं कृत्या मेनिराशसनं वलग उबध्यम् ॥३९॥	
अस्वगता परिहृता ॥४०॥	

अग्निः कृत्वाद्भूत्वा ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यं प्रविश्यात्ति ॥४१॥
 सर्वास्याङ्गा पर्वा मूलानि वृश्चति ॥४२॥
 छिनत्त्यस्य पितृबन्धु परा भावयति मातृबन्धु ॥४३॥
 विवाहां ज्ञातीन्त्सर्वानपि क्षापयति ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यस्य क्षत्रियेणापुनर्दीयमाना ॥४४॥
 अवास्तुमेनमस्वगमप्रजसं करोत्यपरापरणो भवति क्षीयते ॥४५॥
 य एवं विदुषो ब्राह्मणस्य क्षत्रियो गामादुत्ते ॥४६॥

॥ ५(६) ॥ ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—[४७, ४९, ५१-५३, ५७-५९,] ६१ प्राजापत्यानुष्टुप्; ४८ आर्च्यनुष्टुप्; ५० साम्नी बृहती; ५४, ५५ प्राजापत्याणिष्क; ५६ आमुरी गायत्री, ६० गायत्री ॥

क्षिप्रं वै तस्याहनने गृध्राः कुर्वत ऐलबम् ॥४७॥
 क्षिप्रं वै तस्यादहनं परि नृत्यन्ति केशिनीराम्नाः पाणिनोरसि कुर्वाणाः पापमैलबम् ॥४८॥
 क्षिप्रं वै तस्य वास्तुषु वृकाः कुर्वत ऐलबम् ॥४९॥
 क्षिप्रं वै तस्य पृच्छन्ति यत्तदासीद्विदं नु तादिति ॥५०॥
 छिन्ध्या छिन्धि प्र छिन्ध्यपि क्षापय क्षापय ॥५१॥
 आददानमाङ्गिरसि ब्रह्मज्यमुप दासय ॥५२॥
 वैश्वदेवी ह्युच्यसे कृत्या कूल्बजमावृता ॥५३॥
 ओषन्ती समोषन्ती ब्रह्मणो वज्रः ॥५४॥
 क्षुरपविर्मृत्युर्भूत्वा वि धाव त्वम् ॥५५॥
 आ दत्से जिनतां वर्च इष्टं पूर्त चाशिषः ॥५६॥
 आदाय जीतं जीताय लोकेऽमुष्मिन्प्र यच्छसि ॥५७॥
 अग्न्यै पदवीर्भव ब्राह्मणस्याभिर्शस्त्या ॥५८॥
 मेनिः शरव्या भवाघादघविषा भव ॥५९॥
 अग्न्ये प्र शिरो जहि ब्रह्मज्यस्य कृतागंसो देवपीयोरराधसः ॥६०॥
 त्वया प्रमूर्णं मृदितमग्निर्देहतु दुश्चितम् ॥६१॥

॥ ५(७) ॥ ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—६२-६४, ६६, ६८-७० प्राजापत्यानुष्टुप्; ६५ गायत्री; ६७ प्राजापत्या गायत्री; ७१ आमुरी पङ्क्तिः; ७२ प्राजापत्या त्रिष्टुप्; ७४ आमुर्गुणिष्क ॥

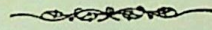
वृश्च प्र वृश्च सं वृश्च दह प्र दह सं दह ॥६२॥

ब्रह्मज्यं देव्यध्य आ मूलादनुसंदह ॥६३॥
 यथायाद्यमसादनात्पापलोकान्परावतः ॥६४॥
 एवा त्वं देव्यध्ये ब्रह्मज्यस्य कृतागसो देवपीयोरराधसः ॥६५॥
 वज्रेण शतपर्वणा तीक्ष्णेन क्षुरभृष्टिना ॥६६॥
 प्र स्कन्धान्प्र शिरो जहि ॥६७॥
 लोमान्यस्य सं छिन्धि त्वचमस्य वि वैष्टय ॥६८॥

मांसान्यस्य शातयस्त्रावान्यस्य सं वृह ॥६९॥
 अस्थीन्यस्य पीडय मज्जानमस्य निर्जहि ॥७०॥
 सर्वास्याङ्गा पर्वीणि वि श्रथय ॥७१॥
 अग्निरेनं कृव्यात्पृथिव्या नुदतामुदोषतु ॥७२॥
 वायुरन्तरिक्षान्महतो वरिष्मणः ॥७३॥
 सूर्य एनं दिवः प्र णुदतां न्योषितु ॥७४॥

॥ इति द्वादशं काण्डम् ॥

[द्वादशकाण्डे अनुवाकाः ५, सूक्तानि ५, ऋचः ३०४]



अथ त्रयोदशं काण्डम् ॥

अथाष्टाविंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम्, रोहितः, आदित्यः; ३ मरुतः; २८-३० अग्निः; ३१ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २, ६, ७, १०, ११, २०, २२-२५, २७, ३३, ३४, ३८, ४१ त्रिष्टुप्; ३-५, ९, १२ जगती; ८ भुरिक् त्रिष्टुप्; १३ अतिशाक्वरगर्भातिजगती; १४ त्रिपदा पुरःपरशाक्वरा विपरीतपादलक्ष्मा पङ्क्तिः; १५ अतिजागतगर्भा परा जगती; [१६ विराड् बृहती]; १७ पञ्चपदा ककुम्मती जगती; १८ पञ्चपदा परशाक्वरा भुरिग् ककुम्मत्यतिजगती; १९ पञ्चपदापरातिजागता ककुम्मत्यतिजगती; २१ आर्षी निचृद् गायत्री; २६ विराट् परोष्णिक्; २८ भुरिगनुष्टुप्; २९, ३०, ३२, ३९, ४०, ४५-४१, ४३, ४४, ४६, ४८ अनुष्टुप्; ३१ पञ्चपदा ककुम्मती शाक्वरगर्भा जगती; ३५ उपरिष्टाद् बृहती; ३६ निचृन्महाबृहती; ३७ परशाक्वरा विराडतिजगती; ४२ विराड् जगती; ४३ विराण्महाबृहती; ४४ परोष्णिक्; ५२ पथ्या पङ्क्तिः; ५५ ककुम्मती बृहतीगर्भा पथ्या पङ्क्तिः; ५७ ककुम्मत्यनुष्टुप्; ५९, ६० गायत्री ॥

१॥

उदेहि वाजिन्यो अप्स्व॑न्तरि॒दं रा॒ष्ट्रं प्र वि॒श सु॒नृता॑वत् ।
 यो रोहितो विश्वमि॒दं ज॒जान॑ स त्वा रा॒ष्ट्राय॑ सुभृतं बिभर्तु ॥१॥
 उद्वाज॑ आ ग॒न्यो अप्स्व॑न्तर्वि॒श आ रो॒ह त्वद्यो॑नयो याः ।
 सोमं॑ दधानो॒प ओष॑धीर्गाश्चतु॒ष्पदो॑ द्विपद् आ वैशये॒ह ॥२॥
 यूयमु॒ग्रा म॑रुतः पृश्निमातर॒ इन्द्रे॑ण युजा प्र मृणीत॒ शत्रून् ।
 आ वो॒ रोहितः॑ शृणवत्सुदानवस्त्रिष॒प्तासो॑ मरुतः स्वादुसंमुदः ॥३॥
 रूहो॑ रूरोह॒ रोहित॑ आ रूरोह॒ गर्भो॑ जनीनां ज॒नुषामु॑पस्थम् ।
 ताभिः॑ संर॒ब्धम॑न्वविन्दु॒न्षडु॒र्वीर्गा॑तुं प्रपश्यन्निह रा॒ष्ट्रमा॑हाः ॥४॥
 आ ते रा॒ष्ट्रमि॒ह रोहितो॑हार्षी॒ध्यास्थि॑न्मृ॒धो अभ॑यं ते अभूत् ।
 तस्मै॑ ते द्यावापृथि॒वी रेवती॑भिः कामं दुहाथामिह शक्र॑रीभिः ॥५॥

रोहितो द्यावापृथिवी जजान तत्र तन्तुं परमेष्ठी ततान ।
 तत्र शिश्रियेज एकपादोदहृद्वावापृथिवी बलेन ॥६॥
 रोहितो द्यावापृथिवी अदहृत्तेन स्व स्तभितं तेन नार्कः ।
 तेनान्तरिक्षं विमिता रजांसि तेन देवा अमृतमन्वविन्दन् ॥७॥
 वि रोहितो अमृशद्विश्चरूपं समाकुर्वाणः प्ररुहो रुहश्च ।
 दिवं रूढ्वा महता महिम्ना सं ते राष्ट्रमनक्तु पर्यसा घृतेन ॥८॥
 यास्ते रुहः प्ररुहो यास्त आरुहो याभिरापृणांसि दिवमन्तरिक्षम् ।
 तासां ब्रह्मणा पर्यसा वावृधानो विशि राष्ट्रे जागृहि रोहितस्य ॥९॥
 यास्ते विशस्तपसः संबभूवुर्वत्सं गायत्रीमनु ता इहागुः ।
 तास्त्वा विशन्तु मनसा शिवेन संमाता वत्सो अभ्येतु रोहितः ॥१०॥
 ऊर्ध्वो रोहितो अधि नार्के अस्थाद्विश्वा रूपाणि जनयन्त्युवा कविः ।
 तिग्मेनाग्निर्ज्योतिषा वि भाति तृतीये चक्रे रजसि प्रियाणि ॥११॥
 सहस्रशृङ्गो वृषभो जातवेदा घृताहुतः सोमपृष्ठः सुवीरः ।
 मा मा हासीन्नाथितो नेत्वा जहानि गोपोषं च मे वीरपोषं च धेहि ॥१२॥
 रोहितो यज्ञस्य जनिता मुखं च रोहिताय वाचा श्रोत्रेण मनसा जुहोमि ।
 रोहितं देवा यन्ति सुमनस्यमानाः स मा रोहैः सामित्यै रोहयतु ॥१३॥
 रोहितो यज्ञं व्यदिधाद्विश्चकर्मणे तस्मात्तेजांस्युप मेमान्यागुः ।
 वोचेयं ते नाभिं भुवनस्याधि मज्मनि ॥१४॥
 आ त्वा रुरोह बृहत्युत पङ्क्तिरा ककुब्बर्चसा जातवेदः ।
 आ त्वा रुरोहोष्णिहाक्षरो वषट्कार आ त्वा रुरोह रोहितो रेतसा सह ॥१५॥
 अयं वस्ते गर्भं पृथिव्या दिवं वस्तेयमन्तरिक्षम् ।
 अयं ब्रह्मस्य विष्टपि स्वर्लोकान्व्यानिशे ॥१६॥
 वाचस्पते पृथिवी नः स्योना स्योना योनिस्तल्पा नः सुशेवा ।
 इहैव प्राणः सख्ये नो अस्तु तं त्वा परमेष्ठिन्पर्यभिरायुषा वर्चसा दधातु ॥१७॥
 वाचस्पत ऋतवः पञ्च ये नो वैश्वकर्मणाः परि ये संबभूवुः ।
 इहैव प्राणः सख्ये नो अस्तु तं त्वा परमेष्ठिन्परि रोहित आयुषा वर्चसा दधातु ॥१८॥

वाचस्पते सौमनसं मनश्च गोष्ठे नो गा जनय योनिषु प्रजाः ।
 इहैव प्राणः सख्ये नो अस्तु तं त्वा परमेष्ठिन्पर्यहमायुषा वर्चसा दधामि ॥१९॥
 परि त्वा धात्सविता देवो अग्निर्वर्चसा मित्रावरुणावभि त्वा ।
 सर्वा अरांतीरवकामन्नेहीदं राष्ट्रमकरः सूनृतावत् ॥२०॥
 यं त्वा पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहित । शुभा यासि रिणन्नपः ॥२१॥
 अनुव्रता रोहिणी रोहितस्य सूरिः सुवर्णा बृहती सुवर्चाः ।
 तया वाजान्विश्वरूपां जयेम तया विश्वाः पृतना अभि प्याम ॥२२॥
 इदं सद्यो रोहिणी रोहितस्यासौ पन्थाः पृषती येन याति ।
 तां गन्धर्वाः कश्यपा उन्नयन्ति तां रक्षन्ति कवयोप्रमादम् ॥२३॥
 सूर्यस्याश्वा हरयः केतुमन्तः सदा वहन्त्यमृताः सुखं रथम् ।
 घृतपावा रोहितो भ्राजमानो दिवं देवः पृषतीमा विवेश ॥२४॥
 यो रोहितो वृषभस्तिग्मशृङ्गः पर्यग्निं परि सूर्यं बभूव ।
 यो विष्टभ्रातिं पृथिवीं दिवं च तस्माद्देवा अधि सृष्टीः सृजन्ते ॥२५॥
 रोहितो दिवमारुहन्महतः पर्यर्णवात् । सर्वा रुरोह रोहितो रुहः ॥२६॥
 वि मिमीष्व पर्यस्वतीं घृताचीं देवानां धेनुरनपस्पृगेषा ।
 इन्द्रः सोमं पिबतु क्षेमो अस्त्वग्निः प्र स्तौतु वि सृधो नुदस्व ॥२७॥
 समिद्धो अग्निः समिधानो घृतवृद्धो घृताहुतः ।
 अभीषाद्विश्वाषाडग्निः सपत्नान्हन्तु ये मम ॥२८॥
 हन्त्वेनान्प्र दहत्वरियो नः पृतन्यति ।
 कव्यादाग्निना वयं सपत्नान्प्र दहामसि ॥२९॥
 अवाचीनानव जहीन्द्र वज्रेण बाहुमान् ।
 अधा सपत्नान्मामकानग्नेस्तेजोभिरादिषि ॥३०॥
 अग्ने सपत्नानधरान्पादयास्मद्यथया सजातमुत्पिपानं बृहस्पते ।
 इन्द्राग्नी मित्रावरुणावधरे पद्यन्तामप्रतिमन्यूयमानाः ॥३१॥
 उद्यंस्त्वं देव सूर्य सपत्नानव मे जहि ।
 अवैनानश्मना जहि ते यन्त्वधमं तमः ॥३२॥
 वत्सो विराजो वृषभो मतीनामा रुरोह शुक्रपृष्ठोन्तरिक्षम् ।
 घृतेनार्कमभ्यर्चन्ति वत्सं ब्रह्म सन्तं ब्रह्मणा वर्धयन्ति ॥३३॥

दिवं च रोहं पृथिवीं च रोहं राष्ट्रं च रोहं द्रविणं च रोहं ।
प्रजां च रोहामृतं च रोहं रोहितेन तन्वं सं स्पृशस्व ॥३४॥

ये देवा राष्ट्रभृतोभितो यन्ति सूर्यम् ।

तैष्टे रोहितः संविदानो राष्ट्रं दधातु सुमनस्यमानः ॥३५॥

उत्वा यज्ञा ब्रह्मपूता वहन्त्यध्वगतो हरयस्त्वा वहन्ति ।

तिरः समुद्रमति रोचसेर्णवम् ॥३६॥

रोहिते द्यावापृथिवी अधि श्रिते वसुजिति गोजिति संधनाजिति ।

सहस्रं यस्य जनिमानि सप्त च वोचेयंते नाभि भुवनस्याधि मज्मनि ॥३७॥

यशा यासि प्रदिशो दिशश्च यशाः पशूनामुत चर्षणीनाम् ।

यशाः पृथिव्या अदित्या उपस्थेहं भूयासं सवितेव चारुः ॥३८॥

अमुत्र सन्निह वेत्थेतः संस्तानि पश्यसि ।

इतः पश्यन्ति रोचनं दिवि सूर्यं विपश्चितम् ॥३९॥

देवो देवान्मर्चयस्यन्तश्चरस्यर्णवे ।

समानमग्निमिन्धते तं विदुः कवयः परे ॥४०॥

अवः परेण पर एनावरेण पदा वत्सं विभ्रती गौरुदस्थात् ।

सा कद्रीची कं स्विदर्थं परागात्कस्वित्सूते नहि युधे अस्मिन् ॥४१॥

एकपदी द्विपदी सा चतुष्पद्यष्टापदी नवपदी बभूवुषी ।

सहस्राक्षरा भुवनस्य पङ्क्तिस्तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति ॥४२॥

आरोहन्त्यामृतः प्राव मे वचः ।

उत्वा यज्ञा ब्रह्मपूता वहन्त्यध्वगतो हरयस्त्वा वहन्ति ॥४३॥

वेदु तत्ते अमर्त्यं यत्त आक्रमणं दिवि । यत्ते सधस्थं परमे व्योमिन् ॥४४॥

सूर्यो द्यां सूर्यः पृथिवीं सूर्य आपोति पश्यति ।

सूर्यो भूतस्यैकं चक्षुरा रुरोह दिवं महीम् ॥४५॥

उर्वीरासन्परिधयो वेदिर्भूमिरकल्पत ।

तत्रैतावमी आधत्त हिमं घ्नसं च रोहितः ॥४६॥

हिमं घ्नसं चाधाय यूषान्कृत्वा पर्वतान् ।

वर्षाज्यावमी ईजाते रोहितस्य स्वविदः ॥४७॥

स्वर्विदो रोहितस्य ब्रह्मणाग्निः समिध्यते ।
 तस्माद्द्वंसस्तस्माद्धिमस्तस्माद्यज्ञो जायत ॥४८॥
 ब्रह्मणाग्नी वावृधानौ ब्रह्मवृद्धौ ब्रह्माहुतौ ।
 ब्रह्मैद्वावग्नी ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः ॥४९॥
 सत्ये अन्यः समाहितोप्स्वः अन्यः समिध्यते ।
 ब्रह्मैद्वावग्नी ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः ॥५०॥
 यं वातः परिशुम्भति यं वेन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः ।
 ब्रह्मैद्वावग्नी ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः ॥५१॥

वेदिं भूमिं कल्पयित्वा दिवं कृत्वा दक्षिणाम् ।
 घ्रंसं तदग्निं कृत्वा चकार विश्वमात्मन्वद्वर्षेणाज्येन रोहितः ॥५२॥
 वर्षमाज्यं घ्रंसो अग्निर्वेदिभूमिरकल्पत ।
 तत्रैतान्पर्वतान्निर्गीर्भिरूर्ध्वा अकल्पयत् ॥५३॥
 गीर्भिरूर्ध्वान्कल्पयित्वा रोहितो भूमिमब्रवीत् ।
 त्वयीदं सर्वं जायतां यद्भूतं यच्च भाव्यम् ॥५४॥
 स यज्ञः प्रथमो भूतो भव्यो अजायत ।
 तस्माद्द्वज इदं सर्वं यत्किं चेदं विरोचते रोहितेन ऋषिणाभृतम् ॥५५॥
 यश्च गां पदा स्फुरति प्रत्यङ् सूर्यं च मेहति ।
 तस्य वृश्चामि ते मूलं न च्छायां करवोपरम् ॥५६॥
 यो माभिच्छायमत्येषि मां चाग्निं चान्तरा ।
 तस्य वृश्चामि ते मूलं न च्छायां करवोपरम् ॥५७॥
 यो अद्य देव सूर्य त्वां च मां चान्तरायति ।
 दुष्वश्यं तस्मिञ्छमलं दुरितानि च मृज्महे ॥५८॥
 मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः ।
 मान्त स्थुर्नो अरातयः ॥५९॥
 यो यज्ञस्य प्रसार्धनस्तन्तुर्देवेष्वार्ततः ।
 तमाहुतमशीमहि ॥६०॥

॥ २ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मध्यात्मम्, रोहितः, आदित्यः ॥ छन्दः—४-७, ९, २८, ३१-३३, ३५, ३६, ३८, ४२, ४६ त्रिष्टुप्; १ १२-१५, ३९-४१, अनुष्टुप्; २, ३, ८, ४३, जगती; १० आस्तात्यङ्क्तिः; ११ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्; १६-२४ भार्वा गायत्री; २५ ककुम्भत्यास्तारपङ्क्तिः; २६ पुरोद्व्यतिजगता भुरिग् जगती; २७ विराड् जगती; २९ बार्हतगर्भानुष्टुप्; ३० पञ्चपदोष्णिग् बृहतीगर्भाऽति-जगती; ३४ भार्वा पङ्क्तिः ३७ पञ्चपदा विराड्-गर्भा जगती; ४४ चतुष्पदा पुरःसावरा भुरिग् जगती; ४५ अतिजगतगर्भा जगती ॥

॥२॥ उदस्य केतवो दिवि शुक्रा भ्राजन्त ईरते । आदित्यस्य नृचक्षसो महिषतस्य मीढुषः ॥१॥

दिशां प्रज्ञानां स्वरयन्तमर्चिषा सुपक्षमाशु पतयन्तमर्णवे ।
 स्तवाम सूर्य भुवनस्य गोपां यो रश्मिभिर्दिश आभाति सर्वाः ॥२॥
 यत्प्राङ् प्रत्यङ् स्वधया यासि शीभं नानारूपे अहनी कर्षि मायया ।
 तदादित्य महि तत्ते महि श्रवो यदेको विश्वं परि भूम जायसे ॥३॥
 विपश्चितं तरणिं भ्राजमानं वहन्ति यं हरितः सप्त बह्वीः ।
 सुतायमत्रिर्दिवसुन्निनाय तं त्वा पश्यन्ति परियान्तमाजिम् ॥४॥
 मा त्वा दभन्परियान्तमाजिं स्वस्ति दुर्गा अति याहि शीभम् ।
 दिवं च सूर्य पृथिवीं च देवीमहोरात्रे विमिमानो यदेषि ॥५॥
 स्वस्ति ते सूर्य चरसे रथाय येनोभावन्तौ परियासि सद्यः ।
 यं ते वहन्ति हरितो वहिष्ठाः शतमश्वा यदि वा सप्त बह्वीः ॥६॥
 सुखं सूर्य रथमंशुमन्तं स्योनं सुवह्निमधि तिष्ठ वाजिनम् ।
 यं ते वहन्ति हरितो वहिष्ठाः शतमश्वा यदि वा सप्त बह्वीः ॥७॥
 सप्त सूर्यो हरितो यातवे रथे हिरण्यत्वचसो बृहतीरयुक्त ।
 अमोचि शुक्रो रजसः परस्ताद्विधूय देवस्तमो दिवमारुहत् ॥८॥
 उत्केतुना बृहता देव आगन्नपावृक्तमोभि ज्योतिरश्रैत् ।
 दिव्यः सुपर्णः स वीरो व्यख्यददितेः पुत्रो भुवनानि विश्वा ॥९॥
 उद्यन्नश्मीना तनुषे विश्वा रूपाणि पुण्यसि ।
 उभा समुद्रौ क्रतुना वि भासि सर्वोल्लोकान्परिभूभ्राजमानः ॥१०॥
 पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीडन्तौ परि यातोर्णवम् ।
 विश्वान्यो भुवना विचष्टे हैरण्यैरन्यं हरितो वहन्ति ॥११॥

दिवि त्वात्रिरधारयत्सूर्या मासाय कर्तवे ।
 स एषि सुधृतस्तपन्विश्वा भूतावचाकशत् ॥१२॥
 उभावन्तौ समर्षसि वत्सः संमातराविव ।
 नन्वेतदितः पुरा ब्रह्म देवा अमी विदुः ॥१३॥
 यत्समुद्रमनु श्रितं तत्सिषासति सूर्यः ।
 अध्वास्य विततो महान्पूर्वश्वापरश्च यः ॥१४॥
 तं समाप्नोति जूतिभिस्ततो नाप चिकित्सति ।
 तेनामृतस्य भक्षं देवानां नाव रुन्धते ॥१५॥

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ॥१६॥
 अप ते तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे ॥१७॥
 अदृशन्नस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा ॥१८॥
 तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचन ॥१९॥
 प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्मुदेषि मानुषीः । प्रत्यङ्विश्वं स्वर्दिशे ॥२०॥
 येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥२१॥
 वि द्यामेषि रजस्पृथ्वहर्मिमानो अक्तुभिः । पश्यन्नन्मानि सूर्य ॥२२॥
 सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षणम् ॥२३॥
 अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नपत्यः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥२४॥
 रोहितो दिवमारुहत्तपसा तपस्वी ।
 स योनिमैति स उ जायते पुनः स देवानामधिपतिर्बभूव ॥२५॥
 यो विश्वचर्षणिरुत विश्वतोमुखो यो विश्वतस्पाणिरुत विश्वतस्पृथः ।
 सं बाहुभ्यां भरति सं पतत्रैर्द्यावापृथिवी जनयन्देव एकः ॥२६॥
 एकपाद्विपदो भूयो वि चक्रमे द्विपात्रिपादमभ्येति पश्चात् ।
 द्विपाद्वि षट्पदो भूयो वि चक्रमे त एकपदस्तन्वं समासते ॥२७॥
 अतन्द्रो यास्यन्हरितो यदास्थाद्वे रूपे कृणुते रोचमानः ।
 केतुमानुद्यन्त्सहमानो रजांसि विश्वा आदित्य प्रवतो वि भासि ॥२८॥
 बष्महाँ असि सूर्य बडादित्य महाँ असि ।
 महांस्तै महतो महिमा त्वमादित्य महाँ असि ॥२९॥

रोचसे दिवि रोचसे अन्तरिक्षे पतङ्ग पृथिव्यां रोचसे रोचसे अप्सवन्तः ।
 उभा समुद्रौ रुच्या व्यापिथ देवो देवासि महिषः स्वर्जित् ॥३०॥
 अर्वाङ् परस्तात्प्रयतो व्यध्व आशुर्विपश्चित्पतयन्पतङ्गः ।
 विष्णुर्विचित्तः शर्वसाधितिष्ठन्प्र केतुना सहते विश्वमेजत् ॥३१॥
 चित्रश्चिकित्वान्महिषः सुपर्ण आरोचयन्नोदसी अन्तरिक्षम् ।
 अहोरात्रे परि सूर्य वसाने प्रास्य विश्वा तिरतो वीर्याणि ॥३२॥
 तिग्मो विभ्राजन्तन्वं शिशानोरंगमासः प्रवतो रराणः ।
 ज्योतिष्मान्पक्षी महिषो वयोधा विश्वा आस्थात्प्रदिशः कल्पमानः ॥३३॥
 चित्रं देवानां केतुरनीकं ज्योतिष्मान्प्रदिशः सूर्य उद्यन् ।
 दिवाकरोति द्युम्नैस्तमांसि विश्वातारीदुरितानि शुक्रः ॥३४॥
 चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
 आप्राद्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥३५॥
 उच्चा पतन्तमरुणं सुपर्ण मध्ये दिवस्तरणिं भ्राजमानम् ।
 पश्याम त्वा सवितारं यमाहुरजस्रं ज्योतिर्यदविन्दुद्वित्रिः ॥३६॥
 दिवस्पृष्ठे धावमानं सुपर्णमदित्याः पुत्रं नाथकाम उप यामि भीतः ।
 स नः सूर्य प्र तिर दीर्घमायुर्मा रिषाम सुमतौ ते स्याम ॥३७॥
 सहस्राह्वयं वियतावस्य पक्षौ हरैर्हसस्य पततः स्वर्गम् ।
 स देवान्त्सर्वानुरस्युपदद्य संपश्यन्त्याति भुवनानि विश्वा ॥३८॥

रोहितः कालो अभवद्रोहितोऽग्रे प्रजापतिः ।
 रोहितो यज्ञानां सुखं रोहितः स्वराभरत् ॥३९॥
 रोहितो लोको अभवद्रोहितोत्यतपद्विषम् ।
 रोहितो रश्मिभिर्भूमिं समुद्रमनु सं चरत् ॥४०॥
 सर्वा दिशः समचरद्रोहितोधिपतिर्दिवः ।
 दिवं समुद्रमाद्रूषिं सर्वं भूतं वि रक्षति ॥४१॥

आरोहञ्छुक्रो बृहतीरतन्द्रो द्वे रूपे कृणुते रोचमानः ।
 चित्रश्चिकित्वान्महिषो वातमाया यावतो लोकानभि यहिभाति ॥४२॥
 अभ्यन्यदेति पर्यन्यदस्यतेहोरात्राभ्यां महिषः कल्पमानः ।
 सूर्यं वयं रजसि क्षियन्तं गातुविदं हवामहे नाधमानाः ॥४३॥

पृथिवीप्रो महिषो नाधमानस्य गातुरदब्धचक्षुः परि विश्वं बभूव ।
 विश्वं संपश्यन्सुविदत्रो यजत्र इदं शृणोतु यदहं ब्रवीमि ॥४४॥
 पर्यस्य महिमा पृथिवीं समुद्रं ज्योतिषा विभ्राजन्परि द्यामन्तरिक्षम् ।
 सर्वं संपश्यन्सुविदत्रो यजत्र इदं शृणोतु यदहं ब्रवीमि ॥४५॥
 अबोधुमिः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुषासम् ।
 यद्वा इव प्र वयामुज्जिहानाः प्र भानवः सिस्वते नाकमच्छे ॥४६॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम्, रोहितः, आदित्यः ॥ छन्दः—१, १६, १८, २१ अष्टपदाऽऽकृतिः;
 २ षट्पदा भुरिगष्टिः; ३ षट्पदाऽष्टिः; ४ षट्पदाऽतिशायवर्यभा धृतिः; ५, ६ सप्तपदा शाकवरातिशायवर्यभा
 प्रकृतिः; ७ सप्तपदाऽनुदुग्धभाऽतिधृतिः; ८, २०, २२ षट्पदाऽत्यष्टिः; ९-१२ सप्तपदा भुरिगतिधृतिः
 १३, १४, २३, २५, अष्टपदा विकृतिः; १५ सप्तपदा निचरतिधृतिः; १७, २४ सप्तपदा कृतिः
 १९ अष्टपदा भुरिगाकृतिः; २६ त्रिष्टुप् ॥

॥३॥ य इमे द्यावापृथिवी जजान यो द्रापि कृत्वा भुवनानि वस्ते ।
 यस्मिन्क्षयन्ति प्रदिशः षड्वीर्याः पतद्भो अनु विचाकशीति तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१॥
 यस्माद्वाता ऋतुथा पवन्ते यस्मात्समुद्रा अधि विक्षरन्ति तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥२॥
 यो मारयति प्राणयति यस्मात्प्राणन्ति भुवनानि विश्वा तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥३॥
 यः प्राणेन द्यावापृथिवी तर्पयत्यपानेन समुद्रस्य जठरं यः पिपति तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥४॥

यस्मिन्विराट्पुत्रमेष्टी प्रजापतिरग्निर्वैश्वानरः सह पङ्क्या श्रितः ।
 यः परस्य प्राणं परमस्य तेज आददे तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥५॥
 यस्मिन्षड्वीः पञ्च दिशो अधि श्रिताश्चतस्र आपो यज्ञस्य त्रयोक्षराः ।
 यो अन्तरा रोदसी क्रुद्धश्चक्षुषैक्षत तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥६॥
 यो अन्नादो अन्नपतिर्बभूव ब्रह्मणस्पतिरुत यः ।
 भूतो भविष्यद्भुवनस्य यस्पतिस्तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥७॥
 अहोरात्रैर्विमितं त्रिंशदङ्गं त्रयोदशं मासं यो निर्मिमीति तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥८॥
 कृष्णं नितानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
 त आववृत्रन्त्सदनादृतस्य तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥९॥
 यत्ते चन्द्रं कश्यप रोचनावद्यत्संहितं पुष्कलं चित्रभानु ।
 यस्मिन्सूर्या आपिताः सप्त साकं तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१०॥
 बृहदेनमनु वस्ते पुरस्ताद्रथन्तरं प्रति गृह्णाति पश्चात् ।
 ज्योतिर्वसानि सदमप्रमादं तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥११॥

बृहदुन्यतः पक्ष आसीद्रथंतरमन्यतः सबले सध्रीची ।
 यद्रोहितमर्जनयन्त देवास्तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१२॥
 स वरुणः सायमग्निर्भवति स मित्रो भवति प्रातरुद्यन् ।
 स संविता भूत्वान्तरिक्षेण याति स इन्द्रो भूत्वा तपति मध्यतो दिवं तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१३॥
 सहस्राह्वयं वियतावस्य पक्षौ हरेर्हसस्य पततः स्वर्गम् ।
 स देवान्त्सर्वानुरस्युपदद्य संपश्यन्याति भुवनानि विश्वा तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१४॥
 अयं स देवो अप्स्वन्तः सहस्रमूलः पुरुशाको अत्रिः ।
 य इदं विश्वं भुवनं जजान तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१५॥
 शुक्रं वहन्ति हरयो रघुष्यदो देवं दिवि वर्चसा भ्राजमानम् ।
 यस्योर्ध्वा दिवं तन्वस्तपन्त्यर्वाङ् सुवर्णैः पटुरैर्वि भाति तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१६॥
 येनादित्यान्हुरितः संवहन्ति येन यज्ञेन ब्रह्मो यन्ति प्रजानन्तः ।
 यदेकं ज्योतिर्वहुधा विभाति तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१७॥
 सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।
 त्रिनाभि चक्रमजरमनर्व यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुस्तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१८॥

अष्टधा युक्तो वहति वह्निरुग्रः पिता देवानां जनिता मतीनाम् ।
 ऋतस्य तन्तुं मनसा मिमानः सर्वा दिशः पवते मातरिश्वा तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥१९॥
 सम्यञ्च तन्तुं प्रदिशोनु सर्वा अन्तर्गीयन्याममृतस्य गर्भे तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥२०॥
 निम्नुचस्तिस्त्रो व्युषो ह तिस्रस्त्रीणि रजांसि दिवो अङ्ग तिस्रः ।
 विद्वा ते अग्ने त्रेधा जनित्र त्रेधा देवानां जनिमानि विद्वा तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥२१॥
 वि य और्णोत्पृथिवीं जायमान आ समुद्रमदधादन्तरिक्षे तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥२२॥
 त्वमग्ने ऋतुभिः केतुभिर्हितोऽर्कः समिद्ध उदरोचथा दिवि ।
 किमभ्यार्चिन्मरुतः पृश्निमातरो यद्रोहितमर्जनयन्त देवास्तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥२३॥
 य आत्मदा बलदा यस्य विश्व उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
 योऽस्येशो द्विपदो यश्चतुष्पदस्तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥२४॥
 एकपाद्विपदो भूयो वि चक्रमे द्विपात्त्रिपादमभ्येति पश्चात् ।
 चतुष्पाच्चक्रे द्विपदामभिस्वरे संपश्यन्पङ्क्तिमुपतिष्ठमानस्तस्य देवस्य ।
 क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥२५॥
 कृष्णायाः पुत्रो अर्जुनो रात्र्या वत्सो जायत ।
 स ह द्यामधि रोहति रूहो रूरोह रोहितः ॥२६॥

॥ ४(१) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मध्यात्मम् ॥ छन्दः—१-११ प्राजापत्यानुष्टुप्; (३-७ रश्मिभिरित्य-
स्योक्तमेव); १२ विराड् गायत्री; १३ आसुर्युष्णिक् ॥

॥४॥

स एति सविता स्वर्दिवस्पृष्टे विचाकशत् ॥१॥
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥२॥
 स धाता स विधर्ता स वायुर्नभ उच्छ्रितम् ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥३॥
 सौर्यिमा स वरुणः स रुद्रः स महादेवः ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥४॥
 सो अग्निः स उ सूर्यः स उ एव महायमः ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥५॥
 तं वत्सा उप तिष्ठन्त्येकशीर्षाणो युता दश ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥६॥
 पश्चात्प्राञ्च आ तन्वन्ति यदुदेति वि भासति ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥७॥
 तस्यैष मारुतो गुणः स एति शिष्याकृतः ॥८॥
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥९॥
 तस्येमे नव कोशा विष्टम्भा नवधा हिताः ॥१०॥
 स प्रजाभ्यो वि पश्यति यच्च प्राणति यच्च न ॥११॥
 तमिदं निर्गतं सहः स एष एक एकवृदेक एव ॥१२॥
 एते अस्मिन्देवा एकवृत्तो भवन्ति ॥१३॥

॥ ४(२) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मध्यात्मम् ॥ छन्दः—१४ भुरिक् साम्नी त्रिष्टुप्; १५ आसुरी षड्क्तिः;
 १६, १९ प्राजापत्यानुष्टुप्; १७, १८ आसुरी गायत्री; २० विराड् गायत्री; २१ आसुर्युष्णिक् (१६-२१ य
 एतमित्यस्योक्तमेव) ॥

कीर्तिश्च यशश्चाम्भश्च नभश्च ब्राह्मणवर्चसं चान्नं चान्नाद्यं च ॥१४॥

य एतं देवमेकवृत्तं वेद

॥१५॥

न द्वितीयो न तृतीयश्चतुर्थो नाप्युच्यते । य एतं देवमेकवृत्तं वेद ॥१६॥

न पञ्चमो न षष्ठः सप्तमो नाप्युच्यते । य एतं देवमेकवृत्तं वेद ॥१७॥

अनु. ४, सू. ४]

३१५

नाष्टमो न नवमो दशमो नाप्युच्यते । य एतं देवमेकवृतं वेद ॥१८॥
 स सर्वस्मै वि पश्यति यच्च प्राणति यच्च न । य एतं देवमेकवृतं वेद ॥१९॥
 तमिदं निर्गतं सहः स एष एक एकवृदेक एव । य एतं देवमेकवृतं वेद ॥२०॥
 सर्वे अस्मिन्देवा एकवृतो भवन्ति । य एतं देवमेकवृतं वेद ॥२१॥

॥ ४(३) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—२२ गुरिक् प्राजापत्याः त्रिष्टुप् (य एतमित्य-
 स्योक्तमेव); २३ भार्गी गायत्री; २४ आसुरी पङ्क्तिः २५ एकपदाऽऽसुरी गायत्री; २६ भार्गी गायत्री;
 २७, २८ प्राजापत्यानुष्टुप् ॥

ब्रह्म च तपश्च कीर्तिश्च यशश्चाम्भश्च नभश्च ब्राह्मणवर्चसं चान्नं चान्नाद्यं च ।

य एतं देवमेकवृतं वेद ॥२२॥
 भूतं च भव्यं च श्रद्धा च रुचिश्च स्वर्गश्च स्वधा च ॥२३॥
 य एतं देवमेकवृतं वेद ॥२४॥
 स एव मृत्युः सोऽमृतं सोऽभ्वं स रक्षः ॥२५॥
 स रुद्रो वसुवर्निर्वसुदेयै नमोवाके वषट्कारोनु संहितः ॥२६॥
 तस्येमे सर्वे यातव उप प्रशिषमासते ॥२७॥
 तस्यामू सर्वा नक्षत्रा वशे चन्द्रमसा सह ॥२८॥

॥ ४(४) ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—२९, ३३, ३९, ४०, ४५ आसुरी गायत्री;
 ३०, ३२, ३५, ३६, ४२ प्राजापत्यानुष्टुप्; ३१ विराड् गायत्री; ३४, ३७, ३८ साम्युष्णिक्;
 ४१ साम्नी बृहती; ४३ भार्गी गायत्री; ४४ साम्यनुष्टुप् ॥

स वा अह्नोजायत तस्मादहरजायत ॥२९॥
 स वै रात्र्या अजायत तस्माद्रात्रिरजायत ॥३०॥
 स वा अन्तरिक्षादजायत तस्मादन्तरिक्षमजायत ॥३१॥
 स वै वायोरजायत तस्माद्वायुरजायत ॥३२॥
 स वै दिवोजायत तस्माद्दिवौरध्यजायत ॥३३॥
 स वै दिग्भ्योजायत तस्मादिशोजायन्त ॥३४॥
 स वै भूमेरजायत तस्माद्भूमिरजायत ॥३५॥
 स वा अग्नेरजायत तस्मादग्निरजायत ॥३६॥
 स वा अद्भ्योजायत तस्मादापोजायन्त ॥३७॥
 स वा ऋग्भ्योजायत तस्मादृचोजायन्त । ॥३८॥

स वै यज्ञादजायत तस्माद्यज्ञो जायत ॥३९॥
 स यज्ञस्तस्य यज्ञः स यज्ञस्य शिरस्कृतम् ॥४०॥
 स स्तनयति स वि द्योतते स उ अश्मानमस्यति ॥४१॥
 पापाय वा भद्राय वा पुरुषायासुराय वा ॥४२॥
 यद्वा कृणोष्योषधीर्यद्वा वर्षसि भद्रया यद्वा जन्यमवीवृधः ॥४३॥
 तावांस्ते मघवन्महिमोपो ते तन्वः शतम् ॥४४॥
 उपो ते बध्वे बद्धानि यदि वासि न्यर्विदम् ॥४५॥

॥ ४(५) ॥ ऋषिः—ऋषा ॥ देवता—मध्यात्मम् ॥ छन्दः—४६ आसुरी गायत्री; ४७ यवमध्या गायत्री;
 ४८ साम्युष्णिक्; ४९ निचुत्साम्नी बृहती; ५० प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ५१ विराट् गायत्री (५०, ५१ नमस्ते
 इत्यस्यान्नाद्येनेत्यस्य चोक्तमेव) ॥

भूयानिन्द्रो नमुराद्वयानिन्द्रासि मृत्युभ्यः ॥४६॥
 भूयानरात्याः शच्याः पतिस्त्वमिन्द्रासि विभूः प्रभूरिति त्वोपास्महे वयम् ॥४७॥
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ॥४८॥
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥४९॥
 अम्भो अमो महः सह इति त्वोपास्महे वयम् ।
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ।
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥५०॥
 अम्भो अरुणं रजतं रजः सह इति त्वोपास्महे वयम् ।
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ।
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥५१॥

॥ ४(६) ॥ ऋषिः—ऋषा ॥ देवता—मध्यात्मम् ॥ छन्दः—५२, ५३ प्राजापत्याऽनुष्टुप् (नमस्ते इत्यस्यान्ना-
 द्येनेत्यस्य चोक्तमेव); ५४ द्विपदाऽऽर्षी गायत्री; ५५ साम्युष्णिक्; ५६ निचुत्साम्नी बृहती ॥

उरुः पृथुः सुभूर्भुव इति त्वोपास्महे वयम् ।
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ।
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥५२॥
 प्रथो वरो व्यचो लोक इति त्वोपास्महे वयम् ।
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ।
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥५३॥

अनु. ४. सू. ४]

३१७

भवद्भुसुरिद्विभुः संयद्भुसुरायद्भुसुरिति त्वोपास्महे वयम् ॥५४॥

नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ॥५५॥

अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥५६॥

॥ इति त्रयोदशं काण्डम् ॥

[त्रयोदशकाण्डे अनुवाकाः ४, सूक्तानि ४, क्रमः १८८]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

अथ चतुर्दशं काण्डम् ॥

अथैकोनत्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—सावित्री सूर्या ॥ देवता—ग्रात्मा; १-५ सोमः; ६-२२ विवाहः; २३ सोमाकौ; २४ चन्द्रमाः, २५, २७ बभ्रुवासः संस्पर्शमोचनम्; २६, २८-६४ विवाहमन्त्राशिवः ॥ छन्दः—१-१३, १६-१८, २२, २५-२८, ३०, ३५, ३६, ४१-४४, ५१, ५२; ६२, ६३ अनुष्टुप्; १४ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः; १५ आस्तारपङ्क्तिः; १९, २०, २४, ३२, ३३, ३७, ३९, ४०, ४७, ४९, ५०, ५३, ५६-५९, ६१ त्रिष्टुप्; २१, ४६, ६४ जगती; २३, ३१, ४५, ६० परानुष्टुप् (?) त्रिष्टुप्; २९, ५५ पुरस्ताद् बृहती; ३४ प्रस्तार-पङ्क्तिः; ३८ पुरोधृहती त्रिपदा परोष्णिक्; ४८ पथ्यापङ्क्तिः; ५४ भूरिक् त्रिष्टुप् ॥

॥१॥

सत्येनोत्तमिता भूमिः सूर्येणोत्तमिता द्यौः ।
 ऋतेनादित्यास्तिष्ठन्ति दिवि सोमो अधि श्रितः ॥१॥
 सोमेनादित्या बलिनः सोमेन पृथिवी मही ।
 अथो नक्षत्राणामेषामुपस्थे सोम आर्हितः ॥२॥
 सोमं मन्यते पपिवान्यत्संपिषन्त्योषधिम् ।
 सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याश्नाति पार्थिवः ॥३॥
 यत्त्वा सोम प्रपिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।
 वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः ॥४॥
 आच्छद्दिधानैर्गुपितो बार्हतैः सोम रक्षितः ।
 ग्रावणामिच्छृण्वन्तिष्ठसि न ते अश्नाति पार्थिवः ॥५॥

चित्तिरा उपबर्हणं चक्षुरा अभ्यञ्जनम् । द्यौर्भूमिः कोश आसीद्यदयात्सूर्या पतिम् ॥६॥
 रैभ्यासीदनुदेयी नाराशंसी न्योचनी । सूर्याया भद्रमिह्यासो गार्थयेति परिष्कृता ॥७॥

स्तोमा आसन्प्रतिधयः कुरीरं छन्द ओपशः ।
 सूर्याया अश्विना वराभिरासीत्पुरोगवः ॥८॥
 सोमो वधूयुरभवदश्विनास्तामुभा वरा ।
 सूर्या यत्पत्ये शंसन्तीं मनसा सविताददात् ॥९॥
 मनो अस्या अन आसीद्यौरासीदुत च्छदिः ।
 शुक्रावनद्वाहावास्तां यदयात्सूर्या पतिम् ॥१०॥
 ऋक्सामाभ्यामभिहितौ गावौ ते सामनावैताम् ।
 श्रोत्रे ते चक्रे आस्तां दिवि पन्थाश्चराचरः ॥११॥
 शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः ।
 अनो मनस्मयं सूर्यारोहत्प्रयती पतिम् ॥१२॥
 सूर्याया वहतुः प्रागात्सविता यमवासृजत् ।
 मघासु हन्यन्ते गावः फल्गुनीषु व्युह्यते ॥१३॥
 यदश्विना पृच्छमानावयातं त्रिचक्रेण वहतुं सूर्यायाः ।
 कैकं चक्रं वामासीत्क्वदिष्टाय तस्थयुः ॥१४॥
 यदयातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप ।
 विश्वे देवा अनु तद्वामजानन्पुत्रः पितरमवृणीत पूषा ॥१५॥
 द्वे ते चक्रे सूर्ये ब्रह्माणं ऋतुथा विदुः ।
 अथैकं चक्रं यद्गुहा तदद्वातय इह्निदुः ॥१६॥
 अर्यमणं यजामहे सुबन्धुं पतिवेदनम् ।
 उर्वारुकमिव बन्धनात्प्रेतो मुञ्चामि नामुतः ॥१७॥
 प्रेतो मुञ्चामि नामुतः सुबद्धाममुतस्करम् ।
 यथेयमिन्द्र मीढः सुपुत्रा सुभगासति ॥१८॥
 प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद्येन त्वाबध्नात्सविता सुशेवाः ।
 ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके स्योनं ते अस्तु सहस्रमलायै ॥१९॥
 भगस्त्वेतो नयतु हस्तगृह्याश्विना त्वा प्र वहतां रथेन ।
 गृहान्नाच्छ गृहपत्नी यथासौ वशिनी त्वं विदथमा वदासि ॥२०॥

इह प्रियं प्रजायै ते समृध्यतामस्मिन्गृहे गार्हपत्याय जाग्रहि ।
 एना पत्या तन्वं१ सं स्पृशस्वाथ जिर्विर्विदधमा वंदासि ॥२१॥
 इहैव स्तं मा वि यौष्टं विश्वमायुर्व्यश्नुतम् ।
 कीडन्तौ पुत्रैर्नमृभिर्मोदमानौ स्वस्तकौ ॥२२॥
 पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशु कीडन्तौ परि यातोर्णवम् ।
 विश्वान्यो भुवना विचष्टे ऋतूरन्यो विदधज्जायसे नवः ॥२३॥
 नवोनवो भवसि जायमानोह्ना केतुरुपसामेप्यग्रम् ।
 भागं देवेभ्यो वि दधास्यायन्प्र चन्द्रमस्तिरसे दीर्घमायुः ॥२४॥
 परा देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भजा वसु ।
 कृत्येषा पद्वती भुत्वा जाया विशते पतिम् ॥२५॥
 नीललोहितं भवति कृत्यामक्तिर्व्यज्यते ।
 एधन्ते अस्या ज्ञातयः पतिर्वन्धेषु बध्यते ॥२६॥
 अश्लीला तनूर्भवति रुशती पापयामुया ।
 पतिर्यद्वधो३ वाससः स्वमङ्गमभ्यूणुते ॥२७॥
 आशसनं विशसनमथो अधिविकर्तनम् ।
 सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मोत शुम्भति ॥२८॥
 तृष्टमेतत्कटुकमपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्तवे ।
 सूर्या यो ब्रह्मा वेदु स इद्वाधूयमर्हति ॥२९॥
 स इत्तत्स्योनं हरति ब्रह्मा वासः सुमङ्गलम् ।
 प्रायश्चित्तिं यो अध्येति येन जाया न रिप्यति ॥३०॥

युवं भगं सं भरतं समृद्धमृतं वदन्तावृतोद्येषु ।
 ब्रह्मणस्पते पतिमस्यै रोचय चारु संभलो वदतु वाचमेताम् ॥३१॥
 इहेदसाथ न परो गमाथेमं गावः प्रजया वर्धयाथ ।
 शुभं यतीरुस्रियाः सोमवर्चसो विश्वे देवाः कन्निह वो मनांसि ॥३२॥
 इमं गावः प्रजया सं विशाथायं देवानां न मिनाति भागम् ।
 अस्मै वः पुषा मरुतश्च सर्वे अस्मै वो धाता सेविता सुवाति ॥३३॥
 अनृक्षरा ऋजवः सन्तु पन्थानो येभिः सखायो यन्तिनो वरेयम् ।
 सं भगेन समर्यम्णा सं धाता सृजतु वर्चसा ॥३४॥

यच्च वर्चो अक्षेषु सुरायां च यदाहितम् ।
 यद्रोष्वश्विना वर्चस्तेनेमां वर्चसावतम् ॥३५॥
 येन महानध्या जघनमश्विना येन वा सुरा ।
 येनाक्षा अभ्यषिच्यन्त तेनेमां वर्चसावतम् ॥३६॥
 यो अनिध्मो दीदयदस्वन्तर्यं विप्रास ईडते अध्वरेषु ।
 अपां नपान्मधुमतीरपो दा याभिरिन्द्रो वावृधे वीर्याविान् ॥३७॥
 इदमहं रुशन्तं ग्राभं तनूदूषिमपोहामि । यो भद्रो रोचनस्तमुदचामि ॥३८॥
 आस्यै ब्राह्मणाः स्रपनीर्हरन्त्ववीरघ्नीरुदजन्त्वापः ।
 अर्यम्णो अग्निं पर्येतु पूषन्प्रतीक्षन्ते श्वशुरो देवरश्च ॥३९॥
 शं ते हिरण्यं शमु सन्त्वापः शं मेधिर्भवतु शं युगस्य तर्ङ्ग ।
 शं त आपः शतपवित्रा भवन्तु शमु पत्या तन्वं सं स्पृशस्व ॥४०॥
 खे रथस्य खेनसः खे युगस्य शतक्रतो ।
 अपालामिन्द्र त्रिप्पूत्वाकृणोः सूर्यत्वचम् ॥४१॥
 आशासाना सौमनसं प्रजां सौभाग्यं रयिम् ।
 पत्युरनुव्रता भूत्वा सं नह्यस्वामृतायु कम् ॥४२॥
 यथा सिन्धुर्नदीनां साम्राज्यं सुषुवे वृषा ।
 एवा त्वं सम्राड्यैधि पत्युरस्तं परेत्य ॥४३॥
 सम्राड्यैधि श्वशुरेषु सम्राड्युत देवेषु ।
 ननान्दुः सम्राड्यैधि सम्राड्युत श्वश्रवाः ॥४४॥
 या अकृन्तन्नवयन्याश्च तल्लिरे या देवीरन्तां अभितोददन्त ।
 तास्त्वा जरसे सं व्ययन्त्वायुष्मतीदं परि धत्स्व वासः ॥४५॥
 जीवं रुदन्ति वि नयन्त्यध्वरं दीर्घामनु प्रसितिं दीध्युर्नरः ।
 वामं पितृभ्यो य इदं समीरिरे मयः पतिभ्यो जनये परिष्वजे ॥४६॥
 स्योनं ध्रुवं प्रजायै धारयामि तेश्मानं देव्याः पृथिव्या उपस्थे ।
 तमा तिष्ठानुमाद्या सुवर्चा दीर्घं त आयुः सविता कृणोतु ॥४७॥
 येनाग्निरस्या भूम्या हस्तं जग्राह दक्षिणम् ।
 तेन गृह्णामि ते हस्तं मा व्यधिष्ठा मया सह प्रजया च धनेन च ॥४८॥

देवस्ते सविता हस्तं गृह्णातु सोमो राजा सुप्रजसं कृणोतु ।
 अग्निः सुभगां जातवेदाः पत्ये पत्नीं जरदष्टिं कृणोतु ॥४९॥
 गृह्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ।
 भगो अर्यमा सविता पुरंधिर्मह्यं त्वादुर्गाहिपत्याय देवाः ॥५०॥
 भगस्ते हस्तमग्रहीत्सविता हस्तमग्रहीत् ।
 पत्नी त्वमसि धर्मणाहं गृहपतिस्तव ॥५१॥
 ममेयमस्तु पोष्या मह्यं त्वादाद्बृहस्पतिः ।
 मया पत्या प्रजावति सं जीव शरदः शतम् ॥५२॥

त्वष्टा वासो व्यदिधाच्छुभे कं बृहस्पतेः प्रशिषा कवीनाम् ।
 तेनेमां नारीं सविता भगश्च सूर्यामिव परि धत्तां प्रजया ॥५३॥
 इन्द्राग्नी द्यावापृथिवी मातरिश्वा मित्रावरुणा भगो अश्विनोभा ।
 बृहस्पतिर्मरुतो ब्रह्म सोम इमां नारीं प्रजया वर्धयन्तु ॥५४॥
 बृहस्पतिः प्रथमः सूर्यायाः शीर्षे केशां अकल्पयत् ।
 तेनेमामश्विना नारीं पत्ये सं शोभयामसि ॥५५॥
 इदं तद्रूपं यदवस्त योषां जायां जिज्ञासे मनसा चरन्तीम् ।
 तामन्वर्तिष्ये सखिभिर्नवगवैः क इमान्विद्वान्वि चर्चत पाशान् ॥५६॥
 अहं वि ष्यामि मयि रूपमस्या वेददित्पश्यन्मनसः कुलायम् ।
 न स्तेयमग्नि मनसोदमुच्ये स्वयं श्रभानो वरुणस्य पाशान् ॥५७॥
 प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद्येन त्वावध्नात्सविता सुशेवाः ।
 उरुं लोकं सुगमत्र पन्थां कृणोमि तुभ्यं सहपत्यै वधु ॥५८॥
 उद्यच्छध्वमप रक्षो हनाथेमां नारीं सुकृते दधात ।
 धाता विपश्चित्पतिमस्यै विवेद् भगो राजा पुर एतु प्रजानन् ॥५९॥
 भगस्ततश्च चतुरः पादान्भगस्ततश्च चत्वार्युष्पलानि ।
 त्वष्टा पिपेश मध्यतोनु वर्धन्तसा नो अस्तु सुमङ्गली ॥६०॥
 सुकिंशुकं वहतुं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृतं सुचक्रम् ।
 आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पतिभ्यो वहतुं कृणु त्वम् ॥६१॥
 अभ्रातृघ्नीं वरुणापशुघ्नीं बृहस्पते ।
 इन्द्रापतिघ्नीं पुत्रिणीमास्मभ्यं सवितर्वह ॥६२॥

अनु. २. सू. २]

३२३

मा हिंसिष्टं कुमार्थं स्थूणे देवकृते पथि ।
 शालाया देव्या द्वारं स्योनं कृष्णो वधूपथम् ॥६३॥
 ब्रह्मापरं युज्यतां ब्रह्म पूर्वं ब्रह्मान्ततो मध्यतो ब्रह्म सर्वतः ।
 अनाव्याधां देवपुरां प्रपद्य शिवा स्योना पतिलोके वि राज ॥६४॥

॥ २ ॥ ऋषिः—सावित्री सूर्या ॥ देवता—आत्मा; १० यश्मनाशनी; ११ दम्पत्योः परिपन्थिनाशनी; ३६ देवाः ॥
 छन्दः—१-४, ७-११, १६, २१, २२, २३, २७-३०, ४५, ४६, ५३ ५८, ६३-६७, ७२, ७३ अनुष्टुप्;
 ५, ६, १२, ३१, ४० जगती; ९ षट्पदा विराड्छष्टिः; १३, १४, १७-१९, ३६, ३८, ४१, ४२, ४९,
 ६१, ७०, ७४, ७५ त्रिष्टुप्; १५, ५१ भुरिगनुष्टुप्; २० पुरस्ताद् बृहती; २४, २५, ३२,
 ३४ परानुष्टुप् त्रिष्टुप्; २६ त्रिपदा विराज्नाम गायत्री; ३३ विराडास्तारपङ्क्तिः;
 ३५ पुरोबृहती त्रिष्टुप्; ३७, ३९ भुरिक् त्रिष्टुप्; ४३ त्रिष्टुगर्भा पङ्क्तिः;
 ४४ प्रस्तारपङ्क्तिः; ४७ पथ्या बृहती; ४८ सतःपङ्क्तिः; ५० उपरिष्ठाद्
 बृहती निचूत; ५२ विराट् परोष्णिक्; ५९, ६०, ६२ पथ्या पङ्क्तिः;
 ६८ पुरज्जिष्णिक्; ६९ षट्पदातिशक्वरी; ७१ बृहती ॥

॥२॥

तुभ्यमग्रे पर्यवहन्त्सूर्या वहनुना सह ।
 स नः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह ॥१॥
 पुनः पत्नीमग्निरदादायुषा सह वर्चसा ।
 दीर्घायुरस्या यः पतिर्जीवाति शरदः शतम् ॥२॥
 सोमस्य जाया प्रथमं गन्धर्वस्तेपरः पतिः ।
 तृतीयो अग्निष्टे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः ॥३॥
 सोमो ददद्गन्धर्वाय गन्धर्वो ददद्गमये ।
 रयिं च पुत्रांश्चादादग्निर्मह्यमथो इमाम् ॥४॥

आ वामगन्त्सुमतिर्वीजिनीवसू न्यश्विना हत्सु कामा अरंसत ।
 अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अर्यम्णो दुर्यो अशीमहि ॥५॥
 सा मेन्दसाना मनसा शिवेन रयिं धेहि सर्ववीरं वचस्यमि ।
 सुगं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथिष्ठामप दुर्मतिं हतम् ॥६॥

या ओषधयो या नद्योऽं यानि क्षेत्राणि या वना ।
 तास्त्वा वधु प्रजावतीं पत्ये रक्षन्तु रक्षसः ॥७॥
 एमं पन्थामरक्षाम सुगं स्वस्तिवाहनम् ।
 यस्मिन्वीरो न रिष्यत्यन्येषां विन्दते वसु ॥८॥

इदं सु मे नरः शृणुत ययाशिषा दंपती वाममश्रुतः ।
 ये गन्धर्वा अप्सरसश्च देवीरेषु वानस्पत्येषु येधि तस्थुः ।
 स्योनास्ते अस्यै वध्वै भवन्तु मा हिंसिषुर्वहतुमुह्यमानम् ॥९॥

ये वध्वश्चिन्द्रं वहतुं यक्ष्मा यन्ति जनां अनु ।
 पुनस्तान्यज्ञिया देवा नयन्तु यत आगताः ॥१०॥
 मा विदन्परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।
 सुगेन दुर्गमतीतामप द्रान्त्वरतयः ॥११॥

सं काशयामि वहतुं ब्रह्मणा गृहैरघोरेण चक्षुषा मित्रियेण ।
 पर्याणद्धं विश्वरूपं यदस्ति स्योनं पतिभ्यः सविता तत्कृणोतु ॥१२॥
 शिवा नारीयमस्तमागन्निमं धाता लोकमस्यै दिदेश ।
 तामर्यमा भगो अश्विनोभा प्रजापतिः प्रजया वर्धयन्तु ॥१३॥
 आत्मन्वत्युर्वरा नारीयमागन्तस्यां नरो वपत बीजमस्याम् ।
 सा वः प्रजां जनयद्दक्षणाभ्यो विभ्रती दुग्धमृषभस्य रेतः ॥१४॥

प्रति तिष्ठ विराडसि विष्णुरिवेह सरस्वति ।
 सिनीवालि प्र जायतां भगस्य सुमतावसत् ॥१५॥
 उद्व ऊर्मिः शम्या हुन्त्वापो योक्त्राणि मुञ्चत ।
 मादुष्कृतौ व्येनिसावद्भ्यावशुनमारताम् ॥१६॥

अघोरचक्षुरपतिघ्नी स्योना शग्मा सुशेवा सुयमा गृहेभ्यः ।
 वीरसूदेवृकामा सं त्वर्यैधिषीमहि सुमनस्यमाना ॥१७॥

अदेवृध्यपतिघ्नीहैधि शिवा पशुभ्यः सुयमा सुवर्चाः ।
 प्रजावती वीरसूदेवृकामा स्योनेममग्निं गार्हपत्यं सपर्य ॥१८॥

उत्तिष्ठेतः किमिच्छन्तीदमागा अहं त्वेडे अभिभूः स्वाद्गृहात् ।
 शून्यैषी निर्ऋते याजगन्धोत्तिष्ठाराते प्र पत मेह रैस्थाः ॥१९॥

यदा गार्हपत्यमसंपर्येत्पूर्वमग्निं वधूरियम् ।
 अधा सरस्वत्यै नारि पितृभ्यश्च नमस्कुरु ॥२०॥
 शर्म वमेतदा हंरास्यै नार्या उपस्तरै ।
 सिनीवालि प्र जायतां भगस्य सुमतावसत् ॥२१॥
 यं बल्वजं न्यस्यथ चर्म चोपस्तृणीथन ।
 तदा रोहतु सुप्रजा या कन्या विन्दते पतिम् ॥२२॥
 उप स्तृणीहि बल्वजमधि चर्मेणि रोहिते ।
 तत्रोपविश्य सुप्रजा इममग्निं संपर्यतु ॥२३॥
 आ रोह चर्मोप सीदामिमेष देवो हन्ति रक्षांसि सर्वा ।
 इह प्रजां जनय पत्ये अस्मै सुज्यैष्ठ्यो भवत्पुत्रस्त एषः ॥२४॥
 वि तिष्ठन्तां मातुरस्या उपस्थान्नानारूपाः पशवो जायमानाः ।
 सुमङ्गल्युप सीदेममग्निं संपत्नी प्रति भूषेह देवान् ॥२५॥
 सुमङ्गली प्रतरणी गृहाणां सुशेवा पत्ये श्वशुराय शंभूः ।
 स्योना श्वश्र्वै प्र गृहान्विशेमान् ॥२६॥
 स्योना भव श्वशुरेभ्यः स्योना पत्ये गृहेभ्यः ।
 स्योनास्यै सर्वस्यै विशे स्योना पुष्टायैषां भव ॥२७॥
 सुमङ्गलीरियं वधूरिमां समेत पश्यत ।
 सौभाग्यमस्यै दत्त्वा दौर्भाग्यैर्विपरेतन ॥२८॥
 या दुर्हार्दी युवतयो याश्चेह जरतीरपि ।
 वर्चो न्वस्यै सं दत्ताथास्तं विपरेतन ॥२९॥
 रुक्मप्रस्तरणं वृह्यं विश्वा रूपाणि विभ्रतम् ।
 आरोहत्सूर्या सावित्री बृहते सौभगाय कम् ॥३०॥
 आ रोह तल्पं सुमनस्यमानेह प्रजां जनय पत्ये अस्मै ।
 इन्द्राणीव सुबुधा बुध्यमाना ज्योतिरग्रा उषसः प्रति जागरासि ॥३१॥
 देवा अग्रे न्यपिद्यन्त पत्नीः समस्पृशन्त तन्वस्तिनूभिः ।
 सूर्येव नारि विश्वरूपा महित्वा प्रजावती पत्या सं भवेह ॥३२॥
 उत्तिष्ठेतो विश्वावसो नमसेडामहे त्वा ।
 जामिमिच्छ पितृषदं न्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि ॥३३॥

अप्सरसः सधमादं मदन्ति हविर्धानमन्तरा सूर्यं च ।
 तास्तैर्जनित्रमभि ताः परेहि नमस्ते गन्धर्वर्तुना कृणोमि ॥३४॥
 नमो गन्धर्वस्य नमसे नमो भामाय चक्षुषे च कृष्णः ।
 विश्वावसो ब्रह्मणा ते नमोभि जाया अप्सरसः परेहि ॥३५॥
 राया वयं सुमनसः स्यामोदितो गन्धर्वमार्वावृताम् ।
 अगन्तस् देवः परमं सधस्थमगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ॥३६॥
 सं पितरावृत्तिये सृजेथां माता पिता च रेतसो भवाथः ।
 मर्यं इव योषामधिरोहयैनां प्रजां कृष्वाथामिह पुण्यतं रयिम् ॥३७॥
 तां पूषं छिवतमामेरयस्व यस्यां वीजं मनुष्याश्च वपन्ति ।
 या न ऊरू उशती विश्रयाति यस्यामुशन्तः प्रहरैर्म शेषः ॥३८॥
 आ रोहोरुमुप धत्स्व हस्तं परि प्वजस्व जायां सुमनस्यमानः ।
 प्रजां कृष्वाथामिह मोदमानौ दीर्घं वामायुः सविता कृणोतु ॥३९॥
 आ वां प्रजां जनयतु प्रजापतिरहोरात्राभ्यां समनत्कर्यमा ।
 अदुर्मङ्गली पतिलोकमा विशेमं शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥४०॥
 देवैर्दत्तं मनुना साकमेतद्वाधूयं वासो वध्वश्च वस्त्रम् ।
 यो ब्रह्मणे चिकितुषे ददाति स इद्रक्षांसि तल्पानि हन्ति ॥४१॥
 यं मे दत्तो ब्रह्मभागं वधूयोर्वाधूयं वासो वध्वश्च वस्त्रम् ।
 युवं ब्रह्मणेनुमन्यमानौ बृहस्पते साकमिन्द्रश्च दत्तम् ॥४२॥
 स्योनाद्योनेरधि बुध्यमानौ हसामुदौ महसा मोदमानौ ।
 सुगू सुपुत्रौ सुगृहौ तराथो जीवावुषसौ विभातीः ॥४३॥
 नवं वसानः सुरभिः सुवासा उदागा जीव उषसो विभातीः ।
 आण्डात्पतन्नीवासुक्षि विश्वस्मादेनसस्परि ॥४४॥

शुम्भनी द्यावापृथिवी अन्तिसुम्ने महिब्रते ।
 आपः सप्त सुसुबुर्देवीस्ता नो सुञ्चन्त्वंहसः ॥४५॥
 सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च ।
 ये भूतस्य प्रचेतसस्तेभ्य इदमकरं नमः ॥४६॥
 य ऋते चिदभिश्चिषः पुरा जत्रुभ्य आतृदः ।
 संधाता संधिं मघवा पुरुवसुर्निष्कर्ता विद्वतं पुनः ॥४७॥

अपास्मत्तमं उच्छतु नीलं पिशङ्गमुत लोहितं यत् ।
 निर्दुहनी या पृषातक्यस्मिन्तां स्थाणावध्या संजामि ॥४८॥
 यावतीः कृत्या उपवासने यावन्तो राज्ञो वरुणस्य पाशाः ।
 व्युद्धियो या असमृद्धयो या अस्मिन्ता स्थाणावधि सादयामि ॥४९॥
 या मे प्रियतमा तनूः सा मे विभाय वासंसः ।
 तस्याग्रे त्वं वनस्पते नीविं कृणुष्व मा वयं रिषाम ॥५०॥
 ये अन्ता यावतीः सिचो य ओतवो ये च तन्तवः ।
 वासो यत्पत्नीभिरुतं तन्नः स्योनमुप स्पृशात् ॥५१॥
 उशतीः कन्यला इमाः पितृलोकात्पतिं यतीः ।
 अव दीक्षामस्तक्षत स्वाहा ॥५२॥

बृहस्पतिनावस्तृष्टां विश्वे देवा अधारयन् । वर्चो गोषु प्रविष्टं यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥५३॥
 बृहस्पतिनावस्तृष्टां विश्वे देवा अधारयन् । तेजो गोषु प्रविष्टं यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥५४॥
 बृहस्पतिनावस्तृष्टां विश्वे देवा अधारयन् । भगो गोषु प्रविष्टो यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥५५॥
 बृहस्पतिनावस्तृष्टां विश्वे देवा अधारयन् । यशो गोषु प्रविष्टं यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥५६॥
 बृहस्पतिनावस्तृष्टां विश्वे देवा अधारयन् । पयो गोषु प्रविष्टं यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥५७॥
 बृहस्पतिनावस्तृष्टां विश्वे देवा अधारयन् । रसो गोषु प्रविष्टो यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥५८॥

यदीमे केशिनो जना गृहे ते समनर्तिषू रोदेन कृण्वन्तोऽधम् ।
 अग्निश्चा तस्मादेनसः सविता च प्र मुञ्चताम् ॥५९॥
 यदीयं दुहिता तव विकेश्यरुदद्गृहे रोदेन कृण्वत्यधम् ।
 अग्निश्चा तस्मादेनसः सविता च प्र मुञ्चताम् ॥६०॥
 यज्जामयो यद्युवतयो गृहे ते समनर्तिषू रोदेन कृण्वतीरधम् ।
 अग्निश्चा तस्मादेनसः सविता च प्र मुञ्चताम् ॥६१॥
 यत्ते प्रजायां पशुषु यद्वा गृहेषु निष्ठितमघकृद्भिरघं कृतम् ।
 अग्निश्चा तस्मादेनसः सविता च प्र मुञ्चताम् ॥६२॥

इयं नार्युप ब्रूते पूल्यान्यावपन्तिका ।
 दीर्घायुरस्तु मे पतिर्जीवाति शरदः शतम् ॥६३॥
 इहेमाविन्द्र सं नुद चक्रवाकेव दंपती ।
 प्रजयैनौ स्वस्तकौ विश्वमायुर्व्यश्रुताम् ॥६४॥

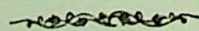
यदासन्ध्यामुपधाने यद्वोपवासने कृतम् ।
 विवाहे कृत्यां यां चक्रुरास्त्राने तां नि दध्मसि ॥६५॥
 यदुष्कृतं यच्छर्मलं विवाहे बहुतौ च यत् ।
 तत्संभलस्य कम्बले मृज्महे दुरितं वयम् ॥६६॥
 संभले मलं सादयित्वा कम्बले दुरितं वयम् ।
 अभूम यज्ञियाः शुद्धाः प्र ण आयूषि तारिषत् ॥६७॥
 कृत्रिमः कङ्कतः शतदन्य एषः ।
 अपास्याः केश्यं मलमप शीर्षण्यं लिखात् ॥६८॥

अङ्गादङ्गाद्वयमस्या अप यक्षं नि दध्मसि ।
 तन्मा प्रापत्पृथिवीं मोत देवान्दिवं मा प्रापदुर्वन्तरिक्षम् ।
 अपो मा प्राप्नमलमेतदग्ने यमं मा प्रापत्पितृंश्च सर्वान् ॥६९॥
 सं त्वा नह्यामि पयसा पृथिव्याः सं त्वा नह्यामि पयसौषधीनाम् ।
 सं त्वा नह्यामि प्रजया धनेन सां संनद्धा सनुहि वाजमेमम् ॥७०॥
 अमोहमस्मि सा त्वं सामाहमस्म्यृक्तं द्यौरहं पृथिवी त्वम् ।
 ताविह सं भवाव प्रजामा जनयावहै ॥७१॥

जनिन्यन्ति नावग्रवः पुत्रिन्यन्ति सुदानवः । अरिष्टासू सचेवहि बृहते वाजसातये ॥७२॥
 ये पितरो वधूदुर्शा इमं बहुतुमागमन् । ते अस्यै वध्वै संपत्यै प्रजावच्छर्मं यच्छन्तु ॥७३॥
 येदं पूर्वाग्नशनायमाना प्रजामस्यै द्रविणं चेह दत्त्वा ।
 तां बहुन्त्वगतस्यानु पन्थां विराडियं सुप्रजा अत्यजैषीत् ॥७४॥
 प्र बुध्यस्व सुबुधा बुध्यमाना दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ।
 गृहान्गच्छ गृहपत्नी यथासौ दीर्घं त आयुः सविता कृणोतु ॥७५॥

॥ इति चतुर्दशं काण्डम् ॥

[चतुर्दशकाण्डे अनुवाकौ २, सूक्ते २, ऋचः १३९]



अथ पञ्चदशं काण्डम् ॥

अथ त्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१ साम्नी पङ्क्तिः; २ द्विपदा साम्नी बृहती;
३ एकपदा यजुर्ब्राह्म्यनुष्टुप्; ४ एकपदा विराड् गायत्री; ५ साम्नीनुष्टुप्; ६ त्रिपदा प्राजापत्या बृहती;
७ आसुरी पङ्क्तिः; ८ त्रिपदानुष्टुप् ॥

॥ १ ॥

ब्राह्म्य आसीदीयमान एव स प्रजापतिं समैरयत् ॥१॥
स प्रजापतिः सुवर्णमात्मन्नपश्यत्तत्प्राजनयत् ॥२॥
तदेकमभवत्तल्लुलाममभवत्तन्महदभवत्तज्ज्येष्ठमभवत्त-
द्ब्रह्मभवत्तत्तपोभवत्तत्सत्यमभवत्तेन प्राजायत ॥३॥
सोविर्धत् स महानभवत्स महादेवोभवत् ॥४॥
स देवानामीशां पर्येत्स ईशानोभवत् ॥५॥
स एकब्राह्म्योभवत्स धनुरादत्त तदेवेन्द्रधनुः ॥६॥
नीलमस्योदरं लोहितं पृष्ठम् ॥७॥
नीलेनैवाप्रियं भ्रातृव्यं प्रोणीति लोहितेन
द्विषन्तं विध्यतीति ब्रह्मवादिनो वदन्ति ॥८॥

॥ २ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१, ६, ९, १५, २१, २६ साम्नीनुष्टुप्;
२, १६, २२ साम्नी त्रिष्टुप्; ३ द्विपदाऽऽर्षी पङ्क्तिः; ४, १८, २४ द्विपदा ब्राह्म्य गायत्री; ५, १३, १९,
२५ द्विपदाऽऽर्षी जगती; [७ भुरिगाच्यनुष्टुप्; ८ आर्षी बृहती]; १० एकपदोष्णिक; ११ द्विपदाऽऽर्षी
भुरिक् त्रिष्टुप्; १२ आर्षी परानुष्टुप्; १४ साम्नी पङ्क्तिः; [१४, २० मातरिश्वा इत्यस्य
कीर्तिश्चेत्यस्य च सप्तमाष्टमवत्]; १७ द्विपदा विराडाऽर्षी पङ्क्तिः; १८ आसुरी गायत्री;
२३ निचृदाऽर्षी पङ्क्तिः; २७ पदपङ्क्तिः; २८ त्रिपदा प्राजापत्या त्रिष्टुप् ॥

स उदतिष्ठत्स प्राचीं दिशमनु व्यचिलत् ॥१॥
तं बृहच्च रथन्तरं चादित्याश्च विश्वे च देवा अनुव्यचिलन् ॥२॥

बृहते च वै स रथन्तराय चादित्येभ्यश्च विश्वेभ्यश्च
 देवेभ्य आ वृश्चते य एवं विद्वांसं ब्राह्मणमुपवदति ॥३॥
 बृहत्तश्च वै स रथन्तरस्य चादित्यानां च विश्वेषां च
 देवानां प्रियं धाम भवति तस्य प्राच्यां दिशि ॥४॥
 श्रद्धा पुंश्चली मित्रो मागधो विज्ञानं वासोहरुष्णीषं
 रात्री केशा हरितौ प्रवर्तौ कल्मलिर्मणिः ॥५॥
 भूतं च भविष्यच्च परिष्कन्दौ मनो विपथम् ॥६॥
 मातरिश्वा च पर्वमानश्च विपथवाहौ वातः सारथी रेष्मा प्रतोदः ॥७॥
 कीर्तिश्च यशश्च पुरःसरावैनं कीर्तिर्गच्छत्या यशो गच्छति य एवं वेद ॥८॥ (१)
 स उदतिष्ठत्स दक्षिणां दिशमनु व्यचिलत् ॥९॥
 तं यज्ञायज्ञियं च वामदेव्यं च यज्ञश्च यजमानश्च पशवश्चानुव्यचिलन् ॥१०॥
 यज्ञायज्ञियाय च वै स वामदेव्याय च यज्ञाय च यजमानाय च
 पशुभ्यश्चा वृश्चते य एवं विद्वांसं ब्राह्मणमुपवदति ॥११॥
 यज्ञायज्ञियस्य च वै स वामदेव्यस्य च यज्ञस्य च
 यजमानस्य च पशूनां च प्रियं धाम भवति तस्य दक्षिणायां दिशि ॥१२॥
 उषाः पुंश्चली मन्त्रो मागधो विज्ञानं वासोहरुष्णीषं
 रात्री केशा हरितौ प्रवर्तौ कल्मलिर्मणिः ॥१३॥
 अमावास्या च पौर्णमासी च परिष्कन्दौ मनो विपथम् ।
 मातरिश्वा च पर्वमानश्च विपथवाहौ वातः सारथी रेष्मा प्रतोदः ।
 कीर्तिश्च यशश्च पुरःसरावैनं कीर्तिर्गच्छत्या यशो गच्छति य एवं वेद ॥१४॥ (२)
 स उदतिष्ठत्स प्रतीचीं दिशमनु व्यचिलत् ॥१५॥
 तं वैरूपं च वैराजं चापश्च वरुणश्च राजानुव्यचिलन् ॥१६॥
 वैरूपाय च वै स वैराजाय चाद्भ्यश्च वरुणाय च
 राज्ञ आ वृश्चते य एवं विद्वांसं ब्राह्मणमुपवदति ॥१७॥
 वैरूपस्य च वै स वैराजस्य चापां च वरुणस्य च
 राज्ञः प्रियं धाम भवति तस्य प्रतीच्यां दिशि ॥१८॥

इरा पुंश्चली हसो मागधो विज्ञानं वासोहरुष्णीषं
 रात्री केशा हरितौ प्रवर्तौ कल्मलिर्मणिः ॥१९॥
 अहश्च रात्री च परिष्कन्दौ मनो विपथम् ।
 मातरिश्वा च पर्वमानश्च विपथवाहौ वातः सारथी रेष्मा प्रतोदः ।
 कीर्तिश्च यशश्च पुरःसरावैनं कीर्तिर्गच्छत्या यशो गच्छति य एवं वेद ॥२०॥ (३)
 स उदतिष्ठत्स उदीचीं दिशमनु व्यचिलत् ॥२१॥
 तं श्येतं च नौधसं च सप्तर्षयश्च सोमश्च राजानुव्यचिलन् ॥२२॥
 श्येताय च वै स नौधसाय च सप्तर्षिभ्यश्च सोमाय च
 राज्ञा आ वृश्चते य एवं विद्वांसं ब्रात्यमुपवदति ॥२३॥
 श्येतस्य च वै स नौधसस्य च सप्तर्षीणां च सोमस्य च
 राज्ञः प्रियं धाम भवति तस्योदीच्यां दिशि ॥२४॥
 विद्युत्पुंश्चली स्तनयितुर्मागधो विज्ञानं वासोहरुष्णीषं
 रात्री केशा हरितौ प्रवर्तौ कल्मलिर्मणिः ॥२५॥
 श्रुतं च विश्रुतं च परिष्कन्दौ मनो विपथम् ॥२६॥
 मातरिश्वा च पर्वमानश्च विपथवाहौ वातः सारथी रेष्मा प्रतोदः ॥२७॥
 कीर्तिश्च यशश्च पुरःसरावैनं कीर्तिर्गच्छत्या यशो गच्छति य एवं वेद ॥२८॥ (४)

॥ ३ ॥ ऋषिः—अपर्वा ॥ देवता—प्रध्यात्मम्, ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ पिपीलिकामय्या गायत्री; २ साम्नुतिबिक्;
 ३ माजुषी जगती; ४ द्विपदाऽऽच्युंणिक्; ५ प्राची बृहती; ६ आसुर्यनुष्टुप्; ७ साम्नी गायत्री; ८ आसुरी
 पङ्क्तिः; ९ आसुरी जगती; १० प्राजापत्या त्रिष्टुप्; ११ विराट् गायत्री ॥

स सैवत्सरमूर्ध्वोऽतिष्ठत्तं देवा अब्रुवन्ब्रात्य किं नु तिष्ठसीति ॥१॥
 सोऽब्रवीदासन्दीं मे सं भरन्त्विति ॥२॥
 तस्मै ब्रात्यायासन्दीं समभरन् ॥३॥
 तस्या ग्रीष्मश्च वसन्तश्च द्वौ पादावास्तां शरच्च वर्षाश्च द्वौ ॥४॥
 बृहच्च रथन्तरं चानूच्येऽु आस्तां यज्ञायज्ञियं च वामदेव्यं च तिरश्च्ये ॥५॥
 ऋचः प्राञ्चस्तन्तवो यजूषि तिर्यञ्चः ॥६॥
 वेद आस्तरणं ब्रह्मोपबर्हणम् ॥७॥
 सामासाद उद्गीथोपश्रयः ॥८॥

तामासन्दीं ब्राह्म्य आरोहत् ॥९॥
 तस्य देवजनाः परिष्कुन्दा आसन्त्संकल्पाः प्रहाय्याश्च विश्वानि भूतान्युपसदः ॥१०॥
 विश्वान्येवास्य भूतान्युपसदो भवन्ति य एवं वेद ॥११॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१, १३, १६ देवी जगती; २, ८ आर्च्यनुष्टुप्;
 ३, १२ द्विपदा प्राजापत्या जगती; ४, ७, १० प्राजापत्या गायत्री; ५ प्राजापत्या पङ्क्तिः; ६ आर्ची जगती;
 ९ आर्ची त्रिष्टुप्; ११ साम्नी त्रिष्टुप्; १४ प्राजापत्या वृहती; १५, १८ द्विपदाऽऽर्ची पङ्क्तिः;
 १७ आष्युष्णिक् ॥

तस्मै प्राच्या दिशः ॥१॥
 वासन्तौ मासौ गोसारावकुर्वन्बृहच्च रथन्तरं चानुष्ठातारौ ॥२॥
 वासन्तावेनं मासौ प्राच्या दिशो गोपायतो बृहच्च
 रथन्तरं चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥३॥ (१)
 तस्मै दक्षिणाया दिशः ॥४॥
 ग्रेष्मौ मासौ गोसारावकुर्वन्यज्ञायज्ञियं च वामदेव्यं चानुष्ठातारौ ॥५॥
 ग्रेष्मावेनं मासौ दक्षिणाया दिशो गोपायतो यज्ञायज्ञियं च
 वामदेव्यं चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥६॥ (२)
 तस्मै प्रतीच्या दिशः ॥७॥
 वार्षिकौ मासौ गोसारावकुर्वन्वैरूपं च वैराजं चानुष्ठातारौ ॥८॥
 वार्षिकावेनं मासौ प्रतीच्या दिशो गोपायतो वैरूपं च
 वैराजं चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥९॥ (३)
 तस्मा उदीच्या दिशः ॥१०॥
 शारदौ मासौ गोसारावकुर्वन्श्रैतं च नौधसं चानुष्ठातारौ ॥११॥
 शारदावेनं मासावुदीच्या दिशो गोपायतः श्रैतं च
 नौधसं चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥१२॥ (४)
 तस्मै ध्रुवाया दिशः ॥१३॥
 हैमनौ मासौ गोसारावकुर्वन्भूमिं चाग्निं चानुष्ठातारौ ॥१४॥
 हैमनावेनं मासौ ध्रुवाया दिशो गोपायतो
 भूमिश्चाग्निश्चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥१५॥ (५)
 तस्मा ऊर्ध्वाया दिशः ॥१६॥

शैशिरौ मासौ गोप्सारावकुर्वन्दिवं चादित्यं चानुष्ठातारौ ॥१७॥

शैशिरावेनं मासावध्याया दिशो गोपायतो

द्यौश्चादित्यश्चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥१८॥ (६)

॥ ५ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—१ त्रिपदा समविगमा गायत्री; २ त्रिपदा पुरिगार्ची त्रिष्टुप्; ३, १६ द्विपदा प्राजापत्याजुष्टुप्; ४ त्रिपदा स्वराट् प्राजापत्या पङ्क्तिः; ५, ७, ९, ११, १३ त्रिपदा बाह्वी गायत्री; [नास्य इत्यस्योक्तम्] ६, ८, १२ त्रिपदा ककुप्; [१०, १४ भार्गी गायत्री;] १५ विराट् [वृहती] ॥

तस्मै प्राच्या दिशो अन्तर्देशाद्देवमिष्यासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥१॥

भव एनमिष्यासः प्राच्या दिशो अन्तर्देशादनुष्ठातानु

तिष्ठति नैनं शर्वो न भवो नेशानः ॥२॥

नास्य पशून् समानान्हिनस्ति य एवं वेद ॥३॥ (१)

तस्मै दक्षिणाया दिशो अन्तर्देशाच्छर्वमिष्यासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥४॥

शर्व एनमिष्यासो दक्षिणाया दिशो अन्तर्देशादनुष्ठातानु

तिष्ठति नैनं शर्वो न भवो नेशानः ।

नास्य पशून् समानान्हिनस्ति य एवं वेद ॥५॥ (२)

तस्मै प्रतीच्या दिशो अन्तर्देशात्पशुपतिमिष्यासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥६॥

पशुपतिरेनमिष्यासः प्रतीच्या दिशो अन्तर्देशादनुष्ठातानु

तिष्ठति नैनं शर्वो न भवो नेशानः ।

नास्य पशून् समानान्हिनस्ति य एवं वेद ॥७॥ (३)

तस्मा उदीच्या दिशो अन्तर्देशादुग्रं देवमिष्यासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥८॥

उग्र एनं देव इष्यास उदीच्या दिशो अन्तर्देशादनुष्ठातानु

तिष्ठति नैनं शर्वो न भवो नेशानः ।

नास्य पशून् समानान्हिनस्ति य एवं वेद ॥९॥ (४)

तस्मै ध्रुवाया दिशो अन्तर्देशाद्द्रुममिष्यासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥१०॥

रुद्र एनमिष्यासो ध्रुवाया दिशो अन्तर्देशादनुष्ठातानु

तिष्ठति नैनं शर्वो न भवो नेशानः ।

नास्य पशून् समानान्हिनस्ति य एवं वेद ॥११॥ (५)

तस्मा ऊर्ध्वाया दिशो अन्तर्देशान्महादेवमिष्वासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥१२॥

महादेव एनमिष्वास ऊर्ध्वाया दिशो अन्तर्देशानुष्ठातानु

तिष्ठति नैनं शर्वो न भवो नेशानः ।

नास्य पशून् समानान्हिनस्ति य एवं वेद ॥१३॥ (५)

तस्मै सर्वेभ्यो अन्तर्देशेभ्य ईशानमिष्वासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥१४॥

ईशान एनमिष्वासः सर्वेभ्यो अन्तर्देशेभ्योनुष्ठातानु

तिष्ठति नैनं शर्वो न भवो नेशानः ॥१५॥

नास्य पशून् समानान्हिनस्ति य एवं वेद ॥१६॥ (७)

॥ ६ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—प्रध्यात्मम्, प्रात्यः ॥ छन्दः—१, ४ आसुरी पङ्क्तिः; २, १७ आर्ची पङ्क्तिः; ३ आर्षी पङ्क्तिः; ५, ११ साम्नी त्रिष्टुप्; ६, १२ निचद बृहती; ७, १०, १३, १६, २४ आसुरी बृहती; ८ साम्नी पङ्क्तिः; ९ प्राजापत्या त्रिष्टुप्; १४, २३ आर्ची त्रिष्टुप्; १५, १८ विराड् जगती; १९ आच्युष्णिक्; २० साम्न्यनुष्टुप्; २१ आर्ची बृहती; २२ परोष्णिक्; २५ आच्यनुष्टुप्; २६ विराड् बृहती ॥

स ध्रुवां दिशमनु व्यचिलत् ॥१॥

तं भूमिश्चाग्निश्चौषधयश्च वनस्पतयश्च वानस्पत्याश्च वीरुधश्चानुव्यचिलन् ॥२॥

भूमेश्च वै सोऽग्नेश्चौषधीनां च वनस्पतीनां च वानस्पत्यानां

च वीरुधां च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥३॥ (१)

स ऊर्ध्वा दिशमनु व्यचिलत् ॥४॥

तमृतं च सत्यं च सूर्यश्च चन्द्रश्च नक्षत्राणि चानुव्यचिलन् ॥५॥

ऋतस्य च वै स सत्यस्य च सूर्यस्य च चन्द्रस्य च

नक्षत्राणां च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥६॥ (२)

स उत्तमां दिशमनु व्यचिलत् ॥७॥

तमृचश्च सामानि च यजूंषि च ब्रह्म चानुव्यचिलन् ॥८॥

ऋचां च वै स साम्नां च यजुषां च ब्रह्मणश्च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥९॥ (३)

स बृहतीं दिशमनुव्यचिलत् ॥१०॥

तमितिहासश्च पुराणं च गाथाश्च नाराशंसीश्चानुव्यचिलन् ॥११॥

इतिहासस्य च वै स पुराणस्य च गाथानां च नाराशंसीनां च

प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥१२॥ (४)

स परमां दिशमनु व्यचिलत् ॥१३॥
 तमाहवनीयश्च गार्हपत्यश्च दक्षिणाग्नश्च यज्ञश्च यजमानश्च पशवश्चानुव्यचिलन् ॥१४॥
 आहवनीयस्य च वै स गार्हपत्यस्य च दक्षिणाग्नस्य च यज्ञस्य च
 यजमानस्य च पशूनां च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥१५॥ (५)
 सोनादिष्टां दिशमनु व्यचिलत् ॥१६॥
 तमृतवश्चार्तवाश्च लोकाश्च लौक्याश्च मासाश्चार्धमासाश्चाहोरात्रे चानुव्यचिलन् ॥१७॥
 ऋतूनां च वै स आर्तवानां च लोकानां च लौक्यानां च मासानां
 चार्धमासानां चाहोरात्रयोश्च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥१८॥ (६)
 सोनावृत्तां दिशमनु व्यचिलत्ततो नावत्स्यन्नमन्यत ॥१९॥
 तं दितिश्चादितिश्चेडा चेन्द्राणी चानुव्यचिलन् ॥२०॥
 दितेश्च वै सोदितेश्चेडायाश्चेन्द्राण्याश्च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥२१॥ (७)
 स दिशोनु व्यचिलत्तं विराडनु व्यचिलत्सर्वे च देवाः सर्वाश्च देवताः ॥२२॥
 विराजश्च वै स सर्वेषां च देवानां सर्वासां च देवतानां प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥२३॥ (८)
 स सर्वानन्तर्देशाननु व्यचिलत् ॥२४॥
 तं प्रजापतिश्च परमेष्ठी च पिता च पितामहश्चानुव्यचिलन् ॥२५॥
 प्रजापतेश्च वै स परमेष्ठिनश्च पितुश्च पितामहस्य
 च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥२६॥ (९)

॥ ७ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मध्यात्मम्, वात्यः ॥ छन्दः—१ त्रिपदा निचृद् गायत्री; २ एकपदा विराड्
 बृहती; ३ विराड्वृष्णिक्; ४ एकपदा गायत्री; ५ पङ्क्तिः ॥

स महिमा सद्रुर्भूत्वान्तं पृथिव्या अगच्छत्स समुद्रोऽभवत् ॥१॥
 तं प्रजापतिश्च परमेष्ठी च पिता च पितामहश्चापश्च श्रद्धा च
 वर्षं भूत्वानुव्यवर्तयन्त ॥२॥
 ऐनमापो गच्छत्यैनं श्रद्धा गच्छत्यैनं वर्षं गच्छति य एवं वेद ॥३॥
 तं श्रद्धा च यज्ञश्च लोकश्चान्नं चान्नाद्यं च भूत्वाभिपर्यावर्तन्त ॥४॥
 ऐनं श्रद्धा गच्छत्यैनं यज्ञो गच्छत्यैनं लोको गच्छत्यैनमन्नं
 गच्छत्यैनमन्नाद्यं गच्छति य एवं वेद ॥५॥

॥ ८ ॥ अथर्वा ॥ देवता—मध्यात्मम्, वात्यः ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक्;

२ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ३ आर्ची पङ्क्तिः ॥

अनु. २, सू. ८-११]

३३६

स विशः सर्वन्धूनन्नमन्नाद्यमभ्युदतिष्ठत् ॥२॥

विशां च वै स सर्वन्धूनां चान्नस्य चान्नाद्यस्य च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥३॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अध्यात्मम्, वात्यः ॥ छन्दः—१ आसुरी जगती; २ आर्ची गायत्री;

३ आर्ची पङ्क्तिः ॥

स विशोऽनु व्यचलत्

॥१॥

तं सभा च समितिश्च सेना च सुरा चानुव्यचलन् ॥२॥

सभायाश्च वै स समितेश्च सेनायाश्च सुरायाश्च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥३॥

॥ १० ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अध्यात्मम्, वात्यः ॥ छन्दः—१ द्विपदा साम्नी बृहती; २ त्रिपदाऽऽर्ची

पङ्क्तिः; ३ द्विपदा प्राजापत्या पङ्क्तिः; ४ त्रिपदा वर्धमाना गायत्री; ५ त्रिपदा साम्नी बृहती; ६, ८,

१० द्विपदाऽऽसुरी गायत्री; ७, ९ साम्युष्णिक्; ११ आसुरी बृहती ॥

तद्यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणो राज्ञोतिथिर्गृहानागच्छेत्

॥१॥

श्रेयांसमेनमात्मनो मानयेत्तथा क्षत्राय ना वृश्चते तथा राष्ट्राय ना वृश्चते ॥२॥

अतो वै ब्रह्म च क्षत्रं चोदतिष्ठतां ते अब्रूतां कं प्र विशावेति ॥३॥

अतो वै बृहस्पतिमेव ब्रह्म प्रा विशत्विन्द्रं क्षत्रं तथा वा इति ॥४॥

अतो वै बृहस्पतिमेव ब्रह्म प्राविशदिन्द्रं क्षत्रम् ॥५॥

इयं वा उ पृथिवी बृहस्पतिर्योरेवेन्द्रः ॥६॥

अयं वा उ अग्निर्ब्रह्मासावादित्यः क्षत्रम् ॥७॥

ऐनं ब्रह्म गच्छति ब्रह्मवर्चसी भवति ॥८॥

यः पृथिवीं बृहस्पतिमग्निं ब्रह्म वेद ॥९॥

ऐनमिन्द्रियं गच्छतीन्द्रियवान्भवति ॥१०॥

य आदित्यं क्षत्रं दिवमिन्द्रं वेद ॥११॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अध्यात्मम्, वात्यः ॥ छन्दः—१ देवी पङ्क्तिः; २ द्विपदा पूर्वात्रिष्टुबति-
, शक्वरी; ३-६, ८ निचृदाची बृहती; ७, ९ द्विपदा प्राजापत्या बृहती; १० मुरिगाची बृहती; ११ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप् ॥

तद्यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणोतिथिर्गृहानागच्छेत्

॥१॥

स्वयमेनमभ्युदेत्य ब्रूयाद्ब्राह्मणं क्वावात्सीर्ब्राह्मणोदकं ब्राह्मणं तर्पयन्तु ब्राह्मणं यथा ते प्रियं

तथास्तु ब्राह्मणं यथा ते वशस्तथास्तु ब्राह्मणं यथा ते निकामस्तथास्त्विति ॥२॥

यदेनमाहु ब्राह्मणं क्वावात्सीरिति पृथ एव तेन देवयानानव रुन्धे ॥३॥

यदेनमाहु ब्राह्मणोदकमित्यप एव तेनाव रुन्धे ॥४॥

यदेनमाहु ब्राह्मणं तर्पयन्त्विति प्राणमेव तेन वर्षीयांसं कुरुते ॥५॥

यदेनमाहु ब्राह्मणं यथा ते प्रियं तथास्त्विति प्रियमेव तेनाव रून्धे ॥६॥
 ऐनं प्रियं गच्छति प्रियः प्रियस्य भवति य एवं वेद ॥७॥ (१)
 यदेनमाहु ब्राह्मणं यथा ते वशस्तथास्त्विति वशमेव तेनाव रून्धे ॥८॥
 ऐनं वशो गच्छति वशी वशिना भवति य एवं वेद ॥९॥ (२)
 यदेनमाहु ब्राह्मणं यथा ते निकामस्तथास्त्विति निकाममेव तेनाव रून्धे ॥१०॥
 ऐनं निकामो गच्छति निकामे निकामस्य भवति य एवं वेद ॥११॥ (३)

॥ १२ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१ त्रिपदा गायत्री, २ प्राजापत्या बृहती;
 ३, ४ ध्रुविक प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ५, ६, ९, १० आसुरी गायत्री; ८ विराड् गायत्री; ७, ११ त्रिपदा
 प्राजापत्या त्रिष्टुप् ॥

तद्यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणं उद्धृतेष्वग्निष्वधिश्रितेऽग्निहोत्रेतिथिर्गृहानागच्छेत् ॥१॥
 स्वयमेनमभ्युदेत्य ब्रूयाद्ब्राह्मणं सृज होष्यामीति ॥२॥
 स चातिसृजेजुहुयान्न चातिसृजेन्न जुहुयात् ॥३॥
 स य एवं विदुषा ब्राह्मणेनातिसृष्टो जुहोति ॥४॥
 प्र पितृयाणं पन्थां जानाति प्र देवयानम् ॥५॥
 न देवेष्ववा वृश्चते हुतमस्य भवति ॥६॥
 पर्यस्यासिल्लोक आयतनं शिष्यते य एवं विदुषा ब्राह्मणेनातिसृष्टो जुहोति ॥७॥
 अथ य एवं विदुषा ब्राह्मणेनानतिसृष्टो जुहोति ॥८॥
 न पितृयाणं पन्थां जानाति न देवयानम् ॥९॥
 आ देवेषु वृश्चते अहुतमस्य भवति ॥१०॥
 नास्यासिल्लोक आयतनं शिष्यते य एवं विदुषा ब्राह्मणेनानतिसृष्टो जुहोति ॥११॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक्; २, ६ प्राजापत्याऽनुष्टुप्;
 ३, ५, ७ आसुरी गायत्री; ४, ८ साम्नी बृहती; ९ द्विपदा निचद् गायत्री; १० द्विपदा विराड् गायत्री;
 ११ प्राजापत्या पङ्क्तिः; १२ आसुरी जगती; १३ सतःपङ्क्तिः ॥

तद्यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणं एकां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति ॥१॥
 ये पृथिव्यां पुण्या लोकास्तानेव तेनाव रून्धे ॥२॥ (१)
 तद्यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणो द्वितीयां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति ॥३॥
 येऽन्तरिक्षे पुण्या लोकास्तानेव तेनाव रून्धे ॥४॥ (२)
 तद्यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणस्तृतीयां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति ॥५॥

अनु. २, सू. १३-१४]

३३८

ये दिवि पुण्यां लोकास्तानेव तेनाव रून्धे ॥६॥ (३)
 तद्यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणश्चतुर्थी रात्रिमतिथिर्गृहे वसति ॥७॥
 ये पुण्यानां पुण्यां लोकास्तानेव तेनाव रून्धे ॥८॥ (४)
 तद्यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणोपरिमिता रात्रीरतिथिर्गृहे वसति ॥९॥
 य एवापरिमिताः पुण्यां लोकास्तानेव तेनाव रून्धे ॥१०॥ (५)
 अथ यस्याब्राह्मणो ब्राह्मणवृद्धो नामविभ्रत्यतिथिर्गृहानागच्छेत् ॥११॥
 कर्षेदेनं न चैनं कर्षेत् ॥१२॥
 अस्यै देवताया उदुकं याचामीमां देवतां वासय इमामिमां
 देवतां परि वेवेष्मीत्येनं परि वेविष्यात् ॥१३॥
 तस्यामेवास्य तद्देवतायां हुतं भवति य एवं वेद ॥१४॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—प्रध्यात्मम्; ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१ त्रिपदाऽनुष्टुप्; २, ४, ६, ८, १०, २०,
 २२, २४ प्राप्ता गायत्री; ३, ९ पुरउष्णिक्; ५ अनुष्टुप्; ७ प्रस्तारपङ्क्तिः; ११ स्वगाय गायत्री; १२, १४,
 १६, १८ भुरिक् प्राजापत्याऽनुष्टुप्; १३, १५ आर्ची पङ्क्तिः; [१७, २३ आर्ची त्रिष्टुप्;]
 १९ भुरिङ्नागी गायत्री; २१ प्राजापत्या त्रिष्टुप् ॥

स यत्प्राचीं दिशमनु व्यचलन्मार्तुं शर्धो भूत्वानुव्यचलन्मनोन्नादं कृत्वा ॥१॥
 मनसान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥२॥ (१)
 स यदक्षिणां दिशमनु व्यचलदिन्द्रो भूत्वानुव्यचलद्वलमन्नादं कृत्वा ॥३॥
 बलेनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥४॥ (२)
 स यत्प्रतीचीं दिशमनु व्यचलद्वरुणो राजा भूत्वानुव्यचलदुपोन्नादीः कृत्वा ॥५॥
 अद्भिरन्नादीभिरन्नमत्ति य एवं वेद ॥६॥ (३)
 स यदुदीचीं दिशमनु व्यचलत्सामो राजा भूत्वानुव्यचलत्
 सप्तर्षिभिर्हुत आहुतिमन्नादीं कृत्वा ॥७॥
 आहुत्यान्नाद्यान्नमत्ति य एवं वेद ॥८॥ (४)
 स यद्भुवां दिशमनु व्यचलद्विष्णुर्भूत्वानुव्यचलद्विराजमन्नादीं कृत्वा ॥९॥
 विराजान्नाद्यान्नमत्ति य एवं वेद ॥१०॥ (५)
 स यत्पशूननु व्यचलद्वद्रो भूत्वानुव्यचलदोषधीरन्नादीः कृत्वा ॥११॥
 ओषधीभिरन्नादीभिरन्नमत्ति य एवं वेद ॥१२॥ (६)
 स यत्पितृननु व्यचलद्यमो राजा भूत्वानुव्यचलत्स्यधाकारमन्नादं कृत्वा ॥१३॥

स्वधाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥१४॥ (८)
 स यन्मनुष्याश्नु ननु व्यचलदग्निर्भूत्वानुव्यचलत्स्वाहाकारमन्नादं कृत्वा ॥१५॥
 स्वाहाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥१६॥ (९)
 स यदूर्ध्वा दिशमनु व्यचलद्बृहस्पतिर्भूत्वानुव्यचलद्द्वपद्धारमन्नादं कृत्वा ॥१७॥
 वपद्द्वारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥१८॥ (१०)
 स यद्देवाननु व्यचलद्दीशानो भूत्वानुव्यचलन्मन्युमन्नादं कृत्वा ॥१९॥
 मन्युनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥२०॥ (११)
 स यत्प्रजा अनु व्यचलत्प्रजापतिर्भूत्वानुव्यचलत्प्राणमन्नादं कृत्वा ॥२१॥
 प्राणेनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥२२॥ (१२)
 स यत्सर्वानन्तर्देशाननु व्यचलत्परमेष्ठी भूत्वानुव्यचलद्ब्रह्मान्नादं कृत्वा ॥२३॥
 ब्रह्मणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥२४॥ (१३)

॥ १५ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१ देवी पङ्क्तिः; २ ग्रामुरी बृहती;

३ प्राजापत्याऽनुष्टुप्, ४, ७, ८ भुविक प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ५, ६ द्विपदा साम्नी बृहती; ९ विराट्

गायत्री; (३-९ तस्य ब्राह्मणस्येत्यस्योक्तम्) ॥

तस्य ब्राह्मणस्य ॥१॥

सप्त प्राणाः सप्तापानाः सप्त व्यानाः ॥२॥
 तस्य ब्राह्मणस्य । योस्य प्रथमः प्राण ऊर्ध्वो नामायं सो अग्निः ॥३॥
 तस्य ब्राह्मणस्य । योस्य द्वितीयः प्राणः प्रौढो नामासौ स आदित्यः ॥४॥
 तस्य ब्राह्मणस्य । योस्य तृतीयः प्राणोऽभ्यूढो नामासौ स चन्द्रमाः ॥५॥
 तस्य ब्राह्मणस्य । योस्य चतुर्थः प्राणो विभूर्नामायं स पर्वमानः ॥६॥
 तस्य ब्राह्मणस्य । योस्य पञ्चमः प्राणो योनिर्नाम ता इमा आपः ॥७॥
 तस्य ब्राह्मणस्य । योस्य षष्ठः प्राणः प्रियो नाम त इमे पशवः ॥८॥
 तस्य ब्राह्मणस्य । योस्य सप्तमः प्राणोपरिमितो नाम ता इमाः प्रजाः ॥९॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१, ३ साम्युष्णिक्; २, ४, ५ प्राजापत्यो-
 ष्णिक्; ६ याजुषी त्रिष्टुप्; ७ ग्रामुरी गायत्री; (१-७ तस्य ब्राह्मणस्येत्यस्योक्तम्) ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योस्य प्रथमोऽपानः सा पौर्णमासी ॥१॥

तस्य ब्राह्मस्य । योस्य द्वितीयोपानः साष्टका ॥२॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य तृतीयोपानः सामावास्या ॥३॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य चतुर्थोपानः सा श्रद्धा ॥४॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य पञ्चमोपानः सा दीक्षा ॥५॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य षष्ठोपानः स यज्ञः ॥६॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य सप्तमोपानस्ता इमा दक्षिणाः ॥७॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मः ॥ छन्दः—१, ५ प्राजापत्योष्णिक; २, ७ सामान्यनुष्टुप्;
 ३ याजुषी पङ्क्तिः; ४ सामान्युष्णिक; ६ याजुषी त्रिष्टुप्; ८ प्रतिष्ठाऽर्चो पङ्क्तिः; ९ द्विपदा सामनी त्रिष्टुप्;
 १० सामान्यनुष्टुप्; (१-१० तस्य ब्राह्मस्येत्यस्योक्तम्) ॥

तस्य ब्राह्मस्य । योस्य प्रथमो व्यानः सेयं भूमिः ॥१॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य द्वितीयो व्यानस्तदन्तरिक्षम् ॥२॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य तृतीयो व्यानः सा द्यौः ॥३॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य चतुर्थो व्यानस्तानि नक्षत्राणि ॥४॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य पञ्चमो व्यानस्त ऋतवः ॥५॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य षष्ठो व्यानस्त आर्तिवाः ॥६॥
 तस्य ब्राह्मस्य । योस्य सप्तमो व्यानः स संवत्सरः ॥७॥

तस्य ब्राह्मस्य । समानमर्थं परि यन्ति देवाः संवत्सरं वा एतद्वतवोऽनुपरियन्ति ब्राह्मं च ॥८॥
 तस्य ब्राह्मस्य । यदादित्यमभिसंविशन्त्यमावास्यां चैव तत्पौर्णमासीं च ॥९॥
 तस्य ब्राह्मस्य । एकं तदेषाममृतत्वमित्याहुतिरेव ॥१०॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मः ॥ छन्दः—१ देवी पङ्क्तिः; २, ३ आर्चो बृहती;
 ४ आर्च्यनुष्टुप्; ५ सामान्युष्णिक ॥

तस्य ब्राह्मस्य ॥१॥

यदस्य दक्षिणमक्ष्यसौ स आदित्यो यदस्य सव्यमक्ष्यसौ स चन्द्रमाः ॥२॥
 योस्य दक्षिणः कर्णोयं सो अग्निर्योस्य सव्यः कर्णोयं स पर्वमानः ॥३॥
 अहोरात्रे नासिके दितिश्चादितिश्च शीर्षकपाले संवत्सरः शिरः ॥४॥
 अह्ना प्रत्यङ्गात्यो रात्र्या प्राङ्गमो ब्राह्मणाय ॥५॥

॥ इति पञ्चदशं काण्डम् ॥

[पञ्चदशकाण्डे अनुवाकौ २, पर्यायाः १८, ऋचः २२०]

— १८००००० —

अथ षोडशं काण्डम् ॥

अथैकत्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—प्रजापतिः ॥ छन्दः—१, ३ द्विपदा साम्नी वृहती; २, १० याजुषी त्रिष्टुप्;
४ आसुरी गायत्री; ५, ८ द्विपदा साम्नी पङ्क्तिः; ६ साम्नुष्टुप्; ७ निचृद् [द्विपदा] विराड् गायत्री;
९ आसुरी पङ्क्तिः; ११ साम्नुष्टुप्; १२, १३ [द्विपदा] आर्च्यनुष्टुप् ॥

॥ १ ॥

अतिसृष्टो अ॒पां वृष॑भोतिसृष्टा अ॒मयो॑ दि॒व्याः ॥१॥

रु॒जन्परि॑रु॒जन्मृ॑णन्प्रमृ॑णन् ॥२॥

ओ॒को म॑नो॒हा ख॒नो नि॑र्दाह आ॒त्मदूषि॑स्तनू॒दूषिः ॥३॥

इ॒दं त॑मति॒ सृजामि॑ तं मा॒भ्यव॑निक्षि ॥४॥

तेन॒ तम॑भ्यति॒ सृजामो॑ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥५॥

अ॒पाम॑ग्रमसि॒ समु॑द्रं वो॒भ्यव॑सृजामि ॥६॥

यो॒ऽस्व॑ऽग्निर॒ति तं॑ सृजामि ओ॒कं ख॒नि त॑नू॒दूषि॑म् ॥७॥

यो व॑ आ॒पोऽग्निरा॑विवेश॒ स ए॒ष यद्वो॑ घो॒रं तदे॑तत् ॥८॥

इन्द्र॑स्य व॒ इन्द्रि॑येणा॒भि पि॑ञ्चेत् ॥९॥

अ॒रि॒प्रा आ॒पो अप॑ रि॒प्रम॑स्मत् ॥१०॥

प्रा॒सदे॑नो॒ वह॑न्तु प्र दु॒ष्वय॑ वह॑न्तु ॥११॥

शि॒वेन॑ मा॒ चक्षु॑षा पश्यतापः शि॒वया॑ त॒न्वोप॑ स्पृशत॒ त्वच॑ मे ॥१२॥

शि॒वान्भी॑न॒प्सुष॑दो॒ हवाम॑हे मयि॒ क्षत्रं॑ वर्च॒ आ ध॑त्त दे॒वीः ॥१३॥

॥ २ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वाक् ॥ छन्दः—१ आसुर्यनुष्टुप्; २ आसुर्युष्टुप्; ३ साम्नुष्टुप्;
४ त्रिपदा साम्नी वृहती; ५ आर्च्यनुष्टुप्; ६ निचृद् [द्विपदा] विराड् गायत्री ॥

निर्दु॑र्म॒ण्य ऊ॒र्जा मधु॑मती॒ वाक् ॥१॥

मधु॑मती॒ स्थ मधु॑मती॒ वाच॑मुदे॒यम् ॥२॥

उप॑हूतो मे गो॒पा उप॑हूतो गोपी॒थः ॥३॥

सु॒श्रुतो॑ कर्णो॒ भद्र॑श्रुतो॒ कर्णो॑ भ॒द्रं श्लो॑कं श्रू॒यास॑म् ॥४॥

३४२

सुश्रुतिश्च मोपश्रुतिश्च मा हासिष्टां सौपर्णं चक्षुरजस्रं ज्योतिः ॥५॥

ऋषीणां प्रस्तरोऽसि नमोस्तु देवाय प्रस्तराय ॥६॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मादित्यो ॥ छन्दः—१ आसुरी गायत्री; २, ३ आर्च्यनुष्टुप्; ४ प्राजापत्या त्रिष्टुप्; ५ साम्युष्णिक्; ६ द्विपदा साम्नी त्रिष्टुप् ॥

मूर्धाहं रयीणां मूर्धा समानानां भूयासम् ॥१॥

रुजश्च मा वेनश्च मा हासिष्टां मूर्धा च मा विधर्मा च मा हासिष्टाम् ॥२॥

उर्वश्च मा चमसश्च मा हासिष्टां धर्ता च मा धरुणश्च मा हासिष्टाम् ॥३॥

विमोकश्च मर्द्रपविश्च मा हासिष्टामर्द्रदानुश्च मा मातरिश्वा च मा हासिष्टाम् ॥४॥

बृहस्पतिर्म आत्मा नृमणा नाम हृद्यः ॥५॥

असंतापं मे हृदयमुर्वी गव्यूतिः समुद्रो अस्मि विधर्मणा ॥६॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मादित्यो ॥ छन्दः—१, ३ साम्यनुष्टुप्; २ साम्युष्णिक्; ४ त्रिपदानुष्टुप्; ५ आसुरी गायत्री; ६ आर्च्युष्णिक्; ७ त्रिपदा विराड् गर्भानुष्टुप् ॥

नाभिरहं रयीणां नाभिः समानानां भूयासम् ॥१॥

स्वासदसि सूषा अमृतो मर्त्येष्व ॥२॥

मा मां प्राणो हासीन्मो अपानो विहाय परा गात् ॥३॥

सूर्यो माह्लः पात्वग्निः पृथिव्या वायुरन्तरिक्षाद्यमो मनुष्येभ्यः सरस्वती पार्थिवेभ्यः ॥४॥

प्राणापानौ मा मां हासिष्टं मा जने प्र मेषि ॥५॥

स्वस्त्यद्योषसो दोषसश्च सर्व आपः सर्वगणो अशीय ॥६॥

शक्वरी स्थ पशवो मोपस्थेपुर्मित्रावरुणौ मे प्राणापानावग्निर्मे दक्षं दधातु ॥७॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्पनाशनम् ॥ छन्दः—१, ४-६ (प्र०) विराड् गायत्री; २ ४-७ (द्वि०), १ प्राजापत्या गायत्री; ३, ४-७, (तृ०), १० द्विपदा साम्नी बृहती; ७ (प्र०) भुरिग् विराड् गायत्री; ८ स्वराड् विराड् गायत्री ॥

॥२॥

विद्म ते स्वप्न जनित्रं ग्राह्याः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ॥१॥

अन्तकोसि मृत्युरसि

॥२॥

तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स नः स्वप्न दुष्वप्यात्पाहि ॥३॥ (१)

विद्म ते स्वप्न जनित्रं निर्भूत्याः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।

अन्तकोसि मृत्युरसि । तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स नः स्वप्न दुष्वप्यात्पाहि ॥४॥ (२)

विद्म ते स्वप्न जनित्रमभूत्याः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।

अन्तकोसि मृत्युरसि । तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स नः स्वप्न दुष्वप्यात्पाहि ॥५॥ (३)

विद्म ते स्वप्न जनित्रं निर्भूत्याः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।

अन्तकोसि मृत्युरसि । तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स नः स्वप्न दुष्वप्यात्पाहि ॥६॥ (४)

विद्म ते स्वप्न जनित्रं पराभूत्याः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।

अन्तकोसि मृत्युरसि । तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स नः स्वप्न दुष्वप्यात्पाहि ॥७॥ (५)

विद्म ते स्वप्न जनित्रं देवजामीनां पुत्रोऽसि यमस्य करणः ॥८॥

अन्तकोसि मृत्युरसि

॥९॥

तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स नः स्वप्न दुष्वप्यात्पाहि ॥१०॥ (६)

॥ ६ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम्, उपा ॥ छन्दः—१-४ प्राजापत्यानुष्टुप्; ५ साम्नी पङ्क्तिः;

६ निचृदाचीं बृहती; ७ द्विपदा साम्नी बृहती; ८ आगुरी जगती; ९ आगुरी बृहती; १० धाच्युष्णिक्;

११ त्रिपदा यवमध्या गायत्री वा आर्च्यनुष्टुप् वा ॥

अजैष्माद्यासनामाद्याभुमानागसो वयम् ॥१॥

उषो यस्मादुष्वप्यादभैष्माप तदुच्छतु ॥२॥

द्विषते तत्परा वह शपते तत्परा वह ॥३॥

यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तस्मा एनद्रमयामः ॥४॥

उषा देवी वाचा संविदाना वाग्देव्युषसा संविदाना ॥५॥

उषस्पतिर्वाचस्पतिना संविदानो वाचस्पतिरुषस्पतिना संविदानः ॥६॥

तेऽमुष्मै परा वहन्त्यरायान्दुर्णाम्नः सदान्वाः ॥७॥

कुम्भीका दूषीकाः पीयकान् ॥८॥

जाग्रदुष्वप्यं स्वप्नेदुष्वप्यम् ॥९॥

अनागमिष्यतो वरानवित्तेः संकल्पानमुच्या द्रुहः पाशान् ॥१०॥

तदमुष्मा अग्ने देवाः परा वहन्तु वधिर्यथासद्विधुरो न साधुः ॥११॥

२, सू. ७-८]

३४४

। ७ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःखपाननाशनम्, ॥ छन्दः—१ पङ्क्तिः; २ साम्यनुष्टुप्; ३ आमुयुष्णिक्;
४ प्राजापत्या गायत्री; ५ आच्युष्णिक्; ६, ९, ११ साम्नी बृहती; ७ याजुषी गायत्री; ८ प्राजापत्या बृहती;
१० साम्नी गायत्री, १२ मुरिक प्राजापत्यानुष्टुप्; १३ आसुरी त्रिष्टुप् ॥

तेनैनं विध्याम्यभूत्यैनं विध्यामि निर्भूत्यैनं विध्यामि
पराभूत्यैनं विध्यामि ग्राह्यैनं विध्यामि तमसैनं विध्यामि ॥१॥

देवानामेनं घोरैः क्रूरैः प्रैषैरभिप्रेष्यामि ॥२॥

वैश्वानरस्यैनं दंष्ट्रयोरपि दधामि ॥३॥

एवानेवाव सा गरत् ॥४॥

योऽस्मान्द्वेष्टि तमात्मा द्वेष्टुं यं वयं द्विष्मः स आत्मानं द्वेष्टु ॥५॥

निर्द्विषन्तं दिवो निः पृथिव्या निरन्तरिक्षाद्भजाम ॥६॥

सुयामंश्चाक्षुष ॥७॥

इदमहमाप्स्यायणेऽमुष्याः पुत्रे दुष्वभ्यं मृजे ॥८॥

यददोऽदो अभ्यगच्छन्त्यदोषा यत्पूर्वा रात्रिम् ॥९॥

यज्ञाग्रयत्सुप्तो यदिवा यन्नक्तम् ॥१०॥

यदहरहरभिगच्छामि तस्मादिनमव दये ॥११॥

तं जहि तेन मन्दस्व तस्य पृष्टीरपि शृणीहि ॥१२॥

स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥१३॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःखपाननाशनम् ॥ छन्दः—१, ५-२९ (प्र०), ३० एकपदा यजुर्ब्रह्मच-
नुष्टुप्; २, ५-२९ (द्वि०), ३१ त्रिपदा निचूद् गायत्री; ३ प्राजापत्या गायत्री; ४, ५-२६ (तृ०),
३३ त्रिपदा प्राजापत्या त्रिष्टुप्; ५-७, १२, २०, २२, २७ (सर्वेषां तृ०) आसुरी जगती ८, १०, ११,
१३, १४, १६, २१ (सर्वेषां तृ०), आसुरी त्रिष्टुप्; ९, १५, १७-१९, २३-२६ (सर्वेषां तृ०)
३२ आसुरी पङ्क्तिः; २८, २९ (द्वयोः तृ०), आसुरी बृहती ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ॥१॥

तस्मादमुं निर्भजामोमुमापुष्यायणमपुष्याः पुत्रमसौ यः ॥२॥
 स ग्राह्याः पाशान्मा मोचि ॥३॥
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥४॥ (१)
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
 यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोमुमापुष्यायणमपुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स निर्कृत्याः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥५॥ (२)
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
 यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोमुमापुष्यायणमपुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 सोभूत्याः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥६॥ (३)
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
 यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोमुमापुष्यायणमपुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स निर्भूत्याः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥७॥ (४)
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
 यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोमुमापुष्यायणमपुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स पराभूत्याः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥८॥ (५)
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
 यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोमुमापुष्यायणमपुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स देवजामीनां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥९॥ (६)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमासुप्यायणममुप्याः पुत्रमसौ यः ।
स बृहस्पतेः पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥१०॥ (७)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमासुप्यायणममुप्याः पुत्रमसौ यः ।
स प्रजापतेः पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥११॥ (८)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमासुप्यायणममुप्याः पुत्रमसौ यः ।
स ऋषीणां पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥१२॥ (९)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमासुप्यायणममुप्याः पुत्रमसौ यः ।
स आर्षेयाणां पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥१३॥ (१०)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमासुप्यायणममुप्याः पुत्रमसौ यः ।
सोद्भिरसां पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥१४॥ (११)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमासुप्यायणममुप्याः पुत्रमसौ यः ।

स आङ्गिरसानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥१५॥ (१२)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं

यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।

सोथर्वणां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥१६॥ (१३)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं

यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स आथर्वणानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥१७॥ (१४)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं

यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स वनस्पतीनां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥१८॥ (१५)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं

यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स वानस्पत्यानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥१९॥ (१६)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं

यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स ऋतूनां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२०॥ (१७)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ।
स आर्तिवानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२१॥ (१८)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ।
स मासानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२२॥ (१९)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ।
सोर्धमासानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२३॥ (२०)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ।
सोर्धोरात्रयोः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२४॥ (२१)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ।
सोह्लोः संयतोः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२५॥ (२२)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं
यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोमुमामुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ।

स द्यावापृथिव्योः पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२६॥ (२३)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं

यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोमुमांमुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ।

स इन्द्राभ्योः पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२७॥ (२४)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं

यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोमुमांमुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ।

स मित्रावरुणयोः पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२८॥ (२५)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं

यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोमुमांमुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ।

स राज्ञो वरुणस्य पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥२९॥ (२६)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोस्माकं ब्रह्मास्माकं स्वरिस्माकं

यज्ञोऽस्माकं पशवोस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ॥३०॥

तस्मादमुं निर्भजामोमुमांमुप्यायणमुप्याः पुत्रमसौ यः ॥३१॥

स मृत्योः पट्टीशात्पाशान्मा मौचि ॥३२॥

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्च पादयामि ॥३३॥ (२७)

॥ ६ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—१ प्रजापतिः; २ मन्त्रोक्ताः; ३, ४ गुर्यः ॥ छन्दः—१ आच्युत्तुष्टुः;
२ आच्युत्तुष्टुः; ३ साम्नी पङ्क्तिः; ४ परोष्णिक् ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमभ्युष्टिं विश्वाः पृथना अरांतीः ॥१॥
तदुभिराहु तदु सोम आह पूषा मा धात्सुकृतस्य लोके ॥२॥
अगन्म स्वः स्वर्गिगन्म सं सूर्यस्य ज्योतिषागन्म ॥३॥
वस्योभूयाय वसुमान्यज्ञो वसु वंशिषीय वसुमान्भूयामं वसु मयि धेहि ॥४॥

॥ इति षोडशं काण्डम् ॥

[षोडशकाण्डे अनुवाकौ २, पर्यायाः ९, ऋचः १०३]

— — — — —

अथ सप्तदशं काण्डम् ॥

अथ द्वात्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आदित्यः ॥ छन्दः—१, २७, ३० जगती; २-५ अतिजगती; ६, ७, १९ अत्यष्टि
८, ११, १६ अतिधृतिः; ९, १४, १५ पञ्चपदा शक्वरी; १० अष्टपदा धृतिः; १२ कृतिः; १३ प्रकृतिः; १७ पञ्चपदा
विराडतिशक्वरी; १८ भुरिगष्टिः; २० ककुप् (?); २१ चतुष्पदोपरिष्ठाद् बृहती; २२, २५, २६ अनुष्टुप्;
२३ निचृद् बृहती; २४ विराडत्यष्टिः; २८, २९ त्रिष्टुप्; (१-५ षट्पदा; ११-१३ १६, १८, १९,
२४ सप्तपदा) ॥

॥१॥

विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।
सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संधनाजितम् ।
ईड्यं नाम ह्य इन्द्रमायुष्मान्भूयासम् ॥१॥
विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।
सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संधनाजितम् ।
ईड्यं नाम ह्य इन्द्रं प्रियो देवानां भूयासम् ॥२॥
विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।
सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संधनाजितम् ।
ईड्यं नाम ह्य इन्द्रं प्रियः प्रजानां भूयासम् ॥३॥
विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।
सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संधनाजितम् ।
ईड्यं नाम ह्य इन्द्रं प्रियः पशूनां भूयासम् ॥४॥
विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।
सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संधनाजितम् ।
ईड्यं नाम ह्य इन्द्रं प्रियः समानानां भूयासम् ॥५॥

उद्दिह्युदिहि सूर्य वर्चसा माभ्युदिहि ।

द्विषंश्च मह्यं रध्यतु मा चाहं द्विषते रथं तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥६॥

उद्दिह्युदिहि सूर्य वर्चसा माभ्युदिहि ।

यांश्च पश्यामि यांश्च न तेषु मा सुमतिं कृधि तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥७॥

मा त्वा दभन्त्सलिले अस्वन्तर्ये पाशिन उपतिष्ठन्त्यत्र ।

हित्वाशस्ति दिवमारुक्ष एतां स नो मृड सुमतौ तै स्याम तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥८॥

त्वं न इन्द्र महते सौभगायादवधेभिः परि पाह्यक्तुभिस्तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥९॥

त्वं न इन्द्रोतिभिः शिवाभिः शंतमो भव ।

आरोहंस्त्रिदिवं दिवो गृणानः सोमपीतये प्रियधामा स्वस्तये तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥१०॥

त्वमिन्द्रासि विश्वजित्सर्ववित्पुरुहूतस्त्वमिन्द्र ।

त्वमिन्द्रेमं सुहवं स्तोममेरयस्व स नो मृड सुमतौ तै स्याम तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥११॥

अदवधो दिवि पृथिव्यामुतासि न त आपुर्महिमानमन्तरिक्षे ।

अदवधेन ब्रह्मणा वावृधानः स त्वं न इन्द्र दिवि षष्ठमं यच्छ तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥१२॥

या त इन्द्र तनूरप्सु या पृथिव्यां यान्तरग्नौ या त इन्द्र पवमाने स्वविदि ।

ययेन्द्र तन्वा ३न्तरिक्षं व्यापिथ तया न इन्द्र तन्वा ३ शर्म यच्छ तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥१३॥

त्वमिन्द्र ब्रह्मणा वर्धयन्तः सत्रं नि षेदुर्ऋषयो नाधमानास्तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥१४॥

त्वं तूतं त्वं पर्येष्युत्सं सहस्रधारं विदथं स्वविदं तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।
 त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥१५॥
 त्वं रक्षसे प्रदिशश्चतस्रस्त्वं शोचिषा नभसी वि भासि ।

त्वमिमा विश्वा भुवनानु तिष्ठस ऋतस्य पन्थामन्वेषि विद्वांस्तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।
 त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥१६॥

पञ्चभिः पराङ्गपस्येकयावाङ्शस्तिमेषि सुदिने बाधमानस्तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।
 त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥१७॥
 त्वमिन्द्रस्त्वं महेन्द्रस्त्वं लोकस्त्वं प्रजापतिः ।

तुभ्यं यज्ञो वि तायते तुभ्यं जुहति जुहंतस्तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।
 त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥१८॥
 असति सत्यतिष्ठितं सति भूतं प्रतिष्ठितम् ।

भूतं ह भव्य आहितं भव्यं भूते प्रतिष्ठितं तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।
 त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥१९॥
 शुक्रोऽसि भ्राजोऽसि । स यथा त्वं भ्राजता भ्राजोस्येवाहं भ्राजता भ्राज्यासम् ॥२०॥

रुचिरसि रोचोऽसि । स यथा त्वं रुच्या रोचोस्येवाहं

पशुभिश्च ब्राह्मणवर्चसेन च रुचिषीय ॥२१॥

उद्यते नम उदायते नम उदिताय नमः । विराजे नमः स्वराजे नमः सम्राजे नमः ॥२२॥

अस्तंयते नमोस्तमेप्यते नमोस्तमिताय नमः ।

विराजे नमः स्वराजे नमः सम्राजे नमः ॥२३॥

उदगादयमादित्यो विश्वेन तपसा सह ।
 सपत्नान्मह्यं रुन्धयन्मा चाहं द्विषते रथं तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।
 त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमिन् ॥२४॥
 आदित्य नावमारुक्षः शतारित्रां स्वस्तये । अहर्मात्यपीपरो रात्रिं सत्राति पारय ॥२५॥
 सूर्य नावमारुक्षः शतारित्रां स्वस्तये । रात्रिं मात्यपीपरोहः सत्राति पारय ॥२६॥

प्रजापतेरावृतो ब्रह्मणा वर्मणाहं कश्यपस्य ज्योतिषा वर्चसा च ।
 जरदष्टिः कृतवीर्यो विहायाः सहस्रायुः सुकृतश्चरेयम् ॥२७॥
 परीवृतो ब्रह्मणा वर्मणाहं कश्यपस्य ज्योतिषा वर्चसा च ।
 मा मा प्रापन्निषवो दैव्या या मा मानुषीरवसृष्टा वधाय ॥२८॥
 ऋतेन गुप्त ऋतुभिश्च सर्वभूतेन गुप्तो भव्येन चाहम् ।
 मा मा प्रापत्पाप्मा मोत मृत्युरन्तर्दधेहं सलिलेन वाचः ॥२९॥
 अग्निर्मा गोप्ता परि पातु विश्वत उद्यन्तसूर्यो नुदतां मृत्युपाशान् ।
 व्युच्छन्तीरुषमः पर्वता ध्रुवाः सहस्रं प्राणा मय्या यतन्ताम् ॥३०॥

॥ इति सप्तदशं काण्डम् ॥

[सप्तदशकाण्डे अनुवाकः १, सूक्तम् १, ऋचः ३०]

— १० ११ १२ १३ १४ —

अथाष्टादशं काण्डम् ॥

अथ त्रयस्त्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—प्रथमः ॥ देवता—यमः, मन्योक्ताः; ४० मन्त्रः; ४१-४२ मरुत्वतो; ४४-४६, ५१, ५२ पितरः ॥

छन्दः— १-७, ९-१३, १६, १७, २४-३६, ३९-४८, ५१-५५, ५८, ६० त्रिष्टुप्; ८, १५ मार्या पङ्क्तिः;

१४, ४९, ५० शुक्ति त्रिष्टुप्; १८-२३ जगती; ३७, ३८ परोष्णिक्; ५६, ५७, ६१ अनुष्टुप्;

५९ पुरोवृत्ती ॥

॥ १ ॥

ओ चित्मग्वायं सख्या ववृत्त्यां तिरः पुरु चिदर्णवं जगन्वान् ।
 पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमि प्रतरं दीध्यानः ॥१॥
 न ते सखा सख्यं वष्टयेतत्सलक्ष्मा यद्विपुरुषा भवति ।
 महस्पुत्रामो अमुरस्य वीरा दिवो धर्तार उर्विया परि ख्यन् ॥२॥
 उशन्ति घा ते अमृतास एतदेकस्य चित्यजसं मर्त्यस्य ।
 नि ते मनो मनसि धायस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः ॥३॥
 न यत्पुरा चक्रुमा कद्ध नूनमृतं वदन्तो अनृतं रपेम ।
 गन्धर्वो अस्वप्या च योषा सा नौ नाभिः परमं जामि तन्नौ ॥४॥
 गर्भे नु नौ जनिता दंपती कर्द्वस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः ।
 नकिरस्य प्र मिनन्ति व्रतानि वेद नावस्य पृथिवी उत द्यौः ॥५॥
 को अद्य युङ्क्ते धुरि गा ऋतस्य शिर्मावतो भामिनो दुर्हणायून् ।
 आसन्निपून्हुत्स्वसो मयोभून् एषां भृत्यामृणधत्स जीवात् ॥६॥
 को अस्य वेद प्रथमस्याहः क ई ददर्श क इह प्र वोचत् ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कदु ब्रव आहनो वीच्या नृन् ॥७॥
 यमस्य मा यम्यं काम आगन्तसमाने योनौ सहश्रेय्याय ।
 जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्देव रथ्येव चक्रा ॥८॥

न तिष्ठन्ति न नि मिपन्त्येते देवानां स्पृश इह ये चरन्ति ।
 अन्येन मदाहनो याहि त्वं तेन वि बृह रथ्येव चक्रा ॥९॥
 गत्रीभिरस्मा अहभिर्दशस्येत्सूर्यस्य चक्षुर्मुहुरुन्मिमीयात् ।
 दिवा पृथिव्या मिथुना सवन्धू यमीर्यमस्य विवृहादजामि ॥१०॥ (१)
 आ घा ना गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।
 उप बृहहि वृषभाय बाहुमन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत् ॥११॥
 किं भ्रातामद्यदेनाथं भवति किमु स्वमा यन्निकृतिर्निगच्छात् ।
 काममृता ब्रह्मेऽतद्रूपामि तन्वा मे तन्वा सं पिपृग्धि ॥१२॥
 न ते नाथं यम्यत्राहमस्मि न ते तनं तन्वाऽ सं पपृच्याम् ।
 अन्येन मत्प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वष्टयेतत् ॥१३॥
 न वा उ ते तनं तन्वाऽ सं पपृच्यां पापमाहुर्यः स्वमारं निगच्छात् ।
 अम्यदेतन्मनसो हृदो मे भ्राता स्वसुः शयने यच्छेयीय ॥१४॥
 वतो वतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।
 अन्या किल त्वां कक्ष्येवि युक्तं परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ॥१५॥
 अन्य ऊ पु यम्यन्य उ त्वां परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।
 तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवाधा कृणुष्व संविदं सुभद्राम् ॥१६॥
 त्रीणि च्छन्दांसि कवयो वि येतिर पुरुरूपं दर्शनं विश्वचक्षणम् ।
 आपो वाता ओषधयस्तान्येकस्मिन्भुवनं आपितानि ॥१७॥
 वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा दिवः पयांसि यक्षा अदितेरदाभ्यः ।
 विश्वं स वेद वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजति यज्ञियो ऋतुम् ॥१८॥
 रपद्गन्धर्वीरप्या च योषणा नदस्य नादे परि पातु नो मनः ।
 इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वोचति ॥१९॥
 सो चिन्नु भद्रा क्षुमती यशस्वत्युषा उवाच मनवे स्वर्विती ।
 यदीमुशन्तमुशतामनु क्रतुमग्निं होतारं विदथाय जीजनम् ॥२०॥ (२)
 अध त्वं द्रुप्सं विभ्यं विचक्षणं विराभरदिषिरः श्येनो अध्वरे ।
 यदी विशो वृणते दुस्ममाया अग्निं होतारमध धीरजायत ॥२१॥

सदासि रण्वो यवसेव पुण्यते होत्राभिरग्ने मनुषः स्वध्वरः ।
 विप्रस्य वा यच्छशमान उक्थ्यो३ वाजं ससवां उपयासि भूरिभिः ॥२२॥
 उदीरय पितरां जार आ भगमियक्षति हर्यतो हृत्त इष्यति ।
 विवक्ति वल्लिः स्वपस्यते मखस्तविष्यते असुरो वेपते मती ॥२३॥
 यस्ते अग्ने सुमतिं मर्तो अख्यत्सहसः सूनो अति स प्र शृण्वे ।
 इषं दधानो वहमानो अश्वैरा स द्युमां अमवान्भूषति द्यून् ॥२४॥
 श्रुधी नो अग्ने सदने सधस्ये युक्ष्वा रथममृतस्य द्रविदुम् ।
 आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामप भूरिह स्याः ॥२५॥
 यदग्न एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।
 रता च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो अत्र वसुमन्तं वीतान् ॥२६॥
 अन्वग्निरुपसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।
 अनु सूर्य उषसो अनु रश्मीननु द्यावापृथिवी आ विवेश ॥२७॥
 प्रत्यग्निरुपसामग्रमख्यत्प्रत्यहानि प्रथमो जातवेदाः ।
 प्रति सूर्यस्य पुरुधा च रश्मीन्प्रति द्यावापृथिवी आ तनान् ॥२८॥
 द्यावा ह क्षामा प्रथमे ऋतेनाभिश्चावे भवतः सत्यवाचा ।
 देवो यन्मर्तान्यजथाय कृण्वन्त्सीदद्भोता प्रत्यङ् स्वममुं यन् ॥२९॥
 देवो देवान्परिभूर्ऋतेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिकित्वान् ।
 धूमकेतुः समिधा भाक्रजीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान् ॥३०॥ (१)
 अर्चामि वां वर्धायापो घृतस्रु द्यावाभूमी शृणुतं रोदसी मे ।
 अहा यद्देवा असुनीतिमायन्मध्वा नो अत्र पितरां शिशीताम् ॥३१॥
 स्वावृग्देवस्यामृतं यदी गोरतो जातासो धारयन्त उर्वी ।
 विश्वे देवा अनु तत्ते यजुर्गुर्दुहे यदेनी दिव्यं घृतं वाः ॥३२॥
 किं स्विन्नो राजा जग्हे कदस्याति व्रतं चकृमा को वि वेद ।
 मित्रश्चिद्धि प्मा जुहुराणो देवाञ्छोको न यातामपि वाजो अस्ति ॥३३॥
 दुर्मन्त्वत्रामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विपुरुषा भवाति ।
 यमस्य यो सनवते सुमन्त्वग्ने तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन् ॥३४॥
 यस्मिन्देवा विदथे मादयन्ते विवस्वतः सदने धारयन्ते ।
 सूर्ये ज्योतिरदधुर्मास्यः कून्परि योतनिं चरतो अजस्रा ॥३५॥

यस्मिन्देवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्येऽ न वयमस्य विद्म ।
मित्रो नो अत्रादितिरनागान्त्सविता देवो वरुणाय वोचत् ॥३६॥

सखाय आ शिषामहे ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे ।

स्तुष ऊ पु नृतमाय धृष्णवे ॥३७॥

शर्वसा ह्यसि श्रुतो वृत्रहत्येन वृत्रहा ।

मधैर्मघोनो अति शूर दाशसि ॥३८॥

स्तेगो न क्षामत्येषि पृथिवीं मही नो वाता इह वान्तु भूमौ ।

मित्रो नो अत्र वरुणो युज्यमानो अग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम् ॥३९॥

स्तुहि श्रुतं गर्तसदं जनानां राजानं भीममुपहृत्तुमुग्रम् ।

मृडा जरित्रे रुद्र स्तवानो अन्यमस्मत्ते नि वपन्तु सेन्यम् ॥४०॥ (५)

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमाने ।

सरस्वतीं सुकृतो हवन्ते सरस्वती दाशुषे वार्यं दात् ॥४१॥

सरस्वतीं पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।

आसद्यास्मिन्वर्हिषि मादयध्वमनमीवा इष आ धेह्यस्मे ॥४२॥

सरस्वति या सरथं ययाधोक्थेः स्वधाभिर्देवि पितृभिर्मदन्ती ।

सहस्रार्घमिडो अत्र भागं रायस्पोषं यजमानाय धेहि ॥४३॥

उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।

असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोवन्तु पितरो हवेषु ॥४४॥

आहं पितृन्त्सुविदत्रां अवित्सि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।

वर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ॥४५॥

इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वांसो ये अपरास ईयुः ।

ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु दिक्षु ॥४६॥

मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्वृहस्पतिर्ऋक्भिर्वावृधानः ।

यांश्च देवा वावृधुर्यं च देवास्ते नोवन्तु पितरो हवेषु ॥४७॥

स्वादुष्किलायं मधुमां उतायं तीव्रः किलायं रसवां उतायम् ।

उतो न्वस्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आह्वेषु ॥४८॥

परेयिवांसं प्रवतो महीरिति बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा सपर्यत ॥४९॥
 यमो नो गातुं प्रथमो विवेदु नैषा गव्यूतिरपभर्तवा उ ।
 यत्रा नः पूर्वे पितरः परेता एना जज्ञानाः पथ्याऽनु स्वाः ॥५०॥ (५)
 वहिषदः पितर ऊत्यर्वागिमा वो हव्या चकृमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शंतमेनाधा नः शं योररपो दधात ॥५१॥
 आच्या जानु दक्षिणतो निषद्येदं नो हविरभि गृणन्तु विश्वे ।
 मा हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्वा आगः पुरुषता कराम ॥५२॥
 त्वष्टा दुहित्रे वहतुं कृणोति तेनेदं विश्वं भुवनं समेति ।
 यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश ॥५३॥
 प्रेहि प्रेहि पथिभिः पूर्याणैर्येना ते पूर्वे पितरः परेताः ।
 उभा राजानौ स्वधया मदन्तौ यमं पश्यासि वरुणं च देवम् ॥५४॥
 अपेत वीति वि च सर्पतातोस्मा एतं पितरो लोकमकन् ।
 अहोभिरद्भिरकुभिर्युक्तिं यमो ददात्यवसानमस्मै ॥५५॥

उशन्तस्त्वेधीमह्युशन्तः समिधीमहि ।

उशन्नुशत आ वह पितृन्हविषे अत्तवे ॥५६॥

द्युमन्तस्त्वेधीमहि द्युमन्तः समिधीमहि ।

द्युमान्द्युमत आ वह पितृन्हविषे अत्तवे ॥५७॥

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।

तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ॥५८॥

अङ्गिरोभिर्यज्ञियैरा गहीह यम वैरूपैरिह मादयस्व ।

विवस्वन्तं हुवे यः पिता तेस्मिन्वर्हिष्या निषद्य ॥५९॥

इमं यम प्रस्तरमा हि रोहाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः ।

आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन्हविषो मादयस्व ॥६०॥

इत एत उदारुहन्दिवस्पृष्टान्यारुहन् ।

प्र भूर्जयो यथा पथा द्यामङ्गिरसो ययुः ॥६१॥ (६)

॥ २ ॥ ऋषिः—मथुरा ॥ देवता—यमः, मन्त्रोक्ताः ४, ३४ प्रमिताः ५ जातवेदाः २९ पितरः ॥ छन्दः—१-३.
६, १४-१८, २०, २२, २३, २४, ३०, ३६, ३६, ४८, ५०-५२, ५६ यदुष्टुप्; ४, ७, ९, १३ जगती;
५, २६, ४९, ५७ मुनिक् त्रिष्टुप्; ८, १०-१२, २१, २३-२२, ३१-३३, ३५, ४७, ५३-५५-५८-६० त्रिष्टुप्;
१९ त्रिष्टुप् गायत्री; २४ त्रिष्टुप् समविषमाऽऽर्वा गायत्री; ३७ विराड् जगती; ३८, ३९, ४१ मार्वी
गायत्री; ४०, ४२-४४ मुनिगायी गायत्री; ४५ ककुम्भयनुष्टुप् ॥

॥२॥

य॒माय॒ सोमः॑ पव॒ते य॒माय॑ क्रिय॒ते ह॒विः ।
य॒मं ह॑ य॒ज्ञो गच्छ॑त्य॒ग्निद॑त्तो अ॒रंकृतः॑ ॥१॥
य॒माय॒ मधु॑मत्त॒मं जु॒होता॒ प्र च॑ तिष्ठ॒त ।
इ॒दं न॒म ऋ॒षिभ्यः॑ प॒र्व॒ज॒भ्यः॑ प॒र्व॒भ्यः॑ प॒थि॒कृद्भ्यः॑ ॥२॥
य॒माय॑ धृ॒तव॑त्प॒यो ग॒ज्ञे ह॒विर्जु॑होत॒न ।
स नो॑ जी॒वेष्वा॒ यमे॒दीर्घ॑मायुः॒ प्र जी॒वसे॑ ॥३॥

मै॒नम॑ग्ने वि द॒हो मा॒भि शृ॑शु॒चो मा॒स्य॒ त्वच॑ चि॒क्षि॒पो मा॒ शरी॑रम् ।
श्रु॒तं य॒दा क॑र॒सि जा॒तवे॑दो॒थेमे॒नं प्र॒ हि॒णु॒नात्पि॒तृरु॑पं ॥४॥
य॒दा श्रु॒तं कृ॑ण॒वो जा॒तवे॑दो॒थेमे॒नं परि॒ दत्ता॑त्पि॒तृभ्यः॑ ।
य॒दो गच्छा॑त्य॒सुनी॑तिमे॒तामथ॑ दे॒वानां॑ व॒शनी॑र्भवाति ॥५॥
त्रि॒क॒द्रु॒केभिः॑ पव॒ते षडु॑र्वीरे॒कमि॑दृ॒हत् ।
त्रि॒ष्टुब्जा॑य॒त्री छ॒न्दांसि॑ सर्वा॒ ता य॒म आ॑र्पिता ॥६॥
सूर्य॑ चक्षु॒षा गच्छ॑ वा॒तमा॑त्म॒ना दि॒वं च॒ गच्छ॑ पृ॒थि॒वीं च॒ धर्म॑भिः ।
अ॒पो वा॑ गच्छ॒ यदि॒ तत्र॑ ते हि॒तमो॑षधीषु॒ प्रति॑ तिष्ठा॒ शरी॑रैः ॥७॥
अ॒जो भा॒गस्त॑प॒सस्तं॑ त॒पस्य॒ तं ते॑ शोचि॒स्तप॑तु॒ तं ते॑ अ॒र्चिः ।
यास्ते॑ शि॒वास्त॑न्वो जा॒तवे॑द॒स्ताभिर्व॑हैनं सु॒कृता॑मु॒ लोक॑म् ॥८॥
यास्ते॑ शोच॒यो रं॑ह॒यो जा॒तवे॑दो॒ याभि॑रापृ॒णासि॒ दि॒वम॑न्तरिक्षम् ।
अ॒जं य॒न्त॑मनु॒ ताः स॑मृ॒ण्वता॑मथे॒तरा॑भिः शि॒वत॑माभिः श्रु॒तं कृ॑धि ॥९॥

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधावान् ।
 आयुर्वसान् उप यातु शेषः सं गच्छतां तन्वा सुवर्चाः ॥१०॥ (१)
 अतिं द्रव श्वानौ सारमेयो चतुरश्रौ शबलौ साधुना पथा ।
 अधा पितृन्सुविदत्रा अपीहि यमेन ये सधमादं मदन्ति ॥११॥
 यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरश्रौ पथिषदी नृचक्षसा ।
 ताभ्यां राजन्परि धेह्येनं स्वस्त्यस्मा अनमीवं च धेहि ॥१२॥
 उरूणसावसुतृपावुदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जनां अनु ।
 नावस्मभ्यं दृशये सूर्याय पुनर्दातामसुमद्येह भद्रम् ॥१३॥

सोम एकेभ्यः पवते वृतमेक उपासते ।
 येभ्यो मधु प्रधावति तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥१४॥
 ये चित्पूर्वं कृतमाता कृतजाता कृतावृधः ।
 ऋषीन्तपस्वतो यम तपोजा अपि गच्छतात् ॥१५॥
 तपसा ये अनाधृग्यास्तपसा ये स्वर्गियुः ।
 तपो ये चक्रिरे महस्तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥१६॥
 ये युध्यन्ते प्रधानेषु शूरसो ये तनूत्यजः ।
 ये वा सहस्रदक्षिणास्तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥१७॥
 सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।
 ऋषीन्तपस्वतो यम तपोजा अपि गच्छतात् ॥१८॥
 स्योनास्मै भव पृथिव्यनृक्षरा निवेशनी ।
 यच्छास्मै शर्म सप्रथाः ॥१९॥

असंवाधे पृथिव्या उरौ लोके नि धीयस्व ।
 स्वधा याश्चकृषे जीवन्तास्तै सन्तु मधुश्रुतः ॥२०॥ (२)

ह्वयामि ते मनसा मन इहेमान्गृह्णामि उप जुजुषाण एहि ।
 सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेन स्योनास्त्या वाता उप वान्तु शग्माः ॥२१॥

उत्वा वहन्तु मरुत उदवाहा उदुप्रुतः ।
 अजेन कृण्वन्तः शीतं वर्षेणोक्षन्तु बालिति ॥२२॥

उदह्वमायुरायुषे कल्पे दक्षाय जीवसे । स्वान्गच्छतु ते मनो अधा पितृरूपं द्रव ॥२३॥
 मा ते मनो मासोर्माङ्गानां मा रसस्य ते । मा ते हास्त तन्वः किं चनेह ॥२४॥

मा त्वा वृक्षः सं बाधिष्ट मा देवी पृथिवी मही । लोकं पितृषु वित्वैधस्व यमराजसु ॥२५॥

यत्ते अङ्गमतिहितं पराचैरपानः प्राणो य उ वा ते परेतः ।

तत्ते संगत्य पितरः सनीडा घासाद्वासं पुनरा वैशयन्तु ॥२६॥

अपेमं जीवा अरुधन्गृहेभ्यस्तं निर्वहत परि ग्रामादितः ।

मृत्युर्यमस्यासीदृतः प्रचेता असून्पितृभ्यो गमयां चकार ॥२७॥

ये दस्यवः पितृषु प्रविष्टा ज्ञातिमुखा अहुतादुश्चरन्ति ।

परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्ठानस्मात्प्र धमाति यज्ञात् ॥२८॥

सं विशन्तिवह पितरः स्वा नः स्योनं कृष्वन्तः प्रतिरन्त आयुः ।

तेभ्यः शकेम हविषा नक्षमाणा ज्योग्जीवन्तः शरदः पुरुचीः ॥२९॥

यां ते धेनुं निपृणामि यमु ते क्षीर ओदनम् ।

तेना जनस्यासो भर्ता योत्रासदजीवनः ॥३०॥ (६)

अश्वावतीं प्र तर या सुशेवाक्षाकं वा प्रतरं नवीयः ।

यस्त्वा जघान वध्यः सो अस्तु मा सो अन्यद्विदत्त भागधेयम् ॥३१॥

यमः परोवरो विवस्वान्ततः परं नाति पश्यामि किं चन ।

यमे अध्वरो अधि मे निविष्टो भुवो विवस्वानन्वाततान ॥३२॥

अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वा सर्वर्णामदधुर्विवस्वते ।

उताश्विनावभरद्यत्तदासीदजहादु द्वा मिथुना सरण्यूः ॥३३॥

ये निखाता ये परोमा ये दुग्धा ये चोद्धिताः ।

सर्वास्तानम् आ वह पितृन्हुविषे अत्तवे ॥३४॥

ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा मध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।

त्वं तान्वेत्थ यदि ते जातवेदः स्वधया यज्ञ स्वधिति जुषन्ताम् ॥३५॥

शं तप माति तपो अग्ने मा तन्वं तपः ।

वनेषु शुष्मो अस्तु ते पृथिव्यामस्तु यद्धरः ॥३६॥

ददाम्यस्मा अवसानमेतद्य एष आगन्मम चेदभूदिह ।

यमश्चिकित्वान्प्रत्येतदाह ममैष राय उप तिष्ठतामिह ॥३७॥

इमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥३८॥

प्रेमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥३९॥

अपेमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥४०॥ (१०)

त्रीं मां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासांते । शते शरत्सु नो पुरा ॥४१॥
 निरिमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासांते । शते शरत्सु नो पुरा ॥४२॥
 उदिमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासांते । शते शरत्सु नो पुरा ॥४३॥
 समिमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासांते । शते शरत्सु नो पुरा ॥४४॥
 अमासि मात्रां स्वरिगामायुष्मान्भूयासम् । यथापरं न मासांते शते शरत्सु नो पुरा ॥४५॥
 प्राणो अपानो व्यान आयुश्चक्षुर्दृशये सूर्याय । अपरिपरेण पथा यमराज्ञः पितृर्नच्छ ॥४६॥
 ये अग्रवः शशमानाः परेयुर्हित्वा द्वेषांस्थनपत्यवन्तः ।
 ते द्यामुदित्याविदन्त लोकं नाकस्य पृष्ठे अधि दीध्यानाः ॥४७॥
 उदुन्वती द्यौरवमा पीलुमतीति मध्यमा ।
 तृतीया ह प्रद्यौरिति यस्यां पितर आसते ॥४८॥
 ये नः पितुः पितरो ये पितामहा य आविविशुर्वन्तरिक्षम् ।
 य आक्षियन्ति पृथिवीमुत द्यां तेभ्यः पितृभ्यो नमसा विधेम ॥४९॥
 इदमिद्वा उ नापरं दिवि पश्यसि सूर्यम् । माता पुत्रं यथा सिचाभ्येनिं भूम ऊर्णुहि ॥५०॥
 इदमिद्वा उ नापरं जरस्यन्यदितोपरम् । जाया पतिमिव वाससाभ्येनिं भूम ऊर्णुहि ॥५१॥
 अभि त्वोर्णोमि पृथिव्या मातुर्वस्त्रेण भद्रया ।
 जीवेषु भद्रं तन्मयि स्वधा पितृषु सा त्वयि ॥५२॥
 अग्नीषोमा पथिकृता स्योनं देवेभ्यो रत्नं दधधुर्वि लोकम् ।
 उप प्रेष्यन्तं पूषणं यो वहत्यज्ञोयानैः पृथिभिस्तत्र गच्छतम् ॥५३॥
 पूषा त्वेतभ्योवयतु प्र विद्वाननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।
 स त्वेतभ्यः परि ददत्पितृभ्योऽग्निर्देवेभ्यः सुविदत्रियेभ्यः ॥५४॥
 आयुर्विश्वायुः परि पातु त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।
 यत्रासते सुकृतो यत्र त ईयुस्तत्र त्वा देवः संविता दधातु ॥५५॥
 इमौ युनज्मि ते वह्नी असुनीताय वोढवे ।
 ताभ्यां यमस्य सार्दनं समितीश्चाव गच्छतात् ॥५६॥
 एतत्त्वा वासः प्रथमं न्वागन्नपैतदूहं यदिहाविभः पुरा ।
 इष्टापूर्तमनुसंक्राम विद्वान्यत्र ते दत्तं बहुधा विवन्धुषु ॥५७॥
 अग्नेर्वर्म परि गोभिर्व्ययस्व सं प्रोर्णुष्व मेदसा पीवसा च ।
 नेत्वा धृष्णुर्हरसा जर्हषाणो दधृग्विधक्षन्परीक्षयाते ॥५८॥

दुण्डं हस्तादाददानो गतासौः सह श्रोत्रेण वर्चसा बलेन ।
 अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वा मृधो अभिमातीर्जयेम ॥५९॥
 धनुर्हस्तादाददानो मृतस्य सह क्षत्रेण वर्चसा बलेन ।
 समागृभाय वसु भूरि पुष्टमर्वाङ् त्वमेह्युप जीवलोकम् ॥६०॥ (१२)

॥ इति त्रयस्त्रिंशः प्रपाठकः ॥

अथ चतुस्त्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—यमः, मन्त्रोक्ताः; ५. ६ अग्निः; ५० भूमिः; ५४ इन्द्रः; ५६ आशः
 छन्दः—१-३, ७, ९, १०, १२-१७, १९-२२, २४, ३८, ४०-४३, ४५, ४८, ५१, ५३, ५५, ५७, ५९, ६१-६२,
 ६५, ६६, ७३ त्रिष्टुप्; ४, ८, ११, २३ मत्तःपङ्क्तिः; ५ त्रिपदा निचूद् गायत्री; ६, ६८, ७०, ७२ अनुष्टुप्;
 १८ भुविजगती; २५-२८, ४४, ४६ जगती; २९ विराट् जगती; ३० पञ्चपदानिजगती; ३१ विराट्
 षक्वरी; ३२-३५, ४७, ४९, ५२ भुरिक् त्रिष्टुप्; ३६ आमुयंनुष्टुप् (एकावसाना);
 ३७ प्रामुरी गायत्री (एकावसाना); ३९ पञ्चत्रिष्टुप् पङ्क्तिः; ५० प्रमत्तारपङ्क्तिः;
 ५४ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप्; ५६ आमुयंनुष्टुप्; ५८ विराट् त्रिष्टुप्; ६० षट्पदा जगती;
 ६४ भुरिक् पञ्चपङ्क्तिः; ६७ पञ्चावृहती; ६९, ७१ उपरिष्ठाद् वृहती ॥

॥३॥

इयं नारी पतिलोकं वृणाना नि पद्यत उप त्वा मर्त्यं प्रेतम् ।
 धर्मं पुराणमनुपालयन्ती तस्यै प्रजां द्रविणं चेह धेहि ॥१॥
 उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकं गतासुमेतमुप शेष एहि ।
 हस्तग्राभस्य दधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमभि सं वभूथ ॥२॥
 अपश्यं युवतिं नीयमानां जीवां मृतेभ्यः परिणीयमानाम् ।
 अन्धेन यत्तमसा प्रावृतासीत्प्राक्तो अपाचीमनयं तदेनाम् ॥३॥
 प्रजानत्यङ्घ्रिं जीवलोकं देवानां पन्थामनुसंचरन्ती ।
 अयं ते गोपतिस्तं जुषस्व स्वर्गं लोकमधि रोहयैनम् ॥४॥

उप व्यासुप वेतसमवत्तरो नदीनाम् । अग्ने पित्तमपामसि ॥५॥

यं त्वमग्ने समदहस्तमु निर्वापया पुनः ।

क्यामूरत्र रोहतु शाण्डदूर्वा व्यल्लिङ्गशा ॥६॥

इदं त एकं पर ऊ त एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विशस्व ।

संवेशने तन्वा३ चारुरेधि प्रियो देवानां परमे सधस्ये ॥७॥

उत्तिष्ठ प्रेहि प्र द्रवौकः कृणुष्व सलिले सधस्ये ।

तत्र त्वं पितृभिः संविदानः सं सोमेन मदस्व सं स्वधाभिः ॥८॥

प्र च्यवस्व तन्वं१ सं भरस्व मा ते गात्रा वि हायि मो शरीरम् ।

मनो निविष्टमनुसंविशस्व यत्र भूमेर्जुषसे तत्र गच्छ ॥९॥

वर्चसा मां पितरः सोम्यासो अञ्जन्तु देवा मधुना वृतेन ।

चक्षुषे मा प्रतरं तारयन्तो जरसे मा जरदष्टिं वर्धन्तु ॥१०॥ (१३)

वर्चसा मां समनक्कग्निर्मेधां मे विष्णुर्न्यनिक्कासन ।

रयिं मे विश्वे नि यच्छन्तु देवाः स्योना मापः पवनैः पुनन्तु ॥११॥

मित्रावरुणा परि मामधातामादित्या मा स्वरवो वर्धयन्तु ।

वर्चो म इन्द्रो न्यनित्तु हस्तयोर्जरदष्टिं मा सविता कृणोतु ॥१२॥

यो ममारं प्रथमो मर्त्यानां यः प्रेयाय प्रथमो लोकमेतम् ।

वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा सपर्यत ॥१३॥

परा यात पितर आ च यातायं वो यज्ञो मधुना समक्तः ।

दुत्तो अस्मभ्यं द्रविणेह भद्रं रयिं च नः सर्ववीरं दधात ॥१४॥

कण्वः कक्षीवान्पुरुमीढो अगस्त्यः श्यावाश्वः सोमर्यर्चनानाः ।

विश्वामित्रोयं जमदग्निरत्रिरवन्तु नः कश्यपो वामदेवः ॥१५॥

विश्वामित्र जमदग्ने वसिष्ठ भरद्वाज गोतम वामदेव ।

शर्दिर्नो अत्रिरग्रभीन्नमौभिः सुसंशासः पितरो मृडता नः ॥१६॥

कस्ये मृजाना अति यन्ति रिप्रमायुर्दधानाः प्रतरं नवीयः ।

आप्यायमानाः प्रजया धनेनाध स्याम सुरभयो गृहेषु ॥१७॥

अञ्जते व्यञ्जते समञ्जते कर्तुं रिहन्ति मधुनाभ्यञ्जते ।

सिन्धोरुच्छासे पतयन्तमुक्षणं हिरण्यपावाः पशुमांसु गृह्णते ॥१८॥

यद्वो मुद्रं पितरः सोम्यं च तेनो सचध्वं स्वयंशसो हि भूत ।
 ते अर्वाणः कवय आ शृणोत सुविदत्रा विदथे हूयमानाः ॥१९॥
 ये अत्रयो अङ्गिरसो नवगवा इष्टावन्तो रातिषाचो दधानाः ।
 दक्षिणावन्तः सुकृतो य उ स्यासद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम् ॥२०॥ (१४)
 अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्नासो अग्न ऋतमाशशानाः ।
 शुचीदयन्दीध्यत उक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरप ब्रन् ॥२१॥
 सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो अयो न देवा जनिमा धमन्तः ।
 शुचन्तो अग्निं वावृधन्त इन्द्रमुर्वी गव्यां परिषदं नो अक्रन् ॥२२॥
 आ यूथेव क्षुमति पश्वो अख्यद्देवानां जनिमान्त्युग्रः ।
 मर्तासश्चिदुर्वशीरकृप्रन्वृधे चिदय उपरस्यायोः ॥२३॥
 अकर्म ते स्वपसो अभूम ऋतमवसन्नपसो विभातीः ।
 विश्वं तद्भद्रं यदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥२४॥
 इन्द्रो मा मरुत्वान्प्राच्या दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२५॥
 धाता मा निरैत्या दक्षिणाया दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२६॥
 अदितिर्मादित्यैः प्रतीच्या दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२७॥
 सोमो मा विश्वैर्देवैरुदीच्या दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२८॥
 धर्ता ह त्वा धरुणो धारयाता ऊर्ध्व भानुं सविता द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२९॥
 प्राच्यां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधाया मा दधामि बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३०॥ (१५)
 दक्षिणायां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधाया मा दधामि बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३१॥
 प्रतीच्यां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधाया मा दधामि बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३२॥

उदीच्यां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधाया मा दधामि बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३३॥

ध्रुवायां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधाया मा दधामि बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३४॥

ऊर्ध्वायां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधाया मा दधामि बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३५॥

धर्तासि धरुणोमि वंसगोसि ॥३६॥

उदूपूरसि मधुपूरसि वातपूरसि ॥३७॥

इतश्च मामुतश्चावतां यमे इव यतमाने यदेतम् ।
प्र वां भग्न्मानुषा देवयन्तो आ सीदतां म्वमु लोकं विदनि ॥३८॥
स्यामस्ये भवतमिन्दवे ना युजे वां ब्रह्म पूव्यं नमोभिः ।
वि श्लोक एति पथ्येवि सूरिः शृण्वन्तु विश्वे अमृतास एतत् ॥३९॥
त्रीणि पदानि रूपो अन्वरोहच्चतुष्पदीमन्वैतद्वृतेन ।
अक्षरेण प्रति मिर्माते अकमृतस्य नाभावभि सं पुनाति ॥४०॥ (१६)
देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं प्रजायै किममृतं नावृणीत ।
बृहस्पतिर्यज्ञमतनुत ऋषिः प्रियां यमस्तन्वमा रिरेच ॥४१॥
त्वमस इडितो जातवेदोवाङ्मन्यानि सुरभीणि कृत्वा ।
प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि ॥४२॥
आर्मीनामो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त दाशुषे मर्त्याय ।
पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ॥४३॥
अग्निप्यात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।
अत्तो हवींषि प्रयतानि बर्हिषि रयिं च नः सर्ववीरं दधात ॥४४॥
उपहृता नः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।
त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु तेविन्त्वस्मान् ॥४५॥
ये नः पितुः पितरो ये पितामहा अनूजहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।
तेभिर्यमः संरराणो हवींष्युशन्नशद्धिः प्रतिकाममत्तु ॥४६॥
ये तातृपुर्देवत्रा जेहमाना होत्राविदुः स्तोमनष्टासो अर्केः ।
आग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः सत्यैः कविभिर्ऋषिभिर्घर्मसद्धिः ॥४७॥

ये सत्यासौ हविरदो हविष्पा इन्द्रेण देवैः सरथं तुरेण ।
 आग्नें याहि सुविदत्रेभिरवाङ्मुरैः पूर्वैर्ऋषिभिर्घर्मसद्भिः ॥४८॥
 उप सर्प मातरं भूमिमेतामुख्यचसं पृथिवीं सुशेवाम् ।
 ऊर्णम्रदाः पृथिवी दक्षिणात्न एषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ॥४९॥
 उच्छ्वस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सूपायनास्मै भव सूपसर्पणा ।
 माता पुत्रं यथा सिचाभ्येति भूम ऊर्णहि ॥५०॥ (१०)
 उच्छ्वस्माना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।
 ते गृहासौ घृतश्रुतः स्योना विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र ॥५१॥
 उत्तै स्तभ्रामि पृथिवीं त्वत्परीमं लोगं निदधन्मो अहं रिषम् ।
 एतां स्थूणां पितरो धारयन्ति ते तत्र यमः सादना ते कृणोतु ॥५२॥
 इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम् ।
 अयं यश्चमसो देवपानस्तस्मिन्देवा अमृता मादयन्ताम् ॥५३॥
 अथर्वा पूर्णं चमसं यमिन्द्रायाविभर्वाजिनीवते ।
 तस्मिन्कृणोति सुकृतस्य भक्षं तस्मिन्निन्दुः पवते विश्वदानीम् ॥५४॥
 यत्ते कृष्णः शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः ।
 अग्निष्टद्विश्वाद्गदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणां आविवेश ॥५५॥
 पयस्वतीरोषधयः पयस्वन्मामकं पयः ।
 अपां पयसो यत्पयस्तेन मा सह शुम्भतु ॥५६॥
 इमा नारीरविधवाः सुपत्नीराञ्जनेन सर्पिषा सं स्पृशन्ताम् ।
 अनश्रवो अनमीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्ने ॥५७॥
 सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेनैष्टापूतेन परमे व्योमिन् ।
 हित्वावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छतां तन्वा सुवर्चाः ॥५८॥
 ये नः पितुः पितरो ये पितामहा य आविविशुरुर्वन्तरिक्षम् ।
 तेभ्यः स्वराडसुनीतिर्नो अद्य यथावशं तन्वः कल्पयाति ॥५९॥
 शं ते नीहारो भवतु शं ते प्रुष्वाव शीयताम् ।
 शीतिके शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति ।
 मण्डूक्यप्सु शं भुव इमं स्वग्निं शमय ॥६०॥ (१०)

वि॒वस्वा॒न्नो अ॒भयं कृ॒णोतु॒ यः सु॒त्रामा जी॒रदा॒नुः सु॒दानुः ।
 इ॒हेमे वी॒रा ब॒हवो भ॒वन्तु गो॒मद॒श्वव॒न्मय्य॒स्तु पु॒ष्टम् ॥६१॥
 वि॒वस्वा॒न्नो अ॒मृत॒त्वे द॒धातु॒ परै॒तु मृ॒त्युर॒मृतं न॒ ऐतु॒ ।
 इ॒मान्नक्ष॑तु॒ पुरु॑षा॒ना ज॒रि॒म्णो मो ऽपे॒षाम॒सवो॒ यमं गुः ॥६२॥
 यो द॒ध्रे अ॒न्तरि॑क्षे न म॒ह्ला पि॒तृणां क॒विः प्र॒मति॑र्मती॒नाम् ।
 तम॑र्चत वि॒श्वमि॒त्रा ह॒विभिः स नो॒ यमः प्र॑तरं जी॒वसे॒ धात् ॥६३॥
 आ रो॒हत दि॒वमु॒त्तमा॒मृष्यो॒ मा वि॒भीत॒न ।
 सोम॑पाः सोम॑पायिन इ॒दं वः क्रि॒यते ह॒विर॒गन्म॒ ज्योति॑रु॒त्तम॒म् ॥६४॥
 प्र के॒तुना॑ बृ॒हता भा॒त्यग्निरा॒ रोद॑सी वृ॒षभो रो॑रवीति ।
 दि॒वश्चि॒दन्ता॑दु॒पमा॒मुदा॑न॒डपा॒मुप॒स्थे म॒हिषो व॑वर्ध ॥६५॥
 नाके॑ सु॒पर्णमु॒प यत्प॑तन्तं ह॒दा वे॒नन्तो अ॒भ्यच॑क्षत त्वा ।
 हि॒र॒ण्यप॑क्षं वरु॒णस्य दू॒तं य॒मस्य॒ योनौ॑ शकु॒नं भु॑र॒ण्युम् ॥६६॥
 इन्द्र॑ कर्तुं न आ भ॑र पि॒ता पु॒त्रेभ्यो॒ यथा ।
 शि॒क्षा णो अ॒स्मिन्पु॑रू॒हृत॒ याम॑नि जी॒वा ज्योति॑रशीमहि ॥६७॥
 अ॒पूपा॒पिहि॑तान्कु॒म्भान्या॑स्ते दे॒वा अधा॑रयन् ।
 ते ते स॒न्तु स्व॒धाव॑न्तो म॒धुम॑न्तो घृ॒तश्चु॑तः ॥६८॥
 यास्ते॑ धा॒ना अ॒नुकि॑रामि ति॒लमि॑श्राः स्व॒धाव॑तीः ।
 तास्ते॑ स॒न्तु वि॒भ्वीः प्र॒भ्वीस्ता॑स्ते॒ यमो॒ राजा॑नु म॒न्यता॑म् ॥६९॥
 पुन॑र्देहि वनस्पते॒ य ए॒ष नि॑हि॒तस्त्वयि॑ ।
 यथा॑ य॒मस्य॒ साद॑न॒ आसा॑तै वि॒दथा॒ वद॑न् ॥७०॥
 आ र॑भस्व जा॒तवे॑द॒स्तेज॑स्व॒द्धरो॑ अस्तु ते ।
 शरी॑रमस्य सं द॒हायै॑नं धेहि सु॒कृता॑मु॒ लोके ॥७१॥
 ये ते पूर्वे॑ प॒राग॑ता॒ अपरे॑ पि॒तर॑श्च ये ।
 तेभ्यो॑ घृ॒तस्य॒ कुल्यै॑ति श॒तधा॑रा व्यु॒न्दती ॥७२॥
 ए॒तदा रो॑ह वयं उ॒न्मृ॒जानः॒ स्वा इ॒ह बृ॒हदु॑ दी॒दय॑न्ते ।
 अ॒भि प्रे॑हि म॒ध्यतो॒ माप॑ हा॒स्थाः पि॒तृणां॒ लोकं प्र॑थ॒मो यो अ॒त्र ॥७३॥ (१९)

॥ ४ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—यमः, मन्त्रोक्ताः; ८१-८७ पितरः; ८८ अग्निः; ८९ चन्द्रमाः ॥ छन्दः—१, ४, ७, १४, ३६, ६० भुरिक् त्रिष्टुप्; २, ५, ११, २९, ५८ जगती; ३ पञ्चपदा भुरिगति जगती; ६, १३ पञ्चपदा शक्वरी; ८ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; ९ पञ्चपदा भुरिक् शक्वरी; १०, १५, २८, ३०, ३४, ३५, ३७, ४०, ४४-४८; ५२, ५४, ६४, ६५, ६९, ७० त्रिष्टुप्; १२ महावृहती; १६-२४ त्रिपदा भुरिङ् महावृहती; [२५], ३१; ३२, ३८, ४१, ४२, ५५, ५७, ५९, ६१ अनुष्टुप्; २६, ३३, ४३ उपरिष्टाद् बृहती; २७ याजुषी गायत्री; ३९ पुरोविराडास्तारपङ्क्तिः; ४९ अनुष्टुप्गर्भा त्रिष्टुप्; ५०, ५१ पुरोविराड् सतःपङ्क्तिः (? , जगती); [५३ सतःपङ्क्तिः]; ५६ ककुम्भत्यत्यनुष्टुप्; ६२ भुरिगास्तारपङ्क्तिः; ६३ स्वराडास्तारपङ्क्तिः; ६६ त्रिपदा स्वराड् गायत्री; ६७ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्; [६८, ७१ आमुयनुष्टुप्]; ७२-७४, [७९] आसुरी पङ्क्तिः; ७५ आसुरी गायत्री; ७६ आमुयु-ष्णिक्; ७७ देवी जगती; [७८ आसुरी त्रिष्टुप्; ८० आसुरी जगती]; ८१ प्राजापत्याऽ-नुष्टुप्; ८२ साम्नी बृहती; ८३, ८४ साम्नी त्रिष्टुप्; ८५ आसुरी बृहती; ८६ चतुष्पदा ककुम्भत्युष्णिक्; ८७ चतुष्पदा शङ्कुमत्युष्णिक्; ८८ पथ्या पङ्क्तिः; ८९ पञ्चपदा पथ्या पङ्क्तिः; (६७, ६८, ७१, ८६ एकावसानाः) ॥

॥४॥

आ रोह॑त॒ ज॒ति॒त्रीं जा॒तवे॑द॒सः पि॒त॒याणैः सं व॒ आ रो॑हयामि ।
अवा॑ह्व्येषि॒तो ह॒व्य॒वाह॑ ई॒जानं॑ यु॒क्ताः सु॒कृतां॑ धत्त॒ लोके ॥१॥
दे॒वा य॒ज्ञमृ॑तवः कल्पयन्ति ह॒विः पु॒रोडा॑शं सु॒चो य॑ज्ञायु॒धानि॑ ।
तेभि॑र्याहि प॒थिभिर्दे॒वयानै॑र्यैरी॒जानाः॑ स्व॒र्गं य॑न्ति लो॒कम् ॥२॥

ऋ॒तस्य॑ पन्था॒मनु॑ पश्य सा॒ध्वङ्गि॑रसः सु॒कृतो॑ येन॒ यन्ति॑ ।
तेभि॑र्याहि प॒थिभिः॑ स्व॒र्गं य॒त्रादि॑त्या मधु॒ भक्ष॑यन्ति तृतीये॒ नाके॑ अ॒धि वि॑ श्रयस्य ॥३॥
त्रयः॑ सु॒पर्णा॑ उप॒रस्य॑ मा॒यू नाक॑स्य पृ॒ष्ठे अ॒धि वि॒ष्टपि॑ श्रिताः ।
स्व॒र्गा लो॒का अ॒मृते॑न वि॒ष्टा इष॑मूर्जं यज॑मानाय दु॒हाम् ॥४॥
जु॒ह्वदी॑धार॒ व्यामु॑प॒भृदु॑न्तरिक्षं ध्रु॒वा दा॑धार पृथि॒वीं प्र॑ति॒ष्ठाम् ।
प्र॒तीमां॑ लो॒का घृ॑तपृ॒ष्ठाः स्व॒र्गाः का॑म॒कामं॑ यज॑मानाय दु॒हाम् ॥५॥

ध्रुव आ रोह पृथिवीं विश्वभोजसमन्तरिक्षमुपभृदा क्रमस्व ।
जुहु द्यां गच्छ यजमानेन साकं सुवेण वत्सेन दिशः प्रपीनाः सर्वा ध्रुक्वाहणीयमानः ॥६॥

तीर्थेस्तरन्ति प्रवतो महीरिति यज्ञकृतः सुकृतो येन यन्ति ।

अत्रादधुर्यजमानाय लोकं दिशो भूतानि यदकल्पयन्त ॥७॥

अङ्गिरसामयनं पूर्वी अग्निरादित्यानामयनं गार्हपत्यो दक्षिणानामयनं दक्षिणाग्निः ।

महिमानमग्नेर्विहितस्य ब्रह्मणा समङ्गः सर्व उप याहि शुग्मः ॥८॥

पूर्वी अग्निष्टा तपतु शं पुरस्ताच्छं पश्चात्तपतु गार्हपत्यः ।

दक्षिणाग्निष्टे तपतु शर्म वर्मोत्तरतो मध्यतो अन्तरिक्षादिशोदिशो अग्ने परि पाहि घोरात् ॥९॥

युयमग्ने शंतमाभिस्तनूभिरीजानमभि लोकं स्वर्गम् ।

अश्वा भूत्वा पृष्टिवाहो वहाथ यत्र देवैः सध्रमादं मदन्ति ॥१०॥(२०)

शमग्ने पश्चात्तप शं पुरस्ताच्छमुत्तराच्छमधरात्तपैनम् ।

एकस्त्रेधा विहितो जातवेदः सम्यगेनं धेहि सुकृतामु लोके ॥११॥

शमग्नयः समिद्धा आ रभन्तां प्राजापत्यं मेध्यं जातवेदसः ।

भृतं कृण्वन्त इह माव चिक्षिपन् ॥१२॥

यज्ञ एति विततः कल्पमान ईजानमभि लोकं स्वर्गम् ।

तमग्नयः सर्वहुतं जुषन्तां प्राजापत्यं मेध्यं जातवेदसः ।

भृतं कृण्वन्त इह माव चिक्षिपन् ॥१३॥

ईजानश्चितमारुक्षदग्निं नाकस्य पृष्ठादिवमुत्पतिष्यन् ।

तस्मै प्र भाति नभसो ज्योतिषीमान्स्वर्गः पन्थाः सुकृते देवयानः ॥१४॥

अग्निर्होताध्वर्युष्टे बृहस्पतिरिन्द्रो ब्रह्मा दक्षिणतस्ते अस्तु ।

हुतोयं संस्थितो यज्ञ - एति यत्र पूर्वमयनं हुतानाम् ॥१५॥

अपूपवान्क्षीरवांश्चरुरेह सीदतु ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥१६॥

अपूपवान्दधिवांश्चरुरेह सीदतु ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥१७॥

अपूपवान्द्रप्सवांश्चरुरेह सीदतु ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥१८॥

अपूपवान्घृतवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥१९॥
 अपूपवान्मांसवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२०॥ (२१)
 अपूपवानन्नवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२१॥
 अपूपवान्मधुमांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२२॥
 अपूपवान्रसवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२३॥
 अपूपवानपवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२४॥
 अपूपपापिहितान्कुम्भान्यांस्ते देवा अधारयन् ।
 ते ते सन्तु स्वधावन्तो मधुमन्तो घृतश्रुतः ॥२५॥
 यास्ते धाना अनुकिरामि तिलमिश्राः स्वधावतीः ।
 तास्ते सन्तुद्भवीः प्रभ्वीस्तास्ते यमो राजानु मन्यताम् ॥२६॥
 अक्षितिं भूयसीम् ॥२७॥
 द्रुप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
 समानं योनिमनु संचरन्तं द्रुप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ॥२८॥
 शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षसस्ते अभि चक्षते रयिम् ।
 ये पूणन्ति प्र च यच्छन्ति सर्वदा ते दुहते दक्षिणां सप्तमातरम् ॥२९॥
 कोशं दुहन्ति कलशं चतुर्विलमिडं धेनुं मधुमतीं स्वस्तये ।
 ऊर्जं मदन्तीमदितिं जनेष्वग्ने मा हिंसीः परमे व्योमिन् ॥३०॥ (२२)
 एतत्ते देवः सविता वासो ददाति भर्तवे ।
 तत्त्वं यमस्य राज्ये वसानस्तार्प्यं चर ॥३१॥
 धाना धेनुरभवद्दत्सो अस्यास्तिलो भवत् ।
 तां वै यमस्य राज्ये अक्षितामुप जीवति ॥३२॥

एतास्ते असौ धेनवः कामदुघा भवन्तु ।
 एनीः श्येनीः सरूपा विरूपास्तिलवत्सा उप तिष्ठन्तु त्वात्र ॥३३॥
 एनीर्धाना हरिणीः श्येनीरस्य कृष्णा धाना रोहिणीर्धेनवस्ते ।
 तिलवत्सा ऊर्जमस्मै दुहाना विश्वाहा सन्त्वनपस्फुरन्तीः ॥३४॥
 वैश्वानरे हविरिदं जुहोमि साहस्रं शतधारमुत्सम ।
 स विभर्ति पितरं पितामहान्प्रपितामहान्विभर्ति पिन्वमानः ॥३५॥
 सहस्रधारं शतधारमुत्समक्षितं व्यच्यमानं सलिलस्य पृष्ठे ।
 ऊर्जं दुहानमनपस्फुरन्तमुपासते पितरः स्वधाभिः ॥३६॥
 इदं कसाम्बु चयनेन चितं तत्सजाना अव पश्यतेन ।
 मर्त्योयममृतत्वमेति तस्मै गृहान्कृणुत यावत्सर्वन्धु ॥३७॥
 इहैवैधि धनसनिरिहचित्त इहकतुः । इहैधि वीर्यवित्तरो वयोधा अपराहतः ॥३८॥
 पुत्रं पौत्रमभितर्पयन्तीरापो मधुमतीरिमाः ।
 स्वधां पितृभ्यो अमृतं दुहाना आपो देवीरुभयास्तर्पयन्तु ॥३९॥
 आपो अग्निं प्र हिणुत पितरूपेमं यज्ञं पितरो मे जुषन्ताम् ।
 आसीनामूर्जमुप ये सचन्ते ते नो रुयिं सर्ववीरं नि यच्छान् ॥४०॥ (२३)
 समिन्धते अमर्त्यं हव्यवाहं घृतप्रियम् ।
 स वेदु निहिताग्निधीन्पितृन्परावतो गतान् ॥४१॥
 यं ते मन्थं यमोदनं यन्मांसं निपृणामि ते ।
 ते ते सन्तु स्वधावन्तो मधुमन्तो घृतश्रुतः ॥४२॥
 यास्ते धाना अनुकिरामि तिलमिश्राः स्वधावतीः ।
 तास्ते सन्तुद्भवीः प्रभ्वीस्तास्ते यमो राजानु मन्यताम् ॥४३॥
 इदं पूर्वमपरं नित्यानं येना ते पूर्वं पितरः परेताः ।
 पुरोगवा ये अभिशाचो अस्य ते त्वा वहन्ति सुकृतासु लोकम् ॥४४॥
 सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमानि ।
 सरस्वतीं सुकृतो हवन्ते सरस्वती दाशुषे वार्यं दातु ॥४५॥
 सरस्वतीं पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।
 आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वमनमीवा इष आ धैह्यस्मे ॥४६॥

सरस्वति या सरथं ययाथोक्थेः स्वधाभिर्देवि पितृभिर्मदन्ती ।
 सहस्रार्घमिडो अत्र भागं रायस्पोषं यजमानाय धेहि ॥४७॥
 पृथिवीं त्वा पृथिव्यामा वेशयामि देवो नो धाता प्र तिगत्यायुः ।
 परापरैता वसुविद्वो अस्त्वधा मृताः पितृषु सं भवन्तु ॥४८॥
 आ प्र च्यवेधामप तन्मृजेषां यद्दामभिभा अत्रोचुः ।
 अस्मादेतमध्यौ तद्वशीयो दातुः पितृष्विहभोजनौ मम ॥४९॥
 एयमेगन्दक्षिणा भद्रतो नो अनेन दत्ता सुदुघा वयोधाः ।
 यौवने जीवानुपपृञ्चती जरा पितृभ्य उपसंपराणयादिमान् ॥५०॥ (२४)
 इदं पितृभ्यः प्र भरामि बर्हिर्जीवं देवेभ्य उत्तरं स्तृणामि ।
 तदा रोह पुरुष मेध्यो भवन्प्रति त्वा जानन्तु पितरः परंतम् ॥५१॥
 एदं बर्हिरसदो मेध्योभूः प्रति त्वा जानन्तु पितरः परंतम् ।
 यथापरु तन्वं सं भरस्व गात्राणि ते ब्रह्मणा कल्पयामि ॥५२॥
 पूर्णो राजापिधानं चरुणामूर्जो बलं सह ओजो न आगन् ।
 आयुर्जीवेभ्यो विदधद्दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ॥५३॥
 ऊर्जो भागो य इमं जजानाश्मान्नानामाधिपत्यं जगाम ।
 तमर्चत विश्वमित्रा हविर्भिः स नो यमः प्रंतरं जीवमे धात ॥५४॥
 यथा यमाय हर्म्यमवपन्पञ्च मानवाः ।
 एवा वपामि हर्म्य यथा मे भूरयोसंत ॥५५॥
 इदं हिरण्यं विभृहि यत्ते पिताविभः पुरा ।
 स्वर्गं यतः पितुर्हस्तं निर्मृष्टि दक्षिणम् ॥५६॥
 ये च जीवा ये च मृता ये जाता ये च यज्ञियाः ।
 तेभ्यो घृतस्य कुल्यैति मधुधारा व्युन्दती ॥५७॥
 वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सूरौ अह्नां प्रतरीतोपसां दिवः ।
 प्राणः सिन्धूनां कलशौ अचिक्रदुदिन्द्रस्य हार्दिमाविशन्मनीषया ॥५८॥
 त्वेषस्ते धूम ऊर्णोतु दिवि पंचलुक् आततः ।
 सूरौ न हि द्युता त्वं कृपा पविक रोचसे ॥५९॥
 प्र वा एतीन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतिं सखा सख्युर्न प्र मिनाति संगिरः ।
 मर्य इव योपाः समर्षसे सोमः कलशे शतयामना पथा ॥६०॥ (२५)

अक्षन्मीमदन्त ह्यव प्रियाँ अधूषत । अस्तोषत स्वभानवो विप्रा यविष्ठा ईमहे ॥६१॥

आ यात पितरः सोम्यासो गम्भीरैः पृथिभिः पितृयाणैः ।

आयुरस्मभ्यं दधतः प्रजां च रायश्च पोषैरभि नः सचध्वम् ॥६२॥

परा यात पितरः सोम्यासो गम्भीरैः पृथिभिः पूर्याणैः ।

अधा मासि पुनरा यात नो गृहान्हुविरत्तु सुप्रजसः सुवीराः ॥६३॥

यद्वो अग्निरजहादेकमङ्गं पितृलोकं गमयं जातवेदाः ।

तद्व एतत्पुनरा प्याययामि साङ्गाः स्वर्गे पितरो मादयध्वम् ॥६४॥

अभूदुतः प्रहितो जातवेदाः सायं न्यक्त उपवन्द्यो नृभिः ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि ॥६५॥

असौ हा इह ते मनः ककुत्सलमिव जामयः । अभ्येनिं भूम ऊर्णुहि ॥६६॥

शुम्भन्तां लोकाः पितृषदनाः पितृषदने त्वा लोक आ सादयामि ॥६७॥

येऽस्माकं पितरस्तेषां बर्हिरसि ॥६८॥

उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।

अधा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥६९॥

प्रास्मत्पाशान्वरुण मुञ्च सर्वान्यैः समामे बध्यते यैर्व्यामे ।

अधा जीवेम शरदं शतानि त्वया राजन्गुपिता रक्षमाणाः ॥७०॥ (२६)

अग्नये कव्यवाहनाय स्वधा नमः ॥७१॥

सोमाय पितृमते स्वधा नमः ॥७२॥

पितृभ्यः सोमवद्भयः स्वधा नमः ॥७३॥

यमाय पितृमते स्वधा नमः ॥७४॥

एतत्ते प्रततामह स्वधा ये च त्वामनु ॥७५॥

एतत्ते ततामह स्वधा ये च त्वामनु ॥७६॥

एतत्ते तत स्वधा ॥७७॥

स्वधा पितृभ्यः पृथिविषद्भयः ॥७८॥

स्वधा पितृभ्यो अन्तरिक्षसद्भयः ॥७९॥

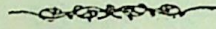
स्वधा पितृभ्यो दिविषद्भयः ॥८०॥ (२७)

३७६

नमो वः पितर ऊर्जे नमो वः पितरो रसाय ॥८१॥
 नमो वः पितरो भामाय नमो वः पितरो मन्यवे ॥८२॥
 नमो वः पितरो यद्धोरं तस्मै नमो वः पितरो यत्कूरं तस्मै ॥८३॥
 नमो वः पितरो यच्छिवं तस्मै नमो वः पितरो यत्स्योनं तस्मै ॥८४॥
 नमो वः पितरः स्वधा वः पितरः ॥८५॥
 येत्र पितरः पितरो येत्र यूयं स्थ युष्मास्तेनू यूयं तेषां श्रेष्ठा भूयास्थ ॥८६॥
 य इह पितरो जीवा इह वयं स्मः । अस्मास्तेनू वयं तेषां श्रेष्ठा भूयास्म ॥८७॥
 आ त्वाम्न इधीमहि द्युमन्तं देवाजरम् ।
 यद्वा सा ते पनीयसी समिदीदयति द्यवि । इषं स्तोतृभ्य आ भर ॥८८॥
 चन्द्रमा अप्स्वन्तरा सुपर्णो धावते दिवि ।
 न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥८९॥ (२८)

॥ इत्यष्टादशं काण्डम् ॥

[अष्टादशकाण्डे अनुवाकाः ४, सूक्तानि ४, ऋचः २८३]



अथैकोनविंशं काण्डम् ॥

अथ पञ्चविंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—यज्ञः ॥ छन्दः—१, २ पथ्या बृहती; ३ पञ्क्तिः ॥

॥ १ ॥

सं सं स्तवन्तु नद्यः॑ सं वाताः सं पतत्रिणः ।
 यज्ञमिमं वर्धयता गिरः संस्त्राव्ये॑णि हविषा जुहोमि ॥१॥
 इमं होमां यज्ञमवतेमं संस्त्रावणा उत ।
 यज्ञमिमं वर्धयता गिरः संस्त्राव्ये॑णि हविषा जुहोमि ॥२॥
 रूपंरूपं वयोवयः संरभ्ये॑नं परि ष्वजे ।
 यज्ञमिमं चतस्रः प्रदिशो॑ वर्धयन्तु संस्त्राव्ये॑णि हविषा जुहोमि ॥३॥

॥ २ ॥ ऋषिः—सिन्धुदीपः ॥ देवता—प्रापः ॥ छन्दः—प्रतुष्टुप् ॥

शं त आपो॑ हैमवतीः शमु॑ ते सन्तूत्स्याः ।
 शं ते सनि॑ष्यदा आपः शमु॑ ते सन्तु वर्ष्याः ॥१॥
 शं त आपो॑ धन्व॒न्या॒ः शं ते सन्त॒वनू॒प्याः ।
 शं ते खनि॑त्रिमा आपः शं याः कुम्भे॑भिराभृताः ॥२॥
 अन॒भ्रयः खन॑माना विप्रा गम्भी॒रे अप॑सः ।
 भिष॑ग्भ्यो भिष॒क्तरा॑ आपो अ॒च्छा व॑दामसि ॥३॥
 अपा॑महं दि॒व्या॒नाम॒पां स्रोत॑स्या॒नाम् ।
 अपा॑महं प्र॒णेज॑नेश्वा भवथ वा॒जिनः ॥४॥
 ता अपः॑ शि॒वा अ॒पोय॑क्ष्मं॒करणी॑रपः ।
 यथै॒व तृ॒प्यते॒ मय॑स्तास्त आ द॑त्त भेष॒जीः ॥५॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—अथर्वङ्गिराः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, ३, ४ त्रिष्टुप्;

२ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षाद्वनस्पतिभ्यो अर्धयोषधीभ्यः ।
 यत्रयत्र विभृतो जातवेदास्ततस्तुतो जुषमाणो न एहि ॥१॥

यस्ते अप्सु महिमा यो वनेषु य ओषधीषु पशुष्वप्स्वन्तः ।
 अग्ने सर्वास्तन्वः सं रभस्व ताभिर्न एहि द्रविणोदा अजस्रः ॥२॥
 यस्ते देवेषु महिमा स्वर्गो या ते तनूः पितृष्वविवेश ।
 पुष्टिर्या ते मनुष्येषु पप्रथेमे तथा रयिमस्मासु धेहि ॥३॥
 श्रुत्कर्णाय कवये वेद्याय वचोभिर्वाकैरुप यामि शतिम् ।
 यतो भयमभयं तन्नो अस्त्वव देवानां यज हेडो अग्ने ॥४॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—अथर्वङ्गिराः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ पञ्चषदा विराडतिजगतीः २ जगती;
 ३, ४ त्रिष्टुप् ॥

यामाहुतिं प्रथमामथर्वा या जाता या हव्यमकृणोज्ञातवेदाः ।
 तां त एतां प्रथमो जौहवीमि ताभिष्टुतो वहतु हव्यमग्निरग्नये स्वाहा ॥१॥
 आकूतिं देवीं सुभगां पुरो दधे चित्तस्य माता सुहवा नो अस्तु ।
 यामाशामेमि केवली सा मे अस्तु विदेयमेनां मनसि प्रविष्टाम् ॥२॥
 आकूत्या नो बृहस्पत आकूत्या न उपा गहि ।
 अथो भगस्य नो धेनुथो नः सुहवो भव ॥३॥
 बृहस्पतिर्म आकूतिमाङ्गिरसः प्रति जानातु वाचमेताम् ।
 यस्य देवा देवताः संवभूवुः स सुप्रणीताः कामो अन्वेत्वस्मान् ॥४॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—अथर्वङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधि क्षमि विपुरुषं यदस्ति ।
 ततो ददाति दाशुषे वसूनि चोदुद्राध उपस्तुतश्चिदुर्वाक् ॥१॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—नारायणः ॥ देवता—पुरुषः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

सहस्रबाहुः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
 स भूमिं विश्वतो वृत्वात्यतिष्ठद्दशङ्गुलम् ॥१॥
 त्रिभिः पद्भिर्व्यामरोहत्पादस्येहाभवत्पुनः ।
 तथा व्यक्रामद्विष्वङ्शनानशने अनु ॥२॥

तावन्तो अस्य महिमानस्ततो ज्यायांश्च पूरुषः ।
 पादोस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥३॥
 पूरुष एवेदं सर्वं यद्भुतं यच्च भाव्यम् ।
 उतामृतत्वस्येश्वरो यदन्येनाभवत्सह ॥४॥
 यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।
 मुखं किमस्य किं बाहू किमूरु पादा उच्येते ॥५॥
 ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्योऽभवत् ।
 मध्यं तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत ॥६॥
 चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षुः सूर्यो अजायत ।
 मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत ॥७॥
 नाभ्या आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।
 पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकौ अकल्पयन् ॥८॥
 विराडग्रे समभवद्विराजो अधि पूरुषः ।
 स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥९॥
 यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्वत ।
 वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्विः ॥१०॥
 तं यज्ञं प्रावृषा प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रशः ।
 तेन देवा अयजन्त साध्या वसवश्च ये ॥११॥
 तस्मादश्वा अजायन्त ये च के चौभयादतः ।
 गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावयः ॥१२॥
 तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
 छन्दो ह जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥१३॥
 तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।
 पशून्स्तांश्चक्रे वायव्या नारण्या ग्राम्याश्च ये ॥१४॥
 सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।
 देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन्पुरुषं पशुम् ॥१५॥
 भूर्भो देवस्य बृहतो अंशवः सप्त सप्ततीः ।
 राज्ञः सोमस्याजायन्त जातस्य पुरुषादधि ॥१६॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—गार्ग्यः ॥ देवता—नक्षत्राणि ॥ छन्दः—१-३, ५ त्रिष्टुप्; ४ मुरिक् त्रिष्टुप् ॥

चित्राणि साकं दिवि रोचनानि सरीसृपाणि भुवने जवानि ।
 तुर्मिशं सुमतिमिच्छमानो अहानि गीर्भिः संपर्यामि नाकम् ॥१॥ ॥
 सुहवमग्ने कृत्तिका रोहिणी चास्तु भद्रं मृगशिरः शमार्द्रा ।
 पुनर्वसू सूनृता चारु पुण्यौ भानुराश्लेषा अयनं मघा मे ॥२॥ ॥
 पुण्यं पूर्वा फल्गुन्यौ चात्र हस्तश्चित्रा शिवा स्वाति सुखो मे अस्तु ।
 राधे विशाखे सुहवानुराधा ज्येष्ठा सुनक्षत्रमरिष्ट मूलम् ॥३॥ ।
 अन्नं पूर्वा रासतां मे अषाढा ऊर्जं देव्युत्तरा आ वहन्तु ।
 अभिजिन्मे रासतां पुण्यमेव श्रवणः श्रविष्ठाः कुर्वतां सुपुष्टिम् ॥४॥ ।
 आ मे महच्छतभिषग्वरीय आ मे ह्रया प्रोष्ठपदा सुशर्म ।
 आ रेवती चाश्वयुजौ भगं म आ मे रयिं भरण्य आ वहन्तु ॥५॥ ।

॥ ८ ॥ ऋषिः—गार्ग्यः ॥ देवता—नक्षत्राणि ॥ छन्दः—१ विराड् जगती; २-७ त्रिष्टुप् ॥

यानि नक्षत्राणि दिव्यान्तरिक्षे अप्सु भूमौ यानि नगेषु दिक्षु ।
 प्रकल्पयंश्चन्द्रमा यान्येति सर्वाणि ममैतानि शिवानि सन्तु ॥१॥ इती;
 अष्टाविंशानि शिवानि शग्मानि सह योगं भजन्तु मे ।
 योगं प्र पद्ये क्षेमं च क्षेमं प्र पद्ये योगं च नमोहोरात्राभ्यामस्तु ॥२॥
 स्वस्तितं मे सुप्रातः सुसायं सुदिवं सुमृगं सुशकुनं मे अस्तु । ॥३॥
 सुहवमग्ने स्वस्त्यमर्त्यं गत्वा पुनरायाभिनन्दन ॥३॥

अनुहवं परिहवं परिवादं परिक्षवम् ।
 सर्वमे रित्तकुम्भान्परा तान्संवितः सुव ॥४॥
 अपपापं परिक्षवं पुण्यं भक्षीमहि क्षवम् ।
 शिवा ते पाप नासिकां पुण्यगश्चाभि मेहताम् ॥५॥
 इमा या ब्रह्मणस्पते विषूचीर्वात ईरते ।
 सध्रीचीरिन्द्र ताः कृत्वा मह्यं शिवतमास्कृधि ॥६॥
 स्वस्ति नो अस्त्वभयं नो अस्तु नमोहोरात्राभ्यामस्तु ॥७॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—शान्तातिः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ विराड्विबृहती; २-४, ६-८, १०, ११,
१३ अनुष्टुप्; ५ पञ्चपदा पद्यापङ्क्तिः; ९ पञ्चपदा ककुम्भती (? , त्रिष्टुप्); १२ सप्तपदाऽष्टिः;
१४ चतुष्पदा (?) संकृतिः ॥

शान्ता यौः शान्ता पृथिवी शान्तमिदमुर्वन्तरिक्षम् ।
शान्ता उदन्वतीरापः शान्ता नः सन्त्वोषधीः ॥१॥
शान्तानि पूर्वरूपाणि शान्तं नो अस्तु कृताकृतम् ।
शान्तं भूतं च भव्यं च सर्वमेव शमस्तु नः ॥२॥
इयं या परमेष्ठिनी वाग्देवी ब्रह्मसंशिता ।
ययैव संसृजे घोरं तयैव शान्तिरस्तु नः ॥३॥
इदं यत्परमेष्ठिनं मनो वां ब्रह्मसंशितम् ।
येनैव संसृजे घोरं तेनैव शान्तिरस्तु नः ॥४॥
इमानि यानि पञ्चेन्द्रियाणि मनःषष्ठानि मे हृदि ब्रह्मणा संशितानि ।
यैरेव संसृजे घोरं तैरेव शान्तिरस्तु नः ॥५॥
शं नो मित्रः शं वरुणः शं विष्णुः शं प्रजापतिः ।
शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो भवत्वयमा ॥६॥
शं नो मित्रः शं वरुणः शं विवस्वाञ्छमन्तकः ।
उत्पाताः पार्थिवान्तरिक्षाः शं नो दिविचरा ग्रहाः ॥७॥
शं नो भूमिर्वेप्यमाना शमुल्का निहतं च यत् ।
शं गावो लोहितक्षीराः शं भूमिरव तीर्यतीः ॥८॥
नक्षत्रमुल्काभिहतं शमस्तु नः शं नोभिचाराः शमु सन्तु कृत्याः ।
शं नो निखाता वल्गाः शमुल्का देशोपसर्गाः शमु नो भवन्तु ॥९॥
शं नो ग्रहाश्चान्द्रमसाः शमादित्यश्च राहुणा ।
शं नो मृत्युर्धूमकेतुः शं रुद्रास्तिग्मतैजसः ॥१०॥
शं रुद्राः शं वसवः शमादित्याः शमग्नयः ।
शं नो महर्षयो देवाः शं देवाः शं बृहस्पतिः ॥११॥
ब्रह्म प्रजापतिर्धाता लोका वेदाः सप्तऋषयोऽग्नयः ।
तैर्मे कृतं स्वस्त्ययनमिन्द्रो मे शर्म यच्छतु ब्रह्मा मे शर्म यच्छतु ।
विश्वे मे देवाः शर्म यच्छन्तु सर्वे मे देवाः शर्म यच्छन्तु ॥१२॥

अनु. २, सू. ९-१०]

यानि कानि चिच्छान्तानि लोके सप्तऋषयो विदुः ।

सर्वाणि शं भवन्तु मे शं मे अस्त्वभयं मे अस्तु ॥१३॥

पृथिवी शान्तिरन्तरिक्षं शान्तिर्योः शान्तिरापः शान्तिरोषधयः शान्तिर्वनस्पतयः
 शान्तिर्विश्वे मे देवाः शान्तिः सर्वे मे देवाः शान्तिः शान्तिः शान्तिः शान्तिभिः ।
 ताभिः शान्तिभिः सर्व शान्तिभिः शमयामोहं यदिह घोरं यदिह क्रूरं
 यदिह पापं तच्छान्तं तच्छिवं सर्वमेव शमस्तु नः ॥१४॥

॥ १० ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

॥२॥

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।
 शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्रापूषणा वाजसातौ ॥१॥
 शं नो भगः शम् नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शम् सन्तु रायः ।
 शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु ॥२॥
 शं नो धाता शम् धर्ता नो अस्तु शं न उरुची भवतु स्वधाभिः ।
 शं रोदसी बृहती शं नो अद्रिः शं नो देवानां सुहवानि सन्तु ॥३॥
 शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम् ।
 शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वातः ॥४॥
 शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहूतौ शमन्तरिक्षं दृशये नो अस्तु ।
 शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः ॥५॥
 शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो अस्तु शमादित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।
 शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलापः शं नस्त्वष्टा आभिरिह शृणोतु ॥६॥
 शं नः सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो आवाणः शम् सन्तु यज्ञाः ।
 शं नः स्वरूपा मित्रयो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्वस्तु वेदिः ॥७॥
 शं नः सूर्य उरुचक्षा उदैतु शं नो भवन्तु प्रदिशश्चतस्रः ।
 शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शम् सन्त्वापः ॥८॥
 शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।
 शं नो विष्णुः शम् पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्वस्तु वायुः ॥९॥
 शं नो देवः सविता त्रायमाणः शं नो भवन्तूषसो विभातीः ।
 शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः ॥१०॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्वन्तः शम्भुं सन्तु गावः ।
 शं न ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु ॥१॥
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिस्तु ।
 शमभिषाचः शम्भुं रातिषाचः शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः ॥२॥
 शं नो अज एकपादेवो अस्तु शमहिर्बुध्यः शं समुद्रः ।
 शं नो अपां नपात्पेरस्तु शं नः पृथ्विर्भवतु देवगोपा ॥३॥
 आदित्या रुद्रा वसवो जुषन्तामिदं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।
 शृण्वन्तु नो दिव्याः पार्थिवामो गोजाता उत ये यज्ञियासः ॥४॥
 ये देवानामृत्विजो यज्ञियामो मनोर्यजत्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
 ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥
 तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।
 अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सादनाय ॥६॥

॥ १२ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—उषा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता ।
 अया वाजं देवहितं मनेम मदम शतहिमाः सुवीराः ॥१॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—अप्रतिरयः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २, ७-१० त्रिष्टुप्;

३-६, ११ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य बाहू स्थग्निरौ वृषाणो चित्रा इमा वृषभौ पारयिष्णू ।
 तौ योश्चे प्रथमो योग आगते याभ्यां जितमसुराणां स्वयं ॥१॥
 आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः शोभेणश्चर्षणीनाम् ।
 संक्रन्दनोनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत्साकमिन्द्रः ॥२॥
 संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुनायोध्येन दुष्यवनेन धृष्णुना ।
 तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इपुहस्तेन वृष्णा ॥३॥
 स इपुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी संस्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।
 संमृष्टजित्सोमपा बाहुशर्धुग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥४॥

बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उग्रः ।
 अभिवीरो अभिषत्वा सहोजिज्ञैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोविदन् ॥५॥
 इमं वीरमनु हर्षध्वमुग्रमिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम् ।
 ग्रामजितं गोजितं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा ॥६॥
 अभि गोत्राणि सहसा गाहमानोक्षय उग्रः शतमन्युरिन्द्रः ।
 दुश्च्यवनः पृतनाषाडयोध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु ॥७॥
 बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रा अपबाधमानः ।
 प्रभञ्जञ्छत्रन्प्रमृणन्नमित्रानस्माकमेध्यविता तनूनाम् ॥८॥
 इन्द्र एषां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।
 देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्तु मध्ये ॥९॥
 इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्ध उग्रम् ।
 महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥१०॥
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
 अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मान्देवासोवता हवेषु ॥११॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—प्रयर्वा ॥ देवता—द्यावापृथिवी ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इदमुच्छ्रेयोवसानमागां शिवे मे द्यावापृथिवी अभूताम् ।
 असपत्नाः प्रदिशो मे भवन्तु न वै त्वा द्विष्मो अभयं नो अस्तु ॥१॥

॥ १५ ॥ ऋषिः—प्रयर्वा ॥ देवता—१-४ इन्द्रः; ५, ६ मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पथ्याबृहती; २, ५ जगती;
३ विराट् पथ्या पङ्क्तिः; ४, ६ त्रिष्टुप् ॥

यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
 मघवञ्छुग्धि तव त्वं न ऊतिभिर्वि द्विषो वि मृधो जहि ॥१॥
 इन्द्रं वयमनूराधं हवामहेनु राध्यास्म द्विपदा चतुष्पदा ।
 मा नः सेना अररुषीरुपं गुर्विषूचीरिन्द्र द्रुहो वि नाशय ॥२॥
 इन्द्रस्त्रातोत वृत्रहा परस्फानो वरेण्यः ।
 स रक्षिता चरमतः स मध्यतः स पश्चात्स पुरस्तान्नो अस्तु ॥३॥
 उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान्स्वर्ग्यज्योतिरभयं स्वस्ति ।
 उग्रा त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप क्षयेम शरणा बृहन्ता ॥४॥

अभयं नः करत्यन्तरिक्षमभयं द्यावापृथिवी उभे इमे ।
 अभयं पश्वादभयं पुरस्तादुत्तरादधरादभयं नो अस्तु ॥५॥
 अभयं मित्रादभयममित्रादभयं ज्ञातादभयं पुरो यः ।
 अभयं नक्तमभयं दिवा नः सर्वा आशा मम मित्रं भवन्तु ॥६॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्;

२ सन्तपदा बृहतीगर्भातिशक्वरी ॥

असपन्नं पुरस्तात्पश्चान्नो अभयं कृतम् ।
 सविता मा दक्षिणत उत्तरान्मा शचीपतिः ॥१॥
 दिवो मादित्या रक्षन्तु भूम्या रक्षन्त्वग्नयः ।
 इन्द्राग्नी रक्षतां मा पुरस्तादश्विनावभितः शर्म यच्छताम् ।
 तिरश्चीनद्वया रक्षतु जातवेदा भूतकृतौ मे सर्वतः सन्तु वर्म ॥२॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-४, ८ जगती; ५, ७, १० अतिजगती;

६ भुरिग् जगती; ९ पञ्चपदाऽतिशक्वरी ॥

अग्निर्मा पातु वसुभिः पुरस्तात्तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छ्रये तां पुरं प्रैमि ।
 स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥१॥
 वायुर्मन्तरिक्षेणैतस्या दिशः पातु तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छ्रये तां पुरं प्रैमि ।
 स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥२॥
 सोमो मा रुद्रेर्दक्षिणाया दिशः पातु तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छ्रये तां पुरं प्रैमि ।
 स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥३॥
 वरुणो मादित्यैरेतस्या दिशः पातु तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छ्रये तां पुरं प्रैमि ।
 स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥४॥
 सूर्यो मा द्यावापृथिवीभ्यां प्रतीच्या दिशः पातु तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छ्रये तां पुरं प्रैमि ।
 स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥५॥
 आपो मौषधीमतीरेतस्या दिशः पातु तासु क्रमे तासु श्रये तां पुरं प्रैमि ।
 ता मा रक्षन्तु ता मा गोपायन्तु ताभ्य आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥६॥
 विश्वकर्मा मा सप्तऋषिभिरुदीच्या दिशः पातु तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छ्रये तां पुरं प्रैमि ।
 स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥७॥

अनु. २, सू. १७-१९]

३८६

इन्द्रो मा मरुत्वानेतस्या दिशः पातु तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छये तां पुरं प्रेमि ।

स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥८॥

प्रजापतिर्मा प्रजननवान्त्सह प्रतिष्ठाया ध्रुवाया दिशः पातु तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छये तां पुरं प्रेमि ।

स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥९॥

बृहस्पतिर्मा विश्वेदेवैरुर्ध्वाया दिशः पातु तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छये तां पुरं प्रेमि ।

स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥१०॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ८ साम्नी त्रिष्टुप्; २-४, ६ आर्च्यनुष्टुप्;
५ सम्राड् (? , स्वराड्) आर्च्यनुष्टुप्; ७, ९, १० प्राजापत्या त्रिष्टुप्; (सर्वा द्विपदाः) ॥

अग्निं ते वसुवन्तमृच्छन्तु । ये माघायवः प्राच्या दिशोऽभिदासात् ॥१॥
वायुं तेऽन्तरिक्षवन्तमृच्छन्तु । ये माघायव एतस्या दिशोऽभिदासात् ॥२॥
सोमं ते रुद्रवन्तमृच्छन्तु । ये माघायवो दक्षिणाया दिशोऽभिदासात् ॥३॥
वरुणं त आदित्यवन्तमृच्छन्तु । ये माघायव एतस्या दिशोऽभिदासात् ॥४॥
सूर्यं ते द्यावापृथिवीवन्तमृच्छन्तु । ये माघायवः प्रतीच्या दिशोऽभिदासात् ॥५॥
अपस्त ओषधीमतीर्कच्छन्तु । ये माघायव एतस्या दिशोऽभिदासात् ॥६॥
विश्वकर्माणं ते सप्तऋषिवन्तमृच्छन्तु । ये माघायव उदीच्या दिशोऽभिदासात् ॥७॥
इन्द्रं ते मरुत्वन्तमृच्छन्तु । ये माघायव एतस्या दिशोऽभिदासात् ॥८॥
प्रजापतिं ते प्रजननवन्तमृच्छन्तु । ये माघायवो ध्रुवाया दिशोऽभिदासात् ॥९॥
बृहस्पतिं ते विश्वदेववन्तमृच्छन्तु । ये माघायव ऊर्ध्वाया दिशोऽभिदासात् ॥१०॥

(१०) एकोनविंशं सूक्तम्

॥ १६ ॥ ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ३, ९ भुरिगृहती; २, ४-८, ११ अनुष्टुप्गर्भा
पङ्क्तिः; १० स्वराट् पङ्क्तिः ॥

मित्रः पृथिव्योदक्रामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥१॥
वायुरन्तरिक्षेणोदक्रामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥२॥
सूर्यो दिवोदक्रामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥३॥

चन्द्रमा नक्षत्रैरुदकामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥४॥
 सोम ओषधीभिरुदकामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥५॥
 यज्ञो दक्षिणाभिरुदकामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥६॥
 समुद्रो नदीभिरुदकामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥७॥
 ब्रह्म ब्रह्मचारिभिरुदकामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥८॥
 इन्द्रो वीर्यैर्गुणैरुदकामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥९॥
 देवा अमृतैर्नोदकामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥१०॥
 प्रजापतिः प्रजाभिरुदकामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥११॥

॥ २० ॥ ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ जगती; ३ पुरस्ताद् बृहती;
 ४ अनुष्टुप्गर्भा त्रिष्टुप् ॥

अप न्यधुः पौरुषेयं वधं यमिन्द्राग्नी धाता सविता बृहस्पतिः ।
 सोमो राजा वरुणो अश्विना यमः पूषास्मान्परि पातु मृत्योः ॥१॥
 यानि चकार भुवनस्य यस्पतिः प्रजापतिर्मातरिश्वा प्रजाभ्यः ।
 प्रदिशो यानि वसते दिशश्च तानि मे वर्माणि बहुलानि सन्तु ॥२॥
 यत्ते तनूष्वनहन्त देवा द्युराजयो देहिनः ।
 इन्द्रो यच्चक्रे वर्म तदस्मान्पातु विश्वतः ॥३॥
 वर्म मे द्यावापृथिवी वर्माहर्वर्म सूर्यः ।
 वर्म मे विश्वे देवाः क्रन्मा मा प्रापत्प्रतीचिका ॥४॥

॥ २१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—छन्दांसि ॥ छन्दः—द्विपदा साम्नी बृहती (एकावसाना) ॥

अनु. ३, सू. २२-२३]

३८८

॥ २२ ॥ ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक्; २, ६, १४-१६ २० देवी पङ्क्तिः;
३, १९ प्राजापत्या गायत्री; ४, ७, ११, १७ देवी जगती; ५, १२, १३ देवी त्रिष्टुप्, ८-१० आसुरी जगती;
१८ आसुर्यनुष्टुप्; २१ चतुष्पदा त्रिष्टुप् ॥

आङ्गिरसानामाद्यैः पञ्चानुवाकैः स्वाहा ॥१॥ षष्ठाय स्वाहा ॥२॥
सप्तमाष्टमाभ्यां स्वाहा ॥३॥ नीलनखेभ्यः स्वाहा ॥४॥
हरितेभ्यः स्वाहा ॥५॥ क्षुद्रेभ्यः स्वाहा ॥६॥
पर्यायिकेभ्यः स्वाहा ॥७॥ प्रथमेभ्यः शङ्खेभ्यः स्वाहा ॥८॥
द्वितीयेभ्यः शङ्खेभ्यः स्वाहा ॥९॥ तृतीयेभ्यः शङ्खेभ्यः स्वाहा ॥१०॥
उपोत्तमेभ्यः स्वाहा ॥११॥ उत्तमेभ्यः स्वाहा ॥१२॥
उत्तरेभ्यः स्वाहा ॥१३॥ ऋषिभ्यः स्वाहा ॥१४॥
शिखिभ्यः स्वाहा ॥१५॥ गुणेभ्यः स्वाहा ॥१६॥
महागुणेभ्यः स्वाहा ॥१७॥ सर्वेभ्योङ्गिरोभ्यो विदगुणेभ्यः स्वाहा ॥१८॥
पृथक्सहस्राभ्यां स्वाहा ॥१९॥ ब्रह्मणे स्वाहा ॥२०॥
ब्रह्मज्येष्ठा संभृता वीर्याणि ब्रह्माग्रे ज्येष्ठं दिवमा ततान ।
भूतानां ब्रह्मा प्रथमोत जज्ञे तेनार्हति ब्रह्मणा स्पर्धितुं कः ॥२१॥

॥ २३ ॥ ऋषिः—प्रथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ आसुरी बृहती; २-७, २०, २३, २७ देवी त्रिष्टुप्;
८, १०-१२, १४-१६ प्राजापत्या गायत्री; १७, १९, २१, २४, २५, २९ देवी पङ्क्तिः; ९, [१३], १८,
[२२], २६, २८ देवी जगती; [३० चतुष्पदा त्रिष्टुप्] ॥

आथर्वणानां चतुर्ऋचेभ्यः स्वाहा ॥१॥ पञ्चर्चेभ्यः स्वाहा ॥२॥
षड्ऋचेभ्यः स्वाहा ॥३॥ सप्तर्चेभ्यः स्वाहा ॥४॥
अष्टर्चेभ्यः स्वाहा ॥५॥ नवर्चेभ्यः स्वाहा ॥६॥
दशर्चेभ्यः स्वाहा ॥७॥ एकादशर्चेभ्यः स्वाहा ॥८॥
द्वादशर्चेभ्यः स्वाहा ॥९॥ त्रयोदशर्चेभ्यः स्वाहा ॥१०॥
चतुर्दशर्चेभ्यः स्वाहा ॥११॥ पञ्चदशर्चेभ्यः स्वाहा ॥१२॥

षोडशर्चेभ्यः स्वाहा ॥१३॥ सप्तदशर्चेभ्यः स्वाहा ॥१४॥
 अष्टादशर्चेभ्यः स्वाहा ॥१५॥ एकोनविंशतिः स्वाहा ॥१६॥
 विंशतिः स्वाहा ॥१७॥ महत्काण्डाय स्वाहा ॥१८॥
 तृचेभ्यः स्वाहा ॥१९॥ एकर्चेभ्यः स्वाहा ॥२०॥
 शुद्धेभ्यः स्वाहा ॥२१॥ एकानृचेभ्यः स्वाहा ॥२२॥
 रोहितेभ्यः स्वाहा ॥२३॥ सूर्याभ्यां स्वाहा ॥२४॥
 ब्राह्म्याभ्यां स्वाहा ॥२५॥ प्राजापत्याभ्यां स्वाहा ॥२६॥
 विषासह्यै स्वाहा ॥२७॥ मङ्गलिकेभ्यः स्वाहा ॥२८॥
 ब्रह्मणे स्वाहा ॥२९॥

ब्रह्मज्येष्ठा संभृता वीर्याणि ब्रह्माग्रे ज्येष्ठं दिवमा ततान ।
 भूतानां ब्रह्मा प्रथमोत जज्ञे तेनार्हति ब्रह्मणा स्पर्धितुं कः ॥३०॥

॥ २४ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप्; ४-६, ८ त्रिष्टुप्;

७ त्रिपदाऽऽर्वो गायत्री ॥

येन देवं सवितारं परि देवा अधारयन् ।
 तेनेमं ब्रह्मणस्पते परि राष्ट्राय धत्तन ॥१॥
 परीममिन्द्रमायुषे महे क्षत्राय धत्तन ।
 यथैनं जरसे नयां ज्योक्क्षत्रेधि जागरत् ॥२॥
 परीमं सोममायुषे महे श्रोत्राय धत्तन ।
 यथैनं जरसे नयां ज्योक्क्ष्रोत्रेधि जागरत् ॥३॥

परि धत्त धत्त नो वर्चसेमं जरामृत्युं कृणुत दीर्घमायुः ।
 बृहस्पतिः प्रायच्छद्वासे एतत्सोमाय राज्ञे परिधातवा उ ॥४॥
 जरां सु गच्छ परि धत्स्व वासो भवा गृष्टीनामभिशस्तिपा उ ।
 शतं च जीव शरदः पुरुची रायश्च पोषमुपसंव्ययस्व ॥५॥
 परीदं वासो अधिथाः स्वस्तयेभूर्वापीनामभिशस्तिपा उ ।
 शतं च जीव शरदः पुरुचीर्वसूनि चारुर्वि भजासि जीवन् ॥६॥
 योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूतये ॥७॥
 हिरण्यवर्णो अजरः सुवीरो जरामृत्युः प्रजया सं विशस्व ।
 तदग्निराहु तदु सोम आहु बृहस्पतिः सविता तदिन्द्रः ॥८॥

मनु. ४, सू. २५-२७]

३६०

॥ २५ ॥ ऋषिः—गोपथः ॥ देवता—वाजी ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अश्रान्तस्य त्वा मनसा युनज्मि प्रथमस्य च ।
उत्कूलमुद्ग्रहो भवोदुह्य प्रति धावतात् ॥१॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—मयर्वा ॥ देवता—अग्निः, हिरण्यम् ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्;
३ अनुष्टुप्; ४ पथ्या पङ्क्तिः ॥

अग्नेः प्रजातं परि यद्विरण्यममृतं दुध्रे अधि मर्त्येषु ।
य एनद्वेद स इदेनमर्हति जरासृत्युर्भवति यो विभर्ति ॥१॥
यद्विरण्यं सूर्येण सुवर्णं प्रजावन्तो मनवः पूर्वं ईषिरे ।
तत्त्वा चन्द्रं वर्चसा सं सृजत्यायुष्मान्भवति यो विभर्ति ॥२॥
आयुषे त्वा वर्चसे त्वौजसे च बलाय च ।
यथा हिरण्यतेजसा विभासासि जनां अनु ॥३॥
यद्वेद राजा वरुणो वेद देवो बृहस्पतिः ।
इन्द्रो यद्वृत्रहा वेद तत् आयुष्यं भुवत्तत्ते वर्चस्यं भुवत् ॥४॥

॥ २७ ॥ ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—त्रिवृत् ॥ छन्दः—१, २, ४-८, १४ अनुष्टुप्; ३, ९ त्रिष्टुप्; १० जगती
(१, त्रिष्टुप्); ११ आर्च्युष्णिक्; १२ आर्च्यनुष्टुप्; १३ साम्नी त्रिष्टुप्; [१५ षट्पदाऽतिशक्वरी] ॥

॥४॥

गोभिष्ठा पात्वृषभो वृषा त्वा पातु वाजिभिः ।
वायुश्चा ब्रह्मणा पात्विन्द्रस्त्वा पात्विन्द्रियैः ॥१॥
सोमस्त्वा पात्वोषधीभिर्नक्षत्रैः पातु सूर्यः ।
माद्भयस्त्वा चन्द्रो वृत्रहा वातः प्राणेन रक्षतु ॥२॥
तिस्रो दिवस्तिष्ठः पृथिवीस्त्रीण्यन्तरिक्षाणि चतुरः समुद्रान् ।
त्रिवृतं स्तोमं त्रिवृत आप आहुस्तास्त्वा रक्षन्तु त्रिवृता त्रिवृद्धिः ॥३॥
त्रीन्नाकांस्त्रीन्त्समुद्रांस्त्रीन्ब्रह्मांस्त्रीन्वैष्टपान् ।
त्रीन्मातरिश्चनस्त्रीन्त्सूर्यान्गोमृन्कल्पयामि ते ॥४॥
घृतेन त्वा समुक्षाम्यन् आज्येन वर्धयन् ।
अग्रेष्वन्द्रस्य सूर्यस्य मा प्राणं मायिनो दभन् ॥५॥

मा वः प्राणं मा वौषाणं मा हरो मायिनो दभन् ।
 भ्राजन्तो विश्ववेदसो देवा दैव्येन धावत ॥६॥
 प्राणेनाग्निं सं सृजति वातः प्राणेन संहितः ।
 प्राणेन विश्वतोमुखं सूर्यं देवा अजनयन् ॥७॥
 आयुषायुष्कृतां जीवायुष्माञ्जीव मा मृथाः ।
 प्राणेनात्मन्वतां जीव मा मृत्योरुदगा वशम् ॥८॥
 देवानां निहितं निधिं यमिन्द्रोन्वविन्दत्पृथिभिर्देवयानैः ।
 आपो हिरण्यं जुगुप्सुस्त्रिवृद्भिस्तास्त्वा रक्षन्तु त्रिवृता त्रिवृद्भिः ॥९॥
 त्रयस्त्रिंशद्देवतास्त्रीणि च वीर्याणि प्रियायमाणा जुगुप्सुस्त्र्यन्तः ।
 अस्मिंश्चन्द्रे अधि यद्विरण्यं तेनायं कृणवद्दीर्याणि ॥१०॥
 ये देवा दिव्येकादश स्थ ते देवासो हविरिदं जुषध्वम् ॥११॥
 ये देवा अन्तरिक्ष एकादश स्थ ते देवासो हविरिदं जुषध्वम् ॥१२॥
 ये देवाः पृथिव्यामेकादश स्थ ते देवासो हविरिदं जुषध्वम् ॥१३॥
 असपत्नं पुरस्तात्पश्चान्नो अभयं कृतम् ।
 सविता मा दक्षिणत उत्तरान्मा शचीपतिः ॥१४॥
 दिवो मादित्या रक्षन्तु भूम्या रक्षन्त्वग्नयः ।
 इन्द्राग्नी रक्षतां मा पुरस्तादुश्विनावभितः शर्म यच्छताम् ।
 तिरश्चीनघ्न्या रक्षतु जातवेदा भूतकृतो मे सर्वतः सन्तु वर्म ॥१५॥

॥ २८ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—दभंमणिः ॥ छन्दः—मनुष्य ॥

इमं वध्नामि ते मणिं दीर्घायुत्वाय तेजसे ।
 दुर्भ सपत्नदम्भनं द्विषतस्तर्पनं हृदः ॥१॥
 द्विषतस्तापयन् हृदः शत्रूणां तापयन्मनः ।
 दुर्हार्दः सर्वास्त्वं दुर्भ घर्म इवाभीन्सतापयन् ॥२॥
 घर्म इवाभितर्पन्दुर्भ द्विषतो नितर्पन्मणे ।
 हृदः सपत्नानां भिन्धीन्द्र इव विरुजं बलम् ॥३॥
 भिन्धि दुर्भ सपत्नानां हृदयं द्विषतां मणे ।
 उद्यन्त्वचमिव भूम्याः शिर एषां वि पातय ॥४॥

भिन्धि दर्भ सपत्नान्मे भिन्धि मे पृतनायतः ।
 भिन्धि मे सर्वान्दुर्हार्दो भिन्धि मे द्विषतो मणे ॥५॥
 छिन्धि दर्भ सपत्नान्मे छिन्धि मे पृतनायतः ।
 छिन्धि मे सर्वान्दुर्हार्दो छिन्धि मे द्विषतो मणे ॥६॥
 वृश्च दर्भ सपत्नान्मे वृश्च मे पृतनायतः ।
 वृश्च मे सर्वान्दुर्हार्दो वृश्च मे द्विषतो मणे ॥७॥
 कृन्त दर्भ सपत्नान्मे कृन्त मे पृतनायतः ।
 कृन्त मे सर्वान्दुर्हार्दो कृन्त मे द्विषतो मणे ॥८॥
 पिंश दर्भ सपत्नान्मे पिंश मे पृतनायतः ।
 पिंश मे सर्वान्दुर्हार्दो पिंश मे द्विषतो मणे ॥९॥
 विध्य दर्भ सपत्नान्मे विध्य मे पृतनायतः ।
 विध्य मे सर्वान्दुर्हार्दो विध्य मे द्विषतो मणे ॥१०॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—दशमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

निक्ष दर्भ सपत्नान्मे निक्ष मे पृतनायतः ।
 निक्ष मे सर्वान्दुर्हार्दो निक्ष मे द्विषतो मणे ॥१॥
 तृन्धि दर्भ सपत्नान्मे तृन्धि मे पृतनायतः ।
 तृन्धि मे सर्वान्दुर्हार्दो तृन्धि मे द्विषतो मणे ॥२॥
 रुन्धि दर्भ सपत्नान्मे रुन्धि मे पृतनायतः ।
 रुन्धि मे सर्वान्दुर्हार्दो रुन्धि मे द्विषतो मणे ॥३॥
 मृण दर्भ सपत्नान्मे मृण मे पृतनायतः ।
 मृण मे सर्वान्दुर्हार्दो मृण मे द्विषतो मणे ॥४॥
 मन्थ दर्भ सपत्नान्मे मन्थ मे पृतनायतः ।
 मन्थ मे सर्वान्दुर्हार्दो मन्थ मे द्विषतो मणे ॥५॥
 पिण्ठि दर्भ सपत्नान्मे पिण्ठि मे पृतनायतः ।
 पिण्ठि मे सर्वान्दुर्हार्दो पिण्ठि मे द्विषतो मणे ॥६॥
 ओष दर्भ सपत्नान्मे ओष मे पृतनायतः ।
 ओष मे सर्वान्दुर्हार्दो ओष मे द्विषतो मणे ॥७॥

दहं दर्भं सपत्नान्मे दहं मे पृतनायुतः ।
 दहं मे सर्वान्दुर्हार्दो दहं मे द्विषतो मणे ॥८॥
 जहि दर्भं सपत्नान्मे जहि मे पृतनायुतः ।
 जहि मे सर्वान्दुर्हार्दो जहि मे द्विषतो मणे ॥९॥

॥ ३० ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—दर्भमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यत्ते दर्भं जरामृत्युः शतं वर्मसु वर्म ते ।
 तेनेमं वर्मिणं कृत्वा सपत्नीं जहि वीर्यैः ॥१॥
 शतं ते दर्भं वर्माणि सहस्रं वीर्याणि ते ।
 तमस्मै विश्वे त्वां देवा जरसे भर्तवा अदुः ॥२॥
 त्वामाहुर्देववर्म त्वां दर्भं ब्रह्मणस्पतिम् ।
 त्वामिन्द्रस्याहुर्वर्म त्वं राष्ट्राणि रक्षसि ॥३॥
 सपत्नक्षयणं दर्भं द्विषतस्तपनं हृदः ।
 मणिं क्षत्रस्य वर्धनं तनूपानं कृणोमि ते ॥४॥
 यत्समुद्रो अभ्यक्रन्दत्पर्जन्यो विद्युता सह ।
 ततो हिरण्ययो बिन्दुस्ततो दुर्भो अजायत ॥५॥

॥ ३१ ॥ ऋषिः—सविता (पुष्टिकामः) ॥ देवता—औदुम्बरमणिः ॥ छन्दः—१-४, ७-१० अनुष्टुप्;
 ५, १२ त्रिष्टुप्; ६ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः; ११, १३ पञ्चपदा शक्वरी; १४ विराडास्तारपङ्क्तिः ॥

औदुम्बरेण मणिना पुष्टिकामाय वेधसा ।
 पशूनां सर्वेषां स्फातिं गोष्ठे मे सविता करत् ॥१॥
 यो नो अग्निर्गार्हपत्यः पशूनामधिपा असत् ।
 औदुम्बरो वृषा मणिः सं मां सृजतु पुष्ट्या ॥२॥
 करीषिणीं फलवतीं स्वधामिरां च नो गृहे ।
 औदुम्बरस्य तेजसा धाता पुष्टिं दधातु मे ॥३॥
 यद्विपाच्च चतुष्पाच्च यान्यन्नानि ये रसाः ।
 गृहेऽहं त्वेषां भूमानं बिभ्रदौदुम्बरं मणिम् ॥४॥
 पुष्टिं पशूनां परि जग्रभाहं चतुष्पदां द्विपदां यच्च धान्यम् ।
 पयः पशूनां रसमोषधीनां बृहस्पतिः सविता मे नि यच्छात् ॥५॥

अहं पशुनामधिपा असानि मयि पुष्टं पुष्टपतिर्दधातु ।
मह्यमौदुम्बरो मणिर्द्रविणानि नि यच्छतु ॥६॥

उप मौदुम्बरो मणिः प्रजया च धनेन च ।
इन्द्रेण जिन्विता मणिरा मागन्त्सह वर्चसा ॥७॥
देवो मणिः सपत्नहा धनसा धनसातये ।
पशोरन्नस्य भूमानं गवां स्फातिं नि यच्छतु ॥८॥
यथाग्रे त्वं वनस्पते पुष्ट्या सह जज्ञिषे ।
एवा धनस्य मे स्फातिमा दधातु सरस्वती ॥९॥
आ मे धनं सरस्वती पर्यस्फातिं च धान्यम् ।
सिनीवाल्मुपा वहादयं चौदुम्बरो मणिः ॥१०॥

त्वं मणीनामधिपा वृषासि त्वयि पुष्टं पुष्टपतिर्जजान ।
त्वयीमे वाजा द्रविणानि सर्वौदुम्बरः स त्वमस्मत्सहस्वारादरातिममतिं क्षुधं च ॥११॥
ग्रामणीरसि ग्रामणीरुत्थायाभिषिक्तोभि मा सिञ्च वर्चसा ।
तेजोसि तेजो मयि धारयाधि रयिरसि रयिं मे धेहि ॥१२॥
पुष्टिरसि पुष्ट्या मा समङ्ग्धि गृहमेधी गृहपतिं मा कृणु ।
औदुम्बरः स त्वमस्मासु धेहि रयिं च नः सर्ववीरं नि
यच्छ रायस्पोषाय प्रति मुञ्चे अहं त्वाम् ॥१३॥
अयमौदुम्बरो मणिर्वीरो वीराय बध्यते ।
स नः सनि मधुमतीं कृणोतु रयिं च नः सर्ववीरं नि यच्छात् ॥१४॥

॥ ३२ ॥ ऋषिः—पृगुः (मायुष्कामः) ॥ देवता—दमः ॥ छन्दः—१-७ मनुष्टुप्; ८ पुरस्ताद् बृहती;
९ त्रिष्टुप्; १० जगती ॥

शतकाण्डो दुश्चयवनः सहस्रपर्ण उत्तिरः ।
दुर्भो य उग्र ओषधिस्तं ते बध्नाम्यायुषे ॥१॥
नास्य केशान्प्र वपन्ति नोरसि ताडमा घ्नते ।
यस्मा अच्छिन्नपर्णेन दुर्भेण शर्म यच्छति ॥२॥
दिवि ते तूलमोषधे पृथिव्यामसि निष्ठितः ।
त्वया सहस्रकाण्डेनायुः प्र वर्धयामहे ॥३॥

तिस्रो दिवो अत्यतृणत्तिस्र इमाः पृथिवीरुत ।
 त्वयाहं दुर्हादौ जिह्वां नि तृणन्नि वचांसि ॥४॥
 त्वमसि सहमानोहमस्मि सहस्वान् ।
 उभौ सहस्वन्तौ भूत्वा सपत्नान्तसहिषीमहि ॥५॥
 सहस्व नो अभिमाति सहस्व पृतनायतः ।
 सहस्व सर्वान्दुर्हादः सुहादौ मे ब्रह्मकृधि ॥६॥
 दुर्भेण देवजातेन दिवि ष्टम्भेन शश्वदित् ।
 तेनाहं शश्वतो जना असनं सनवानि च ॥७॥

प्रियं मां दुर्भं कृणु ब्रह्मराज्याभ्यां शूद्राय चार्याय च ।
 यस्मै च कामयामहे सर्वस्मै च विपश्यते ॥८॥
 यो जायमानः पृथिवीमदंहयो अस्तभ्रादुन्तरिक्षं दिवं च ।
 यं विभ्रतं ननु पाप्मा विवेद स नोयं दुर्भो वरुणो दिवा कः ॥९॥
 सपत्नहा शतकाण्डः सहस्वानोषधीनां प्रथमः सं बभूव ।
 स नोयं दुर्भः परि पातु विश्वतस्तेन साक्षीय पृतनाः पृतन्यतः ॥१०॥

॥ ३३ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—दुर्भः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ५ त्रिष्टुप्; ३ भार्गी पङ्क्तिः;
 ४ भास्तरपङ्क्तिः ॥

सहस्रायः शतकाण्डः पयस्वानपामग्निर्वीरुधां राजसूर्यम् ।
 स नोयं दुर्भः परि पातु विश्वतो देवो मणिरायुषा सं सृजाति नः ॥१॥
 घृतादुल्लुप्तो मधुमानपयस्वान्भूमिदंहोच्युतश्चावयिष्णुः ।
 नुदन्तसपत्नानधरांश्च कृण्वन्दर्भा रोह महतामिन्द्रियेण ॥२॥
 त्वं भूमिमत्येष्योजसा त्वं वेद्यां सीदसि चारुरध्वरे ।
 त्वां पवित्रमृषयोभरन्त त्वं पुनीहि दुरितान्यस्मत् ॥३॥
 तीक्ष्णो राजा विषासही रक्षोहा विश्वचर्षणिः ।
 ओजो देवानां बलमुग्रमेतत्तं ते वधामि जरसे स्वस्तये ॥४॥
 दुर्भेण त्वं कृणवद्वीर्याणि दुर्भं विभ्रदात्मना मा व्यधिष्ठाः ।
 अतिष्ठाया वर्चसाधन्यान्तसूर्य इवा भाहि प्रदिशश्चतस्रः ॥५॥

॥ ३४ ॥ ऋषिः—मङ्गिराः ॥ देवता—जङ्गिडो वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

॥५॥

जङ्गिडो॑सि जङ्गिडो रक्षितासि जङ्गिडः ।
 द्विपाच्चतुष्पादस्माकं सर्वं रक्षतु जङ्गिडः ॥१॥
 या गृत्स्यस्त्रिपञ्चाशीः शतं कृत्याकृतश्च ये ।
 सर्वान्विनक्तु तेजसोरसां जङ्गिडस्करत् ॥२॥
 अरसं कृत्रिमं नादमरसाः सप्त विस्रसः ।
 अपेतो जङ्गिडामतिमिषुमस्तेव शातय ॥३॥
 कृत्यादूषण एवायमथो अरातिदूषणः ।
 अथो सहस्वां जङ्गिडः प्र ण आयूषि तारिषत् ॥४॥
 स जङ्गिडस्य महिमा परि णः पातु विश्वतः ।
 विष्कन्धं येन सासह संस्कन्धमोज ओजसा ॥५॥
 त्रिष्टा देवा अजनयन्निष्ठितं भूम्यामधि ।
 तमु त्वाङ्गिरा इति ब्राह्मणाः पूर्या विदुः ॥६॥
 न त्वा पूर्या ओषधयो न त्वा तरन्ति या नवाः ।
 विबाध उग्रो जङ्गिडः परिपाणः सुमङ्गलः ॥७॥
 अथोपदान भगवो जङ्गिडामितवीर्य ।
 पुरा त उग्रा ग्रसत उपेन्द्रो वीर्यं ददौ ॥८॥
 उग्र इत्ते वनस्पत इन्द्र ओज्मानमा दधौ ।
 अमीवाः सर्वाश्चातयं जहि रक्षांस्योषधे ॥९॥
 आशरीकं विशरीकं बलासं पृष्टयामयम् ।
 तक्मानं विश्वशारदमरसां जङ्गिडस्करत् ॥१०॥

॥ ३५ ॥ ऋषिः—मङ्गिराः ॥ देवता—जङ्गिडो वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, २, ५ अनुष्टुप्;

३ पद्या पङ्क्तिः ४ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य नाम गृह्णन्त ऋषयो जङ्गिडं ददुः ।
 देवा यं चक्रुर्भेषजमग्रे विष्कन्धदूषणम् ॥१॥
 स नो रक्षतु जङ्गिडो धनपालो धनेव ।
 देवा यं चक्रुर्ब्राह्मणाः परिपाणमरातिहम् ॥२॥

दुर्हार्दः संघोरं चक्षुः पापकृत्वान्मागमम् ।
 तांस्त्वं सहस्रचक्षो प्रतीबोधेन नाशय परिपाणोसि जङ्गिडः ॥३॥
 परि मा दिवः परि मा पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्परि मा वीरुद्भयः ।
 परि मा भूतात्परि मोत भव्याद्दिशोदिशो जङ्गिडः पात्वस्मान् ॥४॥
 य ऋष्णवो देवकृता य उतो ववृतेन्यः ।
 सर्वास्तान्विश्वभेषजोरसां जङ्गिडस्करत् ॥५॥

॥ ३६ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—शतवारः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

शतवारो अनीनशद्यक्ष्मात्रक्षीसि तेजसा ।
 आरोहन्वर्चसा सह मणिर्दुर्णामचातनः ॥१॥
 शृङ्गाभ्यां रक्षो नुदते मूलेन यातुधान्यः ।
 मध्येन यक्ष्मं बाधते नैनं पाप्माति तत्रति ॥२॥
 ये यक्ष्मासो अर्भका महान्तो ये च शब्दिनः ।
 सर्वान्दुर्णामहा मणिः शतवारो अनीनशत् ॥३॥
 शतं वीरानजनयच्छतं यक्ष्मानपावपत् ।
 दुर्णाम्नः सर्वान्हुत्वाव रक्षीसि धूनुते ॥४॥
 हिरण्यशृङ्ग ऋषभः शतवारो अयं मणिः ।
 दुर्णाम्नः सर्वान्स्तृङ्गाव रक्षीस्यकमीत् ॥५॥

शतमहं दुर्णाम्नीनां गन्धर्वाप्सरसां शतम् । शतं शश्वन्वतीनां शतवारिण वारये ॥६॥

॥ ३७ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप् २ आस्तास्पष्टः ३ त्रिपदा महावृहती ४ पर उष्णिक् ॥

इदं वर्चो अग्निना दत्तमागन्भर्गो यशः सह ओजो वयो बलम् ।
 त्रयस्त्रिंशद्यानि च वीर्याणि तान्यग्निः प्र ददातु मे ॥१॥
 वर्च आ धेहि मे तन्वांश्च सह ओजो वयो बलम् ।
 इन्द्रियाय त्वा कर्मणे वीर्यायि प्रति गृह्णामि शतशारदाय ॥२॥
 ऊर्जे त्वा बलाय त्वौजसे सहसे त्वा ।
 अभिभूयाय त्वा राष्ट्रभृत्याय पर्यहामि शतशारदाय ॥३॥

ऋतुभिर्द्वार्तवैरायुषे वर्चसे त्वा ।
संवत्सरस्य तेजसा तेन संहनु कृण्वसि ॥४॥

॥ ३८ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—गुल्गुलः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ चतुष्पदोष्णिक्;

३ प्राजापत्यानुष्टुप् ॥

न तं यक्ष्मा अरुन्धते नैनं शपथो अश्रुते ।
यं भेषजस्य गुल्गुलोः सुरभिर्गन्धो अश्रुते ॥१॥
विष्वञ्चस्तस्माद्यक्ष्मा मृगा अश्वा इवेरते ।
यद्गुल्गुलु सैन्धवं यद्वाप्यासि समुद्रियम् ॥२॥
उभयोरग्रभं नामास्मा अरिष्टतातये ॥३॥

(३९) एकोनचत्वारिंशं सूक्तम्

॥ ३९ ॥ ऋषिः—मृग्वह्निराः ॥ देवता—कुष्ठः ॥ छन्दः—१, ९, १० अनुष्टुप्;

२, ३ पञ्चपदा पङ्क्तिः; ४ पदपदा जगती; ५ सप्तपदा शक्वरी; ६-८ अष्टिः ॥

॥ देवस्त्रायमाणः कुष्ठो हिमवतस्परि । तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥१॥

त्रीणि ते कुष्ठ नामानि नद्यामारो नद्यारिषः । नद्यायं पुरुषो रिषत् ।
यस्मै परिव्रवीमि त्वा सायंप्रातरथो दिवा ॥२॥

जीवला नाम ते माता जीवन्तो नाम ते पिता । नद्यायं पुरुषो रिषत् ।
यस्मै परिव्रवीमि त्वा सायंप्रातरथो दिवा ॥३॥

उत्तमो अस्योषधीनामनद्धाञ्जगतामिव व्याघ्रः श्वपदामिव ।
नद्यायं पुरुषो रिषत् । यस्मै परिव्रवीमि त्वा सायंप्रातरथो दिवा ॥४॥

त्रिः शाम्बुभ्यो अङ्गिरेभ्यस्त्रिरादित्येभ्यस्परि । त्रिर्जातो विश्वदेवेभ्यः ।
स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।

तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥५॥

अश्वत्थो देवसदनस्तृतीयस्यामितो दिवि । तत्रामृतस्य चक्ष्णं ततः कुष्ठो अजायत ।

स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।

तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥६॥

हिरण्ययी नौरचरद्विरण्यबन्धना दिवि । तत्रामृतस्य चक्ष्णं ततः कुष्ठो अजायत ।

स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।

तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥७॥

३६६

[का. १०, प्रपा. ३० दः]

यत्र नावप्रभ्रंशनं यत्र हिमवतः शिरः । तत्रासृतस्य चक्षुः ततः कुष्ठो अजायत ।
 स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमैः तिष्ठति ।
 तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥८॥
 यं त्वा वेद पूर्व इक्ष्वाको यं वा त्वा कुष्ठ काम्यः ।
 यं वा वसो यमात्स्यस्तेनासि विश्वभेषजः ॥९॥
 शीर्षलोकं तृतीयकं सद्गन्धिर्यश्च हायनः ।
 तक्मानं विश्वधावीर्याधराञ्च परा सुव ॥१०॥

॥ ४० ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—विश्वेदेवाः, बृहस्पतिः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप् त्रिष्टुप्;
 २ पुरःकुम्भन्युपरिष्टाद् बृहती; ३ बृहतीगर्भाजुष्टुप्; ४ त्रिषदाऽऽर्षो गायत्री ॥

यन्मे छिद्रं मनसो यच्च वाचः सरस्वती मन्युमन्तं जगाम ।
 विश्वैस्तद्देवैः सह संविदानः सं दधातु बृहस्पतिः ॥१॥
 मा न आपो मेधां मा ब्रह्म प्र मधिष्ठन ।
 शुण्यदा यूयं स्यन्दध्वमुपहूतोहं सुमेधा वर्चस्वी ॥२॥
 मा नो मेधां मा नो दीक्षां मा नो हिंसिष्टं यत्तपः ।
 शिवा नः शं सन्त्वायुषे शिवा भवन्तु मातरः ॥३॥
 मा नः पीपरदुश्चिना ज्योतिष्मती तमस्तिरः ।
 तामस्मे रासतामिषम् ॥४॥

॥ ४१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—तपः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप्

भद्रमिच्छन्त ऋषयः स्वविदुस्तपो दीक्षामुपनिषेदुरग्रे ।
 ततो राष्ट्रं बलमोजश्च जातं तदस्मै देवा उपसंनमन्तु ॥१॥

॥ ४२ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मा ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ ककुम्भती पद्या पङ्क्तिः;
 ३ त्रिष्टुप्; ४ गायत्री ॥

ब्रह्म होता ब्रह्म यज्ञा ब्रह्मणा स्वरवो मिताः ।
 अध्वर्युर्ब्रह्मणो जातो ब्रह्मणोन्तर्हितं हविः ॥१॥
 ब्रह्म सुचो धृतवतीर्ब्रह्मणा वेदिरुद्धिता ।
 ब्रह्म यज्ञस्य तत्त्वं च ऋत्विजो ये हविष्कृतः । शमिताय स्वाहा ॥२॥

अनु. ५. सू. ४२-४४]

अ॒होमु॒चे प्र भ॑रे मनी॒षामा सु॒त्राव्णे सु॒म॒तिमा॑वृ॒णानः ।
 इ॒दमिन्द्र॑ प्रति ह॒व्यं गृ॑भाय स॒त्याः स॑न्तु यज॑मानस्य का॒माः ॥३॥
 अ॒होमु॒चं वृष॑भं य॒ज्ञिया॑नां वि॒राज॑न्तं प्रथ॒मम॑ध्व॒राणा॑म् ।
 अ॒पां न॑पातम॒श्विना॑ हुवे धिय॑ इन्द्रि॒येण॑ त इन्द्रि॒यं द॑त्तमो॒जः ॥४॥

॥ ४३ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—शङ्कुमती पथ्या पङ्क्तिः ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
 अ॒ग्निर्मा तत्र॑ नयत्व॒ग्निर्मे॒धा द॑धातु मे । अ॒ग्नये॒ स्वाहा ॥१॥
 यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
 वा॒युर्मा तत्र॑ नयतु वा॒युः प्रा॒णान्द॑धातु मे । वा॒यवे॒ स्वाहा ॥२॥
 यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
 सूर्यो॑ मा तत्र॑ नयतु चक्षुः सूर्यो॑ द॑धातु मे । सूर्या॑य स्वाहा ॥३॥
 यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
 च॒न्द्रो मा तत्र॑ नयतु मन॑श्चन्द्रो द॑धातु मे । च॒न्द्राय॒ स्वाहा ॥४॥
 यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
 सोमो॑ मा तत्र॑ नयतु पयः सोमो॑ द॑धातु मे । सोमा॑य स्वाहा ॥५॥
 यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
 इन्द्रो॑ मा तत्र॑ नयतु बल॑मिन्द्रो द॑धातु मे । इन्द्रा॑य स्वाहा ॥६॥
 यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
 आपो॑ मा तत्र॑ नयन्त्व॒मृतं॑ मोष॑ तिष्ठतु । अ॒द्भ्यः स्वाहा ॥७॥
 यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
 ब्रह्मा॑ मा तत्र॑ नयतु ब्रह्मा ब्रह्म द॑धातु मे । ब्रह्म॑णे स्वाहा ॥८॥

॥ ४४ ॥ ऋषिः—मृगुः ॥ देवता—मातृव्रतम्, ८, ९ वरुणः ॥ छन्दः—१-३, ६-१० अनुष्टुप्;

४ चतुष्पदा शङ्कुमत्युष्णिक्; ५ त्रिपदा निचृद् विषमा गायत्री ॥

आयुषो॑सि प्र॒तर॑णं विप्रं भेष॑जमुच्यसे । तदा॑ञ्जन त्वं शं॒ताते॑ शमापो॒ अभयं॑ कृतम् ॥१॥
 यो हरि॑मा जा॒यान्यो॑द्भ॒भेदो॑ वि॒सर्प॑कः । सर्व॑ते यक्ष्मम॒ङ्गेभ्यो॑ ब॒हिर्निर्ह॑न्त्वाञ्जनम् ॥२॥
 आञ्जनं॑ पृथि॒व्यां जा॒तं भ॒द्रं पु॑रुषजीवनम् । कृ॒णोत्व॑प्रमायु॒कं रथ॑जूतिमनागसम् ॥३॥
 प्रा॒णं प्रा॒णं त्रा॑य॒स्वासो॑ अस॒वे मृ॒ड । नि॒र्कृते॑ नि॒र्कृत्या॑ नः पाशे॒भ्यो मु॒ञ्च ॥४॥

सिन्धोर्गर्भोसि विद्युतां पुष्पम् । वातः प्राणः सूर्यश्चक्षुर्दिवस्पयः ॥५॥
 देवाञ्जनत्रैककुदं परि मा पाहि विश्वतः । न त्वा तरन्त्योषधयो वाह्याः पर्वतीया उत ॥६॥
 वी३दं मध्यमवास्पद्रक्षोहामीवचातनः । अमीवाः सर्वाश्चातयन्नाशयदभिभा इतः ॥७॥
 ब॒ह्वी३दं राजन्वरुणानृतमाह पूरुषः । तस्मात्सहस्रवीर्य मुञ्च नः पर्यहंसः ॥८॥
 यदापो अ॒भ्या इति वरुणेति यदूचिम । तस्मात्सहस्रवीर्य मुञ्च नः पर्यहंसः ॥९॥
 मित्रश्च त्वा वरुणश्चानुप्रेयतुराञ्जन । तौ त्वानुगत्य दूरं भोगाय पुनरोहतुः ॥१०॥

॥ ४५ ॥ ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—१-५ आञ्जनम्; ६-१० अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३-५ त्रिष्टुप्; ६ विराण् महावृहती; ७-१० निचुन्महावृहती ॥

ऋणादृणमिव संनयन्कृत्यां कृत्याकृतो गृहम् । चक्षुर्मन्त्रस्य दुर्हर्दिः पृष्ठीरपि शृणाञ्जन ॥१॥

यदस्मासु दुष्पश्यं यद्गेषु यच्च नो गृहे ।

अनामगस्तच्च दुर्हर्दोऽप्रियः प्रति मुञ्चताम् ॥२॥

अ॒पामूर्ज ओज॑सो वावृ॒धानम॑भेर्जा॒तमधि॑ जा॒तवे॑दसः ।

चतु॑र्वीरं पर्व॒तीयं॑ यदाञ्जनं दि॒शः प्र॒दिशः॑ कर॒दिच्छि॑यास्ते ॥३॥

चतु॑र्वीरं वध्यत आञ्जनं ते सर्वा दि॒शो अभ॑यास्ते भवन्तु ।

ध्रुव॑स्तिष्ठासि सवि॒ते च॑र्य इ॒मा वि॒शो अभि॑ हरन्तु ते व॒लिम् ॥४॥

आ॒क्ष्वैकं म॒णिमे॑कं कृ॒णुष्व स्ना॒ह्येके॑ना पि॒वैक॑मेषाम् ।

चतु॑र्वीरं नैर्ऋ॒तेभ्य॑श्चतु॒भ्यां ग्रा॒ह्या ब॒न्धेभ्यः॑ परि॒ पात्व॑स्मान् ॥५॥

अ॒ग्निर्मा॒ग्निना॑वतु प्रा॒णाय॑पा॒नाय॑युषे॒ वर्च॑स ओज॑से तेज॑से स्व॒स्तये॑ सुभू॒तये॑ स्वाहा ॥६॥

इन्द्रो॑ मेन्द्रि॒येणा॑वतु प्रा॒णाय॑पा॒नाय॑युषे॒ वर्च॑स ओज॑से तेज॑से स्व॒स्तये॑ सुभू॒तये॑ स्वाहा ॥७॥

सोमो॑ मा सौम्ये॒नावतु॑ प्रा॒णाय॑पा॒नाय॑युषे॒ वर्च॑स ओज॑से तेज॑से स्व॒स्तये॑ सुभू॒तये॑ स्वाहा ॥८॥

भगो॑ मा भगे॒नावतु॑ प्रा॒णाय॑पा॒नाय॑युषे॒ वर्च॑स ओज॑से तेज॑से स्व॒स्तये॑ सुभू॒तये॑ स्वाहा ॥९॥

म॒रुतो॑ मा ग॒णैर॑वन्तु प्रा॒णाय॑पा॒नाय॑युषे॒ वर्च॑स ओज॑से तेज॑से स्व॒स्तये॑ सुभू॒तये॑ स्वाहा ॥१०॥

॥ ४६ ॥ ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—अमृतमणिः ॥ छन्दः—१ पञ्चपदा ज्योतिष्मती चिह्नपुः २ षट्पदा

मुरिक् शक्वरी; ३, ७ पञ्चपदा पथ्या पङ्क्तिः; ४ चतुष्पदा त्रिष्टुप्; ५ पञ्चपदा प्रतिगस्वरी;

६ पञ्चपदोष्णिगर्भा विराड् जगती ॥

॥१॥

प्रजापतिश्चा बभ्रात्प्रथममस्तृतं वीर्यायि कम् ।

तत्तै बभ्राभ्यायुषे वर्चस ओजसे च बलाय चास्तृतस्त्वाभि रक्षतु ॥१॥

अनु. ६. सू. ४६-४७]

ऊर्ध्वस्तिष्ठतु रक्षन्नप्रमादमस्तृतेमं मा त्वा दभन्पुणयो यातुधानाः ।
 इन्द्र इव दस्यूनव धूनुष्व पृतन्यतः सर्वाछत्रून्वि षहस्वास्तृतस्त्वाभिरक्षतु ॥२॥
 शतं च न प्रहरन्तो निघ्नन्तो न तस्तिरे
 तस्मिन्निन्द्रः पर्यदत्त चक्षुः प्राणमथो बलमस्तृतस्त्वाभिरक्षतु ॥३॥
 इन्द्रस्य त्वा वर्मेणा परि धापयामो यो देवानामधिराजो बभूव ।
 पुनस्त्वा देवाः प्र णयन्तु सर्वेस्तृतस्त्वाभिरक्षतु ॥४॥
 अस्मिन्मणावेकशतं वीर्याणि सहस्रं प्राणा अस्मिन्नस्तृते
 व्याघ्रः शत्रून्भि तिष्ठ सर्वान्यस्त्वा पृतन्यादधरः सो अस्त्वस्तृतस्त्वाभिरक्षतु ॥५॥
 घृतादुल्लुप्तो मधुमान्पयस्वान्तसहस्रप्राणः शतयोनिर्वयोधाः ।
 शंभूश्च मयोभूश्चोर्जस्वाश्च पयस्वाश्चास्तृतस्त्वाभिरक्षतु ॥६॥
 यथा त्वमुत्तरोसो असपत्नः सपत्नहा
 सजातानामसदृशी तथा त्वा सविता करदस्तृतस्त्वाभिरक्षतु ॥७॥

॥ ४७ ॥ ऋषिः—गोषयः ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—१ पथ्या बृहती; २ पञ्चपदाऽनुष्टुप्गर्भा परास्तिजगती;
 ३-५, =, ९ अनुष्टुप्; ६ पुरस्ताद् बृहती; ७ षट्पदा जगती ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितुरप्रायि धामभिः ।
 दिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः ॥१॥
 न यस्याः पारं ददृशे न योयुवद्विष्वमस्यां नि विंशते यदेजति ।
 अरिष्टासस्त उर्वि तमस्वति रात्रि पारमशीमहि भद्रे पारमशीमहि ॥२॥
 ये ते रात्रि नृचक्षमो द्रष्टारो नवतिर्नव । अशीतिः सन्त्यष्टा उतो ते सप्त सप्ततिः ॥३॥
 षष्टिश्च षट् च रेवति पञ्चाशत्पञ्च सुमयि । चत्वारश्चत्वारिंशच्च त्रयस्त्रिंशच्च वाजिनि ॥४॥
 द्वौ च ते विंशतिश्च ते रात्र्येकादशावमाः । तेभिर्नो अद्य पायुभिर्नु पाहि दुहितर्दिवः ॥५॥
 रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत मा नो दुःशंस ईशत ।
 मा नो अद्य गवां स्तेनो मावीनां वृक ईशत ॥६॥
 माश्वानां भद्रे तस्करो मा नृणां यातुधान्यः ।
 परमेभिः पथिभि स्तेनो धावतु तस्करः । परेण दुत्वती रज्जुः परेणाघायुरर्षतु ॥७॥
 अध रात्रि तृष्टधूममशीर्षाणमहि कृणु । हनू वृकस्य जम्भयास्तेन तं द्रुपदे जहि ॥८॥
 त्वयि रात्रि वलामसि स्वपिप्यामसि जागृहि । गोभ्यो नः शर्म युच्छाश्वेभ्यः पुरुषेभ्यः ॥९॥

॥ ४८ ॥ ऋषिः—गोपयः ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—१ त्रिपदाऽऽपी नादत्री; २ त्रिपदा विराडनुष्टुप्;

३ वृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; ४, ६ अनुष्टुप्; ५ पद्या पङ्क्तिः ॥

अथो यानि च यस्मा ह यानि चान्तः परीणहि । तानि ते परि ददमसि ॥१॥
रात्रि मातरूपसे नः परि देहि । उषा नो अह्ने परि ददात्वहस्तुभ्यं विभावरि ॥२॥

यत्किं चेदं पतयति यत्किं चेदं सरीसृपम् ।

यत्किं च पर्वतायासत्वं तस्मात्त्वं रात्रि पाहि नः ॥३॥

सा पश्चात्पाहि सा पुरः सोत्तरादधरादुत ।

गोपाय नो विभावरि स्तोतारस्त इह स्मसि ॥४॥

ये रात्रिमनुतिष्ठन्ति ये च भूतेषु जाग्रति ।

पशून्ये सर्वात्रक्षन्ति ते न आत्मसु जाग्रति ते नः पशुषु जाग्रति ॥५॥

वेदु वै रात्रि ते नाम घृताची नाम वा असि ।

तां त्वां भरद्वाजो वेदु सा नो वित्तेधि जाग्रति ॥६॥

॥ ४९ ॥ ऋषिः—गोपयः; १० भरद्वाजश्च ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—१-५, ८ त्रिष्टुप्; ६ आस्तापङ्क्तिः;

७ पद्या पङ्क्तिः; [९ अनुष्टुप्;] १० षट्पदा जगती ॥

इषिरा योषा युवतिर्दमूना रात्री देवस्य सवितुर्भगस्य ।

अश्वक्षभा सुहवा संभृतश्रीरा पप्रौ द्यावापृथिवी महित्वा ॥१॥

अति विश्वान्यरुहद्गम्भीरो वर्षिष्ठमरुहन्त श्रविष्ठाः ।

उशती राज्यनु सा भद्राभि तिष्ठते मित्र इव स्वधाभिः ॥२॥

वर्ये वन्द्ये सुभगे सुजात आजगन्नात्रि सुमना इह स्याम् ।

अस्मांस्त्रायस्व नर्याणि जाता अथो यानि गव्यानि पुष्ट्या ॥३॥

सिंहस्य राज्युशती पीषस्य व्याघ्रस्य द्वीपिनो वर्च आ ददे ।

अश्वस्य ब्रध्नं पुरुषस्य मायुं पुरु रूपाणि कृणुषे विभाती ॥४॥

शिवां रात्रिमनुसूर्यं च हिमस्य माता सुहवा नो अस्तु ।

अस्य स्तोमस्य सुभगे नि बोध येन त्वा वन्दे विश्वासु दिक्षु ॥५॥

स्तोमस्य नो विभावरि रात्रि राजेव जोषसे ।

असाम सर्ववीरा भवाम सर्ववेदसो व्युच्छन्तीरनूषसः ॥६॥

अनु. ६, सू. ४९-५१]

शम्या ह नाम दधिषे मम दिप्सन्ति ये धना ।
 रात्रीहि तानसुतपा य स्तेनो न विद्यते यत्पुनर्न विद्यते ॥७॥
 भद्रासि रात्रि चमसो न विष्टो विष्टं गोरूपं युवतिर्विभर्षि ।
 चक्षुष्मती मे उशती वपूषि प्रति त्वं दिव्या न क्षामसुक्थाः ॥८॥

यो अद्य स्तेन आर्यत्यघायुर्मर्त्यो रिपुः ।
 रात्री तस्य प्रतीत्य प्र ग्रीवाः प्र शिरो हनत् ॥९॥
 प्र पादौ न यथार्यति प्र हस्तौ न यथाशिषत् ।
 यो मलिम्लरुपायति स संपिष्टो अपायति ।
 अपायति स्वपायति शुष्के स्थाणावपायति ॥१०॥

॥ ५० ॥ ऋषिः—गोपयः ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अध रात्रि तृष्टधूममशीर्षाणमहिं कृणु ।
 अक्षौ वृकस्य निर्जह्यास्तेन तं द्रुपदे जहि ॥१॥
 ये ते रात्र्यनङ्गाहस्तीक्ष्णशृङ्गाः स्वाशवः ।
 तेभिर्नो अद्य पारयाति दुर्गाणि विश्वहा ॥२॥
 रात्रिरात्रिमरिष्यन्तस्तेरेम तन्वा वयम् ।
 गम्भीरमप्लवा इव न तरेयुररातयः ॥३॥
 यथा शाम्याकः प्रपतन्नपवान्नानुविद्यते ।
 एवा रात्रि प्र पातय यो अस्मां अभ्यघायति ॥४॥
 अप स्तेनं वासो गोअजमुत तस्करम् ।
 अथो यो अर्वतः शिरोभिधाय निनीषति ॥५॥
 यदद्या रात्रि सुभगे विभजन्त्ययो वसु ।
 यदेतदस्मान्भोजय यथेदन्नानुपायसि ॥६॥
 उषसे नः परि देहि सर्वान्नात्र्यनागसः ।
 उषा नो अह्ने आ भजादहस्तुभ्यं विभावरी ॥७॥

॥ ५१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ आत्मा; २ सविता ॥ छन्दः—१ एकपदा (?) ब्राह्म्यनुष्टुप्;
 २ त्रिपदा यवमध्योष्णिक ॥

अयुतोहमयुतो म आत्मायुतं मे चक्षुरयुतं मे श्रोत्रमयुतो मे
 प्राणायुतो मेपानायुतो मे व्यानयुतोहं सर्वः ॥१॥

देवस्य त्वा सविनुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां प्रसूत आ रभे ॥२॥

॥ ५२ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—कामः ॥ छन्दः—१, २, ४ त्रिष्टुप्; ३ चतुष्पादुष्णिक्;
५ उपरिष्ठाद् बृहती ॥

कामस्तदग्रे समवर्तत मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।
स काम कामेन बृहता सयौनी रायस्पोषं यजमानाय धेहि ॥१॥
त्वं काम सहसासि प्रतिष्ठितो विभुर्विभावो सख आ सखीयते ।
त्वमुग्रः पृतनासु सासहिः सह ओजो यजमानाय धेहि ॥२॥
दूराच्चकमानाय प्रतिपाणायाक्षये । आस्मा अशृण्वन्नाशाः कामेनाजनयन्त्स्वः ॥३॥
कामेन मा काम आगन्हृदयाद्धृदयं परि । यदमीषामदो मनस्तदैतूप मामिह ॥४॥
यत्कामे कामयमाना इदं कुप्मसि ते हविः ।
तन्नः सर्वं समृध्यतामथैतस्य हविषो वीहि स्वाहा ॥५॥

॥ ५३ ॥ ऋषिः—मृगुः ॥ देवता—कालः ॥ छन्दः—१-४ त्रिष्टुप्; ५ निचत् पुरस्ताद् बृहती;
६-१० अनुष्टुप् ॥

कालो अश्वो वहति सप्तरश्मिः सहस्राक्षो अजरो भूरिरेताः ।
तमा रोहन्ति कवयो विपश्चितस्तस्य चक्रा भुवनानि विश्वा ॥१॥
सप्त चक्रान्वहति काल एष सप्तास्य नाभीरमृतं न्वक्षः ।
स इमा विश्वा भुवनान्यञ्जत्कालः स ईयते प्रथमो नु देवः ॥२॥
पूर्णः कुम्भोधि काल आहितस्तं वै पश्यामो बहुधा नु सन्तः ।
स इमा विश्वा भुवनानि प्रत्यङ्कालं तमाहुः परमे व्योमिन् ॥३॥
स एव सं भुवनान्याभरत्स एव सं भुवनानि पर्येत् ।
पिता सन्नभवत्पुत्र एषां तस्माद्वै नान्यत्परमस्ति तेजः ॥४॥
कालोमं दिवमजनयत्काल इमाः पृथिवीरुत ।
काले ह भूतं भव्यं चेषितं ह वि तिष्ठते ॥५॥
कालो भूतिमसृजत काले तपति सूर्यः ।
काले ह विश्वा भूतानि काले चक्षुर्वि पश्यति ॥६॥
काले मनः काले प्राणः काले नाम समाहितम् ।
कालेन सर्वा नन्दन्त्यागतेन प्रजा इमाः ॥७॥

काले तपः काले ज्येष्ठं काले ब्रह्म समाहितम् ।
 कालो ह सर्वस्येश्वरो यः पितासीत्प्रजापतेः ॥८॥
 तेनेषितं तेन जातं तदु तस्मिन्प्रतिष्ठितम् ।
 कालो ह ब्रह्म भूत्वा विभर्ति परमेष्ठिनम् ॥९॥
 कालः प्रजा असृजत कालो अग्रे प्रजापतिम् ।
 स्वयंभूः कश्यपः कालात्तपः कालादजायत ॥१०॥

॥ ५४ ॥ ऋषिः—शृगुः ॥ देवता—कालः ॥ छन्दः—१, ३, ४ अनुष्टुप्; २ त्रिपदाऽऽपी गायत्री;
 ५ षट्पदा विनाहृष्टः ॥

कालादापः समभवन्कालाद्ब्रह्म तपो दिशः ।
 कालेनोदेति सूर्यः काले नि विशते पुनः ॥१॥
 कालेन वातः पवते कालेन पृथिवी मही ।
 द्यौर्मही काल आहिता ॥२॥
 कालो ह भूतं भव्यं च पुत्रो अजनयत्पुरा ।
 कालादृचः समभवन्न्यजुः कालादजायत ॥३॥
 कालो यज्ञं समैरयदेवेभ्यो भागमक्षितम् ।
 काले गन्धर्वाप्सरसः काले लोकाः प्रतिष्ठिताः ॥४॥
 कालेयमङ्गिरा देवार्थर्वा चाधि तिष्ठतः ।
 इमं च लोकं परमं च लोकं पुण्यांश्च लोकान्विधृतीश्च पुण्याः ।
 सर्वाल्लोकानभिजित्य ब्रह्मणा कालः स ईयते परमो नु देवः ॥५॥

॥ ५५ ॥ ऋषिः—शृगुः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, ३, ४ त्रिष्टुप्;
 २ आस्तात्पङ्क्तिः; ५ विराट् पुरजिणक्; ६ त्रिवृद् बृहती ॥

रात्रिरात्रिमप्रयातं भरन्तोश्वायेव तिष्ठते घासमस्मै ।
 रायस्पोषेण समिषा मदन्तो मा ते अग्ने प्रतिवेशा रिषाम ॥१॥
 या ते वसोर्वात इषुः सा ते एषा तया नो मृड ।
 रायस्पोषेण समिषा मदन्तो मा ते अग्ने प्रतिवेशा रिषाम ॥२॥
 सायंसायं गृहपतिर्नो अग्निः प्रातःप्रातः सौमनसस्य दाता ।
 वसोर्वसोर्वसुदान एधि वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ॥३॥

प्रातःप्रातर्गृहपतिर्नो अग्निः सायंसायं सौमनसस्य दाता ।
 वसोर्वसोर्वसुदान एधीन्धानास्त्वा शतंहिमा ऋधेम ॥४॥
 अपश्वा दुग्धानस्य भूयासम् । अन्नादायान्नपतये रुद्राय नमो अग्नये ।
 सभ्यः सभां मे पाहि ये च सभ्याः सभासदः ॥५॥
 त्वमिन्द्रा पुरुहूत विश्वमायुर्व्यंश्चिवत् ।
 अहरहर्बलिमित्ते हरन्तोश्चयिव तिष्ठते घासमग्ने ॥६॥

॥ ५६ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यमस्य लोकादध्या बभूविथ प्रमदा मर्त्यान्प्र युनक्षि धीरः ।
 एकाकिना सरथं यासि विद्वान्त्स्वप्नं मिमानो असुरस्य योनौ ॥१॥
 बन्धस्त्वाग्रे विश्वचया अपश्यत्पुरा रात्र्या जनितोरेके अह्नि ।
 ततः स्वप्नेदमध्या बभूविथ भिषग्भ्यो रूपमपगूहमानः ॥२॥
 बृहद्वासासुरेभ्योधि देवानुपावर्तत महिमानमिच्छन् ।
 तस्मै स्वप्नाय दधुराधिपत्यं त्रयस्त्रिंशासः स्वरानशानाः ॥३॥
 नैतां विदुः पितरो नोत देवा येषां जल्पिष्वरत्यन्तरेदम् ।
 त्रिते स्वप्नमदधुरास्ये नर आदित्यासो वरुणेनानुशिष्टाः ॥४॥
 यस्य क्रूरमभजन्त दुष्कृतोस्वप्नेन सुकृतः पुण्यमायुः ।
 स्वर्मिदसि परमेण बन्धुना तप्यमानस्य मनसोधि जज्ञिषे ॥५॥
 विद्व ते सर्वाः परिजाः पुरस्ताद्विद्व स्वप्न यो अधिपा इहा ते ।
 यज्ञस्विनो नो यज्ञसेह पाह्याराद्विषेभिरप याहि दूरम् ॥६॥

॥ ५७ ॥ ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्, [२ पङ्क्तिः,] ३ अनुष्टुप्
 (१, पङ्क्तिः) द्विष्टुप्; ४ पङ्क्तिः णिगृहीतगर्भा विराट् शक्वरी; ५ पञ्चपदा परशाकवरातिजगती ॥

यथा कलां यथा शफं यथर्णं संनयन्ति । एवा दुष्वप्यं सर्वमप्रिये सं नयामसि ॥१॥
 सं राजानो अगुः समृणान्यगुः सं कुष्ठा अगुः सं कला अगुः ।
 समस्मासु यदुःष्वप्यं निद्विषते दुष्वप्यं सुवाम ॥२॥
 देवानां पत्नीनां गर्भं यमस्य कर यो भद्रः स्वप्न ।
 स मम यः पापस्तद्विषते प्रहिण्मः । मा तृष्टा नामासि कृष्णशकुनेर्मुखम् ॥३॥

अनु. ७, सू. ५७-५९]

४०८

तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स त्वं स्वप्नाश्च इव कायमश्च इव नीनाहम् ।
 अनास्माकं देवपीयुं पियारुं वप यदस्मासु दुष्वप्यं यद्गोषु यच्च नो गृहे ॥४॥
 अनास्माकस्तदेवपीयुः पियारुर्निष्कमिव प्रति सुञ्चताम् ।
 नवारत्नीनपमया अस्माकं ततः परि ।
 दुष्वप्यं सर्वं द्विषते निर्दयामसि ॥५॥

॥ ५८ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ४ त्रिष्टुप्; २ पुरोऽनुष्टुप्; ३ चतुष्पदाऽतिशक्वरी;
 ५ भुरिक् त्रिष्टुप्; ६ [स्वराट्] त्रिष्टुप् ॥

घृतस्य जूतिः समनाः सदेवाः संवत्सरं हविषा वर्धयन्ती ।
 श्रोत्रं चक्षुः प्राणोच्छिन्नो नो अस्त्वच्छिन्ना वयमायुषो वर्चसः ॥१॥
 उपास्मान्प्राणो ह्वयतामुप वयं प्राणं हवामहे ।
 वर्चो जग्राह पृथिव्यन्तरिक्षं वर्चः सोमो बृहस्पतिर्विधत्ता ॥२॥
 वर्चसो द्यावापृथिवी संग्रहणी बभूवधुर्वर्चो गृहीत्वा पृथिवीमनु सं चरेम ।
 यज्ञसा गावो गोपतिमुप तिष्ठन्त्यायतीर्यशो गृहीत्वा पृथिवीमनु सं चरेम ॥३॥
 ब्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्मा सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।
 पुरः कृणुध्वमायसीरधृष्टा मा वः सुस्तोच्चमसो दंहता तम् ॥४॥
 यज्ञस्य चक्षुः प्रभृतिमुखं च वाचा श्रोत्रेण मनसा जुहोमि ।
 इमं यज्ञं विततं विश्वकर्मणा देवा यन्तु सुमनस्यमानाः ॥५॥
 ये देवानामृत्विजो ये च यज्ञिया येभ्यो हव्यं क्रियते भागधेयम् ।
 इमं यज्ञं सह पत्नीभिरेत्य यावन्तो देवास्तविषा मादयन्ताम् ॥६॥

॥ ५९ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ गायत्री ; २, ३ त्रिष्टुप्

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्व । त्वं यज्ञेष्वीड्यः ॥१॥
 यद्गो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः ।
 अग्निष्टद्विश्वादा पृणातु विद्वान्तसोमस्य यो ब्राह्मणो आविवेश ॥२॥
 आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम तदनुप्रवोदुम् ।
 अग्निर्विद्वान्तस यजात्स इद्धोता सोध्वरान्तस ऋतून्कल्पयाति ॥३॥

॥ ६० ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वागादिमन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पथ्या बृहती;
२ ककुम्भती पुरज्जिक् ॥

वाङ्मा आस्यन्नसोः प्राणश्चक्षुरक्ष्णोः श्रोत्रं कर्णयोः ।
अपलिताः केशा अशोणा दन्ता बहु बाह्वोर्बलम् ॥१॥
ऊर्वोरोजो जङ्घयोर्जवः पादयोः प्रतिष्ठा । अरिष्टानि मे सर्वात्मानिभृष्टः ॥२॥

॥ ६१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—विराट् पथ्या बृहती ॥

तनूस्तन्वा मे सहे दूतः सर्वमायुर्गरीय ।
स्योनं मे सीद पुरुः पृणस्व पवमानः स्वर्गे ॥१॥

॥ ६२ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—प्रतुष्टुप् ॥

प्रियं मा कृणु देवेषु प्रियं राजसु मा कृणु ।
प्रियं सर्वस्य पश्यत उत शूद्र उतार्ये ॥१॥

॥ ६३ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—विराड्पुरिष्टाद् बृहती ॥

उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवान्यज्ञेन बोधय ।
आयुः प्राणं प्रजां पशुं कीर्तिं यजमानं च वर्धय ॥१॥

॥ ६४ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—प्रतुष्टुप् ॥

अग्ने समिधमाहर्षि बृहते जातवेदसे । स मे श्रद्धां च मेधां च जातवेदाः प्र यच्छतु ॥१॥
इध्मेन त्वा जातवेदः समिधा वर्धयामसि । तथा त्वमस्मान्वर्धय प्रजया च धनेन च ॥२॥
यदग्ने यानि कानि चिदा ते दारुणि दुध्मसि । सर्वं तदस्तु मे शिवं तज्जुषस्व यविष्य ॥३॥
एतास्तै अग्ने समिधस्त्वमिद्धः समिद्धव । आयुरस्मासु धेह्यमृतत्वमाचार्यायि ॥४॥

॥ ६५ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यो जातवेदाः ॥ छन्दः—जगती ॥

हरिः सुपर्णो दिवमारुहोर्चिषा ये त्वा दिप्सन्ति दिवमुत्पतन्तम् ।
अव तां जहि हरसा जातवेदोविभ्यदुग्रोर्चिषा दिवमा रोह सूर्य ॥१॥

अनु. ७, सू. ६६-७२]

४१०

॥ ६६ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यो जातवेदा वचः ॥ छन्दः—प्रतिजगती ॥

अयो॒जाला॒ असु॒रा मा॒यिनो॒यस्मयैः॑ पा॒शैर॒ङ्गिनो॒ ये चर॑न्ति ।
तांस्ते॑ रन्ध॒यामि॒ हर॑सा जातवेदः स॒हस्र॑भृष्टिः स॒पत्नान्प्र॑मृणन्पा॒हि वज्रः॑ ॥१॥

॥ ६७ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—प्राजापत्या गायत्री ॥

पश्ये॑म शरदः शतम् ॥१॥	जीवे॑म शरदः शतम् ॥२॥
बुधे॑म शरदः शतम् ॥३॥	रोहे॑म शरदः शतम् ॥४॥
पूषे॑म शरदः शतम् ॥५॥	भवे॑म शरदः शतम् ॥६॥
भूये॑म शरदः शतम् ॥७॥	भूय॑सीः शरदः शतात् ॥८॥

॥ ६८ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अव्य॑सश्च व्यच॑सश्च बिलं॒ वि प्या॑मि मा॒यया॑ । ताभ्यामु॒द्धृत्य॑ वेद॒मथ॑ कर्मा॒णि कृ॑ण्महे ॥१॥

॥ ६९ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्रापः ॥ छन्दः—१ आसुर्यनुष्टुप्; २ साम्यनुष्टुप्;
३ आसुरी गायत्री; ४ साम्युष्णिक् ॥

जी॒वा स्थ॑ जी॒व्यासं॑ सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम्॑ ॥१॥
उ॒पजी॒वा स्थोप॑ जी॒व्यासं॑ सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम्॑ ॥२॥
संजी॒वा स्थ॑ सं जी॒व्यासं॑ सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम्॑ ॥३॥
जी॒वला॒ स्थ॑ जी॒व्यासं॑ सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम्॑ ॥४॥

॥ ७० ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्र॑ जी॒व सूर्य॑ जी॒व दे॒वा जी॒वा जी॒व्यासं॑म॒हम् । सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम्॑ ॥१॥

॥ ७१ ॥ ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गायत्री ॥ छन्दः—पञ्चपदाऽतिजगती ॥

स्तु॒ता मया॑ वर॒दा वेद॑मा॒ता प्र चो॑दयन्तां पावमा॒नी द्वि॒जाना॑म् ।
आयुः॑ प्रा॒णं प्र॒जां प॒शुं की॒र्तिं द्रवि॑णं ब्रह्मवर्च॒सम् । मह्यं॑ दु॒त्वा ब्रज॑त ब्रह्म॒लोक॑म् ॥१॥

॥ ७२ ॥ ऋषिः—भृगुर्ब्रह्मा ॥ देवता—परमात्मा देवाश्च ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्मा॒त्कोशा॑दुद॒भराम॑ वेदं॒ तस्मि॑न्नन्तर॒व दध्म॑ ए॒नम् ।
कृत॑मिष्टं ब्रह्म॒णो वी॒र्ये॑णि॒ तेन॑ मा दे॒वास्तप॑सावतेह ॥१॥

॥ इत्येकोनविंशं काण्डम् ॥

[एकोनविंशकाण्डे अनुवाकः ७, सूक्तानि ७२, ऋचः ४५३]

—८३—

अथ विंशं काण्डम् ॥

अथ षट्त्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ १ ॥ ऋषिः—१ विश्वामित्रः; २ गोतमः; ३ विष्णुः ॥ देवता—१ इन्द्रः; २ मरुतः; ३ अग्निः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

॥१॥ इन्द्रं त्वा वृषभं वयं सुते सोमं हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः ॥१॥
मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः ॥२॥
उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे । स्तोमैर्विधेमाग्नये ॥३॥

॥ २ ॥ ऋषिः—? ॥ देवता—[१ मरुतः; २ अग्निः; ३ इन्द्रः; ४ द्रविणोदाः] ॥

छन्दः—१, २ विराड् गायत्री; ३ आच्युष्टिणक्; ३ साम्नी त्रिष्टुप् ॥

मरुतः पोत्रात्सुष्टुभः स्वर्कादृतुना सोमं पिवतु ॥१॥
अग्निराग्नीध्रात्सुष्टुभः स्वर्कादृतुना सोमं पिवतु ॥२॥
इन्द्रो ब्रह्मा ब्राह्मणात्सुष्टुभः स्वर्कादृतुना सोमं पिवतु ॥३॥
देवो द्रविणोदाः पोत्रात्सुष्टुभः स्वर्कादृतुना सोमं पिवतु ॥४॥

॥ ३ ॥ ऋषिः—इरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिवा इमम् । एदं बर्हिः सदो मम ॥१॥
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु ॥२॥
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ॥३॥

॥ ४ ॥ ऋषिः—इरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ नो याहि सुतावतोस्माकं सुष्टुतीरुप । पिवा सु शिप्रिन्नन्धसः ॥१॥
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्योरनु गात्रा वि धावतु । गृभाय जिह्वया मधु ॥२॥
स्वादुष्टे अस्तु संसुदे मधुमान्तन्वेऽ तव । सोमः शमस्तु ते हृदे ॥३॥

॥ ५ ॥ ऋषिः—इरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ॥१॥
 तुविग्रीवो वपोदरः सुबाहुरन्धसो मदं । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते ॥२॥
 इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान ओजसा । वृत्राणि वृत्रहं जहि ॥३॥
 दीर्घस्ते अस्त्वङ्कुशो येना वसु प्रयच्छसि । यजमानाय सुन्वते ॥४॥
 अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि । एहीमस्य द्रवा पिब ॥५॥
 शचिगो शचिपूजनाय रणाय ते सुतः । आखण्डल प्र हूयसे ॥६॥
 यस्ते शृङ्गवृषो नपात्प्रणपात्कुण्डपाय्यः । न्यस्मिन्दध्र आ मनः ॥७॥

॥ ६ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमे हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः ॥१॥
 इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्टुत । पिबा वृषस्व तातृपिम् ॥२॥
 इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्देवेभिः । तिर स्तवान विशपते ॥३॥
 इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्पते । क्षयं चन्द्रास इन्द्रवः ॥४॥
 दुधिष्वा जठरं सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् । तव द्युक्षास इन्द्रवः ॥५॥
 गिर्वणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिद्यशः ॥६॥
 अभि द्युम्नानि वनिन इन्द्र सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य वावृधे ॥७॥
 अर्वावतौ न आ गहि परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः ॥८॥
 यदन्तरा परावतमर्वावतं च हूयसे । इन्द्रेह तत आ गहि ॥९॥

॥ ७ ॥ ऋषिः—१-२ सुकक्षः, ४ विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

उद्वेदुभि श्रुतामघं वृषभं नर्यापसम् । अस्तारमेषि सूर्य ॥१॥
 नव यो नवतिं पुरो विभेद बाह्वोजसा । अहिं च वृत्रहावधीत् ॥२॥
 स न इन्द्रः शिवः सखाश्चावद्रोमद्यवमत् । उरुधारेव दोहते ॥३॥
 इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्टुत । पिबा वृषस्व तातृपिम् ॥४॥

॥ ८ ॥ ऋषिः—१ मरदाजः; २ कुत्सः; ३ विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ए॒वा पा॑हि प्र॒लथा॑ म॒न्दतु॑ त्वा श्रु॒धि ब्र॑ह्म वावृ॒धस्वो॑त गी॒र्भिः ।
 आ॒विः सूर्य॑ कृ॒णुहि॑ पी॒पिही॑षो ज॒हि शत्रूँ॑र॒भि गा॑ इन्द्र॒ तृन्धि॑ ॥१॥
 अ॒र्वाङि॑हि सोम॒कामं॑ त्वाहुर॒यं सु॑तस्तस्य॒ पिवा॑ म॒दाय॑ ।
 उ॒रुव्य॑चा ज॒ठर॑ आ वृष॒स्व पि॑तेव॒ नः श्रृ॑णुहि हू॒यमा॑नः ॥२॥
 आपू॑र्णो अस्य क॒लशः॑ स्वाहा से॒क्तैव॑ कोशं॒ सिसि॑चे॒ पिव॑ध्ये ।
 ससु॑ प्रि॒या आ॒ववृ॑त्रन्म॒दाय॑ प्रदक्षि॒णिदु॑भि सोमा॒स इन्द्र॑म् ॥३॥

॥ ९ ॥ ऋषिः—१, २ नोघाः; ३, ४ मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप् (?);
 [१, २] ३, ४ बार्हतः प्रगायः (वृहती + सतोवृहती) ॥

तं वो॑ दु॒स्ममृ॑तीष॒हं वसो॑र्म॒न्दानम॑न्धसः ।
 अ॒भि व॒त्सं न॑ स्व॒सरे॑षु धे॒नव॑ इन्द्रं गी॒र्भिर्न॑वामहे ॥१॥
 द्यु॒क्षं सु॑दानुं तवि॒षीभि॑रावृ॒तं गि॑रिं न पु॒रुभो॑ज॒सम् ।
 क्षु॒मन्तं॑ वाजं श॒तिनं॑ सह॒स्रिणं॑ म॒क्षू गो॑म॒न्तमी॑महे ॥२॥
 तत्त्वा॑ यामि सु॒वीर्यं॑ तद्व॒ह्म पु॑र्वचि॒त्तये॑ ।
 येना॑ यति॒भ्यो भृ॑गवे॒ धने॑ हि॒ते येन॑ प्रस्क॒ण्वमा॑विथ ॥३॥
 येना॑ समु॒द्रम॑सृ॒जो म॒हीर॑पस्तदिन्द्र॒ वृष्णि॑ ते शर्वः ।
 सद्यः॑ सो अस्य म॒हिमा॑ न सं॒नशे॑ यं क्षो॒णीर॑नुच॒क्रदे॑ ॥४॥

॥ १० ॥ ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगायः (वृहती + सतोवृहती) ॥

उ॒दु त्ये म॑धु॒मत्त॑मा गि॒र स्तो॑मा॒स ई॑रते ।
 स॒त्राजि॑तो ध॒नसा॑ अक्षि॒तोत॑यो वाज॒यन्तो॑ रथा॒ इव॑ ॥१॥
 क॒ण्वा इव॑ भृ॒गवः॑ सूर्या॒ इव॑ विश्व॒मिद्धी॑तमा॒नशुः॑ ।
 इन्द्रं॑ स्तोमे॒भिर्म॑हय॒न्त आ॒यवः॑ प्रि॒यमे॑धासो अ॒स्वर॑न् ॥२॥

॥ ११ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रः॑ पू॒र्भिदा॑तिर॒दास॑म॒र्केर्वि॑द॒द्वसु॑र्दय॒मानो॑ वि शत्रून् ।
 ब्र॒ह्मजू॑तस्त॒न्वा वा॑वृ॒धानो॑ भूरि॒दात्र॑ आपृ॒णद्रो॑दसी उ॒भे ॥१॥

मखस्य ते तविषस्य प्र जूतिमिर्यमि वाचममृताय भूषन् ।
 इन्द्र क्षितीनामसि मानुषीणां विशां दैवीनामुत पूर्वयावा ॥२॥
 इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद्वर्षणीतिः ।
 अहन्व्यंसिमुशधग्वनेष्वाविर्धेना अकृणोद्राम्याणाम् ॥३॥
 इन्द्रः स्वर्षा जनयन्नहानि जिगायोशिग्भिः पृतना अभिष्टिः ।
 प्रारोचयन्मनवे केतुमह्लामविन्दुज्योतिर्बृहते रणाय ॥४॥
 इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवदधानो नर्या पुरुणि ।
 अचेतयद्विर्य इमा जरित्रे प्रेमं वर्णमतिरच्छुक्रमासाम् ॥५॥
 महो महानि पनयन्त्यस्येन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ।
 वृजनेन वृजिनान्त्सं पिपेष मायाभिर्दस्यैरभिभूत्योजाः ॥६॥
 युधेन्द्रो मह्ला वरिवश्चकार देवेभ्यः सत्पतिश्चर्षणिप्राः ।
 विवस्वतः सदेने अस्य तानि विप्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति ॥७॥
 सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां संसवांसं स्वरिपश्च देवीः ।
 ससान यः पृथिवीं चामुतेमामिन्द्रं मदन्त्यनु धीरणासः ॥८॥
 ससानात्यां उत सूर्यं ससानेन्द्रः ससान पुरुभोजसं गाम् ।
 हिरण्ययमुत भोगं ससान हृत्वी दस्यूनप्रार्य वर्णमावत् ॥९॥
 इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतीरसनोदन्तरिक्षम् ।
 बिभेद वलं नुनुदे विवाचोधाभवदमिताभिकृतूनाम् ॥१०॥
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ॥११॥

॥ १२ ॥ ऋषिः—१-६ वसिष्ठः; ७ अत्रिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

उदु ब्रह्माण्यैरत श्रवस्येन्द्रं समर्ये महया वसिष्ठ ।
 आ यो विश्वानि शर्वसा ततानोपश्रोता म ईवतो वचांसि ॥१॥
 अयामि घोष इन्द्र देवजामिरिरज्यन्त यच्छुरुधो विवाचि ।
 नहि स्वमायुश्चिकिते जनेषु तानीदंहांस्यति पर्ण्यस्मान् ॥२॥
 युजे रथं गवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।
 वि बाधिष्टस्य रोदसी महित्वेन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान् ॥३॥

आर्षश्चित्पिप्यु स्तर्यो^३ न गावो नक्षत्रतं जरितारस्त इन्द्र ।
 याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥४॥
 ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविरार्धसं जरित्रे ।
 एको देवत्रा दयसे हि मर्तानस्मिच्छर सर्वने मादयस्व ॥५॥
 एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रवाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चिन्त्यर्केः ।
 स न स्तुतो वीरवद्वातु गोमधूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥
 ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाट्छुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।
 युक्ता हरिभ्यामुप यासदुर्वाध्याध्यदिने सर्वने मत्सदिन्द्रः ॥७॥

॥ १३ ॥ ऋषिः—१ वामदेवः; २ गोतमः; ३ कुत्तः; ४ विश्वामित्रः ॥ देवता—१ इन्द्रावृहस्पती;
 २ मरुतः; ३, ४ अग्निः ॥ छन्दः—१-३ जगती; ४ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रश्च सोमं पिवतं बृहस्पतेस्मिन्यज्ञे मन्दसाना वृषण्वसू ।
 आ वां विशन्तिवन्दवः स्वाभुवोस्मे रयिं सर्ववीरं नि यच्छतम् ॥१॥
 आ वो वहन्तु सप्तयो रघुप्यदो रघुपत्वानः प्र जिगात वाहुभिः ।
 सीदता बहिरुरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः ॥२॥
 इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।
 भद्रा हि नः प्रमेतिरस्य संसद्यग्ने सरख्ये मा रिषामा वयं तव ॥३॥
 ऐभिरग्ने सरथं याह्यर्वाङ्गानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।
 पत्नीवतस्त्रिंशतं त्रींश्च देवाननुष्वधमा वह मादयस्व ॥४॥

॥ १४ ॥ ऋषिः—सोमरिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—काकुभः प्रगाथः
 (विषमा-ककुप् + समा-सतोवृहती) ॥

॥२॥ वयमु त्वामपूर्व्य स्थूरं न कच्चिद्भरन्तोवस्यवः । वाजे चित्रं हवामहे ॥१॥
 उप त्वा कर्मन्तये स नो युवोग्रश्चक्राम यो धूषत् ।
 त्वामिद्व्यवितारं ववमहे सखाय इन्द्र सानसिम् ॥२॥
 यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु व स्तुषे । सखाय इन्द्रमूतये ॥३॥
 हर्यश्चं सत्पतिं चर्षणीसहं स हि ष्मा यो अमन्दत ।
 आ तु नः स वयति गव्यमश्वयं स्तोतृभ्यो मधवा शतम् ॥४॥

॥ १५ ॥ ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

प्र मंहिष्ठाय बृहते बृहद्रेये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।
 अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधौ विश्वायु शवसे अपावृतम् ॥१॥
 अथ ते विश्वमनु हासदिष्टय आपो निम्नेव सर्वना हविष्मतः ।
 यत्पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः श्रथिता हिरण्ययः ॥२॥
 अस्मे भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ भरा पनीयसे ।
 यस्य धाम श्रवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ॥३॥
 इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टु ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
 नहि त्वदन्यो गिर्वणो गिरः सघत्क्षोणीरिव प्रति नो हर्य तद्वचः ॥४॥
 भूरि त इन्द्र वीर्यं तव स्मस्यस्य स्तोतुर्मघवन्काममा पृण ।
 अनु ते द्यौर्वृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नैम ओजसे ॥५॥
 त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन्पर्वशश्वकतिथ ।
 अवाप्तजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः ॥६॥

॥ १६ ॥ ऋषिः—अथास्यः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

उदप्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव घोषाः ।
 गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् ॥१॥
 सं गोभिराङ्गिरसो नक्षमाणो भग इवेदर्यमणं निनाय ।
 जने मित्रो न दम्पती अनक्ति बृहस्पते वाजयाशूरिवाजौ ॥२॥
 साध्वर्या अतिथिनीरिषिरा स्पर्हाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः ।
 बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः ॥३॥
 आप्रुषायन्मधुन क्रतस्य योनिमवक्षिपन्नर्के उल्कामिव द्योः ।
 बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्वेव वि त्वचं विभेद ॥४॥
 अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षादुद्गः शीपालमिव वात आजत् ।
 बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः ॥५॥
 यदा वलस्य पीयतो जसुं भेद्बृहस्पतिरभितपोभिरर्केः ।
 दद्भिर्न जिह्वा परिविष्टमाददाविर्निधीरकृणोदुस्त्रियाणाम् ॥६॥

बृहस्पतिरमन हि त्यदासां नाम स्वरीणां सदाने गुहा यत् ।
 आण्डेव भित्त्वा शकुनस्य गर्भमुदुस्त्रियाः पर्वतस्य त्मनाजत् ॥७॥
 अश्वापेनद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न दीन उदनि क्षियन्तम् ।
 निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद्बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य ॥८॥
 सोषामविन्दत्स स्वः सो अग्निं सो अर्केण वि ब्रवाधे तमांसि ।
 बृहस्पतिर्गोवपुषो वलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ॥९॥
 हिमेव पूर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्वलो गाः ।
 अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात्सूर्यामासा मिथ उच्चरातः ॥१०॥
 अभि श्यावं न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिशन् ।
 रात्र्यां तमो अदधुज्योतिरहन्बृहस्पतिर्भिनदद्रिं विदद्वाः ॥११॥
 इदमकर्म नमो अभियाय यः पूर्वैरन्यानोनवीति ।
 बृहस्पतिः सह गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धात् ॥१२॥

॥ १७ ॥ ऋषिः—कृष्णः (, १२ वसिष्ठः ? ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-१० अगती;

११, १२ त्रिष्टुप् ॥

अच्छा म इन्द्रं मतयः स्वविदः सग्रीचीर्विश्वा उशतीरनूषत ।
 परि ष्वजन्ते जनयो यथा पतिं मर्यं न शुन्ध्युं मघवानमृतये ॥१॥
 न घा त्वद्विगप वेति मे मनस्त्वे इत्कामं पुरुहूत शिश्रय ।
 राजेव दस्म नि षदोधि बर्हिष्यस्मिन्सु सोमेवपानमस्तु ते ॥२॥
 विषूवृदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इद्रायो मघवा वस्व ईशते ।
 तस्येदिमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शुष्मिणः ॥३॥
 वयो न वृक्षं सुपलाशमासदन्त्सोमास इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।
 प्रैषामनीकं शर्वसा दविद्युतद्विदस्वर्मनवे ज्योतिरार्यम् ॥४॥
 कृतं न श्वघ्नी वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।
 न तत्ते अन्यो अनु वीर्यं शकन्न पुराणो मघवन्नोत नूतनः ॥५॥
 विशांविशं मघवा पर्यशायत जनानां धेना अवचाकशद्वषा ।
 यस्याहं शक्रः सर्वनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पृतन्यतः ॥६॥
 आपो न सिन्धुमभि यत्समक्षरन्त्सोमास इन्द्रं कुल्या इव हृदम् ।
 वर्धन्ति विप्रा महो अस्य सादने यवं न वृष्टिर्दिव्येन दानुना ॥७॥

वृषा न क्रुद्धः पतयद्रजःस्वा यो अर्यपत्नीरकृणोदिमा अपः ।
 स सुन्वते मघवा जीरदानवेविन्दुज्योतिर्मनवे हविष्मते ॥८॥
 उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया ऋतस्य सुदुघा पुराणवत् ।
 वि रोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः ॥९॥
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम ॥१०॥
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ॥११॥
 बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्यैशाथे उत पार्थिवस्य ।
 धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१२॥

॥ १८ ॥ ऋषिः—१-३ मेधातिथिः प्रियमेधश्च; ४-६ वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

॥३॥ वयमु त्वा तदिदंर्था इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते ॥१॥
 न घेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत ॥२॥
 इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्नाय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादुमतन्द्राः ॥३॥
 वयमिन्द्र त्वायवोभि प्र णौनुमो वृषन् । विद्धी त्वस्य नो वसो ॥४॥
 मा नो निदे च वक्तव्यो रन्धीररावणे । त्वे अपि क्रतुर्मम ॥५॥
 त्वं वर्मासि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन् । त्वया प्रति ब्रुवे युजा ॥६॥

॥ १९ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वार्तिहत्याय शवसे पृतनाषाह्याय च । इन्द्र त्वा वर्तयामसि ॥१॥
 अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्र कृण्वन्तु वाघतः ॥२॥
 नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिरीमहे । इन्द्राभिमातिषाह्ये ॥३॥
 पुरुष्टुतस्य धामभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणीधृतः ॥४॥
 इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहूतमुप ब्रुवे । भरेषु वाजसातये ॥५॥
 वाजेषु सासहिर्भव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्र वृत्राय हन्तवे ॥६॥
 द्युम्नेषु पृतनाज्ये पृत्सुतूर्पु श्रवःसु च । इन्द्र साक्ष्याभिमातिषु ॥७॥

॥ २० ॥ ऋषिः—१-४ विश्वामित्रः; ५-७ गृत्समदः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—गायत्री; [४ अनुष्टुप्] ॥

शुष्मिन्तमं न ऊतये युम्निनं पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो ॥१॥
 इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे ॥२॥
 अगन्निन्द्र श्रवो बृहद्वयुमं दधिष्व दुष्टरम् । उते शुष्मं तिरामसि ॥३॥
 अर्वावतो न आ गृह्यथो शक्र परावतः । उ लोको यस्ते अद्रिव इन्द्रेह त आ गृहि ॥४॥
 इन्द्रो अङ्ग महद्भयमभी वदप चुच्यवत् । स हि स्थिरो विचर्षणिः ॥५॥
 इन्द्रश्च मृलयाति नो न नः पश्चादधं नशत् । भद्रं भवाति नः पुरः ॥६॥
 इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं करत् । जेता शत्रून्विचर्षणिः ॥७॥

॥ २१ ॥ ऋषिः—सव्यः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-९ जगती; १०, ११ त्रिष्टुप् ॥

न्यूःषु वाचं प्र महे भरामहे गिर इन्द्राय सदेने विवस्वतः ।
 नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदुन्न दुष्टुतिर्द्रविणोदेषु शस्यते ॥१॥
 दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इन्द्रस्पतिः ।
 शिक्षानरः प्रदिवो अकामकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि ॥२॥
 शचीव इन्द्र पुरुकृद्युमत्तम तवेदिदमभितश्चेकिते वसु ।
 अतः संगृभ्याभिभूत आ भर मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः ॥३॥
 एभिद्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमतिं गोभिरश्विना ।
 इन्द्रेण दस्युं दुरयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि ॥४॥
 समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजेभिः पुरुश्चन्द्रैरभिद्युभिः ।
 सं देव्या प्रमत्या वीरशुष्मया गोअग्रयाश्चावत्या रभेमहि ॥५॥
 ते त्वा मदा अमदन्तानि वृष्ण्या ते सोमासो वृत्रहत्येषु सत्पते ।
 यत्कारवे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ॥६॥
 युधा युधमुप घेदैषि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।
 नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम् ॥७॥
 त्वं करञ्जमुत पर्णयं वधीस्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।
 त्वं शता वङ्गदस्याभिनत्पुरो नानुदः परिषूता ऋजिश्चना ॥८॥

त्वमेतां जनराज्ञो द्विर्दशाबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।
 षष्टिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ॥९॥
 त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।
 त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राज्ञे यूने अरन्धनायः ॥१०॥
 य उदचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असीम ।
 त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ॥११॥

॥ २२ ॥ ऋषिः—१-३ त्रिलोकः; ४-६ प्रियमेघः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये । तृष्पा व्यश्रुही मदम् ॥१॥
 मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान आ दभन् । मार्की ब्रह्मद्विषो वनः ॥२॥
 इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे । सरो गौरो यथा पिव ॥३॥
 अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्च यथा विदे । सूनुं सत्यस्य सत्पतिम् ॥४॥
 आ हरयः ससृजिरेरुषीरधि बर्हिषि । यत्राभि संनवामहे ॥५॥
 इन्द्राय गाव आशिरं दुदुहे वज्रिणे मधु । यत्सीमुपह्वरे विदत् ॥६॥

॥ २३ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ तू न इन्द्र मद्यग्धुवानः सोमपीतये । हरिभ्यां याह्यद्विवः ॥१॥
 सत्तो होता न ऋत्वियस्तिस्तिरे बर्हिरानुषक् । अयुज्रन्प्रातरद्वयः ॥२॥
 इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद । वीहि शूर पुरोलाशम् ॥३॥
 रागन्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन् । उक्थेष्विन्द्र गिर्वणः ॥४॥
 मतयः सोमपामुरुं रिहन्ति शवसस्पतिम् । इन्द्रं वत्सं न मातरः ॥५॥
 स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः ॥६॥
 वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे । उत त्वमस्मयुर्वसो ॥७॥
 मारे अस्मद्वि मुमुचो हरिप्रियावाङ् याहि । इन्द्र स्वधावो मत्स्वेह ॥८॥
 अर्वाञ्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना । घृतस्रं बर्हिरासदे ॥९॥

॥ २४ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

उप नः सुतमा गहि सोममिन्द्र गवाशिरम् । हरिभ्यां यस्ते अस्मयुः ॥१॥
 तमिन्द्र मदमा गहि बर्हिष्ठां ग्रावभिः सुतम् । कुविन्वस्य तृणवः ॥२॥

इन्द्रमि॒त्था गि॒रे म॒माच्छा॑गुरि॒पिता इ॒तः । आ॒वृते॒ सोम॑पी॒तये ॥३॥
 इन्द्रं॑ सोम॑स्य पी॒तये स्तोमै॑रि॒ह ह॑वामहे । उ॒क्थेभिः॑ कु॒विदा॑गमत् ॥४॥
 इन्द्र॑ सोमाः सु॒ता इ॒मे ता॒न्दाधि॑ष्व शत॒कतो॑ । जु॒ठरे॑ वा॒जिनी॑वसो ॥५॥
 वि॒द्वा हि त्वा॑ ध॒नंज॒यं वा॒जेषु॑ दधूषं॒ कवे॑ । अ॒घा ते सु॒म्रमी॑महे ॥६॥
 इ॒ममिन्द्र॑ ग॒वाशि॑रं॒ यवा॑शि॒रं च नः॑ पि॒व । आ॒गत्या॑ वृष॑भिः सु॒तम् ॥७॥
 तु॒भ्येदिन्द्र॑ स्व ओ॒क्थे॒ऽसोमं॑ चो॒दामि॑ पी॒तये॑ । ए॒ष रा॑रन्तु ते हृ॒दि ॥८॥
 त्वां सु॒तस्य॑ पी॒तये॑ प्र॒त्नमिन्द्र॑ हवामहे । कु॒शिका॑सो अ॒वस्य॑वः ॥९॥

॥ २५ ॥ ऋषिः—१-६ गोतमः; ७ अष्टकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—१-६ जगती; ७ त्रिष्टुप् ॥

अ॒श्वाव॑ति प्रथ॒मो गो॒षु ग॑च्छति सु॒प्रावी॑रिन्द्र॒ मर्त्य॑स्त॒वोति॑भिः ।
 तमि॒त्पृ॒णश्चि॒ वसु॑ना॒ भवी॑यसा॒ सिन्धु॑मा॒पो यथा॑भितो वि॒चेत॑सः ॥१॥
 आपो॑ न दे॒वीरु॑प॒ यन्ति॑ हो॒त्रिय॑म॒वः प॑श्यन्ति॒ वित॑तं॒ यथा॑ रजः ।
 प्रा॒चेर्दे॒वासः॑ प्र ण॑यन्ति दे॒वयु॑ं ब्र॒ह्मप्रि॑यं जोष॑यन्ते व॒रा इ॒व ॥२॥
 अधि॑ द्वयो॒रद॑धा उ॒क्थ्यं॑ व॒चो य॒तस्तु॑चा मि॒थुना॑ या संप॑र्यतः ।
 अ॒संय॑त्तो ब्र॒ते ते॑ क्षेति॒ पुष्य॑ति भ॒द्रा श॑क्तिर्यज॒मानाय॑ सु॒न्वते ॥३॥
 आ॒दङ्गि॑राः प्रथ॒मं द॑धिरे॒ वयं॑ इ॒द्धाग्न॑यः श॒म्या ये सु॑कृ॒त्यया॑ ।
 सर्वं॑ प॒णेः स॒मवि॑न्दन्त॒ भोज॑नम॒श्वाव॑न्तं गोम॑न्त॒मा प॑शुं नरः ॥४॥
 य॒ज्ञैर॑थ॒र्वा प्रथ॑मः प॒थस्त॑ते ततः॒ सूर्यो॑ ब्र॒तपा॑ वे॒न आ॑जनि ।
 आ गा॑ आ॒जदु॑शना॒ काव्यः॑ स॒चा य॒मस्य॑ जा॒तम॑मृतं॒ यजाम॑हे ॥५॥
 ब॒र्हिर्वा॑ यत्स्व॒पत्या॑य वृ॒ज्यते॑को वा॒ श्लोक॑मा॒घोष॑ते दि॒वि ।
 ग्रा॒वा यत्र॑ व॒दति॑ का॒रु॒क्थ्यं॑स्त॒स्येदिन्द्रो॑ अ॒भिपि॑त्वेषु र॒ण्यति॑ ॥६॥
 प्रो॒ग्रां पी॑ति वृ॒ष्ण इ॒यमि॑ स॒त्यां प्र॒यै सु॒तस्य॑ ह॒र्यश्च॑ तु॒भ्यम् ।
 इन्द्र॑ धे॒नाभि॑रि॒ह मा॑दयस्व धी॒भिर्वि॑श्वा॒भिः श॒च्या गृ॑णा॒नः ॥७॥

॥ २६ ॥ ऋषिः—१-३ शुतःशेषः; ४-६ मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

यो॒गेयो॒गे त॒वस्त॑रं॒ वाजे॑वाजे हवामहे । स॒खाय॑ इन्द्र॑मू॒तये॑ ॥१॥
 आ घा॑ गम॒द्यादि॑ श्रव॑त्सह॒स्त्रिणी॑भि॒रूति॑भिः । वा॒जेभि॑रु॒प नो॑ ह॒वम् ॥२॥

अनु. ३, सू. २६-३०]

अनु प्रत्नस्यौकसो हुवे तुविप्रतिं नरम् । यं ते पूर्वं पिता हुवे ॥३॥
 युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परिं तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥४॥
 युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥५॥
 केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ॥६॥

॥ २७ ॥ ऋषिः—गोषूक्त्यश्वसूक्तिनी ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे गोषखा स्यात् ॥१॥
 शिक्षेयमस्मै दित्सेयं शचीपते मनीषिणे । यदहं गोपतिः स्याम् ॥२॥
 धेनुष्टं इन्द्र सूनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्च पिष्युषी दुहे ॥३॥
 न ते वर्तास्ति राधस इन्द्र देवो न मर्त्यः । यदित्ससि स्तुतो मघम् ॥४॥
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयद्यद्भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं दिवि ॥५॥
 वावृधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । उतिमिन्द्रा वृणीमहे ॥६॥

॥ २८ ॥ ऋषिः—गोषूक्त्यश्वसूक्तिनी ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

व्यन्तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनद्वलम् ॥१॥
 उद्रा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन्गुहा सतीः । अर्वाञ्च नुनुदे वलम् ॥२॥
 इन्द्रेण रोचना दिवो दृळ्हानि दंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ॥३॥
 अपामूर्मिर्मदन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते । वि ते मदा अराजिषुः ॥४॥

॥ २९ ॥ [ऋषिः—गोषूक्त्यश्वसूक्तिनी ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भद्रकृत् ॥१॥
 इन्द्रमित्केशिना हरी सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुराधसम् ॥२॥
 अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजय स्पृधः ॥३॥
 मायाभिरुत्तिसृप्सत् इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यूरधूनुथाः ॥४॥
 असुन्वामिन्द्र संसदं विषूचीं व्यनाशयः । सोमपा उत्तरो भवन् ॥५॥

॥ ३० ॥ [ऋषिः—वहः सर्वहरिर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—जगती ॥]

प्र ते महे विदथे शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हर्यतं मदम् ।
 घृतं न यो हरिभिश्चारु सेचत आ त्वा विशन्तु हरिवर्पसं गिरः ॥१॥

हरिं हि योनिमभि ये समस्वरन्निहन्वन्तो हरीं दिव्यं यथा सद्दः ।
 आ यं पृणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शूषं हरिवन्तमर्चत ॥२॥
 सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गर्भस्त्योः ।
 द्युम्नी सुशिप्रो हरिमन्युसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे ॥३॥
 दिवि न केतुरधि धायि हर्यतो विव्यचद्वज्रो हरितो न रंह्या ।
 तुददहिं हरिशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्धरिभरः ॥४॥
 त्वं त्वमर्ह्यथा उपस्तुतः पूर्वेभिरिन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।
 त्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थ्यमसामि राधो हरिजात हर्यतम् ॥५॥

॥ ३१ ॥ [ऋषिः—वरुः सर्वहरिर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—जगती ॥]

ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मद इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरीं ।
 पुरुष्यस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे ॥१॥
 अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन्हरयो हरीं तुरा ।
 अर्वद्विर्यो हरिभिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिवन्तमानशे ॥२॥
 हरिश्मशारुर्हरिकेश आयसस्तुरस्पेये यो हरिणा अवर्धत ।
 अर्वद्विर्यो हरिभिर्वाजिनीवसुरति विश्वा दुरिता पारिषद्वरी ॥३॥
 सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिप्रे वाजाय हरिणी दविध्वतः ।
 प्र यत्कृते चमसे मर्मजद्वरी पीत्वा मदस्य हर्यतस्यान्धसः ॥४॥
 उत स्म सन्न हर्यतस्य पस्त्योऽरत्यो न वाजं हरिर्वा अचिक्रदत् ।
 मही चिद्धि धिषणाहर्यदोजसा बृहद्वयो दधिषे हर्यतश्चिदा ॥५॥

॥ ३२ ॥ [ऋषिः—वरुः सर्वहरिर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ जगती] २, ३ त्रिष्टुप् ॥

आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नव्यनव्यं हर्यसि मन्म नु प्रियम् ।
 प्र पस्त्यमिसुर हर्यतं गोराविष्कृधि हरये सूर्याय ॥१॥
 आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे वहन्तु हरिशिप्रमिन्द्र ।
 पिबा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन्यज्ञं सधमादे दशोणिम् ॥२॥
 अपाः पूर्वेषां हरिवः सुतानामथो इदं सर्वनं केवलं ते ।
 ममद्धि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सत्रा वृषं जठर आ वृषस्व ॥३॥

॥ ३३ ॥ ऋषिः—अष्टकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।
मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वर्धस्व मदमुक्थवाहः ॥१॥
प्रोग्रां पीतिं वृष्ण इयमि सत्यां प्रयै सुतस्य हर्यश्च तुभ्यम् ।
इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः ॥२॥
ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिजं ऋतुज्ञाः ।
प्रजावदिन्द्र मनुषो दुरोणे तस्थुर्गृणन्तः सधमाद्यासः ॥३॥

॥ ३४ ॥ ऋषिः—गृत्समदः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

॥४॥

यो जात एव प्रथमो मनस्वान्देवो देवान्कृतुना पयभूषत् ।
यस्य शुष्माद्रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य मक्ता स जनास इन्द्रः ॥१॥
यः पृथिवीं व्यथमानामदह्यः पर्वतान्प्रकुपितां अरम्णात् ।
यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तभ्रात्स जनास इन्द्रः ॥२॥
यो हत्वाहिमरिणात्सप्त सिन्धून्यो गा उदाजदपथा वलस्य ।
यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान संवृक्समत्सु स जनास इन्द्रः ॥३॥
येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
श्वघ्नीव यो जिगीवां लक्षमाददुर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ॥४॥
यं स्मा पृच्छन्ति कुह सेति घोरमुतेमाहुर्नेषो अस्तीत्येनम् ।
सो अर्यः पुष्टीर्विज इवा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ॥५॥
यो रधस्य चोदिता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो नाधमानस्य कीरेः ।
युक्तग्राव्णो यो विता सुशिप्रः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः ॥६॥
यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।
यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ॥७॥
यं क्रन्दसी संयती विह्वयेते परेवर उभया अमित्राः ।
समानं चिद्रथमातस्थिवांसा नाना हवेते स जनास इन्द्रः ॥८॥
यस्मान्न ऋते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।
यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत्स जनास इन्द्रः ॥९॥

यः शश्वतो महेनो दधानानमन्यमानाञ्छर्वा जघान ।
 यः शर्धते नानुददाति श्रुध्यां यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः ॥१०॥
 यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरद्यन्वविन्दत् ।
 ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ॥११॥
 यः शम्बरं पर्यतरत्कसीभिर्योचारुकास्त्रापिवत्सुतस्य ।
 अन्तर्गिरौ यजमानं बह्वं जनं यस्मिन्नामूर्छत्स जनास इन्द्रः ॥१२॥
 यः सप्तर्शिमवृषभस्तुविष्मानवासृजत्सर्तवे सप्त सिन्धून् ।
 यो रौहिणमस्फुरद्वज्रबाहुर्धामारोहन्तं स जनास इन्द्रः ॥१३॥
 द्यावा चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।
 यः सोमपा निचितो वज्रबाहुर्यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः ॥१४॥
 यः सुन्वन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।
 यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः ॥१५॥
 जातो व्यख्यतित्रोरुपस्थे भुवो न वेद जनितुः परस्य ।
 स्तविष्यमाणो नो यो अस्मद्रता देवानां स जनास इन्द्रः ॥१६॥
 यः सोमकामो हर्यश्वः सूरिर्यस्माद्रेजन्ते भुवनानि विश्वा ।
 यो जघान शम्बरं यश्च शुष्णं य एकवीरः स जनास इन्द्रः ॥१७॥
 यः सुन्वते पचते दुध्र आ चिद्वाजं दर्दषि स किलासि सत्यः ।
 वयं त इन्द्र विश्वह प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम ॥१८॥

॥ ३५ ॥ ऋषिः—नोषाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ।
 ऋचीषमायाधिगव ओहमिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा ॥१॥
 अस्मा इदु प्रय इव प्र यंसि भराभ्याङ्गुषं बाधे सुवृक्ति ।
 इन्द्राय हृदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त ॥२॥
 अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षा भराभ्याङ्गुषमास्येनि ।
 मंहिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरिं वावृधध्यै ॥३॥
 अस्मा इदु स्तोमं सं हिनोमि रथं न तष्टेव तत्सिनाय ।
 गिरश्च गिर्वीहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय ॥४॥

अस्मा इदु सप्तमिव श्रवस्येन्द्रायार्क जुह्वा ३ समञ्जे ।
 वीरं दानौकसं वन्दध्वै पुरां गूर्तश्रवसं दुर्माणम् ॥५॥
 अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद्वज्रं स्वपस्तमं स्वयं १ रणाय ।
 वृत्रस्य चिद्विदयेन मर्म तुजन्नीशानस्तुजता कियेधाः ॥६॥
 अस्येदु मातुः सर्वनेपु सद्यो महः पितुं पपिवां चार्वन्ना ।
 मुषायद्विष्णुः पचतं सहीयान्विध्यद्वराहं तिरो अद्रिमस्ता ॥७॥
 अस्मा इदु माश्विदेवपत्नीरिन्द्रायार्कमहिहत्य ऊवुः ।
 परि द्यावापृथिवी जभ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परिष्टः ॥८॥
 अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।
 स्वराळिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय ॥९॥
 अस्येदेव शवसा शुषन्तं वि वृश्चद्वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।
 गा न ब्राणा अवनीरमुञ्चद्भि श्रवो दावने सचेताः ॥१०॥
 अस्येदु त्वेषसा रन्त सिन्धवः परि यद्वज्रेण सीमयच्छत ।
 ईशानकृद्वाशुषे दशस्यन्तुर्वीतये गाधं तुर्वणिः कः ॥११॥
 अस्मा इदु प्र भरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।
 गोर्न पर्व वि रदा तिरश्चेप्यन्नर्णास्यपां चरध्वै ॥१२॥
 अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्याणि तुरस्य कर्माणि नव्य उक्थैः ।
 युधे यदिष्णान आयुधान्यघ्रायमाणो निरिणाति शत्रून् ॥१३॥
 अस्येदु भिया गिरयश्च दृळ्हा द्यावा च भूमा जनुषस्तुजेते ।
 उपो वेनस्य जोगुवान ओणि सद्यो भुवद्वीर्यायि नोधाः ॥१४॥
 अस्मा इदु त्यदनु दाय्येषामेको यद्वज्रे भूरेरीशानः ।
 प्रैतशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्ये सुष्विमावदिन्द्रः ॥१५॥
 एवा ते हारियोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।
 ऐषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥१६॥

॥ ३६ ॥ ऋषिः—भरद्वाजः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

य एक इद्व्यश्वर्षणीनामिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्चि आभिः ।
 यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान्तसत्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान् ॥१॥

तमु नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः ।
 नक्षत्राभं ततुरि पर्वतेष्ठामद्रौघवाचं मतिभिः शविष्ठम् ॥२॥
 तमीमहु इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नवतः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृधोयुरजरः स्वर्वान्तमा भर हरिवो मादयध्वै ॥३॥
 तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चिज्जरितार आनशुः सुममिन्द्र ।
 कस्ते भागः किं वयो दुध्र खिहः पुरुहूत पुरुवसोसुरघ्नः ॥४॥
 तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठामिन्द्रं वेपी वक्करी यस्य नू गीः ।
 तुविग्राभं तुविकूर्मि रभोदां गातुमिषे नक्षते तुममच्छ ॥५॥
 अया ह त्वं मायया वावृधानं मनोजुवा स्वतवः पर्वतेन ।
 अच्युता चिह्नीलिता स्वोजो रुजो वि दृळ्हा धृषता विरप्तिन् ॥६॥
 तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत्परितंसयध्वै ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवह्नेन्द्रो विश्वान्यति दुर्गहाणि ॥७॥
 आ जनाय द्रुह्मणे पार्थिवानि दिव्यानि दीपयान्तरिक्षा ।
 तपो वृषन्विश्वतः शोचिषा तान्ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपश्व ॥८॥
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसंदक् ।
 धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुर्यदयसे वि मायाः ॥९॥
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्ति शत्रुतूर्याय बृहतीममृधाम् ।
 यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन्सुतुका नाहुषाणि ॥१०॥
 स नो नियुद्धिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि प्रयज्यो ।
 न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि तूयमा मद्यद्रिक् ॥११॥

॥ ३७ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्टीश्यावयति प्र विश्वाः ।
 यः शश्वतो अदाशुषो गयस्य प्रयन्तासि सुष्वितराय वेदः ॥१॥
 त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्ये ।
 दासं यच्छुष्णं कुर्यवं न्यस्मि अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन् ॥२॥
 त्वं धृषणो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरूतिभिः सुदासम् ।
 प्र पौरुकुत्सि वसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पूरुम् ॥३॥

त्वं नृभिर्नृमणो देववीतौ भूरीणि वृत्रा हर्यश्च हंसि ।
 त्वं नि दस्युं चुसुरिं धुनिं चास्वापयो दभीतये सुहन्तु ॥४॥
 तव च्यौलानि वज्रहस्त तानि नव यत्पुरो नवतिं च सद्यः ।
 निवेशने शततमाविवेषीरहं च वृत्रं नमुचिमुताहन् ॥५॥
 सना ता त इन्द्र भोजनानि रातहव्याय दाशुषे सुदासे ।
 वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्मि व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक वाजम् ॥६॥
 मा ते अस्यां सहसावन्परिष्ठावघाय भूम हरिवः परादै ।
 त्रायस्व नोवृकेभिर्वरुधैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम ॥७॥
 प्रियास इत्तै मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।
 नि तुर्वशं नि याद्वं शिशिह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन् ॥८॥
 सद्यश्चिन्नु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशास उक्था ।
 ये ते हवैभिर्वि पृणीरदाशन्नस्मान्वृणीष्व युज्याय तस्मै ॥९॥
 एते स्तोमा नरां नृतम तुभ्यमस्मद्यश्चि ददतो मघानि ।
 तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोविता च नृणाम् ॥१०॥
 नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्मजूतस्तन्वा वावृधस्व ।
 उप नो वाजान्मिमीह्युप स्तीन्यूय पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥११॥

॥ ३८ ॥ ऋषिः—१-३ हरिम्बिठिः; ४-६ मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

॥५॥ आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिवा इमम् । एदं बर्हिः सदा मम ॥१॥
 आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु ॥२॥
 ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ॥३॥
 इन्द्रमिद्राथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत ॥४॥
 इन्द्र इक्षुर्योः सचा संमिह आ वचोयुजा । इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥५॥
 इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्य रोहयद्वि । वि गोभिरद्रिमैरयत् ॥६॥

॥ ३९ ॥ ऋषिः—१ मधुच्छन्दाः; २-५ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनी ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥१॥

व्यन्तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनद्वलम् ॥२॥
 उद्गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन्गुहा सतीः । अर्वाञ्च नुनुदे वलम् ॥३॥
 इन्द्रेण रोचना दिवो दृळ्हानि दंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ॥४॥
 अपामूर्मिर्मदन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते । वि ते मदा अराजिषुः ॥५॥

॥ ४० ॥ ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—१, २ इन्द्रः; ३ मरुतः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रेण सं हि दक्षसे संजग्मानो अविभ्युषा । मन्द्र समानवर्चसा ॥१॥
 अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्रदर्वति । गुणैरिन्द्रस्य काम्यैः ॥२॥
 आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ॥३॥

॥ ४१ ॥ ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रो दधीचो अस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जधान नवतीर्नव ॥१॥
 इच्छन्नश्चस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितम् । तद्विदच्छर्याणावति ॥२॥
 अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीच्यमि । इत्था चन्द्रमसो गृहे ॥३॥

॥ ४२ ॥ ऋषिः—कुरुगुतिः (? , कुरुगुतिः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वाचमष्टापदीमह नवसक्तिमृतस्पृशम् । इन्द्रात्परि तन्वं ममे ॥१॥
 अनु त्वा रोदसी उभे कक्षमाणमकृपेताम् । इन्द्र यदस्युहाभवः ॥२॥
 उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिष्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् ॥३॥

॥ ४३ ॥ ऋषिः—त्रिशोकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

भिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः । वसु स्पार्ह तदा भर ॥१॥
 यद्वीळाविन्द्र यत्स्थिरे यत्पर्शानि पराभृतम् । वसु स्पार्ह तदा भर ॥२॥
 यस्य ते विश्वमानुषो भूरेर्दत्तस्य वेदति । वसु स्पार्ह तदा भर ॥३॥

॥ ४४ ॥ ऋषिः—इरिभ्विठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

प्र सम्राजं चर्षणीनामिन्द्रं स्तोता नव्यं गीर्भिः । नरं नृषाहं मंहिष्ठम् ॥१॥
 यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति विश्वानि च श्रवस्या । अपामवो न समुद्रे ॥२॥
 तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कृलुम् । महो वाजिनं सनिभ्यः ॥३॥

॥ ४५ ॥ ऋषिः—शुनःशेषो देवरातापरनामा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अयमु ते समतसि कपोत इव गर्भधिम् । वचस्तच्चिन्न ओहसे ॥१॥
स्तोत्रं राधानां पते गिर्याहो वीर यस्य ते । विभूतिरस्तु सूनृता ॥२॥
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतयेस्मिन्वाजे शतक्रतो । समन्येषु ब्रवावहै ॥३॥

॥ ४६ ॥ ऋषिः—इरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

प्रणेतारं वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समत्सु । सासह्वासं युधामित्रान् ॥१॥
स नः पप्रिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ॥२॥
स त्वं न इन्द्र वाजेभिर्दशस्या च गातुया च । अच्छा च नः सुमं नैषि ॥३॥

॥ ४७ ॥ ऋषिः—१-३ सुकक्षः; ४-६, १०-१२ मधुच्छन्दाः; ७-९ इरिम्बिठिः; १३-२१ प्रस्कण्वः ॥
देवता—१-१२ इन्द्रः; १३-२१ सूर्यः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ॥१॥
इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदं हितः । युष्मन् श्लोकी स सोम्यः ॥२॥
गिरा वज्रो न संभृतः सवलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋण्वो अस्तृतः ॥३॥
इन्द्रमिद्राधिना वृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत ॥४॥
इन्द्र इक्ष्योः सचा संमिष्ट आ वचोयुजा । इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥५॥
इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्य रोहयद्विवि । वि गोभिरद्रिमैरयत् ॥६॥
आ याहि सुपुमा हि त इन्द्र सोमं पिवा इमम् । एदं बर्हिः सदो मम ॥७॥
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु ॥८॥
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ॥९॥
युञ्जन्ति ब्रध्नमरुपं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥१०॥
युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥११॥
केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्विरजायथाः ॥१२॥
उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ॥१३॥
अप ते तावयो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे ॥१४॥
अदृश्रन्नस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा ॥१५॥
तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचन ॥१६॥

प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्मुदेषि मानुषीः । प्रत्यङ्मिश्रं स्वर्दिशे ॥१७॥
 येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥१८॥
 वि द्यामेषि रजस्पृथ्वहर्मिमानो अक्तुभिः । पश्यं जन्मानि सूर्य ॥१९॥
 सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षणम् ॥२०॥
 अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूर्यो रथस्य नक्ष्यः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥२१॥

॥ ४८ ॥ [ऋषिः—१-३ (?); ४-६ उपरिवभ्रवः सांपराज्ञी वा ॥ देवता—१-३ (?); ४-६ गौः ॥
 छन्दः—गायत्री ॥]

अभि त्वा वर्चसा गिरः सिञ्चन्तीराचरण्यवः । अभि वत्सं न धेनवः ॥१॥
 ता अर्षन्ति शुभ्रियः पृञ्चन्तीर्वर्चसा प्रियः । जातं जात्रीर्यथा हृदा ॥२॥
 वज्रापवसाध्यः कीर्तिर्त्रियमाणमावहन् । मह्यमायुर्धृतं पयः ॥३॥
 आयं गौः पृश्निरकमीदसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः ॥४॥
 अन्तश्चरति रोचना अस्य प्राणादपानतः । व्यख्यन्महिषः स्वः ॥५॥
 त्रिंशद्वामा वि राजति वाक्पतङ्गो अशिश्नियत् । प्रति वस्तोरहर्द्युभिः ॥६॥

॥ ४९ ॥ [ऋषिः—१-३ (?); ४, ५ नोषाः; ६, ७ मेघ्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥
 छन्दः—१-३ गायत्री; ४-७ बार्हतः प्रगाथः (समा-वृहती + विपमा-सतोवृहती) ॥]

(४-७)

यच्छुक्रा वाचमारुहन्नन्तरिक्षं सिषासथः । सं देवा अमदुन्वृषा ॥१॥
 शक्रो वाचमधृष्टायोरुवाचो अधृष्टुहि । मंहिष्ठ आ मदुर्दिवि ॥२॥
 शक्रो वाचमधृष्टुहि धामधर्मन्विराजति । विमदन्वर्हिरासरन् ॥३॥
 तं वो दुस्मृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः । अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे ॥४॥
 द्युक्षं सुदानुं तविषीभिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।
 क्षुमन्तं वाजं शतिनं सहस्रिणं मक्षू गोमन्तमीमहे ॥५॥
 तत्त्वा यामि सुवीर्यं तद्वह्मं पूर्वचित्तये । येना यतिभ्यो भृगवे धने हिते येन प्रस्कण्वमाविथ ॥६॥
 येना समुद्रमसृजो महीरपस्तादिन्द्र वृष्णि ते शवः ।
 सद्यः सो अस्य महिमा न संनशे यं क्षोणीरनुचक्रदे ॥७॥

॥ ५० ॥ [ऋषिः—मेघ्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः

(वृहती + सतोवृहती) ॥]

कन्नव्यो अतसीनां तुरो गृणीत मर्त्यः । नही न्वस्य महिमानमिन्द्रियं स्वर्गृणन्त आनशुः ॥१॥

कदु स्तुवन्तं ऋतयन्त देवत ऋषिः को विप्र ओहते ।
कदा हवै मघवन्निन्द्र सुन्वतः कदु स्तुवत आ गमः ॥२॥

॥ ५१ ॥ ऋषिः—१, २ प्रस्कण्वः; ३, ४ पुष्टिगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बाहंतः प्रगाथः
(विषमावृहती + समा-सतोवृहती) ॥

अभि प्र वः सुराधसमिन्द्रमर्च यथा विदे ।
यो जरितृभ्यो मघवा पुरुवसुः सहस्रेणेव शिक्षति ॥१॥
शतानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि दाशुषे ।
गिरिरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः ॥२॥
प्र सु श्रुतं सुराधसमर्चा शक्रमभिष्टये ।
यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणेव मंहते ॥३॥
शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिषो महीः ।
गिरिर्न भुज्मा मघवत्सु पिन्वते यदी सुता अमन्दिषुः ॥४॥

॥ ५२ ॥ ऋषिः—मेघ्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वृहती ॥

वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ।
पवित्रस्य प्रसवणेपु वृत्रहन्परि स्तोतार आसते ॥१॥
स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।
कदा सुतं तृषाण ओक आ गम इन्द्र स्वन्दीव वंसगः ॥२॥
कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद्वाजं दर्षि सहस्रिणम् ।
पिशङ्गरूपं मघवन्विचर्षणे मक्षू गोमन्तमीमहे ॥३॥

॥ ५३ ॥ ऋषिः—मेघ्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वृहती ॥

क ई वेद सुते सचा पिबन्तं कद्वयो दधे ।
अयं यः पुरो विभिनत्त्योजसा मन्दानः शिष्यन्धसः ॥१॥
दाना मृगो न वारणः पुरुत्रा चरथं दधे ।
नकिंश्चा नि यमदा सुते गमो महौश्वरस्योजसा ॥२॥
य उग्रः सन्ननिष्टतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।
यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्वं नेन्द्रो योषत्या गमत ॥३॥

॥ ५४ ॥ ऋषिः—रेभः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अतिजगती;
२, ३ उपरिष्ठाद् बृहती ॥

विश्वाः पृतना अभिभूतं नरं सजुस्ततश्चुरिन्द्रं जजुश्च राजसे ।
कृत्वा वरिष्ठं वरं आमुर्मुतोग्रमोजिष्ठं तवसं तरस्विनम् ॥१॥
समीं रेभासो अस्वरन्निन्द्रं सोमस्य पीतये ।
स्वर्पतिं यदी वृधे धृतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः ॥२॥
नेमिं नमन्ति चक्षसा मेषं विप्रा अभिस्वरा ।
सुदीतयो वो अद्रुहोपि कर्णे तरस्विनः समृक्त्रभिः ॥३॥

॥ ५५ ॥ ऋषिः—रेभः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—[१ मति जगती; २, ३] बृहती ॥

तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कृतं शवांसि ।
मंहिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो वर्ततद्राये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री ॥१॥
या इन्द्र भुज आभरः स्वर्गिं असुरेभ्यः ।
स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तवर्हिषः ॥२॥
यमिन्द्र दधिषे त्वमश्वं गां भागमव्ययम् ।
यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन्तं धेहि मा पणौ ॥३॥

॥ ५६ ॥ ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् (?; पङ्क्तिः) ॥

इन्द्रो मदाय वावृधे शर्वसे वृत्रहा नृभिः ।
तमिन्महत्स्वाजिषूतेमभै हवामहे स वाजेषु प्र नोविषत् ॥१॥
असि हि वीर सेन्योसि भूरि परादुदिः ।
असि दुभ्रस्य चिद्वृधो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भूरि ते वसु ॥२॥
यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना ।
युक्ष्वा मदच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधोस्मां इन्द्र वसौ दधः ॥३॥
मदैमदे हि नो दुदिर्यूथा गवामृजुक्रतुः ।
सं गृभाय पुरु शतोभयाहस्त्या वसु शिशीहि राय आ भर ॥४॥
मादयस्व सुते सचा शर्वसे शूर राधसे ।
विश्वा हि त्वा पुरुवसुमुप कामान्त्ससृज्महेथा नोविता भव ॥५॥

एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुण्यन्ति वार्यम् ।
अन्तर्हि ख्यो जनानामर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेद आ भर ॥६॥

(१)

॥ ५७ ॥ ऋषिः—१-३ मधुच्छन्दाः; ४-७ विश्वामित्रः; ८-१० गृत्समदः; ११-१६ मेघ्यातिथिः ॥

देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-६, ८-१० गायत्री; [७ अनुष्टुप्;] ११-१६ बृहती ॥

सुरूपकृत्तुमूतये सुदुधामिव गोदुहे । जुहुमसि द्यविद्यवि ॥१॥
उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिव । गोदा इद्रेवतो मदः ॥२॥
अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् । मा नो अतिख्य आ गहि ॥३॥
शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युम्निनं पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो ॥४॥
इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे ॥५॥
अगन्निन्द्र श्रवो बृहद्दयुम्नं दधिष्व दुष्टरम् । उते शुष्मं तिरामसि ॥६॥
अर्वावतो न आ गृह्यथो शक्र परावतः । उ लोको यस्ते अद्रिव इन्द्रेह तत आ गहि ॥७॥
इन्द्रो अङ्ग महद्भयमभी षदप चुच्यवत् । सहि स्थिरो विचर्षणिः ॥८॥
इन्द्रश्च मृळ्याति नो न नः पश्चादुधं नशत् । भद्रं भवाति नः पुरः ॥९॥
इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं करत् । जेता शत्रून्विचर्षणिः ॥१०॥
क ई वेद सुते सचा पिवन्तं कद्वयो दधे ।
अयं यः पुरो विभिनत्योजसा मन्दानः शिष्यन्धसः ॥११॥
दाना मृगो न वारणः पुरुत्रा चरथं दधे ।
नकिञ्चा नि यमदा सुते गमो मह्यश्चरस्योजसा ॥१२॥
य उग्रः सन्ननिष्ठः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।
यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्भवं नेन्द्रो योषत्या गमत् ॥१३॥
वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तवर्हिषः ।
पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन्परि स्तोतार आसते ॥१४॥
स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।
कदा सुतं तृषाण ओक आ गम इन्द्र स्वव्दीव वंसगः ॥१५॥
कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद्वाजं दर्षि सहस्रिणम् ।
पिशङ्गरूपं मघवन्विचर्षणे मक्षू गोमन्तमीमहे ॥१६॥

॥ ५८ ॥ ऋषिः—१, २ नृमेधः; ३, ४ भगद्वाजः ॥ देवता—१, २ इन्द्रः; ३, ४ सूर्यः ॥
छन्दः—बाहंतः प्रगायः (विषमा-बृहती + समा-सतोबृहती) ॥

श्रायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम ॥१॥
अनर्शरातिं वसुदामुप स्तुहि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।
सो अस्य कामं विधृतो न रोषति मनो दानाय चोदयन् ॥२॥
वण्महाँ असि सूर्यं वडादित्य महाँ असि ।
महस्ते सतो महिमा पनस्यतेद्वा देव महाँ असि ॥३॥
वदूर्य श्रवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि ।
मह्ला देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् ॥४॥

॥ ५९ ॥ ऋषिः—१, २ मेध्यातिथिः; ३, ४ वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥
छन्दः—बाहंतः प्रगायः (विषमाबृहती + समा-सतोबृहती) ॥

उदु ते मधुमत्तमा गिर स्तोमास ईरते ।
सत्राजितो धनसा अक्षितोतयो वाजयन्तो रथा इव ॥१॥
कण्वा इव भृगवः सूर्या इव विश्वमिद्धीतमानशुः ।
इन्द्रं स्तोमैभिर्महयन्त आयवः प्रियमैधासो अस्वरन् ॥२॥
उदिह्वस्य रिच्यतेशो धनं न जिग्युषः ।
य इन्द्रो हरिवान्न दभन्ति तं रिपो दक्षं दधाति सोमिनि ॥३॥
मन्त्रमखर्व सुधितं सुपेशसं दधात यज्ञियेष्वा ।
पूर्वीश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् ॥४॥

॥ ६० ॥ ऋषिः—१-३ सुतकक्षः सुकक्षो वा; ४-६ मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥
छन्दः—गायत्री ॥

एवा ह्यसि वीरयुरेवा शूर उत स्थिरः । एवा ते राध्यं मनः ॥१॥
एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धायि धातृभिः । अधा चिदिन्द्र मे सचा ॥२॥
मो पु ब्रह्मेव तन्द्रयुर्भुवो वाजानां पते । मत्स्वा सुतस्य गोमंतः ॥३॥
एवा ह्यस्य सूनृता विरप्शी गोमंती मही । पक्वा शाखा न दाशुषे ॥४॥
एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते । सद्यश्चित्सन्ति दाशुषे ॥५॥
एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या । इन्द्राय सोमपीतये ॥६॥

अनु. ५, सू. ६१-६३]

४३६

॥ ६१ ॥ ऋषिः—गोषूक्त्यश्वमुक्तिनो ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पृत्सु सांसहिम् । उ लोककृत्तुमद्रिवो हरिश्चयम् ॥१॥
 येन ज्योतीप्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्दानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ॥२॥
 तदद्या चित्त उक्थिनोनु एवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया दिवेदिवे ॥३॥
 तम्बभि प्र गायत पुरुहुतं पुरुष्टुतम् । इन्द्रं गीभिस्तविषमा विवासत ॥४॥
 यस्य द्विर्हसो बृहत्सहो दाधार रोदसी । गिरीरज्रा अपः स्वर्वृषत्वना ॥५॥
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ॥६॥

॥ ६२ ॥ ऋषिः—१-४ सोभरिः; ५-७ नृमेधः; ८-१० गोषूक्त्यश्वमुक्तिनो ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—१-४ काकुभः प्रगाथः (विषमा-ककुप् + समा-सतोबृहती); ५-१० उष्णिक् ॥

वयमु त्वामपूर्य स्थूरं न कच्चिद्भरन्तोवस्यवः । वाजे चित्रं हवामहे ॥१॥
 उप त्वा कर्मन्तये स नो युवोग्रश्चक्राम यो धृषत् ।
 त्वामिद्धावितारं ववमहे सखाय इन्द्र सानसिम् ॥२॥
 यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु व स्तुषे । सखाय इन्द्रमृतये ॥३॥
 हर्यश्वं सत्पति चर्षणीसहं स हि प्मा यो अमन्दत ।
 आ तु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् ॥४॥
 इन्द्राय सामं गायत विप्राय बृहते बृहत् । धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे ॥५॥
 त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वदेवो मह्यं असि ॥६॥
 विभ्राजज्योतिषा स्वर्गच्छो रोचनं दिवः । देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे ॥७॥
 तम्बभि प्र गायत पुरुहुतं पुरुष्टुतम् । इन्द्रं गीभिस्तविषमा विवासत ॥८॥
 यस्य द्विर्हसो बृहत्सहो दाधार रोदसी । गिरीरज्रा अपः स्वर्वृषत्वना ॥९॥
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ॥१०॥

॥ ६३ ॥ ऋषिः—१-२, ३ (पूर्वार्धस्य) भुवनः साधनो वा; ३ (उत्तरार्धस्य) भरद्वाजः;

५-६ गीतमः; ७-९ [पर्वतः] ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—[१-३] त्रिष्टुप्; ४-६ उष्णिक् ॥

इमा नु कुं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।
 यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह चीकृपाति ॥१॥

आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिरस्माकं भूत्वविता तनूनाम् ।
 हत्वाय देवा असुरान्यदायन्देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः ॥२॥
 प्रत्यञ्चमर्कमनयं छर्चाभिरादित्स्वधामिषिरां पर्यपश्यन् ।
 अया वाजं देवहितं सनेम मदम शतहिमाः सुवीराः ॥३॥
 य एक इद्विदयते वसु मर्ताय दाशुषे । ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग ॥४॥
 कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पमिव स्फुरत् । कदा नः शुश्रवद्भिर इन्द्रो अङ्ग ॥५॥
 यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य आ सुतावाँ आविवांसति । उग्रं तत्पत्यते शव इन्द्रो अङ्ग ॥६॥
 य इन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठु चेतति । येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे ॥७॥
 येना दशग्वमघ्रिगुं वेपयन्तं स्वर्णरम् । येना समुद्रमाविथा तमीमहे ॥८॥
 येन सिन्धुं महीरपो रथी इव प्रचोदयः । पन्थामृतस्य यातवे तमीमहे ॥९॥

॥ ६४ ॥ ऋषिः—१-३ नृमेघः; ४-६ विश्वमनाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

। विश्वमना ऋषा । इन्द्रा देवता । उष्णिक् छन्दः ॥

एन्द्रं नो गधि प्रियः सत्राजिदगोह्यः । गिरिर्न विश्वतस्पृथुः पतिर्दिवः ॥१॥
 अभि हि सत्य सोमपा उभे बभूथ रोदसी । इन्द्रासि सुन्वतो वृधः पतिर्दिवः ॥२॥
 त्वं हि शश्वतीनामिन्द्रं दुर्ता पुरामसि । हुन्ता दस्योर्मनोर्वृधः पतिर्दिवः ॥३॥
 एदु मध्वो मदन्तरं सिञ्च बाध्वर्यो अन्धसः । एवा हि वीर स्तवते सदावृधः ॥४॥
 इन्द्रं स्थातर्हरीणां नकिष्टे पूर्व्यस्तुतिम् । उदानंश्च शवसा न भन्दना ॥५॥
 तं वो वाजानां पतिमहमहि श्रवस्यवः । अप्रायुभिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यम् ॥६॥

॥ ६५ ॥ ऋषिः—१-३ विश्वमनाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

एतो न्विन्द्रं स्तवाम सखाय स्तोम्यं नरम् । कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्त्येक इत् ॥१॥
 अगौरुधाय गविषे द्युक्षाय दस्म्यं वचः । घृतात्स्वादीयो मधुनश्च वोचत ॥२॥
 यस्यामितानि वीर्यांश्च न राधः पर्येतवे । ज्योतिर्न विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा ॥३॥

॥ ६६ ॥ ऋषिः—१-३ विश्वमनाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

स्तुहीन्द्रं व्यश्ववदनूर्मिं वाजिनं यमम् । अर्यो गयं मंहमानं वि दाशुषं ॥१॥
 एवा नूनमुप स्तुहि वैयश्च दशमं नवम् । सुविद्वांसं चर्कृत्यं चरणीनाम् ॥२॥
 वेत्था हि निर्कृतीनां वज्रहस्त परिवृजम् । अहरहः शुन्ध्युः परिपदामिव ॥३॥

॥ ६७ ॥ ऋषिः—१-३ पञ्चदशः; ४-७ गृत्तमदः ॥ देवता—१ [, ६] इन्द्रः; २ [, ४] मरुतः;
३ [, ५] मग्निः; [७ द्रविणोदाः] ॥ छन्दः—१-३ मत्स्यष्टिः; ४-७ जगती ॥

॥६॥ व॒नोति॒ हि सु॒न्वक्ष॑यं॒ परी॑णसः सु॒न्वानो॒ हि ष्मा॒ यज॑त्यव॒ द्विषो॑ दे॒वाना॑मव॒ द्विषः॑ ।
सु॒न्वान॑ इ॒त्तिषा॑सति स॒हस्रा॑ वा॒ज्यवृ॑तः ।
सु॒न्वाना॑येन्द्रो॒ ददा॑त्या॒भुवं र॒यिं द॑दात्या॒भुवम् ॥१॥
मो पु॒वो अ॒स्मद॑भि तानि॒ पौंस्या॒ सना॑ भू॒वन्धु॑भानि॒ मोत॑ जा॒रिपु॑र॒स्सत्पु॑रोत जा॒रिषुः॑ ।
यद्वा॒श्चित्रं॑ यु॒गेयु॑गे॒ नव्यं॑ घोषा॒दमर्त्य॑म् ।
अ॒स्मासु॑ तन्म॒रुतो॑ यच्च॒ दुष्ट॑रं दिधृ॒ता यच्च॑ दुष्ट॒रम् ॥२॥
अ॒ग्निं हो॑ता॒रं मन्ये॑ दा॒स्वन्तं॑ वसुं॒ सूनुं॑ स॒हसो॑ जा॒तवे॑दसं विप्रं॒ न जा॒तवे॑दसम् ।
य ऊ॒र्ध्वया॑ स्वध्व॒रो दे॒वो दे॒वाच्या॑ कृपा ।
घृ॒तस्य॑ वि॒भ्राष्टि॑मनु॒ वष्टि॑ शोचिषा॒जुह्वा॑नस्य स॒र्पिषः॑ ॥३॥
य॒ज्ञैः संमि॑श्राः पृष॒तीभिर्ऋ॑ष्टिभि॒र्यामं॑ छु॒भ्रासो॑ अ॒ञ्जिषु॑ प्रि॒या उ॒त ।
आ॒सद्या॑ व॒हिर्भर॑तस्य सूनवः॒ पोत्रा॑दा सोमं॒ पिब॑ता दि॒वो नरः॑ ॥४॥
आ व॑क्षि दे॒वा इ॒ह वि॒प्र यक्षि॑ चो॒शन्हो॑त॒र्नि ष॑दा योनिषु त्रिषु ।
प्रति॑ वीहि प्र॒स्थितं॑ सो॒म्यं मधु॑ पि॒वाग्नी॑ध्रा॒त्तव॑ भा॒गस्य॑ तृ॒ष्णुहि ॥५॥
एष॑ स्य ते त॒न्वो नृ॑म्णव॒र्धनः॑ सह॒ ओजः॑ प्र॒दिवि॑ ब्रा॒ह्मोर्हितः॑ ।
तुभ्यं॑ सु॒तो म॑घव॒न्तुभ्य॑माभृ॒तस्त्वम॑स्य ब्रा॒ह्मणा॑दा तृ॒पत्पि॑ब ॥६॥
यमु॑ पूर्॒वम॑हु॒वे तमि॑दं हु॒वे से॒दु हव्यो॑ दु॒दिर्यो॑ नाम॒ पत्य॑ते ।
अ॒ध्वर्यु॑भिः प्र॒स्थितं॑ सो॒म्यं मधु॑ पो॒त्रात्सो॑मं द्रवि॒णोदः॑ पिब॒ ऋतु॑भिः ॥७॥

॥ ६८ ॥ ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

सु॒रूप॑कृ॒तुमू॒तये॑ सु॒दुघा॑मिव गो॒दुहे॑ । जु॒हुम॑सि द्यवि॒द्यवि॑ ॥१॥
उप॑ नः स॒वना॑ ग॒हि सो॑मस्य सोमपाः पिब । गो॒दा इ॒द्रेव॑तो म॒दः ॥२॥
अथा॑ ते अन्त॑मानां वि॒द्याम॑ सु॒मती॑नाम् । मा नो॒ अति॑ ख्य आ ग॒हि ॥३॥
परे॑हि वि॒ग्रम॑स्तृ॒तमि॑न्द्रं पृ॒च्छा वि॒पश्चित॑म् । यस्ते॑ सखि॒भ्य आ व॑रम् ॥४॥
उ॒त ब्रु॑वन्तु नो नि॒दो नि॒रन्य॑तश्चि॒दार॑त । दधा॑ना इन्द्र॒ इदु॑वः ॥५॥
उ॒त नः॑ सु॒भगाँ॑ अ॒रिर्वो॑चेयु॒र्दस॑ कृ॒ष्टयः॑ । स्या॑मेदिन्द्रस्य श॒र्मणि॑ ॥६॥

एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमादनम् । पतयन्मन्दयत्सखम् ॥७॥
 अस्य पीत्वा शतकतो घनो वृत्राणामभवः । प्रावो वाजेषु वाजिनम् ॥८॥
 तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतकतो । धनानामिन्द्र सातये ॥९॥
 यो रायोऽवनिर्महान्सुपारः सुवृतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत ॥१०॥
 आ त्वेता नि षीदतेन्द्रमभि प्र गायत । सखायु स्तोमवाहसः ॥११॥
 पुरुतमं पुरुणामीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते ॥१२॥

॥ ६६ ॥ ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—१-११ इन्द्रः; १२ मरुतः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

स घा नो योग आ भुवत्स राये स पुरंध्याम् । गमद्वाजैभिरा स नः ॥१॥
 यस्य संस्थे न वृण्वते हरी समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ॥२॥
 सुतपान्नै सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ॥३॥
 त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुकतो ॥४॥
 आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं तै सन्तु प्रचेतसे ॥५॥
 त्वां स्तोमा अवीवृधन्त्वामुक्था शतकतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ॥६॥
 अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणम् । यस्मिन्विश्वानि पौंस्या ॥७॥
 मा नो मती अभि द्रुहन्तूनानामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधम् ॥८॥
 युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥९॥
 युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणाधृष्णू नृवाहसा ॥१०॥
 केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्विरजायथाः ॥११॥
 आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ॥१२॥

॥ ७० ॥ ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—१, २ इन्द्रमरुतः; ३-५ मरुतः;

६-२० इन्द्रमरुतः (?; इन्द्रः) ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वीळु चिदारुजलुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उस्त्रिया अनु ॥१॥
 देवयन्तो यथा मतिमच्छा विदद्वसु गिरः । महामनूषत श्रुतम् ॥२॥
 इन्द्रेण सं हि दक्षसे संजग्मानो अबिभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ॥३॥
 अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ॥४॥
 अतः परिज्मन्ना गहि दिवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नृञ्जते गिरः ॥५॥

इतो वा सातिमीमहे दिवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः ॥६॥
 इन्द्रमिन्द्राथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत ॥७॥
 इन्द्र इन्द्रयोः सचा संमिह आ वचोयुजा । इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥८॥
 इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्य रोहयद्वि । वि गोभिरद्रिमैरयत् ॥९॥
 इन्द्र वाजेषु नोव सहस्रप्रधनेषु च । उग्र उग्राभिरूतिभिः ॥१०॥
 इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे । युजं वृत्रेषु वज्रिणम् ॥११॥
 स नो वृषन्नमुं चरुं सत्रादावन्नपा वृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ॥१२॥
 तुञ्जेतुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः । न विन्दे अस्य सुष्टुतिम् ॥१३॥
 वृषा युधेव वंसगः कृष्टीरियत्योजसा । ईशानो अप्रतिष्कृतः ॥१४॥
 य एकश्चर्षणीनां वसूनामिरज्यति । इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम् ॥१५॥
 इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥१६॥
 एन्द्रं सानसिं रयिं सजित्वानं सदासहम् । वर्षिष्ठमृतये भर ॥१७॥
 नि येन मुष्टिहृत्यया नि वृत्रा रुणधामहै । त्वोतासो न्यर्वता ॥१८॥
 इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं घना ददीमहि । जयेम सं युधि स्पृधः ॥१९॥
 वयं शूरेभिरस्तृभिरिन्द्र त्वया युजा वयम् । सासह्याम पृतन्यतः ॥२०॥

॥ ७१ ॥ ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

महौ इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे । द्यौर्न प्रथिना शवः ॥१॥
 समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनितौ । विप्रासो वा धियायवः ॥२॥
 यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र इव पिन्वते । उर्वीरापो न काकुदः ॥३॥
 एवा ह्यस्य सूनृता विरप्शी गोमती मही । पक्वा शाखा न दाशुषे ॥४॥
 एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते । सद्यश्चित्सन्ति दाशुषे ॥५॥
 एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शस्या । इन्द्राय सोमपीतये ॥६॥
 इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महौ अभिष्टिरोजसा ॥७॥
 एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने । चक्रिं विश्वानि चक्रये ॥८॥
 मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभि स्तोमैभिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सर्वनेष्वा ॥९॥
 असृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रतित्वा मुदहासत । अजोषा वृषभं पतिम् ॥१०॥
 सं चौदय चित्रमर्वाग्राध इन्द्र वरेण्यम् । असदितै विभु प्रभु ॥११॥

अस्मान्सु तत्र चोदयेन्द्र राये रभस्वतः । तुर्विद्युम्न यशस्वतः ॥१२॥
 सं गोमदिन्द्र वाजवदस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वार्युर्ध्वक्षितम् ॥१३॥
 अस्मे धेहि श्रवो बृहद्युम्न सहस्रसातमम् । इन्द्र ता रथिनीरिषः ॥१४॥
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गुणन्तं ऋग्मियम् । होम गन्तारमूतये ॥१५॥
 सुतेसुते न्योकिसे बृहद्बृहत् एदुरिः । इन्द्राय शूषमर्चति ॥१६॥

॥ ७२ ॥ ऋषिः—परुच्छेपः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अत्यष्टिः ॥

॥७॥ विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुञ्जते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक्स्वः सनिष्यवः पृथक् ।
 तं त्वा नावं न पर्षणि शूषस्य धुरि धीमहि ।
 इन्द्रं न यज्ञैश्चितयन्त आयव स्तोमैभिरिन्द्रमायवः ॥१॥
 वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अवस्यवो ब्रजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।
 यद्गव्यन्ता द्वा जना स्वयन्ता समूहसि ।
 आविष्करिर्दृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम् ॥२॥
 उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्यर्कस्य बोधि हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः ।
 यदिन्द्र हन्तवे मृधो वृषा वज्रिञ्चिकेतसि ।
 आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्म श्रुधि नवीयसः ॥३॥

॥ ७३ ॥ ऋषिः—१-३ वसिष्ठः; ४-६ वसुक्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३ विराडनुष्टुप्;

४, ५ जगती; ६ अभिसारिणी त्रिष्टुप् ॥

तुभ्येदिमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि । त्वं नृभिर्हव्यो विश्वधासि ॥१॥
 नू चिन्नु ते मन्यमानस्य दुस्मोदश्नुवन्ति महिमानमुग्र । न वीर्यमिन्द्र ते न राधः ॥२॥
 प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् । विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिप्राः ॥३॥
 यदा वज्रं हिरण्यमिदथा रथं हरी यमस्य बहंतो वि सूरिभिः ।
 आ तिष्ठति मघवा सनश्रुत इन्द्रो वाजस्य दीर्घश्रवसस्पतिः ॥४॥
 सो चिन्नु वृष्टिर्युथ्याः स्वा सचाँ इन्द्रः श्मश्रूणि हरिताभि प्रुष्णुते ।
 अव वेति सुक्षयं सुते मधूदिदूनोति वातो यथा वनम् ॥५॥
 यो वाचा विवाचो मध्रवाचः पुरु सहस्राशिवा जघान ।
 तत्तदिदस्य पौंस्यं गृणीमसि पितेव यस्तविषीं वावृधे शर्वः ॥६॥

॥ ७४ ॥ ऋषिः—शुनःशेफः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

यच्चिद्धि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥१॥
 शिप्रिन्वाजानां पते शचीवस्तव दंसना ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥२॥
 नि ष्वापया मिथूदशा सस्तामबुध्यमाने ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥३॥
 ससन्तु त्या अरातयो बोधन्तु शूर रातयः ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥४॥
 समिन्द्र गर्दभं मृण नुवन्तं पापयामुया ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥५॥
 पताति कुण्डूणाच्या दूरं वातो वनादधि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥६॥
 सर्वं परिक्रोशं जहि जम्भया कृकदाश्वमि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥७॥

॥ ७५ ॥ ऋषिः—परुच्छेपः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अत्यष्टिः ॥

वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अवस्यवो ब्रजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।
 यद्रव्यन्ता द्वा जना स्वर्यन्ता समूहसि ।
 आविष्करिक्कृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम् ॥१॥
 विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पुरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।
 शासस्तमिन्द्र मर्त्यमयज्युं शवसरुपते ।
 महीमसुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः ॥२॥
 आदिते अस्य वीर्यस्य चर्किरन्मदेषु वृषन्नुशिजो यदाविथ सखीयतो यदाविथ ।
 चकर्थ कारमेभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।
 ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत श्रवस्यन्तः सनिष्णत ॥३॥

॥ ७६ ॥ ऋषिः—वसुक् ॥ देवता—इन्द्र ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

वने न वा यो न्यधायि चाकं छुचिर्वा स्तोमो भुरणावजीगः ।
 यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षपावान् ॥१॥
 प्र ते अस्या उषसः प्रापरस्या नृतौ स्याम नृतमस्य नृणाम् ।
 अनु त्रिशोकः शतमावहन् नृकुत्सेन रथो यो असत्सवान् ॥२॥
 कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो भूदुरो गिरो अभ्युग्रो वि धाव ।
 कद्वाहो अर्वागुप मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं राधो अन्नैः ॥३॥
 कदु द्युम्नामिन्द्र त्वावतो नृकया धिया कस्ते कन्न आगन् ।
 मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्नै समस्य यदसन्मनीषाः ॥४॥
 प्रेरय सूरौ अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव ग्मन् ।
 गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वीनर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यन्नैः ॥५॥
 मात्रे नु ते सुमिते इन्द्र पूर्वी द्यौर्मज्मना पृथिवी काव्येन ।
 वराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वादन्नभवन्तु पीतये मधूनि ॥६॥
 आ मध्वो अस्मा असिचन्नमत्रमिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।
 स वावृधे वरिमन्ना पृथिव्या अभि कृत्वा नर्यः पौंस्यैश्च ॥७॥
 व्यानन्तिन्द्रः पृतनाः खोजा आस्मै यतन्ते सख्याय पूर्वीः ।
 आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या चोदयासे ॥८॥

॥ ७७ ॥ ऋषिः—वामदेव ॥ देवता—इन्द्र ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

आ सत्यो यातु मध्वो ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरय उप नः ।
 तस्मा इदन्धः सुपुमा सुदक्षमिहाभिपित्वं करते गृणानः ॥१॥
 अव स्य शूराध्वनो नान्तेस्मिन्नो अद्य सर्वने मन्दध्वै ।
 शंसत्युक्थमुशनेव वेधाश्चिकितुषे असुर्यायि मन्म ॥२॥
 कविर्न निप्यं विदधानि साधन्वृषा यत्सेकं विपिपानो अर्चात् ।
 दिव इत्था जीजनत्सप्त कारूनह्ना चिचकुर्वयुना गृणन्तः ॥३॥
 स्वर्ग्यद्वेदि सुदृशीकर्मकर्महि ज्योती रुरुचुर्यद् वस्तोः ।
 अन्धा तमांसि दुधिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृतमो अभिष्टौ ॥४॥

अनु. ७, सू. ७७-८१]

४४४

ववक्ष इन्द्रो अमितमृजीष्यु॑भे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।
 अतश्चिदस्य महिमा वि रेच्यभि यो विश्वा भुवना बभूव ॥५॥
 विश्वानि शक्रो नर्याणि विद्वानपो रिरेच सखिभिर्निकामैः ।
 अश्मानं चिद्ये बिभिदुर्वचोभिर्ब्रजं गोमन्तमुशिजो वि वव्रुः ॥६॥
 अपो वृत्रं वव्रिवांसं पराहन्प्रावत्ते वज्रं पृथिवी सचेताः ।
 प्राणीसि समुद्रियाण्येनोः पतिर्भवञ्छवसा शूर धृष्णो ॥७॥
 अपो यदद्रिं पुरुहूत ददर्शविर्भुवत्सरमा पृथ्यं ते ।
 स नो नेता वाजमा दर्षि भूरि गोत्रा रुजन्नङ्गिरोभिर्गृणानः ॥८॥

॥ ७८ ॥ ऋषिः—गंगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ।

तद्वो गाय सुते सचा पुरुहूताय सत्त्वेने । शं यद्वे न शाकिने ॥१॥
 न घा वसुर्नि यमते दानं वाजस्य गोमन्तः । यत्सीमुप श्रवद्भिरः ॥२॥
 कुविस्सस्य प्र हि ब्रजं गोमन्तं दस्युहा गमत् । शचीभिरप नो वरत् ॥३॥

॥ ७९ ॥ ऋषिः—१ (पूर्वाध्वस्य) शक्तिः; १ (उत्तराध्वस्य), २ वसिष्ठः (शाट्यायनके);
 १-२ वसिष्ठः (ताण्डके) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—ब्राह्मन्तः प्रगाथः (वृहती + सतोवृहती) ॥

इन्द्रं क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।
 शिक्षा णो अस्मिन्पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि ॥१॥
 मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्योऽ माशिवासो अव क्रमुः ।
 त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपोति शूर तरामसि ॥२॥

॥ ८० ॥ ऋषिः—गंगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—ब्राह्मन्तः प्रगाथः (वृहती + सतोवृहती) ॥

इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरँ ओजिष्ठं पपुर्नि श्रवः ।
 येनेम चित्र वज्रहस्त रोदसी ओमे सुशिप्र प्राः ॥१॥
 त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन्देवेषु हूमहे ।
 विश्वा सु नो विथुरा पिबुना वसोमित्रान्सुषहान्कृधि ॥२॥

॥ ८१ ॥ ऋषिः—पुरुहन्मा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—ब्राह्मन्तः प्रगाथः (वृहती + सतोवृहती) ॥

यद्याव इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।
 न त्वा वज्रिन्त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ॥१॥

आ पंप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन्विश्वा शविष्ठ शवसा ।
अस्माँ अव मघवन्गोमति ब्रजे वज्रि चित्राभिरूतिभिः ॥२॥

॥ ८२ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बाहंतः प्रगायः (बृहती + सतोबृहती) ॥

यदिन्द्र यावत्स्त्वमेतावदुहमीशीय ।
स्तोतारमिहिधिषेय रदावसो न पापत्वाय रासीय ॥१॥
शिक्षेयमिन्महयते दिवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे ।
नहि त्वदन्यन्मघवन्न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चन ॥२॥

॥ ८३ ॥ ऋषिः—शंयुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बाहंतः प्रगायः (बृहती + सतोबृहती) ॥

इन्द्रं त्रिधातुं शरणं त्रिवरुथं स्वस्तिमत् ।
छुर्दियच्छ मघवद्भयश्च मह्यं च यावया दिद्युमेभ्यः ॥१॥
ये गव्यता मनसा शत्रुमादभुरभिप्रघ्नन्ति धृष्णुया ।
अथ स्मा नो मघवन्निन्द्र गिर्वणस्तनुपा अन्तमो भव ॥२॥

॥ ८४ ॥ ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ॥१॥
इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाघतः ॥२॥
इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्वनः ॥३॥

॥ ८५ ॥ ऋषिः—१, २ प्रगायः; ३, ४ मेघ्यातिषिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बाहंतः प्रगायः
(बृहती + सतोबृहती) ॥

मा चिदन्यद्वि शंसत सखायो मा रिषण्यत ।
इन्द्रमित्तोता वृषणं सचा सुते मुहुरुक्था च शंसत ॥१॥
अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुरं गां न चर्षणीसहम् ।
विद्वेषणं संवननोभयंकरं मंहिष्ठमुभयाविनम् ॥२॥
यच्चिद्वि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।
अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूतु तेहा विश्वा च वर्धनम् ॥३॥
वि तर्तूर्यन्ते मघवन्विपश्चितोर्यो विपो जनानाम् ।
उप क्रमस्व पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ॥४॥

॥ ८६ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनज्मि हरी सखाया सधमाद आशू ।
स्थिरं रथं सुखामेन्द्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्धौ उप याहि सोमम् ॥१॥

॥ ८७ ॥ ऋषिः—सिद्धिः ॥ देवता—१-६ इन्द्रः; ७ इन्द्राबृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अध्वर्यवोरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभाय क्षितीनाम् ।
गौराद्वेदीयाँ अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद्याति सुतसोममिच्छन् ॥१॥
यदधिषे प्रदिधि चार्वन्नं दिवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि ।
उत हृदोत मनसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान्पाहि सोमान् ॥२॥
जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच ।
एन्द्र पप्राथोर्वन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथ ॥३॥
यद्योधया महतो मन्यमानान्साक्षाम तान्बाहुभिः शाशदानान् ।
यद्वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम ॥४॥
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकार ।
यदेददेवीरसहिष्ट माया अथाभवत्केवलः सोमो अस्य ॥५॥
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत्पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य ।
गवामसि गोपतिरेक इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः ॥६॥
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्यैशाथे उत पार्थिवस्य ।
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

॥ ८८ ॥ ऋषिः—वामदेवः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्तस्तम्भ सहसा वि ज्मो अन्तान्बृहस्पतिस्त्रिषधस्थो रवेण ।
तं प्रत्नास ऋषयो दीध्यानाः पुरो विप्रा दधिरे मन्द्रजिह्वम् ॥१॥
धुनेतयः सुप्रकेतं मदन्तो बृहस्पते अभि ये नस्ततस्त्रे ।
पृषन्तं सृप्रमदब्धमूर्ध्वं बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम् ॥२॥
बृहस्पते या परमा परावदत आ तं ऋतस्पृशो नि षेदुः ।
तुभ्यं खाता अवता अद्रिदुग्धा मध्वं श्रोतन्त्यभितो विरप्शाम् ॥३॥

४४७

बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमिन् ।
 सप्तास्यस्तुविजातो रवेण वि सप्तरश्मिरधमत्तमांसि ॥४॥
 स सुष्टुभा स ऋक्ता गणेन वलं स्रोज फलिगं रवेण ।
 बृहस्पतिस्त्रिया हव्यसूदः कनिकदद्वावशतीरुदाजत् ॥५॥
 एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
 बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥६॥

॥ ८६ ॥ ऋषिः—कृष्णः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन्भूषन्निव प्र भरा स्तोममस्मै ।
 वाचा विप्रास्तरत् वाचमर्यो नि रामय जरितः सोम इन्द्रम् ॥१॥
 दोहेन गामुप शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितर्जारमिन्द्रम् ।
 कोशं न पूर्णं वसुना न्यृष्टमा च्यावय मघदेयाय शूरम् ॥२॥
 किमद्ग त्वा मघवन्भोजमाहुः शिशीहि मां शिशयं त्वा शृणोमि ।
 अप्रस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भर्गमिन्द्रा भरा नः ॥३॥
 त्वां जना ममसत्येष्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्ते समीके ।
 अत्रा युजै कृणुते यो हविष्मान्नासुन्वता सख्यं वष्टि शूरः ॥४॥
 धनं न स्पन्दं बहुलं यो अस्मै तीव्रान्तसोमो आसुनोति प्रयस्वान् ।
 तस्मै शत्रून्सुतुकान्प्रातरहो नि स्वष्ट्रान्युवति हन्ति वृत्रम् ॥५॥
 यस्मिन्वयं दधिमा शंसमिन्द्रे यः शिश्राय मघवा काममस्मे ।
 आराच्चित्सन्भयतामस्य शत्रुर्न्यस्मै युम्ना जन्या नमन्ताम् ॥६॥
 आराच्छत्रुमप बाधस्व दूरमुग्रो यः शम्भः पुरुहूत तेन ।
 अस्मे धेहि यवमद्रोमदिन्द्र कृधी धियं जरित्रे वाजरत्नाम् ॥७॥
 प्र यमन्तर्वृषसवासो अगमन्तीव्राः सोमा बहुलान्तास इन्द्रम् ।
 नाह दामानं मघवा नि यैसन्नि सुन्वते वहति भूरि वामम् ॥८॥
 उत प्रहामतिदीवा जयति कृतमिव श्वघ्नी वि चिनोति काले ।
 यो देवकामो न धनं रुणद्धि समित्तं रायः सृजति स्वधाभिः ॥९॥
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन वा क्षुधं पुरुहूत विश्वे ।
 वयं राजसु प्रथमा धनान्यरिष्टासो वृजनीभिर्जयेम ॥१०॥

बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरीयः कृणोतु ॥११॥

॥ ६० ॥ ऋषिः—भरद्वाजः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यो अद्रिभिप्रथमजा ऋतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
द्विर्हज्मा प्राघर्मसत्पिता न आ रोदसी वृषभो रोदसीति ॥१॥
जनाय चिद्य ईवत उ लोकं बृहस्पतिर्देवहूतौ चकार ।
घ्नन्वृत्राणि वि पुरो दर्दरीति जयञ्छत्रैरमित्रान्पृत्सु साहन् ॥२॥
बृहस्पतिः समजयद्वसूनि महो ब्रजान्गोमतो देव एषः ।
अपः सिषासन्स्वर्प्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्कैः ॥३॥

॥ ६१ ॥ ऋषिः—अयास्यः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

॥८॥

इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता न ऋतप्रजातां बृहतीमविन्दत् ।
तुरीयं स्विजनयद्विश्वजन्योयास्य उक्थमिन्द्राय शंसन् ॥१॥
ऋतं शंसन्त ऋजु दीध्याना दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।
विप्रं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनन्त ॥२॥
हंसैरिव सखिभिर्वावदद्विरश्मन्मयानि नहन्ता व्यस्यन् ।
बृहस्पतिरभिकर्त्तुदद्वा उत प्रास्तौदुच्च विद्वा अगायत् ॥३॥
अवो द्वाभ्या पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनृतस्य सेतौ ।
बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छन्नुदुस्त्रा आकर्षि हि तिस्र आवः ॥४॥
विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुदधेरकन्तत् ।
बृहस्पतिरुषसं सूर्यं गामर्कं विवेद स्तनयन्निव द्यौः ॥५॥
इन्द्रो वलं रक्षितारं दुघानां करेणैव वि चकर्ता रवेण ।
स्वेदाञ्जिभिराशिरमिच्छमानोरोदयत्पणिमा गा अमुष्णात् ॥६॥
स ई सत्येभिः सखिभिः शुचिर्गोधायसं वि धनसैरददः ।
ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहैर्घर्मस्वेदेभिर्द्रविणं व्यानिट् ॥७॥
ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानास इषणयन्त धीभिः ।
बृहस्पतिर्मिथोअवद्यपेभिरुदुस्त्रिया असृजत स्वयुग्भिः ॥८॥

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्थे ।
 बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ भरेभरे अनु मदेम जिष्णुम् ॥९॥
 यदा वाजमसनद्विश्वरूपमा द्यामरुक्षदुत्तराणि सद्य ।
 बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो विश्रतो ज्योतिरासा ॥१०॥
 सत्यामाशिषं कृणुता वयोधै कीरिं चिद्भ्यवथ स्वेभिरेवैः ।
 पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तद्रोदसी शृणुतं विश्वमिन्वे ॥११॥
 इन्द्रो मक्ता महतो अर्णवस्य वि मूर्धानमभिनदबुदस्य ।
 अहन्नहिमरिणात्सप्त सिन्धून्देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः ॥१२॥

॥ ६२ ॥ ऋषिः—१-१२ प्रियमेघः; १६-२१ पुरुहन्मा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री,

[४-७, ९-१२ अनुष्टुप्; ८, १३ पङ्क्तिः; १४, १५ बृहती]; १६-२१ ब्राह्मन्तः प्रगायः

(समा-बृहती + विषमा-सतोबृहती) ॥

अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्च यथा विदे । सूनुं सत्यस्य सत्पतिम् ॥१॥
 आ हरयः ससृज्जिरेरुपीरधि बर्हिषि । यत्राभि संनवामहे ॥२॥
 इन्द्राय गाव आशिरं दुदुहे वज्रिणे मधु । यत्सीमुपह्वरे विदत् ॥३॥
 उद्यद्भ्रमस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।
 मध्वः पीत्वा संचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे ॥४॥
 अर्चैत प्रार्चैत प्रियमेधासो अर्चैत ।
 अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्ण्वर्चित ॥५॥
 अव स्वराति गर्गीरो गोधा परि सनिष्वणत् ।
 पिङ्गा परि चनिष्कदुदिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम् ॥६॥
 आ यत्पतन्त्येन्यः सुदुघा अनपस्फुरः ।
 अपस्फुरं गृभायत सोममिन्द्राय पातवे ॥७॥
 अपादिन्द्रो अपादुग्निर्विश्वे देवा अमत्सत ।
 वरुण इदिह क्षयत्तमापो अभ्यनूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ॥८॥
 सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः ।
 अनुक्षरन्ति काकुदै सूर्यं सुषिरामिव ॥९॥

यो व्यतीरफाणयत्सुयुक्तौ उप दाशुषे ।
 तक्रो नेता तदिहपुरुषमा यो अमुच्यत ॥१०॥
 अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।
 भिनत्कनीन ओदुनं पच्यमानं परो गिरा ॥११॥
 अर्भको न कुमारकोधि तिष्ठन्नवं रथम् ।
 स पक्षन्महिषं मृगं पित्रे मात्रे विभुक्रतुम् ॥१२॥
 आ तू सुशिप्र दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।
 अध युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् ॥१३॥
 तं धेमिन्त्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।
 अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति दावने ॥१४॥
 अनु प्रत्नस्यौकसः प्रियमेधास एषाम् ।
 पूर्वामनु प्रयति वृत्तबर्हिषो हितप्रयस आशत ॥१५॥
 यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरघ्निगुः ।
 विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गृणे ॥१६॥
 इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्त्रवसे यस्य द्विता विधर्तरि ।
 हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो दिवे न सूर्यः ॥१७॥
 नकिष्टं कर्मणा नशयश्चकार सदावृधम् ।
 इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टं धृष्ण्वोजिसम् ॥१८॥
 अषाळहमुग्रं पृतनासु सासहिं यस्मिन्महीरुरुजयः ।
 सं धेनवो जायमाने अनोनवुर्द्यावः क्षामो अनोनवुः ॥१९॥
 यद्याव इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।
 न त्वा वज्रिन्त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ॥२०॥
 आ पप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन्विश्वा शविष्ठ शवसा ।
 अस्माँ अव मघवन्गोमति व्रजे वज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः ॥२१॥

॥ ६३ ॥ ऋषिः—१-३ प्रगाथः ४-८ देवजामयः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

मातरा देवजामय ऋषिकाः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ॥

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि ॥१॥
 पदा पणीरराधसो नि बाधस्य महाँ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति ॥२॥

त्वमीशिषे सुतानामिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ॥३॥
 ईङ्क्ष्वयन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते । भेजानासः सुवीर्यम् ॥४॥
 त्वमिन्द्र बलादधि सहस्रो जात ओजसः । त्वं वृषन्वृषेदसि ॥५॥
 त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्यन्तरिक्षमतिरः । उद्यामस्तन्ना ओजसा ॥६॥
 त्वमिन्द्र सजोषसमर्कं विभर्षि बाह्वोः । वज्रं शिशान् ओजसा ॥७॥
 त्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा जातान्योजसा । स विश्वा भुव आभवः ॥८॥

॥ ६४ ॥ ऋषिः—कृष्णः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३, १०, ११ त्रिष्टुप्; ४-९ जगती ॥

आ यात्विन्द्रः स्वपतिर्मदाय यो धर्मेणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।
 प्रत्वक्षाणो अति विश्वा सहास्यपारेण महता वृष्ण्येन ॥१॥
 सुष्ठामा रथः सुयमा हरी ते मिम्यक्ष वज्रो नृपते गर्भस्तौ ।
 शीभं राजन्सुपथा याह्यर्वाङ्मर्धाम ते पुपुषो वृष्ण्यानि ॥२॥
 एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रबाहुमुग्रमुग्रासस्तविषास एनम् ।
 प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्ममेमस्मन्ना सधमादो वहन्तु ॥३॥
 एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतसमूर्जं स्कम्भं धरुण आ वृषायसे ।
 ओजः कृष्व सं गृभाय त्वे अप्यसो यथा केनिपानामिनो वृधे ॥४॥
 गर्मन्नस्मे वसून्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।
 त्वमीशिषे सास्मिन्ना सत्सि बर्हिष्यनाधृष्या तव पात्राणि धर्मेणा ॥५॥
 पृथक्प्रायन्प्रथमा देवहृतयोऽकृष्वत श्रवस्यानि दुष्टरा ।
 न ये शेकुर्यज्ञियां नावमारुहमीमेव ते न्यविशन्त केपयः ॥६॥
 एवैवापागपरे सन्तु दूढ्योश्वा येषां दुर्युज आयुयुज्रे ।
 इत्था ये प्रागुपरे सन्ति दावने पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना ॥७॥
 गिरीरज्जान्रेजमाना अधारयद्यौः क्रन्ददन्तरिक्षाणि कोपयत् ।
 समीचीने धिषणे विष्कभायति वृष्णः पीत्वा मद उक्थानि शंसति ॥८॥
 इमं विभर्षि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजासि मघवञ्छफारुजः ।
 अस्मिन्त्सु ते सर्वने अस्त्वोक्थं सुत इष्टौ मघवन्बोध्याभगः ॥९॥
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम ॥१०॥

अनु. ८, सू. ९४-९६]

४५२

बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ॥११॥

॥ ६५ ॥ ऋषिः—१ गृत्तमदः; २-४ सुदाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अष्टिः; २-४ शक्वरी ॥

त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरं तुविशुष्मस्तृप्तसोममपिबद्विष्णुना सुतं यथावशत् ।
स ई ममादु महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्वदेवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः ॥१॥
प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिन्द्राय शूषमर्चत ।
अभीकै चिदु लोककृत्संगे समत्सु वृत्रहास्माकं बोधि चोदिता
नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥२॥
त्वं सिन्धूरवासृजोधराचो अहन्नहिम् ।
अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि ष्वजामहे
नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥३॥
वि पु विश्वा अरातयोर्यो नशन्त नो धियः ।
अस्तासि शत्रवे वधं यो न इन्द्र जिघांसति या ते रातिर्दुर्दिवसु
नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥४॥

॥ ६६ ॥ ऋषिः—१-१० पूरणः; ६-९ ब्रह्मा च, भृगुवज्जिराश्व, १० ब्रह्मा च; ११-१६ रक्षोहाः; १७-२३ ब्रह्मा;
२४ प्रचेताः ॥ देवता—१-५ इन्द्रः; ६-१०, १७-२३ यक्षमनाशनम्, ११-१५ गर्भदोषनाशनम्; २४ दुःष्वप्न-
नाशनम् ॥ छन्दः—१-८ त्रिष्टुप्; ९ शक्वरीगर्भा जगती; १०-१८ अनुष्टुप्; १९ ककुम्भत्यनुष्टुप्;
२० चतुष्पदा मुरिगुणिक; २१ उपरिष्ठाद् विराड् बृहती; २२ उष्णिगर्भा निचदनुष्टुप्
२३ पथ्यापङ्क्तिः; [२४ अनुष्टुप्] ॥

तीव्रस्याभिवयसो अस्य पाहि सर्वरथा वि हरी इह मुञ्च ।
इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन्तुभ्यमिमे सुतासः ॥१॥
तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वासस्त्वां गिरः श्वात्र्या आ ह्वयन्ति ।
इन्द्रेदमद्य सर्वनं जुषाणो विश्वस्य विद्वां इह पाहि सोमम् ॥२॥
य उशता मनसा सोममस्मै सर्वहृदा देवकामः सुनोति ।
न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्चारुमस्मै कृणोति ॥३॥

अनुस्पष्टो भवत्येषो अस्य यो अस्मै रेवान्न सुनोति सोमम् ।
 निररत्नौ मघवा तं दधाति ब्रह्मद्विषो हन्त्यनानुदिष्टः ॥४॥
 अश्वायन्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोपगन्तवा उ ।
 आभूषन्तस्ते सुमतौ नवायां वयमिन्द्र त्वा शुनं हुवेम ॥५॥
 मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय कमज्ञातयक्ष्मादुत राजयक्ष्मात् ।
 ग्राहिर्जग्राह यद्येतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम् ॥६॥
 यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीति एव ।
 तमा हरामि निर्कृतेरुपस्थादस्पाशमेनं शतशारदाय ॥७॥
 सहस्राक्षेण शतवीर्येण शतायुषा हविषाहर्षमेनम् ।
 इन्द्रो यथेनं शरदो नयात्यति विश्वस्य दुरितस्य पारम् ॥८॥
 शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ताञ्छुतम् वसन्तान् ।
 शतं त इन्द्रो अग्निः संविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषाहर्षमेनम् ॥९॥
 आहर्षमविदं त्वा पुनरागाः पुनर्णवः । सर्वाङ्ग सर्वं ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेविदम् ॥१०॥
 ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः । अमीवा यस्ते गर्भं दुर्गामा योनिमाशये ॥११॥
 यस्ते गर्भममीवा दुर्गामा योनिमाशये । अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्क्रव्यादमनीनशत् ॥१२॥
 यस्ते हन्ति पतयन्तं निषत्सुं यः सरीसृपम् ।
 जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥१३॥
 यस्त ऊरू विहरत्यन्तरा दम्पती शये । योनिं यो अन्तरारेळिह तमितो नाशयामसि ॥१४॥
 यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।
 प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥१५॥
 यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।
 प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥१६॥
 अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णीभ्यां छुबुकादधि ।
 यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्काज्जिह्वाया वि वृहामि ते ॥१७॥
 ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात् ।
 यक्ष्मं दोषण्यमंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते ॥१८॥
 हृदयात्ते परि क्लोमो हलीक्षणात्पार्श्वभ्याम् ।
 यक्ष्मं मतस्नाभ्यां प्लीहो यक्स्ते वि वृहामसि ॥१९॥

अनु. ९, सू. ९६-९९.]

४५४

आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोरुदरादधि ।
 यक्ष्मं कुक्षिभ्यां प्लाशेर्नाभ्या वि वृहामि ते ॥२०॥
 ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पार्णिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।
 यक्ष्मं भसद्यं श्रोणिभ्यां भासदं भंससो वि वृहामि ते ॥२१॥
 अस्थिभ्यस्ते मज्जभ्यः स्त्रावभ्यो धमनिभ्यः ।
 यक्ष्मं पाणिभ्यामङ्गुलिभ्यो नखेभ्यो वि वृहामि ते ॥२२॥
 अङ्गेअङ्गे लोमिलोमि यस्ते पर्वणिपर्वणि ।
 यक्ष्मं त्वचस्यं ते वयं कश्यपस्य वीवर्हेण विष्वञ्चं वि वृहामसि ॥२३॥
 अपैहि मनसस्पतेपं काम पुरश्चर ।
 पुरो निर्कृत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः ॥२४॥

॥ ६७ ॥ ऋषिः—कलिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१; २ बाहंतः प्रगायः

(वृहती + सतोवृहती); ३ वृहती ॥

॥९॥

वयमेनमिदा ह्योपीपेमेह वज्रिणम् ।
 तस्मा उ अद्य समना सुतं भरा नूनं भूषत श्रुते ॥१॥
 वृकश्चिदस्य वारण उरामधिरा वयुनेषु भूषति ।
 सेमं न स्तोमं जुजुषाण आ गहीन्द्र प्र चित्रया धिया ॥२॥
 कदू न्वस्याकृतमिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।
 केनो नु कं श्रोमतेन न शुश्रुवे जनुषः परि वृत्रहा ॥३॥

॥ ६८ ॥ ऋषिः—शंयुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बाहंतः प्रगायः (वृहती + सतोवृहती) ॥

त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।
 त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ॥१॥
 स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया मह स्तवानो अद्रिवः ।
 गामश्च रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे ॥२॥

॥ ६९ ॥ ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बाहंतः प्रगायः

(वृहती + सतोवृहती) ॥

अभि त्वा पूर्वपीतय इन्द्र स्तोमेभिरायव ।
 समीचीनासं ऋभवः समस्वरन्नुद्रा गृणन्त पूथ्य ॥१॥

अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यं शवो मदे सुतस्य विष्णवि ।
अद्या तमस्य महिमानमायवोनुं पृवन्ति पूर्वथा ॥२॥

॥ १०० ॥ ऋषिः—ऋषेधः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

अद्या हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान्महः संसृज्महे । उद्व यन्त उदभिः ॥१॥
वार्ष त्वा यव्याभिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि । वावृधांसं चिदद्रिवो दिवेदिवे ॥२॥
युञ्जन्ति हरीं इषिरस्य गाथयोरौ रथ उर्युगे । इन्द्रवाहा वचोयुजा ॥३॥

॥ १०१ ॥ ऋषिः—मेघ्यातिथिः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् ॥१॥
अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विशपतिम् । हव्यवाहं पुरुप्रियम् ॥२॥
अग्ने देवो इहा वह जज्ञानो वृक्तवर्हिषे । असि होता न ईड्यः ॥३॥

॥ १०२ ॥ ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

ईळैन्यो नमस्यस्तिरस्तमांसि दर्शतः । समग्निरिध्यते वृषा ॥१॥
वृषो अग्निः समिध्यतेश्चो न देववाहनः । तं हविष्मन्त ईळते ॥२॥
वृषणं त्वा वयं वृषन्वृषणः समिधीमहि । अग्ने दीद्यतं बृहत् ॥३॥

॥ १०३ ॥ ऋषिः—१ सुदीतिपुरुमोढो; २, ३ भगः ॥ देवता—अग्निः ॥

छन्दः—१, २ बृहती; ३ सतोबृहती ॥

अग्निमीळिष्यावसे गाथाभिः शीरशोचिषम् ।
अग्निं राये पुरुमीळ्ह श्रुतं नरोग्निं सुदीतये छुदिः ॥१॥
अग्न आ याह्यग्निभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ।
आ त्वामनक्तु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं बर्हिरासदे ॥२॥
अच्छा हि त्वा सहसः सूनो अङ्गिरः सुचश्चरन्त्यध्वरे ।
ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहेग्निं यज्ञेषु पूर्यम् ॥३॥

॥ १०४ ॥ ऋषिः—१, २ मेघ्यातिथिः; ३, ४ ऋषेधः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—बाहंतः प्रगाथः (विषना बृहती + समा-सतोबृहती ॥

इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।
पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोभि स्तोमैरनूषत ॥१॥

अनु. ९, सू. १०४-१०७]

४५६

अयं सहस्रसृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।
 सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥२॥
 आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्सु भूषतु ।
 उप ब्रह्माणि सर्वनानि वृत्रहा परमज्या ऋचीषमः ॥३॥
 त्वं दाता प्रथमो राधसामस्यसि सत्य ईशानकृत् ।
 तुविद्युन्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शवसो महः ॥४॥

॥ १०५ ॥ ऋषिः—१-३ वृषेभः; ४, ५ पुरुहन्मा ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—१, २, ४, ५ वार्हतः प्रगाथः (१, ४ बृहती, २, ५ सतोबृहती);

३ बृहती ॥

त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
 अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुण्यतः ॥१॥
 अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा ।
 विश्वास्ते स्पृधः श्रथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वसि ॥२॥
 इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।
 आशुं जेतारं हेतारं रथीतममर्तुं तुम्यावृधम् ॥३॥
 यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरघ्निगुः ।
 विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गृणे ॥४॥
 इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्नवसे यस्य हिता विधर्तरि ।
 हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शता महो दिवे न सूर्यः ॥५॥

॥ १०६ ॥ ऋषिः—गोषुक्त्यश्वमूक्तिनी ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

तव यदिन्द्रियं बृहत्तव शुष्ममुत क्रतुम् । वज्रं शिशति धिषणा वरेण्यम् ॥१॥
 तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ॥२॥
 त्वां विष्णुर्वृहन्क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्धो मदुत्यनु मारुतम् ॥३॥

॥ १०७ ॥ ऋषिः—१-३ वत्सः; ४-१२ बृहदिवोऽयर्वा; १३, १४ ब्रह्मा; १५ कुत्सः ॥

देवता—१-१२ इन्द्रः; १३-१५ सूर्यः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री; ४-१२, १४, १५ त्रिष्टुप्;

१३ आर्षी पङ्क्तिः ॥

समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायेव सिन्धवः ॥१॥

ओजस्तदस्य तित्विष उभे यत्समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मैव रोदसी ॥२॥
 वि चिद्रुद्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो विभेद वृष्णिना ॥३॥
 तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।
 सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यदेनं मदन्ति विश्व उमाः ॥४॥
 वावृधानः शवसा भूर्योजाः शत्रुर्दासाय भियसं दधाति ।
 अव्यनच्च व्यनच्च सस्त्रि सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु ॥५॥
 त्वे क्रतुमपि पृञ्चन्ति भूरि द्विर्यदेते त्रिर्भवन्त्यूमाः ।
 स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सृजा समदः सु मधु मधुनाभि योधीः ॥६॥
 यदि चिन्नु त्वा धना जयन्तं रणेरणे अनुमदन्ति विप्राः ।
 ओजीयः शुष्मिन्तिस्थरमा तनुष्व मा त्वा दभन्दुरेवासः कशोकाः ॥७॥
 त्वया वयं शाशब्देहे रणेषु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।
 चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयांसि ॥८॥
 नि तद्दधिषेवरे परे च यस्मिन्नाविधावसा दुरोणे ।
 आ स्थापयत मातरं जिगत्तुमत इन्वत कर्वराणि भूरि ॥९॥
 स्तुष्व वर्ष्मन्पुरुवर्त्मानं समृभ्वाणमिनतममाप्तमाप्त्यानाम् ।
 आ दर्शति शवसा भूर्योजाः प्र संक्षति प्रतिमानं पृथिव्याः ॥१०॥
 इमा ब्रह्म बृहद्विवः कृणवदिन्द्राय शूषमग्रियः स्वर्षाः ।
 महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजा तुरश्चिद्विश्वमर्णवत्तपस्वान् ॥११॥
 एवा महान्बृहद्विवो अथर्वावोचत्स्वां तन्वमिन्द्रमेव ।
 स्वसारौ मातरिभ्वरी अरिप्रे हिन्वन्ति चैनैशवसा वर्धयन्ति च ॥१२॥
 चित्रं देवानां केतुरनीकं ज्योतिष्मान्प्रदिशुः सूर्य उद्यन् ।
 दिवाकरोति युष्मैस्तमांसि विश्वातारीदुरितानि शुक्रः ॥१३॥
 चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
 आप्राद्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगत्स्तस्थुषश्च ॥१४॥
 सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।
 यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम् ॥१५॥

भनु. ९. सू. १०८-११२]

४५८

॥ १०८ ॥ ऋषिः—नृमेघः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ गायत्री;
२ ककुबुष्णिक्; ३ पुरउष्णिक् ॥

त्वं न इन्द्रा भरँ ओजो नृम्णं शतक्रतो विचर्षणे । आ वीरं पृतनाषहम् ॥१॥
त्वं हि नः पिता वसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ । अधा ते सुम्रमीमहे ॥२॥
त्वां शुष्मिन्पुरुहूत वाजयन्तमुप ब्रुवे शतक्रतो । स नो रास्व सुवीर्यम् ॥३॥

॥ १०९ ॥ ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

स्वादोरित्था विषूवतो मध्वः पिवन्ति गौर्यः ।
या इन्द्रेण सयावरीवृष्णा मदन्ति शोभसे वस्वीरनु स्वराज्यम् ॥१॥
ता अस्य पृशनायुवः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।
प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सायकं वस्वीरनु स्वराज्यम् ॥२॥
ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।
व्रतान्यस्य सश्विरे पुरुणि पूर्वचित्तये वस्वीरनु स्वराज्यम् ॥३॥

॥ ११० ॥ ऋषिः—भुतकक्षः सुकक्षो वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्राय मद्दने सुतं परि शोभन्तु नो गिरः । अर्कमर्चन्तु कारवः ॥१॥
यस्मिन्विश्वा अधि श्रियो रणन्ति सप्त संसदः । इन्द्रं सुते हवामहे ॥२॥
त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमलत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः ॥३॥

॥ १११ ॥ ऋषिः—पर्वतः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

यत्सोममिन्द्र विष्णावि यद्वा घ त्रित आप्त्ये । यद्वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः ॥१॥
यद्वा शक्र परावति समुद्रे अधि मन्दसे । अस्माकमित्सुते रणा समिन्दुभिः ॥२॥
यद्वासि सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते । उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः ॥३॥

॥ ११२ ॥ ऋषिः—सुकक्षः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

यदुद्य कच्च वृत्रहन्नुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥१॥
यद्वा प्रवृद्ध सत्पते न मरा इति मन्यसे । उतो तत्सत्यमित्तव ॥२॥
ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे । सर्वास्तां इन्द्र गच्छसि ॥३॥

॥ ११३ ॥ ऋषिः—भगः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगायः
(वृहती + सतोवृहती) ॥

उभयं शृण्वच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः ।
सत्राच्या मघवा सोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत् ॥१॥
तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतक्षतुः ।
उतोपमानां प्रथमो नि षीदसि सोमकामं हिते मनः ॥२॥

॥ ११४ ॥ ऋषिः—सोमरिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र जनुषा सनादसि ।
युधेदापित्वमिच्छसे ॥१॥
नकी रेवन्तं सख्याय विन्दसे पीयन्ति ते सुराश्वः ।
यदा कृणोषि नदुनुं समूहस्यादित्पितेव हूयसे ॥२॥

॥ ११५ ॥ ऋषिः—वत्सः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अहमिद्धि पितुष्परि मेधामृतस्य जग्रभ । अहं सूर्य इवाजनि ॥१॥
अहं प्रलेन मन्मना गिरः शुम्भामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिद्धे ॥२॥
ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्कषयो ये च तुष्टुवुः । ममेद्वर्धस्व सुष्टुतः ॥३॥

॥ ११६ ॥ ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वृहती ॥

मा भूम निष्टया इवेन्द्र त्वदरणा इव ।
वनानि न प्रजहितान्यद्रिवो दुरोषासो अमन्महि ॥१॥
अमन्महीदनाशवोनुग्रासश्च वृत्रहन् ।
सकृत्सु ते महता शूर राघसानु स्तोमं मुदीमहि ॥२॥

॥ ११७ ॥ ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—विराट् [त्रिपदा गायत्री] ॥

पित्रा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्रिः ।
सोतुर्बाहुभ्यां सुयतो नार्या ॥१॥
यस्ते मदो युज्यश्चारुरस्ति येन वृत्राणि हर्यश्च हंसि ।
स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु ॥२॥
बोधा सु मे मघवन्वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चति प्रशस्तिम् ।
इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व ॥३॥

॥ ११८ ॥ ऋषिः—१, २ भर्गः; ३, ४ मेघ्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (विषमा-बृहती + समा-सतीबृहती) ॥

शङ्ख्युषु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
भगं न हि त्वा यशसं वसुविदुमनु शूर चरामसि ॥१॥
पौरो अश्वस्य पुरुकृद्गवामस्युत्सो देव हिरण्ययः ।
नकिर्हि दानं परिमधिषत्वे यद्यद्यामि तदा भर ॥२॥
इन्द्रमिद्वेवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।
इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ॥३॥
इन्द्रो मल्ला रोदसी पप्रथच्छव इन्द्रः सूर्यमरोचयत् ।
इन्द्रे ह विश्वा भुवनानि येमिर इन्द्रे सुवानास इन्द्रवः ॥४॥

॥ ११९ ॥ ऋषिः—१ प्रायुः; २ श्रुष्टिगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती + सतीबृहती) ॥

अस्तावि मन्म पूव्यं ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।
पूर्वीर्ऋतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ॥१॥
तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्रुतं विप्रासो अर्कमानृचुः ।
अस्मे रयिः पप्रथे वृष्ण्यं शवोस्मे सुवानास इन्द्रवः ॥२॥

॥ १२० ॥ ऋषिः—देवातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः

(बृहती + सतीबृहती) ॥

यदिन्द्र प्रागपागुदङ्गयग्वा हूयसे नृभिः ।
सिमा पुरु नृपूतो अस्यानवेसि प्रशार्धं तुर्वशो ॥१॥
यद्वा स्मे रुशमे श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।
कण्वासस्त्वा ब्रह्मभि स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि ॥२॥

॥ १२१ ॥ ऋषिः—देवातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः

(बृहती + सतीबृहती) ॥

अभि त्वा शूर नोनुमोदुग्धा इव धेनवः ।
ईशानमस्य जगतः स्वर्दशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥१॥
न त्वावाँ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥२॥

॥ १२२ ॥ ऋषिः—शुतःशेषः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

रेवतीर्नः सधमाद् इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः । धुमन्तो याभिर्मदेम ॥१॥
आ घ त्वावान्मनाप्त स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः । ऋणोरक्षं न चक्रयेः ॥२॥
आ यदुवः शतकृत्वा कामं जरितृणाम् । ऋणोरक्षं न शर्चीभिः ॥३॥

॥ १२३ ॥ ऋषिः—कुत्सः ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततं सं जभार ।
यदेदयुक्त हरितः सधस्यादाद्रात्री वासस्तनुते सिमसै ॥१॥
तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते योरुपस्ये ।
अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्वरितः सं भरन्ति ॥२॥

॥ १२४ ॥ ऋषिः—१-३ वामदेवः; [४-६ भुवनः] ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—१, २ गायत्री; ३ पादतिचृद् गायत्री; [४-६ त्रिष्टुप्] ॥

कया नश्चित्र आ भुवदुती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥१॥
कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः । हृळहा चिदारुजे वसु ॥२॥
अभी पु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतं भवास्यूतिभिः ॥३॥
इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।
यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह चीकृपाति ॥४॥
आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिरस्माकं भूत्वविता तनूनाम् ।
हत्वाय देवा असुरान्यदायन्देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः ॥५॥
प्रत्यञ्चमर्कमनयञ्छचीभिरादित्स्वधामिषिरां पर्यपश्यन् ।
अया वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥६॥

॥ १२५ ॥ ऋषिः—सुकीर्तिः ॥ देवता—१-३, ६, ७ इन्द्रः; ४, ५ अश्विनौ ॥ छन्दः—१-३,

५-७, त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

अपेन्द्र प्राचो मघवन्नमित्रानपापाचो अभिभूते नुदस्व ।
अपोदीचो अप शराधराच उगो यथा तव शर्मन्मदेम ॥१॥

कुविदुङ्ग यवमन्तो यव चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।
 इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः ॥२॥
 नहि स्थूर्युतथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेपु ।
 गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्रा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ॥३॥
 युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा ।
 विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ॥४॥
 पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावधुः काव्यैर्दसनाभिः ।
 यत्सुरामं व्यपिवः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ॥५॥
 इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः ।
 बाधतां द्वेषो अभयं नः कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥६॥
 स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मदाराच्चिद्वेषः सनुतयुयोतु ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ॥७॥

॥ १२६ ॥ ऋषिः—वृषाकपिरिन्द्राणी च ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

वि हि सोतोऽरसृक्षन् नेन्द्रं देवममंसत ।
 यत्रामददृषाकपिर्यः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१॥
 परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरति व्यथिः ।
 नो अह प्र विन्दस्यन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥२॥
 किमयं त्वां वृषाकपिश्चकार हरितो मृगः ।
 यस्मा इरस्यसीदु न्वय्यो वा पुष्टिमदसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥३॥
 यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।
 श्वा न्वस्य जम्भिषदपि कर्णे वराहयुर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥४॥
 प्रिया तष्टानि मे कपिव्यक्ता व्यदूदुषत् ।
 शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥५॥
 न मत्स्त्री सुभसत्तरा न सुयाशुतरा भुवत् ।
 न मत्प्रतिच्यवीयसी न सक्थ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥६॥
 उवे अम्व सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।
 भसन्मे अम्व सक्थि मे शिरो मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥७॥

किं सुवाहो स्वङ्कुरे पृथुष्टो पृथुजाघने ।
 किं शूरपति नस्त्वमभ्युमीषि वृषाकपिं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥८॥
 अवीरामिव मामयं शराशरभि मन्यते ।
 उताहमस्मि वीरिणीन्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥९॥
 संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाव गच्छति ।
 वेधा ऋतस्य वीरिणीन्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१०॥
 इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगामहमश्रवम् ।
 नह्यस्या अपरं च न जरसा मरते पतिर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥११॥
 नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेऋते ।
 यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१२॥
 वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु मुसुषे ।
 घसत्त इन्द्र उक्षणः प्रियं काचित्करं हविर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१३॥
 उक्षणो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।
 उताहमस्मि पीव इदुभा कुक्षी पृणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१४॥
 वृषभो न तिग्मशृङ्गोन्तर्युथेषु रोखत् ।
 मन्थस्त इन्द्र शं हृदे यं ते सुनोति भावयुर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१५॥
 न सेशे यस्य रम्बतेन्तरा सक्थ्याश्च कपृत् ।
 सेदीशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१६॥
 न सेशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते ।
 सेदीशे यस्य रम्बतेन्तरा सक्थ्याश्च कपृद्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१७॥
 अयमिन्द्र वृषाकपिः परस्वन्तं हुतं विदत् ।
 असिं सूनां नवं चरुमादेधस्यान आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१८॥
 अयमेमि विचाकशद्विचिन्वन्दासमार्यम् ।
 पिबामि पाकसुत्वनोभि धीरमचाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥१९॥
 धन्वं च यत्कृन्तत्रं च कति स्थिता वि योजना ।
 नेदीयसो वृषाकपेस्तमेहि गृहां उप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥२०॥
 पुनरेहि वृषाकपे सुविता कल्पयावहे ।
 य एष स्वप्ननशनोस्तमेधि पथा पुनर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥२१॥

यदुदञ्चो वृषाकपे गृहमिन्द्राजगन्तन ।
 कस्य पुल्वघो मृगः कर्मणं जनयोपनो विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥२२॥
 पर्शुर्ह नाम मानवी साकं ससूव विंशतिम् ।
 भद्रं भल त्वस्या अभूद्यस्या उदरमामयद्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥२३॥

(१२७) समविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

इदं जना उप श्रुत नराशंस स्तविष्यते ।
 षष्टिं सहस्रा नवतिं च कौरम् आ रुशमेपु दद्वहे ॥१॥
 उष्टा यस्य प्रवाहणो वधूमन्तो द्विर्दश ।
 वर्ष्मार्थस्य निजिहीडते दिव ईषमाणा उपस्पृशः ॥२॥
 एष इषाय मामहे शतं निष्कान्दश स्रजः ।
 त्रीणि शतान्यर्वतां सहस्रा दश गोनाम् ॥३॥
 वच्यस्व रेभ वच्यस्व वृक्षे न पक्वे शकुनः ।
 नष्टे जिह्वा चर्चरीति क्षुरो न भुरिजोरिव ॥४॥
 प्र रेभासो मनीषा वृषा गाव इवेरते ।
 अमोतपुत्रका एषाममोत गा इवासते ॥५॥
 प्र रेभ धीं भरस्व गोविदं वसुविदम् ।
 देवत्रेमां वाचं श्रीणीहीषुर्नवीरस्तारम् ॥६॥
 राज्ञो विश्वजनीनस्य यो देवोमत्या अति ।
 वैश्वानरस्य सुष्टुतिमा सुनोता परिक्षितः ॥७॥
 परिच्छिन्नः क्षेममकरोत्तम आसनमाचरन् ।
 कुलायन्कृष्वन्कौरव्यः पतिर्वदति जायथा ॥८॥
 कतरत्त आ हराणि दधि मन्थां परि श्रुतम् ।
 जायाः पतिं वि पृच्छति राष्ट्रे राज्ञः परिक्षितः ॥९॥
 अभीवस्वः प्र जिहीते यवः पक्वः पथो विलम् ।
 जनः स भद्रमेधति राष्ट्रे राज्ञः परिक्षितः ॥१०॥
 इन्द्रः कारुमवृधुदुत्तिष्ठ वि चरा जनम् ।
 ममेदुग्रस्य चक्रेधि सर्व इत्ते पृणादुरिः ॥११॥

इह गावः प्रजायध्वमिहाश्वा इह पूरुषाः ।
 इहो सहस्रदक्षिणोपि पूषा नि षीदति ॥१२॥
 नेमा इन्द्र गावो रिषन्मो आसां गोप रीरिषत् ।
 मासाममित्रयुर्जन इन्द्र मा स्तेन ईशत ॥१३॥
 उप नो न रभसि सूक्तेन वचसा वयं भद्रेण वचसा वयम् ।
 वनादधिध्वनो गिरो न रिष्येम कदा चन ॥१४॥

(१२८) अष्टाविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

यः सभेयो विद्वथ्यः सुत्वा यज्वाथ पूरुषः ।
 सूर्य चामू रिशादसस्तद्देवाः प्रागकल्पयन् ॥१॥
 यो जाभ्या अप्रथयस्तद्यत्सखायं दुधूर्षति ।
 ज्येष्ठो यदप्रचेतास्तदाहुरधरागिति ॥२॥
 यद्भद्रस्य पुरुषस्य पुत्रो भवति दाधृषिः ।
 तद्दिप्रो अब्रवीदु तद्गन्धर्वः काम्यं वचः ॥३॥
 यश्च पणि रघुजिष्ठयो यश्च देवाँ अदाशुरिः ।
 धीराणां शश्वतामहं तदपागिति शुश्रुम ॥४॥
 ये च देवा अयजन्ताथो ये च परादुदिः ।
 सूर्यो दिवमिव गत्वाय मघवा नो वि रप्शते ॥५॥
 योनाक्ताक्षो अनभ्यक्तो अमणिवो अहिरण्यवः ।
 अब्रह्मा ब्रह्मणः पुत्रस्तोता कल्पेषु संमिता ॥६॥
 य आक्ताक्षः सुभ्यक्तः सुमणिः सुहिरण्यवः ।
 सुब्रह्मा ब्रह्मणः पुत्रस्तोता कल्पेषु संमिता ॥७॥
 अप्रपाणा च वेशन्ता रेवाँ अप्रतिदिश्ययः ।
 अयभ्या कन्या कल्याणी तोता कल्पेषु संमिता ॥८॥
 सुप्रपाणा च वेशन्ता रेवान्सुप्रतिदिश्ययः ।
 सुर्यभ्या कन्या कल्याणी तोता कल्पेषु संमिता ॥९॥
 परिवृक्ता च महिषी स्वस्त्या च युधिगमः ।
 अनाशुरश्वायामी तोता कल्पेषु संमिता ॥१०॥

वा॒वा॒ता च॒ महि॑षी स्व॒स्त्या च॒ युधि॑ग॒मः ।
 श्वा॒शुर॑श्वा॒यामी तो॒ता क॒ल्पे॑षु सं॒मिता ॥११॥
 यदि॑न्द्रादो दा॒शरा॒ज्ञे मा॒नुषं॒ वि गा॑ह॒थाः ।
 वि॒रूपः॒ सर्व॑स्मा आसीत्स॒ह य॒क्षाय॒ कल्प॑ते ॥१२॥
 त्वं वृ॒षाक्षुं॒ म॒घव॑न्न॒म्रं म॒र्याकरो॒ रविः॑ ।
 त्वं रौ॒हिणं॒ व्या॒स्यो वि॒ वृत्र॑स्याभि॒नच्छि॑रः ॥१३॥
 यः पर्व॑ता॒न्यद॒धाद्यो अ॒पो व्य॑गाह॒थाः ।
 इन्द्रो॒ यो वृ॒त्रहा॑न्म॒हं तस्मा॑दिन्द्र॒ नमो॑स्तु ते ॥१४॥
 पृ॒ष्ठं धा॑वन्तं ह॒र्यो रौ॑चैः श्रव॒सम॑ब्रुवन् ।
 स्व॒स्त्यश्च॒ जैत्रा॑येन्द्र॒मा वह॑ सु॒स्त्रज॑म् ॥१५॥
 ये त्वा श्रे॒ता अजै॑श्च॒वसो॒ हायौ॑ यु॒ञ्जन्ति॒ दक्षि॑णम् ।
 पूर्वा॒ नम॑स्य दे॒वानां॒ बिभ्र॑दिन्द्र॒ मही॑यते ॥१६॥

(१२९) एकोनत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ए॒ता अ॒श्वा आ॒ प्लव॑न्ते ॥१॥ प्र॒तीपं॒ प्राति॑ सु॒त्वन॑म् ॥२॥
 तासा॒मेका॒ हरि॑क्रिका ॥३॥ हरि॑क्रिके किमिच्छ॒सि ॥४॥
 सा॒धुं पु॒त्रं हि॒र॒ण्यय॑म् ॥५॥ क्वा॒हतं॒ परा॑स्यः ॥६॥
 यत्रा॒भूस्ति॑स्रः शि॒शपाः॒ ॥७॥ परि॑ त्रयः ॥८॥
 पृ॒दाक॑वः ॥९॥ शृ॒ङ्गं ध॑मन्त आसते ॥१०॥
 अ॒यन्म॑हा ते अ॒र्वाहः॒ ॥११॥ स इ॒च्छकं॒ सघा॑घते ॥१२॥
 सघा॑घते गोमी॒द्या गो॑गती॒रिति॑ ॥१३॥ पु॒मां कु॑स्ते निमिच्छ॒सि ॥१४॥
 प॒ल्पं ब॒द्ध वयो॑ इति ॥१५॥ ब॒द्ध वो॒ अघा॑ इति ॥१६॥
 अजा॑गार॒ के॒विका॒ ॥१७॥ अ॒श्वस्य॒ वारो॑ गो॒शप॑द्यके ॥१८॥
 श्येनी॒पती॒ सा ॥१९॥ अ॒नाम॑योप॒जिह्वा॑ ॥२०॥

(१३०) त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

को अ॒र्य बहु॑लिमा॒ इषू॑नि ॥१॥ को अ॒सि॒द्याः प॑यः ॥२॥
 को अ॒र्जु॒न्याः प॑यः ॥३॥ कः का॒र्ण्याः प॑यः ॥४॥
 ए॒तं पृ॑च्छ॒ कुहं॑ पृच्छ ॥५॥ कु॒हाकं॑ प॒क्कं पृ॑च्छ ॥६॥

यवानो यतिस्वभिः कुभिः ॥७॥ अकुप्यन्तः कुपायकुः ॥८॥
 आमणको मणत्सकः ॥९॥ देव त्वप्रतिसूर्य ॥१०॥
 एनश्चिपङ्किका हविः ॥११॥ प्रदुद्दो मघाप्रति ॥१२॥
 शृङ्ग उत्पन्न ॥१३॥ मा त्वाभि सखा नो विदन् ॥१४॥
 वशायाः पुत्रमा यन्ति ॥१५॥ इरावेदुमयं दत्त ॥१६॥
 अथो इयन्नियन्निति ॥१७॥ अथो इयन्निति ॥१८॥
 अथो श्वा अस्थिरो भवन् ॥१९॥ उयं यकांशलोकका ॥२०॥

(१३१) एकविंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

आमिनोनिति भद्यते ॥१॥ तस्य अनु निभञ्जनम् ॥२॥
 वरुणो याति वस्वभिः ॥३॥ शतं वा भारती शवः ॥४॥

शतमाश्वा हिरण्ययाः । शतं रथ्या हिरण्ययाः ।

शतं कुथा हिरण्ययाः । शतं निष्का हिरण्ययाः ॥५॥

अहल कुश वर्तक ॥६॥ शफेन इव ओहते ॥७॥
 आय वनेनती जनी ॥८॥ वनिष्ठा नाव गृह्यन्ति ॥९॥
 इदं मद्यं मदूरिति ॥१०॥ ते वृक्षाः सह तिष्ठति ॥११॥
 पाक बलिः ॥१२॥ शक बलिः ॥१३॥
 अश्वत्थ खदिरो ध्रुवः ॥१४॥ अरदुपरम ॥१५॥
 शयो हत इव ॥१६॥ व्याप पूरुषः ॥१७॥
 अदूहमित्यां पूषकम् ॥१८॥ अत्यर्धर्च परस्वतः ॥१९॥
 दौव हस्तिनो हृती ॥२०॥

(१३२) द्वाविंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

आदलाबुकमेककम् ॥१॥ अलाबुकं निखातकम् ॥२॥
 कर्करिको निखातकः ॥३॥ तद्वात उन्मथायति ॥४॥
 कुलायं कृणवादिति ॥५॥ उग्रं वनिषदाततम् ॥६॥
 न वनिषदनाततम् ॥७॥ क एषां कर्करी लिखत् ॥८॥
 क एषां दुन्दुभिं हनत् ॥९॥ यदीयं हनत्कथं हनत् ॥१०॥
 देवी हनत्कुहनत् ॥११॥ पर्यागारं पुनःपुनः ॥१२॥

मनु. ९, सू. १३१-१३५]

४६८

त्रीण्युष्टस्य नामानि ॥१३॥ हिरण्य इत्येके अब्रवीत् ॥१४॥
द्वौ वा ये शिशवः ॥१५॥ नीलशिखण्डवाहनः ॥१६॥

(१३३) त्रयस्त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

विततौ किरणौ द्वौ तावा पिनष्टि पूरुषः ।
न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥१॥
मातुष्टे किरणौ द्वौ निवृत्तः पुरुषानृते ।
न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥२॥
निगृह्य कर्णकौ द्वौ निरायच्छसि मध्यमे ।
न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥३॥
उत्तानायै शयानायै तिष्ठन्ती वाव गूहसि ।
न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥४॥
श्लक्षणायां श्लक्षिणकायां श्लक्ष्णमेवाव गूहसि ।
न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥५॥
अवश्लक्ष्णमिव भ्रंशदुन्तर्लोममतिं हुदे ।
न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥६॥

(१३४) चतुस्त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् अरालागुदभर्त्सथ ॥१॥
इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् वत्साः पुरुषन्त आसते ॥२॥
इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् स्थालीपाको वि लीयते ॥३॥
इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् स वै पृथु लीयते ॥४॥
इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् आष्टे लाहणि लीशाथी ॥५॥
इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् अक्षिल्ली पुच्छिलीयते ॥६॥

(१३५) पञ्चत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

भुगित्यभिगतः शलित्यपक्रान्तः फलित्यभिष्ठितः ।
दुन्दुभिमाहननाभ्यां जरितरोधामो द्वैव ॥१॥
कोशबिले रजनि ग्रन्थेर्धानमुपानहि पादम् ।
उत्तमां जनिमां जन्यानुत्तमां जनीन्वर्त्मन्यात् ॥२॥

अलावूनि पृषातकान्यश्चत्थपलाशम् ।
 पिपीलिकावटश्चसो विद्युत्स्वापर्णशफो गोशफो जरितरोथामो दैव ॥३॥
 वीमे देवा अक्रंसताध्वर्यो क्षिप्रं प्रचर ।
 सुसत्यमिद्वामस्यसि प्रखुदसि ॥४॥
 पत्नी यदृश्यते पत्नी यक्ष्यमाणा जरितरोथामो दैव ।
 होता विष्टीमेन जरितरोथामो दैव ॥५॥
 आदित्या ह जरितरङ्गिरोभ्यो दक्षिणामनयन् ।
 तां ह जरितः प्रत्यायंस्तासु ह जरितः प्रत्यायन् ॥६॥
 तां ह जरितर्नः प्रत्यगृभ्णंस्तासु ह जरितर्नः प्रत्यगृभ्णः ।
 अहानेतरसं न वि चेतनानि यज्ञानेतरसं न पुरोगवामः ॥७॥
 उत श्वेत आशुपत्वा उतो पद्याभिर्यविष्ठः ।
 उतेमाशु मानं पिपति ॥८॥
 आदित्या रुद्रा वसवस्त्वेनु त इदं राधः प्रति गृभ्णीह्यङ्गिरः ।
 इदं राधो विभु प्रभु इदं राधो बृहत्पृथु ॥९॥
 देवा ददत्वासुरं तद्वो अस्तु सुचेतनम् । युष्मो अस्तु दिवेदिवे प्रत्येव गृभायत ॥१०॥
 त्वमिन्द्र शर्मरिणा हव्यं पारावतेभ्यः ।
 विप्राय स्तुवते वसुवनिं दुरश्रवसे वह ॥११॥
 त्वमिन्द्र कपोताय च्छिन्नपक्षाय वञ्चते ।
 श्यामाकं पक्वं पीलु च वारस्मा अकृणोर्बहुः ॥१२॥
 अरंगरो वावदीति त्रेधा बद्धो वरत्रया ।
 इरामह प्रशंसत्यनिरामपं सेधति ॥१३॥

(१३६) षड्विंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

यदस्या अंहुमेद्याः कृधु स्थूलमुपातसत् ।
 मुष्काविदस्या एजतो गोशफे शकुलाविव ॥१॥
 यदा स्थूलेन पससाणौ मुष्का उपावधीत् ।
 विष्वञ्चा वस्या वर्धतः सिकतास्वेव गर्दभौ ॥२॥
 यदल्पिकास्वल्लिका कर्कधूकेवपद्यते ।
 वासन्तिकमिव तेजनं यन्त्यवाताय वित्पति ॥३॥

यद्देवासौ ललामगुं प्रविष्टीमिनमाविषुः ।
 सकुला देदिश्यते नारी सत्यस्याक्षिभुवो यथा ॥४॥
 महानग्न्युत्तिप्रहि मोक्रदुदस्थानासरन् ।
 शक्तिकानना स्वचमशकं सक्तु पद्यम ॥५॥
 महानग्न्युल्लिखलमतिक्रामन्त्यब्रवीत् ।
 यथा तव वनस्पते निरघ्नन्ति तथैवति ॥६॥
 महानग्न्युप ब्रूते अष्टोथाप्यभूभुवः ।
 यथैव ते वनस्पते पिप्पति तथैवेति ॥७॥
 महानग्न्युप ब्रूते अष्टोथाप्यभूभुवः ।
 यथा वयो विदाह्य स्वर्गे नमवदह्यते ॥८॥
 महानग्न्युप ब्रूते स्वसावेशितं पसः ।
 इत्थं फलस्य वृक्षस्य शूर्पे शूर्पे भजेमहि ॥९॥
 महानग्नी कृकवाकं शम्यया परि धावति ।
 अयं न विद्म यो मृगः शीर्ष्णा हरति धाणिकाम् ॥१०॥
 महानग्नी महानग्नं धावन्तमनु धावति ।
 इमास्तदस्य गा रक्ष यभ मामद्वयौदनम् ॥११॥
 सुदेवस्त्वा महानग्नीर्विबाधते महतः साधु खोदनम् ।
 कुसं पीवरो नवत् ॥१२॥
 वशा दुग्धामिमाङ्गुरिं प्रसृजतोग्रतं परे ।
 महान्वै भद्रो यभ मामद्वयौदनम् ॥१३॥
 विदेवस्त्वा महानग्नीर्विबाधते महतः साधु खोदनम् ।
 कुमारिका पिङ्गलिका कर्दु भस्मा कु धावति ॥१४॥
 महान्वै भद्रो बिल्वो महान्भद्र उदुम्बरः ।
 महौ अभिक्त बाधते महतः साधु खोदनम् ॥१५॥
 यः कुमारी पिङ्गलिका वसन्तं पीवरी लभेत् ।
 तैलकुण्डमिमाङ्गुष्ठं रोदन्तं शुदुमुद्धरेत् ॥१६॥

॥ १३७ ॥ ऋषिः—१ गिरिम्बिठिः; २ बुधः; [३ वामदेवः;] ४-६ ययातिः; ७-११ तिरश्ची [राज्ञिरसौ]
 सुतानो वा; १२-१४ सुकक्षः ॥ देवता—१ प्रलक्ष्मीनाशनम्; २ विश्वदेवा ऋत्विक्स्तुतिर्वा; [३ दधिकाः;]
 ४-६ सोमः पवमानः; ७, ८, १०-१४ इन्द्रः; ९ (चतुर्थः पादः) मरुतः; ९ इन्द्रो बृहस्पतिश्च ॥
 छन्दः—१, ३, ४-६ अनुष्टुप्; २ जगती; ७-११ त्रिष्टुप्; १२-१४ गायत्री ॥

यद्ध प्राचीरजगन्तोरो मण्डूरधाणिकीः । हुता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्धुदयाशवः ॥१॥

कपृन्नरः कपृथमुद्धातन चोदयत खुदत वाजसातये ।

निष्टिग्यः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सबाध इह सोमपीतये ॥२॥

दधिकाव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।

सुरभि नो मुखा करत्र ण आयूषि तारिषत् ॥३॥

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।

पवित्रवन्तो अक्षरन्देवान्गच्छन्तु वो मदाः ॥४॥

इन्दुरिन्द्राय पवत इति देवासो अब्रुवन् ।

वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान ओजसा ॥५॥

सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीङ्ख्यः ।

सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य दिवेदिवे ॥६॥

अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठदियानः कृष्णो दुशभिः सहस्रैः ।

आवत्तमिन्द्रः शच्या धमन्तमप स्नेहितीर्नमणा अधत्त ॥७॥

द्रप्समपश्यं विपुणे चरन्तमुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः ।

नभो न कृष्णमवतस्थिवांसमिष्यामि वो वृषणो युध्यताजौ ॥८॥

अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थेधारयत्तन्वं तित्विषाणः ।

विशो अदेवीरभ्या चरन्तीर्बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे ॥९॥

त्वं ह त्यत्सप्तभ्यो जायमानोऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्रः ।

गूळहे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमद्भ्यो भुवनेभ्यो रणं धाः ॥१०॥

त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन्धृषितो जघन्थ ।

त्वं शुष्णस्यावातिरो वधत्रैस्त्वं गा इन्द्र शच्येदविन्दः ॥११॥

तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ॥१२॥

अनु. ९, सू. १३७-१४०]

४७२

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदं हितः । युष्मन् श्लोकी स सोम्यः ॥१३॥
गिरा वज्रो न संभृतः सर्वलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋष्वो अस्तृतः ॥१४॥

॥ १३८ ॥ ऋषिः—वत्सः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

महाँ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे ॥१॥
प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद्भरन्त वक्त्रयः । विप्रां ऋतस्य वाहसा ॥२॥
कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् । जामि ब्रुवत आयुधम् ॥३॥

॥ १३९ ॥ ऋषिः—शशकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१, ४ बृहती;
२, ३ गायत्री; ५ ककुप् ॥

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।
प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छुर्दियुयुतं या अरातयः ॥१॥
यदन्तरिक्षे यद्वि यत्पञ्च मानुषाँ अनु । नृम्णं तद्वत्तमश्विना ॥२॥
ये वां दंसाँस्यश्विना विप्रांसः परिमामृशुः । एवेत्काण्वस्य बोधतम् ॥३॥
अयं वां घर्मो अश्विना स्तोमेन परि पिच्यते ।
अयं सोमो मधुमान्वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः ॥४॥
यदप्सु यद्वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् । तेन माविष्टमश्विना ॥५॥

॥ १४० ॥ ऋषिः—शशकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१ बृहती;
२-४ अनुष्टुप्; ५ त्रिष्टुप् ॥

यन्नासत्या भुरण्यथो यद्वा देव भिषज्यथः ।
अयं वां वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः ॥१॥
आ नूनमश्विनोर्ऋषि स्तोमं चिकेत वामया ।
आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादथर्वणि ॥२॥
आ नूनं रघुवर्तनिं रथं तिष्ठाथो अश्विना ।
आ वां स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत ॥३॥
यद्य वां नासत्योक्थैराचुच्युवीमहि ।
यद्वा वाणीभिरश्विनेवेत्काण्वस्य बोधतम् ॥४॥
यद्वा कक्षीवाँ उत यद्वश्व ऋषिर्यद्वा दीर्घतमा जुहाव ।
पृथी यद्वा वैन्यः सादनेष्वेवेदतो अश्विना चेतयेथाम् ॥५॥

॥ १४१ ॥ ऋषिः—शशकर्मः ॥ देवता—अश्विनो ॥ छन्दः—१ विराडनुष्टुप्; २ जगती;
३ अनुष्टुप्; ४, ५ बृहती ॥

यातं छर्दिष्पा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनुपा ।
वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम् ॥१॥
यदिन्द्रेण सुरथं याथो अश्विना यद्वा वायुना भवथः समौकसा ।
यदादित्येभिर्ऋभुभिः सजोषसा यद्वा विष्णोर्विकर्मणेषु तिष्ठथः ॥२॥
यद्व्याश्विनावहं हुवेय वाजसातये । यत्पृत्सु तुर्वणे सहस्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः ॥३॥
आ नूनं यातमश्विनेमा हव्यानि वां हिता ।
इमे सोमासो अधि तुर्वशे यदाविमे कण्वेषु वामथ ॥४॥
यन्नासत्या पराके अर्वाके अस्ति भेषजम् ।
तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम् ॥५॥

॥ १४२ ॥ ऋषिः—शशकर्मः ॥ देवता—अश्विनो ॥ छन्दः—१-४ अनुष्टुप्; ५, ६ गायत्री ॥

अभुत्स्यु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनोः ।
व्यावर्देव्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः ॥१॥
प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनृते महि ।
प्र यज्ञहोतरानुषक्प्र मदाय श्रवो बृहत् ॥२॥
यदुषो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे ।
आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाय्यम् ॥३॥
यदापीतासो अंशवो गावो न दुह ऊधभिः ।
यद्वा वाणीरनूषत प्र देवयन्तो अश्विना ॥४॥
प्र द्युम्नाय प्र शवसे प्र नृषाहाय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा ॥५॥
यन्नूनं धीभिरश्विना पिनुर्योना निषीदथः । यद्वा सुम्नेभिरुक्थ्या ॥६॥

॥ १४३ ॥ ऋषिः—१-७ पुरुमीढाजमीढी; ८ (१-२ पादः) वामदेवः ८ (३-४ पादः), ९ मेघ्यातिथिः ॥

देवता—अश्विनी ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुज्रयमश्विना संगतिं गोः ।
 यः सूर्या वहति वन्धुरायुर्गिर्वाहसं पुरुतमं वसूयुम् ॥१॥
 युवं श्रियमश्विना देवता तां दिवो नपाता वनथः शचीभिः ।
 युवोर्वपुरभि पृक्षः सचन्ते वहन्ति यत्कुहासो रथे वाम् ॥२॥
 को वामद्या करते रातहव्य ऊतये वा सुतपेयाय वाकैः ।
 ऋतस्य वा वनुषे पूर्याय नमो येमानो अश्विना वर्तत ॥३॥
 हिरण्ययेन पुरुभू रथेनेमं यज्ञं नासत्योप यातम् ।
 पित्राथ इन्मधुनः सोम्यस्य दधथो रत्नं विधते जनाय ॥४॥
 आ नो यातं दिवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।
 मा वामन्ये नि यमन्देवयन्तः सं यद्दे नाभिः पूर्या वाम् ॥५॥
 नू नो रयिं पुरुवीरं बृहन्तं दस्त्रा मिमाथामुभयेष्वस्मे ।
 नरो यद्वामश्विना स्तोममावन्तसधस्तुतिमाजमीळहासो अगमन् ॥६॥
 इहेह यद्वां समना पपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरत्ना ।
 उरुप्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्विक् ॥७॥
 मधुमतीरोषधीर्धाव आपो मधुमन्नो भवत्वन्तरिक्षम् ।
 क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान्नो अस्त्वरिप्यन्तो अन्वेनं चरेम ॥८॥
 पनाय्यं तदश्विना कृतं वां वृषभो दिवो रजसः पृथिव्याः ।
 सहस्रं शंसा उत ये गविष्ठौ सर्वा इत्ता उप याता पिबध्ये ॥९॥

॥ इति विंशं काण्डम् ॥

[विंशकाण्डे अनुवाकाः ९, सूक्तानि १४३, ऋचः ९५८]

[सम्पूर्णसंहितायां प्रपाठकाः ३६, अनुवाकाः १११, सूक्तानि ७३६, ऋचः ६०३१]

॥ इत्यथर्ववेदसंहिता ॥

अथार्थर्ववेदमन्त्राणां वर्णानुक्रमणी

	का.	स.	क्र.		का.	स.	क्र.
ॐंशो भगो वरुणो	६.	४.	२	अग्निः पूर्व आ रभतां	१.	७.	४
अंहोमुचं वृषभं	१९.	४२.	४	अग्निः प्राणान्तं दधाति	३.	३१.	६
अंहोमुचे प्र भरे	१९.	४२.	३	अग्निः प्रातःसवने	६.	४७.	१
अकर्म ते स्वपसो	१८.	३.	२४	अग्निः सूर्यश्चन्द्रमा	५.	२८.	२
अकामो धीरो अमृतः	१०.	८.	४४	अग्निः सुचो अश्वरेषु	५.	२७.	५
अकुप्यन्तः कुपायकुः	२०.	१३०.	८	अग्निमग्निं हवीमभिः	२०.	१०१.	२
अक्षद्रुग्धो राजन्यः	५.	१८.	२	अग्निमन्तश्छादयसि	९.	३.	१४
अक्षन्नमीमदन्त ह्यव	१८.	४.	६१	अग्निमीळिष्वावसे	२०.	१०३.	१
अक्षाः फलवतीं द्युवं	७.	५०.	९	अग्निराग्नीध्रात्सुष्टुभः	२०.	२.	२
अक्षितास्त उपसदोक्षिताः	६.	१४२.	३	अग्निरासीन उत्थितो	९.	७.	१९
अक्षितिं भूयसीम्	१८.	४.	२७	अग्निरिव मन्यो त्विपितः	४.	३१.	२
अक्षितोतिः सनेदिमं	२०.	६९.	७	अग्निरिवैतु प्रतिकूल	५.	१४.	१३
अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां	२.	३३.	१	अग्निरेनं क्रव्यात्पृथिव्या	१२.	५(७).	७२
	२०.	९६.	१७	अग्निर्दिव आ तपत्यग्ने	१२.	१.	२०
अक्षुमोपशं विततं	९.	३.	८	अग्निर्नः शत्रून्प्रत्येतु	३.	१.	१
अक्ष्यौ च ते मुखं च	४.	३.	३	अग्निर्नो दूतः प्रत्येतु	३.	२.	१
अक्ष्यौ नि विध्य हृदयं	५.	२९.	४	अग्निर्भूम्यामोपधीष्वग्नि	१२.	१.	१९
अक्ष्यौ नौ मयुसंकाशे	७.	३६.	१	अग्निर्मा गोप्ता परि पातु	१७.	१.	३०
अगन्निन्द्र श्रवो बृहद्	२०.	२०.	३	अग्निर्माग्निनावतु	१९.	४५.	६
	२०.	५७.	६	अग्निर्मा पातु वसुभिः	१९.	१७.	१
अगन्म स्वः स्वरगन्म	१६.	९.	३	अग्निर्यव इन्द्रो यवः	९.	२.	१३
अगोरुधाय गविषे	२०.	६५.	२	अग्निर्वनस्पतीनामधिपतिः	५.	२४.	२
अग्न आ याह्यग्निभि	२०.	१०३.	२	अग्निर्वै नः पदवायः	५.	१८.	१४
अग्न इन्द्रश्च दाशुपे	७.	११०.	१	अग्निर्होताश्वर्युष्टे	१८.	४.	१५
अग्नये कव्यवाहनाय	१८.	४.	७१	अग्निवासाः पृथिव्य	१२.	१.	२१
अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट	४.	३९.	९	अग्निष्टे नि शमयतु	६.	१११.	२
अग्नाविष्णू महि तद्वां	७.	२६.	१	अग्निष्वात्ताः पितर	१८.	३.	४४
अग्नाविष्णू महि धाम	७.	२६.	२	अग्निस्तक्रमानमप	५.	२२.	१
अग्निं ते वसुवन्त	१९.	१८.	१	अग्निर्होत्रं च श्रद्धा च	११.	७.	९
अग्निं दूतं वृणीमहे	२०.	१०१.	१	अग्नी रक्षस्तपतु यद्वि	१२.	३.	४३
अग्निं त्रूमो वनस्पती	११.	६.	१	अग्नी रक्षांसि सेधति	८.	३.	२६
अग्निं होतारं मन्ये	२०.	६७.	३	अग्नीपोमा पयिकृता	१८.	२.	५३
अग्निः क्रव्याद्भूत्वा	१२.	५(५).	४१	अग्नीपोमाभ्यां कामाय	१२.	४.	२६
अग्निः पचन्नक्षतु त्वा	१२.	३.	२४	अग्नीपोमावदुर्ग्या	८.	९.	१४
अग्निः परेषु धामसु	६.	३६.	३	अग्नेः प्रजातं परि	१९.	२६.	१

	का.	सु.	क्र.		का.	सु.	क्र.
अग्नेः शरीरमसि	८.	२.	२८	अग्रमेप्योपधीनां	४.	१९.	३
अग्नेः सान्तिपनम्याह	१६.	७६.	२	अग्रं पच्यमाना दुध्वभ्यं	१२.	५(४).	३२
अग्ने अक्रव्यान्निः	१२.	२.	४२	अग्रद्विष्टा देवजाता	२.	७.	१
अग्ने अच्छा वदेह	३.	२०.	२	अग्रमस्त्वघकृते शपथः	१०.	१.	५
अग्ने चर्यज्ञियमन्वा	११.	१.	१६	अग्रविषा निपतन्ती	१२.	५(३).	२६
अग्नेजनिष्ठा महते	११.	१.	३	अग्रशंसदुःशांसाभ्यां	१२.	२.	२
अग्ने जातान्प्र गुदा	७.	३४.	१	अग्रायतामपि नद्या	१०.	९.	१
अग्ने जायस्वादिति	११.	१.	१	अवाश्वस्येदं भेषज	१०.	४.	१०
अग्ने तपस्तप्यामह	७.	६१.	२	अघोरचक्षुरपतिष्नी	१४.	२.	१७
अग्ने त्वचं यातुधानस्य	८.	३.	४	अघ्न्ये पदवीर्भव	१२.	५(६).	५८
अग्ने देवां इहा वह	२०.	१०१.	३	अघ्न्ये प्र शिरो जहि	१२.	५(६).	६०
अग्ने घृतनापाट्	५.	१४.	८	अङ्गभेदमङ्गज्वरं	९.	८.	५
अग्ने प्रेहि प्रथमो देव	४.	१४.	५	अङ्गभेदो अङ्गज्वरो	५.	३०.	९
अग्ने मय्युं प्रतिनुदन	५.	३.	२	अङ्गादङ्गात्प्र च्यावय	१०.	४.	२५
अग्ने यत्ते तपस्तेन	२.	१९.	१	अङ्गादङ्गादयमस्या	१४.	२.	६०
अग्ने यत्ते तेजस्तेन	२.	१९.	५	अङ्गिरसामयनं पूर्वो	१८.	४.	८
अग्ने यत्तेर्विस्तेन	२.	१९.	३	अङ्गिरसो नः पितरो	१८.	१.	५८
अग्ने यत्ते शोचिस्तेन	२.	१९.	४	अङ्गिरोभिर्यज्ञियैरा	१८.	१.	५९
अग्ने यत्ते हरस्तेन	२.	१९.	२	अङ्गेअङ्गे लोमिलोमि	२.	३३.	७
अग्नेरिवास्य दहत	६.	२०.	१		२०.	९६.	२३
अग्नेरिवास्य दहतो	७.	४५.	२	अङ्गेअङ्गे शोचिषा	१.	१२.	२
अग्नेवांसो अपां गर्भो	८.	७.	८	अङ्गेभ्यस्त उदगाय	११.	२.	६
अग्नेर्भाग स्थ	१०.	५.	७	अचिकित्वांश्चिकितुष	९.	९.	७
अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य	४.	२३.	१	अचिक्रदन्त्वपा इह	३.	३.	१
अग्नेर्वर्म परि गोभि	१८.	२.	५८	अच्छ त्वा यन्तु हविनः	३.	४.	३
अग्ने वैश्वानर विश्वैर्मा	२.	१६.	४	अच्छा न इन्द्रं यशसं	६.	३९.	२
अग्ने शर्व महते	७.	७३.	१०	अच्छा म इन्द्रं मतयः	२०.	१७.	१
अग्नेष्टे प्राणममृता	८.	२.	१३	अच्छायमेति शवसा	५.	२७.	४
अग्ने सपत्नानध्वगान	१३.	१.	३१	अच्छा हि त्वा सहसः	२०.	१०३.	३
अग्ने समिधमाहाप	१९.	६४.	१	अच्युतच्युत्समदो	५.	२०.	१२
अग्ने सहस्वानभिभू	११.	१.	६	अजं च पचत पञ्च	९.	५.	३७
अग्ने स्वाहा कृणुहि	५.	२७.	१२	अजः पक्वः स्वर्गे लोक	९.	५.	१८
अग्नौ तुषाना वप	११.	१.	२९	अजमनज्म पयसा	४.	१४.	६
अग्नौ सूर्ये चन्द्रमसि	११.	५.	१३	अजस्त्रिनाके त्रिदिवे	९.	५.	१०
अग्न्याधेयमथो दीक्षा	११.	७.	८	अज्ञागार कविका	२०.	१२९.	१७

अजाता आसन्नृतवो	११.	८.	५	अथो इयन्नियन्निति	२०.	१३०.	१७
अजा रोह सुकृतां यत्र	९.	५.	९	अथोपदान भगवो	१९.	३४.	८
अजिगाधिराजौ श्येनौ	७.	७०.	३	अथो यानि च यस्मा	१९.	४८.	१
अजैषं त्वा संलिखित	७.	५०.	५	अथो आ अस्थिरो	२०.	१३०.	१९
अजैष्माद्यासनामाद्या	१६.	६.	१	अथो सर्वं श्रापदं	११.	९.	१०
अजो अग्निरजमु ज्योति	९.	५.	७	अदन्ति त्वा पिपीलिका	७.	५६.	७
अजो भागस्तपस्तं	१८.	२.	८	अदब्धो दिवि पृथिव्या	१७.	१.	१२
अजो वा इदमग्रे	९.	५.	२०	अदान्यान्तसोमपान्	२.	३५.	३
अजोस्यज स्वर्गोसि	९.	५.	१६	अदारसुद्रवतु देव	१.	२०.	१
अजो ह्यग्रेजनिष्ट शोकान्	४.	१४.	१	अदितिः श्मश्रु वपत्वाप	६.	६८.	२
अजो ह्यग्रेजनिष्ट शोकाद्	९.	५.	१३	अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्ष	७.	६.	१
अजते व्यजते समजते	१८.	३.	१८	अदितिर्मादित्यैः प्रतीच्या	१८.	३.	२७
अतः परिज्मन्ना गहि	२०.	७०.	५	अदितेर्हस्तां स्रुचमेतां	११.	१.	२४
अतन्द्रो यास्यन्हरितो	१३.	२.	२८	अदूहमित्यां पूषकम्	२०.	१३१.	१८
अतिथीन्प्रति पश्यति	९.	६(५).	८	अदृशन्नस्य कृतवो	१३.	२.	१८
अति द्रव श्वानौ सारमेयौ	१८.	२.	११		२०.	४७.	१५
अति धन्वान्यत्यप	७.	४१.	१	अदेवृष्यपतिर्भी	१४.	२.	१८
अति धावतातिसरा	५.	८.	४	अदो यत्ते हृदि श्रितं	६.	१८.	३
अति निहो अति मृगो	२.	६.	५	अदो यदवधावत्यवन्	२.	३.	१
अतिमात्रमवर्धन्त	५.	१९.	१	अदो यदवरोचते	३.	७.	३
अति विश्वान्यरुहद्	१९.	४९.	२	अदो यदेवि प्रथमाना	१२.	१.	५५
अतिसृष्टो अपां वृषभो	१६.	१.	१	अद्विरन्नादीभिरन्नमत्ति	१५.	१४.	६
अतीदु शक्र ओहत	२०.	९२.	११	अद्वयस्त्वा राजा वरुणो	३.	३.	३
अतीव यो मरुतो	२.	१२.	६	अद्यग्रे अद्य सवितरद्य	४.	४.	६
अतो वै० प्रा विशात्विन्द्रं	१५.	१०.	४	अद्या मुरीय यदि	८.	४.	१५
अतो वै० प्राविशदिन्द्रं	१५.	१०.	५	अद्य ते विश्वमनु	२०.	१५.	२
अतो वै व्रत च क्षत्रं	१५.	१०.	३	अद्य त्यं द्रप्सं विभ्वं	१८.	१.	२१
अत्यर्धर्च परस्वतः	२०.	१३१.	१९	अद्य द्रप्सो अंगुमत्या	२०.	१३७.	९
अत्राह गोरमन्वत	२०.	४१.	३	अधराञ्चं प्र हिणोमि	५.	२२.	४
अत्रिबद्धः क्रिमयो	२.	३२.	३	अध रात्रि० अक्षौ	१९.	५०.	१
	५.	२३.	१०	अध रात्रि० हनू	१९.	४७.	८
अत्रैनानिन्द्र वृत्रहन्	५.	८.	९	अधरोधर उत्तरेभ्यो	६.	१३४.	२
अथ य एवं विदुषा	१५.	१२.	८	अथा यथा नः पितरः	१८.	३.	२१
अथ यस्यात्रात्यो व्रात्य	१५.	१३.	११	अथा हीन्द्र गिर्वण	२०.	१००.	१
अथर्वाणं पितरं देवबन्धुं	७.	२.	१	अधि द्रयोर्दधा	२०.	२५.	३
अथर्वाणो अबध्नता	१०.	६.	२०	अधि नो व्रतं पृतना	४.	२८.	७
अथर्वा पूर्णं चमसं	१८.	३.	५४	अधि ब्रूहि मा रभयाः	८.	२.	७
अथा ते अन्तमानां	२०.	५७.	३	अधि स्कन्द वीरयस्व	५.	२५.	८
	२०.	६८.	३	अधीतीरभ्यगादयमधि	२.	९.	३
अथो इयन्निति	२०.	१३०.	१८	अध्यक्षो वाजी मम	९.	२.	७

अध्वर्यवोरुणं दुग्धमंशुं	२०.	८७.	१
अनच्छये तुरगातु	९.	१०.	८
अनडुद्रयस्त्वं प्रथमं	६.	५९.	५१
अनङ्गानिन्द्रः स पशुभ्यो	४.	११.	२
अनङ्गान्दाधार पृथिवी	४.	११.	१
अनङ्गान्दुहे सुकृतस्य	४.	११.	४
अनङ्गाहं प्लवमन्वा	१२.	२.	४८
अनन्तं विततं पुरुषा	१०.	८.	१२
अनपत्यमल्पपशुं	१२.	४.	२५
अनभ्रयः खनमाना	१९.	२.	३
अनमित्रं नो अधरा	६.	४०.	३
अनयाहमोपध्या सर्वाः	४.	१८.	५
	१०.	१.	४
अनशरीरतिं वसुदामुप	२०.	५८.	२
अनवद्याभिः समु जग्म	२.	२.	३
अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः	२०.	४०.	२
	२०.	७०.	४
अनस्थाः पूताः पवनेन	४.	३४.	२
अनागमिष्यतो वरानवित्तेः	१६.	६.	१०
अनागोहत्या वै भीमा	१०.	१.	२९
अनाधृष्यो जातवेदा	७.	८४.	१
अनात्ता ये वः प्रथमा	४.	७.	७
	५.	६.	२
अनामयोपजिह्विका	२०.	१२९.	२०
अनास्माकस्तद्देवपीयुः	१९.	५७.	५
अनुगच्छन्ती प्राणानुप	१२.	५(३).	२७
अनुच्छद्य श्यामेन	९.	५.	४
अनुजिघ्रं प्रमृशन्तं	८.	६.	६
अनु ते शुष्मं तुरयन्त	२०.	१०५.	२
अनु त्वाग्निः प्राविशदनु	१०.	१०.	७
अनु त्वा रोदसी उभे	२०.	४२.	२
अनु त्वा हरिणो वृषा	३.	७.	२
अनुपूर्ववत्सां धेनु	९.	५.	२९
अनु प्रत्नस्यौकसः	२०.	९२.	१५
अनु प्रत्नस्यौकसो	२०.	२६.	३
अनुमतिः सर्वमिदं बभूव	७.	२०.	६
अनुमतेन्विदं मन्यस्वाकूते	६.	१३१.	२
अनु मन्यतामनुमन्यमानः	७.	२०.	३
अनुव्रतः पितुः पित्रो	३.	३०.	२
अनुव्रता रोहिणी	१३.	१.	२२

अनु सूर्यमुदयतां	१.	२२.	१
अनुस्पष्टो भवत्येषो	२०.	९६.	४
अनुहवं परिहवं	१९.	८.	४
अनुहृतः पुनरेहि	५.	३०.	७
अनुक्षरा ऋजवः सन्तु	१४.	१.	३४
अनृणा अस्मिन्नृणाः	६.	११७.	३
अनेनेन्द्रो मणिना	८.	५.	३
अन्तकाय मृत्यवे नमः	८.	१.	१
अन्तकोसि मृत्युरसि	१६.	५.	२
	१६.	५.	९
अन्तरा द्यां च पृथिवीं	९.	३.	१५
अन्तरिक्षं जालमासीज्जाल	८.	८.	५
अन्तरिक्षं दिवं भूमि	१०.	९.	१०
अन्तरिक्षं धेनुस्तस्या	४.	३९.	४
अन्तरिक्ष आसां स्थाम	१.	३२.	२
अन्तरिक्षाय स्वाहा	५.	९.	३
	५.	९.	४
अन्तरिक्षेण पतति	६.	८०.	१
अन्तरिक्षेण सह० अयं	४.	३८.	७
अन्तरिक्षेण सह० इमे	४.	३८.	६
अन्तरिक्षे वायवे समनमन्	४.	३९.	३
अन्तरेमे नभसी घोषो	५.	२०.	७
अन्तर्गर्भश्चरति देवता	११.	४.	२०
अन्तर्देवे द्यावापृथिवी	८.	५.	६
अन्तर्देवे जुहुता स्वे	६.	३२.	१
अन्तर्देशा अवध्नत	१०.	६.	१९
अन्तर्धिर्देवानां परिधि	१२.	२.	४४
अन्तर्धेहि जातवेद	११.	१०.	४
अन्तश्चरति रोचना	६.	३१.	२
	२०.	४८.	५
अन्ति सन्तं न जहात्यन्ति	१०.	८.	३२
अन्नं पूर्वा गसतां मे	१९.	७.	४
अन्नाद्येन यशसा तेजसा	१३.	४(५).	४४
	१३.	४(६).	५६
अन्य ऊ पु यम्यन्य	१८.	१.	१६
अन्यक्षेत्रे न रमसे	५.	२२.	९
अन्यत्रास्मद्व्युच्यतु	६.	२६.	३
अन्येभ्यस्त्वा पुरुषेभ्यो	१२.	२.	१६
अन्वग्निरुपसामग्र	७.	८२.	४
	१८.	१.	२७

अन्वद्य नोनुमतिर्यक्षं	७.	२०.	१	अपादिन्द्रो अपादग्नि	२०.	९२.	८
अन्वान्त्र्यं शीर्षण्यमथो	२.	३१.	४	अपादेति प्रथमा पद्वतीनां	९.	१०.	२३
अन्वारभेधामनुसंभे	६.	१२२.	३	अपानति प्राणति	११.	४.	१४
अन्विदनुमते त्वं मंससे	७.	२०.	२	अपानाय न्यानाय	६.	४१.	२
अपः समुद्रादिवमुद्रहन्ति	४.	२७.	४	अपामग्निस्तनूभिः	४.	१५.	१०
अपकामं स्यन्दमाना	३.	१३.	३	अपामग्रमसि समुद्रं	१६.	१.	६
अप कामति सूनुता	१२.	५(१).	६	अपामस्मै वज्रं प्र	१०.	५.	५०
अप काम नानदती	१०.	१.	१४	अपामह दिव्यानामपां	१९.	२.	४
अप कामन्योरुपेया	७.	१०५.	१	अपामार्ग ओपधीनां	४.	१७.	८
अपक्रीताः सहीयसी	८.	७.	११	अपामार्गोप माष्टु	४.	१८.	७
अपचितः प्र पतत	६.	८३.	१	अपामिदं न्ययनं	६.	१०६.	२
अपचितां लोहिनीनां	७.	७४.	१	अपामृज ओजसो	१९.	४५.	३
अप ज्योतिषा तमो	२०.	१६.	५	अपामृमिर्मदन्निव	२०.	२८.	४
अप तस्य हतं तमो	१०.	७.	४०		२०.	३०.	५
अप त्ये तायवो यथा	१३.	२.	१७	अपावृत्य गार्हपत्यान्	१२.	२.	३४
	२०.	४७.	१४	अपास्मत्तम उच्छतु	१४.	२.	४८
अपयेना जभरैणां	५.	३१.	१०	अपि नद्यामि ते बाहू	७.	७०.	५
अप नः शोशुचदधमग्ने	४.	३३.	१	अपि वृश्च पुगणवद्	७.	९०.	१
अप न्ययुः पौरुषेयं	१९.	२०.	१	अपूपवानन्नवांश्चरुह	१८.	४.	२१
अपपापं परिक्षवं	१९.	८.	५	अपूपवानपवांश्चरुह	१८.	४.	२४
अपमित्यमप्रतीतं	६.	११७.	१	अपूपवान्क्षीरवांश्चरुह	१८.	४.	१६
अपमृज्य यातुधानानप	४.	१८.	८	अपूपवान्वृतवांश्चरुह	१८.	४.	१९
अपरिमितमेव यज्ञ	९.	५.	२२	अपूपवान्द्वित्रिवांश्चरुह	१८.	४.	१७
अपवासे नक्षत्रा	३.	७.	७	अपूपवान्द्रप्सवांश्चरुह	१८.	४.	१८
अपश्वा दग्धानस्य	१९.	५५.	५	अपूपवान्मधुमांश्चरुह	१८.	४.	२२
अपश्यं गोपामनिपद्यमान	९.	१०.	११	अपूपवान्मांसवांश्चरुह	१८.	४.	२०
अपश्यं युवतिं नीयमानां	१८.	३.	३	अपूपवान्नसवांश्चरुह	१८.	४.	२३
अपस्त ओपधीमती	१९.	१८.	६	अपूपपापिहितान्कुम्भान्	१८.	३.	६८
अप स्तेनं वासो गोअज	१९.	५०.	५		१८.	४.	२५
अपस्त्वं धुक्षे प्रथमा	१०.	१०.	८	अपूर्वणोपिता वाचस्ता	१०.	८.	३३
अपां तेजो ज्योतिरोजो	१.	३५.	३	अपेत वीत वि च	१८.	१.	५५
अपां फेनेन नमुचेः	२०.	२९.	३	अपेतो वायो सविता	४.	२५.	४
अपां मा पाने यतमो	५.	२९.	८	अपेन्द्र द्विपतो मनो	१.	२१.	४
अपां यो अग्रे प्रतिमा	९.	४.	२	अपेन्द्र प्राचो मघवन्	२०.	१२५.	१
अपां रसः प्रथमजो	४.	४.	५	अपेमं जीवा अरुधन्	१८.	२.	२७
अपाः पूर्वेषां हरिवः	२०.	३२.	३	अपेमां मात्रां मिमीमहे	१८.	२.	४०
अपागृहजन्मृतां मर्त्येभ्यः	१८.	२.	३३	अपेयं रात्र्युच्छत्वपोच्छ	२.	८.	२
अपाङ् प्राडेति स्वधया	९.	१०.	१६	अपेहि मनसस्पते	२०.	९६.	२४
अपाञ्चो त उभौ बाहू	७.	७०.	४	अपेक्षारिरस्यगिर्वा	७.	८२.	१
अपादग्रे समभवन्	१०.	८.	२१	अपैतेनागत्सीरसौ	५.	६.	७

अपो दिव्या अचायिपं	७.	८८.	१	अभि त्वा वृषभा सुते	२०.	२२.	१
	१०.	५.	४६	अभि त्वा शूर नोनुमो	२०.	१२१.	१
अपो देवीरूप ह्वये	१.	४.	३	अभि त्वेन्द्र वरिमतः	६.	०.०.	१
अपो देवीर्मधुमती	१०.	९.	२७	अभि त्वोर्णोमि पृथिव्या	१८.	२.	५२
अपो निषिञ्चसुरः	४.	१५.	१२	अभि द्युम्नानि वनिन	२०.	६.	७
अपो यदद्रि पुरुहूत	२०.	७७.	८	अभि प्र गोपतिं गिरे	२०.	२२.	४
अपो वामदेव्यं यज्ञं	८.	१०(२).	१०		२०.	९२.	१
अपो वामदेव्येन यज्ञं	८.	१०(२).	८	अभि प्र वः सुराध्वस	२०.	५१.	१
अपो वृत्रं वन्निवासं	२०.	७७.	७	अभि प्रेहि दक्षिणतो	४.	३२.	७
अप्रजास्त्वं मार्तवत्	८.	६.	२६	अभि प्रेहि माप वेन	४.	८.	२
अप्रपाणा च वेशन्ता	२०.	१२८.	८	अभिभूर्यज्ञो अभिभू	६.	०.७.	१
अप्राणैति प्राणेन	८.	९.	९	अभि वर्धतां पयसाभि	६.	७८.	२
अप्सरसः० ता मे	७.	१०६.	३	अभिवृत्य सपत्नानभि	१.	२९.	२
अप्सरसः० तास्ते	१४.	२.	३४	अभिवृष्टा ओषधयः	११.	४.	६
अप्सु ते जन्म दिवि	६.	८०.	३	अभि श्यावं न कृशनेभि	२०.	१६.	११
अप्सु ते राजन्वरुण	७.	८३.	१	अभि हि सत्य सोमपा	२०.	६४.	२
अप्सु धृतस्य हरिवः	२०.	३३.	१	अभीवर्तेन मणिना	१.	२९.	१
अप्सु मे सोमो अत्रवी	१.	६.	२	अभीवर्तो अभीभवः	१.	२०.	४
अप्सु स्तीमासु वृद्धासु	११.	८.	३४	अभीवस्वः प्र जिहीते	२०.	१२७.	१०
अप्स्वन्तरमृतमप्सु	१.	४.	४	अभीवृता हिरण्येन	१०.	१०.	१६
अप्स्वासीन्मातरिश्वा	१०.	८.	४०	अभीशुना मेया आत्मन	६.	१३७.	२
अबोध्यग्निः समिधा	१३.	२.	४६	अभी पु णः सर्वाणा	२०.	१२४.	३
अभयं द्यावापृथिवी	६.	४०.	१	अभीहि मन्यो तवस	४.	३२.	३
अभयं नः कर्त्यन्तरिक्ष	१९.	१५.	५	अभुत्सु प्र देव्या	२०.	१४२.	१
अभयं मित्रादभय	१९.	१५.	६	अभूतिरुपह्रियमाणा	१२.	५(४).	३४
अभयं मित्रावरुणा	६.	३२.	३	अभूदतः प्रहितो	१८.	४.	६५
अभागः सन्नप परेतो	४.	३२.	५	अभ्यक्ताक्ता स्वर्कृता	१०.	१.	२५
अभिक्रन्दन्स्तनयन्	११.	५.	१२	अभ्यञ्जनं सुरभि सा	६.	१२४.	३
अभि क्रन्द स्तनयार्दयो	४.	१५.	६	अभ्यन्यदेति पर्यन्य	१३.	२.	४३
अभि गोत्राणि सहसा	१९.	१३.	७	अभ्यर्चत सुशुति	७.	८२.	१
अभि तं निर्रक्तिर्धत्ता	४.	३६.	१०	अभ्यावर्तस्व पशुभिः	११.	१.	२२
अभि तिष्ठामि ते मन्युं	६.	४२.	३	अभ्रं पीवो मज्जा	९.	७.	१८
अभि तेषां सहमाना	३.	१८.	६	अभ्रानृग्रीं वरुणापशुग्रीं	१४.	१.	६२
अभि त्यं देवं सविता	७.	१४.	१	अभ्रानृत्यो अना त्वमना	२०.	११४.	१
अभि त्वा जग्मिहिन	३.	११.	८	अभ्रियं दिद्युन्नक्षत्रिये	२.	२.	४
अभि त्वा देवः सविता	१.	२९.	३	अमन्महीदनाशवो	२०.	११६.	२
अभि त्वा पूर्वपीतय	२०.	९९.	१	अमा कृत्वा पाप्मानं	४.	१८.	३
अभि त्वा मनुजातेन	७.	३७.	१	अमा वृतं कृणुते केवल	११.	५.	१५
अभि त्वा वर्चसा गिरः	२०.	४८.	१	अमावास्या च पौर्णमासी	१५.	२.	१४
अभि त्वा वर्चसासिचन्	४.	८.	६	अमावास्यं न त्वदेतान्यन्यो	७.	५६	४

अमासि मात्रां स्वर्गा	१८.	२.	४५
अभिषेनां मधवन्	३.	१.	३
अमी ये युधमायन्ति	६.	१०३.	३
अमीषां चित्तानि प्रति	३.	२.	५
अमुक्या यक्ष्माहुरिता	२.	१०.	६
अमुत्रभूयादधि	७.	५३.	१
अमुत्र सन्निह वेत्येतः	१३.	१.	३९
अमुत्रैवमा गच्छताद्	९.	३.	१०
अमूः पारे पृदाक्	१.	२७.	१
अमूनश्चत्य निः शृणीहि	८.	८.	३
अमून्हेतिः पतत्रिणी	६.	२९.	१
अमू ये दिवि सुभगे	३.	७.	४
अमूर्या उप सूर्ये	१.	४.	२
अमूर्या यन्ति योषितो	१.	१७.	१
अमोतं वासो दद्याद्	९.	५.	१४
अमोहमस्मि सा त्वं	१४.	२.	७१
अम्बयो यन्त्यध्वभि	१.	४.	१
अम्भो अमो महः सह	१३.	४(५).	५०
अम्भो अरुणं रजतं	१३.	४(५).	५१
अयं ग्रावा पृथुवुन्नो	१२.	३.	१४
अयं जीवतु मा मृतेमं	८.	२.	५
अयं त इन्द्र सोमो	२०.	५.	५
अयं ते अस्त्युप न	४.	३२.	६
अयं ते कृत्यां विततां	१०.	३.	४
अयं ते योनिर्कृत्यो	३.	२०.	१
अयं दर्भो विमन्युकः	६.	४३.	१
अयं देवा इहैवास्त्वयं	८.	१.	१८
अयं देवानामसुरो वि	१.	१०.	१
अयं नो नभस्स्पतिः	६.	७९.	१
अयं पन्थाः कृत्येति	१०.	१.	१५
अयं पिपान इन्द्र	९.	४.	२१
अयं प्रतिसरो मणि	८.	५.	१
अयं मणिः सपन्नहा	८.	५.	२
अयं मणिर्वरणो विश्व	१०.	३.	३
अयं मे वरण उरसि	१०.	३.	११
अयं मे वरणो मणिः	१०.	३.	१
अयं मे हस्तो भगवानयं	४.	१३.	६
अयं यो अभिशोचयिष्णु	६.	२०.	३
अयं यो भूरिमूलः	६.	४३.	२
अयं यो वक्रो विपद्	७.	५६.	४

अयं यो विश्वान्हरितान्	५.	२२.	२
अयं लोकः प्रियतमो	५.	३०.	१७
अयं लोको जालमासी	८.	८.	८
अयं वज्रस्तर्पयता	६.	१३४.	१
अयं वस्ते गर्भं पृथिव्या	१३.	१.	१६
अयं वां घर्मो अश्विना	२०.	१३९.	४
अयं वा उ अग्नि	१५.	१०.	७
अयं विष्कन्धं सहतेयं	२.	४.	३
अयं स देवो अप्सवन्तः	१३.	३.	१५
अयं स शिङ्गे येन	९.	१०.	७
अयं सहस्रमा नो दृशे	७.	२२.	१
अयं सहस्रमृषिभिः	२०.	१०४.	२
अयं स्तुवान आगम	१.	८.	२
अयं स्नाक्त्यो मणिः	८.	५.	४
अयज्ञियो हतवर्चा	१२.	२.	३७
अयन्महा ते अर्वाहः	२०.	१२९.	११
अयमग्निः सत्यति	७.	६२.	१
अयमग्निरुमृहद्	३.	२.	२
अयमग्निरुपसद्य इह	५.	३०.	११
अयमस्तु धनपति	४.	२२.	३
अयमा यात्ययेमा	६.	६०.	१
अयमिद्वै प्रतीवर्त	८.	५.	१६
अयमिन्द्र वृषाकपिः	२०.	१२६.	१८
अयमु ते समतसि	२०.	४५.	१
अयमु त्वा विचर्पणे	२०.	५.	१
अयमेमि विचाकशद्	२०.	१२६.	१९
अयमौदुम्बरो मणि	१९.	३१.	१४
अयस्मये द्रुपदे वेधिप	६.	६३.	३
	६.	८४.	४
अयामि घोष इन्द्र	२०.	१२.	२
अया विष्ठा जनयन्	७.	३.	१
अया ह त्वं मायया	२०.	३६.	६
अयुक्त सप्त शुन्ययुवः	१३.	२.	२४
	२०.	४७.	२१
अयुतोहमयुतो म	१९.	५१.	१
अयोजाला असुरा	१९.	६६.	१
अयोदंष्ट्रो अर्चिषा	८.	३.	२
अयोमुखाः सूचीमुखा	११.	१०.	३
अरं कामाय हरयो	२०.	३१.	२
अरंगरो वावदीति	२०.	१३५.	१३

अरुंधुपो निमज्योन्मज्य	१०.	४.	४	अलगण्डुन्हन्मि महता	२.	३१.	३
अरुदुपरम	२०.	१३१.	१५	अवः परेण पर एनावरेण	९.	९.	१७
अरसं कृत्रिमं नाद	१९.	३४.	३		१३.	१.	४१
अरसं प्राच्यं विपमरसं	४.	७.	२	अवः परेण पितरं यो	९.	९.	१८
अरसस्त इषो शल्यो	४.	६.	६	अवकादानभिशोचानप्सु	४.	३७.	१०
अरसस्य शर्कोटस्य	७.	५६.	५	अवकोल्वा उदकात्मान	८.	७.	९
अरसास इहाहयो	१०.	४.	९	अवक्रक्षिणं वृषभं	२०.	८५.	२
अरातीयोभ्रातृव्यस्य	१०.	६.	१	अव जहि यातुधाना	५.	१४.	२
अरात्यास्त्वा निर्कृत्या	१०.	३.	७	अव ज्यामिव धन्वनो	६.	४२.	१
अरायक्षयणमस्य	२.	१८.	३	अव दिवस्तारयन्ति	७.	१०७.	१
अरायमसृक्पावानं	२.	२५.	३	अव द्रप्सो अंशुमती	२०.	१३७.	७
अरायान्मूो रक्षांसि	११.	६.	१६	अवधीत्कामो मम ये	९.	२.	११
अरिप्रा० रिप्रमस्मन् ।	१६.	१.	१०	अव पद्यन्तामेपा	८.	८.	२०
अरिप्रा० रिप्रमस्मन् । प्रास्म	१०.	५.	२४	अव बाधे द्विषन्तं	४.	३५.	७
अरिष्टोहमरिष्टगु	१०.	३.	१०	अव मन्युरवायताव	६.	६५.	१
अरुन्नाणमिदं महन्	२.	३.	५	अव मा पाप्मन्सृज	६.	२६.	१
अर्चत प्रार्चत प्रिय	२०.	९२.	५	अवर्तिरश्यमाना	१२.	५(४).	३७
अर्चामि वां वर्धायापो	१८.	१.	३१	अवशासा निःशसा	६.	४५.	२
अर्जुनि पुनर्वो यन्तु	२.	२४.	७	अवश्लक्ष्णमिव भ्रंशदन्त	२०.	१३३.	६
अर्धमर्थेन पयसा	५.	१.	९	अव श्वेत पदा जहि	१०.	४.	३
अर्धमासाश्च मासा	११.	७.	२०	अव सृज पुनरग्रे	१८.	२.	१०
अर्बुदिनाम यो देव	११.	९.	४	अवमृष्टां परा पत	३.	१०.	८
अर्बुदिश्च त्रिपन्थिश्चा	११.	९.	२३	अव स्य शूराध्वनो	२०.	७७.	२
अर्भको न कुमारको	२०.	९२.	१२	अव स्वराति गर्गरो	२०.	९२.	६
अर्यमणं बृहस्पति	३.	२०.	७	अवाचीनानव जहीन्द्र	१३.	१.	३०
अर्यमणं यजामहे	१४.	१.	१७	अवायन्तां पक्षिणो ये	११.	१०.	८
अर्वागन्यः परो अन्यो	११.	५.	१०	अवाप्तुमेनमन्वरा	१२.	५(५).	४५
अर्वागन्य इतो अन्यः	११.	५.	११	अविः कृष्णा भागधेयं	१२.	२.	५३
अर्वाडेहि सोमकामं	२०.	८.	२	अविर्वै नाम देवतर्त	१०.	८.	३१
अर्वाङ् परस्तात्प्रयतो	१३.	२.	३१	अवीगमिव मामयं	२०.	१२६.	९
अर्वाचीनं सु ते मन	२०.	१९.	२	अवैतेनारात्सीरसौ	५.	६.	६
अर्वाञ्च त्वा सुखे रये	२०.	२३.	९	अवैरहत्यायेदमा	६.	२९.	३
अर्वाञ्चमिन्द्रममुतो	५.	३.	११	अवो द्वाभ्यां पर एकया	२०.	९१.	४
अर्वावतो न आ गहि	२०.	६.	८	अव्यसश्च व्यचसश्च	१९.	६८.	१
अर्वावतो न आ गह्यथो	२०.	२०.	४	अशिता लोकाच्छिनत्ति	१२.	५(४).	३८
	२०.	५७.	७	अशितावत्यतिथा	९.	६(३).	८
अलसालासि पूर्वा	६.	१६.	४	अशीतिभिस्तिष्ठमिः	२.	१२.	४
अलावुकं निखातकम्	२०.	१३२.	२	अश्नापिनद्धं सधु	२०.	१६.	८
अलावूनि पृषातकान्य	२०.	१३५.	३	अश्मन्वती रीयते सं	१२.	२.	२६
अलिङ्गवा जाष्कमदा	११.	९.	९	अश्मवर्म० मा दक्षिणाया	५.	१०.	२

४८३

अश्मवर्म० मा दिशा	५. १०. ७	असंज्ञा गन्धेन गुगु	१२. ५(४). ३४
अश्मवर्म० मा ध्रुवाया	५. १०. ५	असंतापं मे हृदयमुर्वी	१६. ३. ६
अश्मवर्म० मा प्रतीच्या	५. १०. ३	असंतापे सुतपसौ	४. २६. ३
अश्मवर्म० मा प्राच्या	५. १०. १	असंवाधं मध्यतो	१२. १. २
अश्मवर्म० मोदीच्या	५. १०. ४	असंवाधे पृथिव्या	१८. २. २०
अश्मवर्म० मोर्ध्याया	५. १०. ६	असच्छाखां प्रतिष्ठन्ती	१०. ७. २१
अश्रमदियमर्यमन्	६. ६०. २	असति सत्प्रतिष्ठितं	१७. १. १९
अश्रान्तस्य त्वा मनसा	१९. २५. १	असदन्नावः सद्ने	७. ४३. १
अश्रूणि कृपमाणस्य	५. १९. १३	असद्भूम्याः समभवत्	४. १९. ६
अश्रेष्ठाणो आधारयन्	३. ९. २	असन्मन्त्रादुष्यया	४. ९. ६
अश्लीला तनूर्भवति	१४. १. २७	असपन्नं नो अधरा	८. ५. १७
अश्व इव रजो दुधुवे	१२. १. ५७	असपन्नं पुरस्तात्	१९. १६. १
अश्वत्थ खदिरो धवः	२०. १३१. १४		१९. २७. १४
अश्वत्थो दर्भो वीरुधां	८. ७. २०	असर्ववीरश्चरतु	९. २. १४
अश्वत्थो देवसदन० ततः	१९. ३९. ६	असितं ते प्रलयनमा	१. २३. ३
अश्वत्थो देवसदन० देवाः	५. ४. ३	असितस्य ते ब्रह्मणा	१. १४. ४
	६. ९५. १	असितस्य तैमातस्य	५. १३. ६
अश्वस्य वारो गोशपद्यके	२०. १२९. १८	असि हि वीर सेन्योसि	२०. ५६. २
अश्वस्याश्वतरस्याजस्य	४. ४. ८	असुन्वामिन्द्र संसदं	२०. २९. ५
अश्वस्यास्त्रः संपत्तिता	५. ५. ९	असुराणां दुहितासि	६. १००. ३
अश्वाः कणा गावस्तण्डुला	११. ३(१). ५	असुरास्त्वा न्यखनन्	६. १०९. ३
अश्वायन्तो गन्यन्तो	२०. ९६. ५	असूतिका रामायण्यप	६. ८३. ३
अश्वावति प्रथमो गोषु	२०. २५. १	असृग्रमिन्द्र ते गिरा	२०. ७१. १०
अश्वावतीं प्र तर या	१८. २. ३१	असौ मे स्मरतादिति	६. १३०. २
अश्वावतीर्गोमतीर्न	३. १६. ७	असौ या सेना मरुतः	३. २. ६
अश्विना त्वाग्रे मित्रा	३. ४. ४	असौ यो अधराद्बृह	२. १४. ३
अश्विना ब्रह्मणा यात	५. २६. १२	असौ हा इह ते मनः	१८. ४. ६६
अश्विना सारघेण० भर्ग	६. ६९. २	अस्तंयते नमोस्तमेप्यते	१७. १. २३
अश्विना सारघेण० वर्च	९. १. १९	अस्तावि मन्म पूर्वं	२०. ११९. १
अषाढमुग्रं पृतनासु	२०. ९२. १९	अस्तेव सु प्रतरं	२०. ८९. १
अष्ट च मेशीतिश्च	५. १५. ८	अस्त्रा नीलशिखण्डेन	११. २. ७
अष्ट जाता भूता प्रथम	८. ९. २१	अस्थादयौरस्थात्० अस्थु	६. ४४. १
अष्टधा युक्तो वहति	१३. ३. १९	अस्थादयौरस्थात्० आस्थाने	६. ७७. १
अष्टर्चभ्यः स्वाहा	१९. २३. ५	अस्थि कृत्वा समिधं	११. ८. २९
अष्टाचक्रं वर्तत	११. ४. २२	अस्थिजस्य किलासस्य	१. २३. ४
अष्टाचक्रा नवद्वारा	१०. २. ३१	अस्थिभ्यस्ते मज्जभ्य	२. ३३. ६
अष्टादशर्चभ्यः स्वाहा	१९. २३. १५		२०. ९६. २२
अष्टापदी चतुरक्षी	५. १९. ७	अस्थिस्त्रंसं परुस्त्रंसमा	६. १४. १
अष्टविंशानि शिवानि	१९. ८. २	अस्थीन्यस्य पीडय	१२. ५(७). ७०
अष्टेन्द्रस्य षड्यमस्य	८. ९. २३	अस्मा इदु प्राश्निव	२०. ३५. ८

अस्मा इदु त्यदनु	२०.	३५.	१५
अस्मा इदु त्यमुपमं	२०.	३५.	३
अस्मा इदु त्वष्टा	२०.	३५.	६
अस्मा इदु प्र तवसे	२०.	३५.	१
अस्मा इदु प्र भरा	२०.	३५.	१२
अस्मा इदु प्रय इव	२०.	३५.	२
अस्मा इदु सप्तमिव	२०.	३५.	५
अस्मा इदु स्तोमं सं	२०.	३५.	४
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु	१९.	१३.	११
अस्मान्तु तत्र चोदयेन्द्र	२०.	७१.	१२
अस्मिन्निन्द्रो नि दधातु	८.	५.	२१
अस्मिन्मणावेकशतं	१९.	४६.	५
अस्मिन्वयं संकसुके	१२.	२.	१३
अस्मिन्वसु वसवो	१.	९.	१
अस्मै धेहि श्रवो बृहद्	२०.	७१.	१४
अस्मै क्षत्रमग्नीषोमा	६.	५४.	२
अस्मै क्षत्राणि धारयन्त	७.	७५.	२
अस्मै ग्रामाय प्रदिश	६.	४०.	२
अस्मै द्यावापृथिवी	४.	२२.	४
अस्मै भीमाय नमसा	२०.	१५.	३
अस्मै मणिं वर्म बध्नन्तु	८.	५.	१०
अस्मै मृत्यो अधि ब्रूहीमं	८.	२.	८
अस्य देवाः प्रदिशि	१.	९.	२
अस्य पीत्वा शतक्रतो	२०.	६८.	८
अस्य वामस्य पलितस्य	९.	९.	१
अस्येदिन्द्रो वावृधे	२०.	९९.	२
अस्येदु त्वेपसा रन्त	२०.	३५.	११
अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्याणि	२०.	३५.	१३
अस्येदु भिया गिरयश्च	२०.	३५.	१४
अस्येदु मातुः सवनेषु	२०.	३५.	७
अस्येदेव प्र रिरिचे	२०.	३५.	९
अस्येदेव शवसा	२०.	३५.	१०
अस्येन्द्र कुमारस्य	५.	२३.	२
अस्यै देवताया उदकं	१५.	१३.	१३
अस्त्रामस्त्वा हविषा	१.	३१.	३
अस्वगता परिहृता	१२.	५(५).	४०
अहं गृभ्णामि मनसा	३.	८.	६
	६.	९४.	२
अहं जजान पृथिवी	६.	६१.	३
अहं पचाम्यहं ददामि	१२.	३.	४७

अहं पशूनामधिषा	१९.	३१.	६
अहं प्रत्नेन मन्मना	२०.	११५.	२
अहं राष्ट्री संगमनी	४.	३०.	२
अहं रुद्राय धनुरा	४.	३०.	५
अहं रुद्रेभिर्वसुभि	४.	३०.	१
अहं वदामि नेत्वं	७.	३५.	४
अहं विवेच पृथिवी	६.	६१.	२
अहं वि प्यामि मयि	१४.	१.	५७
अहं सुवे पितरमस्य	४.	३०.	७
अहं सोममाहनसं	४.	३०.	६
अहन्नहिं पर्वते	२.	५.	६
अहमस्मि सहमान	१२.	१.	५४
अहमस्मि सहमानाथो	३.	१८.	५
अहमिद्धि पितृप्परि	२०.	११५.	१
अहमेनावुदतिष्ठिपं	७.	६५.	२
अहमेव वात इव	४.	३०.	८
अहमेव स्वयमिदं	४.	३०.	३
अहमेवास्म्यमावास्या	७.	७६.	२
अहल कुश वर्त्तक	२०.	१३१.	६
अहश्च रात्री च परि	१५.	२.	२०
अहा अरातिमविदः	२.	१०.	७
अहीनां सर्वेषां विपं	१०.	४.	२०
अहोरात्राभ्यां नक्षत्रेभ्यः	६.	१२८.	३
अहोरात्रे अन्वेपि	१२.	२.	४९
अहोरात्रे इदं ब्रूमः	११.	६.	५
अहोरात्रे नासिके	१५.	१८.	४
अहोरात्रैर्विमितं	१३.	३.	८
अह्ना प्रत्यङ्वात्यो	१५.	१८.	५
अह्ने च त्वा रात्रये	८.	२.	२०
आकूति देवीं सुभगां	१९.	४.	२
आकूत्या नो बृहस्पत	१९.	४.	३
आ कन्दय धनपते	३.	३६.	६
आ कन्दय बलमोजो	६.	१२६.	२
आश्चैकं मणिमेकं	१९.	४५.	५
आगच्छत आगतस्य	६.	८२.	१
आगन्नात्री संगमनी	७.	७६.	३
आगादुदगादयं	२.	९.	२
आ गावो अगमन्तु	४.	२१.	१
आ गृहीतं सं बृहतं	११.	९.	११
आ घ त्वावान्मनाम	२०.	१२२.	२

४८५

आ वा गमयदि	२०.	२६.	२
आ वा ता गच्छानुत्तरा	१८.	१.	११
आङ्गिरसानामाद्यैः	१९.	२२.	१
आचार्य उपनयमानो	११.	५.	३
आचार्यस्ततश्च नभसी	११.	५.	८
आचार्यो ब्रह्मचारी	११.	५.	१६
आचार्यो वृत्त्युर्वरुणः	११.	५.	१४
आच्छद्विधानैर्गुपितो	१४.	१.	५
आच्या जानु दक्षिणतो	१८.	१.	५२
आ जनाय द्रुहणे	२०.	३६.	८
आजामि त्वाजन्या	३.	२५.	५
आजुह्वान ईड्यो	५.	१२.	३
आज्यं विभक्तिं वृतमस्य	९.	४.	७
आज्यस्य परमेष्ठिजात	१.	७.	२
आजनं पृथिव्यां जातं	१९.	४४.	३
आजनस्य मदुषस्य	६.	१०२.	३
आतन्वाना आयच्छन्तो	६.	६६.	२
आतिष्ठन्तं परि विश्वे	४.	८.	३
आ तू न इन्द्र मयग्	२०.	२३.	१
आ तू सुशिप्र दंपते	२०.	९२.	१३
आ ते ददे वक्षणाभ्य	७.	११४.	१
आ ते नयतु सविता	२.	३६.	८
आ ते प्राणं सुवामसि	७.	५३.	६
आ ते योनिं गर्भं एतु	३.	२३.	२
आ ते राष्ट्रमिह रोहितो	१३.	१.	५
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्यो	२०.	४.	२
आ ते स्तोत्राण्युद्यतानि	५.	११.	९
आतोदिनौ नितोदिना	७.	६५.	३
आत्मन्वत्युर्वरा नारी	१४.	२.	१४
आत्मानं पितरं पुत्रं	९.	५.	३०
आ त्वा गत्राष्ट्रं सह	३.	४.	१
आ त्वागमं शंतातिभि	४.	१३.	५
आ त्वाग्न इधीमहि	१८.	४.	८८
आ त्वा वृतत्वय्यमा	५.	२८.	१२
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी	२०.	३.	२
	२०.	३८.	२
	२०.	४७.	८
आ त्वा रुरोह बृहत्यूत	१३.	१.	१५
आ त्वा विशन्तु सुतास	२.	५.	४
आ त्वा विशन्त्वाशवः	२०.	६९.	५

आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो	२०.	३२.	२
आ त्वाहार्पमन्तरभू	६.	८७.	१
आ त्वेता नि पीदतेन्द्र	२०.	६८.	११
आथर्वणानां चतुर्ऋचेभ्यः	१९.	२३.	१
आथर्वणीराङ्गिरसी	११.	४.	१६
आदङ्गा कुविदङ्गा	२.	३.	२
आदङ्गिराः प्रथमं	२०.	२५.	४
आ दत्से जिनतां	१२.	५(६).	५६
आददानमाङ्गिरसि	१२.	५(६).	५३
आ दधामि ते पदं	२.	१२.	८
आदलावुकमेककम्	२०.	१३२.	१
आदह स्वधामनु	२०.	४०.	३
	२०.	६९.	१२
आदानेन संदानेना	६.	१०४.	१
आदाय जीतं जीताय	१२.	५(६).	५७
आदिक्ते अस्य वीर्यस्य	२०.	७५.	३
आदित्यस्याभ्युत वा	३.	१३.	६
आदित्य चक्षुरा दत्त्व	५.	२१.	१०
आदित्य नावमारुक्षः	१७.	१.	२५
आदित्या रुद्रा वसव	२०.	१३५.	९
आदित्या रुद्रा वसवो जुषन्ता	१९.	११.	४
आदित्या रुद्रा वसवो दिवि	११.	६.	१३
आदित्या ह जरित	२०.	१३५.	६
आदित्येभ्यो अङ्गिरोभ्यो	१२.	३.	४४
आदित्यैरिन्द्रः सगणो	२०.	६३.	२
	२०.	१२४.	५
आदिनवं प्रतिदिने	७.	१०९.	४
आ देवानामपि पन्था	१९.	५९.	३
आ देवेषु वृश्चते	१५.	१२.	१०
आधीपर्णा कामशल्या	३.	२५.	२
आनन्दा मोदाः० उच्छिष्टा	११.	७.	२६
आनन्दा मोदाः० हसो	११.	८.	२४
आ नयैतमा रभस्व	९.	५.	१
आ नूनं यातमश्विनेमा	२०.	१४१.	४
आ नूनं रघुवर्तनिं	२०.	१४०.	३
आ नूनमश्विना युवं	२०.	१३९.	१
आ नूनमश्विनोर्ऋषि	२०.	१४०.	२
आनृत्यतः शिखण्डिनो	४.	३७.	७
आ नो अग्ने सुमतिं	२.	३६.	१
आ नो भर मा परि	५.	७.	१

४८६

आ नो यज्ञं भारती	५.	१२.	८
आ नो यातं दिवो	२०.	१४३.	५
आ नो याहि सुतावतो	२०.	४.	१
आ नो विश्वासु हव्य	२०.	१०४.	३
आश्राणि जत्रवो गुदा	११.	३(१).	१०
आश्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो	२.	३३.	४
	२०.	९६.	२०
आपः पृणीत भेषजं	१.	६.	३
आप इद्वा० तास्ते	६.	९१.	३
आप इद्वा० तास्त्वा	३.	७.	५
आ पप्राथ महिना	२०.	८१.	२
	२०.	९२.	२१
आ पर्जन्यस्य वृष्टयो	३.	३१.	११
आपश्चित्पिप्यु स्तर्यो	२०.	१२.	४
आ पश्यति प्रति पश्यति	४.	२०.	१
आपस्पुत्रासो अभि सं	१२.	३.	४
आपूर्णा अस्य कलशः	२०.	८.	३
आपो अग्निं प्र हिणुत	१८.	४.	४०
आपो अग्रं दिव्या	८.	७.	३
आपो अग्रे विश्वमावन्	४.	२.	६
आपो अस्मान्मातरः	६.	५१.	२
आपो न देवीरूप	२०.	२५.	२
आपो न सिन्धुमभि	२०.	१७.	७
आपो भद्रा घृतमिदाप	३.	१३.	५
आपो मौपधीमती	१९.	१७.	६
आपो यद्गः शोचिस्तेन	२.	२३.	४
आपो यद्वस्तपस्तेन	२.	२३.	१
आपो यद्वस्तेजस्तेन	२.	२३.	५
आपो यद्वोचिस्तेन	२.	२३.	३
आपो यद्वो हरस्तेन	२.	२३.	२
आपो वत्सं जनयन्ती	४.	२.	८
आपो विद्युदभ्रं वर्षं	४.	१५.	९
आपो हि ष्ठा मयो भुव	१.	५.	१
आप्नोतीमं लोकमाप्नोत्यमुम्	९.	६(६).	१३
आ प्र च्यवेथामप	१८.	४.	४९
आ प्रत्यञ्चं दाशुपे	७.	४०.	२
आ प्र द्रव परमस्याः	३.	४.	५
आप्नुपायन्मधुन	२०.	१६.	४
आवयो अनावयो	६.	१६.	१
आभूत्या सहजा वज्र	४.	३१.	६

आमणको मणत्सकः	२०.	१३०.	९
आ मध्वो अस्मा असिचन्	२०.	७६.	७
आ मन्दैरिन्द्र हरिभि	७.	११७.	१
आ मा पुष्टे च पोषे च	३.	१०.	७
आ मारुक्षत्पर्णमणि	३.	५.	५
आ मारुक्षद्देवमणि	८.	५.	२०
आमिनोनिति भद्यते	२०.	१३१.	१
आ मे धनं सरस्वती	१९.	३१.	१०
आ मे महच्छतभिषण्	१९.	७.	५
आमे सुपक्वे शबले	५.	२९.	६
आयं गौः पृश्निर्कामी	६.	३१.	१
	२०.	४८.	४
आ यं विशन्तीन्दवो	६.	२.	२
आ यत्पतन्त्येन्यः	२०.	९२.	७
आ यदुवः शतक्रतवा	२०.	१२२.	३
आयने ते परायणे	६.	१०६.	१
आ यन्ति दिवः पृथिवीं	१२.	३.	२६
आयमगन्तसंवत्सरः	३.	१०.	८
आयमगन्तसविता	६.	६८.	१
आयमगन्तर्णमणि	३.	५.	१
आयमगन्त्युवा भिषक्	१०.	४.	१५
आ ययाम सं ववर्ह	९.	३.	३
आय वनेनती जनी	२०.	१३१.	८
आ यात पितरः सोम्यासो	१८.	४.	६२
आ यातु मित्र क्रतुभिः	३.	८.	१
आ यात्विन्द्रः स्वपति	२०.	९४.	१
आ याहि सुपुमा हि त	२०.	३.	१
	२०.	३८.	१
	२०.	४७.	७
आयुरस्मै धेहि जातवेदः	२.	२९.	२
आयुरस्यायुर्मे दाः	२.	१७.	४
आयुर्ददं विपश्चितं	६.	५२.	३
आयुर्दा अग्रे जरसं	२.	१३.	१
आयुर्यत्ते अतिहितं	७.	५३.	३
आयुर्विश्वायुः परि	१८.	२.	५५
आयुश्च रूपं च नाम	१२.	५(२).	३
आयुपायुष्कृतां जीवा	१९.	२७.	८
आयुषे त्वा वर्चसे	१९.	२६.	३
आयुषोसि प्रतरणं	१९.	४४.	१
आयुष्मतामायुष्कृतां	३.	३१.	८

४८७

आ यूथेव क्षुमति	१८.	३.	२३	आशीर्ण ऊर्जमुत	२.	२९.	३
आ यो धर्माणि प्रथमः	५.	१.	२	आशुः शिशानो वृषभो	१९.	१३.	२
आ रभस्व जातवेद	१८.	३.	७१	आशृण्वन्तं यवं देवं	६.	१४२.	२
आ रभस्व जातवेदो	१.	७.	६	आ संयतमिन्द्र णः	२०.	३६.	१०
आ रभस्वेमाममृतस्य	८.	२.	१	आ सत्यो यातु मघवाँ	२०.	७७.	१
आराच्छुमप बाधस्व	२०.	८९.	७	आसीनासो अरुणीना	१८.	३.	४३
आ रात्रि पार्थिवं रजः	१९.	४७.	१	आसुरी चक्रे प्रथमेदं	१.	२४.	२
आरादरातिं निर्ऋतिं	८.	२.	१२	आ सुष्वयन्ती यजते	५.	१२.	६
आरे अभूद्विषमरौदु	१०.	४.	२६	आ सुम्रसः सुम्रसो	७.	७६.	१
आरेसावस्मदस्तु हेति	१.	२६.	१	आसो बलासो भवतु	९.	८.	१०
आ रोदसी हर्यमाणो	२०.	३२.	१	आम्रस्ते गाया अभवन्	१०.	१०.	२०
आ रोह चर्मोप सीदामि	१४.	२.	२४	आम्रेयीश्च वास्तेयीश्च	११.	८.	२८
आरोहञ्छुक्रो बृहती	१३.	२.	४२	आस्यै ब्राह्मणाः क्षपनी	१४.	१.	३९
आ रोहत जनित्रीं	१८.	४.	१	आहं खिदामि ते मनो	६.	१०२.	२
आ रोहत दिवमुत्तमा	१८.	३.	६४	आहं तनोमि ते पसो	४.	४.	७
आ रोह तल्पं सुमनस्य	१४.	२.	३१		६.	१०१.	३
आ रोहतायुर्जरसं	१२.	२.	२४	आहं पितृन्सुविदत्राँ	१८.	१.	४५
आरोहन्ध्याममृतः	१३.	१.	४३	आ हरयः समृज्जिरे	२०.	२२.	५
आ रोहोरुमुप धत्स्व	१४.	२.	३९		२०.	९२.	२
आतिरवर्तिर्निर्ऋतिः	१०.	२.	१०	आ हरामि गवां क्षीर	२.	२६.	५
आर्षेयेषु नि दध	११.	१.	३३	आहवनीयस्य च वै	१५.	६.	१५
आलापाश्च प्रलापाश्च	११.	८.	२५	आहार्षमविदं त्वा	८.	१.	२०
आलिगी च विलिगी	५.	१३.	७		२०.	९६.	१०
आ वक्षि देवाँ इह	२०.	६७.	५	आहुतास्यभिहुत	६.	१३३.	२
आवतस्त आवतः	५.	३०.	१	आहुत्यान्नाग्रान्नमति	१५.	१४.	८
आ वां प्रजां जनयतु	१४.	२.	४०	दूच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं	२०.	१८.	३
आ वात वहि भेषजं	४.	१३.	३	इच्छन्नश्चस्य यच्छिरः	२०.	४१.	२
आ वामगन्तुमति	१४.	२.	५	इदस्य ते वि चृता	९.	३.	१८
आविः सन्निहितं गुहा	१०.	८.	६	इडया जुहतो वयं	३.	१०.	११
आविशत्मानं कृणुते	१२.	४.	३०	इडायास्पदं घृतवत्	३.	१०.	६
आविष्कृणुष्व रूपाणि	४.	२०.	५	इडैवास्माँ अनु वस्तां	७.	२७.	१
आविष्टिताघविषा	५.	१८.	३	इत ऊती वो अजर	२०.	१०५.	३
आ वृषायस्व श्वसिहि	६.	१०१.	१	इत एत उदारुहन्	१८.	१.	६१
आ वो वहन्तु सप्तयो	२०.	१३.	२	इतश्च मामुतश्चावतां	१८.	३.	३८
आशरीकं विशरीकं	१९.	३४.	१०	इतश्च यदमुतश्च	१.	२०.	३
आशसनं विशसनमयो	१४.	१.	२८	इतिहासस्य च वै	१५.	६.	१२
आशानामाशापालेभ्य	१.	३१.	१	इतो जयेतो वि जय	८.	८.	२४
आशामाशां वि द्योततां	४.	१५.	८	इतो वा सातिमीमहे	२०.	७०.	६
आशासाना सौमनसं	१४.	१.	४२	इत्थं श्रेयो मन्यमाने	८.	९.	२२
आशिषश्च प्रशिषश्च	११.	८.	२७	इदं कसाम्बु चयनेन	१८.	४.	३७

इदं खनामि भेषजं	७. ३६. १	इदमिद्रा उ नापरं जरस्यन्	१८. २. ५१
इदं जना उप श्रुत	२०. १२७. १	इदमिद्रा उ नापरं दिवि	१८. २. ५०
इदं जनासो विदथ	१. ३२. १	इदमिद्रा उ भेषजमिदं	६. ५७. १
इदं त एकं पर	१८. ३. ७	इदमिन्द्र शृणुहि सोमप	२. १२. ३
इदं तद्युज उत्तरमिन्द्रं	६. ५४. १	इदमुग्राय वभ्रवे नमो	७. १०४. १
इदं तद्रूपं यदवस्त	१४. १. ५६	इदमुच्छ्रेयोवसानमागां	१९. १४. १
इदं तमति सृजामि	१६. १. ४	इदावत्सराय परिवत्सराय	६. ५५. ३
इदं तृतीयं सवनं	६. ४७. ३	इध्मेन त्वा जातवेदः	१९. ६४. २
इदं ते हव्यं घृतवत्	७. ६८. २	इध्मेनाग्न इच्छमानो	३. १५. ३
इदं देवाः शृणुत ये	२. १२. २	इन्दुरिन्द्राय पवत	२०. १३७. ५
इदं पितृभ्यः प्र भरामि	१८. ४. ५१	इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्	२०. ९२. १७
इदं पितृभ्यो नमो	१८. १. ४६		२०. १०५. ५
इदं पूर्वमपरं नियानं	१८. ४. ४४	इन्द्रं ते मरुत्वन्त	१९. १८. ८
इदं पैदो अजायते	१०. ४. ७	इन्द्रं मित्रं वरुणमग्नि	९. १०. २८
इदं प्रापमुत्तमं काण्डं	१२. ३. ४५	इन्द्रं वयं महाधन	२०. ७०. ११
इदं मह्यं मदुरिति	२०. १३१. १०	इन्द्रं वयमनूराधं	१९. १५. २
इदं मे ज्योतिरमृतं	११. १. २८	इन्द्रं वृत्राय हन्तवे	२०. १९. ५
इदं यत्कृष्णः शकुनिरग्नि	७. ६४. १	इन्द्रं वो विश्वतस्परि	२०. ३९. १
इदं यत्कृष्णः शकुनिरवा	७. ६४. २		२०. ७०. १६
इदं यत्परमेष्ठिनं	१९. ९. ४	इन्द्रं सोमस्य पीतये	२०. २४. ४
इदं यत्प्रेण्यः शिरो	६. ८९. १	इन्द्रः कारुमवृध	२०. १२७. ११
इदं व आपो हृदय	३. १३. ७	इन्द्रः पूभिदातिरद्	२०. ११. १
इदं वचो अग्निना दत्त	१९. ३७. १	इन्द्रः प्राङ्तिष्ठन्क्षिणा	९. ७. २०
इदं विद्वानाञ्जन सत्यं	४. ९. ७	इन्द्रः स दामने कृत	२०. ४७. २
इदं विष्कन्धं सहत	१. १६. ३		२०. १३७. १३
इदं विष्णुर्वि चक्रमे	७. २६. ४	इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु	३. १७. ४
इदं सदो रोहिणी	१३. १. २३	इन्द्रः सुत्रामा स्ववां	७. ९१. १
इदं सवितर्वि जानीहि	१०. ८. ५		२०. १२५. ६
इदं सु मे नरः शृणुत	१४. २. ९	इन्द्रः सेनां मोहयतु	३. १. ६
इदं हविर्यातुधाना	१. ८. १	इन्द्रः स्वर्पा जनयन्न	२०. ११. ४
इदं हिरण्यं गुल्गुल्व	२. ३६. ७	इन्द्र आशाभ्यस्परि	२०. २०. ७
इदं हिरण्यं विश्वहि	१८. ४. ५६		२०. ५७. १०
इदमकर्म नमो अत्रियाय	२०. १६. १२	इन्द्र इक्षुर्योः सचा	२०. ३८. ५
इदमहं रुशन्तं ग्राभं	१४. १. ३८		२०. ४७. ५
इदमहमापुष्यायणे	१६. ७. ८	इन्द्र उक्थामदान्यस्मिन्	२०. ७०. ८
इदमाज्यं घृतवज्रपाणाः	९. २. ८		५. २६. ३
इदमादानमकरं तपसे	६. १०४. २	इन्द्र एतमदीधरद्	६. ८७. ३
इदमापः प्र वहता	७. ५६. ३	इन्द्र एतां ससृजे	२. २९. ७
इदमिद्रमेवास्य रूपं	९. ५. २४	इन्द्र एषां नेता	१९. १३. ९

४८६

इन्द्र ओषधीरसनो	२०.	११.	१०	इन्द्रस्य गृहोसि	५.	६.	११
इन्द्र क्रतुं न आ भर	१८.	३.	६७	इन्द्रस्य त्वा वर्मणा	१९.	४६.	४
	२०.	७९.	१	इन्द्रस्य नाम गृहन्त	१९.	३५.	१
इन्द्र क्रतुविदं सुतं	२०.	६.	२	इन्द्रस्य तु प्रा वोचं	२.	५.	५
	२०.	७.	४	इन्द्रस्य प्रथमो रयो	१०.	४.	१
इन्द्र क्षत्रमभि वाम	७.	८४.	२	इन्द्रस्य बाहू स्थविरौ	१९.	१३.	१
इन्द्र चित्तानि मोहय	३.	२.	३	इन्द्रस्य भाग स्य	१०.	५.	८
इन्द्र जठरं नव्यो न	२.	५.	२	इन्द्रस्य मन्महे	४.	२४.	१
इन्द्र जहि पुमांसं	८.	४.	२४	इन्द्रस्य या मही	२.	३१.	१
इन्द्र जीव सूर्य जीव	१९.	७०.	१	इन्द्रस्य व इन्द्रियेणा	१६.	१.	९
इन्द्र जुषस्व प्र वहा	२.	५.	१	इन्द्रस्य वचसा वयं	६.	८५.	२
इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरं	२०.	८०.	१	इन्द्रस्य वरुथमसि	५.	६.	१४
इन्द्र त्रिधातु शरणं	२०.	८३.	१	इन्द्रस्य वर्मासि	५.	६.	१३
इन्द्र त्वा वृषभं वयं	२०.	१.	१	इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य	१९.	१३.	१०
	२०.	६.	१	इन्द्रस्य शर्मासि	५.	६.	१२
इन्द्र त्वोतास आ वयं	२०.	७०.	१९	इन्द्रस्यौज० योगाय क्षत्र	१०.	५.	२
इन्द्रपुत्रे सोमपुत्रे	३.	१०.	१३	इन्द्रस्यौज० योगाय ब्रह्म	१०.	५.	१
इन्द्र प्र णो धितावानं	२०.	६.	३	इन्द्रस्यौज० योगाय विश्वानि	१०.	५.	६
इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं	२०.	५.	३	इन्द्रस्यौज० योगाय सोम	१०.	५.	४
इन्द्रमहं वणिजं	३.	१५.	१	इन्द्रस्यौज० योगायाप्सु	१०.	५.	५
इन्द्रमित्केशिना हरी	२०.	२९.	२	इन्द्रस्यौज० योगायेन्द्र	१०.	५.	३
इन्द्रमित्था गिरो ममा	२०.	२४.	३	इन्द्रस्यौजो मरुतामनीकं	६.	१२५.	३
इन्द्रमिद्राधिनो बृहद्	२०.	३८.	४	इन्द्रस्यौजो वरुणस्य	९.	४.	८
	२०.	४७.	४	इन्द्राग्नी काम सरयं	९.	२.	९
	२०.	७०.	७	इन्द्राग्नी द्यावापृथिवी	१४.	१.	५४
इन्द्रमिहेवतातय	२०.	११८.	३	इन्द्राग्नी भसद्वायुः	९.	७.	८
इन्द्र वाजेषु नोव	२०.	७०.	१०	इन्द्राग्नीमासु नारिषु	२०.	१२६.	११
इन्द्रवायू उभाविह	३.	२०.	६	इन्द्रादिन्द्रः सोमात्सोमो	११.	८.	९
इन्द्रश्चकार प्रथमं	६.	६५.	३	इन्द्राय गाव आशिरं	२०.	२२.	६
इन्द्रश्च मृलयाति नो	२०.	२०.	६		२०.	९२.	३
	२०.	५७.	९	इन्द्राय भागं परि	९.	५.	२
इन्द्रश्च सोमं पिबतं	२०.	१३.	१	इन्द्राय मद्ने सुतं	२०.	११०.	१
इन्द्र सेनां मोहया	३.	१.	५	इन्द्राय साम गायत	२०.	६२.	५
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव	२०.	६.	४	इन्द्राय सोममृत्विजः	६.	२.	१
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान्	२०.	२४.	५	इन्द्रा याहि चित्रभानो	२०.	८४.	१
इन्द्रस्तुजो वर्हणा आ	२०.	११.	५	इन्द्रा याहि तूतुजान	२०.	८४.	३
इन्द्रस्तुरापाणिमत्रो	२.	५.	३	इन्द्रा याहि धियेषितो	२०.	८४.	२
इन्द्रस्यातोत वृत्रहा	१९.	१५.	३	इन्द्रा याहि मे हवमिदं	५.	८.	२
इन्द्र स्थातर्हरीणां	२०.	६४.	५	इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य	७.	५८.	२
इन्द्रस्य कुक्षिरसि	७.	१११.	१	इन्द्रावरुणा सुतपाविमं	७.	५८.	१

इन्द्रासोमा तपतं रक्ष	८.	४.	१	इन्द्रो यातूनामभवत्	८.	४.	२१
इन्द्रासोमा दुष्कृतो वने	८.	४.	३	इन्द्रो युनक्तु बहुधा	५.	२६.	११
इन्द्रासोमा परि वां	८.	४.	६	इन्द्रो राजा जगत	१९.	५.	१
इन्द्रासोमा वर्तयतं दिव	८.	४.	५	इन्द्रो रूपेणाग्निर्वहेन	४.	११.	७
इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवो	८.	४.	४	इन्द्रो वलं रक्षितारं	२०.	९१.	६
इन्द्रासोमा समघशंस	८.	४.	२	इन्द्रो वीर्येणोदक्रामत्	१९.	१९.	९
इन्द्रियाणि शतक्रतो	२०.	२०.	२	इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्ध	२०.	११.	३
	२०.	५७.	५	इन्द्रो ह चक्रे त्वा	२.	२७.	३
इन्द्रेण दत्तो वरुणेन	२.	२९.	४	इमं क्रव्यादा विवेशायं	१२.	२.	४३
इन्द्रेण मन्युना वयमभि	७.	९३.	१	इमं गावः प्रजया सं	१४.	१.	३३
इन्द्रेण रोचना दिवो	२०.	२८.	३	इमं गोष्ठं पशवः सं	२.	२६.	२
	२०.	३९.	४	इमं जीवेभ्यः परिधिं	१२.	२.	२३
इन्द्रेण सं हि दृक्षसे	२०.	४०.	१	इमं वधामि ते मणिं	१९.	२८.	१
	२०.	७०.	३	इमं विभमिं वरणमायु	१०.	३.	१२
इन्द्रेन्द्र मनुष्याः	३.	४.	६	इमं विभमिं सुकृतं ते	२०.	९४.	९
इन्द्रेमं प्रतरं कृधि	६.	५.	२	इमं मे अग्ने पुरुषं	६.	१११.	१
इन्द्रे लोका इन्द्रे तप	१०.	७.	३०	इमं मे कुष्ठं पूरुषं	५.	४.	६
इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो	२०.	७१.	७	इमं यम प्रस्तरमा	१८.	१.	६०
इन्द्रो अङ्ग महद्भय	२०.	२०.	५	इमं यवमष्टायोगैः	६.	९१.	१
	२०.	५७.	८	इमं रथमधि ये सप्त	९.	९.	३
इन्द्रो जघान प्रथमं	१०.	४.	१८	इमं वीरमनु हर्षध्व	६.	९७.	३
इन्द्रो जयाति न परा	६.	९८.	१		१९.	१३.	६
इन्द्रो जातो मनुष्ये	४.	११.	३	इमं स्तोममर्हते	२०.	१३.	३
इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्गो	७.	३१.	१	इमं होमा यज्ञमवतेमं	१९.	१.	२
इन्द्रो दधीचो अस्याभि	२०.	४१.	१	इम उप्ता मृत्युपाशा	८.	८.	१६
इन्द्रो दिवोधिपतिः	५.	२४.	११	इममग्न आयुषे वर्चसे	२.	२८.	५
इन्द्रो दीर्घाय चक्षस	२०.	३८.	६	इममग्ने चमसं मा वि	१८.	३.	५३
	२०.	४७.	६	इममादित्या वसुना	५.	२८.	४
	२०.	७०.	९	इममिन्द्रं वह्निं पप्रिमन्वा	१२.	२.	४७
इन्द्रो ब्रह्मा ब्राह्मणात्	२०.	२.	३	इममिन्द्रं गवाशिरं	२०.	२४.	७
इन्द्रो मदाय वावृधे	२०.	५६.	१	इममिन्द्रं वर्धय	४.	२२.	१
इन्द्रो मन्यतु मन्थिता	८.	८.	१	इममोदनं नि दधे	४.	३४.	८
इन्द्रो महा महतो	२०.	९१.	१२	इमां खनाभ्योपधिं	३.	१८.	१
इन्द्रो महा रोदसी	२०.	११८.	४	इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं	२०.	९१.	१
इन्द्रो मा मरुत्वानेतस्या	१९.	१७.	८	इमा भूमिं पृथिवीं	११.	५.	९
इन्द्रो मा मरुत्वान्	१८.	३.	२५	इमां मात्रां मिमीमहे	१८.	२.	३८
इन्द्रो मेन्द्रियेणावतु	१९.	४५.	७	इमां शालां सविता	३.	१२.	४
इन्द्रो मेहिमरन्धयन्	१०.	४.	१७	इमा आपः प्र भरा	३.	१२.	९
इन्द्रो मेहिमरन्धयन्	१०.	४.	१६		९.	३.	२३
इन्द्रो यज्वने गृणतं	४.	२१.	२	इमा उ त्वा पुरुवसो	२०.	१०४.	१

इमा नारीरविधवाः	१२.	२.	३१	इरेव नोप दस्यति	३.	२९.	६
	१८.	३.	५७	इपिरा योषा युवति	१९.	४२.	१
इमानि यानि पञ्चेन्द्रियाणि	१९.	९.	५	इपीकां जरतीमिष्टा	१२.	२.	५४
इमा नु कं भुवना	२०.	६३.	१	इपुरिव दिग्धा नृपते	५.	१८.	१५
	२०.	१२४.	४	इष्टं च वा एष पूर्तं	९.	६(३).	१
इमा ब्रह्म बृहदिवः	५.	२.	८	इष्वा ऋजीयः पततु	५.	१४.	१२
	२०.	१०७.	११	इह गावः प्रजायध्व	२०.	१२७.	१२
इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः	२०.	२३.	३	इह तेलुरिह प्राण	८.	१.	३
इमामग्रे शरणिं	३.	१५.	४	इह त्वा गोपरीणसा	२०.	२२.	३
इमामेषां पृथिवीं	१०.	८.	३६	इह पुष्टिरिह रस	३.	२८.	४
इमा याः पञ्च प्रदिशो	३.	२४.	३	इह प्र ब्रूहि यतमः	८.	३.	८
इमा या देवीः प्रदिश	२.	१०.	४	इह प्रियं प्रजायै ते	१४.	१.	२१
इमा या ब्रह्मणस्पते	१९.	८.	६	इह त्रवीतु य ईमङ्ग	९.	९.	५
इमा यास्तिस्रः पृथिवी	६.	२१.	१	इहा यन्तु प्रचेतसो	८.	७.	७
इमा यास्ते शतं हिराः	७.	३५.	२	इहेत्य प्राग० अशिल्ली	२०.	१३४.	६
इमास्तिस्रो देवपुरा	५.	२८.	१०	इहेत्य प्राग० अंराला	२०.	१३४.	१
इमे गृहा मयोभुव	७.	६०.	२	इहेत्य प्राग० आष्टे लाहणि	२०.	१३४.	५
इमे जीवा वि मृतै	१२.	२.	२२	इहेत्य प्राग० वत्साः	२०.	१३४.	२
इमे त इन्द्र ते वयं	२०.	१५.	४	इहेत्य प्राग० स वै पृथु	२०.	१३४.	४
इमे मयूखा उप	१०.	७.	४४	इहेत्य प्राग० स्थालीपाको	२०.	१३४.	३
इमौ युनज्मि ते वही	१८.	२.	५६	इहेदसाय न परो गमायेमं	१४.	१.	३२
इयं कल्याण्यजरा	१०.	८.	२६	इहेदसाय न परो गमायेयो	३.	८.	४
इयं ते धीतिरिदमु	११.	१.	११	इहेमाविन्द्र सं नुद	१४.	२.	६४
इयं नारी पतिलोकं	१८.	३.	१	इहेह यद्वां समना	२०.	१४३.	७
इयं नार्युष वृते	१४.	२.	६३	इहैधि पुरुष सर्वेण	५.	३०.	६
इयं पित्र्या राष्ट्रयेत्वग्रे	४.	१.	२	इहैव गाव एतनेहो	३.	१४.	४
इयं मही प्रति गृह्णातु	११.	१.	८	इहैव ध्रुवां नि मिनोमि	३.	१२.	१
इयं या परमेष्ठिनी	१९.	९.	३	इहैव ध्रुवा प्रति तिष्ठ	३.	१२.	२
इयं वा उ पृथिवी	१५.	१०.	६	इहैव सन्तः प्रति दद्य	६.	११७.	२
इयं वीरुन्मधुजाता मधुना	१.	३४.	१	इहैव स्तं प्राणापानौ	३.	११.	६
इयं वीरुन्मधुजाता मधुश्चुन	७.	५६.	२	इहैव स्तं मा वि	१४.	१.	२२
इयं वेदिः परो अन्तः	९.	१०.	१४	इहैव स्त मानु गात	७.	६०.	७
इयं समित्पृथिवी	११.	५.	४	इहैव स्त माप याता	६.	७३.	३
इयमग्रे नारी पतिं	२.	३६.	३	इहैव हवमा यात	१.	१५.	२
इयमन्तर्वदति जिह्वा	५.	३०.	१६	इहैवाग्रे अधि धारया	७.	८२.	३
इयमेव पृथिवी कुम्भी	११.	३(१).	११	इहैवाभि वि तनूमे	१.	१.	३
इयमेव सा या प्रथमा	३.	१०.	४	इहैवैधि धनसनि	१८.	४.	३८
	८.	९.	११	इहैवैधि माप च्योष्टाः	६.	८७.	२
इरा पुंश्चली हसो	१५.	२.	१९	इहैव्यन्तीरपस्युव	२०.	९३.	४
इरावेदुमयं दत्त	२०.	१३०.	१६	इजानश्चितमारुक्ष	१८.	४.	१४

ईजानानां सुकृतां	०.	५.	१२
ईडे अग्निं स्वावसुं	७.	५०.	३
ईन्नेन्यो नमस्यस्तिर	२०.	१०२.	१
ईर्माभ्यामयनं जातं	१०.	१०.	२१
ईर्ष्याया भ्राजिं प्रथमां	६.	१८.	१
ईशां वो मरुतो देव	११.	९.	२५
ईशां वो वेद राज्यं	११.	१०.	२
ईशान एनमिष्वासः	१५.	५.	१५
ईशानां त्वा भेषजाना	४.	१७.	१
ईशाना वार्याणां क्षयन्ती	१.	५.	४
उक्षाजाय० वैश्वानर	३.	२१.	६
उक्षाजाय० स्तोमै	२०.	१.	३
उक्ष्णो हि मे पञ्चदश	२०.	१२६.	१४
उग्रं पश्ये राष्ट्रभृन्	६.	११८.	२
उग्रं वनिषदाततम्	२०.	१३२.	६
उग्र इत्ते वनस्पत	१९.	३४.	९
उग्र एनं देव इष्वास	१५.	५.	९
उग्रो राजा मन्यमानो	५.	१२.	६
उच्चा पतन्तमरुणं	१३.	२.	३६
उच्चैर्वोपो दुन्दुभिः	५.	२०.	१
उच्छिष्टे द्यावापृथिवी	११.	७.	२
उच्छिष्टे नाम रूपं	११.	७.	१
उच्छुष्मौपधीनां सार	४.	४.	४
उच्छ्रयस्व बहुर्भव	६.	१४२.	१
उच्छुश्माना पृथिवी	१८.	३.	५१
उच्छुश्स्व पृथिवि	१८.	३.	५०
उज्जायतां परशुज्योतिषा	२०.	१७.	९
उज्जिहीध्वे स्तनयत्यभि	८.	७.	२१
उत मा व्यन्तु देवपत्नी	७.	४९.	२
उत देवा अवहितं	४.	१३.	१
उत नः सुभगाँ अरि	२०.	६८.	६
उत नग्ना बोभुवती	५.	७.	८
उत पुत्रः पितरं	५.	१.	८
उत प्रहामतिदीवा	७.	५०.	६
	२०.	८५.	९
उत ब्रुवन्तु नो निदो	२०.	६८.	५
उत यत्पतयो दश	५.	१७.	८
उत यो धामतिसर्पा	४.	१६.	४
उत श्वेत भाशुपत्वा	२०.	१३५.	८
उत स्म सग्न हर्यतस्य	२०.	३१.	५

उत हन्ति पूर्वासिनं	१०.	१.	२७
उतामृतासुव्रत एमि	५.	१.	७
उतारब्धान्स्पृणुहि	८.	३.	७
उतासि परिपाणं यातु	४.	९.	३
उतेदानीं भगवन्तः	३.	१६.	४
उतेयं भूमिर्वरुणस्य	४.	१६.	३
उतेव प्रभ्वीरुत	१२.	३.	२७
उतैनां भेदो नाददाद्	१२.	४.	५०
उतैषां पितोत वा	१०.	८.	२८
उतो अस्यबन्धुक्रुदुतो	४.	१९.	१
उतो नो अस्या उपसो	२०.	७२.	३
उत्कसन्तु हृदयान्यूर्ध्वः	११.	९.	२१
उत्केतुना बृहता देव	१३.	२.	९
उत्क्रामातः परि चेदतम	९.	५.	६
उत्क्रामातः पुरुष माव	८.	१.	४
उत्तमेभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	१२
उत्तमो अस्योपधीनां	६.	१५.	१
उत्तमो अस्योपधी० नद्यायं	१९.	३९.	४
उत्तमो अस्योपधी० यमैच्छा	८.	५.	११
उत्तमो नाम कुष्टास्युत्तमो	५.	४.	९
उत्तरं द्विपतो सामयं	१०.	६.	३१
उत्तरं राष्ट्रं प्रजयोत्तरा	१२.	३.	१०
उत्तरस्त्वमधरे ते	४.	२२.	६
उत्तराहमुत्तर उत्तरे	३.	१८.	४
उत्तरेणेव गायत्री	१०.	८.	४१
उत्तरेभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	१३
उत्तानपर्णे सुभगे	३.	१८.	२
उत्तानायै शयानायै	२०.	१३३.	४
उत्तिष्ठतमा रभेथा	११.	९.	३
उत्तिष्ठत सं नह्यध्वं	११.	९.	२
उत्तिष्ठत सं नह्यध्व	११.	१०.	१
उत्तिष्ठता प्र तरता	१२.	२.	२७
उत्तिष्ठताव पश्यतेन्द्रस्य	७.	७२.	१
उत्तिष्ठ त्वं० अयं	११.	१०.	५
उत्तिष्ठ त्वं० भञ्जन्	११.	९.	५
उत्तिष्ठन्नोजसा सह	२०.	४२.	३
उत्तिष्ठ प्रेहि प्र द्वौकः	१८.	३.	८
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते	१९.	६३.	१
उत्तिष्ठेतः किमिच्छन्ती	१४.	२.	१९
उत्तिष्ठेतो विश्वावसो	१४.	२.	३३

उत्तुदस्त्वोत्तुदतु मा	३.	२५.	१
उत्ते स्तभ्रामि पृथिवीं	१८.	३.	५२
उत्त्वा द्यौस्तृथिव्युत्	८.	१.	१७
उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः	२०.	९३.	१
उत्त्वा मृत्योरपीपरं	८.	१.	१२
उत्त्वा यज्ञा ब्रह्मपूता	१३.	१.	३६
उत्त्वा वहन्तु मरुत	१८.	२.	२२
उत्त्वाहार्ण पञ्चशलादथो	८.	७.	२८
उत्थापय सीदतो बुध्न	१२.	३.	३०
उत्पुस्तत्सूर्य एति	५.	२३.	६
उत्समक्षितं व्यचन्ति	४.	२७.	२
उत्सूर्यो दिव एति	६.	५२.	१
उदगातां० प्रेहामृतस्य	६.	१२१.	३
उदगातां० वि क्षेत्रियस्य	२.	८.	१
उदगादयमादित्यो	१७.	१.	२४
उदग्रभं परिपाणा	४.	२०.	८
उदङ् जातो हिमवतः	५.	४.	८
उदन्वती द्यौरवमा	१८.	२.	४८
उदपूरसि मधुपूरसि	१८.	३.	३७
उदप्रुतो न वयो	२०.	१६.	१
उदप्रुतो मरुतस्तां	६.	२२.	३
उदरात्ते क्लोक्षो नाभ्या	९.	८.	१२
उदसौ सूर्यो अगादुदिदं	१.	२९.	५
उदस्य केतवो दिवि	१३.	२.	१
उदस्य श्यावौ विथुरौ	७.	९५.	१
उदहमायुरायुषे कृत्वे	१८.	२.	२३
उदायुरुद्धलमुत्कृतमुत्	५.	९.	८
उदायुषा समायुषो	३.	३१.	१०
उदितस्त्रयो अक्रगन्	४.	३.	१
उदिद्युदिहि० द्विषंश्च	१७.	१.	६
उदिद्युदिहि० यांश्च	१७.	१.	७
उदिन्वस्य रिच्यतेशो	२०.	५२.	३
उदिमां मात्रां भिमीमहे	१८.	२.	४३
उदीची दिक्सोमो	३.	२७.	४
उदीचीनैः पथिभिर्वायु	१२.	२.	२९
उदीच्यां त्वा दिशि पुरा	१८.	३.	३३
उदीच्या दिशः शालाया	९.	३.	२८
उदीच्यै त्वा दिशे सोमा	१२.	३.	५८
उदीरतामवर उत्परास	१८.	१.	४४
उदीरय पितरा जार आ	१८.	१.	२३

उदीरयत मरुतः समुद्र	४.	१५.	५
उदीराणा उतासीना	१२.	१.	२८
उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकं	१८.	३.	२
उदुत्तमं वरुण पाश	७.	८३.	३
उदु त्यं जातवेदसं	१८.	४.	६९
उदु त्यं जातवेदसं	१३.	२.	१६
उदु त्ये मधुमत्तमा	२०.	४७.	१३
उदु त्ये मधुमत्तमा	२०.	१०.	१
उदु त्ये मधुमत्तमा	२०.	५९.	१
उदुत्सं शतधारं	३.	२४.	४
उदु ब्रह्माण्यैरत	२०.	१२.	१
उदुपा उदु सूर्य	४.	४.	२
उदेणीव वारण्यभि	५.	१४.	११
उदेनं भगो अग्रभी	८.	१.	२
उदेनमुत्तरं नयाग्रे	६.	५.	१
उदेहि वाजिन्यो अप्सव	१३.	१.	१
उदेहि वेदिं प्रजया	११.	१.	२१
उद्गा आजदङ्गिरोभ्य	२०.	२८.	२
उद्गा आजदङ्गिरोभ्य	२०.	३९.	३
उद्देदभि श्रुतामयं	२०.	७.	१
उद्धर्पन्तां मधवन्	३.	१९.	६
उद्धर्पिणं मुनिकेशं	८.	६.	१७
उद्दिन्दती संजयन्ती	४.	३८.	१
उद्यंस्त्वं देव सूर्य	१३.	१.	३२
उद्यच्छध्वमप रक्षो	१४.	१.	५९
उद्यते नम उदायते	१७.	१.	२२
उद्यद्भस्त्रस्य विष्टपं	२०.	९२.	४
उद्यन्नादित्यः क्रिमीन्	२.	३२.	१
उद्यन्नश्मीना तनुपे	१३.	२.	१०
उद्यानं ते पुरुष	८.	१.	६
उद्योधन्त्यभि वलगन्ति	१२.	३.	२९
उद्ग ऊर्मिः शम्भ्या	१४.	२.	१६
उद्गयं तमसस्पति	७.	५३.	७
उद्गाज आ गन्यो	१३.	१.	२
उद्देपमाना मनसा	५.	२१.	२
उद्देपय त्वमनुदे	११.	९.	१८
उद्देपय सं विजन्तां	११.	९.	१२
उन्मादयत मरुत	६.	१३०.	४
उन्मुञ्चन्तीर्विवरुणा	८.	७.	१०
उन्मुञ्च पाशांस्त्वमग्र	६.	११२.	२

उपजीका उद्गरन्ति	२.	३.	४	उपाहतमनुबुद्धं निखातं	१०.	१.	१९
उपजीका स्थोप	१९.	६९.	२	उपेहोपपर्वनास्मिन्	९.	४.	२३
उप त्वा कर्मज्ञतये	२०.	१४.	२	उपैनं विश्वरूपाः सर्वरूपाः	९.	७.	२६
	२०.	६२.	२	उपो ते वध्ये बद्धानि	१३.	४(४).	४५
उप त्वा देवो अग्रभी	७.	११०.	३	उपोत्तमेभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	११
उप त्वा नमसा वयं	३.	१५.	७	उपोहश्च समूहश्च	३.	२४.	७
उप धामुप वेतस	१८.	३.	५	उभयं शृणवच्च न	२०.	११३.	१
उप द्रव पयसा गोधु	७.	७३.	६	उभयोरग्रभं नामास्मा	१९.	३८.	३
उप नः सबना गहि	२०.	५७.	२	उभा जिग्यथुर्न परा	७.	४४.	१
	२०.	६८.	२	उभाभ्यां देव सवितः	६.	१९.	३
उप नः सुतमा गहि	२०.	२४.	१	उभावन्तौ समर्पसि	१३.	२.	१३
उप नो न रमसि	२०.	१२७.	१४	उभे नभसी उभयांश्च	१२.	३.	६
उपप्रवद मण्डूकि	४.	१५.	१४	उभोभयाविज्ञुप धेहि	८.	३.	३
उप प्रागात्सहस्राक्षो	६.	३७.	१	उयं यकांशलोकका	२०.	१३०.	२०
उप प्रागादेवो अग्नी	१.	२८.	१	उरुं नो लोकमनु नेपि	१९.	१५.	४
उप प्रियं पनिप्रतं	७.	३२.	१	उरुः कोशो वसुधान	११.	२.	११
उपब्दे पुनर्वो यन्तु	२.	२४.	६	उरुः पृथुः सुभूर्भुवः	१३.	४(६).	५२
उपमितां प्रतिमिता	९.	३.	१	उरुः प्रथस्व महता	११.	१.	१९
उप मौदुम्बरो मणिः	१९.	३१.	७	उरुगूलाया दुहिता	५.	१३.	८
उप श्रेष्ठा न आशिपो	४.	२५.	७	उरुन्यचसाग्नेर्धाघ्ना	५.	२७.	८
उपश्वसे द्रुवये सीदता	११.	१.	१२	उरुन्यचा नो महिपः	५.	३.	८
उप श्वासय पृथिवीमुत	६.	१२६.	१	उरुणसावसुतृपा	१८.	२.	१३
उप सर्प मातरं भूमि	१८.	३.	४९	उर्वश्च मा चमसश्च	१६.	३.	३
उप स्तृणीहि प्रथय	१२.	३.	३७	उर्वीरासन्परिधयो	१३.	१.	४६
उप स्तृणीहि बल्वज	१४.	२.	२३	उलूकयातुं शुशुलूकयातुं	८.	४.	२२
उपस्यास्ते अनमीवा	१२.	१.	६२	उलूखले मुसले यश्च	१०.	९.	२६
उप हरति प्रति	९.	६(५).	९	उवे अम्ब सुलाभिके	२०.	१२६.	७
उप हरति हवींष्या	९.	६(२).	३	उशतीः कन्यला इमाः	१४.	२.	५२
उपहव्यं विषूवन्तं	११.	७.	१५	उशान्तस्त्वेधीमद्युशान्तः	१८.	१.	५६
उपहृता इह गाव	७.	६०.	५	उशान्ति वा ते अमृतास	१८.	१.	३
उपहृता नः पितरः	१८.	३.	४५	उपसे नः परि देहि	१९.	५०.	७
उपहृता भूरिधनाः	७.	६०.	४	उपस्पतिर्वाचस्पतिना	१६.	६.	६
उपहृतो मे गोपा	१६.	२.	३	उपाः पुंश्चली मन्त्रो	१५.	२.	१३
उपहृतो वाचस्पति	१.	१.	४	उपा अप स्वसुस्तमः	१९.	१२.	१
उपहृतौ सयुजौ	६.	१४०.	३	उपा देवी वाचा संविदाना	१६.	६.	५
उप ह्वये सुदुष्ठां	७.	७७.	७	उपो यस्मादुष्वज्या	१६.	६.	२
	९.	१०.	४	उप्रा यस्य प्रवाहणो	२०.	१२७.	२
उपावसृज त्मन्या समञ्ज	५.	१२.	१०	उत्ती शचीवस्तव	२०.	३३.	३
उपास्तरीरकरो लोक	१२.	३.	३८	ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां	२.	३३.	५
उपास्मान्प्राणो ह्ययता	१९.	५८.	२		२०.	९६.	२१

४६५

ऊरू पादावष्टीवन्तौ	११.	८.	१४	ऋतवः पत्तार आर्तवाः	११.	३(१).	१७
ऊर्जं विश्रद्भसुवनिः	७.	६०.	१	ऋतवस्तमवधना	१०.	६.	१८
ऊर्जं एहि स्वध एहि	८.	१०(२).	४	ऋतस्य च वै स	११.	६.	६
ऊर्जमस्मा ऊर्जस्वती	२.	२०.	५	ऋतस्य पन्थामनु तिम्र	८.	९.	१३
ऊर्जस्वती पयस्वती	९.	३	१६	ऋतस्य पन्थामनु पदय	१८.	४.	३
ऊर्जां च वा एष स्फाति	९.	६(३).	३	ऋतस्यर्तेनादित्या	६.	११४.	२
ऊर्जे त्वा वलाय त्वा	१०.	३७.	३	ऋतावानं वैश्वानर	६.	३६.	१
ऊर्जो भागो निहितो	११.	१.	१५	ऋतुभिर्धर्तवैरायुषे	५.	२८.	१३
ऊर्जो भागो य इमं	१८.	४.	५४		१९.	३७.	४
ऊर्ध्वं भरन्तमुदकं	१०.	८.	१४	ऋतुभ्यधर्तवैभ्यो माद्भ्यः	३.	१०.	१०
ऊर्ध्वः सुप्तेषु जागार	११.	४.	२५	ऋतूनां च वै स आर्तवानां	१५.	६.	१८
ऊर्ध्वस्तिष्ठतु रक्षन्	१९.	४६.	२	ऋतून्त्रम ऋतुपती	११.	६.	१७
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये	२०.	४५.	३	ऋतून्यज ऋतुपती	३.	१०.	९
ऊर्ध्वा अस्य समिधो	५.	२७.	१	ऋतेन गुप्त ऋतुभिश्च	१७.	१.	२९
ऊर्ध्वा दिग्बृहस्पति	३.	२७.	६	ऋतेन तष्टा मनसा	११.	१.	२३
ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा	७.	१४.	२	ऋतेन स्थूणामधि रोह	३.	१२.	६
ऊर्ध्वायां त्वा दिशि पुरा	१८.	३.	३५	ऋधझन्नो योनिं य	५.	१.	१
ऊर्ध्वाया दिशः शालाया	९.	३.	३०	ऋभुरसि जगच्छन्दा	६.	४८.	२
ऊर्ध्वायै त्वा दिशे	१२.	३.	६०	ऋषिभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	१४
ऊर्ध्वो नु सृष्टास्तिर्यङ्	१०.	२.	२८	ऋषीणां प्रस्तरोसि	१६.	२.	६
ऊर्ध्वो विन्दुद्वचरद्	१०.	१०.	१९	ऋषी बोधप्रतीबोधाव	५.	३०.	१०
ऊर्ध्वो रोहितो अधि	१३.	१.	११	एकं पादं नोत्विदति	११.	४.	२१
ऊर्ध्वोरोजो जङ्घयोर्जवः	१९.	६०.	२	एकं रजस एना परो	५.	११.	६
ऋक्साम यजुश्छिष्ट	११.	७.	५	एकचक्रं वर्तत एकनेमि	१०.	८.	७
ऋक्सामाभ्यामभिहितौ	१४.	१.	११	एकपदी द्विपदी सा	१३.	१.	४२
ऋचं साम यजामहे	७.	५४.	१	एकपाद् चतुष्पाच्चक्रे	१३.	३.	२५
ऋचं साम यदप्राक्षं	७.	५४.	२	एकपाद् द्विपाद्	१३.	२.	२७
ऋचः पदं मात्रया	९.	१०.	१९	एकया च दशभिश्चा	७.	४.	१
ऋचः प्राञ्चस्तन्तवो	१५.	३.	६	एकरात्रो द्विरात्रः	११.	७.	१०
ऋचः सामानि च्छन्दांसि	११.	७.	२४	एकर्वेभ्यः स्वाहा	१९.	२३.	२०
ऋचां च वै स साम्नां	१५.	६.	९	एकशतं ता जनता	५.	१८.	१२
ऋचा कपोतं नुदत	६.	२८.	१	एकशतं लक्ष्म्यो मर्त्यस्य	७.	११५.	३
ऋचा कुम्भीमध्यग्नौ	९.	५.	५	एकशतं विष्कन्धानि	३.	९.	१
ऋचा कुम्भ्यधिहिता	११.	३(१).	१४	एका च मे दश च	५.	१५.	१
ऋचो अक्षरे परमे	९.	१०.	१८	एकादशर्वेभ्यः स्वाहा	१९.	२३.	८
ऋजीपी वज्री वृषभ	२०.	१२.	७	एकानृचेभ्यः स्वाहा	१९.	२३.	२२
ऋणाहणमिव संनयन्	१९.	४५.	१	एकाष्टका तपसा	३.	१०.	१२
ऋतं शंसन्त ऋतु	२०.	९१.	२	एकैक्यैषा सृष्ट्या	३.	२८.	१
ऋतं सत्यं तपो राष्ट्रं	११.	७.	१७	एको गौरेक एकऋषि	८.	९.	२६
ऋतं हस्तावनेजनं	११.	३(१).	१३	एकोनविंशतिः स्वाहा	१९.	२३.	१६

एको बहूनामसि	४.	३१.	४
एको वो देवोप्यतिष्ठन्	३.	१३.	४
एजदेजदजग्रभं	४.	५.	४
एतं पृच्छ कुहं पृच्छ	२०.	१३०.	५
एतं भागं परि ददामि	६.	१२२.	१
एतं वो युवानं प्रति	९.	४.	२४
एतं सधस्थाः परि	६.	१२३.	१
एत उ त्वे पतयन्ति	८.	४.	२०
एतत्ते तत स्वधा	१८.	४.	७७
एतत्ते ततामह	१८.	४.	७६
एतत्ते देवः सविता	१८.	४.	३१
एतत्ते प्रततामह	१८.	४.	७५
एतत्त्वा वासः प्रथमं	१८.	२.	५७
एतदा रोह वय	१८.	३.	७३
एत देवा दक्षिणतः	११.	६.	१८
एतद्धि शृणु मे वचो	१०.	१.	२८
एतद्वा उ स्वादीयो	९.	६(३).	९
एतद्वै वध्नस्य विष्टन्	११.	३(३).	५०
एतद्वै विश्वरूपं	९.	७.	२५
एतद्वो ज्योतिः पितर	९.	५.	११
एतद्वो ब्राह्मणा हवि	१२.	४.	४८
एतमिध्मं समाहितं	१०.	६.	३५
एतस्माद्वा ओदनापं	११.	३(३).	५२
एता अश्वा आ प्लवन्ते	२०.	१२०.	१
एता एना व्याकरं	७.	११५.	४
एता देवसेनाः सूर्यकतवः	५.	२१.	२१
एतास्ते अग्ने समिधः	५.	२९.	१४
एतास्ते अग्ने समिध	१९.	६४.	४
एतास्ते असौ धेनवः	१८.	४.	३३
एतास्त्वाजोप यन्तु	९.	५.	१५
एतु तिस्रः परावत	६.	७५.	३
एते अस्मिन्देवा एकवृतो	१३.	४(१).	१३
एते त इन्द्र जन्तवो	७.	५६.	६
एते वै प्रियाश्चाप्रिया	९.	६(२).	६
एते स्तोमा नरां नृतम	२०.	३७.	१०
एतो न्विन्द्रं स्तवाम	२०.	६५.	१
एतौ ग्रावाणौ सयुजा	११.	१.	९
एदं बर्हिस्सदो मेध्यो	१८.	४.	५२
एदु मध्वो मदिन्तरं	२०.	६४.	४
एधोत्येधिपीय समिदसि	७.	८९.	४

एनश्चिपङ्क्तिका हविः	२०.	१३०.	११
एना व्याघ्रं परिपस्वजानाः	४.	८.	७
एनीधीना हरिणीः	१८.	४.	३४
एन्द्र नो गधि प्रियः	२०.	६४.	१
एन्द्रवाहो नृपति वज्र	२०.	९४.	३
एन्द्र सानसि रयिं	२०.	७०.	१७
एन्येका श्येन्येका	६.	८३.	२
एभिर्द्युभिः सुमना	२०.	२१.	४
एमं पन्थामरुक्षाम	१४.	२.	८
एमं भज ग्रामे अश्वेषु	४.	२२.	२
एमं यज्ञमनुमतिर्जगाम	७.	२०.	५
एमां कुमारस्तरुण	३.	१२.	७
एमा अगुर्योपितः	११.	१.	१४
एमाशुमाशवे भर	२०.	६८.	७
एमेनं सृजता सुते	२०.	७१.	८
एयमगन्दक्षिणा	१८.	४.	५०
एयमगन्नोपधीनां	४.	३७.	६
एयमगन्पतिकामा	२.	३०.	५
एयमगन्वर्हिषा	५.	२६.	६
एवा ते हारियोजना	२०.	३५.	१६
एवा त्वं देव्यद्ध्ये	१२.	५(७).	६५
एवा नूनमुप स्तुहि	२०.	६६.	२
एवानेवाव सा गरन्	१६.	७.	४
एवा पतिं द्रोणसाचं	२०.	९४.	४
एवा पाहि प्रवृथा	२०.	८.	१
एवा पित्रे विश्वदेवाय	२०.	८८.	६
एवा महान्वृहद्विवो	५.	२.	९
	२०.	१०७.	१२
एवा रातिस्तुवीमय	२०.	६०.	२
एवा हि ते विभृतय	२०.	६०.	५
	२०.	७१.	५
एवा ह्यसि वीरयुरेवा	२०.	६०.	१
एवा ह्यस्य काम्या	२०.	६०.	६
	२०.	७१.	६
एवा ह्यस्य सृनुता	२०.	६०.	४
	२०.	७१.	४
एवेदिन्द्रं वृषणं	२०.	१२.	६
एवैवापागपरे सन्तु	२०.	९४.	७
एवो ध्वस्मन्निर्गते	६.	८४.	३
एष इपाय मामहे	२०.	१२७.	३

४६७

एष ते यज्ञो यज्ञपते	७. ६७. ६
एष यज्ञानां वितनो	४. ३४. ५
एष वा अतिथि	१. ६(३). ७
एष स्य ते तन्वो	२०. ६७. ६
एषा ते कुलपा राजन्	१. १४. ३
एषा ते राजन्कन्या	१. १४. २
एषा त्वचां पुरुषे	१२. ३. ५१
एषा पशून्त्सं क्षिणाति	३. २८. २
एषामहं समासीनानां	७. १२. ३
एषामहमायुधा सं	३. १०. ५
एषा सनन्ती सनमेव	१०. ८. ३०
एह यन्तु पशवो ये	२. २६. १
एह यातु वरुणः सोमो	६. ७३. १
एहि जीवं त्रायमाणं	४. २. १
एह्यश्मानमा तिष्ठाश्मा	२. १३. ४
ऐतु देवस्त्रायमाणः	१०. ३०. १
ऐतु प्राण ऐतु मन	५. ३०. १३
ऐनं निकामो गच्छति	१५. ११. ११
ऐनं प्रियं गच्छति	१५. ११. ७
ऐनं ब्रह्म गच्छति	१५. १०. ८
ऐनं वशो गच्छति	१५. ११. ९
ऐनं श्रद्धा गच्छत्यैनं	१५. ७. ५
ऐनमापो गच्छत्यैनं	१५. ७. ३
ऐनमिन्द्रियं गच्छती	१५. १०. १०
ऐनान्यतामिन्द्राग्नी	६. १०४. ३
ऐन्द्राग्रं पावमानं	११. ७. ६
ऐन्द्राग्रं वर्म बहुलं	८. ५. १९
ऐभिरग्रे सरथं	२०. १३. ४
ऐषां यज्ञमुत वर्चो	१. ९. ४
ऐषु नह्य वृषाजिनं	६. ६७. ३
ओको अस्य मूजवन्त	५. २२. ५
ओ चित्सखायं सख्या	१८. १. १
ओजश्च तेजश्च सहश्च	१२. ५(२). ७
ओजस्तदस्य तित्विष	२०. १०७. २
ओजोस्योजो मे	२. १७. १
ओता आपः कर्मण्या	६. २३. २
ओते मे० इन्द्रश्चाग्निश्च	५. २३. १
ओते मे० इन्द्रश्चाग्निश्चर्ध्या	६. ९४. ३
ओदन एवोदनं प्राशीत	११. ३(१). ३१
ओदनेन यज्ञवचः	११. ३(१). १९

ओष र्धम सपत्नान्मे	११. २९. ७
ओषधयो भूतभज्य	११. ५. २०
ओषधीनामहं वृण	१०. ४. २१
ओषधीभिर्गन्नादीभि	१५. १४. १२
ओषधीरेव रथन्तरेण	८. १०(२). ७
ओषधीरेवास्यै रथन्तरे	८. १०(२). ९
ओषन्ती समोषन्ती	१२. ५(६). ५४
आदुस्वरेण मणिना	१९. ३१. १
कः काष्ण्याः पयः	२०. १३०. ४
कः पृश्नि धेनुं वरुणेन	७. १०४. १
कः सप्त खानि वि	१०. २. ६
क इदं कस्मा अदात्	३. २९. ७
क इ वेद मुते सचा	२०. ५३. १
	२०. ५७. ११
क एषां कर्करी लिखन्	२०. १३२. ८
क एषां दुन्दुभिं हनन्	२०. १३२. ९
कण्वः कक्षीवान्युरुमीढो	१८. ३. १५
कण्वा इन्द्रं यदक्रत	२०. १३८. ३
कण्वा इव भृगवः	२०. १०. २
	२०. ५९. २
कण्वमिभृष्णवा भृषद्	२०. ५२. ३
	२०. ५७. १६
कनरत्त आ हराणि	२०. १२७. ९
कति देवाः कतमे त	१०. २. ४
कति नु वशा नारद	१२. ४. ४३
कथं गायत्री त्रिवृतं	८. ९. २०
कथं महं असुगाया	५. ११. १
कथं वातो नेलयति	१०. ७. ३७
कदा मर्तमगधसं	२०. ६३. ५
कदु युष्मन्मिन्द्र त्वावतो	२०. ७६. ४
कदु स्तुवन्त क्रतयन्त	२०. ५०. २
कदू न्वस्याकृतमिन्द्र	२०. ९७. ३
कन्नयो अतसीनां	२०. ५०. १
कपृन्नरः कपृथमुद्	२०. १३७. २
कत्रु फलीकरणाः	११. ३(१). ६
कया नश्चित्र आ भुव	२०. १२४. १
करम्भं कृत्वा तिर्यं	४. ७. ३
करीषिणीं फलवतीं	१९. ३१. ३
कर्करिको निखातकः	२०. १३२. ३
कर्णाभ्यां ते कङ्कषेभ्यः	९. ८. २

कर्णा श्वावित्तद्वयीद्	५.	१३.	९.
कर्शफस्य विशफस्य	३.	९.	१
कर्षेदेनं न चैनं	१५.	१३.	१२
कल्याणि सर्वविदे मा	६.	१०७.	४
कविर्न निण्यं विदथानि	२०.	७७.	३
कश्यपस्त्वाममृजत	८.	५.	१४
कश्यपस्य चक्षुरसि	४.	२०.	७
कस्तं प्र वेद क उ तं	९.	१.	६
कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो	२०.	७६.	३
कस्त्वा सत्यो मदानां	२०.	१२४.	२
कस्मादङ्गादीप्यते	१०.	७.	२
कस्मान्नु गुल्फावधरा	१०.	२.	२
कस्मिन्नङ्गे तपो अस्याधि	१०.	७.	१
कस्मिन्नङ्गे तिष्ठति	१०.	७.	३
कस्ये मृजाना अति	१८.	३.	१७
कामस्तदग्रे समवर्तत	१९.	५२.	१
कामस्येन्द्रस्य वरुणस्य	९.	२.	६
कामेन मा काम आगन्	१९.	५२.	४
कामो जज्ञे प्रथमो नैनं	९.	२.	१९
कालः प्रजा अमृजत	१९.	५३.	१०
कालादापः समभवन्	१९.	५४.	१
काले तपः काले ज्येष्ठं	१९.	५३.	८
कालेन वातः पवते	१९.	५४.	२
काले मनः काले प्राणः	१९.	५३.	७
कालेयमङ्गिरा देवो	१९.	५४.	५
कालो अश्वो वहति	१९.	५३.	१
कालो भूतिममृजत	१९.	५३.	६
कालोमूं दिवमजनयन्	१९.	५३.	५
कालो यज्ञं समैरयद्	१९.	५४.	४
कालो ह भूतं भव्यं च	१९.	५४.	३
किं भ्रातासद्यदनाथं	१८.	१.	१२
किं सुबाहो स्वङ्गुरे	२०.	१२६.	८
किं स्विन्नो राजा जगृहे	१८.	१.	३३
किमङ्ग त्वा मयवन्	२०.	८९.	३
किमयं त्वां वृषाकपि	२०.	१२६.	३
कियता स्कम्भः प्र विवेश	१०.	७.	९
किलासं च पलितं च	१.	२३.	२
कीर्तिं च वा एष	९.	६(३).	५
कीर्तिश्च यशश्च पुरःसरा	१५.	२.	८
	१५.	२.	२८

कीर्तिश्च यशश्चाम्भश्च	१३.	४(२).	१४
कुतः केशान्कुतः स्नाव	११.	८.	१२
कुत इन्द्रः कुतः सोमः	११.	८.	८
कुतस्तौ जातौ कतमः	८.	९.	१
कुम्भीका दूषीकाः	१६.	६.	८
कुलायं कृणवादिति	२०.	१३२.	५
कुलायेधि कुलायं	९.	३.	२०
कुवित्सस्य प्र हि व्रजं	२०.	७८.	३
कुविदङ्ग यवमन्तो	२०.	१२५.	२
कुहार्कं पक्कं पृच्छ	२०.	१३०.	६
कुहं देवीं सुकृतं	७.	४७.	१
कुहूर्देवानाममृतस्य	७.	४७.	२
कूट्यास्य सं शीर्यन्ते	१२.	४.	३
कृणुत धूमं वृषणः	११.	१.	२
कृणोमि ते प्राजापत्य	३.	२३.	५
कृणोमि ते प्राणापानौ	८.	२.	११
कृतं न श्वघ्नी वि चिनोति	२०.	१७.	५
कृतं मे दक्षिणे हस्ते	७.	५०.	८
कृतव्यधनि विध्य	५.	१४.	९
कृत्याः सन्तु कृत्या	५.	१४.	५
कृत्याकृतं वलगिनं	५.	३१.	१२
कृत्याकृतो वलगिनो	१०.	१.	३१
कृत्यादूषण एवायमथो	१९.	३४.	४
कृत्यादूषिरयं मणिरथो	२.	४.	६
कृत्रिमः कङ्कतः शत	१४.	२.	६८
कृन्त दर्भ सपन्नान्मे	१९.	२८.	८
कृष्णं नियानं० सदनाहतस्य	१३.	३.	९
कृष्णं नियानं० सदनाहतस्या	६.	२२.	१
	९.	१०.	२२
कृष्णायाः पुत्रो अर्जुनो	१३.	३.	२६
केतुं कृण्वन्केतवे	२०.	२६.	६
	२०.	४७.	१२
	२०.	६९.	११
केन देवां अनु क्षियति	१०.	२.	२२
केन पर्जन्यमन्वेति	१०.	२.	१९
केन पाष्णीं आभृते	१०.	२.	१
केन श्रोत्रियमाप्नोति	१०.	२.	२०
केनापो अन्वतनुत	१०.	२.	१६
केनेमां भूमिमोर्णोत्	१०.	२.	१८
केनयं भूमिर्विहिता	१०.	२.	२४

४६६

कवलीन्द्राय दुदुहे	८.	९.	२४
कैरात पृश्न उपतृण्य	५.	१३.	५
कैरातिका कुमारिका	१०.	४.	१४
को अद्य युक्ते धुरि	१८.	१.	६
को अर्जुन्याः पयः	२०.	१३०.	३
को अर्य बहुलिप्ता	२०.	१३०.	१
को असिद्याः पयः	२०.	१३०.	२
को अस्मिन्नापो न्यदधाद्	१०.	२.	११
को अस्मिन्प्राणमवयन्	१०.	२.	१३
को अस्मिन्यज्ञमदधादेको	१०.	२.	१४
को अस्मिन्नूपमदधान्	१०.	२.	१२
को अस्मिन्नतो न्यदधान्	१०.	२.	१७
को अस्मै वासः पर्यदधान्	१०.	२.	१५
को अस्य बाहू समभरद्	१०.	२.	५
को अस्य वेद प्रथम	१८.	१.	७
को अस्या नो दुहो	७.	१०३.	१
को ददर्श प्रथमं जायमान	९.	९.	४
को नु गौः क एकक्रपिः	८.	९.	२५
को वामद्या करते	२०.	१४३.	३
को विराजो मिथुनत्वं	८.	९.	१०
कोशं दुहन्ति कलशं	१८.	४.	३०
कोशविले रजनि	२०.	१३५.	२
क्रन्दाय ते प्राणाय	११.	२.	३
क्रमध्वमग्निना नाक	४.	१४.	२
क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि	१२.	२.	८
क्रव्यादमग्निं शशमान	१२.	२.	१०
क्रव्यादमग्निमिषितो	१२.	२.	९
क्रव्यादमग्ने रुधिरं	५.	२९.	१०
क्रव्यादानुवर्तयन्	११.	१०.	१८
क्रूरमस्या आशसनं	५.	१९.	५
क्रोड आसीज्जामिशंसस्य	९.	४.	१५
क्रोडौ ते स्तां पुरोडाशा	१०.	९.	२५
क्रोधो वृकौ मन्युराण्डो	९.	७.	१३
क्लीबं कृध्योपशिनमथो	६.	१३८.	२
क्लीब क्लीबं त्वाकरं	६.	१३८.	३
क प्रेप्सन्ती युवती	१०.	७.	६
क प्रेप्सन्दीप्यत ऊर्ध्वो	१०.	७.	४
कार्थमासाः क यन्ति	१०.	७.	५
काहतं परास्यः	२०.	१२९.	६
क्षत्रेणाग्ने स्वेन सं	२.	६.	४

क्षिप्रं वै तस्य पृच्छन्ति	१२.	५(६).	४०
क्षिप्रं वै तस्य वास्तुषु	१२.	५(६).	४६
क्षिप्रं वै तस्यादहनं	१२.	५(६).	४८
क्षिप्रं वै तस्याहनने	१२.	५(६).	४७
क्षीरे मा मन्ये यतमो	५.	२९.	७
क्षुत्कुक्षिरिा वनिष्ठुः	९.	७.	१२
क्षुद्रेभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	६
	१९.	२३.	२१
क्षुधामारं तृष्णामार	४.	१७.	६
क्षुरपविरीक्षमाणा	१२.	५(३).	२०
क्षुरपविर्मृत्युर्भूत्वा	१२.	५(६).	४५
क्षेत्रियात्वा निर्कृत्या	२.	१०.	१
रत्नद्वारेधिचङ्गमां खर्विकां	११.	९.	१६
खण्वखाइ खैमखाइ	४.	१५.	१५
खलः पात्रं स्फ्यावंसा	११.	३(१).	९
खे रथस्य खेनसः खे	१४.	१.	४१
गृणास्त्वोप गायन्तु	४.	१५.	४
गणेभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	१६
गन्धर्वाप्सरसः सर्पान्	८.	८.	१५
गन्धर्वाप्सरसो ब्रह्मो	११.	६.	४
गन्धारिभ्यो मूजवद्भ्यो	५.	२२.	१४
गमन्नस्मे वसूत्या हि	२०.	९४.	५
गर्भं ते मित्रावरुणौ	५.	२५.	४
गर्भं धेहि सिनीवालि	५.	२५.	३
गर्भे नु नौ जनिता	१८.	१.	५
गर्भो वनस्पतीनाम्	५.	२५.	७
गर्भो हिमवतामुत	६.	९५.	३
गायत्रेण प्रति मिमीते	९.	१०.	२
गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्	१९.	२१.	१
गावः सन्तु प्रजाः सन्त्वथो	९.	४.	२०
गावो भगो गाव इन्द्रो	४.	२१.	५
गिरयस्ते पर्वता हिमवन्तो	१२.	१.	११
गिरा वज्रो न संभृतः	२०.	४७.	३
	२०.	१३७.	१४
गिरावरगाराष्टेषु	६.	६९.	१
गिरिमेनां आ वेशय	२.	२५.	४
गिरौ रज्जात्रेजमानां	२०.	९४.	८
गिर्वणः पाहि नः सुतं	२०.	६.	६
गीर्भिरूर्ध्वान्कल्पयित्वा	१३.	१.	५४
गुदा आसन्ति सिनीवाल्याः	९.	४.	१४

गृहमेधी गृहपतिर्भवति	८.	१०(१).	३
गृहाण ग्रावाणौ सकृत्तौ	११.	१.	१०
गृह्णामि ते सौभगत्वाय	१४.	१.	५०
गोभिष्टरेमामतिं० विश्वाम्	२०.	१७.	१०
	२०.	९४.	१०
गोभिष्टरेमामतिं० विश्वे	७.	५०.	७
	२०.	८९.	१०
गोभिष्टा पात्तृषभो	१९.	२७.	१
गोभ्यो अश्वेभ्यो नमो	९.	३.	१३
गोसनिं वाचमुदेयं	३.	२०.	१०
गौरमीमेदभि वत्सं	९.	१०.	६
गौरिन्मिमाय सलिलानि	९.	१०.	२१
गौरैव तान्हन्यमाना	५.	१८.	११
ग्रामणीरसि ग्रामणी	१९.	३१.	१२
ग्राहिं पाप्मानमति तां	१२.	३.	१८
ग्राह्या गृहाः सं सृज्यन्ते	१२.	२.	३९
ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः	२.	३३.	२
	२०.	९६.	१८
ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ	१०.	१.	२१
ग्रीष्मस्ते भूमे वर्षाणि	१२.	१.	३६
ग्रीष्मो हेमन्तः शिशिरो	६.	५५.	२
ग्रैष्मावेनं मासौ दक्षिणाया	१५.	४.	६
ग्रैष्मौ मासौ गोमारा	१५.	४.	५
घर्मः समिद्धो अग्निना	८.	८.	१७
घर्म इवाभितपन्दर्भ	१९.	२८.	३
घृतं ते अग्ने दिव्ये	७.	८२.	६
घृतं प्रोक्षन्ती सुभगा	१०.	९.	११
घृतमप्सराभ्यो बह	७.	१०६.	२
घृतस्य जूतिः समनाः	१९.	५८.	१
घृतहृदा मधुकूलाः	४.	३४.	६
घृतादुल्लुभं मधुना	५.	२८.	१४
घृतादुल्लुभो० भूमिहंहो	१९.	३३.	२
घृतादुल्लुभो० सहस्र	१९.	४६.	६
घृतेन त्वा समुक्षाम्यग्र	१९.	२७.	५
घृतेन सीता मधुना	३.	१७.	९
घोरा ऋषयो नमो	२.	३५.	४
चक्षुः श्रोत्रं यशो	११.	५.	२५
चक्षुरसि चक्षुर्मे दाः	२.	१७.	६
चक्षुर्मुसलं काम	११.	३(१).	३
चक्षुषा ते चक्षुर्हन्मि	५.	१३.	४

चक्षुषो हेते मनसो	५.	६.	९
चतस्रश्च मे चत्वारिंशच्च	५.	१५.	४
चतस्रो दिवः प्रदिश	१.	११.	२
चतुरः कुम्भांश्चतुर्धा	४.	३४.	७
चतुर्दष्टाञ्छयावदतः	११.	९.	१७
चतुर्दशर्चेभ्यः स्वाहा	१९.	२३.	११
चतुर्धा रेतो अभवद्	१०.	१०.	२९
चतुर्नमो अष्टकृत्वो	११.	२.	९
चतुर्वीरं बध्यत आज्ञन	१९.	४५.	४
चतुर्होतार आप्रियश्चातु	११.	७.	१९
चतुष्टयं युज्यते संहितान्तं	१०.	२.	३
चतूरात्रः पञ्चरात्रः	११.	७.	११
चत्वारि वाक्परिमिता	९.	१०.	२७
चन्द्रमा अप्सवन्तरा	१८.	४.	८९
चन्द्रमा नक्षत्राणामधिपतिः	५.	२४.	१०
चन्द्रमा नक्षत्रैरुदकामत्	१९.	१९.	४
चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः	१९.	६.	७
चन्द्र यत्ते तपस्तेन	२.	२२.	१
चन्द्र यत्ते तेजस्तेन	२.	२२.	५
चन्द्र यत्तेचिस्तेन	२.	२२.	३
चन्द्र यत्ते शोचिस्तेन	२.	२२.	४
चन्द्र यत्ते हरस्तेन	२.	२२.	२
चरं पञ्चविलमुखं	११.	३(१).	१८
चरेदेवा त्रैहायणा	१२.	४.	१६
चित्तिरा उपवर्हणं	१४.	१.	६
चित्रं देवानां कतुरनीकं	१३.	२.	३४
	२०.	१०७.	१३
चित्रं देवानामुदगादनीकं	१३.	२.	३५
	२०.	१०७.	१४
चित्रश्चिकित्वान्महिषः	१३.	२.	३२
चित्राणि साकं दिवि	१९.	७.	१
चेतो हृदयं यकृन्मेधा	९.	७.	११
च्युता चेयं बृहत्यच्युता	९.	२.	१५
छन्दःपक्षे उपसा	८.	९.	१२
छन्दांसि यज्ञे मरुतः	५.	२६.	५
छिनत्त्यस्य पितृबन्धु	१२.	५(५).	४३
छिन्धि दर्भं सपत्नान्मे	१९.	२८.	६
छिन्ध्या छिन्धि प्र	१२.	५(६).	४१
जगता सिन्धुं दिव्यस्कभा	९.	१०.	३
जङ्घिडोसि जङ्घिडो	१९.	३४.	१

जङ्घिडो जम्भाद्]

५०१

जङ्घिडो जम्भादिशरा	२.	४.	२
जज्ञानः सोमं सहसे	२०.	८७.	३
जनं विश्रती बहुधा	१२.	१.	४५
जनाद्विश्रजनीनान्	७.	४५.	१
जनाय चिद्य ईवत	२०.	९०.	२
जनित्रीव प्रति हर्यासि	१२.	३.	२३
जनियन्ति नावग्रवः	१४.	२.	७२
जरां सु गच्छ परि	१९.	२४.	५
जरायुजः प्रथम उस्त्रियो	१.	१२.	१
जरायै त्वा परि ददामि	३.	११.	७
जवस्ते अर्धन्निहितो	६.	९२.	२
जहि त्वं काम मम ये	९.	२.	१०
जहि दर्भ सपत्नान्मे	१९.	२९.	९
जाग्रदुष्वप्यं स्वप्ने	१६.	६.	९
जातवेदो नि वर्तय	६.	७७.	३
जातो व्यग्यत्पित्रो	२०.	३४.	१६
जानीत स्मैनं परमे	६.	१२३.	२
जायमानाभि जायते	१२.	४.	१०
जाया इद्रो अप्सरसो	४.	३७.	१२
जालापेणाभि पिञ्चत	६.	५७.	२
जितमस्माकं मभ्यष्टां	१६.	९.	१
जितमस्माकं मभ्यष्टां इद्रमाह	१०.	५.	३६
जितमस्माकं मृतमस्माकं	१६.	८.	१
	१६.	८.	३०
जितमस्माकं स आङ्गिरसानां	१६.	८.	१५
जितमस्माकं स आथर्वणानां	१६.	८.	१७
जितमस्माकं स आर्तवानां	१६.	८.	२१
जितमस्माकं स आर्षेयाणां	१६.	८.	१३
जितमस्माकं स इन्द्राग्रयोः	१६.	८.	२७
जितमस्माकं स ऋतूनां	१६.	८.	२०
जितमस्माकं स ऋषीणां	१६.	८.	१२
जितमस्माकं स देवजामीनां	१६.	८.	९
जितमस्माकं स द्यावापृथिव्योः	१६.	८.	२६
जितमस्माकं स निर्ऋत्याः	१६.	८.	५
जितमस्माकं स निर्भूत्याः	१६.	८.	७
जितमस्माकं स पराभूत्याः	१६.	८.	८
जितमस्माकं स प्रजापतेः	१६.	८.	११
जितमस्माकं स बृहस्पतेः	१६.	८.	१०
जितमस्माकं स मासानां	१६.	८.	२२
जितमस्माकं स मित्रावरुणयोः	१६.	८.	२८

जितमस्माकं स राज्ञो	१६.	८.	२९
जितमस्माकं स वनस्पतीनां	१६.	८.	१८
जितमस्माकं स वानस्पत्यानां	१६.	८.	१९
जितमस्माकं सोङ्गिरसां	१६.	८.	१४
जितमस्माकं सोथर्वणां	१६.	८.	१६
जितमस्माकं सोभूत्याः	१६.	८.	६
जितमस्माकं सोर्धमासानां	१६.	८.	२३
जितमस्माकं सोहोरात्रयोः	१६.	८.	२४
जितमस्माकं सोहोः	१६.	८.	२५
जिह्वा ज्या भवति	५.	१८.	८
जिह्वाया अग्रे मधु	१.	३४.	२
जीवं रुदन्ति वि नय	१४.	१.	४६
जीवतां ज्योतिरभ्ये	८.	२.	२
जीवलां अरुन्धती	८.	७.	६
जीवलां त्रायमाणां	८.	२.	६
जीवला नाम ते माता	१९.	३९.	३
जीवला स्थ जीव्यासं	१९.	६९.	४
जीवानामायुः प्र तिर	१२.	२.	४५
जीवा स्थ जीव्यासं	१९.	६९.	१
जीवभ्यस्त्वा समुदे	८.	१.	१५
जीविम शरदः शतम्	१९.	६७.	२
जुष्टो दमूना अतिथि	७.	७३.	९
जुहूर्दाधार द्यामुप	१८.	४.	५
जूणि पुनर्वो यन्तु	२.	२४.	५
ज्यांकि परि णो नमा	१.	२.	२
ज्याघोपा दुन्दुभयो	५.	२१.	९
ज्यायस्वन्तश्चित्तिनो	३.	३०.	५
ज्यायान्निमिपतोसि	९.	२.	२३
ज्येष्ठ्यां जातो विचृतो	६.	११०.	२
ज्योतिष्मतो लोकाञ्जयति	९.	६(६).	१४
तं धेमिथ्या नमस्विन	२०.	९२.	१४
तं जहि तेन मन्दस्व	१६.	७.	१२
तं ते मदं गृणीमसि	२०.	६१.	१
तं त्वा वाजेषु वाजिनं	२०.	६८.	९
तं त्वा स्वप्न विप्रं स त्वं	१९.	५७.	४
तं त्वा स्वप्न विप्रं स नः	१६.	५.	३
	१६.	५.	१०
तं त्वौदनस्य पृच्छामि	११.	३(१).	२२
तं दितिश्चादितिश्चेडा	१५.	६.	२०
तं धाता प्रत्यमुञ्चत	१०.	६.	२१

तं पुण्यं गन्धं गन्धर्वा	८. १०(५).	८
तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं	२०. ३६.	५
तं प्रजापतिश्च० पितामहश्चानु	१५. ६.	२५
तं प्रजापतिश्च० पितामहश्चाप	१५. ७.	२
तं बृहच्च रथन्तरं	१५. २.	२
तं भूमिश्चाग्निश्चोपधयश्च	१५. ६.	२
तं यज्ञं प्राकृषा प्रौक्षन्	१९. ६.	११
तं यज्ञायज्ञियं च	१५. २.	१०
तं वत्सा उप तिष्ठन्त्येक	१३. ४(१).	६
तं वर्धयन्तो मतिभिः	२०. ९१.	९
तं वां रथं वयमद्या	२०. १४३.	१
तं वृक्षा अप सेधन्ति	५. १९.	९
तं वैरूपं च वैराजं	१५. २.	१६
तं वो दस्मसृतीषहं	२०. ९.	१
	२०. ४९.	४
तं वो धिया नव्यस्या	२०. ३६.	७
तं वो वाजानां पति	२०. ६४.	६
तं श्येतं च नौधसं	१५. २.	२२
तं श्रद्धा च यज्ञश्च	१५. ७.	४
तं सभा च समितिश्च	१५. ९.	२
तं समाप्नोति जूतिभि	१३. २.	१५
तं सुपुत्या विवासे	२०. ४४.	३
तं हि स्वराजं वृषभं	२०. ११३.	२
तक्मन्भ्रात्रा बलासेन	५. २२.	१२
तक्मन्मृजवतो गच्छ	५. २२.	७
तक्मन्व्याल वि गद	५. २२.	६
ततं तन्तुमन्वेके तरन्ति	६. १२२.	२
ततश्चैनमन्यया जिह्वया	११. ३(२).	३६
ततश्चैनमन्यया प्रतिष्ठया	११. ३(२).	४६
ततश्चैनमन्याभ्यां पादाभ्यां	२१. ३(२).	४६
ततश्चैनमन्याभ्यां प्रपदाभ्यां	११. ३(२).	४७
ततश्चैनमन्याभ्यां श्रोत्राभ्यां	११. ३(२).	३३
ततश्चैनमन्याभ्यां हस्ताभ्यां	११. ३(२).	४८
ततश्चैनमन्याभ्यामक्षीभ्यां	१९. ३(२).	३४
ततश्चैनमन्याभ्यामष्टीवद्भ्यां	११. ३(२).	४५
ततश्चैनमन्याभ्यामृगभ्यां	११. ३(२).	४४
ततश्चैनमन्येन पृष्ठेन	११. ३(२).	४०
ततश्चैनमन्येन मुखेन	११. ३(२).	३५
ततश्चैनमन्येन वस्तिना	११. ३(२).	४३
ततश्चैनमन्येन व्यचसा	११. ३(२).	३६

ततश्चैनमन्येन शीष्णा	११. ३(२).	३२
ततश्चैनमन्येनोदरेण	११. ३(२).	४२
ततश्चैनमन्येनोरसा	११. ३(२).	४१
ततश्चैनमन्यैः प्राणापानैः	११. ३(२).	३८
ततश्चैनमन्यैर्दन्तैः प्राणी	१२. ३(२).	३७
ततस्ततामहास्ते मावन्तु	५. २४.	१७
तता अवरे ते मावन्तु	५. २४.	१६
तत्त्वा यामि सुवीर्यं	२०. ९.	३
	२०. ४९.	६
तत्सूर्यस्य देवत्वं	२०. १२३.	१
तथा तदग्ने कृणु	५. २९.	२
तदग्निराह० पूषा	१६. ९.	२
तदग्निराह० बृहस्पतिः	८. ५.	५
तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि	८. ३.	२१
तदद्या चित्त उक्थिनो	२०. ६१.	३
तदमुष्मा अग्ने देवाः	१६. ६.	११
तदस्तु मित्रावरुणा	१९. ११.	६
तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं	५. २.	१
	२०. १०७.	४
तद् पु ते महत्पृथुञ्जम	५. १.	५
तदेकमभवत्तदुलाम	१५. १.	३
तद्ब्रह्म च तपश्च सप्त	८. १०(४).	१६
तद्ब्रह्माः समगच्छन्त	१०. १०.	१७
तद्यस्मा एवं विदुषे	८. १०(६).	१
तद्यस्यैवं विद्वान्नात्य उद्धृते	१५. १२.	१
तद्यस्यैवं विद्वान्नात्य एकां	१५. १३.	१
तद्यस्यैवं विद्वान्नात्यश्चतुर्थी	१५. १३.	७
तद्यस्यैवं विद्वान्नात्यस्तृतीयां	१५. १३.	५
तद्यस्यैवं विद्वान्नात्योतिथि	१५. ११.	१
तद्यस्यैवं विद्वान्नात्यो द्वितीयां	१५. १३.	३
तद्यस्यैवं विद्वान्नात्यो परि	१५. १३.	९
तद्यस्यैवं विद्वान्नात्यो राज्ञो	१५. १०.	१
तद्वा अथर्वणः शिरो	१०. २.	२७
तद्वात उन्मयायति	२०. १३२.	४
तद्विषं सर्पा उप	८. १०(५).	१६
तद्विष्णोः परमं पदं	७. २६.	७
तद्वै राष्ट्रमा स्ववति	५. १९.	८
तद्वो गाय सुते सचा	२०. ७८.	१
तनूमपात्यथ ऋतस्य	५. १२.	२
तनूष्टे याजिन्तन्वं	६. ९२.	३

५०३

तनूस्तन्वा मे सहे	१९.	६१.	१	तव व्रते नि विशन्ते	४.	२५.	३
तन्त्रमेकं युवती	१०.	७.	४२	तवेदं विश्वमभिताः	२०.	८७.	६
तन्नस्तुरीपमद्रुतं	५.	२७.	१०	तस्तुवं न तस्तुवं	५.	१३.	११
तन्नो वि वोचो यदि	२०.	३६.	४	तस्मा अभ्रो भवन्	९.	६(५).	६
तन्मित्रस्य वरुणस्या	२०.	१२३.	२	तस्मा अरं गमात्र	१.	५.	३
तन्वं स्वर्गो बहुधा वि	१२.	३.	५४	तस्मा उदीच्या दिशः	१५.	४.	१०
तपनो अस्मि पिशाचानां	४.	३६.	६	तस्मा उदीच्या दिशो	१५.	५.	८
तपश्चैवास्तां० त आसं	११.	८.	२	तस्मा उद्यन्तसूर्यो	९.	६(५).	४
तपश्चैवास्तां० तपो ह	११.	८.	६	तस्मा उपा हिङ्गुगोति	९.	६(५).	१
तपसा ये अनाधृष्या	१८.	२.	१६	तस्मा ऊर्ध्वाया दिशः	१५.	४.	१६
तप्तो वां धर्मो नक्षतु	७.	७३.	५	तस्मा ऊर्ध्वाया दिशो	१५.	५.	१२
तमाहवनीयश्च गार्हपत्यश्च	१५.	६.	१४	तस्मात्पितृभ्यो मास्युपमा	८.	१०(३).	४
तमितिहासश्च पुराणं	१५.	६.	११	तस्मादमुं निर्भजामो	१६.	८.	२
तमिदं निगतं सहः	१३.	४(१).	२०		१६.	८.	३१
तमिदं निगतं सहः० य एतं	१३.	४(२).	७	तस्मादश्वा अजायन्त	१९.	६.	१२
तमिन्द्रं जोहवीमि मघवा	२०.	५५.	१	तस्माद्देवभ्योर्धमासे	८.	१०(३).	६
तमिन्द्रं वाजयामसि	२०.	४७.	१	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः	१९.	६.	१४
	२०.	१३७.	१२	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत	१९.	६.	१३
तमिन्द्र मदमा गहि	२०.	२४.	२	तस्मादनस्पतीनां संवत्सरे	८.	१०(३).	२
तमिमं देवता मणिं	१०.	६.	२९	तस्माद्वै ब्राह्मणानां	१२.	५(३).	१७
तमीमह इन्द्रमस्य	२०.	३६.	३	तस्माद्वै विद्वान्पुरुष	११.	८.	३२
तमु नः पूर्वे पितरो	२०.	३६.	२	तस्मान्मनुष्येभ्य उभयद्यु	८.	१०(३).	८
तमु शुहि यो अन्तः	६.	१.	२	तस्मिन्हिरण्यये कोशे	१०.	२.	३२
तमृचश्च सामानि च	१५.	६.	८	तस्मै घृतं सुरां मध्वन्न	१०.	६.	५
तमृतं च सत्यं च	१५.	६.	५	तस्मै दक्षिणाया दिशः	१५.	४.	४
तमृतवश्चार्तवाश्च	१५.	६.	१७	तस्मै दक्षिणाया दिशो	१५.	५.	४
तस्वभि प्र गायत	२०.	६१.	४	तस्मै ध्रुवाया दिशः	१५.	४.	१३
	२०.	६२.	८	तस्मै ध्रुवाया दिशो	१५.	५.	१०
तयार्बुदे प्रणुत्ताना	११.	९.	२०	तस्मै प्रतीच्या दिशः	१५.	४.	७
तयाहं शत्रून्त्साक्ष	२.	२७.	५	तस्मै प्रतीच्या दिशो	१५.	५.	६
तयोरहं परिनृत्यन्त्यो	१०.	७.	४३	तस्मै प्राच्या दिशः	१५.	४.	१
तरणिर्विश्वदर्शतो	१३.	२.	१९	तस्मै प्राच्या दिशो	१५.	५.	१
	२०.	४७.	१६	तस्मै व्रात्यायासन्दीं	१५.	३.	३
तरी मन्द्रासु प्रयश्चु	५.	२७.	६	तस्मै सर्वेभ्यो अन्त	१५.	५.	१४
तर्द है पतङ्ग है	६.	५०.	२	तस्य अनु निभञ्जम्	२०.	१३१.	२
तर्दापते वधापते	६.	५०.	३	तस्य देवजनाः परिष्कन्दा	१५.	३.	१०
तव चतस्रः प्रदिशस्तव	११.	२.	१०	तस्य प्राशं त्वं जहि	२.	२७.	७
तव च्यौन्नानि वज्रहस्त	२०.	३७.	५	तस्य व्रात्यस्य	१५.	१५.	१
तव त्यदिन्द्रियं बृहत्	२०.	१०६.	१		१५.	१८.	१
तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं	२०.	१०६.	२	तस्य० । एकं तदेष्टा	१५.	१७.	१०

तस्य० । यदादित्य	१५.	१७.	९.
तस्य० । योस्य चतुर्थः	१५.	१५.	६
तस्य० । योस्य चतुर्थोपानः	१५.	१६.	४
तस्य० । योस्य चतुर्थो व्यान	१५.	१७.	४
तस्य० । योस्य तृतीयः	१५.	१५.	५
तस्य० । योस्य तृतीयोपानः	१५.	१६.	३
तस्य० । योस्य तृतीयो व्यानः	१५.	१७.	३
तस्य० । योस्य द्वितीयः	१५.	१५.	४
तस्य० । योस्य द्वितीयोपानः	१५.	१६.	२
तस्य० । योस्य द्वितीयो व्यान	१५.	१७.	२
तस्य० । योस्य पञ्चमः	१५.	१५.	७
तस्य० । योस्य पञ्चमोपानः	१५.	१६.	५
तस्य० । योस्य पञ्चमो व्यान	१५.	१७.	५
तस्य० । योस्य प्रथमः	१५.	१५.	३
तस्य० । योस्य प्रथमोपानः	१५.	१६.	१
तस्य० । योस्य प्रथमो व्यानः	१५.	१७.	१
तस्य० । योस्य षष्ठः	१५.	१५.	८
तस्य० । योस्य षष्ठोपानः	१५.	१६.	६
तस्य० । योस्य षष्ठो व्यानः	१५.	१७.	६
तस्य० । योस्य सप्तमः	१५.	१५.	९
तस्य० । योस्य सप्तमोपानः	१५.	१६.	७
तस्य० । योस्य सप्तमो व्यानः	१५.	१७.	७
तस्य० । समानमयं	१५.	१७.	८
तस्याः कुबेरो वैश्रवणो	८. १०(५).	१०	
तस्याः सोमो राजा वत्स	८. १०(४).	१४	
तस्या आहननं कृत्या	१२. ५(५).	३६	
तस्या इन्द्रो वत्स आसीच्चमसः	८. १०(५).	२	
तस्या इन्द्रो वत्स आसीद्	८. १०(२).	५	
तस्या ग्रीष्मश्च वसन्तश्च	१५.	३. ४	
तस्या मनुर्वैवस्वतो	८. १०(४).	१०	
तस्यामू सर्वा नक्षत्रा	१३. ४(३).	२८	
तस्याभृतस्येमं बलं	८.	७. २२	
तस्यामेवास्य तदेवतायां	१५.	१३. १४	
तस्या यमो राजा वत्स	८. १०(४).	६	
तस्या विरोचनः प्राहादि	८. १०(४).	२	
तस्याश्चित्ररथः सौर्यवर्चसो	८. १०(५).	६	
तस्यास्तक्षको वैशालेयो	८. १०(५).	१४	
तस्येदं वर्चस्तेजः	१६.	८. ४	
	१६.	८. ३३	
तस्येमे नव कोशा	१३. ४(१).	१०	

तस्येमे सर्वे यातव	१३. ४(३).	२७
तस्यैष मारुतो गणः	१३. ४(१).	८
तस्यौदनस्य बृहस्पतिः	११. ३(१).	१
तां तिरोधामितरजना	८. १०(५).	१२
तां देवः सविताधोक्ता	८. १०(५).	३
तां देवमनुष्या अब्रुवन्	८. १०(२).	२
तां देवा अमीमांसन्त	१२. ४. ४२	
तां द्विर्धूर्त्त्योधोक्तां	८. १०(४).	३
तां धृतराष्ट्र ऐरावतो	८. १०(५).	१५
तां पूषं छिवतमा	१४. २. ३८	
तां पृथी वैन्योधोक्तां	८. १०(४).	११
तां बृहस्पतिराङ्गिरसो	८. १०(४).	१५
तां मायामसुरा उप	८. १०(४).	४
तां मे सहस्राक्षो देवो	४. २०. ४	
तां रजतनाभिः कावेरको	८. १०(५).	११
तां वसुरुचिः सौर्यवर्चसो	८. १०(५).	७
तां सवितः सत्यसवां	७. १६.	१
तांस्त्वं प्र च्छिन्दि	१०. ३. १६	
तां स्वधां पितर उप	८. १०(४).	८
तां ह जरितर्नः प्रत्यगृष्णं	२०. १३५. ७	
ता अधरादुदीचीराववृत्रन्	१२. २. ४१	
ता अपः शिवा अपो	१९. २. ५	
ता अर्पन्ति शुभ्रियः	२०. ४८. २	
ता अस्य नमसा सहः	२०. १०९. ३	
ता अस्य पृशनायुवः	२०. १०९. २	
ता नः प्रजाः सं दुहतां	१२. १. १६	
तानश्चत्य निः शृणीहि	३. ६. २	
तानि कल्पद्रुह्यचारी	११. ५. २६	
तानि सर्वाण्यप क्रामन्ति	१२. ५(२). ६१	
तान्सत्यौजाः प्र दह	४. ३६. १	
तावुवं न तावुवं न	५. १३. १०	
तामन्तको मार्त्यवोधोक्तां	८. १०(४).	७
तामाददानस्य ब्रह्मगर्वी	१२. ५(१). ५	
तामासन्दीं व्रात्य आरोहत्	१५. ३. ९	
तामुपाह्वयन्त	८. १०(२). ३	
तामूर्जा देवा उप	८. १०(५). ४	
तार्ष्टीधीरग्रे समिधः	५. २९. १५	
ता वज्रिणं मन्दिनं	२०. ३१. १	
तावद्वां चक्षुस्तति	१२. ३. २	
तावन्तो अस्य महिमान	१९. ६. ३	

५०५

तावांस्ते मधवन्महिमो	१३. ४(४).	४४
तासामिका हरिकिका	२०. १२०.	३
तासु त्वान्तर्जरस्या	२. १०.	५
तास्ते रक्षन्तु तव	९. ५.	३८
तिग्ममनीकं विदितं	४. २७.	७
तिग्मो विश्राजन्तन्वं	१३. २.	३३
तिरश्चिराजेरसितात्	७. ५६.	१
तिर्यग्विलश्चमस ऊर्ध्व	१०. ८.	९
तिष्ठान्वरे तिष्ठ पर	१. १७.	२
तिस्रश्च मे त्रिंशच्च	५. १५.	३
तिस्रो जिह्वा वरुणस्यान्त	१०. १०.	२८
तिस्रो दिवस्तिस्त्रः पृथिवीः	४. २०.	२
तिस्रो दिवस्तिस्त्रः पृथिवी	१९. २७.	३
तिस्रो दिवो अत्यतृणत्	१९. ३२.	४
तिस्रो देवीर्महि नः	५. ३.	७
तिस्रो मातृस्त्रीन्पितृन्	९. ९.	१०
तिस्रो मात्रा गन्धर्वाणां	३. २४.	६
तिस्रो ह प्रजा अत्यायमा	१०. ८.	३
तीक्ष्णीयांसः परशो	३. १९.	४
तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा	८. ३.	९
तीक्ष्णेष्वो ब्राह्मणा	५. १८.	९
तीक्ष्णो राजा विषासही	१९. ३३.	४
तीर्थैस्तरन्ति प्रवतो	१८. ४.	७
तीव्रस्याभिवयसो	२०. ९६.	१
तुञ्जेतुञ्जे य उत्तरे	२०. ७०.	१३
तुभ्यं वातः पवतां	८. १.	५
तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु	२०. ९६.	२
तुभ्यमग्ने पर्यवहन्	१४. २.	१
तुभ्यमारण्याः पशवो	११. २.	२४
तुभ्यमेव जरिम्न	२. २८.	१
तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्ये	२०. २४.	८
तुभ्येदिमा सवना शू	२०. ७३.	१
तुरण्यवो मधुमन्तं	२०. ११९.	२
तुराणामतुराणां	७. ५०.	२
तुविग्रीवो वपोदरः	२०. ५.	२
तृचेभ्यः स्वाहा	१९. २३.	१९
तृणानि प्राप्तः सोमो	९. ७.	२२
तृणैरावृता पलदान्	९. ३.	१७
तृतीयकं वितृतीयं	५. २२.	१३
तृतीयेभ्यः शङ्खेभ्यः	१९. २२.	१०

तृन्धि दर्भ सपन्नान्मे	१९. २९.	२
तृष्टमेतत्कटुकमपा	१४. १.	२९
तृष्टासि तृष्टिका विषा	७. ११३.	२
तृष्टिकं तृष्टवन्दन	७. ११३.	१
तृष्णामारं शुधामार	४. १७.	७
ते कुष्ठिकाः सरमायै	९. ४.	१६
ते कृषिं च सस्यं च	८. १०(४).	१२
ते त्वा मदा अमदन्	२०. २१.	६
ते त्वा मदा इन्द्र	२०. १२.	५
ते त्वा रक्षन्तु ते त्वा	८. १.	१४
ते देवेभ्य आ वृश्चन्ते	१२. २.	५०
तेधराञ्चः० न वैवाध	३. ६.	७
तेधराञ्चः० न सायक	९. २.	१२
तेन तमभ्यतिसृजामो	१६. १.	५
तेन भूतेन हविषायमा	६. ७८.	१
तेनेपितं तेन जातं	१९. ५३.	९
तेनैनं विद्याम्यभूत्यैनं	१६. ७.	१
तेमुष्मै परा वहन्त्व	१६. ६.	७
तेवदन्प्रयमा ब्रह्म	५. १७.	१
ते वृक्षाः सह तिष्ठति	२०. १३१.	११
तेषां न कश्चनाहोता	९. ६(६).	४
तेषां प्रज्ञानाय यज्ञ	११. ३(३).	५३
तेषां सर्वेषामीशाना	११. ९.	२६
तेषामासन्नानामतिथि	९. ६(२).	४
ते सत्येन मनसा गोपतिं	२०. ९१.	८
तैस्त्वा सर्वैरभि ष्यामि	४. १६.	९
तौदी नामासि कन्या	१०. ४.	२४
तौविलिकेवेलयावाय	६. १६.	३
त्यमू पु वाजिनं देवजुतं	७. ५५.	१
त्रपु भस्म हरितं वर्णः	११. ३(१).	८
त्रयः केशिन ऋतुथा	९. १०.	२६
त्रयः पोषास्त्रिवृति	५. २८.	३
त्रयः सुपर्णा उपरस्य	१८. ४.	४
त्रयः सुपर्णास्त्रिवृता	५. २८.	८
त्रयस्त्रिंशद्देवतास्त्रीणि	१९. २७.	१०
त्रयोदशर्चेभ्यः स्वाहा	१९. २३.	१०
त्रयो दासा आज्ञनस्य	४. ९.	८
त्रयो लोकाः संमिता	१२. ३.	२०
त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं	७. २६.	१
त्रायध्वं नो अघविषाभ्यो	६. ९३.	३

५०६

त्रायन्तामिमं देवास्त्रायन्तां	४.	१३.	४	त्वं नो मेधे प्रथमा	६.	१०८.	१
त्रायन्तामिमं पुरुषं	८.	७.	२	त्वं भूमिमत्येष्योजसा	१९.	३३.	३
त्रायमाणे विश्वजिते मा	६.	१०७.	२	त्वं मणीनामधिपा	१९.	३१.	११
त्रिंशद्धामा वि राजति	६.	३१.	३	त्वं रक्षसे प्रदिशश्च	१७.	१.	१६
	२०.	४८.	६	त्वं वर्मासि सप्रथः	२०.	१८.	६
त्रिः शाम्बुभ्यो अङ्गिरेभ्यः	१९.	३९.	५	त्वं वीरुधां श्रेष्ठतमा	६.	१३८.	१
त्रिकद्रुकेभिः पवते	१८.	२.	६	त्वं वृषाक्षुं मघवन्नम्रं	२०.	१२८.	१३
त्रिकद्रुकेषु चेतनं	२०.	११०.	३	त्वं सिन्धूरवासृजो	२०.	९५.	३
त्रिकद्रुकेषु महिषो	२०.	९५.	१	त्वं सुतस्य पीतये	२०.	६९.	४
त्रिते देवा अमृज	६.	११३.	१	त्वं स्त्री त्वं पुमानसि	१०.	८.	२७
त्रिभिः पद्भिर्धामरोहत्	१९.	६.	२	त्वं ह त्यत्सप्तभ्यो	२०.	१३७.	१०
त्रिर्यातुधानः प्रसितिं	८.	३.	११	त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो	२०.	१३७.	११
त्रिशीर्षाणं त्रिककुदं	५.	२३.	९	त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्स	२०.	३७.	२
त्रिपन्धे तमसा त्वममित्रा	११.	१०.	१९	त्वं हि नः पिता वसो	२०.	१०८.	२
त्रिषु पात्रेषु तं सोममा	१०.	१०.	१२	त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजा	४.	३२.	४
त्रिष्ठा देवा अजनयन्	१९.	३४.	६	त्वं हि विश्वतोमुख	४.	३३.	६
त्रीणि च्छन्दांसि कवयो	१८.	१.	१७	त्वं हि शश्वतीनामिन्द्र	२०.	६४.	३
त्रीणि ते कुष्ठ नामानि	१९.	३९.	२	त्वं हि स्तोमवर्धन	२०.	२९.	१
त्रीणि पदानि रूपो	१८.	३.	४०	त्वं ह्यङ्ग वरुण ब्रवीपि	५.	११.	७
त्रीणि पदा वि चक्रमे	७.	२६.	५	त्वं ह्यङ्ग वरुण स्वधा	५.	११.	५
त्रीणि वै वशाजातानि	१२.	४.	४७	त्वज्जातास्त्वयि चरन्ति	१२.	१.	१५
त्रीण्युष्टस्य नामानि	२०.	१३२.	१३	त्वमग्न ईडितो जातवेदो	१८.	३.	४२
त्रीणाकांस्त्रीन्समुद्रां	१९.	२७.	४	त्वमग्ने क्रतुभिः केतुभि	१३.	३.	२३
त्रेधा जातं जन्मनेदं	५.	२८.	६	त्वमग्ने यातुधानानुप	१.	७.	७
त्रेधा भागो निहितो	११.	१.	५	त्वमग्ने व्रतपा असि	१९.	५९.	१
त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य	५.	२८.	७	त्वमसि सहमानोहमस्मि	१९.	३२.	५
त्वं करञ्जमुत पर्णयं	२०.	२१.	८	त्वमस्यावपनी जनाना	१२.	१.	६१
त्वं काम सहसासि	१९.	५२.	२	त्वमाविथ सुश्रवसं	२०.	२१.	१०
त्वं तमिन्द्र पर्वतं	२०.	१५.	६	त्वमिन्द्र कपोताय	२०.	१३५.	१२
त्वं तृतं त्वं पर्येष्युत्सं	१७.	१.	२५	त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि	२०.	१०५.	१
त्वंत्वमहर्षया उपस्तुतः	२०.	३०.	५	त्वमिन्द्र बलादधि	२०.	९३.	५
त्वं दाता प्रथमो राधसा	२०.	१०४.	४	त्वमिन्द्र शर्मरिणा	२०.	१३५.	११
त्वं धृष्णो धृषता वीत	२०.	३७.	३	त्वमिन्द्र सजोपसमर्क	२०.	९३.	७
त्वं न इन्द्र महते	१७.	१.	९	त्वमिन्द्रस्त्वं महेन्द्रस्त्वं	१७.	१.	१८
त्वं न इन्द्रा भरँ ओजो	२०.	१०८.	१	त्वमिन्द्राधिराजः श्रवस्यु	६.	९८.	२
त्वं न इन्द्रोतिभिः	१७.	१.	१०	त्वमिन्द्रा पुरुहूत विश्व	१९.	५५.	६
त्वं नृभिर्नृमणो देव	२०.	३७.	४	त्वमिन्द्राभिभूरसि	२०.	६२.	६
त्वं नो अग्ने अग्निभि	३.	२०.	५		२०.	९३.	८
त्वं नो अग्ने अधरा	८.	३.	१९	त्वमिन्द्रासि विश्वजित्	१७.	१.	११
त्वं नो नभसस्पत	६.	७९.	२	त्वमिन्द्रासि वृत्रहा	२०.	९३.	६

५०७

त्वमीशिपे पशूनां	२. २८. ३	ददामीत्येव वृयादनु	१२. ४. १
त्वमीशिपे सुतानामिन्द्र	२०. ९. ३	ददाम्यस्मा अवमान	१८. २. ३७
त्वमेतां जनगणो द्विर्देशा	२०. २१. ९	इदिर्हि मह्यं वरुणो	५. १३. १
त्वमोदनं प्राशीस्त्वामो	११. ३(१). २७	दधिक्राव्णो अकारिपं	२०. १३७. ३
त्वया पूर्वमथर्वाणो	४. ३७. १	दधिप्रा जटेरे सुतं	२०. ६. ५
त्वया प्रमृणं मृदिन	१२. ५(६). ६१	दमूना देवः सविता	७. १४. ४
त्वया मन्यो सरथ	४. ३१. १	दर्भः शोचिस्तरुणक	१०. ४. २
त्वया वयं शाश्वते	५. २. ५	दर्भेण त्वं कृणवद्दीयाणि	१९. ३३. ५
	२०. १०७. ८	दर्भेण देवजातेन दिवि	१९. ३२. ७
त्वया वयमप्सरसो	४. ३७. २	दर्शय मा यातुश्चानान	४. २०. ६
त्वयि गत्रि वसामसि	१०. ४७. ९	दर्शोमि दर्शतोसि	७. ८१. ४
त्वष्टः श्रेष्ठेन रूपेणाम्या	५. २५. ११	दश च मे शतं च	५. १५. १०
त्वष्टा जायामजनयन्	६. ७८. ३	दशर्चभ्यः स्वाहा	१९. २३. ७
त्वष्टा दुहित्रे० कृणोति	१८. १. ५३	दशवृक्ष मुञ्चेमं	२. ९. १
त्वष्टा दुहित्रे० युनक्तीदं	३. ३१. ५	दश साकमजायन्त	११. ८. ३
त्वष्टा मे देव्यं वचः	६. ४. १	दह दर्भ सपन्नान्मे	१९. २०. ८
त्वष्टा युनक्तु बहुधा	५. २६. ८	दाना मृगो न वारणः	२०. ५३. २
त्वष्टा वासो व्यदधाच्छुभं	१४. १. ५३		२०. ५७. १२
त्वां जना ममसत्येष्विन्द्र	२०. ८९. ४	दिक्षु चन्द्राय समनमन्	४. ३९. ७
त्वां विशो वृणतां राज्याय	३. ४. २	दितिः शूर्पमदितिः	११. ३(१). ४
त्वां विष्णुर्ब्रह्मक्षयो	२०. १०६. ३	दितेः पुत्राणामदिते	७. ७. १
त्वां शुष्मिन्पुरुहूत	२०. १०८. ३	दितेश्च वै सोदिते	१५. ६. २१
त्वां सुतस्य पीतये	२०. २४. ९	दिवं च रोह पृथिवीं	१३. १. ३४
त्वां स्तोमा अवीवृधन्	२०. ६९. ६	दिवं पृथिवीमन्वन्तरिक्षं	३. २१. ७
त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा	२. ६. ३	दिवं ब्रूमो नक्षत्राणि	११. ६. १०
त्वामाहुर्देववर्म त्वां	१९. ३०. ३	दिवस्पृथिव्याः पर्यन्त	१९. ३. १
त्वामिन्द्रि हवामहे	२०. ९८. १	दिवस्पृथिव्याः पर्योज	६. १२५. २
त्वामिन्द्र ब्रह्मणा	१७. १. १४	दिवस्पृथिव्या अन्तरिक्षान्	९. १. १
त्वामुग्रमवसे चर्षणी	२०. ८०. २	दिवस्त्वा पातु हरितं	५. २८. ९
त्वाष्ट्रेणाहं वचसा वि	७. ७४. ३	दिवस्पृष्टे भावमानं	१३. २. ३७
त्वे क्रतुमपि पृथ्वन्ति	५. २. ३	दिवा मा नक्तं यतमो	५. २९. ९
	२०. १०७. ६	दिवि जातः समुद्रजः	४. १०. ४
त्वेपस्ते धूम ऊर्णोतु	१८. ४. ५९	दिवि ते तूलमोपधे	१९. ३२. ३
दक्षिणा दिगिन्द्रोधिपति	३. २७. २	दिवि त्वात्रिगधारयन्	१३. २. १२
दक्षिणां दिशमभि	१२. ३. ८	दिवि न क्रतुरधि धायि	२०. ३०. ४
दक्षिणायां त्वा दिशि	१८. ३. २१	दिवि स्पृष्टो यजतः	२. २. २
दक्षिणाया दिशः शालाया	९. ३. २६	दिवे चक्षुषे नक्षत्रेभ्यः	६. १०. ३
दक्षिणायै त्वा दिश	१२. ३. ५६	दिवे स्वाहा	५. ९. १
दण्डं हस्तादाददानो	१८. २. ५९		५. ९. ५

५०८

दिवो नु मां बृहतो	६. १२४.	१	देवस्य त्वा सवितुः	१०. ५१.	२
दिवो मादित्या रक्षन्तु	१०. १६.	२	देवस्य सवितुः सवे	६. २३.	३
	१०. २७.	१५	देवस्य सवितुर्भाग	१०. ५.	१४
दिवो मूलमवततं	२. ७.	३	देवहेतिहिंयमाणा	१२. ५(४).	२६
दिवो विष्णु उत वा	७. २६.	८	देवाः कपोत इपितो	६. २७.	१
दिव्यं सुपर्णं पयसं	७. ३६.	१	देवाः पितरः पितरो	६. १२३.	३
दिव्यस्य सुपर्णस्य	४. २०.	३	देवाः पितरो० उच्छिष्टा	११. ७.	२७
दिव्यादित्याय समनमन्	४. ३९.	५	देवाः पितरो० ते त्वा	१०. ९.	९
दिव्यो गन्धर्वो भुवनस्य	२. २.	१	देवा अग्रे न्यपद्यन्त	१४. २.	३२
दिशश्चतस्रोश्चतयो	८. ८.	२२	देवा अदुः सूर्यो	६. १००.	१
दिशां प्रज्ञानां स्वरयन्त	१३. २.	२	देवा अमृतेनोदक्रामं	१९. १९.	१०
दिशो ज्योतिष्मनोरभ्यावर्ते	१०. ५.	३८	देवा इमं मधुना संयुतं	६. ३०.	१
दिशोदिशः शालाया	९. ३.	३१	देवाअन त्रैककुदं	१९. ४४.	६
दिशो धेनवस्तासां चन्द्रो	४. ३९.	८	देवा ददत्वासुरं तद्रो	२०. १३५.	१०
दीर्घस्ते अस्त्वङ्कुशो	२०. ५.	४	देवानां निहितं निधिं	१९. २७.	९
दीर्घायुत्वाय बृहते	२. ४.	१	देवानां पत्नीः पृष्ठय	९. ७.	६
दुर्णामा च सुनामा	८. ६.	४	देवानां पत्नीनां गर्भं	१९. ५७.	३
दुन्दुभेर्वाचं प्रयतां	५. २०.	५	देवानां पत्नीरुशती	७. ४६.	१
दुरदभ्येनमा शये	१२. ४.	१०	देवानां भाग उपनाह	९. ४.	५
दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र	२०. २१.	२	देवानां हेतिः परि त्वा	८. २.	९
दुर्मन्त्रत्रामृतस्य नाम	१८. १.	३४	देवानामस्थि कृशानं	४. १०.	७
दुर्हर्दिः संघोरं चक्षुः	१९. ३५.	३	देवानामेतत्परिपृत	११. ५.	२३
दुष्ट्यै हि त्वा भक्त्यामि	३. ९.	५	देवानामेनं घोरैः	१६. ७.	२
दुष्वभ्यं काम दुरितं	९. २.	३	देवान्यन्नाथितो हुवे	७. १०६.	७
दुहे सायं दुहे प्रातर्दुह	४. ११.	१२	देवा यज्ञमृतवः	१८. ४.	२
दुहां मे पञ्च प्रदिशो	३. २०.	९	देवा वशां पर्यवदन्	१२. ४.	४९
दूराच्चकमानाय प्रतिपाणा	१०. ५२.	३	देवा वशामयाचन्मुखं	१२. ४.	२०
दूरे चित्सन्तमरुपास	३. ३.	२	देवा वशामयाचन्यस्मिन्	१२. ४.	२४
दूरे पूर्णेन वसति	१०. ८.	१५	देवा वा एतस्या	५. १७.	६
दूष्या दूषिरसि हेत्या	२. ११.	१	देवास्ते चीतिमविदन्	२. ९.	४
दुहं प्रत्नाअनयाजाता	६. १३६.	२	देवी देव्यामधि जाता	६. १३६.	१
दुहं मूलमाग्रं यच्छ	६. १३७.	३	देवी हनत्कुहनत्	२०. १३२.	११
दुहो दुहस्थिरो न्यो	११. ७.	४	देवेभ्यः कमवृणीत	१८. ३.	४१
दृष्टमदृष्टमनृहमयो	२. ३१.	२	देवेभ्यो अधि जातोसि	५. ४.	७
देवजना गुदा मनुष्या	९. ७.	१६	देवैनसात्पित्र्यान्नामग्राहान्	१०. १.	१२
देव त्वप्रतिसूर्य	२०. १३०.	१०	देवैनसादुन्मदितमुन्मत्तं	६. १११.	३
देवपीयुश्चरति मर्त्येषु	५. १८.	१३	देवैर्दत्तं मनुना साक	१४. २.	४१
देवयन्तो यथा मति	२०. ७०.	२	देवैर्दत्तेन मणिना	२. ४.	४
देव संस्फान सहस्रा	६. ७९.	३	देवो अग्निः संकसुको	१२. २.	१२
देवस्ते सविता हस्तं	१४. १.	४९	देवो देवान्परिभूर्भूतेन	१८. १.	३०

५०६

देवो देवान्मर्चयस्यन्त	१३.	१.	४०
देवो देवाय गृणते	५.	११.	११
देवो देवेषु देवः	५.	२७.	२
देवो द्रविणोदाः पोत्रात्	२०.	२.	४
देवो मणिः सपत्नहा	१९.	३१.	८
देवा होतार ऊर्ध्व	५.	२७.	९
दैवीः पदुर्वीरु नः	५.	३.	६
दैवीर्विशः पयस्वाना	९.	४.	९
दैव्या होतारा प्रथमा	५.	१२.	७
दोषो गाय बृहद्गाय	६.	१.	१
दोहेन गामुप शिक्षा	२०.	८९.	२
दौव हस्तिनो हृती	२०.	१३१.	२०
दौष्वप्यं दौर्जीवित्यं	४.	१७.	५
	७.	२३.	१
द्यावा चिदस्मै पृथिवी	२०.	३४.	१४
द्यावापृथिवी अनु मा	२.	१२.	५
द्यावापृथिवी उपश्रुत्या	२.	१६.	२
द्यावापृथिवी उर्वन्तरिक्षं	२.	१२.	१
द्यावापृथिवी दातृणा	५.	२४.	३
द्यावापृथिवी श्रोत्रे	११.	३(१).	२
द्यावा ह क्षामा प्रथमे	१८.	१.	२९
द्युक्षं सुदानुं तविषी	२०.	९.	२
	२०.	४९.	५
द्युमन्तस्त्वेधीमहि द्युमन्तः	१८.	१.	५७
द्युम्नेषु पृतनाज्ये पृतसु	२०.	१९.	७
द्यौर्धेनुस्तस्या आदित्यो	४.	३९.	६
द्यौर्नः पिता जनिता	९.	१०.	१२
द्यौश्च म० च प्रचेतसौ	६.	५३.	१
द्यौश्च म० चान्तरिक्षं	१२.	१.	५३
द्यौश्च पिता पृथिवी	२.	२८.	४
द्रप्समपश्यं विपुणे	२०.	१३७.	८
द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवी	१८.	४.	२८
दुपदादिव मुमुचानः	६.	११५.	३
द्वादशधा निहितं त्रित	६.	११३.	३
द्वादश प्रधयश्चक्र	१०.	८.	४
द्वादशर्च्यः स्वाहा	१९.	२३.	९
द्वादश वा एता रात्री	४.	११.	११
द्वादशारं नहि तज्जराय	९.	९.	१३.
द्वारो देवीरन्वस्य	५.	२७.	७
द्वाविमौ वातौ वात	४.	१३.	२

द्वा सुपर्णा सयुजा	९.	९.	२०
द्वितीयेभ्यः शङ्खेभ्यः	१९.	२२.	९
द्विभागधनमादाय	१२.	२.	३५
द्विपतस्तापयन्हृदः	१९.	२८.	२
द्विपते तत्परा वह	१६.	६.	३
द्विपो नो विश्वतोमुखा	४.	३३.	७
द्वे च मे विंशतिश्च	५.	१५.	२
द्वे ते चक्रे सूर्ये	१४.	१.	१६
द्वौ च ते विंशतिश्च	१९.	४७.	५
द्वौ वा ये शिशवः	२०.	१३२.	१५
द्वयास्याच्चतुरक्षात्पञ्च	८.	६.	२२
धृन् न स्पन्दं बहुलं	२०.	८९.	५
धनुर्विभर्षि हरितं	११.	२.	१२
धनुर्हस्तादाददानो	१८.	२.	६०
धन्व च यत्कृन्तव्रं	२०.	१२६.	२०
धरुण्यसि शाले बृहच्छन्दाः	३.	१२.	३
धर्ता ध्रियस्व धरुणे	१२.	३.	३५
धर्तासि धरुणोसि	१८.	३.	३६
धर्ता ह त्वा धरुणो	१८.	३.	२९
धातः श्रेष्ठेन रूपेणास्या	५.	२५.	१०
धाता च सविता चाग्नीवन्तौ	९.	७.	१०
धाता दधातु दाशुषे	७.	१७.	२
धाता दधातु नो रयि	७.	१७.	१
धाता दाधार पृथिवीं	६.	६०.	३
धाता मा निर्ऋत्या	१८.	३.	२६
धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां	७.	१७.	४
धाता रातिः सवितेदं जुषन्ता	३.	८.	२
धाता विधाता भुवनस्य	५.	३.	९
धाता विश्वा वार्या दधातु	७.	१७.	३
धाना धेनुरभवद्भस्वो	१८.	४.	३२
धाम्नो धाम्नो राजन्नितो	७.	८३.	२
धिये समश्विना प्रावतं	६.	४.	३
धीती वा ये अनयन्	७.	१.	१
धीभिः कृतः प्र वदाति	५.	२०.	८
धुनेतयः सुप्रकेतं	२०.	८८.	२
धूमाक्षी सं पततु	११.	१०.	७
धृपत्पित्र कलशे सोम	७.	७६.	४
धेनुष्ट इन्द्र सृजता	२०.	२७.	३
ध्रुवं ते राजा वरुणो	६.	८८.	२
ध्रुवं ध्रुवेण हविषाव	७.	९४.	१

ध्रुव आ रोह पृथिवी	१८.	४.	६	न बहवः समशकन	१.	२७.	३
ध्रुवा दिग्विष्णुगधिपतिः	३.	२७.	५	न ब्राह्मणो हिंसितव्यो	५.	१८.	६
ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी	६.	८८.	१	न भूमिं वातो अति वाति	४.	५.	२
ध्रुवायां त्वा दिशि पुरा	१८.	३.	३४	नमः शीताय तक्मने	१.	२५.	४
ध्रुवाया दिशः शालाया	९.	३.	२९	नमः सनिभ्रसाक्षेभ्यो	२.	८.	५
ध्रुवायै त्वा दिशे विष्णवे	१२.	३.	५९	नमः सायं नमः प्रात	११.	२.	१६
ध्रुवेयं विराण्मो	१२.	३.	११	न मत्स्त्री सुभसत्तरा	२०.	१२६.	६
ध्रुवोच्युतः प्र मृणीहि	६.	८८.	३	नमस्कृत्य द्यावापृथिवी	७.	१०२.	१
न कामेन पुनर्मघो	५.	११.	२	नमस्तस्मै नमो दात्रे	९.	३.	१२
न किल्बिषमत्र नाशरो	१२.	३.	४८	नमस्ते अधिवाकाय	६.	१३.	२
नकिष्टं कर्मणा नशद्	२०.	९२.	१८	नमस्ते अस्तु नारदा	१२.	४.	४५
नकी रेवन्तं सख्याय	२०.	११४.	२	नमस्ते अस्तु पश्यत	१३.	४(५).	४८
नक्तआतास्योपधे	१.	२३.	१		१३.	४(६).	५५
नक्षत्रमुल्काभिहतं	१९.	९.	९	नमस्ते अस्तु विद्युते	१.	१३.	१
न घा त्वद्रिगप वेति	२०.	१७.	२	नमस्ते अस्त्वायते	११.	४.	७
न घा वसुनिं यमते	२०.	७८.	२	नमस्ते घोषिणीभ्यो	११.	२.	३१
न घेमन्यदा पपन	२०.	१८.	२	नमस्ते जायमानायै	१०.	१०.	१
न ग्रंस्तताप न हिमो	७.	१६.	२	नमस्ते प्रवतो नपाद्	१.	१३.	२
न च प्रत्याहन्यान्मनसा	८.	१०(६).	२	नमस्ते प्राण क्रन्दाय	११.	४.	२
न च प्राणं रुणद्धि	११.	३(३).	५५	नमस्ते प्राण प्राणते	११.	४.	८
न च सर्वज्यानिं जीयते	११.	३(३).	५६	नमस्ते यातुधानेभ्यो	६.	१३.	३
नडमा रोह न ते	१२.	२.	१	नमस्ते राजन्वरुणास्तु	१.	१०.	२
न तं यक्ष्मा अरुन्धते	१९.	३८.	१	नमस्ते रुद्रास्यते नमः	६.	९०.	३
न ता अर्वा रेणुककाटो	४.	२१.	४	नमस्ते लाङ्गलेभ्यो	२.	८.	४
न ता नशन्ति न दभाति	४.	२१.	३	नमस्तेस्त्वायते नमो	११.	२.	१५
न तिष्ठन्ति न नि	१८.	१.	९	नमो गन्धर्वस्य नमसे	१४.	२.	३५
न ते नायं यम्यत्राहमस्मि	१८.	१.	१३	नमो देववधेभ्यो	६.	१३.	१
न ते बाहोर्वलमस्ति	७.	५६.	६	नमो यमाय नमो	५.	३०.	१२
न ते वर्तास्ति राधस	२०.	२७.	४	नमो रुद्राय नमो	६.	२०.	२
न ते सखा सख्यं	१८.	१.	२	नमो रुद्राय च्यवनाय	७.	११६.	१
न त्वदन्यः कवितरो	५.	११.	४	नमो वः पितरः स्वधा	१८.	४.	८५
न त्वा पूर्वा ओपधयो	१९.	३४.	७	नमो वः पितर ऊर्जे	१८.	४.	८१
न त्वावाँ अन्यो दिव्यो	२०.	१२१.	२	नमो वः पितरो भामाय	१८.	४.	८२
नदीं यन्त्वप्सरसोपां	४.	३७.	३	नमो वः पितरो यच्छिवं	१८.	४.	८४
नदी सूत्री वर्षस्य पतय	९.	७.	१४	नमो वः पितरो यद्धोरं	१८.	४.	८३
न देवेष्वा वृश्चते	१५.	१२.	६	नमोस्तु ते निर्ऋते	६.	६३.	२
न द्वितीयो न तृतीय	१३.	४(२).	१६	नमोस्त्वसिताय नम	६.	५६.	२
न पञ्चमो न षष्ठः	१३.	४(२).	१७	नयतामृन्मृत्युदूता	८.	८.	११
न पितृयाणं पन्थां	१५.	१२.	९	न यत्पुरा चकृमा	१८.	१.	४
न पिशाचैः सं शक्नोमि	४.	३६.	७	न यस्याः पारं ददृशे	१९.	४७.	२

५११

नवं बर्हिरोदनाय	१२.	३.	३२
नवं वसानः सुरभिः	१४.	२.	४४
नव च मे नवतिश्च	५.	१५.	९
नव च या नवतिश्च	६.	२५.	३
न वनिषदनाततम्	२०.	१३२.	७
नव प्राणान्नवभिः सं	५.	२८.	१
नव भूमीः समुद्रा	११.	७.	१४
नव यो नवति पुरो	२०.	७.	२
नवर्चेभ्यः स्वाहा	१९.	२३.	६
न वर्ष मैत्रावरुणं	५.	१९.	१५
न वा उ ते तनुं	१८.	१.	१४
न वा उ सोमो वृजिनं	८.	४.	१३
न विकर्णः पृथुशिरा	५.	१७.	१३
न वि जानामि यदिवेद	९.	१०.	१५
न वै तं चक्षुर्जहाति	१०.	२.	३०
नवैव ता नवतयो	५.	१९.	११
न वै वातश्चन काम	९.	२.	२४
नवोनवो भवसि	७.	८१.	२
	१४.	१.	२४
नष्टासवो नष्टविषा	१०.	४.	१२
न सेशे यस्य रम्बते	२०.	१२६.	१६
न सेशे यस्य रोमशं	२०.	१२६.	१७
नहि ते अग्ने तन्वः	६.	४९.	१
नहि ते नाम जग्राह	३.	१८.	३
नहि स्थूर्युतुथा यात	२०.	१२५.	३
नाके राजन्प्रति तिष्ठ	६.	१२३.	५
नाके सुपर्णमुप यत्	१८.	३.	६६
नाधृष आ दधृषते	६.	३३.	२
नाभिरहं रयीणां	१६.	४.	१
नाभ्या आसीदन्तरिक्षं	१९.	६.	८
नाम नाम्ना जोहवीति	१०.	७.	३१
नामानि ते शतक्रतो	२०.	१९.	३
नाल्प इति ब्रूयान्नुप	११.	३(१).	२४
नाष्टमो न नवमो दशमो	१३.	४(२).	१६
नास्मै पृथिं वि दुहन्ति	५.	१७.	१७
नास्य केशान्प्र वपन्ति	१९.	३२.	२
नास्य क्षत्ता निष्क	५.	१७.	१४
नास्य क्षेत्रे पुष्करिणी	५.	१७.	१६
नास्य जाया शतवाही	५.	१७.	१२
नास्य धेनुः कल्याणी	५.	१७.	१८

नास्य पशून् समानान्	१५.	५.	३
	१५.	५.	१६
नास्य श्वेतः कृष्ण	५.	१७.	१५
नास्यास्थीनि भिन्ना	९.	५.	२३
नास्यास्मिँल्लोक आयतनं	१५.	१२.	११
नाहमिन्द्राणि रारण	२०.	१२६.	१२
निःसालां धृष्णुं धिषण	२.	१४.	१
निक्ष दर्भ सपत्नान्मे	१९.	२९.	१
नि गावो गोष्ठे असदन्	६.	५२.	२
निगृह्य कर्णकौ द्वौ	२०.	१३३.	३
नि तदधिपेवरे	५.	२.	६
	२०.	१०७.	९
निधनं भूत्याः प्रजायाः	९.	६(५).	३
	९.	६(५).	१०
निधिं निधिषा अभ्येन	१२.	३.	४२
निधिं विभ्रती बहुधा	१२.	१.	४४
निन्दाश्च वा अनिन्दाश्च	११.	८.	२२
निधुचस्तिस्त्रो व्युपो ह	१३.	३.	२१
नि येन मुष्टिहत्यया	२०.	७०.	१८
निरमुं नुद ओकसः	६.	७५.	१
निररणिं सविता साविषक्	१.	१८.	२
निरितो मृत्युं निर्कृतिं	१२.	२.	३
निरिमां मात्रां मिमीमहे	१८.	२.	४२
निर्दुर्मण्य ऊर्जा	१६.	२.	१
निर्द्विषन्तं दिवो निः	१६.	७.	६
निर्बलासं बलासिनः	६.	१४.	२
निर्बलासेतः प्र पताशुंगः	६.	१४.	३
निर्लेक्ष्यं ललाम्यं	१.	१८.	१
निर्वै क्षत्रं नयति	५.	१८.	४
निर्वो गोष्ठादजामसि	२.	१४.	२
निर्हस्तः शत्रुभिदासन्	६.	६६.	१
निर्हस्ताः सन्तु शत्रवो	६.	६६.	३
निर्हस्तेभ्यो नैर्हस्तं	६.	६५.	२
निवेशनः संगमनो	१०.	८.	४२
नि शीर्षतो नि पत्तत	६.	१३१.	१
निष्पापया मिथूहशा	२०.	७४.	३
नीचैः खनन्त्यसुरा	२.	३.	३
नीचैः पद्यन्तामधरे	३.	१९.	३
नीलनखेभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	४
नीलमस्योदरं लोहितं	१५.	१.	७

नीललोहितं भवति	१४.	१.	२६
नीलशिखण्डवाहनः	२०.	१३२.	१६
नीलेनैवाप्रियं भ्रातृव्यं	१५.	१.	८
नुदस्व काम प्र शुदस्व	९.	२.	४
नू इन्द्र शूर स्तवमान	२०.	३७.	११
नू चिनु ते मन्यमानस्य	२०.	७३.	२
नूनं तदस्य काव्यो	४.	१.	६
नू नो रयिं पुस्वीरं	२०.	१४३.	६
नृचक्षा रक्षः परि	८.	३.	१०
नेच्छन्तुः प्राशं जयाति	२.	२७.	१
नेमा इन्द्र गावो रिषन्	२०.	१२७.	१३
नेमिं नमन्ति चक्षसा	२०.	५४.	३
नेव मांसे न पीवसि	१.	११.	४
नैतां ते देवा भददु	५.	१८.	१
नैतां विदुः पितरो	१९.	५६.	४
नैनं भ्रन्ति पर्यायिणो	६.	७६.	४
नैनं भ्रन्त्यप्सरसो न	८.	५.	१३
नैनं प्राप्नोति शपथो	४.	६.	५
नैनं रक्षांसि न पिशाचाः	१.	३५.	२
नैवाहमोदनं न मामोदनः	११.	३(१).	३०
न्यग्वातो वाति न्यक्तपति	६.	९१.	२
न्यस्तिका स्लोहिथ	६.	१३९.	१
न्यू पु वाचं प्र महे	२०.	२१.	१
न्येतेनारात्सीरसौ	५.	६.	५
पुक्षी जायान्यः पतति	७.	७६.	४
पञ्च च मे पञ्चाशच्च	५.	१५.	५
पञ्च च याः पञ्चाशच्च	६.	२५.	१
पञ्चदशर्चेभ्यः स्वाहा	१९.	२३.	१२
पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं	९.	९.	१२
पञ्चभिः पराङ्मुपस्येक	१७.	१.	१७
पञ्च राज्यानि वीरुषां	११.	६.	१५
पञ्च रुक्मा ज्योतिरस्मै	९.	५.	२६
पञ्च रुक्मा पञ्च नवानि	९.	५.	२५
पञ्चर्चेभ्यः स्वाहा	१९.	२३.	२
पञ्चवाही बहृत्यग्रमेपां	१०.	८.	८
पञ्च न्युष्टीरु पञ्च	८.	९.	१५
पञ्चापूर्पं० पितृणां	३.	२९.	४
पञ्चापूर्पं० सूर्यामास	३.	२९.	५
पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने	९.	९.	११
पञ्चोदनं पञ्चभिर्गुलिभि	४.	१४.	७

पञ्चोदनः पञ्चधा वि	९.	५.	८
पताति कुण्डुणाच्या	२०.	७४.	६
पत्नी यदृश्यते पत्नी	२०.	१३५.	५
पथ्या रेवतीर्बहुधा	३.	४.	७
पदज्ञा स्य रमतयः	७.	७५.	२
पदा पर्णारराधसो	२०.	९३.	२
पदोरस्या अधिष्ठानाद्	१२.	४.	५
पद्भिः सेदिमवक्रामन्	४.	११.	१०
पनाय्यं तदश्विना कृतं	२०.	१४३.	९
पयश्च रसश्चान्नं	१२.	५(२).	१०
पयश्च वा एष रसं	९.	६(३).	२
पयस्वतीः कृणुयाप	६.	२२.	२
पयस्वतीरोषधयः० पयः	१८.	३.	५६
पयस्वतीरोषधयः० वचः	३.	२४.	१
पयो धेनूनां रसमोषधीनां	४.	२७.	७
परं सृत्यो अनु परेहि	१२.	२.	२१
परं योनेरवरं ते	७.	३५.	३
परः सो अस्तु तन्वा	८.	४.	११
परमां तं परावत	६.	७५.	२
पराक्ते ज्योतिरपथं	१०.	१.	१६
पराच एनान्त्र शुद	२.	२५.	५
पराजिताः प्र त्रसता	८.	८.	१९
पराञ्च चैनं प्राशीः	११.	३(१).	२८
परा देहि शामुल्यं	१४.	१.	२५
पराद्य देवा वृजिनं	८.	३.	१४
परामित्रान्दुन्दुभिना	५.	२१.	७
परा यात पितरः	१८.	४.	६३
परा यात पितरं आ	१८.	३.	१४
परा शृणीहि तपसां	८.	३.	१३
	१०.	५.	४९
परा हीन्द्रं धावसि	२०.	१२६.	२
परि ग्राममिवाचितं	४.	७.	५
परिच्छिन्नः क्षेममकरोत्	२०.	१२७.	८
परि णौ वृङ्ग्धि शपथ	६.	३७.	२
परि त्रयः	२०.	१२९.	८
परि त्वाग्ने पुरं वयं	७.	७१.	१
	८.	३.	२२
परि त्वा धात्सविता	१३.	१.	२०
परि त्वा परितन्वनेक्षुणा	१.	३४.	५
परि त्वा पातु समानेभ्यो	८.	२.	२६

परि त्वा]

५१३

परि त्वा रोहितैर्वर्णै	१.	२२.	२	पर्यावर्ते दुष्यम्यान्	७.	१००.	१
परि दग्ध इन्द्रस्य	६.	९९.	३	पर्यु पु प्र धन्वा	५.	६.	४
परि ग्रामिव सूर्योहीनां	६.	१२.	१	पर्वताद्विवो योने	५.	२५.	१
परि द्यावापृथिवी सद्य	२.	१.	४	पशुर्ह नाम मानवी	२०.	१२६.	२३
परि धत्त धत्त नो	२.	१३.	२	पलालानुपलालौ शकुं	८.	६.	२
	१९.	२४.	४	परुष वद्ध वयो इति	२०.	१२९.	१५
परि धामान्यासामाशु	२.	१४.	६	पवमानः पुनातु मा	६.	१९.	२
परिपाणं पुरुपाणां	४.	९.	२	पवस्नैस्त्वा पर्यक्रीणन्	४.	७.	६
परिपाणमसि परिपाणं	२.	१७.	७	पवीनसात्तङ्गत्वाच्छायका	८.	६.	२१
परि पूषा परस्ताद्वस्तं	७.	६.	४	पशुपतिरेनमिष्वासः	१५.	५.	७
परि मां परि मे प्रजां	२.	७.	४	पश्चात्पुरस्तादधरादुतो	८.	३.	२०
परि मा दिवः परि मा	१९.	३५.	४	पश्चात्प्राञ्च आ तन्वन्ति	१३.	४(१).	७
परि वः सिकतावती	१.	१७.	४	पश्यन्त्यस्याश्चरितं	९.	१.	३
परि वर्मानि सर्वत	६.	६७.	१	पश्याम ते वीर्यं जातवेदः	१.	७.	५
परि विश्वा भुवनान्या	२.	१.	५	पश्येम शरदः शतम्	१९.	६७.	१
परिवृक्ता च महिणी	२०.	१२८.	१०	पाकः पृच्छामि मनसा	९.	९.	६
परिमृष्टं धारयतु	८.	६.	२०	पाक बलिः	२०.	१३१.	१२
परि स्तृणीहि परि ध्रेहि	७.	६६.	१	पाटामिन्द्रो व्याभ्रा	२.	२७.	४
परिहस्त वि धारय	६.	८१.	२	पातं न इन्द्रापूर्पणा	६.	३.	१
परीदं वासो० भूर्गृष्टीना	२.	१३.	३	पातां नो देवाश्विना	६.	३.	३
परीदं वासो० भूर्वापीना	१९.	२४.	६	पातां नो द्यावापृथिवी	६.	३.	२
परीमं सोममायुपे	१९.	२४.	३	पादाभ्यां ते जानुभ्यां	९.	८.	२१
परीममिन्द्रमायुपे	१९.	२४.	२	पापाय वा भद्राय वा	१३.	४(४).	४२
परीमेग्निमर्षत परीमे	६.	२८.	२	पाप्माधिधीयमाना	१२.	५(४).	३०
परिवृतो व्रतणा वर्मणा	१७.	१.	२८	पार्थिवस्य रसे देवा	२.	२९.	१
परुषानमून्परुषाहः	८.	८.	४	पार्थिवा दिव्याः० उत ये	११.	६.	८
परेणैतु पथा वृकः	४.	३.	२	पार्थिवा दिव्याः० ग्राम्याश्च	११.	५.	२१
परेयिवांसं प्रवतो	१८.	१.	४९	पार्श्वे आस्तामनुमत्या	९.	४.	१२
परेहि कृत्ये मा तिष्ठो	१०.	१.	२६	पिंश दर्भ सपत्नान्मे	१९.	२८.	९
परेहि नारि पुनरेहि	११.	१.	१३	पिङ्ग रक्ष जायमानं	८.	६.	२५
परेहि विग्रमस्तृत	२०.	६८.	४	पिण्डि दर्भ सपत्नान्मे	१९.	२९.	६
परोपेहि मनस्पाप	६.	४५.	१	पितरः परे ते मावन्तु	५.	२४.	१५
परोपेक्षसमृद्धे वि	५.	७.	७	पिता जनितुरुच्छिष्टो	११.	७.	१६
पर्णो राजापिधानं	१८.	४.	५३	पिता वत्सानां पति	९.	४.	४
पर्णोसि तनूपानः	३.	५.	८	पितृभ्यः सोमवद्भ्यः	१८.	४.	७३
पर्यस्ताक्षा अप्रचङ्कुशा	८.	६.	१६	पितृणां भाग स्थ	१०.	५.	१३
पर्यस्य महिमा पृथिवीं	१३.	२.	४५	पितेव पुत्रानभि सं	१२.	३.	१२
पर्यस्यास्मिँल्लोक	१५.	१२.	७	पिप्पली क्षिप्रभेषज्यु	६.	१०९.	१
पर्यागारं पुनः पुनः	२०.	१३२.	१२	पिप्पलयः समवदन्ता	६.	१०९.	२
पर्यायिकेभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	७	पिवा सोममिन्द्र मन्दतु	२०.	११७.	१

पिशाङ्गरूपो नभसो	०.	४.	२२
पिशाङ्गे सूत्रे खगलं	३.	९.	३
पिशाचक्षयणमसि	२.	१८.	४
पुंसि वै रेतो भवति	६.	११.	२
पुण्डरीकं नवद्वारं	१०.	८.	४३
पुण्यं पूर्वा फल्गुन्यौ	१९.	७.	३
पुत्रं पौत्रमभितर्पयन्ती	१८.	४.	३९
पुत्र इव पितरं गच्छ	५.	१४.	१०
पुत्रमत्तु यातुधानीः	१.	२८.	४
पुत्रमिव पितरावश्विनो	२०.	१२५.	५
पुनः कृत्यां कृत्या	५.	१४.	४
पुनः पत्नीमग्निगदादायुपा	१४.	२.	२
पुनः प्राणः पुनरात्मा	६.	५३.	२
पुनन्तु मा देवजनाः	६.	१९.	१
पुनरेहि वाचस्पते देवेन	१.	१.	२
पुनरेहि वृषाकपे सुविता	२०.	१२६.	२१
पुनर्दाय ब्रह्मजायां	५.	१७.	११
पुनर्देहि वनस्पते	१८.	३.	७०
पुनर्मैत्रिन्द्रियं पुनरात्मा	७.	६७.	१
पुनर्वै देवा अददुः	५.	१७.	१०
पुनस्त्वादित्या रुद्रा	१२.	२.	६
पुनस्त्वा दुरप्सरसः	६.	१११.	४
पुमां कुस्ते निमिच्छसि	२०.	१२९.	१४
पुमांसं पुत्रं जनय	३.	२३.	३
पुमानन्तर्वान्स्थविरः	९.	४.	३
पुमान्पुंसः परिजातो	३.	६.	१
पुमान्पुंसोधि तिष्ठ	१२.	३.	१
पुरं देवानाममृतं	५.	२८.	११
पुरस्तात्ते नमः कृष्ण	११.	२.	४
पुरस्ताद्युक्तो वह	५.	२९.	१
पुरुष एवेदं सर्वं	१९.	६.	४
पुरुषुतस्य धामभिः	२०.	१९.	४
पुरुतमं पुरुषामीशानं	२०.	६८.	१२
पुरोडाशवत्सा सुदुषा	१२.	४.	३५
पुष्टिं पशूनां परि	१९.	३१.	५
पुष्टिरसि पुष्ट्या मा	१९.	३१.	१३
पुष्पवतीः प्रसूमतीः	८.	७.	२७
पूताः पवित्रैः पवन्ते	१२.	३.	२५
पूतिरञ्जुरुपध्मानी	८.	८.	२
पूर्णं नारि प्र भर	३.	१२.	८

पूर्णः कुम्भोधि काल	१९.	५३.	३
पूर्णात्पूर्णमुदचति	१०.	८.	२९
पूर्णा पश्चादुत पूर्णा	७.	८०.	१
पूर्वापरं चरतो० विचष्ट	७.	८१.	१
	१४.	१.	२३
पूर्वापरं चरतो० विचष्टे	१३.	२.	११
पूर्वो अग्निष्ठा तपनु	१८.	४.	९
पूर्वो जातो ब्रह्मणो	११.	५.	५
पूर्वो दुन्दुभे प्र वदासि	५.	२०.	६
पूपन्तव व्रते वयं	७.	६.	३
पूपा त्वेतश्चयावयतु	१८.	२.	५४
पूपेम शरदः शतम्	१९.	६७.	५
पूपेमा आशा अनु	७.	६.	२
पृच्छामि त्वा परमन्तं	९.	१०.	१३
पृतनाजितं सहमान	७.	६३.	१
पृथक्प्रायन्प्रथमा	२०.	९४.	६
पृथक्सर्वे प्राजापत्याः	११.	५.	२२
पृथक्सहस्राभ्यां स्वाहा	१९.	२२.	१९
पृथग्रूपाणि बहुधा	१२.	३.	२१
पृथिवीं त्वा० तनूः	१२.	३.	२२
पृथिवीं त्वा० देवो	१८.	४.	४८
पृथिवी दण्डोन्तरिक्षं	९.	१.	२१
पृथिवी धेनुस्तस्या अग्नि	४.	३९.	२
पृथिवीप्रो महिपो	१३.	२.	४४
पृथिवी शान्तिरन्तरिक्षं	१९.	९.	१४
पृथिव्यामग्नये समनमन	४.	३९.	१
पृथिव्यै श्रोत्राय	६.	१०.	१
पृथिव्यै स्वाहा	५.	९.	२
	५.	९.	६
पृदाकवः	२०.	१२९.	९
पृष्टं धावन्तं हर्योरौचैः	२०.	१२८.	१५
पृष्ठात्पृथिव्या अहमन्तरिक्ष	४.	१४.	३
पैद्रे प्रेहि प्रथमोनु	१०.	४.	६
पैद्रेस्य मन्महे वयं	१०.	४.	११
पैद्रे हन्ति कसर्णीलं	१०.	४.	५
पौरो अश्वस्य पुरुकृद्	२०.	११८.	२
पौर्णमासी प्रथमा यज्ञिया	७.	८०.	४
प्र केतुना बृहता	१८.	३.	६५
प्र च्यवस्व तन्वं	१८.	३.	९
प्रजया स वि क्रीणीते	१२.	४.	२

५१५

प्रजां च वा एष	९. ६(३).	४
प्रजानत्यन्ये जीवलोकं	१८. ३.	४
प्रजानन्तः प्रति गृह्णन्तु	२. ३४.	५
प्रजानां प्रजननाय	९. ६(४).	१०
प्रजापतिं ते प्रजननवन्त	१९. १८.	९
प्रजापतिः प्रजाभिरुदक्रामत्	१९. १९.	११
प्रजापतिः सलिलादा	४. १५.	११
प्रजापतिरनुमतिः	६. ११.	३
प्रजापतिर्जनयति प्रजा	७. १९.	१
प्रजापतिर्मा प्रजननवान्	१९. १७.	९
प्रजापतिश्च परमेष्ठी	९. ७.	१
प्रजापतिश्चरति गर्भे	१०. ८.	१३
प्रजापतिष्ठा वज्रात्	१९. ४६.	१
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो	७. ८०.	३
प्रजापतेरावृतो ब्रह्मणा	१७. १.	२७
प्रजापतेर्वा एष विक्रमा	९. ६(२).	१२
प्रजापतेश्च वै स	१५. ६.	२६
प्रजापते श्रेष्ठेन रूपेणास्या	५. २५.	१३
प्रजामृतस्य पिप्रतः	२०. १३८.	२
प्रजावतीः सूर्यवसे	४. २१.	७
	७. ७५.	१
प्रणेतारं वस्यो अच्छा	२०. ४६.	१
प्र णो यच्छत्वयमा	३. २०.	३
प्र णो वनिर्देवकृता	५. ७.	३
प्र तद्विष्णु स्तवते	७. २६.	२
प्र तद्वोचेदमृतस्य	२. १.	२
प्रतिज्ञानाः सं धावनूरः	११. ९.	१४
प्रतिज्ञानाश्रुमुखी कृयुकर्णी	११. ९.	७
प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वेन्द्रश्च	८. ४.	२५
प्रति तमभि चर यो	२. ११.	३
प्रति तिष्ठ विराडसि	१४. २.	१५
प्रति दह यातुधानान्	१. २८.	२
प्रतिष्ठे ह्यभवतं वसूनां	४. २६.	२
प्रति स्मरेथां तुजयद्वि	८. ४.	७
प्रतीचीं त्वा प्रतीचीनः	९. ३.	२२
प्रतीची दिग्वरुणोधिपतिः	३. २७.	३
प्रतीची दिशामियमिद्वरं	१२. ३.	९
प्रतीचीन आङ्गिरसो	१०. १.	६
प्रतीचीनफलो हि त्व	७. ६५.	१
प्रतीची सोममसि	७. ३८.	३

प्रतीच्यां त्वा दिशि पुरा	१८. ३.	३२
प्रतीच्यां दिशि भसदमस्य	४. १४.	८
प्रतीच्या दिशः शालाया	९. ३.	२७
प्रतीच्यै त्वा दिशे वरुणा	१२. ३.	५७
प्रतीपं प्राति सुत्वनम्	२०. १२९.	२
प्रतीहारो निधनं विश्व	११. ७.	१२
प्र ते अस्या उपसः	२०. ७६.	२
प्र ते भिनभि मेहनं	१. ३.	७
प्र ते महे विदथे	२०. ३०.	१
प्र ते शृणामि शृङ्गे	२. ३२.	६
प्रतो हि कमीड्यो	६. ११०.	१
प्रत्यग्निरुपसामग्र	७. ८२.	५
	१८. १.	२८
प्रत्यङ्गतिष्ठन्धातोदङ्	९. ७.	२१
प्रत्यङ् देवानां विशः	१३. २.	२०
	२०. ४७.	१७
प्रत्यङ् हि संबभूविथ	४. १९.	७
प्रत्यञ्चं चैनं प्राशी	११. ३(१).	२९
प्रत्यञ्चमर्कं प्रत्यर्पयित्वा	१२. २.	५५
प्रत्यञ्चमर्कमनयं	२०. ६३.	३
	२०. १२४.	६
प्र त्वा मुञ्चामि० उरुं	१४. १.	५८
प्र त्वा मुञ्चामि० ऋतस्य	१४. १.	१९
प्रथमा ह व्युवास	३. १०.	१
प्रथमेन प्रमारेण	११. ८.	३३
प्रथमेभ्यः शङ्खेभ्यः	१९. २२.	८
प्रथो वरो व्यचो लोक	१३. ४(६).	५३
प्रदुद्रुदो मघाप्रति	२०. १३०.	१२
प्र धुम्नाय प्र शवसे	२०. १४२.	५
प्र नभस्व पृथिवि	७. १६.	१
प्र पतेतः पापि	७. ११५.	१
प्रपथे पथामजनिष्ट	७. ६.	१
प्र पदोव नेनिग्धि	९. ५.	३
प्र पादौ न यथायति	१९. ४९.	१०
प्र पितृयाणं पन्थां	१५. १२.	५
प्र बुध्यस्व सुबुधा	१४. २.	७५
प्र बोधयोपो अश्विना	२०. १४२.	२
प्रल्लीनो मृदितः शयां	११. ९.	१९
प्रभ्राजमानां हरिणीं	१०. २.	३३
प्र मंहिष्ठाय बृहते	२०. १५.	१

प्रमुञ्चन्तो भुवनस्य	२.	३४.	२
प्र यच्छ पशुं त्वरया	१२.	३.	३१
प्र यत्ते भग्ने सूरयो	४.	३३.	४
प्र यदग्नेः सहस्वतो	४.	३३.	५
प्र यदेते प्रतः पूव्यं	५.	१.	४
प्र यद्गन्दिष्ठ एषां	४.	३३.	३
प्र यमन्तर्हृषसवासो	२०.	८९.	८
प्र या जिगाति स्वर्गलेव	८.	४.	१७
प्र यो जज्ञे विद्वानस्य	४.	१.	३
प्र रेभ धीं भरस्व	२०.	१२७.	६
प्र रेभासो मनीषा	२०.	१२७.	५
प्रवतो नपाक्षम एवास्तु	१.	१३.	३
प्र वर्तय दिवोऽमानमिन्द्र	८.	४.	१९
प्र वा एतीन्दुरिन्द्रस्य	१८.	४.	६०
प्र विशतं० अयं	७.	५३.	५
प्र विशतं० व्यन्ये	३.	११.	५
प्रवीयमाना चरति	१२.	४.	३७
प्र वो महे महिहृषे	२०.	७३.	३
प्र सम्राजं चर्षणीना	२०.	४४.	१
प्र सुमतिं सवितर्वाय	४.	२५.	६
प्र सु श्रुतं सुराधस	२०.	५१.	३
प्रसूत इन्द्र प्रवता	३.	१.	४
प्र स्कन्धान् शिरो	१२.	५(७).	६७
प्रस्तृणती स्तम्बिनी	८.	७.	४
प्राग्नये वाचमीरय	६.	३४.	१
प्राचीप्राचीं प्रदिशमा	१२.	३.	७
प्राची दिगग्निरधिपति	३.	२७.	१
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा	५.	१२.	४
प्राच्यां त्वा दिशि पुरा	१८.	३.	३०
प्राच्या दिशः शालाया	९.	३.	२५
प्राच्या दिशस्त्वमिन्द्रासि	६.	९८.	३
प्राच्यै त्वा दिशेग्नये	१२.	३.	५५
प्राजापत्याभ्यां स्वाहा	१९.	२३.	२६
प्राजापत्यो वा एतस्य	९.	६(२).	११
प्राजापत्यमपत्यन्तस्मिन्	७.	३४.	१
प्राणः प्रजा अनु वस्ते	११.	४.	१०
प्राण प्राणं त्रायस्वासो	१९.	४४.	४
प्राण मा मत्पर्यावृतो	११.	४.	२६
प्राणमाहुर्मातरिश्चानं	११.	४.	१५
प्राणापानौ चक्षुः० उच्छिष्टाज्जहिरे	११.	७.	२५
प्राणापानौ चक्षुः० वाङ्मनः	११.	८.	२६

प्राणापानौ चक्षुः० वाङ्मनः	११.	८.	४
प्राणापानौ मा मा हासिष्टं	१६.	४.	५
प्राणापानौ मृत्योर्मा	२.	१६.	१
प्राणापानौ व्रीहियवा	११.	४.	१३
प्राणाय नमो यस्य	११.	४.	१
प्राणायान्तरिक्षाय	६.	१०.	२
प्राणेन त्वा द्विपदां	८.	२.	४
प्राणेन प्राणतां प्राणे	३.	३१.	९
प्राणेन विश्वतोवीर्यं	३.	३१.	७
प्राणेनाग्निं सं सृजति	१९.	२७.	७
प्राणेनाग्ने चक्षुषा सं	५.	३०.	१४
प्राणेनाच्चादेनाक्षमत्ति	१५.	१४.	२२
प्राणो अपानो व्यान	१८.	२.	४६
प्राणो मृत्युः प्राणस्तक्मा	११.	४.	११
प्राणो विराट् प्राणो	११.	४.	१२
प्रातःप्रातर्गृहपतिर्नो	१९.	५५.	४
प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं	३.	१६.	१
प्रातर्जितं भगमुग्रं	३.	१६.	२
प्राणान्तस्सपन्नान्तस्सहसा	७.	३६.	१
प्राभूं जयाभीमे जयन्तु	६.	१२६.	३
प्रास्मत्पाशान्० य उत्तमा	७.	८३.	४
प्रास्मत्पाशान्० यैः ससामे	१८.	४.	७०
प्रास्मदेनो वहन्तु प्र	१६.	१.	११
प्रियं पशूनां भवति	१२.	४.	४०
प्रियं प्रियाणां कृण्वाम	१२.	३.	४९
प्रियं मा कृणु देवेषु	१९.	६२.	१
प्रियं मा दर्भ कृणु	१९.	३२.	८
प्रिया तष्टानि मे कपि	२०.	१२६.	५
प्रियाप्रियाणि बहुला	१०.	२.	९
प्रियास इत्ते मघवन्	२०.	३७.	८
प्रेतं पादौ प्र स्फुरतं	१.	२७.	४
प्रेता जयता नर	३.	१९.	७
प्रेतो मुञ्चामि नामुतः	१४.	१.	१८
प्रेतो यन्तु व्याध्यः	७.	११४.	२
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा	२०.	८७.	५
प्रेमां मात्रां मिमीमहे	१८.	२.	३९
प्रेरय सूर्यो अर्थं न पारं	२०.	७६.	५
प्रेव पिपतिपति मनसा	१२.	२.	५२
प्रेहि प्रेहि पथिभिः	१८.	१.	५४
प्रेणाञ्छुणीहि प्र मृणा	१०.	३.	२

५१७

प्रेणाक्षुदे मनसा प्र	३.	६.	८
प्रेया यज्ञे निविदः	५.	२६.	४
प्रोग्रां पीति वृष्ण	२०.	२५.	७
	२०.	३३.	२
प्रोष्ठेशयास्तल्पेशया	४.	५.	३
प्रो प्वस्मै पुरोरथ	२०.	९५.	२
वृट्सूर्य श्रवसा महौ	२०.	५८.	४
वण्महौ असि० महस्ते	२०.	५८.	३
वण्महौ असि० महास्ते	१३.	२.	२९
वतो वतासि यम नैव	१८.	१.	१५
वद्ध वो अघा इति	२०.	१२९.	१६
वन्धस्त्वाग्रे विश्वचया	१९.	५६.	२
वभ्रे रक्षः समदमा	११.	१.	३२
वभ्रेरध्वर्यो मुखमेतद्	११.	१.	३१
वभ्रोरर्गुनकाण्डस्य	२.	८.	३
वहिर्वा यत्स्वपत्याय	२०.	२५.	६
वह्निपदः पितर ऊत्य	१८.	१.	५१
वलमसि वलं मे	२.	१७.	३
वलविज्ञायः स्यविरः	१९.	१३.	५
वलेनान्नादेनान्नमत्ति	१५.	१४.	४
वहिर्विलं निर्द्वतु	९.	८.	११
वहीदं राजन्वरुणा	१९.	४४.	८
वालादेकमणीयस्क	१०.	८.	२५
वालास्ते प्रोक्षणीः सन्तु	१०.	९.	३
बुध्येम शरदः शतम्	१९.	६७.	३
बृहच्च रथन्तरं चा	१५.	३.	५
बृहच्च रथन्तरं च द्वौ	८.	१०(२).	६
बृहतः परि सामानि	८.	९.	४
बृहतश्च वै स रथ	१५.	२.	४
बृहता मन उप ह्वये	५.	१०.	८
बृहती परि मात्राया	८.	९.	५
बृहते च वै स रथ	१५.	२.	३
बृहते जालं बृहत	८.	८.	७
बृहत्पलाशे सुभगे	६.	३०.	३
बृहदन्यन्तः पक्ष	१३.	३.	१२
बृहदायवनं रथन्तरं	११.	३(१).	१६
बृहदेनमनु वस्ते	१३.	३.	११
बृहद्वावासुरेभ्योधि	१९.	५६.	३
बृहद्धि जालं बृहतः	८.	८.	६
बृहन्तो नाम ते देवा	१०.	७.	२५

बृहन्नेषामग्निष्ठाता	४.	१६.	१
बृहस्पतिं ते विश्वदेव	१९.	१८.	१०
बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो	२०.	८८.	४
बृहस्पतिः प्रथमः सूर्याया	१४.	१.	५५
बृहस्पतिः समजयद्	२०.	९०.	३
बृहस्पतिः सविता ते	९.	४.	१०
बृहस्पतिनाव० तेजो	१४.	२.	५४
बृहस्पतिनाव० पयो	१४.	२.	५७
बृहस्पतिनाव० भगो	१४.	२.	५५
बृहस्पतिनाव० यशो	१४.	२.	५६
बृहस्पतिनाव० रसो	१४.	२.	५८
बृहस्पतिनाव० वचो	१४.	२.	५३
बृहस्पतिरमत हि	२०.	१६.	७
बृहस्पतिराङ्गिरस	११.	१०.	१०
बृहस्पतिराङ्गिरसो	११.	१०.	१३
बृहस्पतिरुजयोद्गायति	९.	६(५).	२
बृहस्पतिर्नः० वरिवः	२०.	१७.	११
	२०.	८९.	११
	२०.	९४.	११
बृहस्पतिर्नः० वरीयः	७.	५९.	१
बृहस्पतिर्मे आकूति	१९.	४.	४
बृहस्पतिर्मे आत्मा	१६.	३.	५
बृहस्पतिर्मा विश्वेदेवै	१९.	१७.	१०
बृहस्पते परि दीया	१९.	१३.	८
बृहस्पते या परमा	२०.	८८.	३
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च	२०.	१७.	१२
	२०.	८७.	७
बृहस्पते सवितर्बर्धयैनं	७.	१६.	१
बोधश्च त्वा प्रतिबोधश्च	८.	१.	१३
बोधा सु मे मघवन्	२०.	११७.	३
बभ्रः समीचीरुपसः	७.	२२.	२
ब्रह्मलोको भवति ब्रह्मस्य	११.	३(३).	५१
ब्रह्मगवी पच्यमाना	५.	१९.	४
ब्रह्म च क्षत्रं च राष्ट्रं च	१२.	५(२).	६
ब्रह्म च क्षत्रं च श्रोणी	९.	७.	९
ब्रह्म च तपश्च कीर्तिश्च	१३.	४(३).	२२
ब्रह्मचर्येण कन्या युवानं	११.	५.	१८
ब्रह्मचर्येण तपसा देवा	११.	५.	१९
ब्रह्मचर्येण तपसा राजा	११.	५.	१७
ब्रह्मचारिणं पितरो	११.	५.	२

ब्रह्मचारी चरति वेविपद्	५.	१७.	५
ब्रह्मचारी जनयन्	११.	५.	७
ब्रह्मचारी ब्रह्म भ्राजद्	११.	५.	२४
ब्रह्मचारीष्णंश्चरति	११.	५.	१
ब्रह्मचार्येति समिधा	११.	५.	६
ब्रह्म ज्ञानं प्रथमं	४.	१.	१
	५.	६.	१
ब्रह्मज्यं देव्यध्य आ	१२.	५(७).	६३
ब्रह्मज्येष्ठा संभृता	१९.	२२.	२१
	१९.	२३.	३०
ब्रह्मणामिः संविदानो	२०.	९६.	११
ब्रह्मणामी वावृधानौ	१३.	१.	४९
ब्रह्मणा तेजसा सह	१०.	६.	३०
ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा	२०.	८६.	१
ब्रह्मणाज्ञादेनाज्ञमत्ति	१५.	१४.	२४
ब्रह्मणा परिगृहीता	११.	(३)१.	१५
ब्रह्मणा भूमिर्विहिता	१०.	२.	२५
ब्रह्मणा शालां निमितां	९.	३.	१९
ब्रह्मणा शुद्धा उत पूता	११.	१.	१८
ब्रह्मणे स्वाहा	१९.	२२.	२०
	१९.	२३.	२९
ब्रह्म देवां अनु क्षियति	१०.	२.	२३
ब्रह्म पदवायं ब्राह्मणो	१२.	५(१).	४
ब्रह्म प्रजापतिर्धाता	१९.	९.	१२
ब्रह्म ब्रह्मचारिभि	१९.	१९.	८
ब्रह्मवादिनो वदन्ति	११.	३(१).	२६
ब्रह्म श्रोत्रियमाप्नोति	१०.	२.	२१
ब्रह्म सुचो घृतवती	१९.	४२.	२
ब्रह्म होता ब्रह्म यज्ञा	१९.	४२.	१
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा	२०.	३.	३
	२०.	३८.	३
	२०.	४७.	९
ब्रह्मापरं युज्यतां ब्रह्म	१४.	१.	६४
ब्रह्माभ्यावर्ते । तन्मे	१०.	५.	४०
ब्रह्मास्य शीर्षं बृहदस्य	४.	३४.	१
ब्राह्मण एव पतिर्न	५.	१७.	९
ब्राह्मणां अभ्यावर्ते	१०.	५.	४१
ब्राह्मणेन पर्युक्तासि	४.	१९.	२
ब्राह्मणेभ्य ऋषभं दत्त्वा	९.	४.	१९
ब्राह्मणेभ्यो वशां दत्त्वा	१०.	१०.	३३

ब्राह्मणो जज्ञे प्रथमो	४.	६.	१
ब्राह्मणोस्य मुखमासीद्	१९.	६.	६
ब्रूमो देवं सवितारं	११.	६.	३
ब्रूमो राजानं वरुणं	११.	६.	२
भृगं एव भगवाँ अस्तु	३.	१६.	५
भृग प्रणेतर्भग सत्यराधो	३.	१६.	३
भृगमस्या वर्च आदिष्यधि	१.	१४.	१
भृगस्ततश्च चतुरः	१४.	१.	६०
भृगस्ते हस्तमग्रहीन्	१४.	१.	५१
भृगस्त्वेतो नयतु हस्त	१४.	१.	२०
भृगस्य नावमा रोह	२.	३६.	५
भृगेन मा शांशपेन	६.	१२९.	१
भृगो मा भृगेनावतु	१९.	४५.	९
भृगो युनक्त्वाशिपो	५.	२६.	९
भद्रमिच्छन्त ऋषयः	१९.	४१.	१
भद्रात्पुत्रान्निस्तिष्ठस्य	५.	५.	५
भद्रादधि श्रेयः प्रेहि	७.	४.	१
भद्रासि रात्रि चमसो	१९.	४९.	८
भद्राहं नो मध्यन्दिने	६.	१२८.	२
भरुजि पुनर्वो यन्तु	२.	२४.	८
भव एनमिष्वासः	१५.	५.	२
भवद्भुसुदिद्वसुः संयद्	१३.	४(६).	४४
भव राजन्यजमानाय	११.	२.	२८
भवारुद्रौ सयुजा	११.	२.	१४
भवाशर्वावस्यतां पापकृते	१०.	१.	२३
भवाशर्वाविदं ब्रूमो	११.	६.	९
भवाशर्वो मन्वे वां	४.	२८.	१
भवाशर्वो मृडतं माभि	११.	२.	१
भवेम शरदः शतम्	१९.	६७.	६
भवो दिवो भव ईशे	११.	२.	२७
भसदासीदादित्यानां	९.	४.	१३
भिन्धि दर्भ सपत्नानां	१९.	२८.	४
भिन्धि दर्भ सपत्नान्मे	१९.	२८.	५
भिन्धि विश्वा अप द्विपः	२०.	४३.	१
भीमा इन्द्रस्य० शतमृष्टि	४.	३७.	८
भीमा इन्द्रस्य० शतमृष्टी	४.	३७.	९
भुगित्यभिगतः शलि	२०.	१३५.	१
भुवो जनस्थं दिव्यस्य	२०.	३६.	९
भूतं च भविष्यच्च	१५.	२.	६
भूतं च भव्यं च श्रद्धा च	१३.	४(३).	२३

५१६

भूतं वृमो भूतपतिं	११. ६. २१
भूतपतिर्निरजत्विन्द्र	२. १४. ४
भूतिश्च वा अभूतिश्च	११. ८. २१
भूते हविष्मती भवैष	६. ८४. २
भूतो भूतेषु पय आ	४. ८. १
भूमिर्मातादितिर्नो	६. १२०. २
भूमिश्चा पातु हरितेन	५. २८. ५
भूमिश्चा प्रति गृह्णात्वन्त	३. २९. ८
भूमे मातनिं घेहि	१२. १. ६३
भूमेश्च वै सोमेश्वरौपधीनां	१५. ६. ३
भूम्यां देवेभ्यो ददति	१२. १. २२
भूयसीः शरदः शतात्	१९. ६७. ८
भूयानरात्याः शच्याः	१३. ४(५). ४७
भूयानिन्द्रो नमुराद्	१३. ४(५). ४६
भूयेम शरदः शतम्	१९. ६७. ७
भूरि त इन्द्र वीर्यं	२०. १५. ५
भोग्यो भवदयो अन्न	१०. ८. २२
भ्रातृव्यक्षयणमसि	२. १८. १
भ्रूखस्य ते तविषस्य	२०. ११. २
मङ्गलिकेभ्यः स्वाहा	१९. २३. २८
मज्जा मज्जा सं धीयतां	४. १२. ४
मतयः सोमपामुर्ह	२०. २३. ५
मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभि	२०. ७१. ९
मदेमदे हि नो ददि	२०. ५६. ४
मधु जनिपीय मधु	९. १. १४
मधुमतीरोपधीर्वाव	२०. १४३. ८
मधुमती स्थ मधुमतीं	१६. २. २
मधुमन्मूलं मधुमद	८. ७. १२
मधुमन्मे निक्रमणं	१. ३४. ३
मधुमान्भवति मधुमद	९. १. २३
मधोः कशामजनयन्त	९. १. ५
मथोरस्मि मधुतरो	१. ३४. ४
मध्यन्दिन उद्गायत्यपराहः	९. ६(५). ५
मध्यमेतदनुहो यत्रैष	४. ११. ८
मध्वा पृथ्वे नद्यः पर्वता	६. १२. ३
मध्वा यज्ञं नक्षति	५. २७. ३
मनसस्पत इमं नो	७. ६७. ८
मनसान्नादेनान्नमत्ति	१५. १४. २
मनसा सं कल्पयति	१२. ४. ३१
मनसा होमैर्हरसा	६. ९३. २

मनसे चेतसे धिय	६. ४१. १
मनो अस्या अन	१४. १. १०
मन्त्रमखर्व सुधितं	२०. ५९. ४
मन्य दर्भ सपन्नान्मे	१९. २९. ५
मन्युनान्नादेनान्नमत्ति	१५. १४. २०
मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास	४. ३२. २
मन्वे वां द्यावापृथिवी	४. २६. १
मन्वे वां मित्रावरुणा	४. २९. १
मम त्वा दोषणिश्रिपं	६. ९. २
मम देवा विहवे सन्तु	५. ३. ३
ममाग्ने वर्चो विहवेष्वास्तु	५. ३. १
ममेयमस्तु पोण्या मह्यं	१४. १. ५२
मया गावो गोपतिना	३. १४. ६
मया सोन्नमत्ति यो	४. ३०. ४
मयि क्षत्रं पर्णमणे	३. ५. २
मयि देवा द्रविणमा	५. ३. ५
मयि वर्चो अथो यशो	६. ६९. ३
मय्यग्ने अग्निं गृह्णामि	७. ८२. २
मरीचीर्वृमान्त्र विशातु	६. ११३. २
मरुतः पर्वतानामधि	५. २४. ६
मरुतः पोत्रात्सुपुभः	२०. २. १
मरुतां पिता पशूना	५. २४. १२
मरुतां मन्वे अधि मे	४. २७. १
मरुतो मा गणैरवन्तु	१९. ४५. १०
मरुतो यस्य हि क्षये	२०. १. २
मर्माणि ते वर्मणा	७. ११८. १
मर्माविधं रोरुवतं	११. १०. २६
मल्वं विभ्रती गुरुभृद्	१२. १. ४८
मस्तिष्कमस्य यतमो	१३. २. ८
महत्काण्डाय स्वाहा	१९. २३. १८
महत्पयो विश्वरूप	९. १. २
महत्सधस्यं महती	१२. १. १८
महदेवाव तपति	१२. ४. ३९
महद्यक्षं भुवनस्य	१०. ७. ३८
महाँ इन्द्रः परश्च नु	२०. ७१. १
महाँ इन्द्रो य ओजसा	२०. १३८. १
महागणेभ्यः स्वाहा	१९. २२. १७
महादेव एनमिध्वास	१५. ५. १३
महानग्नी कृकवाकं	२०. १३६. १०
महानग्नी महानग्निं	२०. १३६. ११

५२०

महानम्यतृमदि मोक्रद	२०. १३६. ५	मानस्य पत्रि शरणा	३. १२. ५
महानम्युप व्रते अष्टो० यथा	२०. १३६. ८	मा नो अज्ञाता वृजना	२०. ७९. २
महानम्युप व्रते अष्टो० ययैव	२०. १३६. ७	मा नो गोपु पुरुषेषु	११. २. २१
महानम्युप व्रते स्वसा	२०. १३६. ९	मा नो देवा अहिर्वधीन्	६. ५६. १
महानम्युप व्रते स्वसा	२०. १३६. ६	मा नो निदे च वक्तवे	२०. १८. ५
महान्तं कोशमुदचाभि	४. १५. १६	मा नोभि त्वा मत्यं	११. २. १९
महान्वे भद्रो बिल्बो	२०. १३६. १५	मा नो मर्ता अभि	२०. ६९. ८
महावृषान्मुजवतो	५. २२. ८	मा नो महान्तमुत	११. २. २९
महीमू पु मातरं	७. ६. २	मा नो मेधां मा नो	१९. ४०. ३
महो महानि पनयन्त्य	२०. ११. ६	मा नो रक्षो अभि	८. ४. २३
मह्यं त्वा मित्रावरुणौ	६. ८९. ३	मा नो रुद्र तक्मना	११. २. २६
मह्यं यजन्तां मम यानी	५. ३. ४	मा नो विदन्विन्याधिनो	१. १९. १
मह्यमापो मधुमदेर्यन्तां	६. ६१. १	मा नो हासिपुर्कपयो	६. ४१. ३
मांसांन्यस्य शातय	१२. ५(७). ६६	मा सो हिंसीरधि नो	११. २. २०
मा गतानामा दीधीथा	८. १. ८	मा प्रै गाम पयो वयं	१३. १. ५९
मा चिदन्यदि शंसन	२०. ८५. १	मा विभेर्न मरिष्यसि	५. ३०. ८
मा ज्येष्ठं वधीदयमग्र	६. ११२. १	मा भूम निष्टया इवन्द्र	२०. ११६. १
मातर्गिश्वा च पवमानश्च	१५. २. ७	मा भ्राता भ्रातरं दिक्षन्	३. ३०. ३
	१५. २. २७	मा मां प्राणो हासीन्मो	१६. ४. ३
मातली कर्ण्यर्मो	१८. १. ४७	मा मा वोचन्नराधसं	५. ११. ८
मातादित्यानां दुहिता	९. १. ४	मायाभिरुत्सिमृप्तत	२०. २९. ४
माता पितरमृत आ	९. ९. ८	मारे अस्मदि मुमुचो	२०. २३. ८
मातुष्टे किरणौ द्वौ	२०. १३३. २	मा वः प्राणं मा वोपानं	१९. २७. ६
मा ते अस्यां सहसावन्	२०. ३७. ७	मा वनिं मा वाचं नो	५. ७. ६
मा ते प्राण उप दसन्	५. ३०. १५	मा विदन्परिपन्थिनो	१४. २. ११
मा ते मनस्तत्र गान्मा	८. १. ७	माश्चानां भद्रे तस्करो	१९. ४७. ७
मा ते मनो मासोर्मा	१८. २. २४	मा सं वृतो मोप सृप	८. ६. ३
मात्रे नु ते सुमि ते इन्द्र	२०. ७६. ६	मा स्मैतान्सखीन्	५. २२. ११
मा त्वा क्रव्यादभि	८. १. १२	मा हिंसिष्टं कुमार्यं	१४. १. ६३
मा त्वा जम्भः संहनुर्मा	८. १. १६	मित्रः पृथिव्योदक्रामन्	१९. १९. १
मा त्वा दभन्त्सलिले	१७. १. ८	मित्र ईक्षमाण आवृत्त	९. ७. २३
मा त्वा दभन्परियान्त	१३. २. ५	मित्र एनं वरुणो वा	२. २८. २
मा त्वाभि सखा नो	२०. १३०. १४	मित्रश्च त्वा वरुणश्चानु	१९. ४४. १०
मा त्वा मूरा अविव्यवो	२०. २२. २	मित्रश्च वरुणश्चांसौ	९. ७. ७
मा त्वा वृक्षः सं बाधिष्ट	१८. २. २५	मित्रश्च वरुणश्चेन्द्रो	३. २२. २
मादयस्व सुते सचा	२०. ५६. ५	मित्रावरुणयोर्भाग स्थ	१०. ५. ११
मा नः पश्चान्मा पुरस्ता	१२. १. ३२	मित्रावरुणा परि मामधाता	१८. ३. १२
मा नः पाशं प्रति मुचो	९. ३. २४	मित्रावरुणौ वृष्ट्याविपती	५. २४. ५
मा नः पीपरदध्विना	१९. ४०. ४	मुखाय ते पशुपते यानि	११. २. ५
मा न आपो मेधां	१९. ४०. २	मुग्धा देवा उत गुना	७. ५. ५

५२१

मुञ्चन्तु मा शपथ्यादयो	६. ९६. २
	७. ११२. २
मुञ्चन्तु मा शपथ्यादहोरात्रे	११. ६. ७
मुञ्च शीर्षत्तया उत	१. १२. ३
मुञ्चामि त्वा वैश्वानरा	१. १०. ४
मुञ्चामि त्वा हविषा	३. ११. १
	२०. ९६. ६
मुमुक्षुमस्मान्दुरितादव	५. ६. ८
मुमुक्षाना ओषधयो	८. ७. १६
मुहुर्गृध्रैः प्र वदत्याति	१२. २. ३८
मुह्यन्त्वेपां बाहवश्चित्ता	११. ९. १३
मृदा अमित्रा न्यबुदे	११. १०. २१
मृदा अमित्राश्चरता	६. ६७. २
मूर्णा मृगस्य दन्ता	४. ३. ६
मूर्धानमस्य संसीन्याथर्वा	१०. २. २६
मूर्धाहं रयीणां मूर्धा	१६. ३. १
मूर्ध्नो देवस्य बृहतो	१९. ६. १६
मूलबर्हणी पर्याक्रियमाणा	१२. ५(४). ३३
मृगो न भीमः कुचरो	७. ८४. ३
मृण दर्भ सपत्नान्मे	१९. २९. ४
मृत्यवेमून्प्र यच्छामि	८. ८. १०
मृत्युः प्रजानामधिपतिः	५. २४. १३
मृत्युरीशे द्विपदां	८. २. २३
मृत्युर्हि कृण्वत्युग्रो देवः	१२. ५(३). २१
मृत्योः पदं योपयन्त	१२. २. ३०
मृत्योरहं ब्रह्मचारी	६. १३३. ३
मृत्योरापमा पथन्तां	८. ८. १८
मेदस्वता यजमानाः	६. ११४. ३
मेधां सायं मेधां प्रात	६. १०८. ५
मेधामहं प्रथमां ब्रह्मण्वतीं	६. १०८. २
मेनिः शतवधा हि सा	१२. ५(३). १६
मेनिः शरण्या भवा	१२. ५(६). ५६
मेनिर्दुह्यमाना शीर्ष	१२. ५(३). २३
मेमं प्राणो हासीन्मो	७. ५३. ४
मेष इव वै सं च वि	६. ४९. २
मैतं पन्थामनु गा भीम	८. १. १०
मैनमग्रे वि दहो माभि	१८. २. ४
मो पु ब्रह्मेव तन्द्रयु	२०. ६०. ३
मो पु वो अस्मदभि	२०. ६७. २
मोकातुमोक् पुनर्वो	२. २४. ३

मोको मनोहा खनो	१६. १. ३
यं क्रन्दसी अवतश्च	४. २. ३
यं क्रन्दसी संयती	२०. ३४. ८
यं ग्राममाविशत इदमुग्रं	४. ३६. ८
यं ते मन्यं यमोदनं	१८. ४. ४२
यं त्वमग्रे समदहस्तमु	१८. ३. ६
यं त्वा पृषती रये	१३. १. २१
यं त्वा-वेद पूर्व इक्ष्वाको	१९. ३९. ९
यं त्वा होतारं मनसा	३. २१. ५
यं देवाः पितरो मनुष्या	१०. ६. ३२
यं देवाः स्मरमसिञ्चन्	६. १३२. १
यं देवा अंशुमाप्याययन्ति	७. ८१. ६
यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि	१६. ६. ४
यं निदधुर्वनस्पतौ	३. ५. ३
यं परिहस्तमविभरदितिः	६. ८१. ३
यं बल्वजं न्यस्यथ	१४. २. २२
यं ब्राह्मणे निदधे यं	९. ५. १९
यं मित्रावरुणौ स्मर	६. १३२. ५
यं मे दत्तो ब्रह्मभागं	१४. २. ४२
यं याचाम्यहं वाचा	५. ७. ५
यं वयं मृगयामहे	१०. ५. ४२
यं वां पिता पचति	१२. ३. ५
यं वातः परिशुम्भति	१३. १. ५१
यं विश्वे देवाः स्मरमसि	६. १३२. २
यं स्मा पृच्छन्ति कुह	२०. ३४. ५
यः कीकसाः प्रभृणाति	७. ७६. ३
यः कुक्षिः सोमपातमः	२०. ७१. ३
यः कुमारी पिङ्गलिका	२०. १३६. १६
यः कृणोति प्रमोतमन्धं	९. ८. ४
यः कृणोति मृतवत्सा	८. ६. ९
यः कृत्याकृन्मूलकृद्	४. २८. ६
यः कृष्णः केश्यसुर	८. ६. ५
यः परस्याः परावत	६. ३४. ३
यः परुषः पारुषेयो	५. २२. ३
यः पर्वतान्यदधाद्	२०. १२८. १४
यः पृथिवीं बृहस्पति	१५. १०. ९
यः पृथिवीं व्यथमाना	२०. ३४. २
यः पौरुषेयेण ऋषिषा	८. ३. १५
यः प्रथमः कर्मकृत्याय	४. २४. ६
यः प्रथमः प्रवतमा	६. २८. ३

५२२

यः प्राणतो निमिपतो	४.	२.	२	य उत्तरतो जुहति	४.	४०.	४
यः प्राणदः प्राणदवान्	४.	३५.	५	य उदानट् परायणं	६.	७७.	२
यः प्राणेन द्यावापृथिवी	१३.	३.	४	य उदचीन्द्र देवगोपाः	२०.	२१.	११
यः शतौदनां पचति	१०.	९.	४	य उपरिष्ठाजुहति	४.	४०.	७
यः शम्बरं पर्यतरत्	२०.	३४.	१२	य उभाभ्यां प्रहरसि	७.	५६.	८
यः शम्बरं पर्वतेषु	२०.	३४.	११	य उशता मनसा	२०.	९६.	३
यः शश्वतो मध्येनो	२०.	३४.	१०	य ऊरू अनुसर्पत्यथो	९.	८.	७
यः श्रमात्तपसो जातो	१०.	७.	३६	य ऋते चिदभिश्चिषः	१४.	२.	४७
यः संप्रामाजयति सं	४.	२४.	७	य ऋण्वो देवकृता	१९.	३५.	५
यः सपन्नो योसपन्नो	१.	१९.	४	य एक इद्व्यश्वर्षणी	२०.	३६.	१
यः सप्तस्मिर्दृषभ	२०.	३४.	१३	य एक इद्विदयते	२०.	६३.	४
यः सभेयो विद्व्यः	२०.	१२८.	१	य एकश्वर्षणीनां	२०.	७०.	१५
यः समाम्यो वरुणो	४.	१६.	८	य एतं देवमेकवृतं	१३.	४(२).	१५
यः सहमानश्चरसि	३.	६.	४		१३.	४(३).	२४
यः सुन्वते पचते दुध	२०.	३४.	१८	य एनं परिपीदन्ति	६.	७६.	१
यः सुन्वन्तमवति यः	२०.	३४.	१५	य एनं हन्ति मृदुं	५.	१८.	५
यः सोमकामो हर्यश्च	२०.	३४.	१७	य एनां वनिमायन्ति	१२.	४.	११
यः सोमे अन्तर्यो	३.	२१.	२	य एनामवशामाह	१२.	४.	१७
य आत्ताक्षः सुभ्यक्तः	२०.	१२८.	७	य एवं विदुषेदत्त्वा	१२.	४.	२३
य आगरे मृगयन्ते	४.	३६.	३	य एवं विदुषो ब्राह्मणस्य	१२.	५(५).	४५
य आत्मदा० कस्मै	४.	२.	१	य एवं विद्यात्स वशां	१०.	१०.	२७
य आत्मदा० तस्य	१३.	३.	२४	य एवापरिमिताः	१५.	१३.	१०
य आत्मानमतिमात्र	८.	६.	१३	यच्चक्षुषा मनसा यच्च	६.	९६.	३
य आदित्यं क्षत्रं	१५.	१०.	११	यच्च प्राणति प्राणेन	११.	७.	२३
य आमं मांसमदन्ति	८.	६.	२३	यच्च वर्चो अक्षेपु	१४.	१.	३५
य आर्षेयेभ्यो याचद्भ्यो	१२.	४.	१२	यच्चिद्धि त्वा जना	२०.	८५.	३
य आशानामाशापाला	१.	३१.	२	यच्चिद्धि सत्य सोमपा	२०.	७४.	१
य आस्ते यश्चरति	४.	५.	५	यच्छक्रा वाचमारुहन्	२०.	४९.	१
य इन्द्र इव देवेषु	९.	४.	११	यच्छयानः पर्यावर्ते	१२.	१.	३४
य इन्द्र सोमपातमो	२०.	६३.	७	यजमानब्राह्मणं वा	९.	६(२).	१
य इन्द्रेण सरथं याति	३.	२१.	३	यजूपि यज्ञे समिधः	५.	२६.	१
य इमां देवो मेखला	६.	१३३.	१	यजाग्रद्यत्सुमो यद्विवा	१६.	७.	१०
य इमे द्यावापृथिवी जजान	१३.	३.	१	यजामयो यद्युवतयो	१४.	२.	६१
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री	५.	१२.	९	यज्ञं दुहानं सदमित्	११.	१.	३४
य इह पितरो जीवा	१८.	४.	८७	यज्ञं ब्रूमो यजमानमृचः	११.	६.	१४
य ई चकार न सो	९.	१०.	११	यज्ञं यन्तं मनसा	६.	१२२.	४
य ईशे पशुपतिः	२.	३४.	१	यज्ञ इन्द्रमवर्धयद्	२०.	२७.	५
य उग्रः सन्ननिष्टृतः	२०.	५३.	३	यज्ञ एति विततः	१८.	४.	१३
	२०.	५७.	१३	यज्ञपतिमृषय एनसा	२.	३५.	२
य उग्रीणामुग्रबाहु	४.	२४.	२	यज्ञपदीराक्षीरा स्वधा	१०.	१०.	६

५२३

यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं
यज्ञतो दक्षिणीयो
यज्ञस्य चक्षुः प्रभृति

७. ६७. ५
८. १०(१). ७
२. ३५. ५
१९. ५८. ५

यज्ञायज्ञियस्य च

१५. २. १२

यज्ञायज्ञियाय च

१५. २. ११

यज्ञेन यज्ञमयजन्त

७. ५. १

यज्ञैः संमिश्राः पृथ्वीभि

२०. ६७. ४

यज्ञैरथर्था प्रथमः

२०. २५. ५

यज्ञैरिषूः संनममानो

८. ३. ६

यज्ञो दक्षिणाभिरुद्रक्रामत्

१९. १९. ६

यज्ञो बभूव स आ बभूव

७. ५. २

यतः सूर्य उदेत्यस्तं

१०. ८. १६

यत इन्द्र भयामहे

१९. १५. १

यतो दष्टं यतो धीतं

७. ५६. ३

यत्कशिपूपवर्हणमाहरन्ति

९. ६(१). १०

यत्काम कामयमाना

१९. ५२. ५

यत्किं चासौ मनसा

७. ७०. १

यत्किं चेदं पतयति

१९. ४८. ३

यत्किं चेदं वरुण

६. ५१. ३

यत्कृपते यद्वनुते

१२. २. ३६

यत्क्षत्तारं ह्वयत्या

९. ६(६). १

यत्क्षुरेण मर्चयता

८. २. १७

यत्त आत्मनि तन्वां

१. १८. ३

यत्तच्छरीरमशयत्

११. ८. १६

यत्तर्पणमाहरन्ति

९. ६(१). ६

यत्ते अङ्गमतिहितं

१८. २. २६

यत्ते अन्नं भुवस्पत

१०. ५. ४५

यत्ते अपोदकं विप

५. १३. २

यत्ते काम शर्म त्रिवरूथ

९. २. १६

यत्ते कृष्णः शकुन

१८. ३. ५५

यत्ते क्रुद्धो धनपति

१०. १०. ११

यत्ते क्लोमा यद्धृदयं

१०. ९. १५

यत्ते चन्द्रं कश्यप

१३. ३. १०

यत्ते चर्म शतौदने

१०. ९. २४

यत्ते तनूष्वनह्यन्त

१९. २०. ३

यत्ते दर्भं जरामृत्युः

१९. ३०. १

यत्ते देवा अकृण्वन्

७. ७२. १

यत्ते देवी निर्ऋति

६. ६३. १

यत्ते नदं विश्ववारे

९. ३. २

यत्ते नाम सुहवं

७. २०. ४

यत्ते नियानं रजसं

८. २. १०

यत्ते पितृभ्यो ददतो

१०. १. ११

यत्ते पुच्छं ये ते बाला

१०. ९. २२

यत्ते प्रजायां पशुषु

१४. २. ६२

यत्ते भूमे विखनामि

१२. १. ३५

यत्ते मज्जा यदस्थि

१०. ९. १८

यत्ते मध्यं पृथिवि

१२. १. १२

यत्ते माता यत्ते पिता

५. ३०. ५

यत्ते यकृद्ये मतस्त्रे

१०. ९. १६

यत्ते रिष्टं यत्ते द्यूत

४. १२. २

यत्ते वर्चो जातवेदो

३. २२. ४

यत्ते वासः परिधानं

८. २. १६

यत्ते शिरो यत्ते मुखं

१०. ९. १३

यत्त्वं शीतोथो रुरः

५. २२. १०

यत्त्वा कुद्धाः प्रचक्रु

१२. २. ५

यत्त्वाभिचेरुः पुरुषः

५. ३०. २

यत्त्वा शिक्षः परावधीन्

१०. ६. ३

यत्त्वा सोम प्रपिबन्ति

१४. १. ४

यत्परममवमं यच्च

१०. ७. ८

यत्परिवेष्टारः पात्रहस्ताः

९. ६(६). ३

यत्पिबामि सं पिबामि

६. १३५. २

यत्पुरा परिवेषात्वाद

९. ६(१). १२

यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा

१९. ६. ५

यत्पुरुषेण हविषा देवा

१९. ६. १०

यत्पुरुषेण हविषा यज्ञं

७. ५. ४

यत्प्रतिशृणोति प्रत्या

९. ६(६). २

यत्प्रत्याहन्ति विपमेव

८. १०(६). ३

यत्प्राङ् प्रत्यङ् स्वधया

१३. २. ३

यत्प्राण क्रतावागते

११. ४. ४

यत्प्राण स्तनयिन्नुना

११. ४. ३

यत्प्रेषिता वरुणेना

३. १३. २

यत्र ऋषयः प्रथमजा

१०. ७. १४

यत्र तपः पराक्रम्य

१०. ७. ११

यत्र देवा ब्रह्मविदो

१०. ७. २४

यत्र देवाश्च मनुष्या

१०. ८. ३४

यत्र नावप्रभ्रंशनं यत्र

१९. ३९. ८

यत्र ब्रह्मविदो० अग्निर्मा

१९. ४३. १

यत्र ब्रह्मविदो० आपो मा

१९. ४३. ७

यत्र ब्रह्मविदो० इन्द्रो मा

१९. ४३. ६

५२४

यत्र ब्रह्मविदो० चन्द्रो मा	१९.	४३.	४
यत्र ब्रह्मविदो० ब्रह्मा मा	१९.	४३.	८
यत्र ब्रह्मविदो० वायुर्मा	१९.	४३.	२
यत्र ब्रह्मविदो० सूर्यो मा	१९.	४३.	३
यत्र ब्रह्मविदो० सोमो मा	१९.	४३.	५
यत्र लोकांश्च कोशांश्चापो	१०.	७.	१०
यत्र वः प्रेक्षा हरिता	४.	३७.	५
यत्र स्कम्भः प्रजनयन्	१०.	७.	२६
यत्रादित्याश्च रुद्राश्च	१०.	७.	२२
यत्रामृस्तिस्त्रः शिंशपाः	२०.	१२९.	७
यत्रामृतं च मृत्युश्च	१०.	७.	१५
यत्राश्वत्या न्यग्रोधा	४.	३७.	४
यत्रा सुपर्णा अमृतस्य	९.	९.	२२
यत्रा सुहार्दः० अश्लोणा	६.	१२०.	३
यत्रा सुहार्दः० तं लोकं	३.	२८.	५
यत्रा सुहार्दा सुकृता	३.	२८.	६
यत्रेदानीं पश्यसि	८.	३.	५
यत्रैषामग्ने जनिमानि	१.	८.	४
यत्संयमो न वि यमो	४.	३.	७
यत्सभागयति दक्षिणाः	९.	६(६).	६
यत्समुद्रमनु श्रितं	१३.	२.	१४
यत्समुद्रो अभ्यक्रन्दत्	१९.	३०.	५
यत्सुपर्णा विवक्षवो	२.	३०.	३
यत्सोममिन्द्र विष्णवि	२०.	१११.	१
यत्स्वप्ने अन्नमभ्रामि	७.	१०१.	१
यथा कलां० सर्वं द्विपते	६.	४६.	३
यथा कलां० सर्वमप्रिये	१९.	५७.	१
यथाखरो मघवंश्चारु	२.	३६.	४
यथाग्ने त्वं वनस्पते	१९.	३१.	९
यथा चक्रुर्देवासुरा	६.	१४१.	३
यथान्यं प्रगृहीतमालुम्पे	१२.	४.	३४
यथा त्वमुत्तरोसो असपन्नः	१९.	४६.	७
यथादित्या वसुभिः	६.	७४.	३
यथा देवा असुरान्	९.	२.	१८
यथा देवेष्वमृतं ययैषु	१०.	३.	२५
यथा द्यां च पृथिवीं	१.	२.	४
यथा द्यौश्च पृथिवी	२.	१५.	१
यथा नकुलो विच्छिद्य	६.	१३९.	५
यथा नडं कशिपुने	६.	१३८.	५
यथापसस्तायादरे	६.	७२.	२

यथा प्रधिर्ययोपधि	६.	७०.	३
यथा प्राण बलिहृत	११.	४.	१९
यथा बाणः सुसंशितः	६.	१०५.	२
यथा बीजमुर्वरायां	१०.	६.	३३
यथा ब्रह्म च क्षत्रं च	२.	१५.	४
यथा भूतं च भव्यं च	२.	१५.	६
यथा भूमिर्मृतमना	६.	१८.	२
यथा मक्षा इदं मधु	९.	१.	१७
यथा मधु मधुकृतः	९.	१.	१६
यथा मनो मनस्केतैः	६.	१०५.	१
यथा मम स्मरादसौ	६.	१३०.	३
यथा मांसं यथा सुरा	६.	७०.	१
यथा मृगाः संविजन्त	५.	२१.	४
यथायं बाहो अश्विना	६.	१०२.	१
यथा यमाय हर्म्य	१८.	४.	५५
यथा यशः कन्यायां	१०.	३.	२०
यथा यशः पृथिव्यां	१०.	३.	१९
यथा यशः प्रजापतौ	१०.	३.	२४
यथा यशः सोमर्पाये	१०.	३.	२१
यथा यशश्चन्द्रमस्यादित्ये	१०.	३.	१८
यथा यशोमिहोत्रे	१०.	३.	२२
यथा यशो यजमाने	१०.	३.	२३
यथायाद्यमसादनात्	१२.	५(७).	६४
यथा वातश्चाग्निश्च	१०.	३.	१४
यथा वातश्चावयति	१०.	१.	१३
यथा वातेन प्रक्षीणा	१०.	३.	१५
यथा वातो यथा मनो	१.	११.	६
यथा वातो वनस्पतीन्	१०.	३.	१३
यथा वृकादजावयो	५.	२१.	५
यथा वृक्षं लिबुजा	६.	८.	१
यथा वृक्षमशनि	७.	५०.	१
यथा वृत्र इमा आप	६.	८५.	३
यथा शाम्याकः प्रपतन्	१९.	५०.	४
यथा शेषो अपायतै	७.	९०.	३
यथा शेवधिर्निहितो	१२.	४.	१४
यथा श्येनात्पतत्रिणः	५.	२१.	६
यथाश्वत्थ निरभनो	३.	६.	३
यथाश्वत्थ वानस्पत्या	३.	६.	६
यथा सत्यं चानृतं च	२.	१५.	५
यथासितः प्रययते	६.	७२.	१

यथा सिन्धुर्नदीनां	१४.	१.	४३
यथा सुपर्णः प्रपतन्	६.	८.	२
यथा सूर्यश्च चन्द्रश्च	२.	१५.	३
यथा सूर्यस्य रश्मयः	६.	१०५.	३
यथा सूर्यो अतिभाति	१०.	३.	१७
यथा सूर्यो नक्षत्रा	७.	१३.	१
यथा सूर्यो मुच्यते	१०.	१.	३२
यथा सो अस्य परिधि	५.	२९.	३
यथा सोमः प्रातःसवने	९.	१.	११
यथा सोम ओषधी	६.	१५.	३
यथा सोमस्तृतीये	९.	१.	१३
यथा सोमो द्वितीये	९.	१.	१२
यथा स्म ते विगोहतो	४.	४.	३
यथा हव्यं वहसि	४.	२३.	२
यथाहश्च रात्री च	२.	१५.	२
यथा हस्ती हस्तिन्याः	६.	७०.	२
यथाहान्यनुपूर्वं	१२.	२.	२५
यथेदं भूम्या अधि	२.	३०.	१
यथेन्द्र उद्वाचनं लब्ध्वा	५.	८.	८
यथेन्द्रो द्यावापृथिव्यो	६.	५८.	२
यथेमे द्यावापृथिवी	६.	८.	३
यथेयं० दधार पर्वतान्	६.	१७.	३
यथेयं० दधार विष्टितं	६.	१७.	४
यथेयं० दधारैमान्	६.	१७.	२
यथेयं० भूतानां० दधामि	५.	२५.	२
यथेयं० भूतानां० प्रियतां	६.	१७.	१
यथेपुका परापत	१.	३.	९
यथोदकमपपुषो	६.	१३९.	४
यदक्षेषु वदा यत्समित्यां	१२.	३.	५२
यदग्न एषा समिति	१८.	१.	२६
यदग्निरापो अदहन्	१.	२५.	१
यदग्ने अद्य मिथुना	८.	३.	१२
	१०.	५.	४८
यदग्ने तपसा तप	७.	६१.	१
यदग्ने यानि कानि	१९.	६४.	३
यदग्नौ सूर्ये विषं	१०.	४.	२२
यददः संप्रयतीरहा	३.	१३.	१
यददीव्यनृणमहं	६.	११९.	१
यददोअदो अभ्यगच्छन्	१६.	७.	९
यददो देवा असुरां	४.	१९.	४

यदद्य कच्च वृत्रहन	२०.	११२.	१
यदद्य त्वा प्रयति	७.	६७.	१
यदद्य वां नासत्यो	२०.	१४०.	४
यदद्या रात्रि सुभगे	१९.	५०.	६
यदद्याश्विनावहं हवेय	२०.	१४१.	३
यदनूचीन्द्रमैरात्त्व	१०.	१०.	१०
यदन्तरं तद्वाह्यं	२.	३०.	४
यदन्तरा द्यावापृथिवी	१०.	८.	३९
यदन्तरा परावत	२०.	६.	९
यदन्तरिक्षं पृथिवी	६.	१२०.	१
यदन्तरिक्षे यद्विवि	२०.	१३९.	२
यदन्नमग्नि बहुधा	६.	७१.	१
यदन्नमग्नयनृतेन	६.	७१.	३
यदन्ये शतं याचेयु	१२.	४.	२२
यदप्सु यदनस्पतौ	२०.	१३९.	५
यदभिवदति दीक्षा	९.	६(१).	४
यदयातं शुभस्पती	१४.	१.	१५
यदवाचीनं त्रैहायणां	१०.	५.	२२
यदल्पिकास्वल्पिका	२०.	१३६.	३
यदशनकृतं हयन्ति	९.	६(१).	१३
यदश्रामि बलं कुर्व	६.	१३५.	१
यदश्रासि यत्पिबसि	८.	२.	१९
यदश्विना पृच्छमाना	१४.	१.	१४
यदस्तावमुतो देवा	५.	८.	३
यदस्मासु दुष्वज्यं	१९.	४५.	२
यदस्मृति चकूम किं	७.	१०६.	१
यदस्य दक्षिणमक्ष्यसौ	१५.	१८.	२
यदस्य हतं विहतं	५.	२९.	५
यदस्याः कस्मै चिद्	१२.	४.	७
यदस्याः पल्पूलनं	१२.	४.	९
यदस्या अंहुभेद्याः	२०.	१३६.	१
यदस्या गोपतौ सत्या	१२.	४.	८
यदहरहरभिगच्छामि	१६.	७.	११
यदा केशानस्थि स्त्राव	११.	८.	११
यदा गार्हपत्यमसपर्येत	१४.	२.	२०
यदाअनं त्रैकुदं	४.	९.	९
यदाअनाभ्यअनमा	९.	६(१).	११
यदा त्वष्टा व्यतृणन्	११.	८.	१८
यदादित्यैर्हयमानोपा	१०.	१०.	९
यदान्त्रेषु गभीन्यो	१.	३.	६

५२६

यदापीतासो अंशवो	२०. १४२.	४	यदि वाहमनृतदेवो	८. ४.	१४
यदापो अह्या इति	१९. ४४.	९	यदि वृक्षादभ्यपम	६. १२४.	२
यदा प्राणो० ओषधयः	११. ४.	१७	यदि शोको यदि वाभि	१. २५.	३
यदा प्राणो० पशव	११. ४.	५	यदि षड्वृषोसि	५. १६.	६
यदाबभ्रन्दाक्षायणा	१. ३५.	१	यदि समवृषोसि	५. १६.	७
यदा वज्रं हिरण्यमिदया	२०. ७३.	४	यदि स्त्री यदि वा पुमान्	५. १४.	६
यदा बलस्य पीयतो	२०. १६.	६	यदि स्थ क्षेत्रियाणां	२. १४.	५
यदावसथान्कल्पयन्ति	९. ६(१).	७	यदि स्थ तमसावृता	१०. १.	३०
यदा वाजमसनद्विध	२०. ९१.	१०	यदि हुतां यद्यहुताममा	१२. ४.	५३
यदाशसा वदतो मे	७. ५७.	१	यदीदं मातुर्यदि वा	६. ११६.	३
यदा शृतं कृणवो जात	१८. २.	५	यदीदिदं मरुतो	४. २७.	६
यदासन्ध्यामुपधाने	१४. २.	६५	यदीमे केशिनो जना	१४. २.	५९
यदासुतेः क्रियमाणायाः	३. ७.	६	यदीयं दुहिता तव	१४. २.	६०
यदा स्थूलेन पससाणौ	२०. १३६.	२	यदीयं हनत्कथं हनत्	२०. १३२.	१०
यदाह भूय उद्धरेति	९. ६(२).	२	यदुदञ्चो वृषाकपे	२०. १२६.	२२
यदि कर्त पतित्वा	४. १२.	७	यदुदरं वरुणस्यानु	१०. १०.	२२
यदि कामादपकामाद्	९. ८.	८	यदुदीरत आजयो	२०. ५६.	३
यदि क्षितायुर्यदि वा	३. ११.	२	यदुपरिशयनमाहरन्ति	९. ६(१).	९
	२०. ९६.	७	यदुपस्तृणन्ति	९. ६(१).	८
यदि चतुर्वृषोसि	५. १६.	४	यदुवक्थानृतं जिह्या	१. १०.	३
यदि चिन्नु त्वा धना	५. २.	४	यदुषो यासि भानुना	२०. १४२.	३
	२०. १०७.	७	यदुस्त्रियास्वाहुतं	७. ७३.	४
यदि जाग्रद्यदि स्वप्न	६. ११५.	२	यदेजति पतति यच्च	१०. ८.	११
यदि त्रिवृषोसि	५. १६.	३	यदेनमाह ब्रात्य का	१५. ११.	३
यदि दशवृषोसि	५. १६.	१०	यदेनमाह ब्रात्य तर्पयन्त्विति	१५. ११.	५
यदि द्विवृषोसि	५. १६.	२	यदेनमाह ब्रात्य यथा ते निकाम	१५. ११.	१०
यदि नववृषोसि	५. १६.	९	यदेनमाह ब्रात्य यथा ते प्रियं	१५. ११.	६
यदि नो गां हंसि	१. १६.	४	यदेनमाह ब्रात्य यथा ते वश	१५. ११.	८
यदिन्द्र प्रागपागुदङ्	२०. १२०.	१	यदेनमाह ब्रात्योदक	१५. ११.	४
यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते	६. ४५.	३	यदेनसो मातृकृताच्छेषे	५. ३०.	४
यदिन्द्र यावतस्त्वमेता	२०. ८२.	१	यद्गायत्रे अधि गायत्र	९. १०.	१
यदिन्द्रादो दाशराज्ञे	२०. १२८.	१२	यद्गिरामि सं गिरामि	६. १३५.	३
यदिन्द्राहं यथा त्व	२०. २७.	१	यद्गिरिषु पर्वतेषु	९. १.	१८
यदिन्द्रेण सरथं याथो	२०. १४१.	२	यद्गण्डेन यदिष्वा	५. ५.	४
यदि षड्वृषोसि	५. १६.	५	यद्गधिषे प्रदिवि	२०. ८७.	२
यदि प्रेयुर्देवपुरा ब्रह्म	५. ८.	६	यद्गारुणि बध्यसे	६. १२१.	२
	११. १०.	१७	यद्गुद्रोहिथ शेपिषे	५. ३०.	३
यदि वासि तिरोजनं	७. ३८.	५	यद्गुर्भगां प्रस्रपितां	१०. १.	१०
यदि वासि त्रैककुदं	४. ९.	१०	यद्गुप्तं यच्छमलं यद् वा	७. ६५.	२
यदि वासि देवकृता	५. १४.	७	यद्गुप्तं यच्छमलं विवाहे	१४. २.	६६

५२७

यदेवा देवहेडनं देवा	६. ११४. १	यदेद राजा वरुणो वेद	१९. २६. ४
यदेवा देवान्हविषा	७. ५. ३	यदो अग्निरजहादेकमङ्गं	१८. ४. ६४
यदेवासो ललामगुं	२०. १३६. ४	यदो देवा उपजीका	६. १००. २
यद्याव इन्द्र ते शतं	२०. ८१. १	यदो मनः परागतं	७. १२. ४
	२०. ९२. २०	यदो मुद्रं पितरः	१८. ३. १९
यद्विपाच्च चतुष्पाच्च	१९. ३१. ४	यदो वयं प्रमिनाम	१९. ५९. २
यद्वा प्राचीरजगन्तोरो	२०. १३७. १	यन्तासि यच्छसे हस्ता	६. ८१. १
यद्वास्ताभ्यां चक्रम	६. ११८. १	यन्त्यस्य देवा देवहृतिं	८. १०(१). ५
यद्वावसि त्रियोजनं	६. १३१. ३	यन्त्यस्य सभां सभ्यो	८. १०(१). ९
यद्विरण्यं सूर्येण सुवर्णं	१९. २६. २	यन्त्यस्य समितिं सामित्यो	८. १०(१). ११
यद्वाहभिर्यहपिभि	६. १२. २	यन्त्यस्यामन्नमामन्नणीयो	८. १०(१). १३
यद्वाद्रस्य पुरुषस्य	२०. १२८. ३	यन्न इन्द्रो अखनद्	७. २४. १
यद्यग्निः क्रव्याद्यदि वा	१२. २. ४	यन्नासत्या पराके	२०. १४१. ५
यद्यज्ञाया पचति त्वत्	१२. ३. ३९	यन्नासत्या भुरण्यथो	२०. १४०. १
यद्यत्कृष्णः शकुन एह	१२. ३. १३	यन्नूनं धीभिरश्विना	१०. १४२. ६
यद्यन्तरिक्षे यदि वात	७. ६६. १	यन्मन्युर्जायामावहत्	११. ८. १
यद्यर्चियदि वासि शोचिः	१. २५. २	यन्मातली रथक्रीत	११. ६. २३
यद्यष्टवृषोसि	५. १६. ८	यन्मा हुतमहुतमाजगाम	६. ७१. २
यद्यामं चक्रुर्निखनन्तो	६. ११६. १	यन्मे अश्वयोरादिद्योत	६. २४. २
यद्येकवृषोसि	५. १६. १	यन्मे छिद्रं मनसो	१९. ४०. १
यद्येकादशोसि	५. १६. ११	यन्मेदमभिषोचति	४. २६. ७
यद्येयथ द्विपदी	१०. १. २४	यन्मे मनसो न प्रियं	९. २. २
यद्योधया महतो	२०. ८७. ४	यन्मे माता यन्मे पिता	१०. ३. ८
यद्राजानो विभजन्त	३. २९. १	यमः परोवरो विवस्वान्	१८. २. ३२
यद्रिप्रं शमलं चक्रम	१२. २. ४०	यमः पितृणामधिपतिः	५. २४. १४
यद्रोदसी रेजमाने	१. ३२. ३	यमवन्नाद् तं देवा	१०. ६. १६
यद्वा सहः सहमाना	८. ७. ५	यमवन्नाद् तं विभ्रच्चन्द्रमा	१०. ६. १०
यद्वादामि मधुसत्तद्	१२. १. ५८	यमवन्नाद् तं विभ्रत्सविता	१०. ६. १३
यद्वां कक्षीवां उत	२०. १४०. ५	यमवन्नाद् तं राजा	१०. ६. १५
यद्वा अतिथिपति० परि	९. ६(६). ५	यमवन्नाद् तं सूर्यः	१०. ६. ९
यद्वा अतिथिपति० प्रति	९. ६(१). ३	यमवन्नाद् तं सोमः	१०. ६. ८
यद्वा कृणोष्योषधीर्यद्वा	१३. ४(४). ४३	यमवन्नाद् तमग्निः	१०. ६. ६
यद्वा प्रवृद्ध सत्पते न	२०. ११२. २	यमवन्नाद् तमापो	१०. ६. १४
यद्वा रुमे रुशमे	२०. १२०. २	यमवन्नाद् तमिन्द्रः	१०. ६. ७
यद्वा शक्र परावति	२०. १११. २	यमवन्नाद् तमिमं देवता	१०. ६. १७
यद्वासि सुन्वतो वृधो	२०. १११. ३	यमवन्नाद् तेनेमां	१०. ६. १२
यद्विद्वांसो यद्विद्वांस	६. ११५. १	यमवन्नाद् मत्तेजसा	१०. ६. २७
यद्वीळाविन्द्र यत्स्थिरे	२०. ४३. २	यमवन्नाद् मत्सर्वाभि	१०. ६. २८
यद्वीधे स्तनयति	९. १. २४	यमवन्नाद् मत्सह गोभि	१०. ६. २३
यदेद राजा वरुणो यद्वा	५. २५. ६	यमवन्नाद् मत्सह व्रीहि	१०. ६. २४

५२८

यमवन्नाद् ० मर्जया	१०.	६.	२६
यमवन्नाद् ० मद्रसेन	१०.	६.	२२
यमवन्नाद् ० मन्मधो	१०.	६.	२६
यमवन्नाद् ० सो अस्मे	१०.	६.	११
यममी पुरोदधिरे	५.	८.	५
यमराते पुरोधत्से	५.	७.	२
यमस्य भाग स्थ	१०.	५.	१२
यमस्य मा यम्यं	१८.	१.	८
यमस्य लोकादध्या	१९.	५६.	१
यमाय घृतवत्पयो	१८.	२.	३
यमाय पितृमते	१८.	४.	७४
यमाय मधुमत्तमं	१८.	२.	२
यमाय सोमः पवते	१८.	२.	१
यमिन्द्र दधिपे त्वमश्वं	२०.	५५.	३
यमिन्द्राग्नी स्मरमसिञ्चता	६.	१३२.	४
यमिन्द्राग्नी स्मरमसिञ्चद	६.	१३२.	३
यमिमं त्वं वृषाकपिं	२०.	१२६.	४
यमु पूर्वमहुवे तमिदं	२०.	६७.	७
यमोदनं प्रथमजा	४.	३५.	१
यमो नो गातुं प्रथमो	१८.	१.	५०
यमो मृत्युरघमारो	६.	९३.	१
यया द्यौर्यया पृथिवी	१०.	१०.	४
ययोः संख्याता वरिमा	४.	२५.	२
ययो रयः सत्यवर्त्म	४.	२९.	७
ययोरभ्यध्व उत यद्	४.	२८.	२
ययोरोजसा स्कभिता	७.	२५.	१
ययोर्वधानापपद्यते	४.	२८.	५
यवानो यतिस्वभिः	२०.	१३०.	७
यशसं मेन्द्रो मघवा	६.	५८.	१
यशा इन्द्रो यशा	६.	३९.	३
	६.	५८.	३
यशा यासि प्रदिशो	१३.	१.	३८
यशो हविर्वधतामिन्द्रजुतं	६.	३९.	१
यश्च कवची यश्चाकवचो	११.	१०.	२२
यश्चकार न० मभगो	५.	३१.	११
यश्चकार न० मात्मने	४.	१८.	६
यश्चकार स निष्करन्	२.	९.	५
यश्च गां पदा स्फुरति	१३.	१.	५६
यश्च पणि रघुजिष्ठयो	२०.	१२८.	४
यश्चर्षणिप्रो वृषभः	४.	२४.	३

यश्च सापन्नः शपथो	२.	७.	२
यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य	२०.	६३.	६
यस्त आस्यत्यश्वाङ्गुरि	४.	६.	४
यस्त ऊरु विहरत्यन्तरा	२०.	०६.	१४
यस्तस्तम्भ सहसा	२०.	८८.	१
यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो	२०.	३७.	१
यस्तिष्ठति चरति यश्च	४.	१६.	२
यस्ते अग्ने सुमतिं	१८.	१.	२४
यस्ते अप्सु महिमा	१९.	३.	२
यस्ते कशोवपद्यते	६.	१३६.	३
यस्ते गन्धः पुरुषेषु	१२.	१.	२५
यस्ते गन्धः पुष्कर	१२.	१.	२४
यस्ते गन्धः पृथिवि	१२.	१.	२३
यस्ते गर्भं प्रतिमृशा	८.	६.	१८
यस्ते गर्भममीवा	२०.	९६.	१२
यस्तेङ्कुशो वसुदानो	६.	८२.	३
यस्ते देवेषु महिमा	१९.	३.	३
यस्ते पक्षिपि संदधौ	१०.	१.	८
यस्ते पृथु स्तनयिन्	७.	१४.	१
यस्ते प्राणेदं वेद	११.	४.	१८
यस्ते प्लाशिर्यो वनिष्टु	१०.	९.	१७
यस्ते मदो युज्यश्वाः	२०.	११७.	२
यस्ते मदोवकशो	६.	३०.	२
यस्ते मन्योविधद्	४.	३२.	१
यस्ते शृङ्गवृषो नपात्	२०.	५.	७
यस्ते शोकाय तन्वं	५.	१.	३
यस्ते सपौ वृश्चिक	१२.	१.	४६
यस्ते स्तनः शशयुर्यो	७.	१०.	१
यस्ते हन्ति पतयन्तं	२०.	९६.	१३
यस्ते हवं विवदत्	३.	३.	६
यस्त्वा कृत्याभिर्यस्त्वा	८.	५.	१५
यस्त्वा पिबति जीवति	५.	५.	२
यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा	२०.	९६.	१५
यस्त्वा शाले निमिमाय	९.	३.	११
यस्त्वा शाले प्रतिगृह्णाति	९.	३.	९
यस्त्वा स्वपन्तीं त्सरति	८.	६.	८
यस्त्वा स्वप्नेन तमसा	२०.	९६.	१६
यस्त्वा स्वप्ने निपद्यते	८.	६.	७
यस्त्वोवाच परेहीति	१०.	१.	७
यस्मा ऋणं यस्य जाया	६.	११८.	३

यस्मात्कोशादुदभराम	१९.	७२.	१
यस्मात्पक्वादमृतं	४.	३५.	६
यस्माद्दुचो अपातक्षन्	१०.	७.	२०
यस्माद्वाता क्रतुथा	१३.	३.	२
यस्मान्न क्रते विजयन्ते	२०.	३४.	९
यस्मान्मासा निर्मिता	४.	३५.	४
यस्मिन्त्समुद्रो यौर्भूमि	११. ३(१).	२०	
यस्मिन्स्तब्धवा प्रजापति	१०.	७.	७
यस्मिन्देवा अमृजत	१२.	२.	१७
यस्मिन्देवा मन्मनि	१८.	१.	३६
यस्मिन्देवा विदधे	१८.	१.	३५
यस्मिन्नुक्त्यानि रण्यन्ति	२०.	४४.	२
यस्मिन्भूमिरन्तरिक्षं	१०.	७.	१२
यस्मिन्वयं दधिमा	२०.	८९.	६
यस्मिन्विरादुरमेष्टी	१३.	३.	५
यस्मिन्विश्वा अधि	२०. ११०.	२	
यस्मिन्वृक्षे मध्वदः	९.	९.	२१
यस्मिन्वदुर्वीः पञ्च	१३.	३.	६
यस्मै त्वा यज्ञवर्धन	१०.	६.	३४
यस्मै हस्ताभ्यां पादाभ्यां	१०.	७.	३९
यस्य कृण्मो हविर्गृहे	६.	५.	३
यस्य क्रूरमभजन्त	१९.	५६.	५
यस्य चतस्रः प्रदिशो	१०.	७.	१६
यस्य जुष्टिं सोमिनः	४.	२४.	५
यस्य तक्मा कासिका	११.	२.	२२
यस्य ते वासः प्रथम	२.	१३.	५
यस्य ते विश्वमानुषो	२०.	४३.	३
यस्य त्रयस्त्रिंशद्देवा अङ्गे गात्रा	१०.	७.	२७
यस्य त्रयस्त्रिंशद्देवा अङ्गे सर्वे	१०.	७.	१३
यस्य त्रयस्त्रिंशद्देवा निधिं	१०.	७.	२३
यस्य देवा अकल्पन्तोच्छिष्टे	११. ३(१).	२१	
यस्य द्यौर्वी पृथिवी	४.	२.	४
यस्य द्विवर्हसो बृहत्	२०.	६१.	५
	२०.	६२.	९
यस्य नेशे यज्ञपति	४.	११.	५
यस्य ब्रह्म मुखमाहुर्जिह्वां	१०.	७.	१९
यस्य भीमः प्रतीकाश	९.	८.	६
यस्य भूमिः प्रमान्तरिक्ष	१०.	७.	३२
यस्य वशात् ऋषभात्	४.	२४.	४
यस्य वातः प्राणापानौ	१०.	७.	३४

यस्य विश्वे हिमवन्तो	४.	२.	५
यस्य व्रतं पशवो यन्ति	७.	४०.	१
यस्य शिरो वैश्वानर	१०.	७.	१८
यस्य संस्थे न वृण्वते	२०.	६९.	२
यस्य सूर्यश्चक्षुश्चन्द्रमाश्च	१०.	७.	३३
यस्य हेतोः प्रच्यवते	९.	८.	३
यस्यां कृष्णमरुणं च	१२.	१.	५२
यस्यां गायन्ति नृत्यन्ति	१२.	१.	४१
यस्यां पूर्वे पूर्वजना	१२.	१.	५
यस्यां पूर्वे भूतकृत	१२.	१.	३९
यस्यां वृक्षा वानस्पत्या	१२.	१.	२७
यस्यां वेदिं परिगृह्णन्ति	१२.	१.	१३
यस्यां सदोहविर्धाने	१२.	१.	३८
यस्यां समुद्र उत सिन्धु	१२.	१.	३
यस्याः पुरो देवकृताः	१२.	१.	४३
यस्याञ्जन प्रसर्पस्यद्ग	४.	९.	४
यस्यामन्नं व्रीहियवौ	१२.	१.	४२
यस्यामापः परिचराः	१२.	१.	९
यस्यामितानि वीर्या	२०.	६५.	३
यस्याश्चतस्रः प्रदिशः	१२.	१.	४
यस्याश्वासः प्रदिशि	२०.	३४.	७
यस्यास्त आसनि घोरे	६.	८४.	१
यस्येदं प्रदिशि० प्र चानति	७.	२५.	२
यस्येदं प्रदिशि० यज्ञातं	४.	२३.	७
यस्येदमा रजो युजस्तुजे	६.	३३.	१
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणे	७.	२६.	३
यां कल्पयन्ति बहतौ	१०.	१.	१
यां जमदग्निखनद्	६. १३७.	१	
यां ते कृत्यां कूपे	५.	३१.	८
यां ते चक्रुः कृकवाका	५.	३१.	२
यां ते चक्रुः पुरुषास्थे	५.	३१.	९
यां ते चक्रुः सभायां	५.	३१.	६
यां ते चक्रुः सेनायां	५.	३१.	७
यां ते चक्रुर्मूलायां	५.	३१.	४
यां ते चक्रुरामे० नीललोहिते	४.	१७.	४
यां ते चक्रुरामे० मिश्रभान्ये	५.	३१.	१
यां ते चक्रुः कशफे	५.	३१.	३
यां ते चक्रुर्गार्हपत्ये	५.	३१.	५
यां ते भ्रेनुं निष्णामि	१८.	२.	३०
यां ते बहिषि यां	१०.	१.	१८

यां ते रुद्र इषुमास्य	६.	१०.	१
यां त्वा गन्धर्वो अखनद्	४.	४.	१
यां त्वा देवा असृजन्त	५.	१३.	४
यां त्वा पूर्वे भूतकृत	६.	१३३.	५
यां देवाः प्रतिनन्दन्ति	३.	१०.	२
यां देवा अनुतिष्ठन्ति	११.	१०.	२७
यां द्विपादः पक्षिणः	१२.	१.	५१
यां प्रच्युतामनु यज्ञाः	८.	९.	८
यां मृतायानुबध्नन्ति	५.	१९.	१२
यां मेधामृभवो विदुर्यां	६.	१०८.	३
यां रक्षन्त्यस्वप्ना विश्व	१२.	१.	७
याः कृत्या आङ्गिरसीर्याः	८.	५.	९
याः कृन्दास्तमिपीचयो	२.	२.	५
याः पार्श्वे उपर्पन्त्यनु	९.	८.	१५
याः सीमानं विरुजन्ति	९.	८.	१३
याः सुपर्णा आङ्गिरसी	८.	७.	१४
या अकृन्तन्नवयन्याश्च	१४.	१.	४५
या अक्षेपु प्रमोदन्ते	४.	३८.	४
या आपो दिव्याः पयसा	४.	८.	५
या आपो याश्च देवता	११.	८.	३०
या इन्द्रभुज आभरः	२०.	५५.	२
या एव यज्ञ आपः	९.	६(१).	५
या ओषधयः सोमराज्ञी	६.	९६.	१
या ओषधयो या नद्यो	१४.	२.	७
या गुदा अनुसर्पन्त्यान्त्राणि	९.	८.	१७
या गृत्स्यस्त्रिपञ्चाशीः	१९.	३४.	२
या ग्रैव्या अपचितोयो	७.	७६.	२
यातं छर्दिष्पा उत	२०.	१४१.	१
या त इन्द्र तनूरप्सु	१९.	१.	१३
यातुधानस्य सोमप	१.	८.	३
यातुधाना निर्ऋतिरादु	७.	७०.	२
या ते प्राण प्रिया	११.	४.	९
या ते वसोर्वात इषुः	१९.	५५.	२
या दुर्हादो युवतयो	१४.	२.	२९
या देवीः पञ्च प्रदिशो	११.	६.	२२
या द्विपक्षा चतुष्पक्षा	९.	३.	२१
यानसावतिसरांश्चकार	५.	८.	७
यानावह उशतो देव	७.	८७.	३
यानि कानि चिच्छान्तानि	१९.	९.	१३
यानि चकार भुवनस्य	१९.	२०.	२

यानि तेन्तः शिक्क्या	९.	३.	६
यानि त्रीणि बृहन्ति	८.	९.	३
यानि नक्षत्राणि दिव्य	१९.	८.	१
यानि भद्राणि बीजा	३.	२३.	४
यान्युलूखलमुसलानि	९.	६(१).	१५
याप सर्पं विजमाना	१२.	१.	३७
या पुरस्ताद्युज्यते	१०.	८.	१०
या पूर्वं पतिं वित्त्वा	९.	५.	२७
या प्लीहानं शोषयति	३.	२५.	३
या बभ्रवो याश्च शुक्रा	८.	७.	१
याभ्यामजयन्त्स्वग्र	७.	११०.	२
या मज्जो निर्धयन्ति	९.	८.	१८
यामन्यामन्नपयुक्तं	४.	२३.	३
यामन्वैच्छद्द्विपा	१२.	१.	६०
यामश्विनावमिमातां	१२.	१.	१०
या महती महोन्माना	५.	७.	९
यामापीनामुपसीदन्त्यापः	९.	१.	९
या मा लक्ष्मीः पतया	७.	११५.	२
यामाहुतिं प्रथमामथर्वा	१९.	४.	१
यामाहुस्तारकैषा	५.	१७.	४
यामिन्द्रेण संधां समधत्था	११.	१०.	९
यामृपयो भूतकृतो	६.	१०८.	४
या मे प्रियतमा तनूः	१४.	२.	५०
यायैः परिनृत्यत्याददाना	४.	३८.	३
या रोहन्त्याङ्गिरसीः	८.	७.	१७
या रोहिणीर्देवत्या	१.	२२.	३
यार्णवेधि सलिलमग्र	१२.	१.	८
यावङ्गिरसमवयो	४.	२९.	३
यावच्चतस्रः प्रदिश	३.	२२.	५
यावतीः कियतीश्चेमाः	८.	७.	१३
यावतीः कृत्या उपवासने	१४.	२.	४९
यावती द्यावापृथिवी० यावत्सप्त	४.	६.	२
यावती द्यावापृथिवी० यावदापः	९.	२.	२०
यावतीनामोषधीनां	८.	७.	२५
यावतीर्दिशः प्रदिशो	९.	२.	२१
यावतीर्भृङ्गा जत्वः	९.	२.	२२
यावतीषु मनुष्या भेषजं	८.	७.	२६
यावत्तेभि विपश्यामि	१२.	१.	३३
यावत्सत्रसद्येनेष्टा	९.	६(४).	६
यावदग्निष्टोमेनेष्टा	९.	६(४).	२

५३१

यावदङ्गीनं पारस्वतं	६.	७२.	३
यावदतिरात्रेणेष्टा	९.	६(४).	४
यावदस्या गोपतिर्नोप	१२.	४.	२७
यावद्वाताभिमनस्येत	११.	३(१).	२५
यावद्वादशाहेनेष्टा	९.	६(४).	८
यावन्तो अस्याः पृथिवीं	१२.	३.	४०
यावन्तो मा सपत्नाना	७.	१३.	२
या वशा उदकल्पयन्	१२.	४.	४१
यावारेभाथे बहु	४.	२८.	४
या विस्पन्तीन्द्रमसि	७.	४६.	३
या शशाप शपनेन	१.	२८.	३
	४.	१७.	३
याश्चाहं वेद वीरुधो	८.	७.	१८
यासां देवा दिवि कृण्वन्ति	१.	३३.	३
यासां द्यौष्पिता पृथिवी	३.	२३.	६
यासां नाभिरारेहणं	६.	९.	३
यासां राजा वरुणो	१.	३३.	२
या सुबाहुः स्वङ्गुरिः	७.	४६.	२
यास्तिरश्चीरुपर्षन्त्यर्ष	९.	८.	१६
यास्ते ग्रीवा ये स्कन्धा	१०.	९.	२०
यास्ते जङ्घा याः कुष्ठिका	१०.	९.	२३
यास्ते धाना० सन्तु विभ्वीः	१८.	३.	६९
यास्ते धाना० सन्तूद्भ्वीः	१८.	४.	२६
	१८.	४.	४३
यास्ते प्राचीः प्रदिशो	१२.	१.	३१
यास्ते राके सुमतयः	७.	४८.	२
यास्ते रुहः प्ररुहो	१३.	१.	९
यास्ते विशस्तपसः	१३.	१.	१०
यास्ते शतं धमनयो	६.	९०.	२
यास्ते शिवास्तन्वः	९.	२.	२५
यास्ते शोचथो रहयो	१८.	२.	९
या हस्तिनि द्वीपिनि	६.	३८.	२
या हृदयमुपर्षन्त्यनु	९.	८.	१४
युक्ता मातासीद्गुरि	९.	९.	९
युजे रथं गवेषणं	२०.	१२.	३
युज्यमानो वैश्वदेवो	९.	७.	२४
युजन्ति व्रजमरुषं	२०.	२६.	४
	२०.	४७.	१०
	२०.	६९.	९
युजन्ति हरी इषिरस्य	२०.	१००.	३

युजन्त्यस्य काम्या	२०.	२६.	५
	२०.	४७.	११
	२०.	६९.	१०
युध एकः सं सृजति	१०.	१०.	२४
युधा युधमुप धेदेषि	२०.	२१.	७
युधेन्द्रो मन्त्रा वरिव	२०.	११.	७
युनक्त सीरा वि युगा	३.	१७.	२
युनक्तु देवः सविता	५.	२६.	२
युनज्मि त उत्तरावन्त	४.	२२.	५
युवं भगं सं भरतं	१४.	१.	३१
युवं श्रियमश्विना	२०.	१४३.	२
युवं सुराममश्विना	२०.	१२५.	४
यूयं गावो मेदयथा	४.	२१.	६
यूयं नः प्रवतो नपान्	१.	२६.	३
यूयमग्ने शंतमाभि	१८.	४.	१०
यूयमुग्रा मरुतः० आ वो	१३.	१.	३
यूयमुग्रा मरुतः० सोमो	५.	२१.	११
यूयमुग्रा मरुत इदृशे	३.	१.	२
ये अग्नयो अप्सवन्त्ये	३.	२१.	१
ये अग्निजा ओषधिजा	१०.	४.	२३
ये अग्निदग्धा ये अनग्नि	१८.	२.	३५
ये अग्रवः शशमानाः	१८.	२.	४७
ये अङ्गानि मदयन्ति	९.	८.	१९
ये अत्रयो अङ्गिरसो	१८.	३.	२०
ये अन्ता यावतीः	१४.	२.	५१
ये अपीपन्त्ये अदिहन्	४.	६.	७
ये अमृतं विभृथो ये	४.	२६.	४
ये अग्नो जातान्मारयन्ति	८.	६.	१९
ये अर्वाङ्ग्य उत वा	१०.	८.	१७
ये अर्वाङ्ग्यस्तौ उ पराच	९.	९.	१९
ये उस्त्रिया विभृथो ये	४.	२६.	५
ये कीलालेन तर्पयथो	४.	२६.	६
ये कीलालेन तर्पयन्ति	४.	२७.	५
ये कुकुन्धाः कुकूरभाः	८.	६.	११
ये क्रिमयः पर्वतेषु	२.	३१.	५
ये क्रिमयः शितिकक्षा	५.	२३.	५
ये गन्धर्वा अप्सरसो	१२.	१.	५०
ये गर्भा अवपद्यन्ते	५.	१७.	७
ये गव्यता मनसा	२०.	८३.	२
ये गोपतिं पराणीया	१२.	४.	५२

५३२

ये ग्रामा यदरण्यं	१२.	१.	५६
ये ग्राम्याः पशवो	२.	३४.	४
ये च जीवा ये च मृता	१८.	४.	५७
ये च देवा अयजन्ताथो	२०.	१२८.	५
ये च धीरा ये चाधीराः	११.	९.	२२
ये चित्पूर्व ऋतसाता	१८.	२.	१५
ये त आरण्याः पशवो	१२.	१.	४९
ये त आसन्दश जाता	११.	८.	१०
येत आसीद्भूमिः पूर्वा	११.	८.	७
ये तातृपुर्देवत्रा	१८.	३.	४७
ये ते देवि शमितारः	१०.	९.	७
ये ते नाड्यौ देवकृते	६.	१३८.	४
ये ते पन्यानो बहवो	१२.	१.	४७
ये ते पन्यानोव दिवो	७.	५५.	१
ये ते पाशा वरुण	४.	१६.	६
ये ते पूर्वे परागता	१८.	३.	७२
ये ते रात्रि नृचक्षसो	१९.	४७.	३
ये ते रात्र्यनङ्गाह	१९.	५०.	२
ये ते भृङ्गे अजरे	८.	३.	२५
येत्र पितरः पितरो	१८.	४.	८६
ये त्रयः कालकाआ	६.	८०.	२
ये त्रिपत्ताः परियन्ति	१.	१.	१
ये त्वा कृत्वालेभिरे	१०.	१.	९
ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवु	२०.	११५.	३
ये त्वा श्वेता अजैश्रवसो	२०.	१२८.	१६
येदं पूर्वागन्नशना	१४.	२.	७४
ये दक्षिणतो जुहति	४.	४०.	२
ये दस्यवः पितृषु	१८.	२.	२८
ये दिवि पुण्या लोका	१५.	१३.	६
ये दिशामन्तर्देशेभ्यो	४.	४०.	८
ये देवाः पृथिव्या	१९.	२७.	१३
ये देवा अन्तरिक्ष	१९.	२७.	१२
ये देवा दिविपदो० पृथिव्यां	११.	६.	१२
ये देवा दिविपदो० ये चेमे	१०.	९.	१२
ये देवा दिवि ४ ये	१.	३०.	३
ये देवा दिव्येकादश	१९.	२७.	११
ये देवानामृत्विजो यक्षियासो	१९.	११.	५
ये देवानामृत्विजो ये च	१९.	५८.	६
ये देवा राष्ट्रभृतो	१३.	१.	३५
ये देवास्तेन हासन्ते	४.	३६.	५

येधस्ताजुहति जातवेदो	४.	४०.	५
ये धीवानो रथकाराः	३.	५.	६
ये नः पितुः० अनूजहिरे	१८.	३.	४६
ये नः पितुः० तेभ्यः	१८.	३.	५९
ये नः पितुः० य आ	१८.	२.	४९
ये नः सपत्ना अप ते	५.	३.	१०
येन ऋपयो बलमद्योतयन	४.	२३.	५
येन कृशं वाजयन्ति	६.	१०१.	२
येन ज्योतींष्यायवे	२०.	६१.	२
ये नदीनां संश्ववन्त्युत्सासः	१.	१५.	३
येन देवं सवितारं	१९.	२४.	१
येन देवाः स्वरारुह	४.	११.	६
येन देवा अमृत	४.	२३.	६
येन देवा असुगणा	६.	७.	३
येन देवा असुगान	९.	२.	१७
येन देवा ज्योतिषा	११.	१.	३७
येन देवा न वियन्ति	३.	३०.	४
येन धनेन० तन्मे	३.	१५.	५
येन धनेन० तस्मिन्	३.	१५.	६
येन महानद्या जघन	१४.	१.	३६
येन मृतं म्रपयन्ति	५.	१९.	१४
येन वृक्षां अभ्यभवो	६.	१२९.	२
येन वहद्वभूविथ	३.	२३.	१
येन सिन्धुं महीरपो	२०.	६३.	९
येन सूर्या सावित्री	६.	८२.	२
येन सोम साहन्त्यासुरा	६.	७.	२
येन सोमादितिः पथा	६.	७.	१
येन हस्ती वर्चसा	३.	२२.	३
येनाग्निरस्या भूम्या	१४.	१.	४८
येनातरन्भूतकृतो	४.	३५.	२
येना दशग्वमग्निगुं	२०.	६३.	८
येनादित्यान्हरितः	१३.	३.	१७
येना निचक्र आसुरीन्द्रं	७.	३८.	२
येना पावक चक्षसा	१३.	२.	२१
येनावपत्सविता क्षुरेण	२०.	४७.	१८
येना श्रवस्यवभ्रथ	६.	६८.	३
येना समुद्रमसृजो	३.	९.	४
येना सहस्रं बहसि	२०.	९.	४
	२०.	४९.	७
	९.	५.	१७

५३३

येनासौ गुप्त आदित्य	११.	१०.	११
ये निखाता ये परोप्ता	१८.	२.	३४
येनेन्द्राय समभरः	१.	९.	३
येनेमा विश्वा च्यवना	२०.	३४.	४
येन्तरिक्षाञ्जुहति	४.	४०.	६
येन्तरिक्षे पुण्या लोका	१५.	१३.	४
ये पन्थानो० ते मा जुपन्तां	३.	१५.	२
ये पन्थानो० तेषामज्यानि	६.	५५.	१
ये पर्वताः सोमपृष्ठा	३.	२१.	१०
ये पश्चाञ्जुहति	४.	४०.	३
ये पावशंसं विहरन्त	८.	४.	९
ये पितरो वधूदर्शा	१४.	२.	७३
ये पुण्यानां पुण्या	१५.	१३.	८
ये पुरस्ताञ्जुहति	४.	४०.	१
ये पुरुषे ब्रह्म विदुस्ते	१०.	७.	१७
ये पूर्वे वध्वो यन्ति	८.	६.	१४
ये पृथिव्यां पुण्या	१५.	१३.	२
ये वध्यमानमनु	२.	३४.	३
ये बाहवो या इपवो	११.	९.	१
ये बृहत्सामानमा	५.	१९.	२
ये ब्राह्मणं प्रत्यग्विबन्	५.	१९.	३
ये भक्षयन्तो न वसून्	२.	३५.	१
येभिः पाशैः परिवित्तो	६.	११२.	३
येभिर्वात इषितः	१०.	८.	३५
ये मा क्रोधयन्ति	४.	३६.	९
येमावास्यां रात्रिमुद	१.	१६.	१
ये मृत्यव एकशतं	८.	२.	२७
ये यक्षमासो अर्भका	१९.	३६.	३
ये युज्यन्ते प्रधनेषु	१८.	२.	१७
ये रथिनो ये अरथा	११.	१०.	२४
ये राजानो राजकृतः	३.	५.	७
ये रात्रिमनुतिष्ठन्ति	१९.	४८.	५
ये व आपोपामग्नयो	१०.	५.	२१
ये वध्वश्चन्द्रं वहतुं	१४.	२.	१०
ये वर्मिणो येवर्माणो	११.	१०.	२३
ये वशाया अदानाय	१२.	४.	५१
ये वां दंसांस्यश्विना	२०.	१३९.	३
येवाषासः कष्कषास	५.	२३.	७
ये वो देवाः पितरो	१.	३०.	२
ये व्रीहयो यवा निरुप्यन्ते	९.	६(१).	१४

ये शालाः परिनृत्यन्ति	८.	६.	१०
येश्वाद्वा धनकाम्या	१२.	२.	५१
येषां पश्चात्पदानि	८.	६.	१५
येषां प्रयाजा उत वानु	१.	३०.	४
येषामध्येति प्रवसन्	७.	६०.	३
ये सत्यासो हविरदो	१८.	३.	४८
ये सर्पिपः संस्त्रवन्ति	१.	१५.	४
ये सहस्रमराजन्	५.	१८.	१०
ये सूर्यं न तितिक्षन्त	८.	६.	१२
ये सूर्यात्परिस्पर्न्ति	८.	६.	२४
ये सोमासः परावति	२०.	११२.	३
येस्माकं पितरस्तेषां	१८.	४.	६८
येस्यां स्थ दक्षिणायां	३.	२६.	२
येस्यां स्थ ध्रुवायां	३.	२६.	५
येस्यां स्थ प्रतीच्यां	३.	२६.	३
येस्यां स्थ प्राच्यां	३.	२६.	१
येस्यां स्थोदीच्यां	३.	२६.	४
येस्यां स्थोर्ध्वायां	३.	२६.	६
ये स्नात्तयं मणिं जना	८.	५.	७
यैरिन्द्रः प्रक्रीडते	५.	२१.	८
यो अक्रन्दयत्सलिलं	८.	९.	२
यो अक्षयौ परिस्पर्ति	५.	२३.	३
यो अग्निः क्रन्त्यान्	१२.	२.	७
यो अग्नौ रुद्रो यो	७.	२७.	१
यो अग्रतो रोचनानां	४.	१०.	२
यो अङ्गयो यः कर्ण्यो	६.	१२७.	३
यो अद्य देव सूर्य	१३.	१.	५८
यो अद्य सेन्यो वधोषायू	१.	२०.	२
यो अद्य सेन्यो वधो जिघांसन्	६.	९९.	२
यो अद्य स्तेन आयति	४.	३.	५
यो अद्य स्तेन आयत्यषायु	१९.	४९.	९
यो अद्रिभित्त्रयमजा	२०.	९०.	१
यो अंनिध्मो दीदय	१४.	१.	३७
यो अन्तरिक्षेण पतति	४.	२०.	९
यो अन्धो यः पुनःसरो	६.	१२९.	३
यो अन्नादो अन्नपति	१३.	३.	७
यो अन्येष्टुरुभयद्यु	७.	१२१.	२
यो अस्य पारे रजसः	६.	३४.	५
यो अस्य विश्वजन्मन	११.	४.	२३
यो अस्य समिधं वेद	६.	७६.	३

यो अस्य सर्वजन्मन	११.	४.	२४
यो अस्य स्याद्दशा	१२.	४.	१३
यो अस्याः कर्णा	१२.	४.	६
यो अस्या ऊधो न	१२.	४.	१८
यो अस्या ऋच उप	१२.	४.	२८
यो गिरिष्वजायथा	५.	४.	१
योगेयोगे तवस्तरं	१९.	२४.	७
	२०.	२६.	१
यो जात एव प्रथमो	२०.	३४.	१
यो जाम्या अप्रथय	२०.	१२८.	२
यो जायमानः पृथिवी	१९.	३२.	९
यो जिनाति तमन्विच्छ	६.	१३४.	३
योनिर्धीनां स आहवनीयो	९.	६(२).	१३
योथर्वाणं पितरं देववन्धुं	४.	१.	७
यो ददाति शितिपाद	३.	२९.	३
यो दध्ने अन्तरिक्षे	१८.	३.	६३
यो दध्ना पृथिवीं	४.	३५.	३
यो देवाः कृत्यां कृत्वा	४.	१८.	२
यो देवो विश्वाद्यमु	३.	२१.	४
यो नः पाप्मन्न जहासि	६.	२६.	२
यो नः शपादशपतः ० वृक्ष	७.	५६.	१
यो नः शपादशपतः ० शुने	६.	३७.	३
यो नः सुमाञ्जाग्रतो	७.	१०५.	२
यो नः सोम सुशंसिनो	६.	६.	२
यो नः सोमाभिदासति	६.	६.	३
यो नः स्वो यो अरणः	१.	१०.	३
यो न इदमिदं पुरा	२०.	१४.	३
	२०.	६२.	३
यो न जीवोसि न मृतो	६.	४६.	१
यो नस्तायद्विप्सति	७.	१०५.	१
योनान्ताक्षो अनभ्यक्तो	२०.	१२८.	६
यो नो अग्निः पितरो	१२.	२.	३३
यो नो अग्निर्गार्हपत्यः	१९.	३१.	२
यो नो अश्वेषु वीरेषु	१२.	२.	१५
यो नो दिप्सद्विप्सतो	४.	३६.	२
यो नो ध्रुवे धनमिदं	७.	१०६.	५
यो नो द्वेपत्पृथिवि	१२.	१.	१४
यो नो भद्राहमकरः	६.	१२८.	४
यो नो मर्तो मरुतो	७.	७७.	२
यो नो रसं दिप्सति	८.	४.	१०

योनन्तरिक्षे तिष्ठति	११.	२.	२३
योप्स्वग्निरति तं	१६.	१.	७
योभियातो निलयते	११.	२.	१३
यो भूतं च भव्यं च	१०.	८.	१
यो ममार प्रथमो	१८.	३.	१३
यो मा पाकेन मनसा	८.	४.	८
यो माभिच्छायमत्येषि	१३.	१.	५७
यो मायातुं यातुधानेत्याह	८.	४.	१६
यो मारयति प्राणयति	१३.	३.	३
यो यज्ञस्य प्रसाधन	१३.	१.	६०
यो रक्षांसि निजूर्वत्यग्नि	६.	३४.	२
यो रघस्य चोद्विता यः	२०.	३४.	६
यो राजा चर्पणीनां	२०.	९२.	१६
	२०.	१०५.	४
यो रायोवनिर्महान्	२०.	६८.	१०
यो रोहितो वृषभ	१३.	१.	२५
यो वः शिवतमो रस	१.	५.	२
यो वः शुष्मो हृदयं	६.	७३.	२
यो व आपोमिगाविवेश	१६.	१.	८
यो व आपोपां भागो	१०.	५.	१५
यो व आपोपां वत्सो	१०.	५.	१७
यो व आपोपां वृषभो	१०.	५.	१८
यो व आपोपां हिरण्य	१०.	५.	१९
यो व आपोपामश्मा	१०.	५.	२०
यो व आपोपामृमि	१०.	५.	१६
यो वा अभिभुवं नामर्तु	९.	५.	३६
यो वा उद्यन्तं नामर्तु	९.	५.	३५
यो वाचा विवाचो	२०.	७३.	६
यो विद्यात्सप्त प्रवतः	१०.	१०.	२
यो विद्यात्सूत्रं विततं	१०.	८.	३७
यो विद्याद्रुह्य प्रत्यक्षं	९.	६(१).	१
यो विश्वचर्पणिरुत	१३.	२.	२६
यो विश्वाभि विपश्यति	६.	३४.	४
यो वेतसं हिरण्ययं	१०.	७.	४१
यो वेदानदुहो दोहा	४.	११.	९
यो वेहतं मन्यमानो	१२.	४.	३८
यो वै कशायाः सप्त	९.	१.	२२
यो वै कुर्वन्तं नामर्तु	९.	५.	३२
यो वै तां ब्रह्मणो	१०.	२.	२९
यो वै ते विद्यादग्णी	१०.	८.	२०

५३५

यो वै नैदाघं नामर्तु	९.	५.	३१
यो वै पिन्वन्तं नामर्तु	९.	५.	३४
यो वै संयन्तं नामर्तु	९.	५.	३३
यो व्यतीरफाणयत्	२०.	९२.	१०
योस्मांश्चक्षुषा मनसा	५.	६.	१०
योस्मान्देष्टि तमात्मा	१६.	७.	५
योस्मान्देष्टि यं वयं	७.	८१.	५
योस्मान्नक्षत्राणस्पते	६.	६.	१
योस्य दक्षिणः कर्णोयं	१५.	१८.	३
यो हत्वाहिमरिणात्	२०.	३४.	३
यो हरिमा जायान्	१९.	४४.	२
यौ त ऊरू अष्टीवन्तौ	१०.	९.	२१
यौ त ओष्ठौ ये नासिके	१०.	९.	१४
यौ ते दूतौ निर्ऋत	६.	२९.	२
यौ ते बलास तिष्ठतः	६.	१२७.	२
यौ ते बाहू ये दोषणी	१०.	९.	१९
यौ ते मातोन्ममार्ज	८.	६.	१
यौ ते श्वानौ यम	१८.	२.	१२
यौ भरद्वाजमवथो	४.	२९.	५
यौ मेधातिथिमवथो	४.	२९.	६
यौ व्याघ्राववरुडौ	६.	१४०.	१
यौ श्यावाश्वमवथो	४.	२९.	४
रक्षन्तु त्वाग्रयो ये	८.	१.	११
रक्षांसि लोहितमितर	९.	७.	१७
रक्षा माकिर्नो अधशंस	१९.	४७.	६
रक्षोहणं वाजिनमा	८.	३.	१
रथजितां रथजितेयी	६.	१३०.	१
रथे अक्षेष्टृषभस्य	६.	३८.	३
रपद्मन्धर्वीरप्या च	१८.	१.	१९
रयिं मे पोषं सवितोत	४.	२५.	५
रश्मिभिर्नभ आभृतं	१३.	४(१).	२
	१३.	४(१).	९
राकामहं सुहवा	७.	४८.	१
राजन्ये दुन्दुभावाय	६.	३८.	४
राजसूयं वाजपेय	११.	७.	७
राज्ञो वरुणस्य बन्धोसि	१०.	५.	४४
राज्ञो विश्वजनीनस्य	२०.	१२७.	७
रात्रिरात्रिमप्रयातं	१९.	५५.	१
रात्रिरात्रिमरिण्यन्त	१९.	५०.	३
रात्रि मातरुषे नः	१९.	४८.	२

रात्रीभिरस्मा अहभि	१८.	१.	१०
रात्री माता नभः पिता	५	५.	१
राद्धिः प्राप्तिः सामाप्ति	११.	७.	२२
राया वयं सुमनसः	१४.	२.	३६
रारन्धि सवनेषु ण	२०.	२३.	४
रिश्यपदीं वृषदतीं	१.	१८.	४
रिश्यस्येव परीशासं	५.	१४.	३
रुक्मप्रस्तरणं वयं	१४.	२.	३०
रुचिरसि रोचोसि	१७.	१.	२१
रुजन्परिरुजन्मृणन्	१६.	१.	२
रुजश्च मा वेनश्च	१६.	३.	२
रुद्र एनमिष्वासो	१५.	५.	११
रुद्र जलापभेषज	२.	२७.	६
रुद्रस्य मूत्रमस्यमृतस्य	६.	४४.	३
रुद्रस्यैलवकारेभ्यो	११.	२.	३०
रुद्रो वो ग्रीवा अशरैत्	६.	३२.	२
रुन्धि दर्भ सपद्मान्मे	१९.	२९.	३
रुहो रुरोह रोहित	१३.	१.	४
रूपरूपं वयोवयः	१९.	१.	३
रेवतीरनाभृषः सिपासवः	६.	२१.	३
रेवतीर्नः सधमाद्	२०.	१२२.	१
रैभ्यासीदनुदेयी	१४.	१.	७
रोचसे दिवि रोचसे	१३.	२.	३०
रोहण्यसि रोहण्यस्त्र	४.	१२.	१
रोहितः कालो अभवद्	१३.	२.	३९
रोहिते द्यावापृथिवी	१३.	१.	३७
रोहितेभ्यः स्वाहा	१९.	२३.	२३
रोहितो दिवमारुहत्	१३.	२.	२५
रोहितो दिवमारुहन्	१३.	१.	२६
रोहितो द्यावापृथिवी अहंहत्	१३.	१.	७
रोहितो द्यावापृथिवी जजान	१३.	१.	६
रोहितो यज्ञं व्यदधाद्	१३.	१.	१४
रोहितो यज्ञस्य जनिता	१३.	१.	१३
रोहितो लोको अभवद्	१३.	२.	४०
रोहेम शरद्ः शतम्	१९.	६७.	४
रुद्राङ्गलं पवीरवत्	३.	१७.	३
लोम लोम्ना सं कल्पया	४.	१२.	५
लोमान्यस्य सं छिन्धि	१२.	५(७).	६५
लोहितेन स्वधितिना	६.	१४१.	२
वृंशानां ते नहनानां	९.	३.	४

५३६

वच्यस्व रेभ वच्यस्व	२०.	१२७.	४
वज्रापवसाध्यः कीर्तिं	२०.	४८.	३
वज्रेण शतपर्वणा	१२.	५(७).	६६
वज्रो धावन्ती वैश्वानर	१२.	५(३).	१५
वत्सो विराजो वृषभो	१३.	१.	३३
वधयस्ते खनितारो	४.	६.	८
वनस्पतिः सह देवैर्न	१२.	३.	१५
वनस्पतीन्० गन्धर्वाप्सरसः	११.	९.	२४
वनस्पतीन्० द्विपाच्चतुष्पा	८.	८.	१४
वनस्पतेव सृजा रराणः	५.	२७.	११
वनस्पते वीहृङ्गो हि	६.	१२५.	१
वनस्पते स्तीर्णमा सीद	१२.	३.	३३
वनिष्ठा नाव गृह्यन्ति	२०.	१३१.	९
वने न वा यो न्यधायि	२०.	७६.	१
वनोति हि सुन्वन्क्षयं	२०.	६७.	१
वयं घ त्वा सुतावन्त	२०.	५२.	१
	२०.	५७.	१४
वयं जयेम त्वया युजा	७.	५०.	४
वयं तदस्य संभृतं	७.	९०.	२
वयं शूरेभिरस्तृभि	२०.	७०.	२०
वयमिन्द्र त्वायवोभि	२०.	१८.	४
वयमिन्द्र त्वायवो हवि	२०.	२३.	७
वयमु त्वा तदिदं	२०.	१८.	१
वयमु त्वामपूर्व्यं स्थूरं	२०.	१४.	१
	२०.	६२.	१
वयमेनमिदा ह्योपी	२०.	९७.	१
वयो न वृक्षं सुपलाश	२०.	१७.	४
वरणेन प्रव्यथिता	१०.	३.	९
वरणो वारयाता अयं	६.	८५.	१
	१०.	३.	५
वराहो वेद वीरुधं	८.	७.	२३
वरुणं त आदित्यवन्त	१९.	१८.	४
वरुणस्य भाग स्थ	१०.	५.	१०
वरुणोपामधिपतिः	५.	२४.	४
वरुणो मादित्यैरेतस्या	१९.	१७.	४
वरुणो याति वस्वभिः	२०.	१३१.	३
वर्च आ धेहि मे	१९.	३७.	२
वर्चसा मां पितरः	१८.	३.	१०
वर्चसा मां समनत्तवग्नि	१८.	३.	११
वर्चसो द्यावापृथिवी	१९.	५८.	३

वर्म मध्यमयं मणिः	१०.	६.	२
वर्म मे द्यावापृथिवी० वर्म मे	८.	५.	१८
वर्म मे द्यावापृथिवी० वर्म मे	१९.	२०.	४
वर्ये वन्द्ये सुभगे	१९.	४९.	३
वर्षं वनुष्वापि गच्छ	१२.	३.	५३
वर्षमाज्यं घ्नंसो अग्नि	१३.	१.	५३
ववक्ष इन्द्रो अमित	२०.	७७.	५
वशां देवा उप जीवन्ति	१६.	१०.	३४
वशा चरन्ती बहुधा	१२.	४.	२९
वशा दग्धामिमाङ्गुरिं	२०.	१३६.	१३
वशा द्यौर्वशा पृथिवी	१०.	१०.	३०
वशा माता राजन्यस्य तथा	१२.	४.	३३
वशा माता राजन्यस्य वशा	१०.	१०.	१८
वशामेवाभृतमाहुर्वशां	१०.	१०.	२६
वशा यज्ञं प्रत्यगृह्णाद्	१०.	१०.	२५
वशायाः पुत्रमा यन्ति	२०.	१३०.	१५
वशाया दुग्धं पीत्वा	१०.	१०.	३१
वषट्कारेणान्नादेनान्नमत्ति	१५.	१४.	१८
वषट्ते पृषन्नस्मिन्	१.	११.	१
वषड्दुतेभ्यो वषड्दुतेभ्यः	७.	६७.	७
वसवस्त्वा दक्षिणत	१०.	९.	८
वसोरिन्द्रं वसुपतिं	२०.	७१.	१५
वसोर्या धारा मधुना	१२.	३.	४१
वस्योभूयाय वसुमान्	१६.	९.	४
वाङ्म आस्यन्नसोः	१९.	६०.	१
वाचमष्टापदीमहं	२०.	४२.	१
वाचस्पत ऋतवः पञ्च	१३.	१.	१८
वाचस्पते पृथिवी नः	१३.	१.	१७
वाचस्पते सौमनसं	१३.	१.	१९
वाजस्य नु प्रसवे मातरं	७.	६.	४
वाजस्य नु प्रसवे सं	३.	२०.	८
वाजेषु सासहिर्भव	२०.	१९.	६
वाञ्छ मे तन्वं पादौ	६.	९.	१
वातं द्रुमः पर्जन्य	११.	६.	६
वात इव वृक्षान्नि	१०.	१.	१७
वातरहा भव वाजिन्	६.	९२.	१
वाताज्जातो अन्तरिक्षाद्	४.	१०.	१
वातात्ते प्राणमविदं	८.	२.	३
वानस्पत्यः संभृत	५.	२१.	३
वानस्पत्या ग्रावाणो	३.	१०.	५

५३७

वायुं तेन्तरिक्षवन्त	१९.	१८.	२
वायुरन्तरिक्षस्याधिपतिः	५.	२४.	८
वायुरन्तरिक्षेणोदक्रामत्	१९.	१९.	२
वायुरमित्राणामिन्द्रा	११.	१०.	१६
वायुरेनाः समाकरन्	६.	१४१.	१
वायुर्मान्तरिक्षेणैतस्या	१९.	१७.	२
वायोः पूतः पवित्रेण	६.	५१.	१
वायोः सवितुर्विदयानि	४.	२५.	१
वायो यत्ते तपस्तेन	२.	२०.	१
वायो यत्ते तेजस्तेन	२.	२०.	५
वायो यत्तेचिस्तेन	२.	२०.	३
वायो यत्ते शोचिस्तेन	२.	२०.	४
वायो यत्ते हरस्तेन	२.	२०.	२
वारिदं वारयति वरणा	४.	७.	१
वार्णं त्वा यव्याभि	२०.	१००.	२
वार्त्रहत्याय शवसे	२०.	१९.	१
वार्षिकावेनं मासौ	१५.	४.	९
वार्षिकौ मासौ गोमारा	१५.	४.	८
वावाता च महिषी	२०.	१२८.	११
वावृधानः शवसा	५.	२.	२
	२०.	१०७.	५
वावृधानस्य ते वयं	२०.	२७.	६
वासन्तावेनं मासौ	१५.	४.	३
वासन्तौ मासौ गोमारा	१५.	४.	२
विंशतिः स्वाहा	१९.	२३.	१७
विंशत्याः पशव	३.	३१.	३
विंशत्यस्य दोधतो	२०.	१०७.	३
विचिन्वतीमाकिरन्ती	४.	३८.	२
वि जिहीष्व बार्हत्सामे	५.	२५.	९
वि जिहीष्व लोकं कृणु	६.	१२१.	४
विजेषकृदिन्द्र इवानव	४.	३१.	५
वि ज्योतिषा बृहता	८.	३.	२४
वितर्तौ किरणौ द्वौ	२०.	१३३.	१
वि तर्तूर्यन्ते मधवन्	२०.	८५.	४
वि तिष्ठध्वं मरुतो	८.	४.	१८
वि तिष्ठन्तां मातुरस्या	१४.	२.	२५
वि ते भिनधि मेहनं	१.	११.	५
वि ते मदं मदावति	४.	७.	४
वि ते मुञ्चामि रशानां	७.	७६.	१
वि ते हनव्यां शरणिं	६.	४३.	३

वि त्वा तन्मे मिथुना	२०.	७२.	२
	२०.	७५.	१
विदुष्टे अस्य वीर्यस्य	२०.	७५.	२
विदेवस्त्वा महानग्री	२०.	१३६.	१४
वि देवा जरसावृतन्वि	३.	३१.	१
विद्य ते सभे नाम	७.	१२.	२
विद्य ते सर्वाः परिजाः	१९.	५६.	६
विद्य ते स्वप्न जनित्रं ग्राह्याः	१६.	५.	१
विद्य ते स्वप्न जनित्रं देव	१६.	५.	८
विद्य ते स्वप्न जनित्रं देव० अन्तको	६.	४६.	२
विद्य ते स्वप्न जनित्रं निर्ऋत्याः	१६.	५.	४
विद्य ते स्वप्न जनित्रं निर्भूत्याः	१६.	५.	६
विद्य ते स्वप्न जनित्रं पराभूत्याः	१६.	५.	७
विद्य ते स्वप्न जनित्रमभूत्याः	१६.	५.	५
विद्य वै ते जायान्य जानं	७.	७६.	५
विद्या शरस्य पितरं चन्द्रं	१.	३.	४
विद्या शरस्य पितरं पर्जन्यं भूरि	१.	२.	१
विद्या शरस्य पितरं पर्जन्यं शत	१.	३.	१
विद्या शरस्य पितरं मित्रं	१.	३.	२
विद्या शरस्य पितरं वरुणं	१.	३.	३
विद्या शरस्य पितरं सूर्यं	१.	३.	५
विद्या हि त्वा धनंजयं	२०.	२४.	६
वि द्यामेपि रजस्पृथ्वह	१३.	२.	२२
	२०.	४७.	१९
विद्याश्च वा अविद्याश्च	११.	८.	२३
विद्युज्जिह्वा मरुतो दन्ता	९.	७.	३
विद्युत्पुंश्चली स्तनयिन्नु	१५.	२.	२५
विद्योतमानः प्रति हरति	९.	६(५).	७
विद्रधस्य बलासस्य	६.	१२७.	१
विष्टुं दद्राणं सलिलस्य	९.	१०.	९
विध्य दर्भं सपनान्मे	१९.	२८.	१०
विध्याम्यासां प्रथमां	७.	७४.	२
वि न इन्द्र मृधो जहि	१.	२१.	२
विपश्चितं तरणिं भ्राजमानं	१३.	२.	४
विभिद्या पुरं शयथे	२०.	९१.	५
विभिन्दती शतशाखा	४.	१९.	५
विभ्राजज्योतिषा स्व	२०.	६२.	७
वि मिमीष्व पयस्वतीं	१३.	१.	२७
विमृग्वरीं पृथिवीमा	१२.	१.	२९
विगोकश्च मार्द्रपविश्च	१६.	३.	४

५३८

वि य और्णोत्पृथिवीं	१३.	३.	२२
वि रक्षो वि मृधो जहि	१.	२१.	३
विराजश्च वै स सर्वेषां	१५.	६.	२३
विराजान्नाद्यान्नमत्ति	१५.	१४.	१०
विराडग्रे समभवद्	१९.	६.	९
विराङ्गा इदमग्र आसीत्	८.	१०(१).	१
विराङ्गाग्विराट् पृथिवी	९.	१०.	२४
वि रोहितो अमृशद्	१३.	१.	८
वि लपन्तु यातुधाना	१.	७.	३
विलिप्ती या बृहस्पते	१२.	४.	४६
विलिप्ती बृहस्पते या	१२.	४.	४४
विलोहितो अधिष्ठाना	१२.	४.	४
विवस्वान्नो अभयं	१८.	३.	६१
विवस्वान्नो अमृतत्वे	१८.	३.	६२
विवाहां ज्ञातीन्त्सर्वानपि	१२.	५(५).	४४
विशंविशं मधवा पर्यशायत	२०.	१७.	६
विशां च वै स सबन्धूनां	१५.	८.	३
विश्वंभरा वसुधानी	१२.	१.	६
विश्वं वायुः स्वर्गो लोकः	९.	७.	४
विश्वकर्माणं ते सप्तऋषि	१९.	१८.	७
विश्वकर्मा मा सप्तऋषिभि	१९.	१७.	७
विश्वजित्कल्याण्यै मा	६.	१०७.	३
विश्वजित्त्रायमाणायै	६.	१०७.	१
विश्वमन्यामभीवार	१.	३२.	४
विश्वम्भर विश्वेन मा	२.	१६.	५
विश्वरूपं चतुरक्षं	२.	३२.	२
विश्वरूपां सुभगामच्छा	६.	५९.	३
विश्वव्यचा घृतपृष्ठो	१२.	३.	१९
विश्वव्यचाश्चर्मोपधयो	९.	७.	१५
विश्वस्वं मातरमोषधीनां	१२.	१.	१७
विश्वाः पृतना अभिभूतरं	२०.	५४.	१
विश्वानि शक्रो नर्याणि	२०.	७७.	६
विश्वान्देवानिदं ब्रूमः	११.	६.	१९
विश्वान्येवास्य भूता	१५.	३.	११
विश्वामित्र जमदग्ने	१८.	३.	१६
विश्वाहा ते सदमिद्	३.	१५.	८
विश्वे देवा उपरिष्ठा	८	८.	१३
विश्वे देवा मरुत इन्द्रो	६.	४७.	२
विश्वे देवा वसवो रक्ष	१.	३०.	१
विश्वेषु हि त्वा सवनेषु	२०.	७२.	१

विषं गवां यातुधाना	८.	३.	१६
विषं प्रयस्यन्ती तक्मा	१२.	५(४).	३१
विषमेतदेवकृतं राजा	५.	१९.	१०
विषमेवास्याप्रियं भ्रातृन्य	८.	१०(६).	४
विषाणा पाशान्वि ग्याध्यस्मद्य	६.	१२१.	१
विषासहिं० इन्द्रः प्रियः पशूनां	१७.	१.	४
विषासहिं० इन्द्रः प्रियः प्रजानां	१७.	१.	३
विषासहिं० इन्द्रः प्रियः समाना	१७.	१.	५
विषासहिं० इन्द्रः प्रियो	१७.	१.	२
विषासहिं० इन्द्रमायु	१७.	१.	१
विषासह्यै स्वाहा	१९.	२३.	२७
विषितं ते वस्तिबिलं	१.	३.	८
वि षु विश्वा अरातयो	२०.	९५.	४
विषृच्येतु कृन्तती पिनाक	१.	२७.	२
विषृष्टिन्द्रो अमतेस्त	२०.	१७.	३
विषेण भङ्गुरावतः प्रति	८.	३.	२३
विष्टारिणमोदनं० नैनानवतिः	४.	३४.	३
विष्टारिणमोदनं० नैनान्यमः	४.	३४.	४
विष्णुर्युनक्तु बहुधा	५.	२६.	७
विष्णुर्योनिं कल्पयतु	५.	२५.	५
विष्णोः कर्माणि पश्यत	७.	२६.	६
विष्णोः क्रमोसि सपत्नह	१०.	५.	३०
विष्णोः० सपत्नहा कृषि	१०.	५.	३४
विष्णोः० सपत्नहा दिक्	१०.	५.	२८
विष्णोः० सपत्नहा द्यौ	१०.	५.	२७
विष्णोः० सपत्नहान्तरिक्ष	१०.	५.	२६
विष्णोः० सपत्नहा पृथिवी	१०.	५.	२५
विष्णोः० सपत्नहा प्राण	१०.	५.	३५
विष्णोः० सपत्नहाप्सु	१०.	५.	३३
विष्णोः० सपत्नहा यज्ञ	१०.	५.	३१
विष्णोः० सपत्नहाशा	१०.	५.	२९
विष्णोः० सपत्नहोषधी	१०.	५.	३२
विष्णोर्नु कं प्रा वोचं	७.	२६.	१
विष्वश्चस्तस्माद्यक्षमा	१९.	३८.	२
विष्वश्चो अस्मच्छरवः	१.	१९.	२
विसलपस्य विद्रधस्य	९.	८.	२०
विहल्हो नाम ते पिता	६.	१६.	२
वि हि सोतो रसृक्षत	२०.	१२६.	१
विहृदयं वैमनस्यं	५.	२१.	१
वीळु चिदारुजलुभि	२०.	७०.	१

५३६

वीदं मध्यमवासृपद्	१९.	४४.	७
वीमां मात्रां मिमीमहे	१८.	२.	४१
वीमे देवा अक्रंसता	२०.	१३५.	४
वीमे द्यावापृथिवी इतो	३.	३१.	४
वीहि स्वामाहुतिं	६.	८३.	४
वृकश्चिदस्य वारण	२०.	९७.	२
वृक्षं यद्वावः परिपस्व	१.	२.	३
वृक्षंवृक्षमा रोहसि	५.	५.	३
वृश्च दर्भ सपत्नान्मे	१९.	२८.	७
वृश्च प्र वृश्च सं वृश्च	१२.	५(७).	६२
वृषणं त्वा वयं वृषन्	२०.	१०२.	३
वृषभं वाजिनं वयं	७.	८०.	२
वृषभो न तिग्मशृङ्गो	२०.	१२६.	१५
वृषभोसि स्वर्ग	११.	१.	३५
वृषाकपायि रेवति	२०.	१२६.	१३
वृषा न क्रुद्धः पतयद्	२०.	१७.	८
वृषा मतीनां पवते	१८.	४.	५८
वृषा मे रवो नभसा	५.	१३.	३
वृषायमाणो अवृणीत	२.	५.	७
वृषा यूथेव वंसगः	२०.	७०.	१४
वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा	१८.	१.	१८
वृषासि त्रिष्टुच्छन्दा	६.	४८.	३
वृषेन्द्रस्य वृषा दिवो	६.	८६.	१
वृषेव यूथे सहसा	५.	२०.	३
वृषो अग्निः समिध्यते	२०.	१०२.	२
वेत्था हि निर्ऋतीनां	२०.	६६.	३
वेदः स्वस्तिर्द्रुघणः	७.	२५.	१
वेद आस्तरणं ब्रह्मो	१५.	३.	७
वेद तत्ते अमर्त्य यत्त	१३.	१.	४४
वेद वै रात्रि ते नाम	१९.	४८.	६
वेदाहं पयस्वन्तं	३.	२४.	२
वेदाहं सप्त प्रवतः	१०.	१०.	३
वेदाहं सूत्रं विततं	१०.	८.	३८
वेदिं भूमिं कल्पयित्वा	१३.	१.	५२
वेदिष्टे चर्म भवतु	१०.	९.	२
वेनस्तत्पश्यत्परमं	२.	१.	१
वैकङ्कतेनेध्मेन देवेभ्य	५.	८.	१
वैयात्रो मणिर्वीरुधां	८.	७.	१४
वैरं विकृत्यमाना	१२.	५(४).	२५
वैरूपस्य च वै स	१५.	२.	१८

वैरूपाय च वै स	१५.	२.	१७
वैवस्वतः कृणवद्वागधेयं	६.	११६.	२
वैश्वदेवीं वर्चस आ	१२.	२.	२८
वैश्वदेवीं ह्युच्यसे	१२.	५(६).	५४
वैश्वानरः पविता मा	६.	११९.	३
वैश्वानरस्य दंष्ट्राभ्यां	१०.	५.	४३
वैश्वानरस्य प्रतिमोपरि	८.	९.	६
वैश्वानरस्यैनं दंष्ट्रयोरपि	१६.	७.	३
वैश्वानराय प्रति वेदयामि	६.	११९.	२
वैश्वानरीं वर्चस आ	६.	६२.	३
वैश्वानरीं सृनुतामा	६.	६२.	२
वैश्वानरे हविरिदं	१८.	४.	३५
वैश्वानरोद्गिरसां स्तोम	६.	३५.	३
वैश्वानरो न आगम	६.	३५.	२
वैश्वानरो न ऊतय	६.	३५.	१
वैश्वानरो रश्मिभिर्नः	६.	६२.	१
व्यचस्वतीरुर्विया वि	५.	१२.	५
व्यन्तरिक्षमतिरन्मदे	२०.	२८.	१
	२०.	३९.	२
व्यवात्ते ज्योतिरभूदप	८.	१.	२१
व्यस्यै मित्रावरुणौ	३.	२५.	६
व्याकरोमि हविषाहमेतौ	१२.	२.	३२
व्याकूतय एषामिताथो	३.	२.	४
व्याघ्रं दत्ततां वयं	४.	३.	४
व्याघ्रेह्यजनिष्ट वीरो	६.	११०.	३
व्याघ्रो अधि वैयाघ्रे	४.	८.	४
व्यानक्रिन्द्रः पृतनाः	२०.	७६.	८
व्याप पूरुषः	२०.	१३१.	१७
व्यात्या पवमानो वि	३.	३१.	२
व्रजं कृणुध्वं स हि	१९.	५८.	४
व्रतेन त्वां व्रतपते	७.	७४.	४
व्रात्य आसीदीयमान	१५.	१.	१
व्रात्याभ्यां स्वाहा	१९.	२३.	२५
व्रीहिमत्तं यवमत्तमथो	६.	१४०.	२
शं च नो मयश्च नो	६.	५७.	३
शं त आपो धन्वन्त्याः	१९.	२.	२
शं त आपो हैमवतीः	१९.	२.	१
शं तप माति तपो	१८.	२.	३६
शं ते अग्निः सहाद्गिरस्तु	२.	१०.	२
शं ते नीहारो भवतु	१८.	३.	६०

५४०

शं ते वातो अन्तरिक्षे	२.	१०.	३
शं ते हिरण्यं शम्भु	१४.	१.	४०
शं नः सत्यस्य पतयो	१९.	११.	१
शं नः सूर्य उरुचक्षा	१९.	१०.	८
शं नः सोमो भवतु	१९.	१०.	७
शं न आपो धन्वन्त्याः	१.	६.	४
शं न इन्द्राग्नी भवता	१९.	१०.	१
शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो	१९.	१०.	६
शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको	१९.	१०.	४
शं नो अज एकपादेवो	१९.	११.	३
शं नो अदितिर्भवतु	१९.	१०.	९
शं नो ग्रहाश्चान्द्रमसाः	१९.	९.	१०
शं नो देवः सविता	१९.	१०.	१०
शं नो देवा विश्वदेवा	१९.	११.	२
शं नो देवी पृथ्वि	२.	२५.	१
शं नो देवीरभिष्टय	१.	६.	१
शं नो द्यावापृथिवी	१९.	१०.	५
शं नो धाता शम्भु धर्ता	१९.	१०.	३
शं नो भगः शम्भु नः	१९.	१०.	२
शं नो भवन्त्वप ओषधयः	२.	३.	६
शं नो भूमिर्वेप्यमाना	१९.	९.	८
शं नो मित्रः० शं विवस्वा	१९.	९.	७
शं नो मित्रः० शं विष्णुः	१९.	९.	६
शं नो वातो वातु	७.	६-८.	१
शं मे परस्मै गात्राय	१.	१२.	४
शं रुद्राः शं वसवः	१९.	९.	११
शक्रधूमं नक्षत्राणि	६.	१२८.	१
शक्र बलिः	२०.	१३१.	१३
शक्रमर्षं धूममारादपश्यं	९.	१०.	२५
शक्रो वाचमपृष्टायो	२०.	४९.	२
शक्रो वाचमपृष्टुहि	२०.	४९.	३
शक्रवरी स्य पशवो	१६.	४.	७
शङ्ख्यु पु शचीपत इन्द्र	२०.	११८.	१
शङ्खेनामीशममतिं	४.	१०.	३
शचीव इन्द्र पुरुकुद्	२०.	२१.	३
शणश्च मा जङ्घिडश्च	२.	४.	५
शतं कसाः शतं दोग्धारः	१०.	१०.	५
शतं च न प्रहरन्तो	१९.	४६.	३
शतं च मे सहस्रं	५.	१५.	११

शतं जीव शरदो	३.	११.	४
	२०.	९६.	९
शतं ते दर्भ वर्माणि	१९.	३०.	२
शतं तेयुतं हायनान्दे	८.	२.	२१
शतं या भेषजानि	६.	४४.	२
शतं वा भारती शवः	२०.	१३१.	४
शतं वीरानजनयच्छतं	१९.	३६.	४
शतं सहस्रमयुतं न्यबुद्	१०.	८.	२४
शतकाण्डो दुश्चयवनः	१९.	३२.	१
शतघारं वायुमर्क	१८.	४.	२९
शतमहं दुर्णाग्नीनां	१९.	३६.	६
शतमाश्वा हिरण्ययाः	२०.	१३१.	५
शतयाजं स यजते	९.	४.	१८
शतवारो अनीनशद्	१९.	३६.	१
शतस्य धमनीनां	१.	१७.	३
शतहस्त समाहर	३.	२४.	५
शतानीका हेतयो अस्य	२०.	५१.	४
शतानीकेव प्र जिगाति	२०.	५१.	२
शतापाठां नि गिरति	५.	१८.	७
शतेन पाशैरभि धेहि	४.	१६.	७
शतेन मा परि पाहि	४.	१९.	८
शत्रूपाणीपाडभिमाति	५.	२०.	११
शन्तिवा सुरभिः स्योना	१२.	१.	५९
शभारमेतु शपथो	२.	७.	५
शफेन इव ओहते	२०.	१३१.	७
शमग्रयः समिद्धा आ	१८.	४.	१२
शमग्रे पश्चात्तप शं	१८.	४.	११
शमीमश्वत्थ आरूढ	६.	११.	१
शम्या ह नाम दधिपे	१९.	४९.	७
शयो हत इव	२०.	१३१.	१६
शरदे त्वा हेमन्ताय	८.	२.	२२
शरव्या मुखेपिनह्यमान	१२.	५(३).	२५
शर्कराः सिकता अश्मान	११.	७.	२१
शर्म यच्छत्वोपधिः	६.	५०.	२
शर्म वर्मेतदा हरास्यै	१४.	२.	२१
शर्वः क्रुद्धः पिश्यमाना	१२.	५(४).	३६
शर्व एनमिन्वासो	१५.	५.	५
शल्यद्विषं निरवोचं	४.	६.	५
शवसा ह्यसि श्रुतो	१८.	१.	३८

शाचिगो शाचिपूजनायं	२०.	५.	६
शान्ता द्यौः शान्ता पृथिवी	१९.	९.	१
शान्तानि पूर्वरूपाणि	१९.	९.	२
शान्तो अग्निः क्रव्याच्छान्तः	३.	२१.	९
शामा सरूपङ्कुरणी	१.	२४.	४
शारदावेनं मासावुदीच्या	१५.	४.	१२
शारदौ मासौ गोप्तारा	१५.	४.	११
शास इत्या महौ अस्य	१.	२०.	४
शिशुमारा अजगराः	११.	२.	२५
शिक्षेयमस्मै दिक्सेयं	२०.	२७.	२
शिक्षेयमिन्महयते	२०.	८२.	२
शिखिभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	१५
शितिपदी सं द्युतु	११.	१०.	६
शितिपदी सं पतत्व	११.	१०.	२०
शिप्रिन्वाजानां पते	२०.	७४.	२
शिरो हस्तावयो मुखं	११.	८.	१५
शिला भूमिरश्मा पांसुः	१२.	१.	२६
शिवः कपोत इषितो	६.	२७.	२
शिवां रात्रिमनुसूर्य	१९.	४९.	५
शिवा नः शंतमा भव	७.	६६.	३
शिवानग्नीनप्सुषदो	१६.	१.	१३
शिवा नारीयमस्तमागन्	१४.	२.	१३
शिवा भव पुरुषेभ्यो	३.	२८.	३
शिवाभिष्टे हृदयं	२.	२९.	६
शिवास्त एका अशिवास्त	७.	४३.	१
शिवास्ते सन्त्वोषधय	८.	२.	१५
शिवे ते स्तां द्यावापृथिवी	८.	२.	१४
शिवेन मा चक्षुषा० मे ।	१६.	१.	१२
शिवेन मा चक्षुषा० मे । घृतश्रुतः	१.	३३.	४
शिवो वो गोष्ठो भवतु	३.	१४.	५
शिवौ ते स्तां व्रीहि	८.	२.	१८
शीर्षक्तिं शीर्षामयं	९.	८.	१
शीर्षण्वती नस्वती	१०.	१.	२
शीर्षलोकं तृतीयकं	१९.	३९.	१०
शीर्षामयमुपहत्या	५.	४.	१०
शुक्रं वहन्ति हरयो	१३.	३.	१६
शुक्रोसि भ्राजोसि । स यथा	१७.	१.	२०
शुक्रोसि भ्राजोसि स्वरसि	२.	११.	५
शुचा विद्धा व्योषया	३.	२५.	४
शुची ते चक्रे यात्या	१४.	१.	१२

शुद्धाः० आपश्चरु	११.	१.	१७
शुद्धाः० ब्रह्मणां० ददातु	६.	१२२.	५
शुद्धाः० ब्रह्मणां० ददादिदं	११.	१.	२७
शुद्धा न आपस्तन्वे	१२.	१.	३०
शुनं वाहाः शुनं नरः	३.	१७.	६
शुनं सुफाला वि तुदन्तु	३.	१७.	५
शुनं हुवेम मघवान	२०.	११.	११
शुनासीरेह स्म मे	३.	१७.	७
शुने क्रोष्टे मा शरीराणि	११.	२.	२
शुम्भनी द्यावापृथिवी	७.	११२.	१
	१४.	२.	४५
शुम्भन्तां लोकाः पितृपदनाः	१८.	४.	६७
शुमिन्तमं न ऊतये	२०.	२०.	१
	२०.	५७.	४
शुण्यतु मयि ते हृदयमयो	६.	१३९.	२
शुद्रकृता राजकृता स्त्रीकृता	१०.	१.	३
शूर्प पवित्रं तुषा	९.	६(१).	१६
शृङ्गं धमन्त आसते	२०.	१२९.	१०
शृङ्ग उत्पन्न	२०.	१३०.	१३
शृङ्गाभ्यां रक्ष क्रपत्य	९.	४.	१७
शृङ्गाभ्यां रक्षो नुदते	१९.	३६.	२
शृतं त्वा हव्यमुप सीदन्तु	११.	१.	२५
शृतमजं शृतया प्रोर्णुहि	४.	१४.	९
शेरभक शेरभ पुनर्वो	२.	२४.	१
शेवृधक शेवृध पुनर्वो	२.	२४.	२
शैशिरावेनं मासा	१५.	४.	१८
शैशिरौ मासौ गोप्तारा	१५.	४.	१७
शोचयामसि ते हार्दि	६.	८९.	२
श्याममयोस्य मांसानि	११.	३(१).	७
श्यामश्च त्वा मा शबलश्च	८.	१.	९
श्यावदता कुनखिना	६.	६५.	३
श्यावाश्वं कृष्णमसितं	११.	२.	१८
श्येनः क्रोडोन्तरिक्षं	९.	७.	५
श्येनीपती सा	२०.	१२९.	१९
श्येनो नृचक्षा दिव्यः	७.	४१.	२
श्येनोसि गायत्रच्छन्दा	६.	४८.	१
श्येनो हव्यं नयत्वा	३.	३.	४
श्यैतस्य च वै स	१५.	२.	२४
श्यैताय च वै स	१५.	२.	२३
श्रद्धा पुंश्चली मित्रो	१५.	२.	५

५४२

श्रद्धाया दुहिता तपसो	६. १३३.	४
श्रमेण तपसा सृष्टा	१२. ५(१).	१
श्रातं मन्य ऊधनि	७. ७३.	३
श्रातं हविरो प्विन्द्र	७. ७३.	२
श्राम्यतः पचतो विद्धि	११. १.	३०
श्रायन्त इव सूर्य	२०. ५८.	१
श्रियं च वा एष	९. ६(३).	६
श्रुतं च विश्रुतं च	१५. २.	२६
श्रुत्कर्णाय कवये वेद्याय	१९. ३.	४
श्रुधी नो अग्ने सदने	१८. १.	२५
श्रेयः केतो वसुजित्	५. २०.	१०
श्रेयांसमेनमात्मनो	१५. १०.	२
श्रेष्ठमसि भेषजानां	६. २१.	२
श्रोत्रमसि श्रोत्रं मे	२. १७.	५
श्लक्ष्णायां श्लक्ष्णिकायां	२०. १३३.	५
श्वन्वतीरप्सरसो रूपका	११. ९.	१५
श्वेवैकः कपिरिवैकः	४. ३७.	११
षट् च मे षष्टिश्च	५. १५.	६
षट् त्वा पृच्छाम ऋषयः	८. ९.	७
षडाहुः शीतान्पटु मास	८. ९.	१७
षट्चेभ्यः स्वाहा	१९. २३.	३
षड्गता भूता प्रथमजर्तस्य	८. ९.	१६
षष्टिश्च षट् च रेवति	१९. ४७.	४
षष्ट्यां शरत्सु निधिपा	१२. ३.	३४
षष्ठाय स्वाहा	१९. २२.	२
षोडशर्चेभ्यः स्वाहा	१९. २३.	१३
संकर्षन्ती करूकरं	११. ९.	८
संकुसुको विकुसुको	१२. २.	१४
सं काशयामि वहतुं	१४. २.	१२
संक्रन्दनः प्रवदो धृष्णु	५. २०.	९
संक्रन्दनेनानिमिषेण	१९. १३.	३
सं क्रामतं मा जहीतं	७. ५३.	२
सं क्रोशतामेनान	८. ८.	२१
संख्याता स्तोकाः पृथिवीं	१२. ३.	२८
सं गच्छस्व पितृभिः	१८. ३.	५८
सं गोभिराङ्गिरसो	२०. १६.	२
सं गोमदिन्द्र वाजवदस्मे	२०. ७१.	१२
सं चेध्यस्वाग्ने प्र	२. ६.	२
सं चेजयाथो अश्विना	२. ३०.	२
सं चोदय चित्रमर्वाग्	२०. ७१.	११

संजग्माना अबिभ्युषी	३. १४.	३
संजयन्पृतना ऊर्ध्व	५. २०.	४
सं जानामहै मनसा	७. ५३.	२
सं जानीध्वं सं पृच्यध्वं	६. ६४.	१
संजीवा स्थ सं जीव्यासं	१९. ६९.	३
संज्ञपनं वो मनसो	६. ७४.	२
संज्ञानं नः स्वेभिः	७. ५३.	१
सं ते मज्जा मज्जा भवतु	४. १२.	३
सं ते शीर्ष्णः कपालानि	९. ८.	२२
सं ते हन्मि दत्ता	६. ५६.	३
सं त्वा नह्यामि पयसा	१४. २.	७०
संदंशानां पलदानां	९. ३.	५
संदानं वो बृहस्पतिः	६. १०३.	१
सं परमान्तसमवमानथो	६. १०३.	२
सं पितरावृत्तिये सृजेथां	१४. २.	३७
सं बर्हिर्क्तं हविषा	७. ६६.	१
संभले मलं सादयित्वा	१४. २.	६७
सं माग्ने वर्चसा सृज	७. ६.	२
	९. १.	१५
	१०. ५.	४७
सं मा सिञ्चन्तु मरुतः	७. ३३.	१
संयतं न वि ष्वरद्	१०. ४.	८
सं राजानो अगुः	१९. ५७.	२
सं वः पृच्यन्तां तन्वः	६. ७४.	१
सं वः सृजत्वयमा	३. १४.	२
संवत्सरं शशयाना	४. १५.	१३
संवत्सरस्य प्रतिमां	३. १०.	३
संवत्सरीणं पथ उस्त्रिया	८. ३.	१७
संवत्सरीणा मरुतः	७. ७७.	३
संवत्सरो रथः परिवत्सरो	८. ८.	२३
संवननी समुष्पला बभ्रु	६. १३९.	३
सं वर्चसा पयसा सं	६. ५३.	३
संवसव इति वो नामधेय	७. १०६.	६
सं विशन्तिवह पितरः	१८. २.	२९
सं वो गोष्ठेन सुपदा	३. १४.	१
सं वो मनांसि सं व्रता	३. ८.	५
	६. ९४.	१
सं वोवन्तु सुदानव	४. १५.	७
संशितं म हृदं ब्रह्म	३. १९.	१
सं सं स्रवन्तु नद्यः	१९. १.	१

५४३

सं सं स्रवन्तु पशवः	२.	२६.	३
सं सं स्रवन्तु सिन्धवः	१.	१५.	१
संसमिद्युवसे वृषजग्रे	६.	६३.	४
संसिचो नाम ते देवा	११.	८.	१३
सं सिञ्चामि गवां क्षीरं	२.	२६.	४
संसृष्टं धनमुभयं	४.	३१.	७
सं हि वातेनागत समु	१०.	१०.	१४
सं हि शीर्षाण्यग्रभं	१०.	४.	१९
सं हि सूर्येणागत समु	१०.	१०.	१५
सं हि सोमेनागतः समु	१०.	१०.	१३
संहोत्रं स्म पुरा नारी	२०.	१२६.	१०
स इच्छकं सघाघते	२०.	१२९.	१२
स इत्तत्स्योनं हरति	१४.	१.	३०
स इद्रयाग्नो भवत्यथो	८.	५.	१२
स इषुहस्तैः स निपङ्क्तिभि	१९.	१३.	४
स ई सत्येभिः सखिभिः	२०.	९१.	७
स उत्तमां दिशमनु	१५.	६.	७
स उत्तिष्ठ प्रेहि प्र द्रव	४.	१२.	५
स उदतिष्ठत्स उदीचीं	१५.	२.	२१
स उदतिष्ठत्स दक्षिणां	१५.	२.	९
स उदतिष्ठत्स प्रतीचीं	१५.	२.	१५
स उदतिष्ठत्स प्राचीं	१५.	२.	१
स उपहृतः पृथिव्यां	९.	६(६).	७
स उपहृत उपहृतः	९.	६(६).	१२
स उपहृतो दिवि	९.	६(६).	९
स उपहृतो देवेषु	९.	६(६).	१०
स उपहृतोन्तरिक्षे	९.	६(६).	८
स उपहृतो लोकेषु	९.	६(६).	११
स ऊर्ध्वा दिशमनु	१५.	६.	४
स एकव्रात्योभवत्	१५.	१.	६
स एति सविता स्वर्दिव	१३.	४(१).	१
स एव मृत्युः सोमृतं	१३.	४(३).	२५
स एव सं भुवनान्या	१९.	५३.	४
सखाय आ शिषामहे	१८.	१.	३७
सखायाविव सचावहा	६.	४२.	२
सखासावस्मभ्यमस्तु	१.	२६.	२
स ग्राह्याः पाशान्मा	१६.	८.	३
सघाघते गोम्रीद्या	२०.	१२९.	१३
स घा नो देवः सविता	६.	१.	३
स घा नो योग आ	२०.	६९.	१

स चातिसृजेऽमुहयान	१५.	१२.	३
सचेतसौ ब्रह्मणो यौ	४.	२९.	२
स जङ्घिउस्य महिमा	१९.	३४.	५
स तांलोकात्समाप्नोति	१०.	९.	६
स तौ प्र वेद स उ तौ	९.	१.	७
सत्तो होता न ऋत्विज	२०.	२३.	२
सत्यं चर्त च चक्षुषी	९.	५.	२१
सत्यं बृहद्वतमुग्रं	१२.	१.	१
सत्यजितं शपथयावर्नी	४.	१७.	२
सत्यमहं गभीरः काव्येन	५.	११.	३
सत्यामाशिषं कृणुता	२०.	९१.	११
सत्याय च तपसे	१२.	३.	४६
सत्ये अन्यः समाहितो	१३.	१.	५०
सत्येनावृता श्रिया	१२.	५(१).	२
सत्येनोत्तमिता भूमिः	१४.	१.	१
सत्येनोर्ध्वस्तपति	१०.	८.	१९
सत्रासाहं वरेण्यं	२०.	११.	८
स त्वं न इन्द्र वाजेभि	२०.	४६.	३
स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त	२०.	९८.	२
सदान्वाक्षयणमसि	२.	१८.	५
सदासि रणवो यवसेव	१८.	१.	२२
स दिशोऽनु व्यचलत्तं	१५.	६.	२२
स देवानामीशां	१५.	१.	५
सद्यश्चिन्तु ते मघवन्	२०.	३७.	९
सद्यो जातो व्यमिमीत	५.	१२.	१
स धाता स विधर्ता	१३.	४(१).	३
सग्रीचीनान्वः संमनस	३.	३०.	७
स ध्रुवां दिशमनु	१५.	६.	१
स नः पप्रिः पारयाति	२०.	४६.	२
स नः पिता जनिता	२.	१.	३
स नः सिन्धुमिव नावाति	४.	३३.	८
स न इन्द्रः शिवः सखा	२०.	७.	३
सनातनमेनमाहुस्ताद्य	१०.	८.	२३
सना ता त इन्द्र	२०.	३७.	६
सनादग्ने मृणसि यातुधानान्	५.	२९.	११
	८.	३.	१८
सनेभि चक्रमजरं वि	९.	९.	१४
स नो ददातु तां रयि	६.	३३.	३
स नो नियुज्जिः पुरुद्वत	२०.	३६.	११
स नो भवः परि वृणक्तु	११.	२.	८

स नो रक्षतु जङ्घिडो	१०.	३५.	२
स नो वृषजमुं चरुं	२०.	७०.	१२
सन्नुच्छिष्टे असंश्वोभौ	११.	७.	३
स पचामि स ददामि	६.	१२३.	४
सपत्नक्षयणं दर्भं	१९.	३०.	४
सपत्नक्षयणमसि	२.	१८.	२
सपत्नक्षयणो वृषाभि	१.	२९.	६
सपत्नहनमृपभं घृतेन	९.	२.	१
सपत्नहा शतकाण्डः	१९.	३२.	१०
स परमां दिशमनु	१५.	६.	१३
सप्तऋषीनभ्यावर्ते	१०.	५.	३९
सप्त क्षरन्ति शिशवे	७.	५७.	२
सप्त चक्रान्वहति काल	१०.	५३.	२
सप्त च मे सप्ततिश्च	५.	१५.	७
सप्त च याः सप्ततिश्च	६.	२५.	२
सप्त च्छन्दांसि चतुरुत्तरा	८.	९.	१९
सप्त जाताद्यवुर्द	११.	९.	६
सप्त त्वा हरितो रथे	१३.	२.	२३
	२०.	४७.	२०
सप्तदशर्चभ्यः स्वाहा	१०.	२३.	१४
सप्त प्राणाः सप्तापानाः	१५.	१५.	२
सप्त प्राणानष्टौ मन्य	२.	१२.	७
सप्त मर्यादाः कवय	५.	१.	६
सप्तमाष्टमाभ्यां स्वाहा	१९.	२२.	३
सप्त मेधान्यशवः	१२.	३.	१६
सप्त युअन्ति० तस्थुः ।	९.	९.	२
सप्त युअन्ति० तस्थुः । तस्य	१३.	३.	१८
सप्तर्चभ्यः स्वाहा	१९.	२३.	४
सप्तर्षीन्वा इदं ब्रूमो	११.	६.	११
सप्त सूर्यो हरितो यातवे	१३.	२.	८
सप्त होमाः समिधो	८.	९.	१८
सप्तार्धगर्भा भुवनस्य	९.	१०.	१७
सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः	१९.	६.	१५
स प्रजापतिः सुवर्ण	१५.	१.	२
स प्रजाभ्यो वि पश्यति	१३.	४(१).	११
सबन्धुश्चा० तेषां	६.	१५.	२
सबन्धुश्चा० सर्व	६.	५४.	३
स बुध्यादाष्ट अनुषो	४.	१.	५
स बृहतीं दिशमनु	१५.	६.	१०
सभा च मा समितिश्चावतां	७.	१२.	१

सभायाश्च वै स समितेश्च	१५.	९.	३
समं ज्योतिः सूर्येणाह्वा	४.	१८.	१
समग्रयो विदुरन्यो अन्यं	१२.	३.	५०
समध्वरायोपसो नमन्त	३.	१६.	६
स मन्दस्वा ह्यन्धसो	२०.	२३.	६
समस्मिँल्लोके समु	१२.	३.	३
समस्य मन्यवे विशो	२०.	१०७.	१
समहमेपां राष्ट्रं	३.	१९.	२
स महिमा सद्गुर्भूत्वा	१५.	७.	१
समाचिनुष्वानुसंप्रयाद्यग्ने	११.	१.	३६
स मा जीवीत्तं प्राणो	१६.	७.	१३
समानलोको भवति	९.	५.	२८
समानां मासामृतुभिष्टा	१.	३५.	४
समानी प्रपा सह	३.	३०.	६
समानी व आकूतिः	६.	६४.	३
समानो मन्त्रः समितिः	६.	६४.	२
समा नौ बन्धुर्वरुण	५.	११.	१०
समास्त्वान्न ऋतवो	२.	६.	१
समाहर जातवेदो	५.	२९.	१२
समिद्धो अग्न आहुत	१२.	२.	१८
समिद्धो अग्निः समिधानो	१३.	१.	२८
समिद्धो अग्निरश्विना	७.	७३.	२
समिद्धो अग्निर्वृषणा	७.	७३.	१
समिद्धो अग्ने समिधा	११.	१.	४
समिद्धो अद्य मनुषो	५.	१२.	१
समिन्द्र गर्दभं मृण	२०.	७४.	५
समिन्द्र नो मनसा	७.	६७.	२
समिन्द्र राया समिषा	२०.	२१.	५
समिन्धते अमर्त्य	१८.	४.	४१
समिन्धते संकलुकं	१२.	२.	११
समिमां मात्रां मिमीमहे	१८.	२.	४४
समी रेभासो अस्वरन्	२०.	५४.	२
समीक्षयन्तु तविषाः	४.	१५.	२
समीक्षयस्व गायतो	४.	१५.	३
समुत्पतन्तु प्रदिशो	४.	१५.	१
समुद्रं वः प्र हिणोमि	१०.	५.	२३
समुद्र ईशे खवतामग्निः	६.	८६.	२
समुद्राज्जातो मणिर्वृत्रा	४.	१०.	५
समुद्रो नदीभिरुदक्रामत	१९.	१५.	७
स मृत्योः पङ्कीशात्	१६.	८.	३२

५४५

समृद्धिरोज आकृतिः	११.	७.	१८
समेत विश्वे वचसा	७.	२१.	१
समोहे वा य आशत	२०.	७१.	२
सम्यञ्चं तन्तुं प्रदिशो	१३.	३.	२०
सम्राड्येधि श्वशुरेषु	१४.	१.	४४
सम्राडस्यसुराणां ककुब्ज	६.	८६.	३
स य एवं विदुष	११.	३(३).	५४
स य एवं विदुषा	१५.	१२.	४
स य एवं विद्वानुदक	९.	६(४).	९
स य एवं विद्वान्दीर	९.	६(४).	१
स य एवं विद्वान्त्सर्पि	९.	६(४).	३
स य एवं विद्वान्न	९.	६(२).	७
स य एवं विद्वान्मधू	९.	६(४).	५
स य एवं विद्वान्मांस	९.	६(४).	७
स य ओदनस्य महिमानं	११.	३(१).	२३
स यज्ञः प्रथमो भूतो	१३.	१.	५५
स यज्ञस्तस्य यज्ञः	१३.	४(४).	४०
स यत्पशून्नु व्यचलद्	१५.	१४.	११
स यत्पितृन्नु व्यचलद्	१५.	१४.	१३
स यत्प्राजा अनु व्यचलन्	१५.	१४.	२१
स यत्प्राचीं दिशमनु	१५.	१४.	५
स यत्प्राचीं दिशमनु	१५.	१४.	१
स यत्सर्वानन्तर्देशाननु	१५.	१४.	२३
स यदुदीचीं दिशमनु	१५.	१४.	७
स यदूर्ध्वा दिशमनु	१५.	१४.	१७
स यदक्षिणां दिशमनु	१५.	१४.	३
स यदेवाननु व्यचलद्	१५.	१४.	१९
स यदध्रुवां दिशमनु	१५.	१४.	९
स यन्मनुष्यान्नु	१५.	१४.	१५
सरस्वति या सरथं	१८.	१.	४३
	१८.	४.	४७
सरस्वति व्रतेषु ते	७.	६८.	१
सरस्वती देवयन्तो	१८.	१.	४१
	१८.	४.	४५
सरस्वती पितरो	१८.	१.	४२
	१८.	४.	४६
सरस्वतीमनुमतिं	५.	७.	४
स राजसि पुरुष्टुतं	२०.	६१.	६
	२०.	६२.	१०
स रुद्रो वसुवनिर्वसुदेये	१३.	४(३).	२६

सरूपा नाम ते माता	१.	२४.	३
सरूपौ द्वौ विरूपौ द्वौ	५.	२३.	४
सर्पानुसर्प पुनर्वो	२.	२४.	४
सर्वं तद्राजा वरुणो	४.	१६.	५
सर्वं परिक्रोशं जहि	२०.	७४.	७
सर्वज्यानिः कर्णो	१२.	५(३).	२२
सर्वदा वा एष युक्त	९.	६(२).	१०
सर्वलोकान्तसमजयन्	११.	१०.	१२
सर्वाः समग्रा ओषधी	८.	७.	१९
सर्वाण्यस्यां कूराणि	१२.	५(३).	१४
सर्वाण्यस्यां घोरानि	१२.	५(३).	१३
सर्वा दिशः समचरद्	१३.	२.	४१
सर्वानग्रे सहमानः	१२.	२.	४६
सर्वान्कामान्पूरयत्या	३.	२९.	२
सर्वान्कामान्यमराज्ये	१२.	४.	३६
सर्वान्समागा अभिजित्य	१२.	३.	३६
सर्वान्देवानिदं व्रमः	११.	६.	२०
सर्वान्याद्वा पर्वणि	१२.	५(७).	७१
सर्वान्याद्वा पर्वो मूलानि	१२.	५(५).	४२
सर्वे अग्निदेवा एकवृत्तो	१३.	४(२).	२१
सर्वे गर्भादेवपन्त	१०.	१०.	२३
सर्वे देवा अत्यायन्ति	११.	१०.	१४
सर्वे देवा अत्यायन्तु	११.	१०.	१५
सर्वे देवा उपाशिक्षन्त	११.	८.	१७
सर्वेभ्योद्भिरोभ्यो	१९.	२२.	१८
सर्वेषां च क्रिमीणां	५.	२३.	१३
सर्वो वा एष जग्ध	९.	६(२).	८
सर्वो वा एषोजग्ध	९.	६(२).	९
सर्वो वै तत्र जीवति	८.	२.	२५
स वरुणः सायमग्नि	१३.	३.	१३
स वा अग्नेरजायत	१३.	४(४).	३६
स वा अद्भ्योजायत	१३.	४(४).	३७
स वा अन्तरिक्षादजायत	१३.	४(४).	३१
स वा अह्नोजायत	१३.	४(४).	२६
स वा ऋग्भ्योजायत	१३.	४(४).	३८
सवितः श्रेष्ठेन रूपेणास्या	५.	२५.	१२
सविता प्रसवानामधिपतिः	५.	२४.	१
स विशः सबन्धूनजमन्	१५.	८.	२
स विशोऽनु व्यचलत्	१५.	९.	१
स विश्वा प्रति चाकृष	६.	३६.	२

५४६

स वेद पुत्रः पितरं	७.	१.	२
स वै दिग्भ्योजायत	१३.	४(४).	३४
स वै दिवोजायत	१३.	४(४).	३३
स वै भूमेरजायत	१३.	४(४).	३५
स वै यज्ञादजायत	१३.	४(४).	३६
स वै रात्र्या अजायत	१३.	४(४).	३०
स वै वायोरजायत	१३.	४(४).	३२
स संवत्सरसृष्ट्वो	१५.	३.	१
ससन्तु त्या अरातयो	२०.	७४.	४
स सर्वस्मै वि पश्यति	१३.	४(२).	१६
स सर्वानन्तर्देशाननु	१५.	६.	२४
ससानात्यो उत सूर्य	२०.	११.	२
स सुत्रामा स्वर्वा	७.	९२.	१
	२०.	१२५.	७
स सुप्रभा स ऋक्ता	२०.	८८.	५
स स्तनयति स वि	१३.	४(४).	४९
ससुपीतदपसो दिवा	६.	२३.	१
स स्वर्गमा रोहति	१०.	९.	५
सहमानेयं प्रथमा	२.	२५.	२
सहस्रकुण्ठा शेना	११.	१०.	२५
सहस्रर्णाथाः कवयो	१८.	२.	१८
सहस्रधामन्विशिखान्	४.	१८.	४
सहस्रधारं शतधार	१८.	४.	३६
सहस्रधारः पवते	२०.	१३७.	६
सहस्रधार एव ते	५.	६.	३
सहस्रपृष्ठः शतधारो	११.	१.	२०
सहस्रबाहुः पुरुषः	१९.	६.	१
सहस्रशृङ्गो वृषभो जात	१३.	१.	१२
सहस्रशृङ्गो वृषभो यः	४.	५.	१
सहस्राक्षमतिपश्यं	११.	२.	१७
सहस्राक्षेण शतवीर्येण	३.	११.	३
	२०.	९६.	८
सहस्राक्षो वृत्रहणा	४.	२८.	३
सहस्राक्षः शतकाण्डः	१९.	३३.	१
सहस्राक्ष्यं विश्वा ।	१०.	८.	१८
	१३.	२.	३८
सहस्राक्ष्यं विश्वा । तस्य	१३.	३.	१४
सहस्र नो अभिमानि	१९.	३२.	६
सहस्र मन्यो अभिमानि	४.	३१.	३
स हि दिवः स पृथिव्या	४.	१.	४

सहस्रं सांभनस्य	३.	३०.	१
सहे पिशाचान्सहसैपां	४.	३६.	४
सहोसि सहो मे	२.	१७.	२
सांतपना इदं हविर्मस्त	७.	७७.	१
साकंजानां सप्तयमाहु	९.	९.	१६
साकं सजातैः पयसा	११.	१.	७
सा ते काम दुहिता	९.	२.	५
साधुं पुत्रं हिरण्ययम्	२०.	१२९.	५
साध्या एकं जालदण्ड	८.	८.	१२
साध्वर्या अतिथिनी	२०.	१६.	३
सा नो भूभिरा दिशतु	१२.	१.	४०
सा पश्चात्पाहि सा पुरः	१५.	४८.	४
सा ब्रह्मज्यं देवपीयुं	१२.	५(३).	१५
सा मन्दसाना मनसा	१४.	२.	६
सामानि यस्य लोमानि	९.	६(१).	२
सामासाद उद्धीथो	१५.	३.	८
सायंसायं गृहपतिर्नो	१९.	५५.	३
सावीहि देव प्रथमाय	७.	१४.	३
साहस्रस्त्रेप ऋषभः	९.	४.	१
सिंह इवास्तानीद्	५.	२०.	२
सिंहप्रतीको विशो	४.	२२.	७
सिंहस्य रात्र्युशती	१९.	४९.	४
सिंहस्येव स्तनयोः	८.	७.	१५
सिंहे व्याघ्र उत या	६.	३८.	१
सिनात्वेनाचिक्रति	३.	६.	५
सिनीवालि पृथुष्टुक्	७.	४६.	१
सिन्धुपत्नीः सिन्धुराज्ञीः	६.	२४.	३
सिन्धोर्गर्भोसि विद्युतां	१९.	४४.	५
सिलाची नाम कानीनो	५.	५.	८
सीताः पर्शवः सिकता	११.	३(१).	१२
सीते वन्दामहे त्वा	३.	१७.	८
सीरा युञ्जन्ति कवयो	३.	१७.	१
सीसायाध्याह वरुणः	१.	१६.	२
सीसे मलं सादयित्वा	१२.	२.	२०
सीसे मृडद्वं नडे मृडद्व	१२.	२.	१९
सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो	१८.	३.	२२
सुकिशुकं वहतुं विश्वरूपं	१४.	१.	६१
सुकपु ते हरिमाणं	१.	२२.	४
सुक्षेत्रिया सुगातुया	४.	३३.	२
सुखं सूर्य रथमंशुमन्तं	१३.	२.	७

५४७

सुगा वो देवाः सदना	७. ६७. ४	सूर्य यत्तेचिस्तेन	२. २१. ३
सुजातं जातवेदसमग्निं	४. २३. ४	सूर्य यत्ते शोचिस्तेन	२. २१. ४
सुतपात्रे सुता इमे	२०. ६९. ३	सूर्य यत्ते हरस्तेन	२. २१. २
सुतासो मधुमत्तमाः	२०. १३७. ४	सूर्यश्चक्षुर्वातः प्राणं	११. ८. २१
सुतेसुते न्योकसे	२०. ७१. १६	सूर्यश्चक्षुषामधिपतिः	५. २४. ९
सुत्रामाणं पृथिवीं	७. ६. ३	सूर्यस्य रश्मीनानु याः	४. ३८. ५
सुदेवस्त्वा महानग्नी	२०. १३६. १२	सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते	१०. ५. ३७
सुदेवो असि वरुण	२०. ९२. ९	सूर्यस्याश्वा हयः	१३. १. २४
सुनोता सोमपात्रे	६. २. ३	सूर्याभ्यां स्वाहा	१९. २३. २४
सुपर्णसुवने गिरौ	५. ४. २	सूर्याया वहतुः प्रागात्	१४. १. १३
सुपर्णस्त्वा गरुत्मान्	४. ६. ३	सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय	१४. २. ४६
सुपर्णस्त्वान्व० दिप्तौषधे	५. १४. १	सूर्यो दिवोदक्रामत्	१९. १९. ३
सुपर्णस्त्वान्व० प्राशं	२. २७. २	सूर्यो देवीमुपसं रोचमानां	२०. १०७. १५
सुपर्णा वाचमक्रतोष	६. ४९. ३	सूर्यो द्यां सूर्यः पृथिवीं	१३. १. ४५
सुपर्णो जातः प्रथमस्तस्य	१. २४. १	सूर्यो मा धावापृथिवीभ्यां	१९. १७. ५
सुप्रपाणा च वेशन्ता	२०. १२८. ९	सूर्यो माह्नः पात्वग्निः	१६. ४. ४
सुमङ्गली प्रतरणी	१४. २. २६	सूर्यो मे चक्षुर्वातः	५. ९. ७
सुमङ्गलीरियं वधू	१४. २. २८	सूया व्यूर्णोतु वि योनिं	१. ११. ३
सुयामश्वाक्षुष	१६. ७. ७	सेदिरुग्रा व्यूर्दिगतिं	८. ८. ९
सुरूपकृन्नुतये	२०. ५७. १	सेदिरुपतिष्ठन्ती मिथो	१२. ५(३). २४
	२०. ६८. १	सैषा भीमा ब्रह्मगव्य	१२. ५(३). १२
सुविज्ञानं चिकितुषे	८. ४. १२	सो अग्निः स उ सूर्य	१३. ४(१). ५
सुश्रुतिश्च मोषश्रुतिश्च	१६. २. ५	सो अस्य वज्रो हरितो	२०. ३०. ३
सुश्रुतौ कर्णौ भद्रश्रुतौ	१६. २. ४	सो चिन्नु भद्रा क्षुमती	१८. १. २०
सुषूदत सृडत सृडया	१. २६. ४	सो चिन्नु वृष्टिर्गृथ्या	२०. ७३. ५
सुग्रासा रथः सुयमा	२०. ९४. २	सोदक्रामत्सा गन्धर्वाप्सरस	८. १०(५). ५
सुहवमग्ने कृत्तिका	१९. ७. २	सोदक्रामत्सा गार्हपत्ये	८. १०(१). २
सृष्टतावन्तः सुभगा	७. ६७. ६	सोदक्रामत्सा दक्षिणामौ	८. १०(१). ६
सृष्टता संनतिः क्षेमः	११. ७. १३	सोदक्रामत्सा देवा० अन्नत	८. १०(३). ५
सूयवसाद्भगवती हि	७. ७३. ११	सोदक्रामत्सा देवा० उपाह्वय	८. १०(५). १
	९. १०. २०	सोदक्रामत्सान्तरिक्षे चतुर्धा	८. १०(२). १
सूरिरसि वर्चोधा	२. ११. ४	सोदक्रामत्सा पितृ० पितर	८. १०(४). ५
सूर्यं चक्षुषा गच्छ	१८. २. ७	सोदक्रामत्सा पितृ० पितरो	८. १०(३). ३
सूर्यं ते धावापृथिवी	१९. १८. ५	सोदक्रामत्सा मनुष्या० अन्नत	८. १०(३). ७
सूर्य एनं दिवः प्र	१२. ५(७). ७३	सोदक्रामत्सा मनुष्या० उपाह्वय	८. १०(४). ९
सूर्यं चक्षुषा मा	२. १६. ३	सोदक्रामत्सामन्त्रे	८. १०(१). १२
सूर्यं नावमारुक्षः	१७. १. २६	सोदक्रामत्सा वनस्पती	८. १०(३). १
सूर्यमृतं तमसो	२. १०. ८	सोदक्रामत्सा सप्तर्षी	८. १०(४). १३
सूर्यं यत्ते तपस्तेन	२. २१. १	सोदक्रामत्सा सभायां	८. १०(१). ८
सूर्यं यत्ते तेजस्तेन	२. २१. ५	सोदक्रामत्सा समितौ	८. १०(१). १०

सोदक्रामत्सा सर्पा	८. १०(५). १३
सोदक्रामत्सालुरा	८. १०(४). १
सोदक्रामत्साहवनीये	८. १०(१). ४
सोदक्रामत्सेतरजना	८. १०(५). ९
सोनादिष्टां दिशमनु	१५. ६. १६
सोनावृत्तां दिशमनु	१५. ६. १९
सोत्रवीदासन्दी मे	१५. ३. २
सोमं ते रुद्रवन्त	१९. १८. ३
सोमं मन्यते पपिवान्	१४. १. ३
सोमं राजानमवसेभि	३. २०. ४
सोम एकेभ्यः पवते	१८. २. १४
सोम ओषधीभिरुदक्रामन्	१९. १९. ५
सोमनुष्टं ब्रह्मजुष्ट	२. ३६. २
सोममेनामेके दुहे	१०. १०. ३२
सोम राजन्तसंज्ञानमा	११. १. २६
सोमस्त्वा पात्वोषधीभि	१९. २७. २
सोमस्य जाया प्रथमं	१४. २. ३
सोमस्य पर्णः सह	३. ५. ४
सोमस्य भाग स्थ	१०. ५. ९
सोमस्यांशो युधां	७. ८१. ३
सोमस्येव जातवेदो	५. २९. १३
सोमाय पितृमते	१८. ४. ७२
सोमारुद्रा युवमेता	७. ४३. २
सोमारुद्रा वि बृहतं	७. ४३. १
सोमेन पूर्णं कलशं	९. ४. ६
सोमेनादित्या बलिनः	१४. १. २
सोमो ददद्गन्धर्वाय	१४. २. ४
सोमो मा रुद्रैर्दक्षिणाया	१९. १७. ३
सोमो मा विश्वैर्देवै	१८. ३. २८
सोमो मा सौम्येनावतु	१९. ४५. ८
सोमो युनक्तु बहुधा	५. २६. १०
सोमो राजाधिपा मृडिता	१०. १. २२
सोमो राजा प्रथमो	५. १७. २
सोमो राजा मस्तिष्को	९. ७. २
सोमो वधूयुरभव	१४. १. ९
सोमो वीरुधामधिपतिः	५. २४. ७
सोरज्यत ततो राजन्	१५. ८. १
सोरिष्ट न मरिष्यसि	८. २. २४
सोर्यमा स वरुणः स	१३. ४(१). ४
सोवर्धत स महानभवत्	१५. १. ४

सोपामविन्दत्स स्वः	२०. १६. ९
स्कम्भेनेमे विष्टभिते	१०. ८. २
स्कम्भे लोकाः स्कम्भे	१०. ७. २९
स्कम्भो दाधार द्यावापृथिवी	१०. ७. ३५
स्तनयिन्नुस्ते० भूम्यां दिवि	९. १. २०
स्तनयिन्नुस्ते० भूम्यामधि	९. १. १०
स्तुता मया वरदा वेदमाता	१९. ७१. १
स्तुवानमग्न आ वह	१. ७. १
स्तुष्व वर्ष्मन्पुरुवर्त्मानं	५. २. ७
	२०. १०७. १०
स्तुहि श्रुतं गर्तसदं	१८. १. ४०
स्तुहीन्द्रं व्यश्ववदनुमि	२०. ६६. १
स्तेगो न क्षामत्येपि	१८. १. ३२
स्तेयं दुष्कृतं वृजिनं	११. ८. २०
स्तोत्रं राधानां पते	२०. ४५. २
स्तोमस्य नो विभावरि	१९. ४९. ६
स्तोमा आसन्प्रतिधयः	१४. १. ८
स्त्रियः सतीस्तां उ मे	९. ९. १५
स्योनं ध्रुवं प्रजायै	१४. १. ४७
स्योनाद्योनेरधि बुध्यमानो	१४. २. ४३
स्योना भव श्वशुरेभ्यः	१४. २. २७
स्योनास्मै भव पृथिव्य	१८. २. १९
स्रक्तयोसि प्रतिसरोसि	२. ११. २
स्रक्तयेन मणिन ऋषिणेव	८. ५. ८
स्रुग्दविर्नेक्षणमायवनं	९. ६(१). १७
स्रुचा हस्तेन प्राणे	९. ६(२). ५
स्रुवेव यस्य हरिणी	२०. ३१. ४
स्वधया परिहिता श्रद्धया	१२. ५(१). ३
स्वधाकारेण पितृभ्यो	१२. ४. ३२
स्वधाकारेणान्नादेनाज्ञमत्ति	१५. १४. १४
स्वधा पितृभ्यः पृथिवि	१८. ४. ७८
स्वधा पितृभ्यो अन्तरिक्ष	१८. ४. ७९
स्वधा पितृभ्यो दिवि	१८. ४. ८०
स्वधास्तु मित्रावरुणा	६. ९७. २
स्वप्तु माता स्वप्तु पिता	४. ५. ६
स्वप्नं सुप्त्वा यदि पश्यसि	१०. ३. ६
स्वप्न स्वप्नाभिकरणेन	४. ५. ७
स्वप्नो वै तन्वीनिर्ऋतिः	११. ८. १९
स्वमेतदच्छायन्ति यद्गशां	१२. ४. १५
स्वयमेन० ब्रूयाद्वात्य	१५. ११. २

५४६

स्वयमेन० वृयाद्वात्याति	१५.	१२.	२
स्वरन्ति त्वा सुते नरो	२०.	५२.	२
	२०.	५७.	१५
स्वर्गं लोकमभि नो	१२.	३.	१७
स्वर्यद्वेदि मुद्दशीक	२०.	७७.	४
स्वर्यन्तो नापक्षन्त	४.	१४.	४
स्वविदो रोहितस्य	१३.	१.	४८
स्वस्तितं मे सुप्रातः	१९.	८.	३
स्वस्ति ते सूर्य चरसे	१३.	२.	६
स्वस्तिदा० इन्द्रो वध्रातु	८.	५.	२२
स्वस्तिदा० वृषेन्द्रः	१.	२१.	१

स्वासदसि मृपा अमृतो	१६.	४.	२
स्वासम्ये भवतमिन्द्रवे	१८.	३.	३९
स्वाहाकारेणान्नादेनान्नमत्ति	१५.	१४.	१६
स्वाहाकृतः युचिर्देवेषु	७.	७३.	३
हंसैग्वि सग्विभिर्वाव	२०.	०.१.	३
हतं तदं समङ्कमावु	६.	५०.	१
हतासो अस्य वेशसो	२.	३२.	५
	५.	२३.	१२
हतास्तिरश्चिराजयो	१०.	४.	१३
हतो येवापः किमीणां	५.	२३.	८
हतो राजा किमीणा	२.	३२.	४
	५.	२३.	११

स्वस्ति नो अस्त्वभयं	१९.	८.	७
स्वस्ति मात्र उत पित्रे	१.	३१.	४
स्वस्त्यद्योपसो दोपसश्च	१६.	४.	६
स्वाक्तं मे द्यावापृथिवी	७.	३०	१
स्वादुष्किलायं मधुमां	१८.	१.	४८
स्वादुष्टे अस्तु संमुदे	२०.	४.	३
स्वादोर्गित्था विप्रवतो	२०.	१०२.	१
स्वायसा असयः सन्ति	१०.	१.	२०
स्वावृदेवस्यामृतं यदी	१८.	१.	३२
हर्यश्वं सत्पतिं चर्पणीसहं	२०.	१४.	४

हन्त्वेनान्प्र दहत्वरियो	१३.	१.	२९
हन्त्रोहि जिहामदधान्	१०.	२.	७
हरिं हि योनिमभि ये	२०.	३०.	२
हरिः सुपर्णो दिव	१९.	६५.	१
हरिर्गिक्ते किमिच्छसि	२०.	१२९.	४
हरिणस्य स्वृण्यदो	३.	७.	१
हरिभ्यः स्वाहा	१९.	२२.	५
हरिमाणं ते अङ्गेभ्यो	९.	८.	९
हरिर्मशाम्हरिर्गिक्ते	२०.	३१.	३
	६.	९५.	२

	२०.	६२.	४
हविर्धानमग्निशालं	९.	३.	७
हस्ताभ्यां दशशाग्वाभ्यां	४.	१३.	७
हस्तिवर्चसं प्रथनां	३.	२२.	१
हस्ती मृगाणां सुपदा	३.	२२.	६
हस्तेनैव ग्राह्य आधि	५.	१७.	३
हिङ्करिकृती बृहती	९.	१.	८
हिङ्गुण्वती० मनसा न्यागन	७.	७३.	८
हिङ्गुण्वती० मनसाभ्यागान्	९.	१०.	५
हिमं घ्नंसं चाधाय	१३.	१.	४७
हिमवतः प्र स्रवन्ति	६.	२४.	१
हिमस्य त्वा जरायुणा	६.	१०६.	३
हिमेव पर्णा मुपिता	२०.	१६.	१०
हिरण्य इत्येकं अत्रवीन्	२०.	१३२.	१४

हिरण्ययेन पुरुभू	२०.	१४३.	४
हिरण्यवर्णाः शुचयः	१.	३३.	१
हिरण्यवर्णा सुभगा	५.	७.	१०
हिरण्यवर्णे सुभगे शुप्ते	५.	५.	७
हिरण्यवर्णे सुभगे सूर्यवर्णे	५.	५.	६
हिरण्यवर्णो अजरः	१९.	२४.	८
हिरण्यभृङ्गः ऋषभः	१९.	३६.	५
हिरण्यस्रगयं मणिः	१०.	६.	४
हिरण्यानामेकोसि	४.	१०.	६
हुवे सोमं सवितारं	६.	८.	३
हृदयात्ते परि क्लोन्नो	२.	३३.	३
	२०.	९६.	१९
हृदा पूतं मनसा	४.	३९.	१०
हेडं पशूनां न्येति	१२.	४.	२१

५५०

हिरण्यगर्भं पद्ममनन्वयं	१०.	७.	२८	७०२	हेतिः पक्षिणी न दम्भा	६.	२७.	३	६३८
हिरण्यगर्भः समवर्तनाग्रे	४.	२.	७	६०६	हेतिः शफानुन्विदन्ती	१२.	५(३).	१९	७३१
हिरण्यपाणिं सविताग	३.	२१.	८	६०२	हमनावेनं मासो	१५.	४.	१५	७४८
हिरण्ययाः पन्थान	५.	४.	५	६२१	हमनो मासो गोमारा	१५.	४.	१४	७४८
हिरण्ययी नो० चक्षुषं	१९.	३९.	७	७८१	हयन्तु त्वा प्रतिजनाः	३	३.	५	५९५
हिरण्ययी नो० पुष्पं	५.	४.	४	६२०	हयामि ते मनसा	१८	२.	२१	७६३

118299

॥ इत्यथर्ववेदमन्त्राणां वर्णानुक्रमणी ॥



GURUKUL KANGRI LIBRARY	
Signature	Date
Calitz	18/11/96
Rec	29-3-97
Rec	14/12/96
Filing	30/11/97
E.A.R.	12/11/97
Any other	Rec 29-3-97
Checked	

Recommended By Mr. V.K. S.

ADD Work in Catalogue Cards
By Rec

